ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΒΙΒΛΙΑ Δʹ.

XENOPHONTIS MEMORABILIUM SOCRATIS DICTORUM

LIBRI IV.

Cum Notis H. STEPHANI, LEUNCLAVII, Æ. PORTI & ERNESTI.

Recensuit, suisque ANNOTATIONIBUS auxit
BOLTON SIMPSON, A. M.
Coll. REG. OXON. Socius.

EDITIO QUINTA, Emendatior.
Cui accessere Adnotationes quædam non prius editæ.

———— DEPASCIMUR AUREA DICTA,
AUREA, PERPETUA SEMPER DIGNISSIMA VITA.
Lucret. Lib. 3.

OXONII,
E THEATRO SHELDONIANO.
Impensis *J.* & *J. Fletcher*, Bibliopol. *Oxon.*
J. F. & *C. Rivington*, *Lond.*
M DCC LXXX.

ORNATISSIMO VIRO,

GEORGIO HUNT, ARMIGERO,

IN COMITIIS

MAGNÆ BRITANNIÆ

SENATORI DIGNISSIMO;

ANIMI CANDORE,

MORUM SUAVITATE,

VITÆ NECNON INTEGRITATE

SPECTATISSIMO;

HOC AUREUM

XENOPHONTIS OPUSCULUM,

EA QUA PAR EST OBSERVANTIA,

DAT, DICAT, DEDICAT

BOLTON SIMPSON.

PRÆFATIO

LECTORI.

HAUD opus eſt, Lector Benevole, Xenophontis laudibus immorari, cujus copiam & elegantiam verè Atticam nemo non ſentit & miratur. Quem enim, niſi in Re literariâ planè rudem, ſtyli Xenophontei iſte nitor eximius, iſta venuſta ſimplicitas non mirum in modum afficit? Adeò clara eſt, adeò dilucida ſcribendi ratio, in hiſce præſertim ſuaviſſimis Socraticæ Sapientiæ Reliquiis, ut Xenophontis voce Muſæ loqui videantur. In quâ ſententiâ, non dubium mihi eſt, quin tota fuerit Antiquitas. Quid ego commemorem (inquit Fabius) Xenophontis jucunditatem illam inaffectatam, ſed quam nulla poteſt affectatio conſequi? ut ipſæ finxiſſe ſermonem Gratiæ videantur: & quod de Pericle veteris Comœdiæ teſtimonium eſt, in hunc transferri juſtiſſimè poſſit,— in labris ejus ſediſſe quandam perſuadendi

Deam[a].—Ad hocce opus aureum exornandum, quibus ipse subsidiis usus sim, quidve attulerim, paucis accipe.

Scias igitur id mihi potissimùm fuisse in votis, ut hunc libellum novo cultu, &, utì spero, pulchriori, quàm quo ante ornatus erat, exhiberem; seu textûs puritatem seu typographiæ nitorem spectes. Quâ de causâ unam Editionem præcipuè secutus sum, illam scilicet, quam expolivit & castigavit, Vir Græcarum literarum peritissimus, JOANNES AUGUSTUS ERNESTUS. Qui quid in suâ Editione ipse præstiterit hisce verbis nos edocet.

" Usi in recensendis his libris sumus
" Editione Stephani priori; nam alteram,
" quod vehementer doluimus, invenire tum
" non poteramus: deinde Leunclavianâ,
" quæ apud Wechelos anno MDXCVI.
" prodiit, à quâ Parisiensis anni MDC-
" XXV. non differt: Welsianâ præterea,
" & Caselianâ Memorabilium Editione, quæ
" nullam interpretationem, nullas notas
" adjunctas habet. Juntinæ & Aldinæ va-

---

[a] Lib. 10. c. 1.

" rietates ſatis diligenter Stephanus &
" Leunclavius adnotavêre: Baſileenſes au-
" tem ex Aldinâ fluxere, niſi quod in iis
" ex ingenio quædam à Caſtellione, aliiſ-
" que fortaſsè, mutata eſſe intelleximus,
" tum, cum Gœttingæ duas, quæ apud
" Cel. Geſnerum ſunt, conſuleremus. Nam
" in eo loco V. C. de quo p. 83. diximus,
" utraque exhibet eam, quam is in Chreſ-
" tomathiâ Græciâ commemoravit lectio-
" nem, neque è Juntinâ, neque ex Aldinâ
" repetitam, neque è Codd. MSS. quorum
" nulla in præfationibus mentio. Welſia-
" nam Editionem ſatis vitioſam comperi-
" mus, & in eam non paucas lectiones de
" conjectura Leunclavii & Stephani, nullâ
" ratione redditâ, receptas eſſe. Vidimus
" etiam poſtea Xenophontem Halæ in Sue-
" vis editum cum Melanchth. præfatione:
" Sed ea Editio tota è Baſileenſibus eſt ad-
" ornata.

" Secuti ferè ſumus lectionem vulgatam,
" niſi ubi aut veteres Editiones, aut ipſa
" ratio ab eâ recedere cogebant. Neque
" verò quicquam mutavimus, niſi ratione
" in Notis reddita. Vulgatam ſæpe vindi-

"cavimus & doctorum hominum conjec-"turas rejecimus: Varietates lectionum, "quæ quidem dignæ videbantur, adjeci-"mus, reliquæ Notæ in illustrando Auc-"tore & explicando versantur."

Hanc Ernesti Editionem ducem habui. Interpretationem præterea Leunclavii, à Cl. Wells castigatam, adjiciendam curavi: in quâ periodi Leunclavianæ, nimiùm profusæ, in arctius rediguntur: in quâ etiam verba paria paribus respondentia Auctoris sensum meliùs, ac pleniùs exprimunt; ideóque integræ Leunclavii interpretationi anteferendam duxi. "Velim enim (ut ver-"bis utar acutissimi [a] Viri) Interpretem fi-"dum esse, sed non sui ostentatorem, sit "modo ejus dictio Latina, sint verba sen-"sum Græci Auctoris clarè brevitérque ex-"primentia, non quæro an Versio ornatum "præ se ferat; neque enim legenda, sed "consulenda est illa, ut de vi Græcorum "verborum ignaris præsenti sit auxilio: de "iis hîc versionibus Latinis intelligi velim, "quæ unà cum Græco Auctoris textu im-"primuntur."

---

[a] *Z. Pearcii, doctissimi Episcopi, in præfat. ad Longin.*

PRÆFATIO.

Quod ad Annotationes attinet: Iſtas unde ſingulas mutuati ſumus, quæque pagina ſatis indicabit; nunquam enim, ab alieni laboris fructu abhorrentes, læti avidique opes, aliorum ſtudio & induſtriâ partas, in rem noſtram tenuem præſertim convertimus. Quamplurimas novas Obſervationes adjecimus, quarum nonnullas pro ſummâ humanitate ſuâ communicavit Vir candidiſſimus, SAMUEL ROLLESTON, Sariſburiæ Archidiaconus digniſſimus. Reverendo etiam amiciſſimoque Viro, THOMÆ TROUGHEAR, S. T. P. multum debemus.

Nihil aliud admonendum ſupereſt, Lector Benevole, niſi quòd Capitum, Verborum & Phraſium Indices locupletiſſimos, ab Erneſto confectos, correctiores in fine poſui. Siquid demùm feſtinanti exciderit, ſiquid oculo nimiâ intenſione defeſſo ſe aliquando ſubduxerit, benignè ignoſcas, precor. Vale & fruere.

Oxonii, VII. Kal. Decem.
A. D. MDCCXLVIII.

**CHIONIS* Philoſophi EPISTOLA,

Latinè ab H. STEPHANO reddita:

In quâ Quiddam memoratu digniſſimum

De XENOPHONTE legitur.

CHION MATRIDI S. D.

MAGNAM habeo ventis gratiam, quòd nos detinuarint, & *Byzantii* commorari coegerint. Quamvis enim principio ſuccenſerem illis (quippè qui properarem) poſtea tamen ob *Xenophontem*, *Socratis* familiarem, ibi vel diutiùs manere operæ pretium mihi viſum eſt. Hic enim *Xenophon* ex eorum eſt numero, qui cum *Cyro* adverſus *Artaxerxem* militaverunt. Ac primò quidem cum uno ex imperatoribus conſuetudo illi erat, nulla niſi quæ militem decerent curanti, utpotè quem *Cyrus* in pretio haberet: ſed cùm *Cyrus* primo prælio occubuiſſet, & Græcorum Imperatores infido fœdere circumventi obtruncati

* *Hic ille eſt Chion, Philoſophus quidem, ſed martios tam gerens ſpiritus, qui Clearchum, Heracleæ Ponticæ crudeliſſimum Tyrannum, de medio ſuſtulit.*

fuiſſent, Is, cùm ob fortitudinem, tùm ob aliarum rerum peritiam creatus eſt Imperator, cùm Græci in eo maximam ſuæ ſalutis ſpem ponerent. Hæc autem eos fruſtrata non eſt: ſed per mediam hoſtilem regionem manum parvam ducens, incolumem conſervavit, cùm quotidiè juxta regii exercitûs duces caſtra locaret. Admiratione igitur hæc quoque digna ſunt, ſed multò his admirabilius & majus eſt id cujus egomet nunc ſpectator fui. Græci enim, diuturnâ aſperâque militiâ fatigati, nullamque aliam aditorum periculorum mercedem conſequuti, quàm incolumitatem, cùm *Byzantii* illos timidè recepiſſent, diripere urbem decreverunt: adeò ut magnæ repente *Byzantiis* concitæ ſint turbæ. Cúmque jam & externi milites arma caperent, & claſſicum ſonaret, clypeum lanceamque corripiens, ad mœnia contendi, ubi aliquot juvenum globum cernebam. Sed mœnia præſidio muniri nihil proderat, cùm hoſtes civitatem occuparent. Sperabamus tamen fore, ſi loci opportunitate ſuperiores eſſemus, ut eorum impetum faciliùs populſaremus, aut ſaltem tardiùs mortem oppeteremus. Cùm verò interim tumultuarentur Græci, Virum quendam conſpeximus promiſsâ cæſarie, pulchrum aſpectu, & magnam lenitatem præ ſe ferentem, qui per ſingulos eorum ordines diſcurrens, impetum cujuſque comprimeret. (Hic autem erat XENOPHON.) Sed cùm illi contrà eum hortarentur ut unus multis aſſentiretur, ac ipſorum tandem aliquando ærumnoſæ

rumnoſæ

rumnosæ duræque tempestati finem imponeret — "Pedem referte, ergô, inquit, & consilium eâ "de re capite. Neque enim timendum est ne, "dum consultabimus, hujus rei gerendæ occasio "nobis elabatur; quippè quæ in nostrâ sita sit "potestate." Quod imperium cùm ejus reverentiâ moti detractare noluissent, in medium ille prodiens admirabilem ad eos orationem habuit, ut exitus declaravit, (non enim à nobis clarè exaudiebatur:) Nam eos qui paulò antè urbem diripere statuerant, in foro intuebamur cum omni modestiâ victum sibi ementes, non secus ac reliquorum *Byzantiorum* quemlibet, nihilque amplius illius scelerati & rapacis Martis spirantes. Hoc autem spectaculum specimen nobis cùm prudentiæ, tùm eloquentiæ *Xenophontis* dabat. Equidem insalutatum eum præterIre non sustinui: præsertim cùm eodem, quo *Byzantios*, affecisset me beneficio: (Nam propter ventos, absque eo fuisset, me unà cum reliquis spoliari contigisset;) sed mei notitiam illi dedi. At ille & amicitiam quæ Tibi cum *Socrate* intercedit, in memoriam redigere, & de aliis etiam rebus, non sanè militariter, sed perhumanè sermonem mecum conferre. Nunc autem in *Thraciam* exercitum ducit: *Seuthes* enim, *Thracum* rex, adversus quosdam ex finitimis bellum gerens, eos ad se accersivit, ampla & integra stipendia pollicitus. Quam illi conditionem acceperunt. Neque enim inopes domum redire, sed aliquem suorum laborum fructum antequam

tequam eorum exercitus dimittatur, percipere volunt. Tu verò hoc Tibi perſuade, me multò alacriùs *Athenas* ad dandam philoſophiæ operam navigaturum. Meminiſti enim, Te ſubinde ad philoſophiæ ſtudium me hortante, & mira de iis qui in ullam ejus partem incubuiſſent, prædicante, me, cùm alioqui tibi auſcultarem, re unâ deterreri ſolitum. Nam ad reliquas quidem virtutes provehere eos quorum animis inſita eſſet, (ſiquidem non aliundè temperantiam & juſtitiam quàm ex philoſophiâ homines haurire exiſtimabam) ſed eorum animos ad res gerendas remiſſiores reddere videbatur, atque ita emollire, ut nihil aliud quàm tranquillitatem peterent. Hoc enim potiſſimùm in philoſophis mihi commendabas, quòd nullis negotiis impliciti, quietam, tranquillamque vitam degerent. Gravitèr igitur id ferendum eſſe putabam, ſi poſtquam philoſophiæ ſtudio me addixiſſem, futurum eſſet ut circà reliquas quidem res melior evaderem, ſed non amplius magnanimus, nec miles eſſem, nec (ſi res ita ferret) facinus forte præmioque dignum edere poſſem: verùm his omnibus valedicturus eſſem, philoſophiâ delinitus, non ſecùs ac incantatione quâdam, omnis egregii facinoris oblivionem adducente. At enim ignorabam meherculè, eos qui philoſophati ſint ad fortitudinem quoque profeciſſe: at vix tandem illud *Xenophontis* exemplo didici, non quòd mecum ſermonem eâ de re habuerit, ſed quòd qualis eſſet ſuis ipſe factis teſtatum fecerit. Quùm enim

ſtu-

ſtudioſiſſimè *Socrati* operam dederit, ſalutis exercitibus & civitatibus ferendæ facultatem habet: adeò ut à philoſophiâ nihil ſibi vel amicis inutilior redditus ſit. Quieta igitur vita eſt quidem ad conſequendam felicitatem aptior fortaſsè, ſed ita tamen ut is qui rectè quietam vitam colere poſſit, ad res quaſlibet gerendas idoneus futurus ſit. Qui enim avaritiam & cupiditates cæteroſque animi morbos ſuperat, à quibus, illi etiam, qui hoſtes bello ſuperant, vinci ſolent, major eo, qui rebus bellicis vacat, jure optimo cenſeatur. Spero igitur me quoque, poſtquam philoſophatus fuero, non ſolùm in cæteris rebus præſtantiorem futurum, ſed & fortitudinis non minùs habiturum, audaciæ quidem certè. Sed hâc de re nimio plura jam à nobis, quàm opus ſit, dicta ſunt. Scito autem me ad navigationem accingi, quòd venti facti ſint magis ſecundi.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
[1] ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

ΚΕΦ. α΄.

ΠΟΛΛΑΚΙΣ ἐθαύμασα, τίσι [2] ποτὲ λόγοις Ἀθηναίους ἔπεισαν οἱ γραψάμενοι Σωκράτην, ὡς ἄξιος εἴη θανάτου τῇ πόλει. [3] ἡ μὲν γὰρ γραφὴ κατ᾽ αὐτοῦ

XENOPHONTIS
MEMORABILIUM
LIBER PRIMUS.

CAP. I.

Socrates neque contemptor Patriorum Deorum neque novorum auctor fuit.

SÆPENUMERO miratus ſum quibus tandem argumentis accuſatores Socratis Athenienſibus perſuaſerint, eum de civitate mortem meruiſſe. Nam accuſatio inſtituta adverſus eum hujuſcemodi

1 Hi libri titulum ἀπομνημονευμάτων Σωκράτους habent, quòd *Socratis* mores, ac vivendi ratio, cum iis, quæ ad familiares ſuos diſſerere ſoleret, in eis exponantur. Equidem hos ἀπομνημονευμάτων, dixi *Memorabilium libros*, quia ſic loqui *Xenophon* conſuevit: λόγους ἀπομνημονεύεται, vel ἔργον ἀπομνημονεύεται, dictum factumve memoratur. *Leuncl.*

2 Cave putes otioſum eſſe ποτὲ. verte; quibus *tandem* argumentis. Sic infrà ſect. 2, & 20. ποίοις ποτὲ τεκμηρίοις.—ὅπως ποτὲ &c. *Erneſt.*

3 Γραφὴ *accuſatio* ſeu *actio* eſt; hæc vox propriè ad Judicia publica

τοιάδε [1] τις ἦν· [2] "Ἀδικεῖ Σωκράτης οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς, οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρων. Ἀδικεῖ δὲ, καὶ τοὺς νέους διαφθείρων."

β'. Πρῶτον μὲν οὖν, [3] ὡς οὐκ ἐνόμιζεν, οὓς ἡ πόλις νομίζει θεοὺς, ποίῳ ποτ' ἐχρήσαντο τεκμηρίῳ; θύων τε γὰρ φανερὸς ἦν, πολλάκις μὲν οἴκοι, πολλάκις δὲ ἐπὶ τῶν κοινῶν τῆς πόλεως βωμῶν· καὶ μαντικῇ χρώμενος οὐκ ἀφανὴς ἦν. διετεθρύλλητο γὰρ, ὡς φαίη Σωκράτης, τὸ δαιμόνιον ἑαυτῷ

ferè erat: "Agit injustè Socrates, quòd Deos non "ducat, quos civitas ducit, alia verò nova Numina in"troducat: Præterea injustè agit, quòd & adolescen"tes corrumpat."

2. Primùm igitur, quòd Deos non duceret, quos civitas ducit, quo tandem argumento sunt usi? Etenim palàm sacrificabat, sæpè quidem domi, sæpè communibus in aris civitatis; nec divinatione clam utebatur. Erat enim pervulgatum, dicere Socratem, Numen sibi hoc aut illud

---

spectat, & origo hæc est: qui accusabat, in scripto vel libello nomen ejus deferebat qui accusabatur, crimen ipsum, & ex quâ lege; subscribebatque libellum, quem judici erat daturus. In libello tali hæc de *Socrate* scripta—Ἀδικεῖ Σωκράτης, οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς &c. vide *Salmasium* de modo usur. p. 108. Inde φεύγειν γραφὴν de reo dicitur. *Memor.* lib. 4. cap. 4. §. 4.—Sic in φεύγων φόνου, φεύγων ἀνδροφονίας, subintelligitur vox γραφήν.

1 Elegantèr *Græci* verbo τις exprimunt illud Latinorum *ferè*; neque δὲ plane abundat, *hujuscemodi ferè erat*. *Ernest.*

2 Ἀδικεῖ, *injustè agit*, i. e. impius est in Deos, & quâ ipsos gloriâ afficere debeat *Socrates*, eam ad *Idola sua* transfert. Licèt in hâc significatione raro verbum occurrit, ita tamen usurpat *Apostolus. Rom.* c. 1. 18.

3 Ὡς pro ὅτι. Ubi observandum, ὡς & ὅτι elegantèr præmitti posse, ut *quòd* & *quàm* apud Latinos; *que* apud Gallos, Vide *Viger.* de Gr. Dict. Idiotis. p. 403.—Edit. 3. Hoogev. p. 504.

σημαίνειν· ὅθεν [1] δὴ καὶ μάλιστά μοι δοκοῦσιν αὐτὸν αἰτιάσασθαι [2] καινὰ δαιμόνια εἰσφέρειν.

γʹ. Ὁ δὲ οὐδὲν καινότερον εἰσέφερε τῶν ἄλλων, ὅσοι μαντικὴν νομίζοντες, οἰωνοῖς τε χρῶνται καὶ [3] φήμαις καὶ

ſignificare: ex quo certè vel maximè mihi videntur de introductis novis Numinibus illum accuſaſſe.

3. At Socrates nihil magis novi introduxit, quàm alii, qui divinationem eſſe ſtatuentes, & auguriis & ominibus

---

1 Ex quo *certè* vel maximè. De vi vocis δὴ vide *Demetrium Phaler.* ſect. 55. s. *Erneſt.*

2 In hiſce verbis explicandis à communi Intepretum ſententiâ diſſedit Vir quidam harum rerum peritiſſimus. Ait enim, ἕτερα δαιμόνια καὶ καινὰ εἰσφέρειν, eſſe *in genere noviter de rebus divinis philoſophari, novam de rebus divinis doctrinam invehere.* Aliter verò ſentit doctiſſ. *Schmidius.* Ad *Matt.* 9. 33. obſervat, quòd Δαιμόνιον generatim notat *ens quodcunque divinum,* ſpeciatim duplicem habet ſignificationem, & tum *Deum* declarat, tum *opus divinum,* ſcil. *Dæmonium* Socratis & *ſignum* illius Dæmonii; quod patet ex *Ariſt. Rhet.* lib. 2. c. 23. τὸ δαιμόνιον οὐδέν ἐστιν ἀλλ' ἢ θεὸς, ἢ θεοῦ ἔργον. Iiſdem ferè verbis uſi ſunt Athenienſes cum *Paulum* accuſarent *Act.* 17. 18. dicentes illum δαιμονίων ξένων καταγγελῆ, quòd *Jeſum & Reſurrectionem eis annunciaret.* En tibi hìc duo *Dæmonia,* quorum alterum Deus eſt, nempe *Jeſus*; alterum Dei opus, *Reſurrectio.* Vide doctiſſ. *Raphelii Annotat. Philol.* p. 167.

3 Illuſtriſſ. *Spanhem.* in obſervationibus ad *Julianum* p. 97. φήμαις vertit *oraculis,* ibique oſtendit hoc in ſenſu vocem hanc aliquando uſurpari: mallem verò cum *Leunclavio, ominibus* interpretari. Hìc enim diverſa ſunt genera divinationum. Ex avibus *auguria,* οἰωνοῖς χρῶνται· ex vocibus, ſeu verbis, ſeu dictis hominum *omina,* quæ eſt vox in hâc re propria. Nam, ſecundum *Feſtum, omen* quaſi *oremen, quia ſit ab ore.* Vid. *Cicer.* Divinat. lib. 1. c. 45. *Neque ſolum Deorum voces Pythagorei obſervitaverunt, ſed etiam hominum* (ſcil. τῶν ἀπαντώντων, ut habet noſter hâc in §.) *quæ vocant omina.* Græci verò vocant φήμας ἀπὸ τοῦ φάναι. Sic auctor noſter in *Apol.* §. 12. φήμαις ἀνθρώπων χρώμενοι. Συμβόλοις interpretari vellem *conjecturis,* quæ eſt vox in arte divinandi uſitata; ſpectat ad interpretes ſomniorum, oſtentorum, portentorum, ſimiliumque; qui à *Cicerone Conjectores* appellantur, Div. lib. 1. c. 33. *Quæ verò aut conjecturâ explicantur, aut eventis animadverſa ac notata ſunt, ea genera divinandi, non naturalia, ſed artificioſa dicuntur: in quo* (for-

συμβόλοις καὶ θυσίαις. οὗτοί τε γὰρ ὑπολαμβάνουσιν, [1] οὐ τοὺς ὄρνιθας, οὐδὲ τοὺς ἀπαντῶντας εἰδέναι τὰ συμφέροντα τοῖς μαντευομένοις, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς διὰ τούτων αὐτὰ σημαίνειν· κἀκεῖνος οὕτως ἐνόμιζεν.

δ'. Ἀλλ' οἱ μὲν πλεῖστοι φασὶν ὑπό τε τῶν ὀρνίθων καὶ τῶν ἀπαντώντων ἀποτρέπεσθαί τε καὶ προτρέπεσθαι. Σωκράτης δ' ὥσπερ ἐγίγνωσκεν, οὕτως ἔλεγε. τὸ δαιμόνιον γὰρ ἔφη σημαίνειν, καὶ πολλοῖς τῶν ξυνόντων προηγόρευε, τὰ μὲν ποιεῖν, τὰ δὲ μὴ ποιεῖν, ὡς τοῦ δαιμονίου προσημαίνοντος. καὶ τοῖς μὲν πειθομένοις αὐτῷ συνέφερε, τοῖς δὲ [3] μὴ πειθομένοις μετέμελε.

& præſagiis & ſacrificiis utuntur: exiſtimant enim illi nec aves, nec obviantes ſcire quid ex uſu ſit divinantibus, ſed horum operâ Deos ſignificare; quod etiam putabat Socrates.

4. At vulgus quidem ſe ab avibus ac obviis vel diſſuaderi vel perſuaderi aſſerit. Socrates autem dicebat id quod & ſentiebat. Aiebat enim Numen omnia ſignificare, multiſque familiaribus prænuntiabat, ut hæc facerent, omitterent illa, tanquam Numine ſibi ea prædicente. Et his, qui ei parebant, conducebat, qui verò non, illos pœnitebat.

ſan in *queîs*, nempè divinandi generibus) *aruſpices*, *augures*, *conjectoreſque numerantur.* Θυσίαις hîc reſpicit ad *Aruſpicinam*, ſeu *Extiſpicinam*.

1 *Cicero* de Divin. I. 53. *Eademque efficit in avibus Divina Mens, ut tum huc, tum illuc volent alites: tum in hâc, tum in illâ parte ſe occultent: tum â dextrâ, tum à ſiniſtra parte canant oſcines. Nam ſi animal omne, ut vult, ita utitur motu ſui corporis, prono, obliquo, ſupino, membraque quocunque vult flectit, contorquet, porrigit, contrahit; eaque ante efficit pœnè quàm cogitat: quanto id Deo eſt facilius, cujus Numini parent omnia.* Confer *Ammianum Marcellinum* lib. 21. c. 1. *Clem. Alexandr.* Protrept. p. 82. Nonnullas cauſas, cur hic honor *alitibus* detur, adſignat, dubitans licet & hæſitans, *Statius* Thebaid. lib. 3. 482.

ε'. Καίτοι τίς οὐκ ἂν ὁμολογήσειεν αὐτὸν βούλεσθαι μήτ' ἠλίθιον, μήτ' ἀλαζόνα φαίνεσθαι τοῖς συνοῦσιν; ἐδόκει δ' ἂν ἀμφότερα ταῦτα, εἰ προαγορεύων ὡς ὑπὸ θεοῦ φαινόμενα, καὶ ψευδόμενος ἐφαίνετο. δῆλον οὖν, ὅτι οὐκ ἂν προέλεγεν, εἰ μὴ ἐπίστευεν ἀληθεύσειν· ταῦτα δὲ τίς ἂν ἄλλῳ πιστεύσειεν ἢ θεῷ; πιστεύων δὲ θεοῖς πῶς οὐκ εἶναι θεοὺς ἐνόμιζεν;

ϛ'. Ἀλλὰ μὴν ἐποίει καὶ τάδε πρὸς τοὺς ἐπιτηδείους. τὰ μὲν [1] γὰρ ἀναγκαῖα συνεβούλευε καὶ πράττειν, ὡς [2] ἐνόμιζον ἄριστ' ἂν πραχθῆναι· περὶ δὲ τῶν ἀδήλων, ὅπως ἂν ἀποβήσοιτο, [3] μαντευομένους ἔπεμπεν εἰ ποιητέα.

5. Quis verò non fateatur, noluiſſe Socratem vel ſtolidum vel arrogantem apud eos videri, qui conſuetudine ipſius utebantur? Utrumque certè videbatur in eum cadere, ſi quid tanquam à Deo indicatum prænuntiaſſet, ac palàm mentitus eſſet. De quo patet eum nihil prædicturum fuiſſe, niſi vera ſe dicturum credidiſſet. Quis autem alteri fidem in his habeat, quàm Deo? Jam qui Diis fidem habebat, quomodo Deos non eſſe putabat?

6. Enimverò faciebat hæc quoque ad familiares. Res neceſſarias agere conſulebat, quemadmodum ea fieri putarent optimè: verùm de iis quorum incertus eſſet eventus, oracula conſultum mittebat ſuos, an ſuſcipienda eſſent.

---

1 *Ἀναγκαῖα*, quorum eventus certus eſt, quia eſt *neceſſarius*. & opponuntur iis, quorum eventus obſcurus & incertus eſt. *Erneſt.*

2 Recepi lectionem, quam in margine *Leunclavius* habet & in ipſâ interpretatione ſecutus eſt. Vulgò; ἐνόμιζεν. Manifeſtè autem ſenſus poſtulat ἐνόμιζον. Alias res jubebat familiares ſuos facere ὡς ἐνόμιζον. κ. π. alias verò μαντευομένους. *Erneſt.*

2 Μαντευομένους *Leunclavius* vertit *Oracula conſultum*, mallem *Deos conſultum*. Nam μαντεύεσθαι eſt μαντικῇ χρῆσθαι. Sic in ſect. 9. hujus capitis μαντευομένους, quod habet in initio, explicat in fine per διὰ μαντικῆς παρὰ τῶν θεῶν πυνθανομένους. Vid. lib. 1. c. 4. §. 15. & lib. 4. c. 3. §. 12.

ζʹ. Καὶ τοὺς μέλλοντας οἴκους τε καὶ πόλεις καλῶς [1] οἰκήσειν, μαντικῆς ἔφη προσδεῖσθαι. τεκτονικὸν μὲν γὰρ, ἢ χαλκευτικὸν, ἢ γεωργικὸν, ἢ ἀνθρώπων ἀρχικὸν, ἢ τῶν τοιούτων ἔργων ἐξεταστικὸν, ἢ λογιστικὸν, ἢ οἰκονομικὸν, ἢ στρατηγικὸν γενέσθαι, πάντα τὰ τοιαῦτα μαθήματα, καὶ ἀνθρώπου γνώμῃ αἱρετέα ἐνόμιζεν εἶναι.

ηʹ. Τὰ δὲ μέγιστα τῶν ἐν τούτοις ἔφη, τοὺς θεοὺς ἑαυτοῖς καταλείπεσθαι, ὧν οὐδὲν δῆλον εἶναι τοῖς ἀνθρώποις. οὔτε γὰρ τῷ καλῶς ἀγρὸν φυτευσαμένῳ δῆλον, ὅστις καρπώσεται, οὔτε τῷ καλῶς οἰκίαν οἰκοδομησαμένῳ δῆλον, ὅστις οἰκήσει, οὔτε τῷ στρατηγικῷ δῆλον, εἰ συμφέρει στρατηγεῖν, οὔτε τῷ πολιτικῷ δῆλον, εἰ συμφέρει τῆς πόλεως προστατεῖν, οὔτε τῷ καλὴν γή-

7. Addebat, eos, qui præclarè domos & urbes administraturi essent, arte divinandi egere. Namque ut ædificandi, aut fabricandi, aut agrum colendi, aut hominibus imperandi, aut hujusmodi opera examinandi, aut rationes ineundi, aut rem domesticam administrandi, aut exercitum ducendi quis peritus evadat, hujusmodi omnia posse homines doctrinâ consequi, suoque arbitratu eligere, dicebat.

8. Quæ autem in his essent maxima, Deos sibi aiebat reservare, eorumque nihil hominibus certum esse. Nec enim constat ei, qui agrum pulchrè conserit, quisnam fructum sit percepturus; nec qui pulchrè domum ædificat, quis eam sit habitaturus; nec duci, an exercitum ducere expediat; nec perito rerum civilium, an ex usu futurum sit, ut civitati præsit: nec qui formosam du-

1 Fortasse *Xenophon* scripsit οἰκίσειν.. Unde facilis librario lapsus ad οἰκήσειν. Futurum autem τοῦ μέλλειν jungi tralatitium est. Sic Latini τοῦ *fore* futurum addunt, sed hoc fit rarissimè. Exempla è Cicerone adduximus in *Clave Cicer.* *Ernest.*

μαντι, ἵνα εὐφραίνηται, δῆλον, εἰ διὰ ταύτην ἀνιάσεται, οὔτε τῷ δυνατοὺς ἐν τῇ πόλει [1] κηδεστὰς λαβόντι δῆλον, εἰ διὰ τούτους στερήσεται τῆς πόλεως.

θ'. Τοὺς δὲ μηδὲν τῶν τοιούτων οἰομένους εἶναι δαιμόνιον, ἀλλὰ πάντα τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης, [2] δαιμονᾶν ἔφη. δαιμονᾶν δὲ καὶ τοὺς μαντευομένους, ἃ τοῖς ἀνθρώποις ἔδωκαν οἱ θεοὶ [3] μαθοῦσι διακρίνειν. οἷον, εἴ τις ἐπερωτῴη, πότερον ἐπιστάμενον ἡνιοχεῖν ἐπὶ ζεῦγος λαβεῖν κρεῖττον, ἢ μὴ ἐπι-

xerit, ut lætetur, an propter hanc dolorem ſenſurus ſit; nec qui potentes in civitate affines adeptus eſt, an propter hos civitate ſit exulaturus.

9. Horum omnium ſi qui nihil ad Numen referant, ſed univerſa potius ad hominis conſilium, furere dicebat. Itidem illos etiam aiebat furere, qui per divinationem explorarent ea de quibus diſcernendis data eſt hominibus diſcentibus à Diis facultas: veluti ſiquis conſulat, utrûm moderandi currus peritum, an imperitum præſtet in vehi-

---

1 De voce κηδεστής vide *Spanhemium* doctè differentem in obſervationibus ad *Juliani* Orat. 1. p. 287. Pro *ſocero*, pro *genero*, item pro *adfini*, vel *cognato* ſumitur.

2 *Furioſum* ſæpe notant phraſes δαιμόνιον ἔχειν, δαιμονίζεσθαι, δαιμονᾶν, & κακοδαιμονᾶν. Vide Cl. *Bos* ad *Johan.* c. 7. v. 20. *Sophocl.* Ajax. v. 244.

> Κακὰ δεννάζων ῥήμαθ' ἃ δαίμων
> Κοὐδεὶς ἀνδρῶν ἐδίδαξεν.
> *Mala convicia addens, quæ* furor *illi,*
> *Et nemo hominum ſubjiciebat.*

3 Semel hic tirones monendi ſunt, Græcos non ſolos accuſativos, uti Latini ferè, niſi ubi Græcos imitantur, ſed omnes caſus jungere infinitivis, eum ſcilicet, in quo eſt ſubjectum, ad quod refertur. Vid. *Jenſii* Lect. *Lucian.* 1. 7. ſed pleni ſunt Græci auctores exemplis. Hic tamen mox eſt: ἃ μὴ μαθόντας ποιεῖν ἔδωκαν οἱ θεοὶ, pro μαθοῦσιν, ſcilicet, quia dativus ἀνθρώποις non diſertè præceſſit. Exempla ſunt apud eundem *Jenſium* l. c. *Erneſt.*

σάμενον· ἢ πότερον ἐπιστάμενον κυβερνᾷν ἐπὶ τὴν ναῦν κρεῖττον λαβεῖν, ἢ μὴ ἐπιστάμενον· ἢ ἃ [1] ἔξεστιν ἀριθμήσαντας, ἢ μετρήσαντας, [2] ἢ στήσαντας εἰδέναι, τοὺς τὰ τοιαῦτα παρὰ τῶν θεῶν πυνθανομένους ἀθέμιστα ποιεῖν ἡγεῖτο· ἔφη δὲ δεῖν, ἃ μὲν μαθόντας ποιεῖν ἔδωκαν οἱ θεοὶ, μανθάνειν· ἃ δὲ μὴ δῆλα τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ, πειρᾶσθαι [3] διὰ μαντικῆς παρὰ τῶν θεῶν πυνθάνεσθαι· τοὺς θεοὺς γὰρ, οἷς ἂν ὦσιν ἵλεω, σημαίνειν.

culum recipere: vel gubernandi peritum in navem recipere præſtet, an imperitum. Quæ item homines numerando, vel metiendo, vel ponderando ſcire poſſunt, ea qui à Diis quærerent, nefariè ducebat agere: adeoque neceſſe eſſe dicebat, ut quæ homines diſcendo cognita facere Dii vellent, diſcantur: quæ vero ſunt obſcura hominibus, in iis conandum ut per divinationem Dii conſulantur: nam ſignificare Deos hæc illis, quibus ſint propitii.

1 *Socrates* de dubio tantùm Rerum eventu Vates aut Deos vult conſuli; non verò de iis, quæ ratione, aut arte quâpiam ſciri poſſunt. Eandem vim ἐξὸν habet, 2 *Corinth.* 12. 4.

2 Ἵστημι, *appendo, pondero.* Confer *Matt.* c. 26. 15. ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. Ubi *Vulgatus* vertit, *conſtituerunt*, ſed rectiùs *Beza* habet, *appenderunt.* Confirmant enim hunc ſenſum LXX Interpretes, qui in hoc ipſo æſtimandi Salvatoris noſtri negotio ἔστησαν poſuerunt pro Hebræo ישקלו *appenderunt*; eodem modo hoc verbum converterunt ſæpius, ut *Jer.* 32. 9. 2 *Sam.* 14. 26. *Eſdr.* 8. 25. Noſter in *Cyrop.* iiſdem ferè verbis utitur, ἀριθ. καὶ μετρ. καὶ ἱστάντες, καὶ διαψύχοντες. ubi, quod obiter notatum velim (quandoquidem Viros doctiſſ. *Wells* & *Hutchin.* fugiſſe videatur) pro διαψύχοντες libenter legerim διαψήχοντες, eos ut deſignet, qui pecuniam ſuam fricant ut æruginem avertant. Quod & *T. Faber* valdè probat in notis ad *Tim. Luciani.*

3 *Vetus opinio eſt, jam uſque ab heroicis ducta temporibus, eaque & populi Romani & omnium gentium firmata conſenſu, verſari quandam inter homines* Divinationem, *quam Græci* μαντικὴν *appellant, id eſt, præſenſionem & ſcientiam rerum futurarum. Magnifica quidem res & ſalutaris, ſi modo eſt ulla: quâque proxime ad Deorum vim natura mortalis poſſit accedere. Itaque ut alia nos meliùs multa, quam Græci: ſic huic præſtantiſſimæ rei nomen Noſtri à* Divis; *Græci, ut Plato interpretatur, à* Furore *duxerunt,* Cicer de *Divin.* lib. 1. c. 1.

ι'. Ἀλλὰ μὴν ἐκεῖνός γε ἀεὶ μὲν ἦν ἐν τῷ φανερῷ. πρῴ τε γὰρ εἰς τοὺς περιπάτους καὶ τὰ γυμνάσια ᾔει, καὶ [1] πληθούσης ἀγορᾶς ἐκεῖ φανερὸς ἦν, καὶ τὸ λοιπὸν ἀεὶ τῆς ἡμέρας ἦν, ὅπου πλείστοις μέλλοι συνέσεσθαι· καὶ ἔλεγε μὲν ὡς τὸ πολὺ, τοῖς δὲ βουλομένοις ἐξῆν ἀκούειν.

ια'. Οὐδεὶς δὲ πώποτε Σωκράτους οὐδὲν ἀσεβὲς οὐδὲ ἀνόσιον, οὔτε πράττοντος εἶδεν, οὔτε λέγοντος ἤκουσεν. οὐδὲ γὰρ περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως, [2] ᾗπερ τῶν ἄλλων οἱ πλεῖστοι, διελέγετο, σκοπῶν, ὅπως ὁ καλούμενος ὑπὸ τῶν σοφιστῶν Κόσμος [3] ἔφυ, καὶ

10. Erat autem Socrates ſemper in propatulo. Nam manè ad loca deambulationibus & exercitiis deſtinata pergebat, & cùm frequens erat forum, conſpiciebatur in publico, reliquumque diei degebat iſtic, ubi verſaturus inter plurimos eſſet: diſſerebat autem plerumque, omni verò volenti audire licebat.

11. Neque ullus unquam Socratem impii quidquam aut nefandi vel patrare vidit, vel audivit dicere. Nec enim de rerum omnium naturâ ſic diſſerebat, utì complures alii, nimirum conſiderans quo pacto is, qui à Profeſſoribus ſapientiæ *mundus* appellatur, ortus ſit; quibuſ-

1 Tempus illud inter manè & meridiem, quo homines in foro conveniebant. Vide *Perizon.* ad *Ælian.* 12, 30. *Græv. lect. Heſ.* c. 10. *Erneſt.*

2 *Euſebius* poſt φύσεως habet ἢ περὶ τῶν ἄλλων, ὡς οἱ πλεῖστοι διελ. *H. Steph.*

3 Ἔχει citat *Euſebius præpar. Evang.* 15. 62. & *Stobæus.* Si ἔφυ verum eſt, reſpicitur ad ſomnia Philoſophorum de Coſmogoniâ, ſcil. Origine mundi naturali, qualia ſunt in *Epicureâ* Philoſophiâ, & hodiè à *Burnetio* & *Whiſtono* prolata ſunt; Si autem ἔχει à *Xenophontis* manu eſt, intelligendus eſt locus de diſputationibus Philoſophorum de ordine corporum cœleſtium, qualis illa *Anaxagoræ* fuit, cum diceret, unumquodque Corpus optimum locum in mundo tenere; item de naturâ Univerſi & corporum cœleſtium: utrumque convenit iis, quæ in ſect. 14. dicuntur. *Erneſt.*

τίσιν [1] ἀνάγκαις ἕκαστα γίνεται τῶν οὐρανίων. ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μωραίνοντας ἐπεδείκνυεν.

ιβʹ. Καὶ πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐσκόπει, πότερά ποτε νομίσαντες ἱκανῶς ἤδη τἀνθρώπινα εἰδέναι, ἔρχονται ἐπὶ τὸ περὶ τῶν τοιούτων φροντίζειν, ἢ τὰ μὲν ἀνθρώπινα παρέντες, τὰ δαιμόνια δὲ σκοποῦντες, ἡγοῦνται τὰ προσήκοντα πράττειν.

ιγʹ. Ἐθαύμαζε δὲ, εἰ μὴ φανερὸν αὐτοῖς ἐστιν, ὅτι ταῦτα οὐ δυνατόν ἐστιν ἀνθρώποις εὑρεῖν. ἐπεὶ καὶ τοὺς μέγιστον φρονοῦντας ἐπὶ τῷ περὶ τούτων λέγειν, [2] οὐ ταὐτὰ δοξάζειν ἀλλήλοις, ἀλλὰ τοῖς μαινομένοις ὁμοίως διακεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους.

ιδʹ. Τῶν τε γὰρ μαινομένων τοὺς μὲν οὐδὲ τὰ δεινὰ δε-

que de cauſis neceſſariis ſingulæ res cœleſtes fiant. Imò eos, qui his rebus occuparentur, fatuos eſſe demonſtrabat.

12. Ac primùm de eis hoc conſiderabat, An quòd rati ſe humana jam ſatis intelligere, ad talia tractanda accederent: an relictis rebus humanis, divinas contemplantes, rectè ſe agere putarent.

13. Mirabatur etiam quòd non iis perſpicuum eſſet, homines hæc invenire non poſſe. Nec enim ii, qui plurimum arrogent ſibi, quòd de his diſſerere nôrunt, idem inter ſe ſentiunt, ſed furioſorum inſtar inter ſe comparati ſunt.

14. Nam qui furioſi ſunt, partim quæ ſunt terribilia,

---

1 Ἀνάγκη. Vis & ordo naturalis, quo res fiunt. Eodem modo Latini *Neceſſitatem* dicunt. Vide *Gronov.* p. 122. *Erneſt.*

2 De his pulcherrimè Cicero.—*Latent iſta omnia, Luculle, craſſis occultata & circumfuſa tenebris, ut nulla acies humani ingenii tanta ſit, quæ penetrare in cælum, terram intrare poſſit.* Academ. lib. 2. n. 39.

δεδιέναι, [1] τοὺς δὲ καὶ τὰ μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι· καὶ τοῖς μὲν οὐδ' ἐν ὄχλῳ δοκεῖν αἰσχρὸν εἶναι λέγειν ἢ ποιεῖν ὁτιοῦν, τοῖς δὲ οὐκ ἐξιτητέον εἰς ἀνθρώπους εἶναι δοκεῖν· καὶ τοὺς μὲν οὔθ' ἱερὸν, οὔτε βωμὸν, οὔτε ἄλλο τῶν θείων [2] οὐδὲν τιμᾶν, τοὺς δὲ καὶ λίθους καὶ ξύλα τὰ τυχόντα καὶ θηρία σέβεσθαι· τῶν τε περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως μεριμνώντων τοῖς μὲν δοκεῖν [3] ἓν μόνον τὸ ὂν εἶναι, τοῖς δ' ἄπειρα τὸ πλῆθος· καὶ τοῖς μὲν ἀεὶ κινεῖσθαι πάντα, [4] τοῖς δ' οὐδὲν ἄν ποτε κινηθῆ-

non metuunt; partìm etiam non mètuenda metuunt: itidem his non videri turpe eſſe, in turbâ quid vel dicere vel facere; aliis verò, ne exeundum quidem eſſe ad homines, videri: hos neque fanum, neque aram, neque rerum divinarum quidquam in honore habere; illos & lapides, & ligna quælibet, & belluas colere: itidem eorum, qui de rerum omnium naturâ ſollicitè inquirant, aliis videri unum ſolum eſſe quod eſt; aliis verò numero infinita: his omnia ſemper moveri; illis nihil unquam mo-

1 *Horat.* Serm. 2. 3. de Furioſis.

—— *Eſt genus unum*

Stultitiæ, nihilum metuenda timentis &c.

Cæterùm in reliquis Editionibus interpunctio valdè diverſa eſt, ſæpè mediâ diſtinctione cum maximâ permutatâ. Comparantur Furioſi & Phyſici: τῶν τε γὰρ μαινομένων—τῶν τε περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως. *Erneſt.*

2 *Leunclavius* habet in contextu οὐδέ, ſed in margine οὐδὲν, ex *Euſebio* & *Stobæo.* Nos poſterius cum *Wells* ſecuti ſumus. Et placebat ſic *H. Steph.* vide ad c. 4. §. 9. not. 3. *Erneſt.*

3 *Xenophanis* & diſcipulorum ſententia. *Xenophanes—unum eſſe omnia, neque id eſſe mutabile, & id eſſe Deum, neque natum uſquam, & ſempiternum, conglobatâ figura.* Cicero *Academ.* lib. 2. n. 37. Certè *Xenophanem* dixiſſe, ὅτι οὐδὲν γίνεται, οὐδὲ φθείρεται, teſtis eſt *Origenes* Philoſ. cap. 14. Vide *Stanleii* Hiſt. Philoſ. p. 574.

4 *Zenonis Eleatæ* ſententia, quæ ex opinione de æternâ & neceſſariâ exiſtentiâ materiæ neceſſariâ quâdam conſecutione efficitur, ut *Zeno* cæteris philoſophis longè acutiùs, quid ex quoque conſequatur, vi-

ναι· καὶ τοῖς μὲν πάντα γίγνεσθαί τε καὶ ἀπόλλυσθαι [1], τοῖς δ' οὔτ' ἂν γενέσθαι ποτὲ οὐδὲν, οὔτ' ἀπολέσθαι.

ιε'. Ἐσκόπει δὲ περὶ αὐτῶν καὶ τάδε· ἆρ' ὥσπερ οἱ τἀνθρώπεια μανθάνοντες, ἡγοῦνται τοῦθ', ὅ, τι ἂν μάθωσιν, ἑαυτοῖς τε καὶ τῶν ἄλλων, ὅτῳ ἂν βούλωνται, ποιήσειν, οὕτω καὶ οἱ τὰ θεῖα ζητοῦντες, νομίζουσιν, ἐπειδὰν γνῶσιν αἷς ἀνάγκαις ἕκαστα γίνεται, ποιήσειν, ὅταν βούλωνται, καὶ ἀνέμους, καὶ ὕδατα, καὶ ὥρας, καὶ ὅτου δ' ἂν ἄλλου δέωνται τῶν τοιούτων; ἢ τοιοῦτο μὲν οὐδὲν οὐδ' ἐλπίζουσιν, ἀρκεῖ δ' αὐτοῖς γνῶναι μόνον, ᾗ τῶν

veri; his omnia tum oriri, tum interire; illis, nihil unquam aut ortum, aut interire.

15. Præterea de his illud quoque confiderabat, utrùm, perindè ac illi, qui res humanas difcunt, arbitrantur hoc quod didicêre, tum fibi tum aliis, quibufcunque velint, fe facere poffe; fic & illi, qui res divinas inquirunt, arbitrentur fe, pofteaquam cognoverint quibus rationibus neceffariis fingula fiant, effecturos ubi velint, ventos, aquas, temporum viciffitudines, aliaque, fi quo fit opus, his confimilia: an ejufmodi quiddam ne quidem fperent, fatifque habeant fcire tantùm, quo pacto

---

derit. Nam fi ab æterno, nullo auctore, materia eft: eft profectò neceffaria: fi neceffaria eft, immutabilis quoque fit, neceffe eft. Atquì nifi plumbei fimus in phyficis, concedamus neceffe eft, mutationis nullum genus in materiâ locum habere, nifi quam motus partium adfert. Non ergo cadit in æternam & neceffariam materiam motus. Propterea ergo potiùs reprehendendus eft *Zeno*, quòd, cum intelligeret, quàm abfurda & fenfibus repugnantia è placito de æternitate materiæ confequerentur, maluit tamen ea defendere, quàm æternitatem materiæ rejicere. En certiffimum argumentum rationis humanæ in rebus divinis cœcutientis, nifi eam lux divina colluftret! *Erneft.*

1 Sententia *Eleaticæ* fcholæ & *Epicurea*. Cæterùm fecutus fum lectionem Cl. *Wells*. In *Leunclavianâ* eft ἀπολεῖσθαι. *Erneft.*

τοιούτων ἕκαστα γίνεται. Περὶ μὲν οὖν τῶν ταῦτα πραγματευομένων τοιαῦτα ἔλεγεν.

ιϛʹ. Αὐτὸς δὲ [1] περὶ τῶν ἀνθρωπείων ἀεὶ διελέγετο, σκοπῶν, τί εὐσεβὲς, τί ἀσεβές· τί καλὸν, τί αἰσχρὸν, τί δίκαιον, τί ἄδικον· τί [2] σωφροσύνη, τί μανία, τί ἀνδρεία, τί δειλία· τί πόλις, τί πολιτικός· τί ἀρχὴ ἀνθρώπων, τί ἀρχικὸς ἀνθρώπων· καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἃ τοὺς μὲν εἰδότας ἡγεῖτο καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς εἶναι, τοὺς δὲ ἀγνοοῦντας ἀνδραποδώδεις ἂν δικαίως κεκλῆσθαι.

ιζʹ. Ὅσα μὲν οὖν μὴ φανερὸς ἦν ὅπως ἐγίγνωσκεν οὐδὲν θαυμαστὸν, ὑπὲρ τούτων περὶ αὐτοῦ παραγνῶναι τοὺς δικα-

rerum hujusmodi singulæ fiant. De illis igitur, qui hæc tractarent; talia proferebat.

16. Ipse de rebus humanis disserebat semper, considerans quid pium esset, quid impium: quid honestum, quid turpe: quid justum, quid injustum: quid mentis sanitas, quid insania: quid fortitudo, quid ignavia: quid civitas, quid rerum civilium peritus: quid imperium in homines, quid hominibus imperandi peritus: idemque de rebus cæteris, quarum cognitione instructos arbitrabatur probos ac honestos viros esse: qui autem eas ignorarent, mancipia meritò vocari.

17. Quapropter de quibus quid sentiret Socrates, non constabat, in iis de illo iniquè statuisse judices, mirum

---

1 Vide Indicem in verbo Ἀνθρώπεια.

2 Σωφροσύνη *Sanitas Animi* à *Ciceron.* dicitur, 2. *Tusc. Disp. Sapientia sanitas est animi*; opponiturque apud Latinos *dementiæ*; ut *Gestus* ait apud *Senecam* lib. 2. contr. 12. *Dementia res est sanitati contraria.* Apud *Græcos* (ut hîc) τῇ μανίᾳ, id est, *furori* opponitur. Sic *Paulus Apost. Act.* 26. 25. Οὐ μαίνομαι—ἀλλ' ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι.

στάς· ὅσα δὲ πάντες ᾔδεσαν, θαυμαστὸν, εἰ μὴ τούτων ἐνεθυμήθησαν.

ιη΄. [1] Βουλεύσας γάρ ποτε, καὶ τὸν βουλευτικὸν ὅρκον ὀμόσας, ἐν ᾧ ἦν "κατὰ τοὺς νόμους βουλεύσειν," Ἐπιστάτης ἐν τῷ δήμῳ γενόμενος, ἐπιθυμήσαντος τοῦ δήμου παρὰ τοὺς νόμους ἐννέα στρατηγοὺς μιᾷ ψήφῳ, [2] τοὺς ἀμφὶ Θράσυλλον καὶ Ἐρασινίδην,

non eſt. Quæ autem ſciebant omnes, mirum eſt, quòd ea animo non conciperent.

18. Nam cùm aliquando ſenator eſſet, ac ſacramentum ſenatorium præſtitiſſet, in quo hoc inſerebatur, nempè "ut ſecundum leges conſilium agitaret," præſes populi factus, petente contra leges populo novem prætores, inter quos Thraſylus & Eraſinides erant, omnes uno cal-

---

1 Βουλεύσας, cum eſſet de ſenatu quingentorum. Ex eo ſenatu deligebantur ſorte quinquaginta Prytanes, qui ſenatui præeſſent. Horum ſingulæ decuriæ imperabant hebdomadibus ſingulis; ita, ut ſorte ex eâ deligeretur, qui quemque diem imperaret. Atque is ἐπιστάτης dicebatur, ſcil. ἐν τῷ δήμῳ vel ἐκκλησιῶν, quòd concionibus populi præerat; qui autem in eâ decuriâ erant, πρόεδροι. vid. *Harpocration* in πρόεδρος & ἐπιστάτης. *Illuſt. D. Potter. Archæol. Gr.* 1. 18. *Chiſhul.* ad *Pſephiſma Sigeorum* p. 105. de βουλευτικῷ ὅρκῳ *Petit. Legg. Attic.* 3. 3. *Erneſt.*

2 Malè interpretes hæc: *novem prætores, Thraſyli ac Eraſinidæ collegas,* reddiderunt. *Alcibiadi* cum ſummum imperium abrogatum eſſet, ei decem prætores pari imperio ſucceſſerant. Hi cum rem malè geſſiſſent, omnibus, præter *Cononem*, imperio abrogato, auctoribus *Archedemo* & *Timocrate*, in vincula ducuntur. Jam cum de eorum pœnâ ad populum ageretur, placuit ei, de eis ſimul ferri ſententias, cum lex de ſingulis juberet. Noluit ἐπιστάτης *Socrates* ἐπιψηφίζειν, h. e. probare populi ſententiam, quod erat *Proëdri*, ut ad *Harpocrat.* p. m. 74. docet *Valeſius*, & quidem, ut ex hoc loco intelligitur, ἐπιστάτου. Sed inter hos novem duces erant *Eraſinides* & *Thraſylus*. vid. *Xenoph.* Hiſt. Gr. p. 242. itaque verte: *novem prætores, inter quos Thraſylus & Eraſinides erant. ſcil. T. & E. cum collegis.* οἱ ἀμφὶ & περὶ τινα ſæpe dicitur de perſonis ſingulis, vid. *Græv. Lect. Heſiod.* c. 9. Sed propriè de eo, qui nominatur cum ſuis, cum comitibus. *Actor.* 13. 13. οἱ περὶ τὸν Παῦλον

ἀποκτεῖναι πάντας, οὐκ ἠθέλησεν [1] ἐπιψηφίσαι ὀργιζομένου μὲν αὐτῷ τοῦ δήμου, πολλῶν δὲ καὶ δυνατῶν ἀπειλούντων· ἀλλὰ περὶ μὲν πλείονος ἐποιήσατο εὐορκεῖν, ἢ χαρίσασθαι [2] τῷ δήμῳ παρὰ τὸ δίκαιον, καὶ φυλάξασθαι τοὺς ἀπειλοῦντας.

ιθ'. Καὶ γὰρ ἐπιμελεῖσθαι θεοὺς ἐνόμιζεν ἀνθρώπων, οὐχ ὃν τρόπον οἱ πολλοὶ νομίζουσιν. οὗτοι μὲν γὰρ οἴονται τοὺς θεοὺς τὰ μὲν εἰδέναι, τὰ δὲ οὐκ εἰδέναι. Σωκράτης δὲ πάντα μὲν ἡγεῖτο θεοὺς εἰδέναι, τά τε λεγόμενα καὶ

culo morte multari, calculum ſuum noluit adjungere; cùmque populus ei ſuccenſeret, multique Potentes minarentur: nihilominus pluris fecit ſanctè jurare, quàm gratificari populo contra jus & fas, aliorumque minas evitare.

19. Etenim Deos putabat hominum curam gerere, aliâ quâdam ratione, quam vulgò exiſtimetur. Nam plerique putant Deos quædam ſcire, quædam neſcire. Socrates autem arbitrabatur, Deos omnia quæ vel dicerentur vel

---

ſunt *Barnabas*, *Paulus*, & *Joannes*: ſed quod inter eos facilè princeps erat *Paulus*, certè de eo ibi imprimìs commemoratur, ideò ipſe potius nominatur, quàm *Barnabas* aut *Joannes*. Sic quoniam *Eraſinides* primus accuſatus, & in vincula ductus eſt, ut *Xenophon* l. c. tradit, & fortaſſe *Thraſylo* quoque aliquid præcipui in hâc cauſâ accidit, ideò hi duo potius quàm reliqui nominantur. *Erneſt.*

1 De voce ἐπιψηφίσαι vid. *Erneſti* notam ad lib. 4. c. 4. §. 2. ubi *Xenophon* de eâdem re loquens pro ἐπιψηφίζειν dicit ἐπιτρέπειν τῷ δήμῳ ψηφίσασθαι, *populo ſuffragii ferendi poteſtatem dare.*

2 *Juſtum & tenacem propoſiti virum*
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus inſtantis tyranni
Mente quatit ſolidâ———
Horat. lib. 3. Od. 3.

πραττόμενα, καὶ [1] τὰ σιγῇ βουλευόμενα, πανταχοῦ δὲ παρεῖναι, καὶ σημαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπείων πάντων.

κ'. Θαυμάζω οὖν, ὅπως ποτὲ ἐπείσθησαν Ἀθηναῖοι, Σωκράτην περὶ τοὺς θεοὺς μὴ [2] σωφρονεῖν, τὸν ἀσεβὲς μὲν οὐδέν ποτε περὶ τοὺς θεοὺς οὔτ' εἰπόντα οὔτε πράξαντα, τοιαῦτα δὲ καὶ λέγοντα καὶ πράττοντα περὶ θεῶν, οἷά τις ἂν καὶ λέγων καὶ πράττων, εἴη τε καὶ νομίζοιτο εὐσεβέστατος.

agerentur, vel clam deliberarentur, scire: eosdem ubique adesse, ac de rebus humanis omnia hominibus significare.

20. Quamobrem mirari subit, quo tandem pacto persuasi fuerint Athenienses, Socratem de rebus divinis non rectè sentire, quum ille nihil unquam impii in Deos vel dixerit vel commiserit; sed potiùs sic & de iis locutus sit, & in eos se gesserit, ut siquis ea tum dicat tum faciat, sit ac putari debeat religiosissimus.

---

1 Confer *Rom.* c. 2. 16. ubi Deus dicitur, κρινεῖν τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, scil. τὰ σιγῇ βουλευόμενα.

2 *Verè & modestè sentire.* Huic verbo opponitur ὑπερφρονεῖν. Sic Noster de *Agesilao*, οὐκ ἀνθρώπων ὑπερφρόνει, ἀλλὰ θεοῖς χάριν ᾔδει, *non homines contemnebat, sed Diis habebat gratias.* Confer *Rom.* 12. 3.

ΚΕΦ. β'.

Θαυμαστὸν δὲ φαίνεταί μοι καὶ τὸ πεισθῆναί τινας, ὡς Σωκράτης τοὺς νέους διέφθειρεν, ὃς πρὸς τοῖς εἰρημένοις, πρῶτον μὲν ἀφροδισίων, καὶ γαστρὸς, πάντων ἀνθρώπων ἐγκρατέστατος ἦν· εἶτα πρὸς χειμῶνα καὶ θέρος, καὶ πάντας πόνους καρτερικώτατος· ἔτι δὲ πρὸς τὸ μετρίων δεῖσθαι πεπαιδευμένος οὕτως, ὥστε πάνυ μικρὰ [1] κεκτημένος, πάνυ ῥᾳδίως ἔχειν [2] ἀρκοῦντα.

β'. Πῶς οὖν αὐτὸς ὢν τοιοῦτος ἄλλους ἂν ἢ ἀσεβεῖς, ἢ παρανόμους, ἢ λίχνους, ἢ ἀφροδισίων ἀκρατεῖς, ἢ πρὸς

CAP. II.

Socrates non fuit corruptor Juventutis.

HOC quoque mirum mihi videtur, perſuaderi quoſdam potuiſſe, quòd Socrates adoleſcentulos corrumperet, qui præter ea quæ dicta ſunt, primò rerum venerearum, ac gulæ, ſupra omnes homines continentiſſimus erat: deinde hyemis, æſtatis, laborum omnium tolerantiſſimus: atque etiam ſic ad mediocritatem inſtitutus, ut quum valdè modicum poſſideret, facillimè contentus iis eſſet quæ ſufficiant.

2. Quo igitur pacto, quum talis eſſet ipſe, reddidit alios vel impios, vel legum violatores, vel luxurioſos, vel

1 Nominativus pro accuſativo ab Atticis ſæpè uſurpatur, etiam cum ὡς & ὥστε. Sic in hoc loco Nominativus præmittitur infinitivo, ubi κεκτημένος eſt pro κεκτημένον. Vide *Viger*. de Gr. Dict. Idiot. c. 5. §. 3.

2 Ἀρκοῦντα videtur eſſe accuſ. plur. *quæ ſufficiant.* ἀσφαλῶς ἀρκοῦντα ἔχειν., lib. 2. c. 3. §. 2. *Leuncl.* vertit, *quæ habebat.*

τὸ πονεῖν μαλακοὺς ἐποίησεν; ἀλλ' ἔπαυσε μὲν τούτων πολλοὺς, ἀρετῆς ποιήσας ἐπιθυμεῖν, καὶ ἐλπίδας παρασχὼν, ἂν ἑαυτῶν ἐπιμελῶνται, καλοὺς κὰ ἀγαθοὺς ἔσεσθαι.

γ'. Καίτοι γε οὐδὲ πώποτε ὑπέσχετο διδάσκαλος εἶναι τούτου, ἀλλὰ τῷ φανερὸς εἶναι τοιοῦτος ὤν, ἐλπίζειν ἐποίει τοὺς συνδιατρίβοντας ἑαυτῷ, μιμουμένους ἐκεῖνον, τοιούσδε γενήσεσθαι.

δ'. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ σώματος αὐτός τε οὐκ ἠμέλει, τοὺς δὲ ἀμελοῦντας οὐκ ἐπῄνει. τὸ μὲν οὖν ὑπερεσθίοντα ὑπερπονεῖν ἀπεδοκίμαζε, τὸ δὲ ὅσα ἡδέως ἡ ψυχὴ δέχεται, ταῦτα ἱκανῶς ἐκπονεῖν ἐδοκίμαζε. ταύτην γὰρ τὴν ἕξιν ὑγιεινήν τε ἱκανῶς εἶναι, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν οὐκ ἐμποδίζειν ἔφη.

in rebus venereis incontinentes, vel molles ad perferendos labores? Imò vero multos ab his vitiis revocavit, utque virtutis essent studiosi, perfecit: etiam injectâ spe, futurum, ut si suî ipsorum curam gererent, in viros probos ac fortes evaderent.

3. Neque tamen unquam hæc se docere velle profitebatur, sed quia constabat eum talem esse, in spem erigebat eos qui cum illo versabantur, futurum, ut si ipsum imitarentur, & ipsi tales evaderent.

4. Nec corpus quidem ipse suum negligentèr curabat, ac si qui curarent negligenter, eos minimè laudabat. Itaque improbabat, siquis nimio cibo refertus labores immodicos susciperet, magisque probabat, si quod animus lubentèr admisisset, id laborando conficeretur. Nam ejusmodi habitum valetudini non parùm conducere, ac animi studium haudquaquam impedire aiebat.

ε'. Ἀλλ' οὐ μὴν [1] θρυπτικός γε, οὐδὲ ἀλαζονικὸς ἦν, οὔτ' ἀμπεχόνῃ, οὔθ' ὑποδέσει, οὔτε τῇ ἄλλῃ διαίτῃ. οὐ μὴν οὐδ' ἐρασιχρημάτους γε τοὺς συνόντας ἐποίει. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἐπιθυμιῶν ἔπαυε, τοὺς δὲ ἑαυτοῦ ἐπιθυμοῦντας οὐκ ἐπράττετο χρήματα.

ϛ'. [2] Τούτου δ' ἀπεχομένους ἐνόμιζεν ἐλευθερίας ἐπιμελεῖσθαι· τοὺς δὲ λαμβάνοντας τῆς ὁμιλίας μισθὸν ἀνδραποδιστὰς ἑαυτῶν ἀπεκάλει, διὰ τὸ ἀναγκαῖον αὐτοῖς εἶναι διαλέγεσθαι παρ' ὧν ἂν λάβοιεν τὸν μισθόν.

ζ'. Ἐθαύμαζε δὲ, εἴ τις ἀρετὴν ἐπαγγελλόμενος ἀργύριον πράττοιτο, καὶ μὴ νομίζοι τὸ μέγιστον κέρδος ἕξειν, φίλον ἀγαθὸν κτησάμενος, ἀλλὰ φοβοῖτο, μὴ ὁ γενόμενος καλὸς

5. Minimè vero delicatus erat, aut oſtentandi ſe cupidus, ſive veſtitu, ſive calceatu, ſeu reliquâ vitæ ratione: nec avaros quidem efficiebat eos, qui cum ipſo verſabantur: nam & aliis à libidinibus eos revocabat, & à ſtudioſis ſuî pecuniam non exigebat.

6. Quà in re qui abſtinentes ſe oſtenderent, libertatem colere judicabat; qui autem converſationis cauſâ mercedem caperent, ſuimet quoſdam quaſi plagiarios appellabat, propterea quod neceſſariò diſſerere cogerentur apud eos à quibus mercedem acciperent.

7. Mirum ipſi videbatur, eum qui virtutem profiteretur, pecuniam exigere, neque maximum lucrum ducere, quod egregium amicum ſibi adjungeret; potiùs autem metuere, ne is qui probus & honeſtus vir factus

---

1 De hâc voce vide quæ habet *Spanhem.* ad *Juliani Orat.* p. 100.

2 *Leunclavius* in Interpretatione ſecutus eſt lectionem marginis, (ἀπεχόμενος) nec malè. τούτου, intellige, τοῦ χρήματα πράττεσθαι pro εἰσπράττεσθαι. *Erneſt.*

καγαθὸς, τῷ τὰ μέγιστα εὐεργετήσαντι μὴ τὴν μεγίστην χάριν ἔχῃ.

η'. Σωκράτης δ' ἐπαγγειλάμενος μὲν οὐδενὶ πώποτε τοιοῦτον οὐδέν· ἐπίστευε δὲ τῶν ξυνόντων αὐτῷ τοὺς ἀποδεξαμένους ἅπερ αὐτὸς ἐδοκίμαζεν, εἰς τὸν πάντα βίον ἑαυτῷ τε καὶ ἄλλοις φίλους ἀγαθοὺς ἔσεσθαι. πῶς ἂν οὖν ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ διαφθείροι τοὺς νέους, εἰ μὴ ἄρα ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστιν;

θ'. Ἀλλὰ νὴ Δία, ὁ κατήγορος ἔφη, ὑπερορᾶν ἐποίει τῶν καθεστώτων νόμων τοὺς συνόντας, λέγων ὡς μωρὸν εἴη, τοὺς μὲν τῆς πόλεως ἄρχοντας ἀπὸ κυάμου [1] καθίστασθαι, κυβερνήτῃ δὲ μηδένα θέλειν κεχρῆσθαι κυαμευτῷ, μηδὲ τέκτονι, μηδ' αὐλητῇ, μηδ' ἐπ' ἄλλα τοιαῦτα, ἃ πολλῷ ἐλάττονας βλάβας ἁμαρτανόμενα ποιεῖ τῶν περὶ

esset, homini optimè de se merito non etiam maximam gratiam haberet.

8. Socrates nemini unquam tale quid pollicebatur, sed futurum credebat, ut qui de numero familiarium suorum amplexi fuissent ea quæ probabat ipse, toto vitæ tempore tum sibi tum aliis insignes amici essent. Quo igitur modo vir talis juvenes corrumperet, nisi fortè virtutis studium corruptelam quis esse putat?

9. At profectò, dixit Accusator, familiares suos tales effecit, ut leges receptas contemnerent; quum diceret, stultorum esse hominum, magistratus civitatis à fabâ constitui; quando nemo fabario velit uti navium gubernatore, neque fabro, neque tibicine, neque aliis in rebus talibus, in quibus si erretur, multo minora detrimenta capiantur,

1 Cum Magistratus sorte eligerentur, fabis utebantur Athenienses; unde *Thucydides* senatum Βουλὴν ἀπὸ κυάμου, & Senatores Βουλευτὰς ἀπὸ κυάμου vocat. vide Illust. *D. Potter.* Archæol. Gr. 1. 18.

τὴν πόλιν ἁμαρτανομένων. τὸν δὲ τοιούτους λόγους ἐπαίρειν ἔφη τοὺς νέους καταφρονεῖν τῆς καθεστώσης πολιτείας, καὶ ποιεῖν βιαίους.

ι'. Ἐγὼ δ' οἶμαι τοὺς φρόνησιν ἀσκοῦντας, καὶ νομίζοντας ἱκανοὺς ἔσεσθαι τὰ συμφέροντα διδάσκειν τοὺς πολίτας, ἥκιστα γίγνεσθαι βιαίους, εἰδότας ὅτι τῇ μὲν βίᾳ πρόσεισιν ἔχθραι καὶ κίνδυνοι, διὰ δὲ τοῦ πείθειν ἀκινδύνως τε καὶ μετὰ φιλίας [1] ταῦτα γίγνεται. οἱ μὲν γὰρ βιασθέντες, ὡς ἀφαιρεθέντες, μισοῦσιν· οἱ δὲ πεισθέντες, ὡς κεχαρισμένοι, φιλοῦσιν· οὔκουν τῶν φρόνησιν ἀσκούντων, τὸ βιάζεσθαι, ἀλλὰ τῶν ἰσχὺν ἄνευ γνώμης ἐχόντων τὰ τοιαῦτα πράττειν ἐστίν.

ια'. Ἀλλὰ μὴν καὶ συμμάχων ὁ μὲν βιάζεσθαι τολμῶν δέοιτ' ἂν οὐκ ὀλίγων, ὁ δὲ πείθειν δυνάμενος, οὐδενός· καὶ

quam ſi peccetur in republicâ. Tales ille ſermones efferre juvenum animos aiebat, ut præſentem reipublicæ ſtatum contemnerent, eoſdemque violentos reddere.

10. Verùm ego arbitror, eos qui prudentiam exercent, ſeque putant poſſe cives ea docere quæ expediant, minimè violentos fieri; quippe qui ſciant, cum violentiâ quidem inimicitias & pericula conjuncta eſſe hæc autem poſſe fieri abſque omni periculo, & cum amicitiâ, perſuadendo: nam qui vi coguntur, ita oderunt, ut quibus aliquid ademptum ſit: at qui perſuadentur, quaſi quibus grata res acciderit, etiam amant: quamobrèm horum minimè eſt, qui prudentiam exercent, vim inferre; ſed illorum, qui vires habent abſque conſilio.

11. Præterea ſiquis violenter audeat agere, non paucis egebit ſociis; qui vero perſuadere poteſt, nullo: nam

1 Placebat *H. Stephano* lectio *Stobæi*, *πάντα*. *Erneſt.*

γὰρ μόνος ἡγεῖτ' ἂν δύνασθαι πείθειν· καὶ φονεύειν δὲ τοῖς τοιούτοις ἥκιστα συμβαίνει. τίς γὰρ ἀποκτεῖναί τινα βούλοιτ' ἂν μᾶλλον, ἢ ζῶντι πειθομένῳ χρῆσθαι;

ιβ'. Ἀλλ' ἔφη γε ὁ κατήγορος, Σωκράτει ὁμιλητὰ γενομένω Κριτίας τε καὶ Ἀλκιβιάδης, πλεῖστα κακὰ τὴν πόλιν ἐποιησάτην. Κριτίας μὲν γὰρ τῶν ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ πάντων πλεονεκτίστατός τε καὶ βιαιότατος ἐγένετο· Ἀλκιβιάδης δὲ αὖ τῶν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ πάντων ἀκρατέστατος, καὶ ὑβριστότατος, καὶ βιαιότατος.

ιγ'. Ἐγὼ δ', εἰ μέν τι κακὸν ἐκείνω τὴν πόλιν ἐποιησάτην, οὐκ ἀπολογήσομαι· τὴν δὲ πρὸς Σωκράτην συνουσίαν αὐτοῖν, ὡς ἐγένετο, διηγήσομαι.

ιδ'. Ἐγενέσθην μὲν γὰρ δὴ τὼ ἄνδρε τούτω φύσει φιλοτιμοτάτω πάντων Ἀθηναίων, βουλομένω τε πάντα δι' ἑαυτῶν πράττεσθαι, καὶ πάντων ὀνομαστοτάτω γενέσθαι. ἤδεσαν δὲ Σωκρά-

ſolum ſe putat ad perſuadendum ſatis valere: quinetiam ejuſmodi hominibus minimè accidit ut quenquam occidant. Quis enim interficere velit aliquem potiùs, quam vivum obſequentem habere?

12. At verò, dicebat Accuſator, uſi conſuetudine Socratis Critias & Alcibiades, maximis malis civitatem affecerunt. Nam Critias quidem paucorum in dominatu longè omnium avariſſimus & violentiſſimus fuit: Alcibiades autem longè omnium in ſtatu populari fuit intemperantiſſimus & petulantiſſimus, & violentiſſimus.

13. Equidem, ſi quo damno civitatem hi duo effecerunt, non excuſabo: quæ autem fuerit utriuſque cum Socrate conſuetudo, commemoraturus ſum.

14. Fuerunt hi viri naturâ longè omnium Athenienſium ambitioſiſſimi, & qui cuperent omnia per ſe geri, omniumque clariſſimi evadere. Nôrunt autem, minimis

τὴν ἀπ' ἐλαχίστων μὲν χρημάτων αὐταρκέστατα ζῶντα, τῶν ἡδονῶν δὲ πασῶν ἐγκρατέστατον ὄντα, τοῖς δὲ διαλεγομένοις αὐτῷ πᾶσι χρώμενον ἐν τοῖς λόγοις ὅπως βούλοιτο.

ιε'. Ταῦτα δὲ ὁρῶντε καὶ ὄντε οἵω προειρήσθον, πότερόν τις αὐτὼ φῇ τοῦ βίου τοῦ Σωκράτους ἐπιθυμήσαντε, καὶ τῆς σωφροσύνης ἣν ἐκεῖνος εἶχεν, ὀρέξασθαι τῆς ὁμιλίας αὐτοῦ· ἢ νομίσαντε, εἰ ὁμιλησαίτην ἐκείνῳ, γενέσθαι ἂν ἱκανωτάτω λέγειν τε καὶ πράττειν;

ιϛ'. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι, θεοῦ διδόντος αὐτοῖν, ἢ ζῆν ὅλον τὸν βίον, ὥσπερ ζῶντα Σωκράτην ἑώρων, ἢ τεθνάναι, ἑλέσθαι ἂν αὐτὼ μᾶλλον τεθνάναι. δήλω δ' ἐγενέσθην ἐξ ὧν ἐπραξάτην. ὡς γὰρ τάχιστα κρείττονε τῶν συγγινομένων ἡγησάσθην εἶναι, εὐθὺς ἀποπηδήσαντε Σωκράτους, ἐπραττέτην τὰ πολιτικὰ ὧνπερ ἕνεκα Σωκράτους ὠρεχθήτην.

facultatibus Socratem planè contentum vivere, cunctisque à voluptatibus se prorsus abstinere; denique illos, quibuscum dissereret, in colloquiis ita flectere, prout ipse vellet.

15. Quæ quum illi viderent, ac tales essent, quales fuisse ante referebamus, an quis dicat, eos cupidos vitæ modestiæque Socraticæ, consuetudinem ipsius expetivisse: an potius quod existimarent, se, si cum ipso versarentur, futuros & ad dicendum, & ad gerendas res promptissimos.

16. Arbitror equidem, si Deus optionem utrique dedisset, ut vel totam vitam sic viverent, quemadmodùm Socratem viderent vivere, vel morerentur, potiùs mortem fuisse electuros. Ex iis autem rebus, quas gessêre, cogniti fuerunt. Nam ubi primùm arbitrabantur, se condiscipulis præstantiores esse, statim à Socrate resilierunt, remque publicam gerendam susceperunt, cujus gratiâ Socratis studiosi fuerant.

ιζ'. Ἴσως οὖν εἴποι τις ἂν πρὸς ταῦτα, ὅτι χρῆν τὸν Σωκράτην, μὴ πρότερον τὰ πολιτικὰ διδάσκειν τοὺς συνόντας, ἢ σωφρονεῖν. ἐγὼ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν οὐκ ἀντιλέγω· πάντας δὲ τοὺς διδάσκοντας ὁρῶ αὐτοὺς δεικνύντας τε τοῖς μανθάνουσιν, ᾗπερ αὐτοὶ ποιοῦσιν ἃ διδάσκουσι, καὶ τῷ λόγῳ [1] προβιβάζοντας.

ιη'. Οἶδα δὲ καὶ Σωκράτην δεικνύντα τοῖς ξυνοῦσιν ἑαυτὸν καλὸν κἀγαθὸν ὄντα, καὶ διαλεγόμενον κάλλιστα περὶ ἀρετῆς, καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρωπίνων. οἶδα δὲ κἀκείνω σωφρονοῦντε, ἕς τε Σωκράτει συνήστην, οὐ φοβουμένω μὴ ζημιοῖντο ἢ παίοιντο ὑπὸ Σωκράτους, ἀλλ' οἰομένω τότε, κράτιστον εἶναι τοῦτο πράττειν.

17. Fortasse quis ad hæc responderit, debuisse Socratem non priùs familiares suos in rerum civilium sententiâ instituere, quàm modestiam illi didicissent. Ego vero nihil ad hoc contradico: video tamen omnes eos, qui docent, seipsos discipulis exhibere, quo pacto præstent ipsi, quod docent, atque etiam eos oratione impellere.

18. Novi Socratem quoque seipsum virum probum & bonum familiaribus suis exhibuisse, deque virtute ac rebus humanis cæteris præclarissimè disseruisse. Necnon illos duos novi modestè se gessisse, quam quidem diù Socratis utebantur familiaritate; non quòd vererentur ne à Socrate vel multarentur vel cæderentur; sed quòd putarent, id temporis, hoc sibi maximè ex usu esse.

1 Λόγῳ προβιβάζειν, ut observat *Wolfius* in *Cur. Philol.* ad *Matth.* 14. 8. est *verbis inducere ad aliquid faciendum*, quod Latini dicunt *producere.* Filia *Herodiadis* dicitur προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς i. e. *edocta*, *instructa*, *instigata.* vulg. vertit *præmonita.*

ιθ΄. Ἴσως οὖν εἴποιεν ἂν πολλοὶ τῶν [1] φασκόντων φιλοσοφεῖν, ὅτι οὐκ ἄν ποτε ὁ δίκαιος, ἄδικος γένοιτο, οὐδὲ ὁ σώφρων, [2] ὑβριστής· οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ὧν μάθησίς ἐστιν, ὁ μαθὼν, ἀνεπιστήμων ἄν ποτε γένοιτο. ἐγὼ δὲ περὶ τούτων οὐχ οὕτω γιγνώσκω. ὁρῶ γὰρ, ὥσπερ τὰ τοῦ σώματος ἔργα τοὺς μὴ τὰ σώματα ἀσκοῦντας οὐ δυναμένους ποιεῖν, οὕτω καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα τοὺς μὴ τὴν ψυχὴν ἀσκοῦντας οὐ δυναμένους. οὔτε γὰρ ἃ δεῖ, πράττειν, οὔτε ὧν δεῖ, ἀπέχεσθαι δύνανται.

κ΄. Διὸ καὶ τοὺς υἱεῖς οἱ πατέρες, κἂν ὦσι σώφρονες, εἴργουσιν ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων [3] ὅμως. ὡς τὴν μὲν τῶν χρηστῶν ὁμιλίαν ἄσκησιν οὖσαν τῆς ἀρετῆς, τὴν δὲ

19. Fortaſſis autem plerique illorum, qui philoſophari ſe profitentur, dixerint, juſtum hominem nunquam injuſtum fieri, neque ex modeſto petulantem: neque in quoquam illorum, quæ diſcendo percipiuntur, eum, qui didicit, indoctum poſſe fieri. Verùm ego de his non ita ſentio. Video enim, perindè atque corporis actiones ab iis ſuſcipi non poſſunt, qui corpora non exercent; ſic etiam actiones animi non poſſe ab iis perfici, qui animum non exerceant. Nec enim quæ oportet, facere, nec à quibus oportet, abſtinere poſſunt.

20. Quamobrem & parentes filios ſuos, tametſi modeſti ſint, nihilominùs ab improbis hominibus arceant; quippe quòd bonorum couſuetudo, virtutis exercitatio fit;

1 Hoc Verbum tribui poſſit hominibus, qui ſapientiâ & virtutibus ſe præſtare & putant & profitentur. Confer *Rom.* 1. 22. φάσκοντες εἶναι σοφοὶ, ἐμωράνθησαν.

2 Opponitur σώφρονι, nec immeritò. Vide vocis ejuſdem uſum, *Rom.* 1. 30.

3 *H. Steph.* ex *Stobæo* malebat ὅμως poni ante εἴργουσιν.

τῶν πονηρῶν, [1] κατάλυσιν. μαρτυρεῖ δὲ καὶ τῶν ποιητῶν ὅ, τε λέγων,

[2] Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλὰ διδάξεαι. ἢν δὲ κακοῖσι
Συμμιχθῇς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον.

καὶ ὁ λέγων,

Αὐτὰρ ἀνὴρ ἀγαθὸς, τοτὲ μὲν κακὸς, ἄλλοτε δ' ἐσθλός.

κα'. Καγὼ δὲ [3] μαρτυρῶ τούτοις. ὁρῶ γὰρ, ὥσπερ τῶν ἐν μέτρῳ πεποιημένων ἐπῶν τοὺς μὴ μελετῶντας ἐπιλανθανομένους, οὕτω καὶ τῶν διδασκαλικῶν λόγων τοῖς ἀμελοῦσι λήθην ἐγγιγνομένην. ὅταν δὲ τῶν νουθετικῶν λόγων ἐπιλάθηταί τις, ἐπι-

malorum autem, ejusdem exitium. Idem testatur Poëtarum ille, qui ait:

Justi justa docent; sed si versaberis inter
Pravos, amittes quod tibi mentis adest.

& qui ait:

Vir bonus interdum malè, mox benè se gerit idem.

21. Equidem hæc ipse testor. Video enim quòd perindè ac illi, qui se non exercent, carminum certâ lege compositorum obliviscuntur: sic & præceptorum oblivio in iis nascatur, qui negligentes sunt. Quum autem aliquis bonorum præceptorum obliviscitur, eorum

---

1 Quâ cum locutione Apostolicam illam conferre libet, 1 *Cor.* 15. 33. φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί.

2 *Theognis*, ver. 35.

3 I. e. *Testimonio meo hæc approbo.* Nam τὸ μαρτυρεῖν hoc loco & aliis multis non declarat simpliciter *testari* de aliquo, ut solent testes à judice rogati: sed publicâ professione quidpiam ita testari, ut non modò assentiaris, sed etiam *laudes* ac *comprobes*. Sic *Luc.* 4. 22. Ἐμαρτύρουν αὐτῷ, *testimonium ei dabant*, i. e. ut *Beza* benè interpretatur, *approbabant communi consensu ac voce, de quibus Ipse disserebat*. Confer. *Act.* 14. 3. *Hebr.* 10. 15. & *Arrian. Epict.* lib. 1. c. 29.

λέλησται καὶ ὧν ἡ ψυχὴ πάσχουσα τῆς σωφροσύνης ἐπεθύμει· τούτων δὲ ἐπιλαθόμενον οὐδὲν θαυμαστὸν καὶ τῆς σωφροσύνης [1] ἐπιλαθέσθαι.

κβ΄. Ὁρῶ δὲ καὶ τοὺς εἰς φιλοποσίαν προαχθέντας, καὶ τοὺς εἰς ἔρωτας [2] ἐκκυλισθέντας, ἧττον δυναμένους τῶν τε δεόντων ἐπιμελεῖσθαι, καὶ τῶν μὴ δεόντων ἀπέχεσθαι. πολλοὶ γὰρ καὶ χρημάτων δυνάμενοι φείδεσθαι, πρὶν ἐρᾶν, ἐρασθέντες οὐκέτι δύνανται· καὶ τὰ χρήματα καταναλώσαντες, ὧν πρόσθεν ἀπείχοντο κερδῶν, αἰσχρὰ νομίζοντες εἶναι, τούτων οὐκ ἀπέχονται.

etiam oblitus eſt, quibus dum afficitur animus, modeſtiam appetit. Eum verò qui horum obliviſcitur mirum non eſt ipſius etiam obliviſci modeſtiæ.

22. Video etiam, illos qui ad potandi ſtudium plus æquo provecti ſunt, & ad amores effuſi, minùs poſſe & ea curare, quæ agenda ſunt, & ab iis abſtinere, quæ non ſunt agenda. Nam multi, qui etiam pecuniis parcere priùs poterant, quam amarent, in amorem prolapſi jam non ampliùs id poſſunt: abſumtiſque pecuniis, ab iis lucris, à quibus ante ſe continebant, quippe quæ turpia ducerent, abſtinere nequeunt.

---

1 Quarum Virtutum præcepta non recordemur, earum nos ipſarum capit oblivio. Idem perſpicuè docet *Jacobus Apoſt.* c. 1. 25. ubi ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς rectè opponitur ποιητῇ ἔργου.

2 *Stephanus* in Theſ. Gr. L. citat ἐγκυλισθέντας; quæ eſt *Stobæi* lectio. Eam prætulit etiam in Interpretatione *Leunclavius*, *implicitos amoribus*. Neque tamen ἐκκυλισθέντας abſurdum eſt. Nam ut dicitur, *implicari amoribus*, ſic etiam dicitur, *dare ſe, dedere ſe amoribus, ad libidines projectum eſſe. Cicer. Verr.* 1. 1. *ad audendum projectus.* Quin mihi durius videtur, ἐγκυλισθῆναι εἰς ἔρωτας, quàm ἐκκυλισθῆναι εἰς &c. quod meliùs reſpondere τῷ προαχθῆναι videtur. *Ernest.*

κγ'. Πῶς οὖν οὐκ ἐνδέχεται, σωφρονήσαντα πρόσθεν, αὖθις μὴ σωφρονεῖν, καὶ δίκαια δυνηθέντα πράττειν, αὖθις ἀδυνατεῖν; πάντα μὲν οὖν ἔμοι γε δοκεῖ τὰ καλὰ καὶ τὰ ἀγαθὰ ἀσκητὰ εἶναι, οὐχ ἥκιστα δὲ σωφροσύνη. ἐν τῷ γὰρ αὐτῷ σώματι συμπεφυτευμέναι τῇ ψυχῇ αἱ ἡδοναὶ [1] πείθουσι αὐτὴν μὴ σωφρονεῖν, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἑαυταῖς τε καὶ σώμασι χαρίζεσθαι.

κδ'. Καὶ Κριτίας δὴ, καὶ Ἀλκιβιάδης, ἕως μὲν Σωκράτει συνήστην, ἐδυνάσθην, ἐκείνῳ χρωμένω συμμάχῳ, τῶν μὴ καλῶν ἐπιθυμιῶν κρατεῖν· ἐκείνου δ' ἀπαλλαγέντε, Κριτίας μὲν φυγὼν εἰς Θετταλίαν, ἐκεῖ συνῆν ἀνθρώποις ἀνομίᾳ μᾶλλον ἢ δικαιοσύνῃ χρωμένοις· Ἀλκιβιάδης δ' αὖ διὰ μὲν

23. Cur igitur fieri non possit, ut qui ante modestus fuerit, deinde non sit modestus: & qui justè agere potuerit, deinde non possit? Equidem omnia bona & honesta comparari exercitatione posse statuo, nec minimè quidem modestiam. Nam in eodem corpore voluptates animo insitæ persuadent ei, ne modestè se gerat, sed quamprimùm & ipsis & corpori gratificetur.

24. Quamobrem etiam Critias & Alcibiades, quamdiù cum Socrate versabantur, quòd illum opitulatorem haberent, cupiditates inhonestas vincere poterant: verùm posteaquàm ab eo discessissent, Critias quidem, quum in Thessaliam fugâ se recepisset, consuetudine hominum istic utebatur, qui vitam facinorosam potius quàm justam agerent: Alcibiades autem, posteaquàm eum, ob elegantiam

---

1 Exempli loco ponatur *Thalestris*, Amazonum Regina, quæ *Alexandro* ut sibi obtemperaret, persuasit. De quâ *Curtius* lib. 6. c. 5. *Acrior ad venerem feminæ cupido, quàm Regis, ut paucos dies subsisteret, perpulit*; 13 *dies in obsequium desiderii ejus absumpti sunt.*

κάλλος ὑπὸ πολλῶν καὶ σεμνῶν γυναικῶν [1] θηρώμενος, διὰ δύναμιν δὲ τὴν ἐν τῇ πόλει, καὶ τοῖς συμμάχοις, ὑπὸ πολλῶν καὶ δυνατῶν [2] κολακεύειν ἀνθρώπων διαθρυπτόμενος, ὑπὸ δὲ τοῦ δήμου τιμώμενος, καὶ ῥᾳδίως πρωτεύων, ὥσπερ οἱ τῶν γυμνικῶν ἀγώνων ἀθληταὶ ῥᾳδίως πρωτεύοντες ἀμελοῦσι τῆς ἀσκήσεως, οὕτω κἀκεῖνος ἠμέλησεν αὐτοῦ.

κέ. Τοιούτων δὲ συμφάντων αὐτοῖν, καὶ ὠγκωμένω μὲν ἐπὶ γένει, ἐπηρμένω δ' ἐπὶ πλούτῳ, πεφυσημένω δ' ἐπὶ δυνάμει, διατεθρυμμένω δὲ ὑπὸ πολλῶν ἀνθρώπων, ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις διεφθαρμένω, καὶ πολὺν χρόνον [3] ἀπὸ

formæ, multæ ac ſpecioſæ mulieres venatæ eſſent, atque ipſe propter potentiam, quam & in urbe & apud ſocios obtinebat, à multis hominibus, iiſdemque aſſentandi peritis, diſſolutior fieret, & à populo honorem ei habente coleretur, facilèque primus obtineret; perindè ac athletæ, qui gymnicis in certaminibus facilè primas adepti ſunt, exercitationem negligunt; ſic & ipſe ſeipſum neglexit.

25. Hujuſmodi ergo res quum illis accidiſſent, quum ob generis nobilitatem intumuiſſent, elati eſſent propter opes, inflati propter potentiam, diſſolutiores multorum hominum operâ facti, & his adeò omnibus corrupti; quum e-

---

1 *Phædr.* 4. 4. *Filia formoſa & oculis venans viros. Alcibiadis* autem pulchritudo etiam proverbio Græcorum celebrata eſt, Κατ' Ἀλκιβιάδην κάλλος. Forma ejus à *Petronio* celebratur, & à *Valerio Max.* lib. 7. c. 9.

2 *Budæus* malebat, κολακευόντων. Si vulgata rectè ſe habet, δυνατοὶ ſunt, qui uſitatiùs δεινοὶ dicuntur. cf. IV. 2, 6. *Erneſt.*

3 Vide ſis Noſtri *Cyrop.* lib. 6. ubi *Araſpas Cyri* ſodalitio omninò virtutem ſuam tribuit—Νῦν δὲ (inquit) ὡς σὲ σύμμαχον ἔλαβε, κρατεῖ ἡ ἀγαθὴ (ψυχὴ) καὶ πάνυ πολύ.

Σωκράτους γεγονότε, τί θαυμαστὸν, εἰ ὑπερηφάνω ἐγενέσθην;

κϛʹ. Εἶτα, εἰ μέν τι ἐπλημμελησάτην, τούτου Σωκράτην ὁ κατήγορος αἰτιᾶται· ὅτι δὲ νέω ὄντε αὐτὼ (ἡνίκα καὶ [1] ἀγνωμονεστάτω καὶ ἀκρατεστάτω εἰκὸς εἶναι,) Σωκράτης παρέσχε σώφρονε, οὐδενὸς ἐπαίνου δοκεῖ τῷ κατηγόρῳ ἄξιος εἶναι; οὐ μὴν τά γε ἄλλα οὕτω κρίνεται.

κζʹ. Τίς μὲν γὰρ αὐλητὴς, τίς δὲ καὶ κιθαριστὴς, τίς δὲ ἄλλος διδάσκαλος ἱκανοὺς ποιήσας τοὺς μαθητὰς, ἐὰν πρὸς ἄλλους ἐλθόντες χείρους φανῶσιν, αἰτίαν ἔχει τούτου; τίς δὲ πατὴρ, ἐὰν ὁ παῖς αὐτοῦ συνδιατρίβων τῳ, σώφρων ᾖ, ὕστερον δὲ ἄλλῳ τῳ συγγενόμενος, πονηρὸς γένηται, τὸν πρόσθεν αἰτιᾶται, ἀλλ' οὐχ ὅσῳ ἂν παρὰ τῷ ὑστέρῳ χείρων φαίνηται, τοσούτῳ

tiam longo tempore abfuissent à Socrate, quid mirum erat, eos insolentes evasisse?

26. Deinde, si quid ab his peccatum est, ejus culpam accusator in Socratem confert: quòd autem eos adhuc adolescentes, (quâ ætate consentaneum est, maximè contumaces & intemperantissimos fuisse,) Socrates modestos reddiderit, id nullâ dignum laude putat accusator? atqui eo modo de aliis non judicatur.

27. Quis tibicen, quis citharœdus, quis magister alius, posteaquàm discipulos idoneè satis instituit, si deinde ad alios profecti pejores evaserint, culpam ejus rei sustinet? Quis pater, si filius ejus cum aliquo vivens, modestus sit, deinde alterius usus consuetudine pravus efficiatur, priorem culpet; ac non tanto magis priorem laudet, quanto

---

1 Ἀγνωμονεστάτω *Leunclavius* vertit *maximè contumaces*, mallem *imprudentes*, seu *imperitos*. Ἀγνώμων aliquando etiam pro *ingrato* sumitur Sic infrà lib. 2. c. 8. §. 5. ἀγνώμων Κριτὴς, *Judex imperitus*.

μᾶλλον ἐπαινεῖ τὸν πρότερον; ἀλλ' οἴγε [2] πατέρες αὐτοῖς συνόντες τοῖς υἱέσι, τῶν παίδων πλημμελούντων, οὐκ αἰτίαν ἔχουσιν, ἐὰν αὐτοὶ σωφρονῶσιν.

κη'. Οὕτω δὲ καὶ Σωκράτην δίκαιον ἦν κρίνειν· εἰ μὲν αὐτὸς ἐποίει τι φαῦλον, εἰκότως ἂν ἐδόκει πονηρὸς εἶναι· εἰ δ' αὐτὸς σωφρονῶν διετέλει, πῶς ἂν δικαίως τῆς οὐκ ἐνούσης αὐτῷ κακίας αἰτίαν ἔχοι; ἀλλ' εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸς πονηρὸν ποιῶν, ἐκείνους φαῦλα πράττοντας ὁρῶν ἐπῄνει, δικαίως ἂν ἐπετιμᾶτο.

κθ'. Κριτίαν μὲν τοίνυν αἰσθανόμενος ἐρῶντα Εὐθυδήμου, καὶ πειρῶντα χρῆσθαι, καθάπερ οἱ πρὸς τὰ ἀφροδίσια τῶν σωμάτων ἀπολαύοντες, ἀπέτρεπε, φάσκων ἀνελεύθερόν τε εἶναι καὶ οὐ πρέπον ἀνδρὶ καλῷ κἀγα-

filius apud poſteriorem pejor evadit? quin ne ipſi parentes quidem, quum filios ſecum habent, filiis delinquentibus culpam ullam merentur, modo ipſi modeſtè ſe gerant.

28. Sic æquum erat etiam de Socrate judicium fieri: ſi quid ipſe rei turpis agebat, meritò malus eſſe videbatur: at ſi conſtantèr ſummam continentiam coluit, quî fieri poteſt, ut jure culpam ejus vitii ſuſtineat, quod in ipſo non erat? quinetiam, ſi, nihil ipſe delinquens, illos tamen vitiosè ſe gerentes aſpiciens, laudabat; jure ſcilicet reprehendebatur.

29. At vero quum Critiam Euthydemi amore captum, eoque, non alitèr atque illi qui corporibus ad venerem abutuntur, frui velle animadverteret, dehortatus eſt; quum illiberale eſſe diceret, neque decorum viro probo & honeſ-

2 Γε non abundat, verte, *ipſi parentes, parentes adeò.* ſed fortè legendum, ἀλλ' οἴγε πατέρες αὐτοὶ &c. quod valde arridet. Quem enim ſenſum habet, αὐτοῖς τοῖς υἱέσιν? *Erneſt.*

θῷ τὸν ἐρώμενον, ᾧ βούλεται πολλοῦ ἄξιος φαίνεσθαι, προσαιτεῖν, ὥσπερ τοὺς πτωχοὺς, ἱκετεύοντα καὶ δεόμενον προσδοῦναι, [1] καὶ ταῦτα μηδενὸς ἀγαθοῦ.

λ'. Τοῦ δὲ Κριτίου τοῖς τοιούτοις οὐχ ὑπακούοντος, οὐδὲ ἀποτρεπομένου, λέγεται τὸν Σωκράτην, ἄλλων τε πολλῶν παρόντων καὶ τοῦ Εὐθυδήμου, εἰπεῖν, ὅτι ὑικὸν δοκοίη πάσχειν ὁ Κριτίας, ἐπιθυμῶν Εὐθυδήμῳ προσκνᾶσθαι, ὥσπερ τὰ ὑίδια τοῖς λίθοις.

λα'. Ἐξ ὧν δὴ καὶ [2] ἐμίσει τὸν Σωκράτην ὁ Κριτίας, ὥστε καὶ ὅτε τῶν τριάκοντα ὢν νομοθέτης μετὰ Χαρικλέους ἐγένετο, [3] ἀπεμνημόνευσεν αὐτῷ, καὶ ἐν τοῖς νόμοις ἔγραψε, λόγων τέχνην μὴ διδάσκειν, [4] ἐπηρεάζων ἐκείνῳ, καὶ

to, ab amato, apud quem eſſe magno velit in pretio, aliquid pauperum inſtar mendicare ac ſupplicare, darique ſibi quidpiam petere, quod ne quidem bonum ſit.

30. Quibus quum Critias non obediret, neque ſe averti pateretur, dixiſſe Socratem perhibent, cum aliis multis præſentibus, tum Euthydemo, accidiſſe quiddam Critiæ porcorum naturæ conſentaneum, qui concupiſcat ad Euthydemum ſe adfricare, quemadmodum porcelli ſoleant ad ſaxa.

31. Quibus de cauſis uſque adeò Socratem Critias oderat, ut, quum Trigintavirûm unus eſſet, & cum Charicle Legum-lator factus eſſet, hoc ipſum in memoriam ei revocaret, atque in legibus perſcripſerit, tradi artem eloquentiæ non debere, Socrati nimirùm obtrectans, &

---

1 Plenius dicitur καὶ ταῦτα ποιεῖν ἀγαθοῦ μηδενὸς ἕνεκα. *Erneſt.*

2 Subaudiri debet οὕτως;——οὕτως ἐμίσει ὥστε &c. Sic in *Cyrop.* lib. 6. p. 536. Ἐκεῖνα ἐπράχθη ὥστε σε ἐπαινεῖν; *Illa ſic ſunt effecta, ut laudem apud te invenerint.* Ubi vide clariſſ. *Hutchins.*

3 In eodem ſenſu verbum eſt apud *Pauſan.* in *Atticis.* a. 35.

4 Verbum hoc ſignificat — *Deferre aliquem apud Judices, obtrectare*

οὐκ ἔχων ὅπῃ [1] ἐπιλάβοιτο, ἀλλὰ τὸ κοινῇ τοῖς φιλοσόφοις ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐπιτιμώμενον ἐπιφέρων αὐτῷ, καὶ διαβάλλων πρὸς τοὺς πολλούς. οὔτε γὰρ ἔγωγε [οὔτε αὐτὸς] τοῦτο πώποτε Σωκράτους ἤκουσα, οὔτε ἄλλου φάσκοντος ἀκηκοέναι ᾐσθόμην. ἐδήλωσε δέ.

λβ'. Ἐπεὶ γὰρ οἱ τριάκοντα πολλοὺς μὲν τῶν πολιτῶν καὶ οὐ τοὺς χειρίστους [2] ἀπέκτεινον, πολλοὺς δὲ προετρέποντο ἀδικεῖν, εἶπέ που ὁ Σωκράτης, ὅτι θαυμαστόν [3] οἱ δοκεῖ εἶναι, εἴ τις γενόμενος βοῶν ἀγέλης νομεύς, καὶ τὰς βοῦς ἐλάττους τε καὶ χείρους ποιῶν, μὴ ὁμολογοίη κακὸς βουκόλος εἶναι·

quum anſam reprehendendi non haberet, torquens in eum, & apud multitudinem criminans id, quod vulgò in Philoſophis reprehenditur. Etenim ego de Socrate nunquam ipſe tale aliquid audivi, neque de alio commemorante, quòd audierit, comperi. Sed (*Critias*) tamen hoc manifeſtò prodidit.

32. Quippe quum Trigintaviri complures cives, eoſque non infimos, interfeciſſent, multoſque ad injuſtè agendum impellerent; dixit forte Socrates, mirum videri ſibi, ſi bubulcus quiſpiam, qui vaccas cum pauciores tum deteriores reddat, non malum ſe bubulcum eſſe fateatur:

---

re in judicio, criminari, calumniari. Quo ſenſu occurrit *D. Matth.* c. 5. v. 44. προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων.

1 Sic *D. Luc.* c. 20. v. 20. Ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ λόγου, ut *reprehenderent ejus ſermonem.* i. e. ut aliquid in ipſius ſermone arriperent, cujus occaſione calumniam ei ſtruerent, ut rectè expoſuit *Beza.* Vide plura in obſerv. *J. Elſneri.* vol. 1. p. 271.

2 De crudelitate XXX tyrannorum, imprimìs *Critiæ*, cujus operâ & *Theramenes* interfectus eſt, vid. *Xenoph.* Hiſt. Gr. lib. 2. init. *Erneſt.*

3 Ex emendatione *H. Stephani, Leuncl.* & *Wells* recepi pro vulg. τί. *Erneſt.*

ἔτι δὲ θαυμαστότερον, εἴ τις προστάτης γενόμενος πόλεως, καὶ ποιῶν τοὺς πολίτας ἐλάττους καὶ χείρους, μὴ αἰσχύνοιτο, μηδ' οἴοιτο κακὸς εἶναι προστάτης τῆς πόλεως.

λγ'. Ἀπαγγελθέντος δὲ αὐτοῖς τούτου, καλέσαντες ὅ, τε Κριτίας καὶ ὁ Χαρικλῆς τὸν Σωκράτην, τόν τε νόμον ἐδεικνύτην αὐτῷ, καὶ τοῖς νέοις ἀπειπέτην μὴ διαλέγεσθαι. ὁ δὲ Σωκράτης ἐπήρετο αὐτὼ, εἰ ἐξείη πυνθάνεσθαι, εἴ τι ἀγνοοῖτο τῶν προηγορευμένων. [1] τὼ δὲ φάτην.

λδ'. Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, παρεσκεύασμαι μὲν πείθεσθαι τοῖς νόμοις· ὅπως δὲ μὴ δι' ἄγνοιαν λάθω τι παρανομήσας, τοῦτο βούλομαι σαφῶς μαθεῖν παρ' ὑμῶν, πότερον τὴν τῶν λόγων τέχνην σὺν τοῖς ὀρθῶς λεγομένοις εἶναι νομίζοντες, ἢ σὺν τοῖς μὴ ὀρθῶς, ἀπέχεσθαι κελεύετε αὐτῆς. εἰ μὲν

ſed hoc magìs mirum, ſiquis præſes civitatis factus, & cives pauciores deterioreſque reddens, non erubeſcat, neque malum ſe civitatis præfectum eſſe putet.

23. Quod quum ad eos renunciatum eſſet, arceſſito Socrati Critias & Charicles non ſolùm legem oſtendunt, verùm etiam ne cum adoleſcentibus colloqueretur, interdicunt. At Socrates interrogabat eos, ecquid interdictis, quod non intelligeretur, quærere liceret. Adſentiunt illi.

34. Ego igitùr, inquit, legibus quidem parere ſum paratus, verùm, ne per ignorationem inſcius tranſgrediar, ſcire de vobis apertè volo, utrum hanc dicendi artem inter ea eſſe cenſeatis, quæ rectè dicuntur, an quæ non rectè, quum ab illâ abſtinendum eſſe dicitis? Nam ſi

1 Vir doctus in obſervation. Miſc. Belg. tom. 3. p. 430. malebat. τὼ δ' ἐφάτην. *Erneſt.*

γὰρ σὺν τοῖς ὀρθῶς, δῆλον ὅτι ἀφεκτέον εἴη τοῦ ὀρθῶς λέγειν· εἰ δὲ σὺν τοῖς μὴ ὀρθῶς, δῆλον ὅτι πειρατέον ὀρθῶς λέγειν.

λε'. Καὶ ὁ Χαρικλῆς, ὀργισθεὶς αὐτῷ, ἐπειδὰν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀγνοεῖς, τάδε σοι εὐμαθέστερα ὄντα προαγορεύομεν, τοῖς νέοις ὅλως μὴ διαλέγεσθαι. καὶ ὁ Σωκράτης, ἵνα τοίνυν, ἔφη, μὴ ἀμφίβολον ᾖ, ὡς ἄλλο τι ποιῶ, ἢ τὰ προηγορευμένα, ὁρίσατέ μοι, μέχρι πόσων ἐτῶν δεῖ νομίζειν νέους εἶναι τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ὁ Χαρικλῆς, ὅσουπερ, εἶπε, χρόνου βουλεύειν οὐκ ἔξεστιν, ὡς οὔπω φρονίμοις οὖσι· μηδὲ σὺ διαλέγου νεωτέροις τριάκοντα ἐτῶν.

λϛ'. Μηδὲ ἄν τι ὠνῶμαι, ἔφη, ἢν πωλῇ νεώτερος τριάκοντα ἐτῶν, ἔρωμαι ὁπόσου πωλεῖ; ναὶ τά γε τοιαῦτα, ἔφη Χαρικλῆς· ἀλλά τοι σύ γε, ὦ Σώκρατες, εἴωθας, εἰδὼς πῶς

inter illa quæ rectè dicuntur, patet, à rectè dicendo abſtinendum eſſe: ſin verò ſit inter ea quæ non rectè, patet conandum eſſe ut rectè dicamus.

35. Tum excandeſcens Charicles, Quando, inquit, ignoras hoc Socrates, edicimus tibi quiddam intellectu facilius, cum juvenibus non omninò colloqui. Et Socrates, Itaque ne ſit ambiguum, ait, an aliud faciam quàm præſcriptum ſit; definite mihi, ad quot uſque annos exiſtimandum ſit, homines eſſe juvenes. Tum Charicles, Quouſque, ait, ſenatoribus eſſe non licet, nimirùm hominibus iſtis necdum prudentiam conſequutis: nec tu cum iis colloquitor, qui annum trigeſimum non attigêre.

36. Ne tunc quidem (*Socrates*) inquit, ſiquid emam ego, quod minor triginta annis vendit, quanti vendat, interrogabo? Ea verò quærere licet, ait Charicles: ſed ſoles tu, Socrates, interrogare, cum ſcias quomodò ſe

ἔχει τὰ πλεῖστα, ἐρωτᾷν· ταῦτα οὖν μὴ ἐρώτα. μηδ' ἀποκρίνωμαι οὖν, ἔφη, ἄν τίς με ἐρωτῶν τάχα ἐξετάσῃ, ποῦ οἰκεῖ Χαρικλῆς, ἢ ποῦ ἐστι Κριτίας; καὶ τὰ γε τοιαῦτα, ἔφη ὁ Χαρικλῆς.

λζ'. Ὁ δὲ Κριτίας, ἀλλὰ τῶνδέ τοί σε ἀπέχεσθαι, ἔφη, δεήσει, ὦ Σώκρατες, τῶν σκυτέων, καὶ τῶν τεκτόνων, καὶ τῶν χαλκέων. καὶ γὰρ οἶμαι αὐτοὺς ἤδη κατατετρίφθαι διαθρυλλουμένους ὑπὸ σοῦ. οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τῶν ἑπομένων τούτοις, τοῦ τε δικαίου, καὶ τοῦ ὁσίου, καὶ τῶν ἄλλων τῶν δικαίων. ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Χαρικλῆς, καὶ τῶν βουκόλων γε· εἰ δὲ μὴ, φυλάττου ὅπως μὴ καὶ σὺ ἐλάττους τὰς βοῦς ποιήσῃς.

λη'. Ἔνθα καὶ δῆλον ἐγένετο, ὅτι, ἀπαγγελθέντος αὐτοῖς τοῦ περὶ τῶν βοῶν λόγου, ὠργίζοντο τῷ Σωκράτει. οἵα μὲν οὖν ἡ συνουσία ἐγεγόνει Κριτίᾳ πρὸς Σωκράτην, καὶ ὡς εἶχον πρὸς ἀλλήλους, εἴρηται.

habeant plurima: itaque noli hæc quærere. Ergo non reſpondebo, inquit, ſiquis ex me interrogando exquireret, ubinam habitet Charicles, vel ubi ſit Critias? Hujuſmodi verò licet reſpondeas, ait Charicles.

37. Critias autem, Ab iis abſtinendum tibi eſt, Socrates, inquit, nimirùm à ſutoribus, & fabris, & ærariis artificibus. Etenim arbitror illos jam confici obtuſos loquacitate tuâ. Ergo, ſubjecit Socrates, ab iis etiam abſtinendum, quæ conſequuntur; à juſtitiâ, pietate, & cæteris rebus, quæ juſtæ ſunt. Profectò, ait Charicles, etiam à bubulcis: quod niſi feceris, cave ne & ipſe vaccas pauciores reddas.

38. Hinc autem conſtat, renunciato ad ipſos ſermone de vaccis, eos Socrati ſuccenſuiſſe. Qualis itaque cum Socrate conſuetudo fuerit Critiæ, & quomodo alter ad alterum ſe habuerit, dictum eſt.

λθ'. Φαίην δ' ἂν ἔγωγε, μηδενὶ μηδεμίαν εἶναι παίδευσιν παρὰ τοῦ μὴ ἀρέσκοντος. Κριτίας δὲ καὶ Ἀλκιβιάδης οὐκ ἀρέσκοντος αὐτοῖς Σωκράτους ὡμιλησάτην, ὃν χρόνον ὡμιλείτην αὐτῷ, ἀλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὡρμηκότε προεστάναι τῆς πόλεως. ἔτι γὰρ Σωκράτει συνόντες [1] οὐκ ἄλλοις τισὶ μᾶλλον ἐπεχείρουν διαλέγεσθαι, ἢ τοῖς μάλιστα πράττουσι τὰ πολιτικά.

μ'. Λέγεται γὰρ, Ἀλκιβιάδην, πρὶν εἴκοσιν ἐτῶν εἶναι, Περικλεῖ ἐπιτρόπῳ μὲν ὄντι ἑαυτοῦ, προστάτῃ δὲ τῆς πόλεως, τοιάδε διαλεχθῆναι περὶ νόμων.

μα'. Εἰπέ μοι, φάναι, ὦ Περίκλεις, ἔχοις ἄν με διδάξαι, τί ἐστι νόμος; πάντως δήπου, φάναι τὸν Περικλέα. Δίδαξον δὴ πρὸς τῶν θεῶν, φάναι τὸν Ἀλκιβιάδην· ὡς

39. Dixerim equidem, non poſſe ullum hominem ab ullo inſtitui, qui non placeat. Critias autem & Alcibiades, verſabantur illi quidem cum Socrate, qui eis non placebat, quamdiù ea conſuetudo duravit: verùm ita ut ſtatim ab initio flagitarent civitati præeſſe. Nam quo tempore Socrati familiares erant, non cum aliis diſſerere conabantur potius, quàm qui rempublicam imprimìs tractarent.

40. Proditum eſt enim, Alcibiadem, priuſquàm viginti natus eſſet annos, cum Pericle tutore ſuo, civitatis præſide, de legibus talia diſſeruiſſe:

41. Mi Pericles, ait, dicito mihi, poſſiſne me, quid lex ſit, docere? Omninò, inquit Pericles. Et Alcibiades: Ergo me, per Deos immortales, hoc doceto: quo-

---

1 *Non aliis ullis de rebus.* τις poſt adjectivum ferè habet vim intendendi. Sic ſect. 42. οὐδέν τι χαλεποῦ &c. *cupis rem planè nihil difficultatis habentem.* *Callim. H.* in L. P. v. 74. διψάδας δ' ἄφατόν τι. v. 58. πουλύ τι φίλατο. *Ern. Leunclavii* tamen Verſionem retinuimus.

ἔγωγ' ἀκούων τινῶν ἐπαινουμένων, ὅτι νόμιμοι ἄνδρες εἰσίν, οἶμαι μὴ ἂν δικαίως τούτου τυχεῖν τοῦ ἐπαίνου τὸν μὴ εἰδότα, τί ἐστι νόμος.

μβ'. Ἀλλ' οὐδέν τι χαλεποῦ πράγματος ἐπιθυμεῖς, ὦ Ἀλκιβιάδη, φάναι τὸν Περικλέα, βουλόμενος γνῶναι τί ἐστι νόμος. πάντες γὰρ οὗτοι νόμοι εἰσίν, οὓς τὸ πλῆθος συνελθὸν καὶ δοκιμάσαν ἔγραψε, φράζον, ἅ, τε δεῖ ποιεῖν, καὶ ἃ μή. πότερον δὲ τἀγαθὰ ἐνόμισαν δεῖν ποιεῖν, ἢ τὰ κακά; τἀγαθὰ νὴ Δία, φάναι, ὦ μειράκιον, τὰ δὲ κακὰ, οὔ.

μγ'. Ἐὰν δὲ μὴ πλῆθος, ἀλλ' (ὥσπερ ὅπου ὀλιγαρχία ἐστὶν) ὀλίγοι συνελθόντες γράψωσιν, ὅ, τι χρὴ ποιεῖν, ταῦτα τί ἐστι; πάντα, φάναι, ὅσα δ' ἂν τὸ κρατοῦν τῆς πόλεως, βουλευσάμενον ἃ χρὴ ποιεῖν, γράψῃ, νόμος καλεῖται. κἂν τύραννος οὖν κρατῶν τῆς πόλεως γράψῃ τοῖς πολίταις, ἃ

niam ego laudari quoſdam audiens quòd legem obſervantes ſint, arbitror non jure tribui laudem hanc illi, qui, quid lex ſit, ignoret.

42. Tu verò, mi Alcibiades, rem non difficilem flagitas, ait Pericles; qui cognoſcere cupias, quid lex ſit. Etenim omnes hæ leges ſunt, quas in unum conveniens & conſentiens vulgus conſcripſit, declarans, quæ facienda ſint, quæ non. Utrùm autem ea facienda ſanxerunt, quæ bona ſunt, an quæ mala? Profectò bona, mi adoleſcens, ait Pericles, miniméque mala.

43. Jam ſi non vulgus, ſed (utì paucorum in dominatu ſit) pauci quidam congreſſi, quid faciendum ſit, conſcripſerint, ea quid ſunt? Omnia, inquit, quæcunque pars ea quæ ſummam in republicâ potentiam obtinet, habitâ de iis quæ agenda ſint conſultatione, ſcripſerit, lex appellantur. Si ergo tyrannus etiam civitate potitus, quæ ci-

χρὴ ποιεῖν, καὶ ταῦτα νόμος ἐστί; καὶ ὅσα τύραννος ἄρχων, φάναι, γράφει, καὶ ταῦτα νόμος καλεῖται.

μδ'. Βία δὲ, φάναι, καὶ ἀνομία τί ἐστιν, ὦ Περίκλεις; ἆρ' οὐχ ὅταν ὁ κρείττων τὸν ἥττω μὴ πείσας, ἀλλὰ βιασάμενος, ἀναγκάσῃ ποιεῖν ὅ, τι ἂν αὐτῷ δοκῇ; ἔμοι γε δοκεῖ, φάναι τὸν Περικλέα. καὶ ὅσα ἄρα τύραννος μὴ πείσας τοὺς πολίτας ἀναγκάζει ποιεῖν γράφων, ἀνομία ἐστί; δοκεῖ μοι, φάναι τὸν Περικλέα· [1] ἀνατίθεμαι γάρ τοι, ὅσα τύραννος μὴ πείσας γράφει, νόμον εἶναι.

με'. Ὅσα δὲ οἱ ὀλίγοι τοὺς πολλοὺς μὴ πείσαντες, ἀλλὰ κρατοῦντες γράφουσι, πότερον βίαν φῶμεν, ἢ μὴ φῶμεν

vibus agenda ſint, perſcripſerit, num & ea lex ſunt? Nimirùm, ait, quæcunque tyrannus imperans perſcribit, ea quoque lex appellantur.

44. Quid autem, inquit (*Alcibiades*) vis eſt, & legum everſio, mi Pericles? an non quum fortior imbecilliorem, non perſuadendo, ſed vim adferendo, quodcunque ſibi videatur, facere cogit? Ita mihi videtur, ait Pericles. Ergo quæcunque tyrannus, non perſuaſis civibus, perſcribit, atque ut illi faciant, cogit, nonne legum ſunt everſio? id mihi videtur, inquit Pericles: nam hoc retracto, nimirùm legem eſſe, quæcunque tyrannus ſuis non perſuaſis ſcribat.

45. Quæ verò pauci, multitudine non perſuasâ, ſed rerum potientes ſcribunt, num vim eſſe, vel non, di-

---

1 Ἀνατίθεμαι, τὸ μετατίθεμαι, καὶ μετανοῶ, μεταβουλεύομαι *muto ſententiam*, & *retracto*. vide *Bud. Com. Ling. Græc.* p. 504. *Plato* in Phæd. p. 233. Ed. Oxon. habet οὐκ ἀντιτίθεμαι μὴ οὐχὶ &c. *Haud equidem retracto* &c. Ubi potius ἀνατίθεμαι ſcribendum cenſet doctiſſimus Editor.

ἐστι; πάντα δοκεῖ, φάναι τὸν Περικλέα, ὅσα τις μὴ πείσας ἀναγκάζει τινὰ ποιεῖν, εἴτε γράφων, εἴτε μὴ, βία μᾶλλον ἢ νόμος εἶναι. καὶ ὅσα ἄρα τὸ πᾶν πλῆθος, κρατοῦν τῶν τὰ χρήματα ἐχόντων, γράφει, μὴ πεῖσαν, βία μᾶλλον ἢ νόμος ἂν εἴη;

μϛʹ. Μάλα τοι, φάναι τὸν Περικλέα, ὦ Ἀλκιβιάδη, καὶ ἡμεῖς [1] τηλικοῦτοι ὄντες, δεινοὶ τὰ τοιαῦτα ἦμεν· τοιαῦτα γὰρ καὶ ἐμελετῶμεν, καὶ ἐσοφιζόμεθα, οἷάπερ καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ δοκεῖς μελετᾶν. τὸν δὲ Ἀλκιβιάδην φάναι· εἴθε σοι, ὦ Περίκλεις, τότε συνεγενόμην, ὅτε [2] δεινότατος σαυτοῦ ταῦτα ἦσθα.

μζʹ. Ἐπεὶ τοίνυν τάχιστα τῶν πολιτευομένων ὑπέλα-

cemus? Tum Pericles, Videntur, inquit, illa omnia, quæcunque non perſuadendo quis cogit aliquem facere, ſive ſcribat ea, ſive non, vis potiùs eſſe, quàm lex. Ergo quæcunque plebs univerſa, iis ſuperior qui locupletes ſunt, non perſuadendo ſcribit, vis erunt potius quàm lex?

46. Tum dixit Pericles: Nos etiam, mi Alcibiades, quum iſthâc ætate eſſemus, peracres in hujuſmodi rebus eramus; nam & meditabamur ejuſmodi & argutabamur, qualia tu mihi nunc meditari videris. Subjecit Alcibiades, Utinam, mi Pericles, id temporis tecum eſſem verſatus, quum teipſum in his rebus ſuperabas.

47. Ubi primùm igitùr ſe hi ſuperiores eſſe arbitra-

1 *Pericles* vult; quum eſſet eâ ætate, quâ tunc erat *Alcibiades*, *juvenili* ſcil. peritum ſe fuiſſe in ejuſmodi rebus. De voce τηλικοῦτος vide quæ ſcripſit *Ez. Spanhem.* ad *Juliani Orat.* 1. p. 116.

2 Græciſmus egregius ſuperlativo pro comparativo. *Cum in hoc genere te ipſe ſuperares, cum ſtudioſior eſſes, quàm in reliquâ vitâ fuiſti, aut quàm nunc es. Erneſt.*

βον κρείττονες εἶναι. Σωκράτει μὲν οὐκ ἔτι προσῄεσαν· (οὔτε γὰρ αὐτοῖς ἄλλος ἤρεσκεν· εἴτε προσέλθοιεν, ὑπὲρ ὧν ἡμάρτανον ἐλεγχόμενοι, ἤχθοντο) τὰ δὲ τῆς πόλεως ἔπραττον, ὧνπερ ἕνεκεν καὶ Σωκράτει προσῆλθον.

μη'. Ἀλλὰ Κρίτων τε Σωκράτους ἦν ὁμιλητὴς, καὶ Χαιρεφῶν, καὶ Χαιρεκράτης, καὶ Σιμμίας, καὶ Κέβης, καὶ Φαίδων δὲ, καὶ ἄλλοι, οἳ ἐκείνῳ συνῆσαν, οὐχ ἵνα δημηγορικοὶ ἢ δικανικοὶ γένοιντο, ἀλλ' ἵνα καλοί τε κἀγαθοὶ γενόμενοι, καὶ οἴκῳ, καὶ οἰκέταις, καὶ οἰκείοις, καὶ φίλοις, καὶ πόλει, καὶ πολίταις δύναιντο καλῶς χρῆσθαι. καὶ τούτων οὐδεὶς, οὔτε νεώτερος οὔτε πρεσβύτερος ὢν, οὔτε ἐποίησε κακὸν οὐδὲν, οὔτ' αἰτίαν ἔσχεν.

μθ'. Ἀλλὰ Σωκράτης γ', ἔφη ὁ κατήγορος, τοὺς πατέρας προπηλακίζειν ἐδίδασκε, πείθων μὲν τοὺς συνόντας αὐτῷ

bantur illis, qui rempublicam gerebant, non jam ad Socratem ampliùs accedebant, (quòd is cæteroquin eis haud placeret: & ſi accederent, reprehendi ſe propter ea, in quibus peccebant, gravitèr ferebant) ſed reip. negotia capeſſebant, quæ una cauſa fuerat, quamobrèm ad Socratem acceſſerant.

48. Crito autem, & Chærephon, & Chærecrates, & Simmias, & Cebes, & Phædo, & alii plerique Socrati familiares erant, qui cum eo converſabantur, non ut oratores vel cauſidici fierent; ſed ut in viros probos & honeſtos evadentes, & domo, & domeſticis, & propinquis, & amicis, civitatéque ac civibus ſuis quàm optimè uti poſſint. Quorum quidem nemo neque dum junior eſſet, neque ſenior, mali quidpiam vel commiſit, vel commiſiſſe culpatus fuit.

49. At enim Socrates, inquit accuſator, patres contemnere docebat, dum perſuaderet, ſe familiares ſuos

σοφωτέρους ποιεῖν τῶν πατέρων, φάσκων δὲ κατὰ νόμον ἐξεῖναι παρανοίας ἑλόντι καὶ τὸν πατέρα δῆσαι· τεκμηρίῳ τούτῳ χρώμενος, ὡς τὸν ἀμαθέστερον ὑπὸ τοῦ σοφωτέρου νόμιμον εἴη δεδέσθαι.

ν'. Σωκράτης δὲ τὸν μὲν ἀμαθίας ἕνεκα δεσμεύοντα δικαίως ἂν καὶ αὐτὸν ᾤετο δεδέσθαι ὑπὸ τῶν ἐπισταμένων, ἃ μὴ αὐτὸς ἐπίσταται· καὶ τῶν τοιούτων ἕνεκα πολλάκις ἐσκόπει, τί διαφέρει μανίας ἀμαθία· καὶ τοὺς μὲν μαινομένους ᾤετο συμφερόντως ἂν δεδέσθαι καὶ αὐτοῖς καὶ τοῖς φίλοις, τοὺς δὲ μὴ ἐπισταμένους τὰ δέοντα, δικαίως ἂν μανθάνειν παρὰ τῶν ἐπισταμένων.

να'. Ἀλλὰ Σωκράτης γε, ἔφη ὁ κατήγορος, οὐ μόνον τοὺς πατέρας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς ἐποίει ἐν ἀτιμίᾳ εἶναι παρὰ τοῖς αὐτῷ συνοῦσι, λέγων, ὡς οὔτε τοὺς κάμνοντας, οὔτε

patribus ſapientiores effecturum; atque etiam diceret, lege permiſſum eſſe, ut aliquis patrem convictum amentiæ devinciat: hoc argumento uſus, quod imperitiorem à ſapientiore vinciri jus eſſet.

50. Imò verò Socrates, eum qui imperitiæ cauſâ quenquam ligâſſet, meritò & ipſum vinciendum eſſe putabat ab iis qui, quod ipſe ignoraret, ſcirent: adeòque ſæpenumerò propter hujuſmodi, quid imperitia differat ab inſaniâ, diſpiciebat: ac furioſos quidem vinciri cum ſuo & amicorum emolumento putabat: inſcios verò illorum quæ ſciri operteret, meritò debere ab iis diſcere, qui ſcirent.

51. At Socrates, inquit accuſator, non ſolùm ut patres, ſed ut cæteri etiam cognati parvo in honore apud familiares ipſius eſſent, effecit; dicebat enim, propinquos nec illis eſſe uſui, qui adverſâ valetudine laborarent, nec illis,

τοὺς δικαζομένους ὧν συγγενεῖς ὠφελοῦσιν, ἀλλὰ τοὺς μὲν οἱ ἰατροὶ, τοὺς δὲ ὧν [1] συνδικεῖν ἐπιστάμενοι.

νβ'. Ἔφη δὲ καὶ περὶ τῶν φίλων αὐτὸν λέγειν, ὡς οὐδὲν ὄφελος εὔνους εἶναι, εἰ μὴ καὶ ὠφελεῖν δυνήσονται· μόνους δὲ φάσκειν αὐτὸν ἀξίους εἶναι τιμῆς τοὺς εἰδότας τὰ δέοντα, καὶ ἑρμηνεῦσαι δυναμένους· ἀναπείθοντα οὖν τοὺς νέους αὐτὸν, ὡς αὐτὸς εἴη σοφώτατός τε, καὶ ἄλλους ἱκανώτατος ποιῆσαι σοφοὺς, οὕτω διατιθέναι τοὺς αὐτῷ συνόντας, ὥστε μηδαμοῦ παρ' αὐτοῖς τοὺς ἄλλους εἶναι [2] πρὸς ἑαυτόν.

quorum de re in judicio agitur; ſed iis quidem prodeſſe medicos, his verò quotquot patrocinari ſcirent.

52: Addebat etiam de amicis eum dicere, nihil eſſe commodi ſi benevoli ſint, niſi poſſint etiam prodeſſe. Eos quoque ſolos dicere (*Socratem*) dignos honoribus eſſe, qui quæ deceant ſciant, & oratione poſſint explicare: quapropter ipſum, perſuadendo juvenibus ſe ſapientiſſimum eſſe, ac ad efficiendum alios ſapientes maximè idoneum, ſic effectos erga ſe reddidiſſe familiares ſuos, ut nequaquàm apud eos alii cujuſquam eſſent pretii, cum Socrate comparati.

1 Συνδικεῖν ſignificat *patrocinari, & cauſam defendere alterius.* Vid. de hâc voce *Budæum* in Comm. Ling. Gr. p. 88.

2 Πρὸς in comparatione ſæpè uſurpatur & ſignificat *præ.* Sic *Rom.* 8. 18. οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν. Accuſativo etiam juncta hæc præpoſitio in elegantibus & compendioſis quibuſdam locutionibus adhibetur. Significat enim *comparationem* & reſpectum; quem ſenſum etiam habet ἡ παρὰ accuſativo juncta (vide *Viger.* de Gr. Idiotiſm p. 469.) *Plato* habet, τὰ δὲ ἄλλα μικρὰ ἂν εἴη πρὸς ταῦτα, *reliqua verò perexigua ſint, ſi cum his conferantur. Arrian. Epict.* p. 358. ἵν' εἴπῃ ὅτι Ἄργος τυφλὸς ἦν πρὸς αὐτὸν, *ut comparatione ejus Argum poſſis cæcum appellare.* Vide infrà lib. 1. c. 3. §. 4. πρὸς τὴν —ξυμβουλίαν.

νγ'. Ἐγὼ δ' αὐτὸν οἶδα μὲν καὶ περὶ πατέρων τε, καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν τε, καὶ περὶ φίλων ταῦτα λέγοντα· καὶ πρὸς τούτοις γε, διότι τῆς ψυχῆς ἐξελθούσης, ἐν ᾗ μόνῃ γίγνεται φρόνησις, τὸ σῶμα τοῦ οἰκειοτάτου ἀνθρώπου τὴν ταχίστην ἐξενέγκαντες ἀφανίσουσιν.

νδ'. Ἔλεγε δὲ, ὅτι καὶ ζῶν ἕκαστος ἑαυτοῦ, ὃ πάντων μάλιστα φιλεῖ, τοῦ σώματος ὅ, τι ἂν ἀχρεῖον ᾖ καὶ ἀνωφελὲς, αὐτός τε ἀφαιρεῖ, καὶ ἄλλῳ [1] παρέχει· αὐτοί τε γε αὑτῶν ὄνυχάς τε, καὶ τρίχας, καὶ τύλους ἀφαιροῦσι, καὶ τοῖς ἰατροῖς παρέχουσι μετὰ πόνων τε καὶ ἀλγηδόνων καὶ ἀποτέμνειν, καὶ ἀποκάειν, καὶ τούτου χάριν οἴονται δεῖν αὐτοῖς καὶ μισθὸν τίνειν· καὶ τὸ σίαλον ἐκ τοῦ στόματος ἀποπτύουσιν ὡς δύνανται πορρωτάτω, διότι ὠφελεῖ μὲν οὐδὲν αὐτοὺς ἐνὸν, βλάπτει καὶ πολὺ μᾶλλον.

53. Ego vero memini eum de patribus, de propinquis cæteris, & de amicis hæc dicere; ac propter hæc, quamobrèm, posteaquàm migraverit anima, in quâ solâ est prudentia, hominis etiam maximâ necessitudine conjuncti corpus quamprimùm elatum è conspectu auferant.

54. Dicebat etiam quemlibet, dum in vivis est, de corpore suo, quod omnium maximè diligit, quicquid otiosum & inutile sit, tum per se tollere, tum aliis tollendum præbere. Nam homines ipsi suos ungues, capillos, callos tollunt; eosdemque medicis cum molestiis ac doloribus amputandos deurendosque præbent, eâque de causâ putant ipsis etiam se mercedem debere solvere. Salivam quoque quàm possunt longissimè ab ore exspuunt; quòd dum ore continetur, non solùm nihil prosit, sed multò magìs etiam noceat.

---

1 Intellige (ἀπὸ κοινοῦ) ἀφαιρεῖν. *Ernest.*

νε'. Ταῦτα οὖν ἔλεγεν, οὐ τὸν μὲν πατέρα ζῶντα κατορύττειν διδάσκων, ἑαυτὸν δὲ κατατέμνειν, ἀλλ' ἐπιδεικνύων, ὅτι τὸ ἄφρον, ἄτιμόν ἐστι· καὶ παρεκάλει ἐπιμελεῖσθαι τοῦ ὡς φρονιμώτατον εἶναι, καὶ ὠφελιμώτατον, ὅπως, ἐάν τε ὑπὸ πατρὸς, ἐάν τε ὑπὸ ἀδελφοῦ, ἐάν τε ὑπ' ἄλλου τινὸς βούληται τιμᾶσθαι, μὴ τῷ [1] οἰκεῖος εἶναι πιστεύων ἀμελῇ, ἀλλὰ πειρᾶται, ὑφ' ὧν ἂν βούλοιτο τιμᾶσθαι, τούτοις ὠφέλιμος εἶναι.

ιϛ'. Ἔφη δ' αὐτὸν ὁ κατήγορος καὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ποιητῶν ἐκλεγόμενον τὰ πονηρότατα, καὶ τούτοις μαρτυρίοις χρώμενον, διδάσκειν τοὺς συνόντας κακούργους εἶναι, καὶ τυραννικούς· [2] Ἡσιόδου μὲν τὸ,

Ἔργον δ' [3] οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὄνειδος,

55. Hæc igitur dicebat (*Socrates*) non quidem docens, patrem vivum ſepeliendum eſſe, ac ſeipſum in fruſtra concidendum; ſed demonſtrans, quòd quid inſipiens, inglorium ſit: Etiam hortabatur ut ſtudeat quiſque quàm prudentiſſimus fieri ac utiliſſimus: ut ſive à patre quis, ſeu à fratre, ſeu alio quopiam honore adfici velit, non idcircò negligens ſit quod propinquum ſe credat, ſed conetur, ut illis proſit, à quibus honorem conſequi cupiat.

56. Prætereà dicebat accuſator (*Socratem*) ſeligentem de Poëtis celeberrimis ea quæ eſſent peſſima, eiſque teſtimoniis utentem, docere familiares ſuos, ut facinoroſi eſſent ac tyrannici: Heſiodi quidem illud,

Negotium nullum eſt opprobrium, otium autem opprobrium eſt:

---

1 *Fretus propinquitate.* Nominativus οἰκεῖος pendet à πιστεύων. *Erneſt.*

2 Ἐργ. καὶ Ἡμερ. v. 311.

3 Mirum eſt inter antiquos fuiſſe, qui hunc locum *Heſiodi* malè ſunt interpretati, quaſi οὐδὲν ad ἔργον referendum eſſet, cum ad ὄνειδος refer-

τοῦτο δὴ λέγειν αὐτόν, ὡς ὁ ποιητὴς κελεύει μηδενὸς ἔργου, μήτε ἀδίκου, μήτε αἰσχροῦ ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ποιεῖν ἐπὶ τῷ κέρδει.

νζ'. Σωκράτης δ' ἐπειδὴ ὁμολογήσαιτο, τὸ μὲν ἐργάτην εἶναι, ὠφέλιμόν τε ἀνθρώπῳ καὶ ἀγαθὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀργόν, βλαβερόν τε καὶ κακόν, καὶ τὸ μὲν ἐργάζεσθαι ἀγαθόν, τὸ δὲ ἀργεῖν κακόν· τοὺς μὲν ἀγαθόν τι ποιοῦντας ἐργάζεσθαί τε, ἔφη, καὶ ἐργάτας ἀγαθοὺς εἶναι· τοὺς δὲ κυβεύοντας, ἤ τι ἄλλο πονηρὸν καὶ ἐπιζήμιον ποιοῦντας, ἀργοὺς ἀπεκάλει· ἐκ δὲ τούτων ὀρθῶς ἂν ἔχοι τό,

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργείη δέ τ' ὄνειδος.

νη'. Τὸ δὲ [1] Ὁμήρου ἔφη ὁ κατήγορος πολλάκις αὐτὸν λέγειν, ὅτι Ὀδυσσεύς,

Hoc illum ſic exponere, quaſi Poëta nullo jubeat ab opere, nec injuſto, nec turpi abſtinere, ſed quæſtûs gratiâ hæc quoque facere.

57. At enim Socrates quum fateretur, ex uſu hominis ac bonum eſſe, occupari labore; contráque, otioſum eſſe, noxium & malum: & operari, bonum; otiari, malum eſſe: quoſcunque boni quid facere videret, eos operari dicebat, ac bonos eſſe operarios; qui vero talis luderent, vel aliud quidpiam pravi damnoſique agerent, hos otioſos appellabat. Quâ ſententiâ rectè ſe habet id,

Negotium nullum eſt opprobrium, otium autem opprobrium eſt.

58. Illud etiam Homeri dicebat accuſator (*Socratem*) ſæpenumerò proferre, quòd Ulyſſes,

---

ri debeat. De hoc loco vide *Clericum* & *Heinſium* in notis ſuis ad *Heſiodum*.

1 *Iliad β'.* v. 189. ad quem locum vid. longè omnium doctiſſimum *Clarkium.*

Ὅντινα μὲν βασιλῆα ϗ ἔξοχον ἄνδρα κιχείη,
Τόνδ' ἀγανοῖς ἐπέεσσιν ἐρητύσασκε παραστάς.
Δαιμόνι', οὔ σε ἔοικε κακὸν ὣς δειδίσσεσθαι·
Ἀλλ' αὐτός τε κάθησο, ϗ ἄλλους ἵδρυε λαούς.
Ὃν δ' αὖ δήμου τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἐφεύροι,
Τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκεν, ὁμοκλήσασκέ τε μύθῳ·
Δαιμόνι', ἀτρέμας ἧσο, ϗ ἄλλων μῦθον ἄκουε,
Οἳ σέο φέρτεροί εἰσι· σὺ δ' ἀπτόλεμος ϗ ἄναλκις,
Οὔτε ποτ' ἐν πολέμῳ ἐναρίθμιος, οὔτ' ἐνὶ βουλῇ.

Ταῦτα δὴ αὐτὸν ἐξηγεῖσθαι, ὡς ὁ ποιητὴς ἐπαινοίη παίεσθαι τοὺς δημότας ϗ πένητας.

νθ'. Σωκράτης δ' οὐ ταῦτ' ἔλεγεν (ϗ γὰρ ἑαυτὸν οὕτω γ' ἂν ᾤετο δεῖν παίεσθαι) ἀλλ' ἔφη, δεῖν τοὺς μήτε λόγῳ μήτε ἔργῳ ὠφελίμους ὄντας, μήτε στρατεύματι, μήτε πόλει, μήτε αὐτῷ

Si regem, egregiumve virum deprenderit ullum,
Adſtitit, & verbis ſic hunc cohibebat amicis.
O felix, tibi non ignavi more timendum eſt;
Tu ſedeas, faciaſque alios de plebe ſedere.
At ſi quem è vulgo clamantem invenerit uſquam,
Hunc ſceptro ferit, & verbis non lenibus urget:
Tu verò, taceas, & Te melioribus aures
Præbe: nec belli arte potes, nec robore præſtas;
Tu nec conſilio quicquam, nec idoneus armis.

Hæc verò eum ſic interpretari, quaſi Poëta probaret, ſi plebeii paupereſque cæderentur.

59. At verò Socrates minimè iſta dicebat, (nam illo pacto ſeipſum eſſe cædendum exiſtimâſſet) ſed neceſſariò dicebat, eos qui nec oratione nec facto utiles eſſent, neque vel exercitui, vel civitati, vel ipſi etiam

τῷ δήμῳ, εἴ τι δέοι, βοηθεῖν ἱκανοὺς, ἄλλως τ' ἐὰν πρὸς τούτῳ καὶ θρασεῖς ὦσι, πάντα τρόπον κωλύεσθαι, κἂν πάνυ πλούσιοι τυγχάνωσιν ὄντες.

ξ'. Ἀλλὰ Σωκράτης γε, τἀναντία τούτων, φανερὸς ἦν καὶ δημοτικὸς καὶ φιλάνθρωπος ὤν. ἐκεῖνος γὰρ πολλοὺς ἐπιθυμητὰς καὶ ἀστοὺς καὶ ξένους λαβὼν, οὐδένα πώποτε μισθὸν τῆς συνουσίας ἐπράξατο, ἀλλὰ πᾶσιν ἀφθόνως ἐπήρκει τῶν ἑαυτοῦ· ὧν τινες μικρὰ μέρη, παρ' ἐκείνου προῖκα λαβόντες, πολλοῦ τοῖς ἄλλοις ἐπώλουν, καὶ οὐκ ἦσαν, ὥσπερ ἐκεῖνος, δημοτικοί· τοῖς γὰρ μὴ ἔχουσι χρήματα διδόναι, οὐκ ἤθελον διαλέγεσθαι.

ξα'. Ἀλλὰ Σωκράτης γε καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους κόσμον τῇ πόλει παρεῖχε πολλῷ μᾶλλον, ἢ Λίχας τῇ Λακεδαιμονίων, ὃς ὀνομαστὸς ἐπὶ τούτῳ γέγονε. Λίχας μὲν γὰρ τῆς [1] γυμ-

populo, si opus fuerit, possent succurrere, præsertìm si ad hæc audaces essent, omni modo coërcendos esse, quamvis ditissimi essent.

60. Erat certe Socrates è contrario palam popularis & humanus. Nam quum multos sui studiosos tum cives tum exteros haberet, nullum unquam mercedem consuetudinis exegit, sed omnibus abundè citraque invidiam sua communicabat: quorum exiguas quasdam partes nonnulli gratìs ab eo consequuti, magno aliis vendebant, nec erant, ut ipse, populares: quippe cùm iis, quibus ad largiendum pecunia deesset, disserere nolebant.

61. Socrates autem huic civitati apud alios homines etiam multo majus ornamentum conciliabat, quàm Lichas Lacedæmoniorum urbi, qui eo nomine celeberrimus evasit. Nam ludis illis, qui à nudis exhibeban-

---

1 Hujus λειτουργίας cum laude mentio fit apud *Plutarch.* in παραγγελμ. πολιτ. p. 823. ed. *Wechel.* Γυμνοπαιδία autem ludus fuit Spar-

νοπαιδίαις τοὺς ἐπιδημοῦντας ἐν Λακεδαίμονι ξένους ἐδείπνιζε· Σωκράτης δὲ διὰ παντὸς τοῦ βίου τὰ ἑαυτοῦ δαπανῶν, τὰ μέγιστα πάντας τοὺς βουλομένους ὠφέλει· βελτίους γὰρ ποιῶν τοὺς συγγιγνομένους ἀπέπεμπεν.

ξβ'. Ἐμοὶ μὲν δὴ Σωκράτης, τοιοῦτος ὤν, ἐδόκει τιμῆς ἄξιος εἶναι τῇ πόλει μᾶλλον, ἢ θανάτου· καὶ κατὰ τοὺς νόμους δὲ σκοπῶν ἄν τις, τοῦθ' εὕροι. Κατὰ γὰρ τοὺς νόμους, ἐάν τις φανερὸς γένηται κλέπτων, ἢ λωποδυτῶν, ἢ βαλαντιοτομῶν, ἢ [1] τοιχωρυχῶν, ἢ ἀνδραποδιζόμενος, ἢ ἱεροσυλῶν, τούτοις θάνατός ἐστιν ἡ ζημία· ὧν ἐκεῖνος πάντων ἀνθρώπων πλεῖστον ἀπεῖχεν.

tur, Lichas hoſpitibus Lacædemonem peregrè venientibus, cœnam præbere ſolebat: Socrates autem, quum per omnem vitam impenderet ſua, plurimùm omnibus non nolentibus proderat: Etenim eos qui ad ipſum accedebant, reddebat meliores, ac deinde dimittebat.

62. Quamobrèm mihi ſanè Socrates, qui talis eſſet, potiùs honorem de republica, quàm mortem meruiſſe videbatur: atque ſi leges etiam aliquis conſideret, hoc ipſum inveniet. Nam ſecundùm leges, ſiquis furari, vel graſſando veſtes auferre, vel crumenas incidere, vel parietes perfodere, vel plagium vel ſacrilegium committere palàm deprehendatur, morte multatur: à quibus flagitiis hic longiſſimè ſupra mortales omnes aberat.

---

tanus, imprimis ſolemnis, quo pueri nudi ſaltabant. Vid. *Pauſan.* lib. 3. c. 11. *Lucianum* de ſaltatione, & ibì *Grævium*, & qui ab eo citantur. Scripſi autem, γυμνοπαιδίαις, non, γυμνοπαιδείαις, ut eſt in vulg. Nam in optimis *Thucydidis*, *Luciani*, *Plutarchi*, *Pauſoniæ* editionibus eſt ι, non ει. quin *Suidas* diſtinguit inter γυμνοπαιδείαν & γυμνοπαιδίαν, ita, ut illa ſit *palæſtra*, in quâ *Lycurgus* juſſerit nudos exerceri pueros, hæc autem *ſaltatio* nudorum puerorum. *Erneſt.*

1 *Parietes perfodere* dicunt propriè Latini. *Græci* verò Synecdochicâ hâc locutione delectantur. Sic *Matth.* 24. 43. οὐκ ἂν εἴασε διορυγῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ.

ξγ'. Ἀλλὰ μὴν τῇ πόλει γε οὔτε πολέμου κακῶς συμβάντος, οὔτε στάσεως, οὔτε προδοσίας, οὔτε ἄλλου κακοῦ οὐδενὸς πώποτε αἴτιος ἐγένετο· οὐδὲ μὴν ἰδίᾳ γε οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων οὔτε ἀγαθῶν ἀπεστέρησεν, οὔτε κακοῖς περιέβαλεν· ἀλλ' οὐδ' αἰτίαν τῶν εἰρημένων οὐδενὸς πώποτ' ἔσχε.

ξδ'. Πῶς οὖν ἔνοχος ἂν εἴη τῇ γραφῇ, ὃς ἀντὶ μὲν τοῦ μὴ νομίζειν θεούς, (ὡς ἐν τῇ γραφῇ ἐγέγραπτο) φανερὸς ἦν θεραπεύων τοὺς θεοὺς μάλιστα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων· ἀντὶ δὲ τοῦ διαφθείρειν τοὺς νέους, (ὃ δὴ ὁ γραψάμενος αὐτὸν ᾐτιᾶτο) φανερὸς ἦν, τῶν συνόντων τοὺς πονηρὰς ἐπιθυμίας ἔχοντας, τούτων μὲν παύων, τῆς δὲ καλλίστης καὶ μεγαλοπρεπεστάτης ἀρετῆς, ᾗ πόλεις τε καὶ οἴκους εὖ οἰκοῦσι, προτρέπων ἐπιθυμεῖν; ταῦτα δὲ πράττων, πῶς οὐ μεγάλης ἄξιος ἦν τιμῆς τῇ πόλει;

63. Neque verò civitati belli alicujus malè cedentis, neque ſeditionis, neque proditionis, neque illius unquàm mali alterius auctor exſtitit. Immò ne privatìm quidem ullum hominem unqùam vel bonis privavit, vel in mala conjecit: adeòque nullius horum, quæ diximus, culpam unquàm ſuſtinuit.

64. Quo igitur pacto ille accuſationi obnoxius eſſet, qui pro eo, quòd Deos eſſe non putaret, quemadmodùm in *actione* perſcriptum erat, palàm ſe Deos colere ſtudioſius quam homines cæteri, declarabat: ac pro eo, quòd juvenes corrumperet, quando & hoc ei crimen *Actor* impingebat, palàm eos ex familiaribus, qui pravis libidinibus flagarent, ab iiſdem ceſſare faciebat, ac ipſos ad pulcherrimæ ſplendidiſſimæque virtutis, quâ tum civitates quam familias benè adminiſtrant, amorem incitabat? Atque hæc quum faceret, quo pacto de civitate honorem non meruit maximum?

ΚΕΦ. γ'.

ΩΣ δὲ δὴ καὶ ὠφελεῖν ἐδόκει μοι τοὺς ξυνόντας, τὰ μὲν ἔργῳ δεικνύων ἑαυτὸν οἷος ἦν, τὰ δὲ καὶ διαλεγόμενος, [1] τούτων δὴ γράψω ὁπόσα ἂν διαμνημονεύσω. τὰ μὲν τοίνυν πρὸς τοὺς θεοὺς φανερὸς ἦν καὶ ποιῶν καὶ λέγων, ἧπερ ἡ Πυθία ἀποκρίνεται τοῖς ἐρωτῶσι, πῶς δεῖ ποιεῖν ἢ περὶ θυσίας, ἢ περὶ προγόνων θεραπείας, ἢ περὶ ἄλλου τινὸς τῶν τοιούτων. ἥτε γὰρ Πυθία νόμῳ πόλεως ἀναιρεῖ ποιοῦντας εὐσεβῶς ἂν ποιεῖν. Σωκράτης τε οὕτω καὶ αὐτὸς ἐποίει, καὶ τοῖς ἄλλοις παρῄνει· τοὺς δὲ ἄλλως πως ποιοῦντας περιέργους καὶ ματαίους ἐνόμιζεν εἶναι.

CAP. III.

Qualis & verbis & factis totâque vitâ Socrates fuerit.

QUO autem modo mihi viſus ſit familiaribus ſuis prodeſſe, partìm operibus demonſtrans, qualis eſſet, partìm colloquiis uſus, horum conſcribam quæcunque meminero. Itaque divinis in rebus conſtabat eum & facere & loqui eo modo, quo Pythia reſpondet conſulentibus, quid faciendum ſit, vel de ſacrificiis, vel de cultu majorum, vel de aliâ re quâpiam, quæ hujus ſit generis. Nam Pythia reſpondet oraculo, Piè facturos, ſi ex inſtituto civitatis hæc agant. At Socrates ita & ipſe faciebat, & alios facere cohortabatur; eoſque, qui alitèr faciebant, ſuperſtitioſos & vanos eſſe cenſebat.

---

1 Ἀνακόλουθον eſt in his verbis. Nam τούτων non reſpondet τῷ ὡς, cui tamen reſpondere debeat, ſed potius refertur ad τὰ μὲν—τὰ δέ.—Familiaris ſanè *Xenophontis* eſt hujuſmodi ſermonis ἀνακολουθία, quam temerè quidam in ſacris ſcripturis damnârunt. *Apoc.* 2. 26. & alibì ſæpè. *Erneſt.* & *Hutch.*

β'. Καὶ εὔχετο δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς ἁπλῶς τἀγαθὰ διδόναι, ὡς [1] τοὺς θεοὺς κάλλιστα εἰδότας, ὁποῖα ἀγαθά ἐστι· τοὺς δὲ εὐχομένους χρυσίον, ἢ ἀργύριον, ἢ τυραννίδα, ἢ ἄλλό τι τῶν τοιούτων, οὐδὲν διάφορον ἐνόμιζεν εὔχεσθαι, ἢ εἰ κυβείαν, ἢ μάχην, ἢ ἄλλό τι εὔχοιντο τῶν φανερῶς ἀδήλων, ὅπως ἀποβήσοιτο.

γ'. Θυσίας δὲ θύων [2] μικρὰς ἀπὸ μικρῶν. οὐδὲν ἡγεῖτο μειοῦσθαι τῶν ἀπὸ πολλῶν καὶ μεγάλων [3] πολλὰ καὶ μεγάλα θυόντων. οὔτε γὰρ τοῖς θεοῖς ἔφη καλῶς ἔχειν, εἰ ταῖς μεγάλαις

2. Precabatur etiam Deos ſimplicitèr, ut bona largirentur, tanquàm Dii optimè ſcirent, cujuſmodi res eſſent bonæ. At qui aurum, vel argentum, vel tyrannidem, vel aliquid aliud hujuſmodi à Diis peterent, non diſſimile quid petere putabat, quàm ſi aleam, vel prælium, vel quid aliud earum rerum peterent, quæ omninò ſunt obſcuræ, cujuſmodi ſunt eventum habituræ.

3. Quumque de facultatibus exiguis exigua ſacra faceret, nihilo ſe putabat minùs præſtare, quàm ii qui de multis & magnis opibus multas & magnas hoſtis cæderent. Etenim neque decere Deos hoc aiebat, ut magnis

1 Pro *τῶν θεῶν εἰδότων*. Semel hîc tironum cauſâ dixiſſe ſufficiet, Atticos non ſolùm genitivis conſequentiæ uti, ſed etiam nominativis, dativis, & accuſativis; in quo ferè caſum ſubſtantivi, aut vim verbi præcedentis reſpiciunt. Hîc ſunt accuſativi, quia præcedit accuſativus *θεοὺς*, de nominativis agit *Kuſterus* ad *Ariſtop. Plutum* p. 6. b. de nominativis, dativis & accuſ. vid. *Sylburg.* ad *Pauſan.* p. 930. 931. cel. *Dukeri* Ind. rerum in notis ad *Thucyd.* ut alios prætermittam. *Erneſt.*

2 Eandem ſententiam confirmat, & pauperis viduæ exemplo illuſtrat ipſe Chriſtus, *Marc.* 12. 43.

3 Pro *πολλὰς* &c. Solenne eſt Græcis negligere genus præcedentis ſubſtantivi, & neutrum ponere, ut intelligatur *χρῆμα ἔργον*. Latini *quæ res* aut *quod* ſcil. *negotium* ponunt poſt nomina formarum, tanquàm, *pecuniam pulchritudinem.* vid. infrà ad lib. 2, c. 3. §. 1. *Erneſt.*

θυσίαις μᾶλλον, ἢ ταῖς μικραῖς ἔχαιρεν, (πολλάκις γὰρ ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον, ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν εἶναι κεχαρισμένα) οὔτ' ἂν τοῖς ἀνθρώποις ἄξιον εἶναι ζῆν, εἰ τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἦν κεχαρισμένα τοῖς θεοῖς, ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν· ἀλλ' ἐνόμιζε τοὺς θεοὺς ταῖς [1] παρὰ τῶν εὐσεβεστάτων τιμαῖς μάλιστα χαίρειν· ἐπαινέτης δ' ἦν καὶ τοῦ ἔπους τούτου,

[2] Καδδύναμιν δ' ἔρδειν ἱέρ' ἀθανάτοισι θεοῖσι·

καὶ πρὸς φίλους δὲ, καὶ ξένους, καὶ πρὸς τὴν ἄλλην δίαιταν καλὴν ἔφη παραίνεσιν εἶναι τὸ καδδύναμιν ἔρδειν.

δ'. Εἰ δέ τι δόξειεν αὐτῷ σημαίνεσθαι παρὰ θεῶν, ἧττον

potiùs quàm exiguis sacrificiis gauderent, (sic enim eis improborum sacrificia sæpiùs essent grata, quàm bonorum) neque vitam mortalibus optandam esse, si sacrificia sceleſtorum Diis essent acceptiora, quàm bonorum. Nimirùm existimabat Deos imprimìs honoribus gaudere, qui ab hominibus maximè religiosis oblati essent: laudabat & hoc carmen,

Sacra Diis, quantum potes, immortalibus offer:

& aiebat hanc admonitionem, ut pro viribns agamus, ad amicos, ad hospites, ad reliquam vitæ rationem, præclaram esse.

4. Quod siquid divinitùs ei significari visum esset, dif-

---

1 *Cultus Deorum est optimus, idemque castissimus* (inquit *Cicero*) *atque sanctissimus, plenissimusque Pietatis, ut eos semper purâ, integrâ & incorruptâ & mente & voce veneremur. De Nat. Deorum lib.* 2. Cui sententiam Poetæ libet adjungere; *Pers.* Sat. 2.

Compositum jus, fasque animo; sanctosque recessus
Mentis, & incoctum generoso pectus honesto,
Hæc cedo, ut admoveam templis, & farre litabo.

2 *Hesiod.* Ἔργ. καὶ Ἡμ. v. 336.

ἂν ἐπείσθη παρὰ τὰ σημαινόμενα ποιῆσαι, ἢ εἴ τις αὐτὸν ἔπειθεν ὁδοῦ λαβεῖν [1] ἡγεμόνα τυφλὸν, καὶ μὴ εἰδότα τὴν ὁδὸν, ἀντὶ βλέποντος καὶ εἰδότος. καὶ τῶν ἄλλων δὲ μωρίαν κατηγόρει, οἵτινες παρὰ τὰ παρὰ τῶν θεῶν σημαινόμενα ποιοῦσί τι, φυλαττόμενοι τὴν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀδοξίαν. αὐτὸς δὲ πάντ' [2] ἀνθρώπινα ὑπερεώρα πρὸς τὴν παρὰ τῶν θεῶν ξυμβουλίαν.

ε'. Διαίτῃ δὲ τήν τε ψυχὴν ἐπαίδευσε καὶ τὸ σῶμα. ᾗ χρώμενος ἄν τις, εἰ μή τι δαιμόνιον εἴη, θαῤῥαλέως καὶ ἀσφαλῶς διάγοι, καὶ οὐκ ἂν ἀπορήσειε τοσαύτης δαπάνης. οὕτω γὰρ εὐτελὴς ἦν, ὡς οὐκ οἶδ' εἴτις οὕτως ἂν ὀλίγα ἐργάζοιτο, ὥστε μὴ λαμβάνειν τὰ Σωκράτει ἀρκοῦντα· σίτῳ μὲν γὰρ τοσούτῳ ἐχρῆτο, ὅσον ἡδέως ἤσθιε· καὶ ἐπὶ [3] τούτῳ

sicilius persuaderi potuisset, ut præter significata faceret, quàm si quis ei suasisset, ut cæcum & ignarum viæ ducem pro vidente & gnaro acciperet. Alios etiam stultitiæ accusabat, qui, præter illa quæ à Diis significata essent, aliquid facerent, caventes malam apud homines existimationem: interìm ipse *res humanas omnes* præ divinis consiliis aspernabatur.

5. Corpus & animam eâ vivendi ratione castigabat, quâ si quis utatur, nisi Deo secùs videatur, & confidentèr & securè possit degere, nec tanto carere sumptu. Nam adeò frugalis erat, ut haud sciam, num quis lucrum tam exiguum labore suo facere possit, quod non alendo Socrati sufficeret. Quippè cibi tantum sumebat, quantum jucundè comederet; & ad eum sic

1 Simili comparatione utitur ipse Christus. *Matth.* 15. 14.

2 Vide Indicem.

3 Magìs placet ἐπὶ τοῦτο quàm ἐπὶ τούτῳ. Sed magìs etiam placeret ἐπὶ τούτων, quam ἐπὶ τοῦτο. *H. Steph.* Vide infrà lib. 1. c, 7. §. 1. ἐπ' εὐδοξίᾳ, cum dativo pro accusativo.

οὕτως παρεσκευασμένος ᾔει, ὥστε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ σίτου [1] ὄψον αὐτῷ εἶναι. ποτὸν δὲ πᾶν ἡδὺ ἦν αὐτῷ, διὰ τὸ μὴ πίνειν, εἰ μὴ διψῴη.

ς´. Εἰ δέ ποτε κληθεὶς ἐθελήσειεν ἐπὶ δεῖπνον ἐλθεῖν, ὃ τοῖς πλείστοις ἐργωδέστατόν ἐστιν, ὥστε φυλάξασθαι τὸ ὑπὲρ τὸν κόρον ἐμπίπλασθαι, τοῦτο ῥᾳδίως πάνυ ἐφυλάττετο. τοῖς δὲ μὴ δυναμένοις τοῦτο ποιεῖν, συνεβούλευε φυλάττεσθαι τὰ πείθοντα μὴ πεινῶντας ἐσθίειν, μηδὲ διψῶντας πίνειν. καὶ γὰρ τὰ λυμαινόμενα γαστέρας, καὶ κεφαλὰς καὶ ψυχὰς, ταῦτ᾽ ἔφη εἶναι.

ζ´. Οἴεσθαι δ᾽ ἔφη ἐπισκώπτων καὶ τὴν Κίρκην ὗς ποιεῖν, τοιούτοις πολλοῖς δειπνίζουσαν· [2] τὸν δὲ Ὀδυσσέα Ἑρμοῦ τε ὑπο-

paratus accedebat, ut appetitus ei cibi eſſet obſonium. Etiam quivis potus ei gratus erat, propterea quòd non biberet, niſi ſitiret.

6. Si verò nonnunquàm invitatus ad cœnam vellet accedere, tum id, quod difficillimum eſt plurimis, cavere ſcilicèt, ne ſe repleant ulteriùs quàm commodum ſit, ipſe perquàm facile cavebat. Illis autem, qui hoc facere non poſſent, auctor erat, ab iis ut ſibi caverent, quæ ſuadent non eſurientes edere & non ſitientes bibere. Hæc enim illa, eſſe dicebat, quæ & ventribus, & capitibus, & animis exitio ſint.

7. Arbitrari autem ſe jocosè dicebat, Circem ex hominibus feciſſe ſues, quòd multis talibus eos in cœnis exciperet: Ulyſſem verò partìm Mercurii monitu,

---

1 *Idque Socratem, qui voluptatem nullo loco numerat, audio dicentem*; Cibi condimentum eſſe famem, potionis ſitim. Cicero de *Fin.* lib. 2. c. 28.

2 Fabula eſt apud *Homer.* Odyſſ. κ´. v. 280. & ſeqq.

θημοσύνῃ, καὶ [1] αὐτὸν ἐγκρατῆ ὄντα, καὶ ἀποσχόμενον [2] τοῦ ὑπὲρ τὸν κόρον τῶν τοιούτων [3] ἅπτεσθαι, διὰ ταῦτα οὐδὲ γενέσθαι ὗν. τοιαῦτα μὲν περὶ τούτων ἔπαιζεν, ἅμα σπουδάζων.

η'. [4] Ἀφροδισίων δὲ, παρῄνει τῶν καλῶν ἰσχυρῶς ἀπέχεσθαι· οὐ γὰρ, ἔφη, ῥᾴδιον εἶναι τῶν τοιούτων ἁπτόμενον [5] σωφρονεῖν.

partìm quòd ipſe temperans eſſet, ſeque cohibere poſſet, quo minùs intempeſtivè hujuſmodi attingeret, idcircò non factum fuiſſe ſuem. Atqui hujuſmodi de his ſeriò ſimul ac joco proferebat.

8. Quod res venereas attinet, monebat ut à formoſis ſummoperè abſtineretur: nec enim eſſe dicebat facile, ut ejuſmodi attingendo, continentèr quis ſe gereret.

---

1 *Suâ ſponte*, etiam ſi non moneretur à *Mercurio*. Sic etiam Latini. *Terent. Andr.* 1. 2. 22. *animus ipſe ægrotus*, h. e. ſua ſponte ad vitia proclivis, etiam ſinè magiſtro improbo. *Erneſt.*

———Circes pocula noſti;
Quæ ſi cum ſociis ſtultus cupiduſque bibiſſet,
Sub domina meretrice fuiſſet turpis & excors;
Vixiſſet canis immundus, vel amica luto ſus.
Hor. Epiſ. lib. 1. 2. 23.

2 Non dubitavi in contextu ponere è conjecturâ *Stephani* τοῦ, cum ἀποσχόμενον genitivum requirat. vulg. τό. *Erneſt.*

3 Ἅπτεσθαι de cibo capiendo, vel de manûs prehenſione *Coloſſ.* 2. 21. dicitur.

4 Intell. περί. *quod ad res venereas attinet.* vid. initium ult. §. hujus capitis.

5 *Prudenti eſſe animo, vel continentèr, vel modeſtè, ſe gerere.* (vid. lib. 1. c. 2. §. 23. & lib. 3. c. 10. §. 5.) *Prudentia & Pudicitia* à *Græcis* uno eodemque vocabulo (σωφροσύνη) deſignatur. Sic ἀφρονέστερος dicitur *demens, immodeſtus*—ἀφρονεστέρας ποιοῦντας τὰς γυναῖκας. *Xenoph. Cyrop.* lib. 3. Ubì doctiſſ. *Hutchinſ.* vocem ἀφρονεστέρας interpretatur *per immodeſtiores, in venerem procliviores.* Hanc interpretationem *Euripidis* auctoritate confirmat *Portus*, qui *Veneris* nomen Ἀφροδίτην ἀπὸ τῆς ἀφροσύνης, i. e. à *dementiâ*, deducit. vid. *Troad.* v. 989. Præterea in alio loco *Euripidis*, *Impudicitia* vocatur μωρία, *ſtultitia*. *Hippol.* v. 644. confer etiam ſimilem *Ariſtophanis* locutionem, apud quem τὰ ἀφροδίσια dicuntur τὰ ἀνόητα.

Ἀλλὰ καὶ Κριτόβουλόν ποτε τὸν Κρίτωνος πυθόμενος, ὅτι ἐφίλησε τὸν Ἀλκιβιάδου υἱὸν καλὸν ὄντα, παρόντος τοῦ Κριτοβούλου ἤρετο Ξενοφῶντα·

θʹ. Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ξενοφῶν, οὐ σὺ Κριτόβουλον ἐνόμιζες εἶναι τῶν σωφρονικῶν ἀνθρώπων μᾶλλον, ἢ τῶν [1] θρασέων, καὶ τῶν προνοητικῶν μᾶλλον, ἢ τῶν ἀνοήτων τε καὶ ῥιψοκινδύνων; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν. νῦν τοίνυν νόμιζε αὐτὸν θερμουργότατον εἶναι, καὶ [2] λεωργότατον. οὗτος κἂν εἰς μαχαίρας [3] κυβιστήσειε, κἂν εἰς πῦρ ἅλοιτο.

Quinimò cum aliquandò audiiſſet, quòd Critobulus Critonis filius, Alcibiadis filium perquàm elegantem oſculatus eſſet, Xenophontem, præſente Critobulo, interrogabat:

9. Dic mihi, mî Xenophon, non tu Critobulum exiſtimabas potiùs eorum ex hominum eſſe numero, qui continentèr ſe gerunt, quàm audacium; providumque potiùs quàm amentem ac temerarium? omninò, inquit Xenophon. Nunc igitur eum velim exiſtimes fervidiſſimum in agendo eſſe, ac audaciſſimum; ita ut ſe vel in enſes præcipitem dare, vel in ignem inſilire audeat.

Οἴνου τ' ἀπέχου, καὶ γυμνασίων, καὶ τῶν ἄλλων Ἀνοήτων. Νεφ. v. 516.
Sic etiam apud Latinos. *Bacch. Plauti Act.* 1. ſc. 1. v. 22.

Egomet, apud me ſiquid ſtultè facere *cupias, prohibeam.*

In eodem ſenſu *Stultitia* in ſacris Scripturis uſurpatur. Ἐποίησεν ἀφροσύνην ἐν υἱοῖς Ἰσραήλ. *Deuteron.* c. 22. v. 21. vide doctiſſ. *Merrick* in *Tryphiod.* ad v. 164.

1 Vulgò ἐραστῶν. Θρασέων erat in margine *Leunclavii*, quod eſt ſequentibus accommodatius. Nulla enim mentio ἐραστοῦ, ſed tantùm audacis & temerarii: ἐραστῶν eſt interpretamentum. Nempe *Critobulus* à *Socrate* appellabatur θρασὺς, quia amabat puerum, cumque oſculatus erat. *Erneſt.*

2 Λεουργ. habet *Pollux*; ſed & apud *Æſchylum* eſt λεωργ.

3 Vide Indicem.

ι'. Καὶ τί δή, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἰδὼν ποιοῦντα, ταῦτα κατέγνωκας αὐτοῦ; οὐ γὰρ οὗτος, ἔφη, ἐτόλμησε τὸν Ἀλκιβιάδου υἱὸν φιλῆσαι, ὄντα εὐπροσωπότατον καὶ ὡραιότατον; Ἀλλ' εἰ μέντοι, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τοιοῦτόν ἐστι τὸ ῥιψοκίνδυνον ἔργον, κἂν ἐγὼ δοκῶ μοι τὸν κίνδυνον τοῦτον ὑπομεῖναι.

ια'. Ω τλῆμον, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τί ἂρ' οἴει παθεῖν καλὸν φιλήσας; ἆρ' οὐκ ἂν αὐτίκα μάλα δοῦλος ἀντ' ἐλευθέρου εἶναι; πολλὰ δὲ δαπανᾷν εἰς βλαβερὰς ἡδονάς; πολλὴν δὲ ἀσχολίαν ἔχειν τοῦ ἐπιμεληθῆναί τινος καλοῦ κἀγαθοῦ; σπουδάζειν δὲ ἀναγκασθῆναι ἐφ' οἷς οὐδ' ἂν μαινόμενος σπουδάσειεν;

ιβ'. Ω Ηράκλεις, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ὡς δεινήν τινα λέγεις δύναμιν τοῦ φιλήματος εἶναι. καὶ τοῦτο, ἔφη ὁ Σωκράτης, θαυμάζεις; οὐκ οἶσθα, ἔφη, ὅτι [1] τὰ φαλάγγια, οὐδ' ἡμιωβολιαῖα

10. Et quidnam, ſubjecit Xenophon, committentem vidiſti, quòd ita de ipſo ſtatuis? Annon hic ille eſt, ait, qui filium Alcibiadis, vultu elegantiſſimo præditum, ac pulcherrimum, oſculari auſus eſt? Enimverò ſi tale quid, inquit Xenophon, temerarium facinus eſt, etiam ipſe videor id adire periculi poſſe.

11. Miſerum te, ait Socrates, quid eventurum tibi exiſtimas, ſi formoſum oſculeris? annon ſubitò pro libero ſervus eſſes? non multa in voluptates noxias impenderes? non occupatus eſſes, quo minùs honeſtæ alicui præclaræque rei operam dares? non in ea cogereris incumbere, quæ ne furioſus quidem curaverit?

12. Acrem tu mehercules, inquit Xenophon, ineſſe vim dicis oſculo. Hoccine, inquit Socrates, tibi mirum eſt? an neſcis phalangia quæ vix oboli dimidii magni-

---

1 Ο Ἀράχνης δέ, ὃν ἔνιοι καλοῦσι φαλάγγιον. Vide *Suid.* v. φαλάγγιον.

τὸ μέγεθος ὄντα, προσαψάμενα μόνον τῷ στόματι, ταῖς τε ὀδύναις ἐπιτρίβει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοῦ φρονεῖν ἐξίστησι; ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ξενοφῶν· ἐνίησι γάρ τι τὰ φαλάγγια κατὰ τὸ δῆγμα.

ιγʹ. Ὦ μωρὲ, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοὺς δὲ καλοὺς οὐκ οἴει φιλοῦντας ἐνιέναι τι, ὅ, τι [1] σὺ οὐχ ὁρᾷς; οὐκ οἶσθ' ὅτι τοῦτο τὸ θηρίον, ὃ καλοῦσι καλὸν καὶ ὡραῖον, τοσούτῳ δεινότερόν ἐστι τῶν φαλαγγίων, ὅσῳ ἐκεῖνα μὲν ἁψάμενα, τοῦτο δὲ οὐδ' ἁπτόμενον, ἐάν τις αὐτὸ θεᾶται, ἐνίησί τι καὶ πάνυ πόρρωθεν τοιοῦτον, ὥστε μαίνεσθαι ποιεῖν; ἴσως δὲ καὶ οἱ Ἔρωτες [2] τοξόται διὰ τοῦτο καλοῦνται, ὅτι καὶ πόρρωθεν οἱ καλοὶ

tudinem æquant, tantùm ori applicata, doloribus homines conficere, & mentis alienationem inducere? Ita eſt profectò, ait Xenophon: nam phalangia morſu ipſo quiddam inſigunt.

13. O ſtulte, ait Socrates, annon exiſtimas formoſos oſculando quiddam inſigere, quod tu non videas? an neſcis, id animal, quod appellant pulchrum ac formoſum, eo phalangiis eſſe acrius, quòd illa quidem tangendo, hoc verò ne quidem tangens, ſi modò ſpectetur, inſigat etiam longo ex intervallo aliquid ejuſmodi, quod inſanire faciat? Fortaſſis etiam Amores hâc ipſâ de cauſâ *ſagittarii* dicuntur, quòd qui formoſi ſunt etiam longo ex intervallo

1 ὅ σὺ è conjecturâ *Steph.*

2 *Me miſerum! certas habuet puer ille Sagittas,*
Uror, & in vacuo pectore regnat Amor. Ovid. Am. lib. 1. E. 1.
—*Quâ pereas Sagittâ. Hor.* lib. 1. Od. 27.

Amores forſitan ex cruciatu non malè *Sagittarii* denominantur. Similem locutionem apud *Ezekiel*, invenimus, c. 5. 16. Βολίδας τοῦ λιμοῦ, *Sagittas Famis.* Quæ verba quibuſdam Interpretibus *cruciatus famis* deſignare videntur.

τιτρώσκουσιν. ἀλλὰ συμβουλεύω σοι, ὦ Ξενοφῶν, ὁπότ᾽ ἂν ἴδῃς τινὰ καλὸν, φεύγειν προτροπάδην. σοὶ δὲ, ὦ Κριτόβουλε, συμβουλεύω ἀπενιαυτίσαι· μόλις γὰρ ἂν ἴσως ἐν τοσούτῳ χρόνῳ τὸ δῆγμα [1] ὑγιὴς γένοιο.

ιδ΄. Οὕτω δὴ καὶ [2] ἀφροδισιάζειν, τοὺς μὴ ἀσφαλῶς ἔχοντας πρὸς ἀφροδίσια, ᾤετο χρῆναι πρὸς τοιαῦτα, οἷα, μὴ πάνυ μὲν δεομένου τοῦ σώματος, οὐκ ἂν προσδέξαιτο ἡ ψυχή· δεομένου δὴ, οὐκ ἂν πράγματα παρέχοι. αὐτὸς δὲ πρὸς ταῦτα φανερὸς ἦν οὕτω παρεσκευασμένος, ὥστε ῥᾷον ἀπέχεσθαι τῶν καλλίστων καὶ ὡραιοτάτων, ἢ οἱ ἄλλοι τῶν αἰσχίστων καὶ ἀωροτάτων.

vulnus infligant. Quamobrèm, mi Xenophon, tibi consulo, ut ubi formosum videris, averso vultu fugias. Tibi verò, mi Critobule, hoc de consilii, ut anno toto peregrineris; nam vix fortassè tantum intra spatium ex hoc morsu convalueris.

14. Sic nimirùm (*Socrates*) eos rebus uti venereis, qui adversùs talia muniti non essent, opertere putabat; cujusmodi animus non expeteret, si corpus illis non admodùm egeret; sin egeret, negotia non facesserent. Atque ipsum constabat adversùs talia adeò paratum fuisse, ut faciliùs ab elegantissimis ac formosissimis abstineret, quàm cæteri à turpissimis maximèque deformibus.

---

1 *Stobæus* ὑγιὴς γένοιτο, sed vulgata est elegantior. ὑγιὴς τὸ δῆγμα est ὑγιὴς ἐκ τοῦ δήγματος.

2 *Leunclavius* maluit ἀφοδιάζειν, quamvìs (ut fatetur ipse) vocabulum illud nusquàm reperiatur. Ἀφοδιάζειν, ait, est *secedere*, & respondet præcedenti ἀπενιαυτίσαι, *Anni spatio abesse*. Ordo constructionis est; ᾤετο, χρῆναι τοὺς μ. α. π. τ. α. ἔχοντας, ἀφροδισιάζειν πρὸς τοιαῦτα: putabat eos, qui se non possent à Venere abstinere, eo genere veneris uti oportere, quod non magnoperè appeteret animus, nisi corpus vehementèr postularet &c. *Ernest.*

ιή. Περὶ μὲν δὴ βρώσεως, καὶ πόσεως, καὶ ἀφροδισίων, οὕτω κατεσκευασμένος ἦν, καὶ ᾤετο οὐδὲν ἂν ἧττον ἀρκούντως ἥδεσθαι τῶν πολλὰ ἐπὶ τούτοις πραγματευομένων, λυπεῖσθαι δὲ πολὺ ἔλαττον.

ΚΕΦ. δ'.

Εἰ δέ τινες Σωκράτην νομίζουσιν (ὡς ἔνιοι γράφουσί τε καὶ λέγουσι περὶ αὐτοῦ τεκμαιρόμενοι) προτρέψασθαι μὲν ἀνθρώπους ἐπ' ἀρετὴν κράτιστον γεγονέναι, προαγαγεῖν δ' ἐπ' αὐτὴν οὐχ ἱκανόν, σκεψάμενοι, μὴ μόνον ἃ ἐκεῖνος κολαστηρίου ἕνεκα τοὺς πάντ' οἰομένους εἰδέναι ἐρωτῶν ἤλεγχεν, ἀλλὰ καὶ ἃ λέγων συνημέρευε τοῖς συνδιατρίβουσι, δοκιμαζόντων, εἰ ἱκανὸς ἦν βελτίους ποιεῖν τοὺς συνόντας.

15. Quod igitur cibum, potum, & res venereas attinet, ita ſe comparaverat, ac ſe nihil quidem minùs ad ſatietatem delectari putabat, quàm qui in iis laborarent; at multò minùs dolere.

CAP. IV.

Socrates Deos eſſe demonſtrat.

QVOD ſiqui Socratem putant, (ut & ſcribunt nonnulli de eo, & loquuntur, quibuſdam argumentis inducti,) fuiſſe quidem excellentiſſimum ad impellendos homines ad virtutem, verùm eò deducere non potuiſſe, ut in eâ profectus aliquos facerent; illi velim non ſolùm conſiderent, quæ coërcendi cauſa de iis interrogata, qui omnia ſcire ſe putabant, refellebat; ſed etiam ea, quæ quotidiè cum familiaribus diſſerebat; atque ita, periculum faciant, potueritne ſuos familiares meliores reddere.

β'. Λέξω δὲ πρῶτον, ἅ ποτε αὐτοῦ ἤκουσα περὶ τοῦ δαιμονίου διαλεγομένου πρὸς Ἀριστόδημον τὸν Μικρὸν ἐπικαλούμενον. καταμαθὼν γὰρ αὐτὸν οὔτε θύοντα τοῖς θεοῖς [1] μηχανώμενον, οὔτε μαντικῇ χρώμενον, ἀλλὰ καὶ τῶν ποιούντων ταῦτα καταγελῶντα· εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀριστόδημε, ἔστιν οὕς τινας ἀνθρώπων [2] τεθαύμακας ἐπὶ σοφίᾳ; ἔγωγ', ἔφη.

γ'. Καὶ ὅς, λέξον ἡμῖν, ἔφη, τὰ ὀνόματα αὐτῶν. Ἐπὶ μὲν τοίνυν Ἐπῶν ποιήσει Ὅμηρον ἔγωγε μάλιστα τεθαύμα-

2. Dicam autem primùm, quæ aliquandò ex ipſo audivi diſſerente de Deo ad Ariſtodemum, cognomento *Parvum*. Hunc enim quum accepiſſet, neque Diis ſacrificare aliquid molientem, neque divinatione uti, adeóque ridere omnes qui hæc facerent: Dic mihi, ait, Ariſtodeme, ſuntne homines aliqui, quos ſapientiæ nomine ſis admiratus? Equidèm, ait.

3. Dicito nobis, inquit (*Socrates*) eorum nomina. Equidèm (*reſpondit is*) Homerum in pangendis carminibus Epi-

---

1 Pro μηχανώμενον *Leunclavius* conjicit legendum, οὔτε εὐχόμενον. Si μηχανώμενον eſt à *Xenophonte*, ſenſus hic eſt; animadvertit *Socrates Ariſtodemum, (ſi quid moliretur,)* ut non cæteros, Deos ſacrificiis placare, aut divinatione uti, ut, quem eventum res ſit habitura cognoſceret. Intell. π. *Erneſt.*

2 Obſervent tirones genuinam vim *perfecti: miratus es & adhuc miraris*; neque enim deſierat *Homerum* mirari, nec reliquos, quos infrà nominat. Sic *Chryſes* apud *Homer*. Iliad α'. 37. ad *Apollinem*. ὃς Χρύσην ἀμφιβέβηκας, i. e. *tuitus es & adhuc tueris*, ſcil. *tueri ſoles*. Sic apud *Virgilium*, Æn. 2. 12. *Quanquàm animus meminiſſe horret, luctuque refugit.* Ubi rectè conſtat *temporum* ratio: quoniam is qui animum *refugiſſe* dicat, tam de *præſenti* tempore loquitur, quàm qui *refugere* dixerit: ſic vocabula iſta, *ædificatum eſt*, *cœnavit*, τεθαύμακεν, & ſimilia, tàm *præſens* exhibent *tempus* rei *perfectæ*; quàm illa, *ædificatur*, *cœnat*, θαυμάζειν, & ſimilia, *præſens* exhibent *tempus* rei *imperfectæ*. Vid. acutiſſimum doctiſſimumque *Clarkium* ad *Homer*. Erneſt.

κα, ἐπὶ δὲ Διθυράμβῳ [1] Μελανιππίδην, ἐπὶ δὲ Τραγῳδίᾳ [2] Σοφοκλέα, ἐπὶ δὲ Ἀνδριαντοποιΐᾳ [3] Πολύκλειτον, ἐπὶ δὲ Ζωγραφίᾳ [4] Ζεῦξιν.

δ'. Πότερά σοι δοκοῦσιν οἱ ἀπεργαζόμενοι εἴδωλα ἄφρονά τε καὶ ἀκίνητα, ἀξιοθαυμαστότεροι εἶναι, ἢ οἱ ζῶα ἔμφρονά τε καὶ ἐνεργά; πολὺ, νὴ Δία, οἱ ζῶα, εἴπερ γε μὴ τύχῃ τινὶ, ἀλλὰ ὑπὸ γνώμης ταῦτα [5] γίγνηται. Τῶν δὲ ἀτεκμάρτως ἐχόντων, ὅτου ἕνεκά ἐστι, καὶ τῶν φανερῶς ἐπ' ὠφελείᾳ ὄντων, πότερα τύχης καὶ πότερα γνώ-

cis admiratus ſum maximè, in Dithyrambo, Melanippidem; in Tragœdiâ, Sophoclem; in Statuariâ, Polycletum; in Picturâ, Zeuxin.

4 Utri verò (*inquit Socrates*) videntur tibi digni eſſe majori admiratione: num qui ſimulacra mentis & motûs expertia perficiunt, an qui animalia mente & efficacitate prædita? Multò magìs profectò miror auctores animalium, ſi quidem ea non fortuitò, ſed certo judicio conſilioque facta ſint. Utra verò vel caſûs, vel conſilii judicas eſſe opera? num ea, de quibus aſſequi conjecturâ non licet, quânam de causâ facta ſint; an quæ manifeſtò ſunt

---

1 *Melanippides Melius*, *Critonis* filius. Vixit Olymp. 65.

2 Scilicet quòd minùs tumidus eſſet *Æſchylo*, & ſublimior *Euripide*. etiam *Cicero Sophoclem* Tragicorum principem facit in *Oratore*. *Erneſt*.

3 Una fingendi eſt ars, in quâ præſtantes fuerunt Myro, *Polycletus*, Lyſippus; qui omnes inter ſe diſſimiles fuerunt, ſed ita tamen, ut neminem ſui velis eſſe diſſimilem. *Cicero* de Orat. lib. 3. vide *Suid.* v. Πολύκλειτος.

4 Una eſt ars ratioque picturæ, diſſimillimique tamen inter ſe *Zeuxis*, Aglaophon, Apelles; neque eorum quiſquam eſt, cui quidquam in arte ſuâ deeſſe videatur. *Cicero* de Orat. lib. 3. vide *Suid.* v. Ζεῦξις.

5 Γίγνηται eſt è conjecturâ *Stephani*. Anteà in vulg. erat γίνηται.

μης ἔργα κρίνεις; Πρέπει μὲν τὰ ἐπ' ὠφελείᾳ γινόμενα γνώμης εἶναι ἔργα.

ε'. Οὐκοῦν δοκεῖ σοι [1] ὁ ἐξ ἀρχῆς ποιῶν ἀνθρώπους, ἐπ' ὠφελείᾳ προσθεῖναι αὐτοῖς δι' ὧν αἰσθάνονται ἕκαστα; ὀφθαλμοὺς μὲν, ὥσθ' ὁρᾷν τὰ ὁρατὰ, ὦτα δὲ, ὥστ' ἀκούειν τὰ ἀκουστά; ὀσμῶν γε μὴν, εἰ μὴ ῥῖνες [2] προσετέθησαν, τί ἂν ἡμῖν ὄφελος ἦν; τίς δ' ἂν αἴσθησις ἦν γλυκέων, καὶ δριμέων, καὶ πάντων τῶν διὰ στόματος ἡδέων, εἰ μὴ γλῶττα τούτων γνώμων ἐνειργάσθη;

ϛ'. Πρὸς δὲ τούτοις, οὐ δοκεῖ σοι καὶ τόδε προνοίας [3] ἔργῳ ἐοικέναι, τὸ, ἐπεὶ ἀσθενὴς μέν ἐστιν ἡ ὄψις, βλεφάρ-

ad utilitatem aliquam relata? Nimirùm ea profecta esse à consilio convenit opera, quæ utilitatis causâ fiunt.

5. Annon igitur tibi videtur is, qui ab initio fecit homines, utilitatis causâ eis addidisse, per quæ sensu perciperent singula: nimirùm oculos, ut ea cernerent, quæ cerni possunt: aures, ut audirent, quæ audiri possunt? Odorum certè, si nares additæ non fuissent, quis nobis exstitisset usus? Quinam sensus fuisset rerum dulcium, & acrium, & suavium illarum omnium, quæ ore percipiuntur, si non lingua in nobis fuisset indita, quæ harum est exploratrix?

6. Prætereà non tibi videtur hoc quoque putandum esse Providentiæ opus, quòd quum visus imbecillis sit, palpe-

1 Articulum ὁ, quem recepi, manifestè requirit Græci sermonis ratio. *Ernest.*

2 Secutus sum cum Cl. *Wells* lectionem, quæ est in margine *Leuncl.* è conjecturâ *Stephani*, nam in textu est προετέθησαν. *Ernest.*

3 Prætuli vulgatæ, ἔργον, conjecturam *Leunclavii*, ἔργῳ. Mox. sec. 7. ἔοικε ταῦτα—τεχνήματι. item, ἔοικε μηχανήμασι. *Ernest.*

οἷς αὐτὴν [1] θυρῶσαι, ἃ, ὅταν μὲν αὐτῇ χρῆσθαί τι δέῃ, ἀναπετάννυται, ἐν δὲ τῷ ὕπνῳ [2] συγκλείεται; ὡς δ᾽ ἂν μηδὲ ἄνεμοι βλάπτωσιν, [3] ἠθμὸν βλεφαρίδας ἐμφῦσαι, ὀφρύσί τε ἀπογεισῶσαι τὰ ὑπὲρ τῶν ὀμμάτων, ὡς μηδ᾽ ὁ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἱδρὼς κακουργῇ· τὸ δὲ, τὴν ἀκοὴν δέχεσθαι μὲν πάσας φωνὰς, ἐμπίπλασθαι δὲ μήποτε, καὶ τοὺς μὲν πρόσθεν ὀδόντας πᾶσι ζώοις οἵους τέμνειν εἶναι, τοὺς

bris hic quasì foribus muniretur, quæ, ubi viſu opus eſt, aperiuntur; obrepente ſomno, clauduntur? Ut autem ne venti quidem nocerent, cilia quasì cibrum à naturâ adderentur; ac ſuperciliis, quasì quibuſdam ſuggrundiis, quæ ſuprà oculos ſunt, tegerentur; ut ne quidem ſudor de capite manans eos læderet. Quòd item auditus voces omnes excipiat, nunquàm tamen repleatur, quòd dentes anteriores univerſis animalibus dati ſint velut ad

---

1 Θυρῶσαι & ſequentes aoriſti activi habent vim paſſivam. Cujus enallages exempla apud *Ariſtophanem*, *Thucydidem*, alioſque paſſim occurrunt, de verbo ἀπογεισῶσαι vid. *Victor*. Var. Lect. 24. 16. *Erneſt.*

2 *Munitæ ſunt Palpebræ tanquam vallo pilorum, quibus & apertis oculis, ſiquid incideret, repelleretur; & ſomno conniventibus, cum oculis ad cernendum non egeremus: ut qui, tanquam involuti, quieſcerent.* *Cicero* de N. D. lib. 2. §. 57.

3 Ηθμὸς eſt colum, cujus in conviviis divitum erat uſus ad percolandum vinum & frigidam è nive factam. Scripſimus autem in primâ literâ aſperum ſpiritum, non lenem, ut vulgò fit, auctore *Stephano.* Nam diſertè *Apollonii* Scholiaſtes, ἡθμὸς δασύνεται, & in antiquiſſimâ Inſcriptione Sigeâ eſt ΗΕΘΜΟΣ. vid. *Chiſhul.* ad Inſcript. Sig. p. 37. 76. 77. Cæterùm fruſtrà hanc vocem ſollicitat *Victorius*, l. 24. c. 15. & θριγκὸν aut ſimili verbum reponi vult, quod munitionis genus ſignificat, quia *Cicero* de Nat. D. II. 57, qui ad hunc locum reſpexiſſe videtur, *pilorum vallum* dixit. Nam pili illi quidem præſtant *valli* uſum, ſed etiam *coli*, quòd, ſi quid incidit, propter denſitatem retinent. Quæ autem neceſſitas eſt credendi, *Ciceronem* verbum *Xenophontis* exprimere voluiſſe, qui nec ἀπογεισῶσαι, nec alia omnia expreſſit? *Erneſt.*

δὲ γομφίους οἵους παρὰ τούτων δεξαμένους λεαίνειν· καὶ στόμα μὲν, δι' οὗ, ὧν ἐπιθυμεῖ τὰ ζῷα, εἰσπέμπεται, πλησίον ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν καταθεῖναι· ἐπεὶ δὲ τὰ ἀποχωροῦντα δυσχερῆ, ἀποστρέψαι τοὺς τούτων ὀχετοὺς, καὶ ἀπενεγκεῖν ᾗ δυνατὸν προσωτάτω [1] ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων· ταῦτα οὕτω προνοητικῶς πεπραγμένα ἀπορεῖς, πότερα τύχης ἢ γνώμης ἔργα ἐστίν;

ζ'. Οὐ, μὰ τὸν Δί', ἔφη, ἀλλ' οὕτω γε σκοπουμένῳ πάνυ ἔοικε ταῦτα σοφοῦ τινος δημιουργοῦ καὶ φιλοζώου τεχνήματι. Τὸ δὲ, ἐμφῦσαι μὲν ἔρωτα τῆς τεκνοποιΐας, ἐμφῦσαι δὲ ταῖς γειναμέναις ἔρωτα τοῦ ἐκτρέφειν, τοῖς δὲ τραφεῖσι μέγιστον μὲν πόθον τοῦ ζῆν, μέγιστον δὲ φόβον τοῦ θανάτου· ἀμέλει καὶ ταῦτα ἔοικε μηχανήμασί τινος ζῷα εἶναι βουλευσαμένου.

ſecandum, molares verò ad comminuendum, quæ ab iis acceperint: quòd os, per quod immittuntur in animalia, quæcunque ab iis appetuntur, propè ab oculis & naribus collocaretur: quumque moleſta ſint quæ excernuntur, canales horum averterentur, ut quàm remotiſſimè ab ipſis ſenſibus aveherentur: hæc igitur tam providè facta, fortuitáne opera ſint, an à conſilio profecta, dubitas?

7. Minimè profectò, inquit, ſed mihi ſic ea conſideranti, ſapientis cujuſdam opificis, & animantium ſtudioſi artificium præ ſe ferre videntur. Jam quòd cupiditatem procreandæ ſobolis indiderit, at matribus cupiditatem educandi, educatis maximum vitæ deſiderium, maximumque mortis metum: nimirùm hæc quoque videntur illius eſſe artificiis conſentaneà, qui, ut eſſent animalia, certo conſilio conſtituerit.

---

1 Conf. *Ciceron.* de Nat. D. II. 56. & *Ambroſ.* Hexaëm. lib. 6. c. 9. n. 72. *Decorè Creator noſter ductus reliquiarum â vultu hominis avertit, ne, dum alvum purgamus, inquinaremus aſpectum.*

η'. Σὺ δὲ σαυτὸν φρόνιμόν τι δοκεῖς ἔχειν; ἐρώτα γοῦν, καὶ ἀποκρινοῦμαι. ἄλλοθι δὲ οὐδαμοῦ οὐδὲν οἴει φρόνιμον εἶναι; καὶ ταῦτα εἰδὼς, ὅτι γῆς τε μικρὸν μέρος ἐν τῷ σώματι, πολλῆς οὔσης, ἔχεις, καὶ ὑγροῦ βραχὺ, πολλοῦ ὄντος, καὶ τῶν ἄλλων δήπου μεγάλων ὄντων ἑκάστου μικρὸν μέρος λαβόντι τὸ σῶμα συνήρμοσταί σοι· νοῦν δὲ μόνον ἄρα οὐδαμοῦ ὄντα σε εὐτυχῶς [1] πῶς δοκεῖς συναρπάσαι; καὶ τάδε τὰ ὑπερμεγέθη καὶ πλῆθος ἄπειρα, δι' ἀφροσύνην τινὰ ὡς οἴει εὐτάκτως ἔχειν;

θ'. Μὰ Δί', ἔφη. οὐ γὰρ ὁρῶ τοὺς [2] κυρίους, ὥσπερ τῶν ἐνθάδε γινομένων τοὺς δημιουργούς. οὐδὲ γὰρ τὴν ἑαυτοῦ σύ γε ψυχὴν

8. Tu verò non teipſum aliquid habere prudentiæ putas? Interroga me, ac reſpondebo. An verò nuſquam alibì quicquam eſſe putas prudentiæ? præſertìm quum ſcias, quòd exiguam terræ partem habeas in corpore, quum ea magna ſit: quòd parum habeas humoris, quum humor multus ſit: itemque de ſingulis rebus cæteris, quæ magnæ ſunt, exiguam partem quum accepiſſes, ita deinde corpus tuum compactum fuit. Mentem verò, quæ ſola nuſquam eſt, quodammodo felicitèr prehendiſſe te putas? atque hæc ampliſſima, numeroque infinita, per dementiam quandam in hunc ordinem eſſe redacta putas?

9. Ita profectò, inquit (*Ariſtodemus.*) Nam auctores non video, ſicut earum rerum opifices cerno, quæ hîc fiunt. Nimirùm tu ne tui quidem ipſius animam cer-

---

1 Celeberrimus *Daviſius* ad *Ciceron.* Nat. Deor. lib. 2. c. 6. pro πῶς legit πόθεν. *Et tamen ex ipsâ hominum ſolertiâ eſſe aliquam mentem, & eam quidem acriorem & divinam, exiſtumare debemus. UNDE enim hanc homo adripuit? ut ait apud Xenoph. Socrates.* Hunc etiam locum affert *Sext. Empir.* & in ejus libro ſcribebatur πόθεν.

2 Scil. τοῦ κόσμου. *auctores & dominos mundi.*

ὁρᾷς, ἣ τοῦ σώματος κυρία ἐστίν· ὥστε κατά γε τοῦτο ἔξεστί σοι λέγειν, ὅτι [1] οὐδὲν γνώμῃ, ἀλλὰ τύχῃ πάντα πράττεις.

ι. Καὶ ὁ Ἀριστόδημος, οὔτοι, ἔφη, ἐγὼ, ὦ Σώκρατες, ὑπερορῶ τὸ δαιμόνιον, ἀλλ᾽ [2] ἐκεῖνο μεγαλοπρεπέστερον ἡγοῦμαι, ἢ ὡς τῆς ἐμῆς θεραπείας προσδεῖσθαι. Οὐκοῦν, ἔφη, ὅσῳ μεγαλοπρεπέστερον ἀξιοῖ σε θεραπεύειν, τοσούτῳ μᾶλλον τιμητέον αὐτό.

ια. Εὖ ἴσθι, ἔφη, ὅτι εἰ νομίζοιμι θεοὺς ἀνθρώπων τὶ φροντίζειν, οὐκ ἂν ἀμελοίην αὐτῶν. ἔπειτ᾽ οὐκ οἴει φροντίζειν, οἳ πρῶτον μὲν μόνον τῶν ζώων ἄνθρωπον [3] ὀρθὸν ἀ-

nis, quæ rerum in corpore potitur: ideóque, ſi ita velis, licet tibi dicere, nihil te judicio tuo facere, ſed omnia fortuitò.

10. Tum Ariſtodemus, Ego, mi Socrates, inquit, Numen non ſperno, ſed arbitror id eſſe magnificentius, quàm ut cultu meo indigeat. Immò, ait (*Socrates*) quanto magnificentius tui curam habere dignatur, tanto magìs honore vult abs te affici.

11. Equidem, inquit (*Ariſtodemus*,) ſcire te volo, non me Deos neglecturum, ſi putarem eos res humanas curare. Tu ergò curare ipſos res noſtras non arbitraris, quum primò inter animalia cætera ſolum illi hominem erectum

1 Vulgò οὐδέ. opponuntur manifeſtè οὐδὲν & πάντα. Sed legendum ſuſpicabatur etiam Cel. *Geſnerus* in Chreſt. Græc. p. 103. οὐδὲ & οὐδὲν confundi oſtendit *Canterus* de rat. emend. Gr. p. 37. *Erneſt.*

2 *Stephanus* habet ἐκεῖνον. nam (ut obſervat) tolerari poteſt ἐκεῖνον licet referatur ad Δαιμόνιον, quod eſt neutrius generis: ac defendit exemplo *Homeri*, φίλε τέκνον, dicentis. Ubi etiam annotant *Scholiaſtæ*, Atticum eſſe φίλε τέκνον pro φίλον τέκνον.

3 Confer. *Cicer.* de Nat. D. 2. 57. ad quem locum vid. Cl. *Daviſium.*

νέστησαν, (ἡ δὲ ὀρθότης καὶ προορᾷν πλεῖον ποιεῖ δύνασθαι, καὶ τὰ ὕπερθεν μᾶλλον θεᾶσθαι, καὶ ἧττον κακοπαθεῖν,) καὶ ὄψιν, καὶ ἀκοὴν, καὶ στόμα ἐνεποίησαν; ἔπειτα τοῖς μὲν ἄλλοις ἑρπετοῖς πόδας ἔδωκαν, οἳ τὸ πορεύεσθαι μόνον παρέχουσιν· ἀνθρώπῳ δὲ καὶ χεῖρας προσέθεσαν, αἳ τὰ πλεῖστα, οἷς εὐδαιμονέστεροι ἐκείνων ἐσμὲν ἐξεργάζονται;

ιβʹ. Καὶ μὴν γλῶτταν γε πάντων τῶν ζώων ἐχόντων, μόνην τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐποίησαν οἵαν, ἄλλοτε ἀλλαχῇ ψαύουσαν τοῦ στόματος, ἀρθροῦν τε τὴν φωνὴν, καὶ σημαίνειν πάντα ἀλλήλοις, ἃ βουλόμεθα; [1] τὸ δὲ, καὶ τὰς τῶν ἀφροδισίων ἡδονὰς τοῖς μὲν ἄλλοις ζώοις δοῦναι, περιγράψαντας τοῦ ἔτους χρόνον, ἡμῖν δὲ συνεχῶς μέχρι γήρως ταύτας παρέχειν;

esse voluerint, (& habet hoc erecta figura, ut prospici longiùs possit, & rectiùs superna spectari, & ut minùs lædamur,) atque etiam visum, auditum, os addiderint? Deinde cæteris quidem, quæ humi repant, pedes dederunt, qui solum hoc eis præbent, ut incedere possint: homini verò etiam manus addiderunt, quæ plurima perficiunt, ob qnæ cæteris illis beatiores sumus?

12. Linguam verò quum animalia cuncta habeant, solam humanam ejusmodi condiderunt, ut, ore aliàs alibì contacto, vocem quasi articulet, omniaque significet, quæcunque significare nobis inter nos libeat? Jam, quòd rei venereæ voluptates animalibus cæteris ita dederint, ut certum anni tempus eis præscripserint, quum nobis ad senectutem usquè has continuò suppeditent?

---

1 *Stephanus* malebat hæc interrogativè legi, & intelligi, πόσον ἐστὶ, vel simile quid. *Leuncl.* τί δέ. sc. ἐστί. Est ἀνακολουθία orationis, cujus generis multa apud optimos auctores, sed imprimìs apud *Xenophontem* frequentia exempla sunt, notante etiam Cl. *Hemsterhusio* ad *Lucian.* p. 66. Intellige è superioribus, οὐκ οἴει προνοίας ἔργα εἶναι; *Ernest.*

ιγ'. Οὐ τοίνυν μόνον ἤρκεσε τῷ θεῷ τοῦ σώματος ἐπιμεληθῆναι, ἀλλ' (ὅπερ μέγιστόν ἐστι) καὶ τὴν ψυχὴν κρατίστην τῷ ἀνθρώπῳ ἐνέφυσε. τίνος γὰρ ἄλλου ζώου ψυχὴ πρῶτα μὲν θεῶν, τῶν τὰ μέγιστα καὶ κάλλιστα συνταξάντων, ᾔσθηται ὅτι εἰσί; τί δὲ φῦλον ἄλλο, ἢ ἄνθρωποι, θεοὺς θεραπεύουσι; ποία δὲ ψυχὴ τῆς ἀνθρωπίνης ἱκανωτέρα προφυλάττεσθαι, ἢ λιμὸν, ἢ δίψος, ἢ ψύχη, ἢ θάλπη, ἢ νόσοις ἐπικουρῆσαι, ἢ ῥώμην ἀσκῆσαι, ἢ πρὸς μάθησιν ἐκπονῆσαι, ἢ ὅσα ἂν ἀκούσῃ, ἢ ἴδῃ, ἢ μάθῃ, ἱκανωτέρα ἐστὶ διαμεμνῆσθαι;

ιδ'. Οὐ γὰρ πάνυ σοι κατάδηλον, ὅτι παρὰ τὰ ἄλλα ζῶα, ὥσπερ θεοὶ, ἄνθρωποι βιοτεύουσι, φύσει καὶ τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ κρατιστεύοντες; οὔτε γὰρ βοὸς ἂν ἔχων σῶμα, ἀνθρώπου δὲ γνώμην, ἠδύνατ' ἂν πράττειν, ἃ ἐβούλετο· οὐθ'

13. Neque tamen satis hoc Deo fuit, ut corporis curam haberet: sed (quod maximum est) etiam præstantissimam animam hominis naturæ dedit. Nam cujus alterius animalis anima deprehendit primum de Diis, qui hæc amplissima longèque pulcherrima construxerunt, eos esse? Quod item aliud genus, præter homines, Deos colit? Quænam alia anima humanam superat in præcavendâ fame, siti, frigoribus, caloribus, vel in medendis morbis, vel exercendo robore, vel ampliori doctrinâ comparandâ, vel in eorum memoriâ retinendâ, quæcunque vel audierit, vel viderit, vel didicerit?

14. An enim planè tibi manifestum non est, homines inter animalia cætera quasì Deos quosdam vivere, longè, ab ipsâ naturâ, tum corpore tum animâ cæteris præstantes? Nec enim si bovis haberet corpus, mentem autem hominis, facere, quæ voluisset, potuisset: nec illa,

ὅσα χεῖρας ἔχει, ἄφρονα δ' ἐστὶ, πλέον οὐδὲν ἔχει. σὺ δὲ ἀμφοτέρων τῶν πλείστου ἀξίων τετυχηκὼς, οὐκ οἴει σοῦ θεοὺς ἐπιμελεῖσθαι; ἀλλ' ὅταν [1] τὶ ποιήσωσι, νομιεῖς αὐτοὺς σοῦ φροντίζειν;

ιε'. Ὅταν πέμπωσιν, ὥσπερ [2] σὺ φῂς πέμπειν αὐτοὺς, συμβούλους ὅ, τι χρὴ ποιεῖν καὶ μὴ ποιεῖν. ὅταν δὲ Ἀθηναίοις, ἔφη, πυνθανομένοις τι διὰ μαντικῆς φράζωσιν, οὐ καὶ σοὶ δοκεῖς φράζειν αὐτοὺς; οὐδ' ὅταν τοῖς Ελλησι τέρατα πέμποντες προσημαίνωσιν, οὐδ' ὅταν πᾶσιν ἀνθρώποις; ἀλλὰ μόνον σε ἐξαιροῦντες ἐν ἀμελείᾳ κατατίθενται;

ιϛ'. Οἴει δ' ἂν τοὺς θεοὺς τοῖς ἀνθρώποις δόξαν ἐμφυ-

quæ manus quidem habent, ſed mente carent, cæteris præſtant. Tu verò, quum utrumque pretii longè maximi conſequutus ſis, non curare te Deos arbitraris? At quidnam ubi fecerint, curam eos habere tui putabis?

15. Quum miſerint, (*inquit Ariſtodemus*,) quemadmodum tu dicis eos mittere, conſiliarios eorum quæ vel agenda, vel non agenda ſint. Verum ubi quid Athenienſibus, ſubjecit (*Socrates*,) per divinationem conſulentibus reſpondent, annon tibi quoque reſpondere putas? Non quum cæteris Græcis, quum hominibus univerſis portenta mittunt, quibus aliquid antè denuntiant? Te ſcilicet ſolum eximentes, extrà curam ſuam collocant?

16. Num arbitraris Deos hominibus opinionem indi-

---

1 Τὶ h. l. eximiam vim habet: *Si quid Dii illuſtre fecerint, ex quo intelligi poſſit, Deos eſſe. Stephanus* τι ſcribendum cenſet, hoc ſenſu. *quid facientibus Diis credes* &c. ſed quid fiet particulæ ὅταν & quam vim habebit? *Erneſt.*

2 *Stephanus* malebat σοὶ, quod eſt in vulgatis nonnullis. *Erneſt.*

σαι, ὡς ἱκανοί εἰσιν εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν, εἰ μὴ δυνατοὶ ἦσαν; καὶ ἀνθρώπους ἐξαπατωμένους τὸν πάντα χρόνον οὐδέποτ' ἂν αἰσθέσθαι; οὐχ ὁρᾷς, ὅτι τὰ πολυχρονιώτατα καὶ σοφώτατα τῶν ἀνθρωπίνων, πόλεις καὶ ἔθνη, θεοσεβέστατά ἐστι, καὶ αἱ [1] φρονιμώταται ἡλικίαι, θεῶν ἐπιμελέσταται;

ιζ΄. Ὦ 'γαθέ, ἔφη, κατάμαθε, ὅτι καὶ ὁ σὸς νοῦς ἐνὼν τὸ σὸν σῶμα, ὅπως βούλεται, μεταχειρίζεται. οἴεσθαι οὖν χρὴ καὶ τὴν ἐν παντὶ φρόνησιν τὰ πάντα, ὅπως ἂν αὐτῇ ἡδὺ ᾖ, οὕτω τίθεσθαι· καὶ μὴ τὸ σὸν μὲν ὄμμα δύνασθαι ἐπὶ πολλὰ στάδια ἐξικνεῖσθαι, τὸν δὲ τοῦ θεοῦ ὀφθαλμὸν ἀδύνατον εἶναι ἅμα πάντα ὁρᾶν· μηδὲ τὴν σὴν μὲν ψυχὴν καὶ περὶ τῶν ἐνθάδε καὶ περὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν Σικελίᾳ δύ-

turos fuisse, quòd & beneficiis & pœnis adficere possint, si non reverà id possent? Et homines arbitraris perpetuò deceptos horum nihil unquam sensisse? Non vides, quòd quæ inter res humanas & antiquitatis & sapientiæ principatum tenent, nimirùm urbes & nationes, divino cultui sint addictissimæ; quòdque hominum ætates prudentissimæ res divinas maximè curent?

17. Disce, inquit, ô bone vir, etiam mentem tuam, dum inest corpori, ex arbitratu suo corpus gubernare. Quamobrèm existimandum est, illam quoque sapientiam, quæ est in hoc universo, si omnia regere, quemadmodum ipsi gratum est: non oculum tuum ad multa usquè stadia pertingere posse, & non posse Dei oculum simul omnia intueri: neque animum tuum tàm de rebus, quæ hîc accidunt, quàm de illis, quæ in Ægypto, & Siciliâ, cogi-

1 *Apud majores tanta Religionis* (inquit *Cicero*) *vis fuit, ut quidam Imperatores etiam seipsos Diis immortalibus, capite velato, verbis certis, pro Republicâ devoverunt.* *N. D.* lib. 2.

νᾶσθαι φροντίζειν, τὴν δὲ τοῦ θεοῦ φρόνησιν μὴ ἱκανὴν εἶναι ἅμα πάντων ἐπιμελεῖσθαι.

ιη'. Ην μέντοι ὥσπερ ἀνθρώπους θεραπεύων γινώσκεις τοὺς ἀντιθεραπεύειν ἐθέλοντας, καὶ χαριζόμενος τοὺς ἀντιχαριζομένους, καὶ συμβουλευόμενος καταμανθάνεις τοὺς φρονίμους, οὕτω καὶ τῶν θεῶν πεῖραν λαμβάνης θεραπεύων, εἴ τι σοι θελήσουσι περὶ τῶν ἀδήλων ἀνθρώποις συμβουλεύειν, γνώσῃ τὸ Θεῖον, ὅτι τοσοῦτον καὶ τοιοῦτόν ἐστιν, ὥσθ' ἅμα πάντα ὁρᾷν, καὶ πάντα ἀκούειν, καὶ [1] πανταχοῦ παρεῖναι, καὶ ἅμα πάντων [2] ἐπιμελεῖσθαι [3] αὐτούς.

ιθ'. Εμοὶ μὲν ταῦτα λέγων οὐ μόνον τοὺς συνόντας ἐδόκει

tare posse; & non posse Dei sapientiam simul omnia curâ suâ complecti.

18. Enimverò si, quemadmodum animadvertis, dum homines colis, qui te vicissìm colere velint; ac dum gratificaris, qui vicissìm velint gratificari; dum consulis alios, quinam prudentes sint perspicis; eodem modo Deos etiam colendo periculum feceris, an quid tibi velint iis de rebus, quæ hominibus obscuræ sunt, consulere; tum verò intelliges Numen tantum ac tale esse, ut omnia paritèr videat, & audiat omnia, & ubique adsit, & paritèr omnium curam gerat.

19. Hæc quum diceret (*Socrates*) non mihi tantùm in

---

1 Sic noster *Cyrop.* lib. 2. Πάντη γὰρ πάντα τοῖς θεοῖς ὕποχα &c. Confer etiam *Psalm.* 139. v. 7.

2 *D. Lucas* in eodem sensu habet hoc verbum——ἐπιμελήθητι αὐτοῦ. c. 10. v. 35.

3 Repete ἀπὸ κοινοῦ——θεούς; ex τὸ Θεῖον. Sic *Thucyd.* II. 47. νόσος——λεγόμενον scil. νόσημα. ad q. l. vid. Schol. & Cel. *Dukerum.* *Pausan.* XII. 8. προσλαβόντες Αχαιῶν στρατιὰν καὶ Αρατον ἡγεμόνα ἐπ' αὐτοῦ sc. στρατοῦ. *Ernest.*

ποιεῖν, ὁπότε ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὁρῶντο, ἀπέχεσθαι τῶν ἀνοσίων τε καὶ ἀδίκων καὶ αἰσχρῶν, ἀλλὰ καὶ ὁπότε ἐν ἐρημίᾳ εἶεν· ἐπείπερ ἡγήσαιντο μηδὲν ἄν ποτε, ὧν πράττοιεν, θεοὺς διαλαθεῖν.

ΚΕΦ. ε΄.

Εἰ δὲ [1] δὴ καὶ Ἐγκράτεια καλόν τε κἀγαθὸν ἀνδρὶ κτῆμά ἐστιν, ἐπισκεψώμεθα, εἴ τι προὐβίβαζε, λέγων εἰς [2] τοιαύτην τοιάδε· ὦ ἄνδρες, εἰ, πολέμου ἡμῖν γενομένου, βουλοίμεθα ἑλέσθαι ἄνδρα, ὑφ᾽ οὗ μάλιστα ἂν αὐτοὶ μὲν σωζοίμεθα, τοὺς δὲ πολεμίους χειροίμεθα, ἆρ᾽ ὅντιν᾽ ἂν αἰσθανοίμεθα ἥττω γαστρὸς, ἢ οἴνου, ἢ ἀφροδισίων, ἢ πόνου, ἢ ὕπνου, τοῦτον

familiaribus ſuis efficere videbatur, ut quoties ab hominibus conſpicerentur, à rebus impiis, injuſtis, turpibus abſtinerent, ſed etiam quoties in ſolitudine degerent: quippè qui exiſtimarent, nihil unquam eorum quæ agerent, occultum eſſe Diis poſſe.

CAP. V.

Temperantiæ Laus.

QUOD ſi etiam Continentia poſſeſſio quædam bona & præclara eſt homini, diſpiciamus, an aliquid proficeret, ita de eâ diſſerens: Si bello nobis indicto, viri, aliquem vellemus eligere, per quem nos maximè ſalutem conſequi, atque hoſtes in poteſtatem noſtram redigi cuperemus; num aliquem legeremus, qui & à gulâ, & à vino, & à rebus venereis, & à labore, & à ſomno vinci ſe

1 Δὴ h. l. δεινότητα quandam habet. *Si vero eſt temperantia bonum, ut eſt certè magnum.*

2 *Steph.* malebat è *Stobæo*, ταύτην, rectè. Syllaba τοι eſt è ſequente voce τοιάδε. *Erneſt.*

αἱροίμεθα; καὶ πῶς ἂν οἰηθείημεν τὸν τοιοῦτον ἢ ἡμᾶς σῶσαι, ἢ τοὺς πολεμίους κρατῆσαι;

β'. Εἰ δ' ἐπὶ τελευτῇ τοῦ βίου γενόμενοι βουλοίμεθά τῳ ἐπιτρέψαι ἢ παῖδας ἄρρενας παιδεῦσαι, ἢ θυγατέρας παρθένους διαφυλάξαι, ἢ χρήματα διασῶσαι, ἆρ' ἀξιόπιστον εἰς ταῦθ' ἡγησοίμεθα τὸν ἀκρατῆ; δούλῳ δ' ἀκρατεῖ ἐπιτρέψαιμεν ἂν ἢ βοσκήματα, ἢ ταμεῖα, ἢ ἔργων ἐπίστασιν; διάκονον δὲ καὶ ἀγοραστὴν τοιοῦτον ἐθελήσαιμεν ἂν προῖκα λαβεῖν; ἀλλὰ μὴν εἴ γε μηδὲ δοῦλον ἀκρατῆ δεξαίμεθ' ἄν, πῶς οὐκ ἄξιον αὐτόν[1] γε φυλάξασθαι τοιοῦτον γενέσθαι;

γ'. Καὶ γὰρ οὐχ, ὥσπερ οἱ πλεονέκται τῶν ἄλλων ἀφαιρούμενοι χρήματα, ἑαυτοὺς δοκοῦσι πλουτίζειν, οὐ-

patereretur? Et quînam ſtatuere poſſemus, ejuſmodi hominem vel ſaluti noſtræ conſulere, vel victoriâ de hoſtibus potiri poſſe?

2. Itidem ſi vitæ fine nobis imminente, committere vellemus alicui vel liberos mares erudiendos, vel filias virgines cuſtodiendas, vel ſervandam pecuniam; num hominem intemperantem in his fide dignum eſſe putaremus? Et ſervo intemperanti num vel pecora, vel penum, vel ut operi præeſſet, committeremus? Num miniſtrum, & obſonatorem ejuſmodi vel gratìs accipere vellemus? Enimverò ſi ne ſervum quidem intemperantem accepturi ſimus, quî non operæ pretium ſit cavere ne quis ipſe talis fiat?

3. Etenim non ita, quemadmodùm avari homines, qui, dum aliis pucunias auferunt, ſeipſos videntur collocuple-

---

1 Obſervent tirones, particulam γε poſt ὁ, ὅς, ἐγώ, σύ, αὐτὸς ἐκεῖνος, αὐτοῦ &c. non abundare, ſed vim aliquam & ἔμφασιν afferre. *Erneſt.*

πως ὁ ἀκρατὴς τοῖς μὲν ἄλλοις βλαβερὸς, ἑαυτῷ δ' ὠφέλιμος, ἀλλὰ κακοῦργος μὲν τῶν ἄλλων, ἑαυτοῦ δὲ πολὺ κακουργότερος· [1] εἴγε κακουργότατόν ἐστι, μὴ μόνον τὸν [2] οἶκον τὸν ἑαυτοῦ φθείρειν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα, καὶ τὴν ψυχήν.

δ'. Ἐν συνουσίᾳ δὲ τίς ἂν ἡσθείη τῷ τοιούτῳ, ὃν εἰδείη τῷ ὄψῳ τε καὶ τῷ οἴνῳ χαίροντα μᾶλλον ἢ τοῖς φίλοις, καὶ τὰς πόρνας ἀγαπῶντα μᾶλλον ἢ τοὺς ἑταίρους; [3] ἆρά γε οὐ χρὴ πάντα ἄνδρα ἡγησάμενον τὴν ἐγκράτειαν ἀρετῆς εἶναι κρηπῖδα, ταύτην πρῶτον ἐν τῇ ψυχῇ κατασκευάσασθαι;

ε'. Τίς γὰρ ἄνευ ταύτης ἢ μάθοι τι ἂν ἀγαθὸν, ἢ με-

tāre; ſic & intemperans aliis quidem nocet, ſibi verò ipſi prodeſt: ſed ut alios detrimento adficit, ita ſeipſum multo magìs lædit: ſi quidem longè pernicioſiſſimum eſt, non modò domum ſuam deſtruere, ſed etiam corpus & animam.

4. Cæterùm in conſuetudine familiari quis ejuſmodi homine delectetur, quem & de obſonio, & de vino majorem ſciat voluptatem capere, quàm ex amicis; magìſquè ſcorta diligere, quàm ſocios? Nonne quemvis hominem, qui nôrit temperantiam virtutis eſſe fundamentum, hanc primùm in animo ſuo parare decet?

5. Quis enim abſquè hâc vel rectè boni aliquid diſcat,

1 *Si quidem pernicioſiſſimum eſt, ut nemo dubitat.*

2 Οἶκον ſcil. *facultates.* Sic apud *Homerum* οἶκον κατέδειν. & *Mem.* lib. 3. 6. 14. οἶκος *familia* interpretatur.

3 Fit nonnunquam ut ἆρα interrogativè prolatum, ſi negatio ſubſequatur, illativum evadat. Quippe cùm interrogationes cum negatione factæ affirmationem inferant; ut hîc, ἆρά γε οὐ χρὴ &c. quod perindè valet, ac ſi dixiſſet, οὐκοῦν χρὴ, vel χρὴ τοίνυν. Vide *Devar.* de Partic. Gr. L. p. 95.

λετήσειεν ἀξιολόγως; ἢ τίς οὐκ ἂν ταῖς ἡδοναῖς δουλεύων, αἰσχρῶς διατεθείη καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν; ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, [1] νὴ τὴν Ἥραν, ἐλευθέρῳ μὲν ἀνδρὶ εὐκτὸν εἶναι, μὴ τυχεῖν δούλου τοιούτου, δουλεύοντα δὲ ταῖς τοιαύταις ἡδοναῖς [2] ἱκετεύειν τοὺς θεοὺς, δεσποτῶν ἀγαθῶν τυχεῖν. οὕτω γὰρ ἂν μόνον ὁ τοιοῦτος [3] σωθείη.

vel exercitatione consequatur? Quis voluptatibus serviens non turpitèr tum corpore tum animo affectus sit? Equidem ita profectò statuo, homini libero optandum esse, ut hujusmodi servum non consequatur; atque illi, qui voluptatibus ejusmodi servit, Deos esse obsecrandos, ut dominos bonos nanciscatur: nam hoc modo tantùm vir talis salvus esse possit.

---

1 Eâdem jurandi formulâ usus est *Xenophon*. Κυρ8παιδ. lib. 1. c. 11. ubi malè *Hutchinson* substituit νὴ τ̄ Δία. quæ de *Junone* ibi dicuntur, per quam apud Latinos Mulieres jurant (vid. Intt. ad *Petron*. c. 25.) ἀπροσδιόνυσα sunt. Non jurat *Socrates*, aut ibi *Cyrus* per *Junonem*, ut Mulieres, quæ per eam, ut per Genium suum viri, jurabant, sed per *Junonem Deam, Reginamque Deorum*. Quod in Codice *Bodl.* est νὴ τ̄ Δία, nihil prodest viro clar. Lex est Critica eaque certissima, quæ è duabus lectionibus minùs usitatam jubet præferre. Cæterûm, cum Vir cl. *Cyrop.* ederet, fugiebat eum hic locus & alii. v. lib. 3. 10, 9. & 11. 5. hactenùs *Ernestus*. Verùm *Forsterus*, qui 5. *Platonis* Dialogos eleganti formâ nuperrimè Oxoniæ edidit, *Hutchinsonum* tuetur, quòd (ut ait) *nullum Numen apud Persas habuit Juno* vide eum in Notis p. 334. Ego putarem *Xenophontem* Deam *Mythram* aut *Mylittam*, quam Babylonii & Persæ coluerunt, Græco more Ἥραν sive *Junonem* vocâsse, sed hoc eruditis disputandum relinquo. vide doctiss. *Ramsay de Theol. Ethn. passim.*

2 Intell. χρῆναι, quod quodammodo latet in εὐκτὸν εἶναι. apud *Stobæum* est ἱκετευτέον. *Ernest.*

3 Dignum notatu est quod σώζεσθαι à *Socratis* discipulis dicuntur, qui liberantur à vitiis, incommodisque, quæ vitam vitiis inquinatam comitantur. *Cebes* in Tabulâ de Genio ait; δεικνύει ποίαν ὁδὸν αὐτοὺς δεῖ βαδίζειν, εἰ σώζεσθαι μέλλουσιν ἐν τῷ βίῳ. vide *Clerici* Sylv. Philol. c. 8. Inde ἀπολλύμενος est vir *perditus* vel *sceleratus*.

ϛʹ. Τοιαῦτα δὲ λέγων, ἔτι ἐγκρατέστερον τοῖς ἔργοις ἢ τοῖς λόγοις ἑαυτὸν ἐπεδείκνυεν. οὐ γὰρ μόνον τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν ἐκράτει, ἀλλὰ καὶ τῆς διὰ τῶν χρημάτων· νομίζων τὸν παρὰ τοῦ τυχόντος χρήματα λαμβάνοντα, δεσπότην ἑαυτοῦ καθιστάναι, καὶ δουλεύειν δουλείαν οὐδεμιᾶς ἧττον αἰσχράν.

ΚΕΦ. ϛʹ.

Ἄξιον δ' αὐτοῦ, καὶ ἃ πρὸς Ἀντιφῶντα τὸν [1] σοφιστὴν διελέχθη, μὴ παραλιπεῖν. ὁ γὰρ Ἀντιφῶν ποτὲ βουλόμενος

6. Hæc quum ita diceret, longè se temperantiorem ipsâ re, quàm oratione, demonstrabat. Quippè non solùm iis voluptatibus superior erat, quæ corpore percipiuntur, sed etiam eâ, quæ ex opibus: existimabat enim, illum, qui abs quovis pecuniam acciperet, dominum sibi constituere, ac servitutem servire quâvis aliâ turpiorem.

CAP. VI.

Socrates cum Antiphonte Sophistâ disputatio.

FUERIT autem operæ pretium, ne illa quidem præterire, quæ cum Antiphonte Sapientiæ Professore disseruit. Antiphon enim, quum aliquandò familiares (*So-*

---

1 Intellige *Rhamnusium* Illum, à quo omnes excellentes Oratores, *Rhamnusii* dicti, teste *Suidâ.* de eo vide copiosissimè agentem *Fabric. Bibl. Gr.* 2, 27. *Sophistæ* Nomen (verba sunt *Hutchin.* in Κυρουπ. p. 134.) honorificum antiquis temporibus dignationisque plenum fuisse, plurium Auctorum testimonio constat. Hoc nomine non ii tantùm potiti sunt, qui eximii in dicendo erant, sed ex Philosophis, qui facundè animi sensa exprimerent. *Laërtius* p. 9. οἱ σοφοὶ (inquit) καὶ σοφισταὶ ἐκαλοῦντο. Quarum prior Appellatio, ex *Causaboni* sententiâ, sapientiæ habitum inhærentem notat; posterior munus docendi, quod olìm functi sunt plerique Sapientium. Vide *Philost.* de *Vitis Sophistarum.*

τοὺς συνουσιαστὰς αὐτοῦ παρελέσθαι, προσελθὼν τῷ Σωκράτει, παρόντων αὐτῶν, ἔλεξε τάδε·

β'. Ὦ Σώκρατες, ἐγὼ μὲν ᾤμην τοὺς φιλοσοφοῦντας εὐδαιμονεστέρους χρῆναι γίγνεσθαι. σὺ δέ μοι δοκεῖς τἀναντία τῆς σοφίας ἀπολελαυκέναι. ζῇς γοῦν οὕτως, ὡς οὐδ' ἂν εἷς δοῦλος ὑπὸ δεσπότῃ διαιτώμενος μείνειε. σιτία τε σιτῇ, καὶ ποτὰ πίνεις τὰ φαυλότατα, καὶ ἱμάτιον ἠμφίεσαι οὐ μόνον φαῦλον, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ θέρους τε καὶ χειμῶνος, [1] ἀνυπόδητός τε καὶ [2] ἀχίτων διατελεῖς.

γ'. Καὶ μὴν χρήματά γε οὐ λαμβάνεις, ἃ καὶ κτωμέ-

cratis) ab eo vellet abducere, ad Socratem accedens, ipsis etiam præsentibus, hâc usus est oratione:

2. Arbitrabar ego, Socrates, eos, qui philosopharentur, feliciores fieri oportere: at tu mihi videris contrariâ quâdam ratione fructum ex sapientiâ tuâ percepisse. Sic enim vivis, quo pacto si vel quivis servus sub domino victitaret, non maneret. Uteris cibo potuque vilissimo, neque tantùm veste vili, sed eâdem quoque per æstatem & hyemem indueris, & semper calceis tunicâque cares.

3. Præterea pecuniam non accipis, quæ ad comparan-

---

1 More Philosophorum & omninò severiorum Hominum, quamvìs illustrium & beatorum. vid. *Kustur.* ad *Aristoph.* Nub. v. 103. *Salmas.* ad *Tertullian. de pallio.* p. 416. *Ernest.*

2 Hoc quoque severioris Hominis indicium, ut multiplicatæ Tunicæ molliorum. Itaque Cynici sine tunicâ pallium gestabant, imitati *Socratem.* Unde apud *Lucian. Lycinus Cynico*, ita ut hìc *Antiphon Socrati*, objicit; ἀχίτων εἶ, καὶ ἀνυποδητεῖς. Quod tamen non ita accipiendum, quasi nudum corpus velarint pallio, sed quod *Interulam* tantum *Tunicam* habebant, (ὑπενδύτην) non autem *superariam* (ἐπενδύτην) quam κατ' ἐξοχὴν *tunicam* vocabant Veteres, & qui eam non habebant ἀχίτωνας, ut docuit multis *Salmasius* l. c. p. 70. s. 410. s. *Ernest.*

νοῖς εὐφραίνει, καὶ κεκτημένους ἐλευθεριώτερόν τε καὶ ἥδιον ποιεῖ ζῆν. εἰ οὖν, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων ἔργων οἱ διδάσκαλοι τοὺς μαθητὰς μιμητὰς ἑαυτῶν ἀποδεικνύουσιν, οὕτω καὶ σὺ τοὺς συνόντας διαθήσεις, νόμιζε κακοδαιμονίας διδάσκαλος εἶναι.

δ'. Καὶ ὁ Σωκράτης πρὸς ταῦτα εἶπεν. δοκεῖς μοι, ἔφη, ὦ Ἀντιφῶν, ὑπειληφέναι με οὕτως ἀνιαρῶς ζῆν, ὥστε πέπεισμαι, σὲ μᾶλλον ἀποθανεῖν ἂν ἑλέσθαι, ἢ ζῆν ὥσπερ ἐγώ. ἴθι οὖν, ἐπισκεψώμεθα, τί χαλεπὸν ᾔσθησαι τοῦ ἐμοῦ βίου.

ε'. [1] Πότερον, ὅτι τοῖς μὲν λαμβάνουσιν ἀργύριον ἀναγκαῖόν ἐστιν ἀπεργάζεσθαι τοῦτο, [2] ἐφ' ᾧ ἂν μισθὸν λαμβάνωσιν·

tibus est voluptati, & iis qui jam comparârunt, liberaliùs jucundiùsque vivendi causam præbet. Quamobrèm, si, quemadmodum reliquorum studiorum magistri discipulos suos imitatores sui efficiunt, tales tu quoque familiares tuos reddes; putare debes, infelicitatis te magistrum esse.

4. Ad ea Socrates; suspicari mihi videris, inquit, Antiphon, tam ærumnosam me vitam degere, ut equidem persuasus sim, malle te mori, quàm meo more vivere. Age igitur, dispiciamus quid in meâ vitâ acerbi deprehenderis.

5. An quod necesse sit, eos, qui pecuniam accipiunt, hoc ipsum præstare, cujus causâ mercedem accipiunt;

---

1 *Sed & illum, quem nominavi (Gorgiam) & cæteros Sophistas, ut è* Platone *intelligi potest, lusos videmus à Socrate. Is enim percontando atque interrogando elicere solebat opiniones quibuscum differebat, ut ad ea, quæ ii respondissent, siquid videretur, diceret. Cicer. de finibus* lib. 2. n. 2.

2 Quamplurima hujusce Constructionis cum dativo occurrunt Exempla. *Herod.* habe· Πυθόμενοι ἐφ' οἷς ἦλθον. *Scijcitati quâ de Causâ advenissent.* Sic *Matth.* 26. 50. Ἑταῖρε, ἐφ' ᾧ πάρει;

ἐμοὶ δὲ μὴ λαμβάνοντι οὐκ ἀνάγκη διαλέγεσθαι, ᾧ ἂν μὴ βούλωμαι; ἢ τὴν δίαιτάν μου φαυλίζεις, ὡς ἧττον μὲν ὑγιεινὰ ἐσθίοντος ἐμοῦ ἢ σοῦ, ἧττον δὲ ἰσχὺν παρέχοντα; ἢ ὡς χαλεπώτερα πορίσασθαι τὰ ἐμὰ διαιτήματα τῶν σῶν, διὰ τὸ σπανιώτερά τε καὶ πολυτελέστερα εἶναι; ἢ ὡς ἡδίω σοι, ἃ σὺ παρασκευάζῃ, ὄντα, ἢ ἐμοὶ λέγω; οὐκ οἶσθ᾽, ὅτι ὁ μὲν ἥδιστα ἐσθίων, ἥκιστα ὄψου δεῖται· ὁ δὲ ἥδιστα πίνων, ἥκιστα τοῦ μὴ παρόντος ἐπιθυμεῖ ποτοῦ;

ϛ΄. Τά γε μὴν ἱμάτια οἶσθ᾽ ὅτι οἱ μεταβαλλόμενοι, ψύχους καὶ θάλπους ἕνεκα μεταβάλλονται, καὶ ὑποδήματα ὑποδοῦνται, ὅπως μὴ διὰ τὰ λυποῦντα τοὺς πόδας κωλύωνται πορεύεσθαι· ἤδη οὖν ποτε ᾔσθου ἐμὲ ἢ διὰ ψῦχος μᾶλλόν του ἔνδον μένοντα, ἢ διὰ θάλπος μαχόμενόν τῳ περὶ σκιᾶς, ἢ διὰ τὸ ἀλγεῖν τοὺς πόδας οὐ βαδίζοντα, ὅπου ἂν βούλωμαι;

quum mihi mercedem nullam accipienti neceſſe non ſit ad eum diſſerere, quem nolim? An vilem victum eſſe meum putas, qui minùs ſalubribus veſcar, ac tu, quæque minùs roboris ſuppeditent? An quòd ea comparatu difficiliora putas eſſe, quibus ego veſcar, quàm quibus tu veſceris, quòd & rariora ſint, & majoris pretii? An ea, quæ tu paras, tibi jucundiora eſſe dicam, quàm mihi? Num ignoras, quòd qui ſuaviſſimè veſcitur, minimè indigeat obſonio; qui ſummâ cum voluptate bibit, minimè potum abſentem deſiderat?

6. Veſtes quidem qui commutant, frigoris eas æſtûſque causâ commutare nôſti; & calceis pedes muniunt, ne propter illa, quæ pedes lædunt, iter facere prohibeantur: Tu verò an unquam ſenſiſti me vel propter frigus magìs quàm aliquis alius domi manere, vel propter æſtum cum aliquo de umbrâ pugnare, vel propter pedum dolorem non pergere, quò velim?

ζ'. Οὐκ οἶσθ', ὅτι οἱ φύσει ἀσθενέστατοι τῷ σώματι, μελετήσαντες, τῶν ἰσχυροτάτων, ἀμελησάντων, κρείττους τε γίγνονται[1] πρὸς ἃ μελετῶσι, καὶ ῥᾷον αὐτὰ φέρουσιν; ἐμὲ δὲ ἄρα οὐκ οἴει τῷ σώματι ἀεὶ τὰ συντυγχάνοντα μελετῶντα καρτερεῖν, πάντα ῥᾷον φέρειν σοῦ μὴ μελετῶντος;

η'. Τοῦ δὲ μὴ δουλεύειν γαστρὶ, μηδ' ὕπνῳ, καὶ λαγνείᾳ, οἴει τι ἄλλο αἰτιώτερον εἶναι, ἢ τὸ ἕτερα ἔχειν τούτων ἡδίω, ἃ οὐ μόνον ἐν χρείᾳ ὄντα εὐφραίνει, ἀλλὰ καὶ ἐλπίδας παρέχοντα ὠφελήσειν ἀεί; καὶ μὴν τοῦτό γε οἶσθα, ὅτι οἱ μὲν οἰόμενοι μηδὲν εὖ πράττειν, οὐκ εὐφραίνονται· οἱ δ' ἡγούμενοι καλῶς προχωρεῖν ἑαυτοῖς ἢ γεωργίαν, ἢ ναυκληρίαν, ἢ ἄλλ' ὅ, τι ἂν τυγχάνωσιν ἐργαζόμενοι, ὡς εὖ πράττοντες εὐφραίνονται.

7. An neſcis, eos qui à naturâ ſunt corporibus maximè imbecillis præditi, poſteaquam ſe exercuerint, in iis ad quæ ſe exercuerint, robuſtiſſimos quoſque, qui exercitationes neglexerint, ita ſuperare, ut ea faciliùs ferant? Me verò non putas corpus meum exercendo conſuefacere, ut, quæcunque ſemper acciderint, patientèr ferat; ideòque cuncta me facilius perferre, quàm te, qui te non exerces?

8. An verò cauſam tu aliam veriorem eſſe putas, quòd gulæ, ſomno, laſciviæ non ſervio, quàm quòd his alia quædam habeo ſuaviora, quæ non ſolùm in neceſſitate conſtitutum exhilarant, verùm etiam hoc ipſo, quòd commodi perpetui ſpem faciant? Præterea ſcis, eos homines qui nihil proſperè ſibi ſucceſſurum exiſtimant, non eſſe lætos: quum illi, qui præclarè ſibi vel agriculturam, vel naviculatoriam, vel quid aliud, quo occupati ſunt, ſuccedere putant, quaſi qui rebus utantur proſperis, voluptatem capiant.

1 *Stobæus* habet πρὸς ἃ ἂν μελετήσωσι.

θ'. Οἴει οὖν ἀπὸ πάντων τούτων τοσαύτην ἡδονὴν εἶναι, ὅσην ἀπὸ τοῦ ἑαυτόν τε ἡγεῖσθαι βελτίω γίγνεσθαι, καὶ φίλους ἀμείνους κτᾶσθαι; ἐγὼ τοίνυν διατελῶ ταῦτα νομίζων. ἐὰν δὲ [1] δὴ φίλους ἢ πόλιν ὠφελεῖν δέῃ, ποτέρῳ ἡ πλείων σχολὴ τούτων ἐπιμελεῖσθαι, τῷ, ὡς ἐγὼ νῦν, ἢ τῷ, ὡς σὺ μακαρίζεις, διαιτωμένῳ; στρατεύοιτο δὲ πότερος ἂν ῥᾷον, ὁ μὴ δυνάμενος ἄνευ πολυτελοῦς διαίτης ζῆν, ἢ ᾧ [2] τὸ παρὸν ἀρκοίη; ἐκπολιορκηθείη δὲ πότερος ἂν θᾶττον, ὁ τῶν χαλεπωτάτων [3] δεόμενος μᾶλλον, ἢ ὁ τοῖς ῥᾴστοις [4] ῥᾴστως ἐντυγχάνειν ἀρκούντως χρώμενος;

ι'. Ἔοικας, ὦ Ἀντιφῶν, τὴν εὐδαιμονίαν [5] οἰομένῳ τρυφὴν καὶ

9. Tune verò de his omnibus tantum voluptatis percipi putas, quantum ex eo, quod aliquis seipsum meliorem reddi putat, & amicos meliores consequi? quod equidem nunquam non de me statuo. Jam si vel amici juvandi sint, vel ipsa civitas, cuinam plus otii fuerit ad ea procuranda? eine, qui, ut ego, victitat; an qui illo modo, quem tu prædicas? Uter faciliùs militiam perferat? Isne, qui nequit absquè sumptuoso victu vivere, an cui satis est id quod adest? Uter citiùs expugnabitur? Isne, qui quod inventu difficillimum sit requirit; an qui eorum usu, quæ facillimè obvia sunt, abundè contentus est?

10. Videris, Antiphon, felicitatem deliciis ac sumptuoso

1 Vid. suprà ad C. 5. §. 1.

2 Similis Locutio occurrit in Epist. ad *Hebr.* c. 13. v. 5. ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσι. Confer etiam quod *Curtius* de Macedonum frugalitate lib. 1. 3, 15. *Et ne auri* (inquit *Charidemus*) *argentique studio teneri putes, adhuc illa Disciplina paupertate magistrâ stetit. Fatigatis humus cubile est; cibus, quem occupant, satiat*

3 Var. Lect. χαλεπωτάτων εὑρεῖν τι δεόμενος, ἢ ὁ &c.

4 Ῥᾴστως Cel. *Gesnero* suspectum est. *Ernest.*

5 Ἔοικας οἰομένῳ. h. e. νομίζεις.

πολυτέλειαν εἶναι· ἐγὼ δὲ νομίζω τὸ μὲν μηδενὸς δέεσθαι, θεῖον εἶναι, τὸ δὲ ὡς ἐλαχίστων, ἐγγυτάτω τοῦ θείου· καὶ τὸ μὲν θεῖον, κράτιστον, τὸ δὲ ἐγγυτάτω τοῦ θείου, ἐγγυτάτω τοῦ κρατίστου.

ια΄. Πάλιν δέ ποτε ὁ Ἀντιφῶν διαλεγόμενος τῷ Σωκράτει εἶπεν. ὦ Σώκρατες, ἐγώ τοι σὲ μὲν δίκαιον νομίζω, σοφὸν δὲ οὐδ᾽ ὁπωστιοῦν· δοκεῖς δέ μοι καὶ αὐτὸς τοῦτο γιγνώσκειν. οὐδένα γ᾽ οὖν τῆς συνουσίας ἀργύριον πράττῃ. καί τοι τό[1] γε ἱμάτιον, ἢ τὴν οἰκίαν, ἢ ἄλλό τι, ὧν κέκτησαι, νομίζων ἀργυρίου ἄξιον εἶναι, οὐδενὶ ἂν[2] μὴ ὅτι προῖκα δοίης, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἔλαττον τῆς[3] ἀξίας λαβών.

apparatu metiri: Ego verò arbitror, nullâ re indigere, divinum esse; quàm paucissimis, proximum Dei naturæ: ac divinum quidem quod sit, præstantissimum esse; quod autem divino proximum, id etiam præstantissimo proximum esse.

11. Rursùs idem Antiphon differens aliquando cum Socrate, ait, Justum equidem esse te judico, mi Socrates, verùm ne tantillùm quidem sapientem: quod etiam ipse mihi non videris ignorare. Nam à nemine mercedem exigis eo nomine quòd tecum versetur. Atqui si hancce vestem, vel domum, vel aliud quiddam, quod in bonis tuis est, pretio dignum esse putare; non dicam gratìs, sed ne minori quidem accepto pretio, quàm quanti ea res esset, dares.

---

1 *Hancce vestem.* vid. suprà ad c. 5. sect. 2.

2 Μὴ ὅτι vel οὐχ ὅτι. *non modo non gratìs dares, sed non* &c. *Dion. Halicarn.* lib. 2. c. 18. Μύθους οὐχ ὅτι θεῶν, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἀνθρώπων ἀγαθῶν ἀξίους. *non modo non Diis, sed non hominibus.* Intell. λέγω.

3 Subintelligitur τιμῆς, quod *pretium* significat. Sic Κυρου Παιδ. lib. 2. Ἔδοξε δ᾽ οὖν κατὰ τὴν ἀξίαν ἕκαστον τιμᾶσθαι. Sic *Mem.* lib. 2. c. 5. §. 1. Ἀξίαι

ιβ'. Δῆλον δὲ, ὅτι εἰ καὶ τὴν συνουσίαν ᾤου τινὸς ἀξίαν εἶναι, καὶ ταύτης ἂν οὐκ ἔλαττον τῆς ἀξίας ἀργύριον ἐπράττου. [1] δίκαιος μὲν οὖν ἂν εἴης, ὅτι οὐκ ἐξαπατᾷς ἐπὶ πλεονεξίᾳ· σοφὸς δ᾽ οὐκ ἄν, μηδενός γε ἄξια ἐπιστάμενος.

ιγ'. Ὁ δὲ Σωκράτης πρὸς ταῦτα εἶπεν· ὦ Ἀντιφῶν, παρ᾽ ἡμῖν νομίζεται, τὴν ὥραν καὶ τὴν σοφίαν, ὁμοίως μὲν [2] καλὸν, ὁμοίως δὲ αἰσχρὸν, διατίθεσθαι εἶναι. τήν τε γὰρ ὥραν ἐὰν μέν τις ἀργυρίου πωλῇ τῷ βουλομένῳ, πόρνον αὐτὸν ἀποκαλοῦσιν· ἐὰν δέ τις, ὃν ἂν γνῷ [3] καλῶν τε

12. Itaque patet te, si existimares ullius esse pretii doctrinam tuam, ex dignitate ejus pecuniam exacturum. Sis ergo sanè justus, quòd ob avaritiam neminem decipis: nequaquàm verò sapiens, quum nullius pretii sint ea, quæ nôsti.

13. Ad ea respondit Socrates: Apud nos, Antiphon, existimatur eodem modo posse aliquem & formâ, & sapientiâ, vel honestè, vel turpiter uti. Nam quum aliquis formam pecuniâ cuivis prostituit, scortatorem appellant: siquis autem, quemcunque intellexerit rerum honestarum

---

τῶν φίλων, ὥσπερ τῶν οἰκετῶν. Sic in ἐξ ἴσης supple τιμῆς *æquo pretio*, unde ἰσοτιμία. vid. *Lamb. Bos.* Ellips. Græc. v. τιμή.

1 Non tantùm *Hebræi*, sed etiam *Græci justum* appellant eum præcipuè, qui Injuriis abstinet. Sic *Noster* de *Agesilao* p. 533. τῷ μὲν δικαίῳ ἀρκεῖν ἡγούμενος τὸ ἐᾶν τὰ ἀλλότρια, *Homini justo satis esse duceret ab alienis abstinere.* *Cicero* ad *Atticum Epist.* 17. *Justitiam* & *Abstinentiam* tanquam synonyma conjungit; *Hanc gloriam Justitiæ & Abstinentiæ fore illustriorem spero, si citò accesserimus.* Illustris etiam locus est in *Offic.* lib. 3. ubi distinguit inter *Justum* & *Bonum* Virum. Confer etiam *Rom.* 5. 7.

2 Posse aliquem non minùs sapientiâ quam formâ benè & malè uti. καλὸν & αἰσχρὸν adverbialitèr ponuntur, more *Attico*. *Ernest.*

3 Secutus sum Cl. *Wells.* Nec displicebat *Stephano*. Vulg. καλόν τε κἀγαθόν. *Ernest.*

κἀγαθῶν ἐραστὴν ὄντα, τοῦτον φίλον ἑαυτῷ ποιῆται, σώφρονα νομίζομεν. καὶ τὴν σοφίαν ὡσαύτως τοὺς μὲν ἀργυρίου τῷ βουλομένῳ πωλοῦντας, σοφιστὰς, ὥσπερ πόρνους, ἀποκαλοῦσιν· ὅστις δὲ, ὃν ἂν γνῷ εὐφυῆ ὄντα, διδάσκων ὅ, τι ἂν ἔχῃ ἀγαθὸν, φίλον ποιῆται, τοῦτον νομίζομεν, ἃ τῷ καλῷ κἀγαθῷ πολίτῃ προσήκει, ταῦτα ποιεῖν.

ιδ΄. Ἐγὼ δ᾽ οὖν καὶ αὐτὸς, ὦ Ἀντιφῶν, ὥσπερ ἄλλος τις, ἢ ἵππῳ ἀγαθῷ, ἢ κυνὶ, ἢ ὄρνιθι ἥδεται, οὕτω καὶ ἔτι μᾶλλον ἥδομαι φίλοις ἀγαθοῖς· καὶ ἐάν τι ἔχω ἀγαθὸν, διδάσκω, καὶ ἄλλοις συνίστημι, παρ᾽ ὧν ἂν ἡγῶμαι ὠφελήσεσθαί τι αὐτοὺς εἰς ἀρετήν. καὶ τοὺς θησαυροὺς τῶν πάλαι σοφῶν ἀνδρῶν, οὓς ἐκεῖνοι κατέλιπον ἐν βιβλίοις γράψαντες, ἀνελίττων, κοινῇ σὺν τοῖς φίλοις διέρχομαι· καὶ ἄν τι ὁρῶμεν ἀγαθὸν, ἐκλεγόμεθα· καὶ μέγα νομίζομεν κέρδος, ἐὰν ἀλλήλοις φίλοι γινώμεθα. ἐμοὶ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούον-

& bonarum amatorem esse, amicum sibi adjungat, hunc modestum ducimus. Itidèm qui sapientiam pro pecuniâ cuivis prostituunt, sophistas, quasi scortatores, vocant: quicunque verò illum, quem, bonâ esse indole animadvertat, quicquid boni scit docens, amicum facit; hunc facere putamus, quod civem honestum ac probum debet.

14. Quamobrèm & ego, mi Antiphon, perindè ac alius quisquam vel equo bono, vel cane, vel ave delectatur, sic bonis amicis potiùs delector; eosque, siquid habeo boni, doceo, atque aliis commendo, à quibus nonnihil eos habituros adjumenti ad virtutem arbitror. Etiam thesauros priscorum sapientum, quos illi literis mandatos nobis reliquerunt, unà cum amicis revolvens percurro: quod siquid in eis boni videmus, seligimus; magnique lucri loco ducimus, si amici invicem simus. Hæc ego quum audi-

τι ἐδόκει αὐτός τε μακάριος εἶναι, καὶ τοὺς ἀκούοντας ἐπὶ καλοκἀγαθίαν ἄγειν.

ιε'. Καὶ πάλιν ποτὲ τοῦ Ἀντιφῶντος ἐρομένου αὐτόν, πῶς ἄλλους μὲν ἡγοῖτο πολιτικοὺς ποιεῖν, αὐτὸς δὲ οὐ πράττοι τὰ πολιτικά, εἴπερ ἐπίσταιτο· ποτέρως δ' ἄν, ἔφη, ὦ Ἀντιφῶν, μᾶλλον τὰ πολιτικὰ πράττοιμι; εἰ μόνος αὐτὰ πράττοιμι, ἢ εἰ ἐπιμελοίμην τοῦ ὡς πλείστους ἱκανοὺς εἶναι πράττειν αὐτά;

ΚΕΦ. ζ'.

ΕΠισκεψώμεθα δέ, εἰ καὶ ἀλαζονείας ἀποτρέπων τοὺς συνόντας, ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι προέτρεπεν. ἀεὶ γὰρ ἔλεγεν, ὡς οὐκ εἴη καλλίων ὁδὸς ἐπ' εὐδοξίαν, ἢ δι' ἧς ἄν τις ἀγαθὸς [1] τι γε-

rem, & ipsum (*Socratem*) beatum esse arbitrabar, & auditores suos ad honestatem deducere.

15. Rursùs quum interrogaret ipsum (*Socratem*) Antiphon, quo pacto se alios rerum civilium peritos efficere putaret, quum ipse reipublicæ negotia non attingeret, si quidem sciret: Utro, inquit, modo magìs res publicas tracto, mi Antiphon? an si solus id faciam, an verò si dem operam, ut plurimi ad ea tractanda sint idonei?

CAP. VII.

Quomodo Socrates à Jactantiâ averterit Homines.

HOC quoque consideremus, an (*Socrates*) familiares suos ab ostentatione revocans, ad virtutis studium impulerit. Semper enim aiebat, viam ad gloriam meliorem nullam esse, quàm quâ bonus aliquo modo quis es-

1 Hic locus vehementèr torsit interpretes. Nam vulgò sic legitur, ἢ δι' ἧς ἄν τις ἀγαθὸς ΤΕ γένοιτο, καὶ μὴ δοκεῖν βούλοιτο. quod sensum commo-

νοιτο, καὶ μὴ δοκεῖν βούλοιτο· ὅτι δ' ἀληθῆ ἔλεγεν, ὧδε ἐδίδασκεν.

β'. Ενθυμώμεθα γὰρ, ἔφη, εἴ τις, μὴ ὢν ἀγαθὸς αὐλητὴς, δοκεῖν βούλοιτο, τί ἂν αὐτῷ ποιητέον εἴη; ἆρ' οὐ τὰ ἔξω τῆς τέχνης μιμητέον τοὺς ἀγαθοὺς αὐλητάς; καὶ πρῶτον μὲν, ὅτι ἐκεῖνοι σκεύη τε καλὰ κέκτηνται, καὶ ἀκολούθους πολλοὺς περιάγονται, καὶ τούτῳ ταῦτα ποιητέον· ἔπειτα, ὅτι ἐκείνους πολλοὶ ἐπαινοῦσι, καὶ τούτῳ πολλοὺς ἐπαινέτας παρασκευαστέον. ἀλλὰ μὴν ἔργον γε οὐδαμοῦ ληπτέον, ἢ εὐθὺς ἐλεγχθήσεται γελοῖος ὢν, καὶ οὐ μόνον αὐλητὴς κακὸς,

ſet, ac non videri vellet: atque hoc ab ſe verè dici, ſic docebat.

2. Cogitemus enim, aiebat, ſi quiſpiam, quum tibicen bonus non ſit, videri tamen velit, quid ei faciendum ſit? Annon imitari bonos tibicines debet in iis quæ extrà artem poſita ſunt? ac primùm quidem, quum illi inſtrumenta pulchra habeant, multoſque pediſſequos circumducant, etiam ipſi hoc faciendum: deinde quum multi eos laudent, etiam huic multi laudatores comparandi ſunt. Verùm res ipſa nuſquàm aggredienda eſt, ne mox deprehendatur eſſe ridiculus homo, ac non modo tibicen malus

---

dum non habet. Cel. *Geſnerus* ait, ſe in vett. editt. neſcio quibus, reperiſſe τοῦτο, non τι, & ab iis abeſſe μή. Unde ſic legit, δι' ἧς ἄν τις ἀγαθὸς τοῦτο γένοιτο, ὃ καὶ δοκεῖν βούλοιτο, inſerto ὃ, quod ultima litera verbi γένοιτο abſorbere potuit. Et ſic ferè eſt lib. 2. c. 6. §. 39. Ego nihil muto præter unam literam. τι facilè mutari potuit in τε. vid. *Canter.* de rat. emend. Gr. auct. p. 13. Et planè ſic eſt IV. 1. §. ult. εἴ τις οἴεται διὰ τὸν πλοῦτον, μηδὲν ἐπιστάμενος, δόξειν TI ἀγαθὸς εἶναι, ἢ μηδὲν ἀγαθὸς ὢν, δοκεῖν εὐδοκιμήσειν. Poſt μὴ intelligi poteſt, μόνον, cujus verbi ellipſin non inſolentem Græcis eſſe conſtat. *Erneſt.* *Æſchyli* verſus eſt de Tireſiâ vate.

ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος ἀλαζών. καίτοι πολλὰ μὲν δαπανῶν, μηδὲν δὲ ὠφελούμενος, πρὸς δὲ τούτοις κακοδοξῶν, πῶς οὐκ ἐπιπόνως τε, καὶ ἀλυσιτελῶς, καὶ καταγελάστως βιώσεται;

γʹ. Ὡσαύτως, εἴ τις βούλοιτο στρατηγὸς ἀγαθὸς, μὴ ὤν, φαίνεσθαι, ἢ κυβερνήτης, ἐννοῶμεν τί ἂν συμβαίνοι. ἆρ' οὐκ ἂν, εἰ μὲν ἐπιθυμῶν τοῦ δοκεῖν ἱκανὸς εἶναι ταῦτα πράττειν, μὴ δύναιτο πείθειν, ταύτῃ λυπηρόν; εἰ δὲ πείσειεν, ἔτι ἀθλιώτερον· δῆλον γὰρ, ὅτι κυβερνᾶν τε κατασταθεὶς ὁ μὴ ἐπιστάμενος, ἢ στρατηγεῖν, ἀπολέσειεν ἂν, οὓς ἥκιστα βούλοιτο, καὶ αὐτὸς αἰσχρῶς τε καὶ κακῶς ἀπαλλάξειεν.

δʹ. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πλούσιον, καὶ τὸ ἀνδρεῖον, καὶ τὸ ἰσχυρὸν, μὴ ὄντα, [1] δοκεῖν, ἀλυσιτελὲς ἀπέφαινε. προστάττεσθαι γὰρ αὐτοῖς ἔφη μείζω, ἢ κατὰ δύναμιν, καὶ μὴ

ſed & oſtentator. At verò ſi ſumptus magnos faciat, & utilitatem capiat nullam, ac præterea malè audiat, quî non & ærumnosè & inutiliter & ridiculè vivet?

3. Eodem modo ſiquis, qui non eſſet, vel bonus imperator vel gubernator videri velit; quid eventurum ſit, cogitemus. Annon ipſi moleſtum erit, ſi quum cupiat videri ad hæc perficienda idoneus, aliis id perſuadere non poſſit? ac ſi perſuaſerit, multò miſerius eſt: conſtat enim, quòd ſi aut gubernare conſtituatur, aut exercitum ducere, qui neſcius horum eſt, perdet eos quos minimè vellet; atque ipſe turpiter ac fœdè ab incepto deſiſtet.

4. Eodem modo non expedire aiebat, ſiquis vel opulentus, vel fortis, vel robuſtus eſſe videretur, qui non eſſet. Nam his aiebat imperari majora ipſorum viribus, quum-

1 Puto deeſſe βούλεσθαι poſt vel ante δοκεῖν. *H. Steph.*

δυναμένοις ταῦτα ποιεῖν, δοκοῦντας ἱκανοὺς εἶναι, συγγνώμης οὐκ ἂν τυγχάνειν.

έ. Απατεῶνα δ' ἐκάλει [1] τὸν οὐ μικρὸν μὲν, οὐδ' εἴ τις ἀργύριον, ἢ σκεῦος παρά του πειθοῖ λαβὼν ἀποστεροίη, πολὺ δὲ μέγιστον, ὅστις, μηδενὸς ἄξιος ὤν, ἐξηπατήκει, πείθων ὡς ἱκανὸς εἴη τῆς πόλεως ἡγεῖσθαι. ἐμοὶ μὲν οὖν ἐδόκει καὶ τοῦ ἀλαζονεύεσθαι ἀποτρέπειν τοὺς συνόντας, τοιάδε διαλεγόμενος.

que præſtare illa deinde non poſſint, quæ poſſe videbantur, veniam minimè conſequi.

5. Impoſtorem autem appellabat non qui aliquid exigui pretii, neque qui pecuniam, vel ſupellectilem ab aliquo perſuaſo accipiens, eum ſpoliaret ; ſed longè maximum, qui nullius homo pretii fefelliſſet alios, perſuadendo quòd idoneus eſſet civitati præeſſe. Quæ ita differens, mihi quidem videbatur familiares ſuos etiam ab oſtentatione revocare.

---

1 Scribendum eſſe maluit *Leunclavius* ὁ τὸ μικρὸν μὲν, ſcilicet, ὄντα ἀπατεῶνα. ſed optimè defendi poteſt vulg. lectio ſecundum noſtram interpretationem. vide de hoc loco conjecturam. *Æmil. Por.*

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΚΕΦ. α΄.

Εδόκει δέ μοι καὶ τοιαῦτα λέγων προτρέπειν τοὺς συνόντας ἀσκεῖν ἐγκράτειαν πρὸς ἐπιθυμίαν βρωτοῦ, καὶ ποτοῦ, καὶ λαγνείας, καὶ ὕπνου, καὶ ῥίγους, καὶ θάλπους, καὶ [1] πόνου. γνοὺς δέ τινα τῶν συνόν-

XENOPHONTIS MEMORABILIUM

LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

Socratis de voluptate & temperantiâ cum Aristippo disputatio.

VIdebatur etiam mihi familiares suos ad exercendam tolerantiam in cibi, potûs, lasciviæ, somni, idemque frigoris, & æstûs, & laboris appetitu, impellere, quoties hujusmodi diceret. Quippe quum de fa-

1 Tria ultima verba molestiam creârunt doctis viris, quòd ad ἐγκράτειαν & ἐπιθυμίαν referri non possent. Sed non dubito, quin sanus si locus. Centies enim docuerunt Critici recentiores, apud Græcos & Latinos scriptores plura v. c. substantiva ad idem verbum referri simul, quæ singula commodè non possent, & sufficere, quod proximum

τῶν ἀκολαστοτέρως ἔχοντα πρὸς τὰ τοιαῦτα· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀρίστιππε, εἰ δέοι σε παιδεύειν παραλαβόντα δύο τῶν νέων, τὸν μὲν, ὅπως ἱκανὸς ἔσται ἄρχειν, τὸν δ', ὅπως μὴ ἀντιποιήσεται ἀρχῆς· πῶς ἂν ἑκάτερον παιδεύοις; βούλει σκοπῶμεν ἀρξάμενοι ἀπὸ τῆς τροφῆς, ὥσπερ ἀπὸ τῶν στοιχείων; καὶ ὁ Ἀρίστιππος ἔφη· δοκεῖ γοῦν μοι ἡ τροφὴ ἀρχὴ εἶναι. οὐδὲ γὰρ ζώη γ' ἄν τις, εἰ μὴ τρέφοιτο.

β'. Οὐκοῦν τὸ μὲν βούλεσθαι σίτου ἅπτεσθαι, ὅταν ὥρα ἥκῃ, ἀμφοτέροις εἰκὸς παραγίγνεσθαι; εἰκὸς γὰρ, ἔφη. τὸ οὖν προαιρεῖσθαι τὸ κατεπεῖγον μᾶλλον πράττειν, ἢ τῇ γαστρὶ χαρίζεσθαι, πότερον ἂν αὐτῶν ἐθίζοιμεν; τὸν εἰς τὸ

miliaribus quendam intemperantiùs ſe gerere accepiſſet: Dic mihi, ait, Ariſtippe, ſi te duos adoleſcentes tibi traditos inſtituere oporteat; alterum, ut ad imperandum ſit idoneus, alterum, ut imperare nunquam cupiat: quo pacto utrumque inſtitues? Vis diſpiciamus à nutrimento, tanquam ab ipſis elementis, incipientes? Et Ariſtippus, Nimirùm mihi videtur, ait, nutrimentum eſſe principium. Nam ne quidem quis vixerit, ſi non nutriatur.

2. Ergò conſentaneum eſt utriſque accidere, ut, ubi tempus adeſt, cibum ſumere velint? Conſentaneum, ait. Utrum igitur horum conſuefacere poſſimus, ut potiùs eligat rem urgentem conficere, quàm gulæ gratificari? Eum

---

verbo locum occupat, ei accommodatum verbum eſſe. Ut è Latinis, quoniam Græca *Stephanus* attulit, unum exemplum afferam, *Cicer.* de Nat. D. 2 64. extr. dicit, *Nec verò ſuprà terram, ſed etiam in intimis ejus tenebris plurimarum rerum latet utilitas.* Eadem eſt horum Genitivorum ratio, ut præclarè vidère *Henr. Stephanus* & *Portus.* quorum neutrum miror obſervaſſe, §. 7. *ἐγκρατεῖς τούτων ἁπάντων* dici non ſolùm, qui in cibo, potu, Venere, ſomno continentes ſunt, ſed etiam, qui labores §. 3. frigus & æſtum §. 6. ferre poſſunt. *Ariſtoph.* N. 1. *ὄζων τρυγὸς—δαπάνης.* Cæterùm uſitatius fuiſſet, ſi interpoſuiſſet *Xenophon* *καὶ καρτερίαν.* *Erneſt.*

ἄρχειν, ἔφη, νὴ Δία, παιδευόμενον· ὅπως μὴ τὰ τῆς πόλεως ἄπρακτα γίγνηται παρὰ τὴν ἐκείνου ἀρχήν. οὐκοῦν, ἔφη, καὶ ὅταν πιεῖν βούλωνται, τὸ δύνασθαι [1] διψῶντα ἀνέχεσθαι τῷ αὐτῷ προσθετέον; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

γʹ. Τὸ δὲ ὕπνου ἐγκρατῆ εἶναι, ὥστε δύνασθαι καὶ ὀψὲ κοιμηθῆναι, καὶ πρωῒ ἀναστῆναι, καὶ ἀγρυπνῆσαι, εἴ τι δέοι, ποτέρῳ ἂν προσθείημεν; καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ αὐτῷ. τί δέ, ἔφη, τὸ ἀφροδισίων ἐγκρατῆ εἶναι, ὥστε μὴ διὰ ταῦτα κωλύεσθαι πράττειν, εἴ τι δέοι; καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ αὐτῷ. τί δέ; τὸ μὴ φεύγειν τοὺς πόνους, ἀλλὰ ἐθελοντὴν ὑπομένειν, ποτέρῳ ἂν προσθείημεν; καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ ἄρχειν παιδευομένῳ. τί δέ; τὸ μαθεῖν, εἴ τι ἐπιτήδειόν ἐστι μάθημα πρὸς τὸ κρατεῖν τῶν ἀντιπάλων, ποτέρῳ ἂν προσεῖναι μᾶλλον πρέποι; πολὺ νὴ Δί', ἔφη, τῷ ἄρ-

profectò, inquit, qui ad imperandum inſtituitur: ne ſub ipſius imperio negotia civitatis infecta ſint. Ergo, ſubjecit (*Socrates*) etiam quum bibere volent, eidem hoc imponendum, ut ſitim perferre poſſit? Omninò verò, ait.

3. At in ſomno capiendo temperantem eſſe, ut & ſerò dormire poſſit, & primo diluculo ſurgere, & vigilare, ſi opus ſit, utri addemus? Etiam hoc eidem, ait. Quid verò, inquit, venereis in rebus continentem eſſe, ut per eas non impediatur id agere, quod opus ſit? Etiam hoc eidem, inquit. Quid autem? labores non fugere, ſed ſponte ſuâ perferre, utri attribuemus? Hoc itidem illi, ait, qui ad imperandum inſtituitur. Quid? ſiqua diſciplina ſit ad ſuperandum adverſarios idonea, eandem diſcere, utri magìs convenit? Multis profectò, ait, modis ei, qui ad

1 Dicerem διψῶντας ſcribendum, ut conveniret cum βούλωνται: ſed quòd ſequatur ſingularis itidem, non pluralis numerus, malim βούληται ſcribere. *H. Steph.*

χειν παιδευόμενον. καὶ γὰρ καὶ τῶν ἄλλων οὐδὲν ὄφελος ἄνευ τῶν τοιούτων μαθημάτων.

δ'. Οὐκοῦν ὁ οὕτω πεπαιδευμένος ἧττον ἂν δοκεῖ σοι ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων, ἢ τὰ λοιπὰ ζῶα, ἁλίσκεσθαι; τούτων γὰρ δήπου τὰ μὲν γαστρὶ δελεαζόμενα, καὶ μάλα ἔνια [1] δυσωπούμενα, ὅμως τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ φαγεῖν ἀγόμενα πρὸς τὸ δέλεαρ, ἁλίσκεται· τὰ δὲ ποτῷ ἐνεδρεύεται. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. οὐκοῦν καὶ ἄλλα ὑπὸ λαγνείας, οἷον οἵ τε ὄρτυγες καὶ οἱ πέρδικες, πρὸς τὴν τῆς θηλείας φωνὴν τῇ ἐπιθυμίᾳ καὶ τῇ ἐλπίδι τῶν ἀφροδισίων φερόμενοι, καὶ [2] ἐξιστάμενοι τοῦ τὰ δεινὰ ἀναλογίζεσθαι, τοῖς θηράτροις ἐμπίπτουσι; συνέφη καὶ ταῦτα.

imperandum inſtituitur. Nam neque aliarum rerum uſus ullus eſt abſque hujuſmodi diſciplinis.

4. Ergò qui ſic inſtitutus eſt, minùs tibi videtur ab adverſariis poſſe capi, quàm animalia cætera? quorum ſcilicet quædam à gulâ ineſcata, tametſi nonnulla etiam valdè timida ſit, nihilominùs veſcendi cupiditate ad eſcam ducta capiuntur: aliis per potum inſidiæ ſtruuntur. Prorſùs ita eſt, inquit. Itaque alia præ laſciviâ, velut coturnices ac perdices, ad femellæ vocem cupiditate ſpeque rei venereæ agitata, & ejectâ cogitatione de periculis, in caſſes incidunt? Conceſſit & hæc.

---

1 Δυσωποῦμαι, *hæreo*, *ſuſpicor*, *reſtito*. vid. *Bud.* comment. L. Gr. p. 579. ubi quæ legantur digna invenias.

2 Ἐξίσταμαι eſt *mente dimoveor* ſeu *alienor*. Senſus igitur hic eſt. — Hæc animalia præ laſciviâ quaſi mente dejecta ſeu alienata, adeò ut de periculis non cogitent, atque ita in caſſes incidant. vid. Auct. noſtr. l. 1. c. 3. §. 12. τοῦ φρονεῖν ἐξίστησι. vid. *Ariſt.* Eth. lib. 3. Ed. Cel. *Wilkinſ.* & *Budæi* comment. L. Gr. p. 403.

ε'. Οὐκοῦν δοκεῖ σοι αἰσχρὸν εἶναι ἀνθρώπῳ,[1] ταὐτὰ πάσχειν τοῖς ἀφρονεστάτοις τῶν θηρίων; ὥσπερ οἱ μοιχοὶ εἰσέρχονται εἰς τὰς [2] εἱρκτάς, εἰδότες ὅτι κίνδυνος τῷ μοιχεύοντι, ἅ τε ὁ νόμος ἀπειλεῖ, [3] παθεῖν, καὶ ἐνεδρευθῆναι, καὶ ληφθέντα ὑβρισθῆναι. καὶ τηλικούτων μὲν ἐπικειμένων τῷ μοιχεύοντι κακῶν τε καὶ αἰσχρῶν, ὄντων δὲ πολλῶν τῶν ἀπολυσόντων τῆς τῶν ἀφροδισίων ἐπιθυμίας, ἐλαύνεται ὅμως εἰς τὰ ἐπικίνδυνα φέρεσθαι. ἆρ' οὐκ ἤδη τοῦτο παντάπασι κακοδαιμονῶντός ἐστι; ἐμοί γε δοκεῖ, ἔφη.

ϛ'. Τὸ δὲ εἶναι μὲν τὰς ἀναγκαιοτάτας πλείστας πράξεις τοῖς ἀνθρώποις ἐν ὑπαίθρῳ, (οἷον τάς τε πολεμικάς, καὶ

5. Ergò tibi videtur turpe homini effe eadem pati quæ animalia imprudentiffima? ficut adulteri carceres adeunt, quum fciant effe adulterium committenti periculum ea perpetiendi, quæ lex minitatur, & infidias ftrui, & captum contumeliis affici. Tanta quum adultero immineant & mala & dedecora, multaque fint, quæ à rerum venerearum cupiditate liberare poffint, nihilominùs in pericula præceps fertur. Annon igitur hoc omninò hominis eft à malo genio perciti? Ita mihi videtur, ait.

6. Jam quum plurimæ fint maximéque neceffariæ res fub dio peragendæ hominibus, (veluti res bellicæ, agri-

---

1 Τὸ αὐτό τινι πάσχειν eleganti Græcifmo dicitur, *cum idem planè quod alter patimur*, αὐτός τινι, *qui alteri fimillimus eft, & ab eo nil differt.* Sic ap. *Lucian.* in Tyrannicidâ κατὰ τὸν αὐτὸν τούτῳ τρόπον εὐπεποιηκότα τὴν πόλιν, *qui eâdem planè ratione de civitate benè meritus eft.* Latini hoc genus dicendi fæpiffimè imitati funt, ut *Heinfius* ad *Ovidium* paffim, multique alii demonftrarunt, quos laudant Cel. *Drakenb.* ad *Sil.* 15. 400. & *Cortius* ad *Salluft.* Catil. c. 20. *Erneft.*

2 Domos alienas vocat *carceres*, per quandam fimilitudinem. *Æ. P.*

3 De adulterorum deprehenforum pœnis ignominiofis, tanquam παρατιλμῷ ῥαφανιδώσει, multa apud Poëtas, imprimìs *Ariftophanem* & ejus Interpretes. *Deprendi miferum eft. Hor. Erneft.*

τὰς γεωργικὰς, καὶ τῶν ἄλλων οὐ τὰς ἐλαχίστας,) τοὺς δὲ πολλοὺς ἀγυμνάστως ἔχειν πρός τε ψύχη καὶ πρὸς θάλπη, οὐ δοκεῖ σοι πολλὴ ἀμέλεια εἶναι; συνέφη καὶ τοῦτο. οὐκοῦν δοκεῖ σοι τὸν μέλλοντα ἄρχειν, ἀσκεῖν δεῖν καὶ ταῦτα εὐπετῶς φέρειν; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

ζ. Οὐκοῦν εἰ τοὺς ἐγκρατεῖς τούτων ἁπάντων εἰς τοὺς ἀρχικοὺς τάττομεν, τοὺς ἀδυνάτους ταῦτα ποιεῖν εἰς τοὺς μηδ' [1] ἀντιποιησαμένους τοῦ ἄρχειν τάξομεν; συνέφη καὶ τοῦτο. τί οὖν; ἐπειδὴ καὶ τούτων ἑκατέρου τοῦ φύλου τὴν τάξιν οἶσθα, ἤδη ποτ' ἐπεσκέψω εἰς ποτέραν τῶν τάξεων τούτων σαυτὸν δικαίως ἂν τάττοις; ἔγωγ', ἔφη ὁ Ἀρίστιππος· καὶ οὐδαμῶς γε τάττω ἐμαυτὸν εἰς τὴν τῶν ἄρχειν βουλομένων τάξιν.

colarum, aliæque non paucæ;) multos interim ad frigora & æstus exercitos non esse, non tibi magna esse videtur desidia? Concessit etiam hoc (*Aristippus.*) Ergo tibi videtur (*inquit Socrates*) exercendus is, qui velit imperare, ut haud difficulter hæc quoque toleret? Omninò, ait.

7. Ergò si omnes horum omnium tolerantes inter viros ad imperandum comparatos ponemus, nonne illos qui hæc præstare non possunt, inter eos collocabimus, qui de imperando ne quidem cogitent? Hoc etiam concessit (*Aristippus.*) Quid igitur? quandoquidem utriusque generis ordinem nôsti, jamne aliquandò considerâsti, utrum ad ordinem horum meritò teipsum referre possis? Equidem, inquit Aristippus: quippe nequaquam eorum in ordinem me refero, qui imperare volunt.

---

1 *Leunclavius* malebat ἀντιποιησομένους, non malè. Sic supra §. 1. non ἀντεποιήσατο sed ἀντιποιήσεται dixit, & in hoc genere semper futuro utitur *Xenophon*. *Ernest.*

η'. Καὶ γὰρ πάνυ μοι δοκεῖ ἄφρονος ἀνθρώπου εἶναι τὸ, μεγάλου ἔργου ὄντος τοῦ ἑαυτῷ τὰ δέοντα παρασκευάζειν, μὴ ἀρκεῖν [1] τοῦτο, ἀλλὰ προσαναθέσθαι τὸ καὶ τοῖς ἄλλοις πολίταις, ὧν δέονται, πορίζειν. καὶ ἑαυτῷ μὲν πολλὰ, ὧν βούλεται, ἐλλείπειν, τῆς δὲ πόλεως προεστῶτα, ἐὰν μὴ πάντα, ὅσα ἡ πόλις βούλεται, καταπράττῃ, τούτου δίκην ὑπέχειν, τοῦτο πῶς οὐ πολλὴ ἀφροσύνη ἐστί;

θ'. Καὶ γὰρ ἀξιοῦσιν αἱ πόλεις τοῖς ἄρχουσιν, ὥσπερ ἐγὼ τοῖς οἰκέταις, χρῆσθαι. ἐγώ τε γὰρ ἀξιῶ τοὺς θεράποντας ἐμοὶ μὲν ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια παρασκευάζειν, αὐτοὺς δὲ μηδενὸς τούτων ἅπτεσθαι· αἵ τε πόλεις οἴονται χρῆναι τοὺς ἄρ-

8. Etenim hominis planè fatui esse mihi videtur, non eo contentum esse, ut sibi ipsi necessaria comparet, (quod quidem magnum quiddam est;) sed hoc etiam addere, ut aliis etiam civibus ea suppeditet, quibus indigeant. Itidem, seipsum multis egere, quæ desiderat; præpositum verò civitati, si non omnia perficiat, quæ civitas velit, ob id pænæ subjectum esse; non hoc ingens est amentia?

9. Nam civitates æquum censent, perinde magistratibus uti, ac ego mancipiis. Nam & ego æquum esse censeo, ut famuli mihi quidem abundè res necessarias parent, ipsi verò nihil horum attingant: & civitates esse magistra-

---

1 Docti editores malunt τούτῳ. malè. nam non dicimus ἀρκεῖν τινὶ, *contentum esse re aliquâ*, sed ἀρκεῖσθαί τινι. Locus est sanus. Intellige, αὐτῷ. μὴ ἀρκεῖν αὐτῷ τοῦτο, &c. *non ei hoc sufficere, sed ipsum sibi adjicere aliquid ad difficultatem operis.* Est autem hujus pronominis ellipsis usitata non Græcis modò & optimis quidem scriptoribus, v. c. *Thucydidi*, sed etiam Latinis, quod facilè exemplis probaremus, si ea jam conquirere vacaret. cap. ult. §. 1. οὕτως ἀνακεκομίσῃ, intell. αὐτόν. c. 2, §. 6. καὶ οὐκ ἀρκεῖ θρέψαι μόνον. intell. αὐτῇ. L. 3. c. 3. §. 10. ἀρκέσει μοι τοῦτο. *Ernest.*

χρῆσθαι ἑαυταῖς μὲν ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ πορίζειν, αὐτοὺς δὲ πάντων τούτων ἀπέχεσθαι. ἐγὼ οὖν τοὺς μὲν βουλομένους πολλὰ πράγματα ἔχειν αὐτοῖς τε καὶ ἄλλοις παρέχειν, οὕτως ἂν παιδεύσας εἰς τοὺς ἀρχικοὺς καταστήσαιμι· ἐμαυτὸν τοίνυν τάττω εἰς τοὺς βουλομένους [1] ᾗ ῥᾷστά τε καὶ ἥδιστα βιοτεύειν.

ι΄. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· βούλει οὖν καὶ τοῦτο σκεψώμεθα, [2] πότεροι ζῶσι ἥδιον, οἱ ἄρχοντες ἢ οἱ ἀρχόμενοι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. πρῶτον μὲν τοίνυν τῶν ἐθνῶν, ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, ἐν μὲν τῇ Ἀσίᾳ Πέρσαι μὲν ἄρχουσιν, ἄρχονται δὲ Σύροι, καὶ Φρύγες, καὶ Λυδοί. ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ, Σκύθαι μὲν ἄρχουσι, Μαιῶται δὲ ἄρχονται· ἐν δὲ τῇ Λιβύῃ, Καρχηδόνιοι μὲν ἄρχουσι, Λίβυες δὲ ἄρχονται· τούτων οὖν ποτέρους ἥδιον οἴει ζῆν; ἢ

tuum putant, ut maximam eis bonorum copiam comparent, ipſi verò ab iis prorſus abſtineant. Quapropter equidem eos qui multa velint habere negotia, eaque tum ſibi tum aliis exhibere, ſic inſtitutos inter eos pono, qui ad imperandum idonei ſunt: me verò inter illos colloco, qui quàm facillimè ſuaviſſimèque vivere cupiunt.

10. Tum Socrates: Vis ergo, inquit, hoc etiam conſideremus, iine ſuaviùs vivant, qui imperant, an qui imperantur? Omninò, ait. Primum igitur ex iis nationibus, quæ nobis cognitæ ſunt, in Aſiâ Perſæ imperant, Syri verò, ac Phryges, ac Lydi imperantur: in Europâ penes Scythas eſt imperium, Mæotæ parent: in Libyâ Carthaginienſes dominantur, Libyes obtemperant: horum igitur utros vivere jucundiùs arbitraris? Vel in-

---

1 Sunt, qui malunt ὡς, ignoratione Græci ſermonis. Nam ᾗ elegantèr ſuperlativis jungitur pro ὡς. Exempla *Stephanus* ſuppeditabit in Theſauro. *Erneſt.*

2 Alii πότερον, mihi πότεροι h. l. melius placet. Sic eſt etiam paulò poſt. *Erneſt.*

τῶν Ἑλλήνων, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς εἶ, πότεροί σοι δοκοῦσιν ἥδιον, οἱ κρατοῦντες ἢ οἱ κρατούμενοι, ζῆν;

ια'. Ἀλλ' ἐγώ τοι, ἔφη ὁ Ἀρίστιππος, οὐδὲ εἰς τὴν δουλείαν αὖ ἐμαυτὸν τάττω· ἀλλ' [1] εἶναί τίς μοι δοκεῖ μέση τούτων ὁδὸς ἣν πειρῶμαι βαδίζειν, οὔτε δι' ἀρχῆς, οὔτε διὰ δουλείας, ἀλλὰ δι' ἐλευθερίας, ἥπερ μάλιστα πρὸς εὐδαιμονίαν ἄγει.

ιβ'. Ἀλλ' εἰ μέν τοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ οὔτε δι' ἀρχῆς οὔτε διὰ δουλείας ἡ ὁδὸς αὕτη φέρει, οὕτω μηδὲ δι' ἀνθρώπων, ἴσως ἄν τι λέγοις· εἰ μέν τοι ἐν ἀνθρώποις ὤν, μήτε ἄρχειν ἀξιώσῃς, μήτε ἄρχεσθαι, μήτε τοὺς ἄρχοντας ἑκὼν θεραπεύ-

ter Græcos, in quibus es tu quoque, utri jucundiùs tibi videntur vivere, superiores aliis, an quibus alii sunt superiores?

11. Ego verò, inquit Aristippus, neque in servitutem me pono: sed esse mihi videtur via quædam inter hæc media, quâ incedere conor, neque per imperium, neque per servitutem, sed per libertatem, quæ maximè ad beatitudinem ducit.

12. Enimverò, inquit Socrates, si hæc via non etiam per homines duceret, quemadmodum neque per imperium neque servitutem tendit, fortassè quid diceres: Verùm si esse inter homines vis, ac neque imperare, neque imperio subesse, neque magistratus sponte colere; videre

---

1 E *Leunclavii* conjecturâ εἶναι pro ἵνα reposuimus. Nam etsi habet ἵνα sensum, cum sæpè notet *ubi*, tamen verba, ἣν πειρῶμαι βαδίζειν, faciunt ut mihi nullum dubium sit, quin legendum, εἶναι. Nam *Xenophonte* profectò non est dignum, ἀλλ' ἐμαυτὸν τάττω, ἵνα τις μοὶ δοκεῖ μέση τούτων ὁδὸς, ἣν πειρῶμαι βαδίζειν. Est enim manifesta, minimèque *Attica* ταυτολογία. *Ernest.*

σης, οἶμαί σε ὁρᾶν, ὡς ἐπίστανται οἱ κρείττονες τοὺς ἥττονας καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ κλαίοντας καθιστάντες, δούλοις χρῆσθαι.

ιγ'. Η λανθάνουσί σε οἱ, ἄλλων σπειράντων καὶ φυτευσάντων, τόν τε σῖτον τέμνοντες καὶ δενδροκοποῦντες, καὶ πάντα τρόπον πολιορκοῦντες τοὺς ἥττονας καὶ μὴ θέλοντας θεραπεύειν, ἕως ἂν πείσωσιν ἑλέσθαι δουλεύειν ἀντὶ τοῦ πολεμεῖν τοῖς κρείττοσι; καὶ ἰδίᾳ αὖ οἱ ἀνδρεῖοι καὶ δυνατοὶ τοὺς ἀνάνδρους καὶ ἀδυνάτους οὐκ οἶσθα ὅτι καταδουλωσάμενοι καρποῦνται; Ἀλλ' ἐγώ τοι, ἔφη, ἵνα μὴ πάσχω ταῦτα, οὐδ' εἰς πολιτείαν ἐμαυτὸν κατακλείω, ἀλλὰ ξένος πανταχοῦ εἰμι,

ιδ'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, τοῦτο μέντοι ἤδη λέγεις δεινὸν [1] πάλαισμα. τοὺς γὰρ ξένους, ἐξ οὗ ὅ, τε [2] Σίννις, καὶ ὁ Σκεί-

te arbitror, quòd ſciant ſuperiores inferioribus pro ſervis uti, dum eos & publicè & privatìm ejulare faciunt.

13. An te latent qui, aliis ſeminantibus arboreſque ſerentibus, & fruges reſecant & arbores cædunt, omnibuſque modis inferiores ac ſe colere nolentes oppugnant, donec perſuaſerint eis ſervire potiùs quàm bellum cum fortioribus gerere? An etiam privatim neſcis viros gnavos ac potentes ex ignavis ac impotentibus in ſervitutem redactis fructum percipere? Ego verò, inquit (*Ariſtippus*,) ut id mihi non accidat, non in rempublicam meipſum concludo, ſed ubique ſum hoſpes.

14. Et Socrates, Solers, ait, artificium narras. Nam hoſpites, ex quo Sinnis, & Sciron, & Procruſtes obierunt,

1 Πάλαισμα elegantèr de callidis aſtutiſque conſiliis dicitur. Hîc autem εἰρωνικῶς capiendum. vid. *Victor*. Var. Lect. 2. 10. *Erneſt*.

2 Celebres latrones, qui Græciam infeſtabant, à *Theſeo* ſublati. De quibus vid. *Ovid*. Epiſt. *Phyll. Demoph*. v. 69.

Cum fuerit Scyron lectus, torvuſque Procruſtes,
Et Sinis———

Vid. etiam Metamorph. lib. 7. 440. & *Plutarch*. in *Theſeo*.

ρων, καὶ ὁ Περιχρύσης ἀπέθανον, οὐδεὶς ἔτι ἀδικεῖ. ἀλλὰ νῦν οἱ μὲν πολιτευόμενοι ἐν ταῖς πατρίσι, καὶ νόμους τιθέντες, ἵνα μὴ ἀδικῶνται, καὶ φίλους πρὸς τοῖς ἀναγκαίοις καλουμένοις ἄλλους κτῶνται βοηθοὺς, καὶ ταῖς πόλεσιν ἐρύματα περιβάλλονται, καὶ ὅπλα κτῶνται, οἷς ἀμύνονται τοὺς ἀδικοῦντας, καὶ πρὸς τούτοις ἄλλους ἔξωθεν συμμάχους κατασκευάζονται. καὶ οἱ μετὰ πάντα ταῦτα κεκτημένοι, ὅμως ἀδικοῦνται.

ιε'. Σὺ δὲ οὐδὲν μετὰ τούτων ἔχων, ἐν δὲ ταῖς ὁδοῖς, ἔνθα πλεῖστοι ἀδικοῦνται, πολὺν χρόνον διατρίβων, εἰς ὁποίαν δ' ἂν πόλιν ἀφίκῃ, τῶν πολιτῶν πάντα ἥττων ὢν, καὶ τοιοῦτος, οἵοις μάλιστα ἐπιτίθενται οἱ βουλόμενοι ἀδικεῖν, ὅμως, διὰ τὸ ξένος εἶναι, οὐκ ἂν οἴει ἀδικηθῆναι; ἢ διότι αἱ πόλεις σοι κηρύττουσιν ἀσφάλειαν, καὶ προσιόντι καὶ ἀπιόντι, θαῤῥεῖς; ἢ διότι καὶ δοῦλος ἂν οἴει τοιοῦτος εἶναι, οἷος μηδενὶ δεσπότῃ λυσιτελεῖν; τίς γὰρ ἂν ἐθέλοι ἄνθρωπον ἐν οἰκίᾳ

injuriâ nemo ampliùs afficit: at qui hoc tempore respublicas patrias administrant, etiam leges ferunt, quo minus lædantur; ac amicos, præter illos qui *necessarii* vocantur, alios comparant auxiliarios; & urbibus munitiones circumdant; & arma parant, quibus injuriosos propellant; ac præter hæc omnia, alios aliundè socios acquirunt: nihilominus ab his omnibus instructi, læduntur.

15. Tu verò quum horum nihil habeas, ac in viis, ubi plurimi læduntur, multo tempore verseris; & quamcunque in urbem venias, civibus omnibus inferior sis, adeóque talis, quales maximè aggrediuntur ii, qui lædere volunt; tamen, quia hospes es, futurum putas, ut non lædaris? An idcircò fidenti es animo, quod civitates tibi securitatem præconio publico polliceantur tam adeunti quàm abeunti? An quod talem te servum esse putas, qui nulli domino prosit? Nam quis hominem habere domi

ἔχειν, πονεῖν μὲν μηδὲν ἐθέλοντα, τῇ δὲ πολυτελεστάτῃ διαίτῃ χαίροντα;

ις'. Σκεψώμεθα δὲ καὶ τοῦτο, πῶς οἱ δεσπόται τοῖς τοιούτοις οἰκέταις χρῶνται. ἆρα οὐ τὴν μὲν λαγνείαν αὐτῶν τῷ λιμῷ σωφρονίζουσι; κλέπτειν δὲ κωλύουσιν, ἀποκλείοντες ὅθεν ἄν τι λαβεῖν ᾖ; τοῦ δὲ δραπετεύειν δεσμοῖς ἀπείργουσι; τὴν ἀργίαν δὲ πληγαῖς ἐξαναγκάζουσιν; ἢ σὺ πῶς ποιεῖς, ὅταν τῶν οἰκετῶν τινα τοιοῦτον ὄντα καταμανθάνῃς;

ιζ'. Κολάζω, ἔφη, πᾶσι κακοῖς, ἕως ἂν δουλεύειν ἀναγκάσω. ἀλλὰ γὰρ, ὦ Σώκρατες, οἱ εἰς τὴν βασιλικὴν τέχνην παιδευόμενοι, ἣν δοκεῖς μοι σὺ νομίζειν εὐδαιμονίαν εἶναι, τί διαφέρουσι τῶν ἐξ ἀνάγκης κακοπαθούντων, εἴγε πεινήσουσι, καὶ διψήσουσι, καὶ ῥιγώσουσι, καὶ ἀγρυπνήσουσι, καὶ τἄλλα πάντα μοχθήσουσι ἑκόντες; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐκ οἶδ' ὅ, τι διαφέρει, τὸ αὐτὸ δέρμα ἑκόντα ἢ ἄκοντα μαστιγοῦσθαι, ἢ ὅλως τὸ αὐτὸ

velit, qui laborare quidem omninò recuſet, ſumptuoſiſſimo autem apparatu utatur?

16. Quin illud etiam conſideremus, quo pacto ejuſmodi ſervos domini tractent. Annon eorum laſciviam fame caſtigant? nonne, occludendo ea, unde aliquid poterant ſumere, furari cohibent? non vinculis coercent, ne aufugiant? non deſidiam verberibus expellunt? aut quo pacto tu facis, quando de ſervis aliquem talem eſſe animadvertis?

17. Suppliciis, inquit, omnibus afficio, donec eum ſervire cogam. Verùm, mi Socrates, qui ad regnandi artem inſtituuntur, quam tu mihi videris pro beatitate ducere, quid ab iis differunt, qui præ neceſſitate laborant incommodis, ſiquidem eſurient, ſitient, frigebunt, vigilabunt, & alias omnes ærumnas ſponte perferent? nam equidem haud ſcio, quid diſcriminis ſit, utrum cutis eadem, volenti an nolenti, flagris cædatur; vel omninò

σῶμα πᾶσι τοῖς τοιούτοις ἑκόντα ἢ ἄκοντα πολιορκεῖσθαι. ἄλλο γε ἢ ἀφροσύνη πρόσεστι τῷ θέλοντι τὰ λυπηρὰ ὑπομένειν;

ιη′. Τί δ᾽, ὦ Ἀρίστιππε; ὁ Σωκράτης ἔφη. οὐ δοκεῖ σοι [1] τῶν τοιούτων διαφέρειν τὰ ἑκούσια τῶν ἀκουσίων, ᾗ ὁ μὲν ἑκὼν πεινῶν, φάγοι ἂν ὁπότε βούλοιτο, καὶ ὁ ἑκὼν διψῶν, πίοι, καὶ τἆλλ᾽ ὡσαύτως· τῷ δ᾽ ἐξ ἀνάγκης ταῦτα πάσχοντι οὐκ ἔξεστιν, ὁπότ᾽ ἂν βούληται, παύεσθαι; ἔπειτα ὁ μὲν ἑκουσίως ταλαιπωρῶν, [2] ἐπ᾽ ἀγαθῇ ἐλπίδι [3] φρονῶν εὐφραίνεται· οἷον οἱ τὰ θηρία θηρῶντες, ἐλπίδι τοῦ λήψεσθαι ἡδέως μοχθοῦσι.

corpus idem his omnibus vel volenti vel nolenti prematur. Quid tandem aliud eſt, quàm inſania, ærumnoſa velle perpeti?

18. Quid, Ariſtippe? inquit Socrates: non ita tibi differre videntur voluntaria ab involuntariis, quatenus qui ſponte eſurit, comedere poteſt, quum vult; & qui ſponte ſitit, bibere poteſt; idemque in cæteris: qui verò ex neceſſitate hæc perfert, non poteſt, ubi vult, ab iis ceſſare? Deindè qui ſponte perfert ærumnas, bonâ ſpe fretus lætatur; ſicut, qui feras venantur, ſpe capiendi perlubenter laborant.

---

1 Pro τῶν τοιούτων *Leuncl.* malebat, τῷ τοιούτῳ, & pro ᾗ *Budæus*, probante *Stephano*, εἰ. *Wells* putat τῶν τοιούτων eſſe pro ἐκ τ. τ. ut referatur ad δοκεῖ, non ad διαφέρειν, *non ex his tibi videtur* &c. ſed nihil eſt, ad quod illud *ex his* referatur. Si quid libri juvarent, ac non nimis à vulgatâ lectione recederet conjectura, legerem, ταύτῃ, *hactenus differunt, quatenus* &c. *H. Stephanus* in Theſauro laudat è *Platone*, ταύτῃ ἀνομοίως ἔχον. ᾗ autem quare ſollicitetur, non video. *Erneſt.*

2 Ἐλπίδι εὐφραίνεται). Sic *Apoſt. ad Rom.* 12. 12. τῇ ἐλπίδι χαίροντες.

3 *Taylor* doctiſſimus, qui *Lyſiæ* orationes nuper edidit *Cantab.* in notis p. 491. hunc locum laudat, & ex conjecturâ pro φρονῶν putat legendum πονῶν εὐφραίνεται, ut melius reſpondeat conſequenti, ἡδέως μοχθοῦσι. Rectè, opinor.

ιθ'. Καὶ τὰ μὲν τοιαῦτα ἆθλα τῶν πόνων μικροῦ τινος ἄξιά ἐστι· τοὺς δὲ πονοῦντας, ἵνα φίλους ἀγαθοὺς κτήσωνται, ἢ ὅπως ἐχθροὺς χειρώσωνται, ἢ ἵνα δυνατοὶ γενόμενοι καὶ τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς, καὶ τὸν ἑαυτῶν οἶκον καλῶς οἰκῶσι, καὶ τοὺς φίλους εὖ ποιῶσι, καὶ τὴν πατρίδα εὐεργετῶσι. πῶς οὐκ οἶσθα, ὡς χρὴ τούτους καὶ πονεῖν ἡδέως εἰς τὰ τοιαῦτα, καὶ ζῆν εὐφραινομένους, ἀγαμένους μὲν ἑαυτοὺς, ἐπαινουμένους δὲ καὶ ζηλουμένους ὑπὸ τῶν ἄλλων;

κ'. Ἔτι δὲ αἱ μὲν ῥᾳδιουργίαι, καὶ ἐκ τοῦ παραχρῆμα [1] ἡδοναὶ, οὔτε σώματι εὐεξίαν ἱκαναί εἰσιν ἐργάζεσθαι, ὥς φασιν [2] οἱ γυμνασταὶ, οὔτε ψυχῇ ἐπιστήμην ἀξιόλογον οὐδεμίαν ἐμποιοῦσιν. αἱ δὲ διὰ καρτερίας ἐπιμέλειαι τῶν καλῶν τε κἀγαθῶν ἔργων ἐξ-

19. Atque hujufmodi fanè laborum præmia non magni pretii funt; qui verò in hoc incumbunt, ut amicos bonos parent, vel hoftes fubigant, vel ut fortes corpore animoque affecti, familiam fuam pulchrè adminiftrent, amicis profint, patriam beneficiis afficiant: hos num debere ignoras & laborare lubenter in hujufmodi rebus, & cum lætitiâ vivere, dum & feipfos mirantur, & laudantur ardenterque extolluntur ab aliis?

20. Præterea mollities, ac in promptu pofitæ voluptates, neque corpori bonam parere conftitutionem poffunt, utì gymnafiorum magiftri afferunt, neque alicujus pretii fcientiam ullam indunt animo: at per tolerantiam exercita ftudia faciunt, ut ad honefta præclaraque faci-

1 Voluptates quæ fine ullo labore percipiuntur, fimul ac placuerit, tanquam venerea &c. *Erneft.*

2 Γυμναστὴς eft *lanifta.* Magifter vel publicus vel privatus exercitiorum, quibus adolefcentes continebantur. vid. longam de *gymnafte* difputationem apud *Perizon.* ad *Ælian*, V. H. 2. 6. *Erneft.*

ἱκνεῖσθαι ποιοῦσιν, ὥς φασιν οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες. λέγει δέ που καὶ [1] Ἡσίοδος·

> Τὴν μὲν γὰρ κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἑλέσθαι
> Ῥηϊδίως· [2] λείη μὲν ὁδὸς, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει·
> Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
> Ἀθάνατοι, μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτὴν
> Καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον [3] ἵκηται,
> [4] Ῥηϊδίη δ' ἤπειτα πέλει, χαλεπή περ ἐοῦσα.

Μαρτυρεῖ δὲ καὶ [5] Ἐπίχαρμος ἐν τῷδε.

nora perveniamus, utì egregii viri prædicant. Ait alicubi & Heſiodus:

> *Agmine cum multo facilis ſe ignavia cuivis*
> *Offert: plana via eſt, aditus brevis ejus ad ædes.*
> *At Dii virtutis durum poſuêre laborem*
> *Ante fores: longa eſt atque ardua ſemita ad ipſam,*
> *Aſperaque imprimis: ſuperato vertice tandem,*
> *Pergere tum facile eſt; juvat ipſa moleſtia euntes.*

Hoc teſtatur & Epicharmus his verbis:

---

1 Ἐργ. v. 278. ſeqq.

2 Sic etiam laudat *Plato:* ſed vulgatæ *Heſiodi* edd. habent, ὀλίγη. cæterum Cl. *Robinſonus, Platonis* auctoritate inductus, λείη reponendum apud *Heſiodum* cenſet. & melius ſanè ſequentibus reſpondet, in quibus eſt ὄρθιος, τρηχύς. *Erneſt.* Eandem ſententiam Noſter expreſſit in *Cyrop.* lib. 2. p. 101. ed. *Hutch.* Confer etiam *Matt.* 7. 13.

3 Pleræque editiones *Heſiodi* hîc habent ἵκηαι. & ἵκηαι tuentur *Scaliger*, Meurſius, *Heinſius.* Veteres verò, qui hunc locum laudant, ἵκηται legunt. Quam lectionem retinere mavult *Clericus*, quem vide in notis. *Non enim* (verba ſunt *Clerici*) *video cur via dici nequeat* εἰς ἄκρον ὄρος ἱκνεῖσθαι, *pervenire ad ſummum montem. Immò ſubaudiendum* ὁδὸς *oſtendit ſequens fœmininum* ῥηϊδίη.

4 Hoc verſu Poëta vocales adeò frequentes, celeremque verborum curſum exhibet, quò facilitatem progreſſûs in cacumine melius deſcriberet, ut notat *Robinſonus* in *Heſiodum.*

5 *Epicharmus* Comicus fuit *Siculus*, qui comœdias tot conſcripſit, ut

———Τῶν πόνων
Πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα [1] τἀγαθὰ θεοί.

Καὶ ἐν ἄλλῳ δὲ τόπῳ φησίν·

———Ὦ πονηρὲ σὺ,
Μή μοι τὰ μαλακὰ [2] μώμεο, μὴ τὰ σκλήρ' ἔχῃς.

κα'. Καὶ Πρόδικος δὲ ὁ σοφὸς ἐν τῷ συγγράμματι τῷ περὶ τοῦ Ἡρακλέους, (ὅπερ δὴ καὶ πλείστοις ἐπιδείκνυται) ὡσαύτως περὶ τῆς ἀρετῆς ἀποφαίνεται, ὧδέ πως λέγων, ὅσα ἐγὼ μέμνημαι. φησὶ γὰρ [3] Ἡρακλέα, ἐπεὶ ἐκ παίδων εἰς ἥβην

———*laboribus*
Dii Cuncta protinus nobis vendunt bona.

Idem alio quoque loco inquit:

———*heus ignave tu,*
Non aucupere mollia, ne dura accidant.

21. Quin & Prodicus ille ſapiens in libro de Hercule, (quem plurimis ſolet oſtendere) ſimiliter de virtute pronunciat, in hunc ferè modum, quantum memini, dicens. Herculem ait, poſtquam ex pueritia ad pubertatem acce-

eas *Apollodorus* in decem volumina digeſſerit, teſte *Porphyrio*; ſed interierunt omnes injuriâ temporis, præter paucas ſententias quæ citantur ab *Athenæo*, *Plutarcho*, &c.

1 *Leunclavius* metri cauſâ legit, ἀγαθ' οἱ Θεοί. & ſic adſcriptum reperi etiam in margine vet. ed. à Viro docto. *Erneſt.*

2 Juxta illud *Horatianum*—*Sperne voluptates, nocet empta dolore voluptas.*—*Stephanus* vult μώεο *quære*, et placet. ζητεῖν & ἔχειν ſæpè ſibi reſpondent apud Græcos. Sive autem μώμεο legas ſive μώεο, διασυλλαβῶς pronunciandum eſt, ut χρυσέον apud *Callimach.* H. in *Dian.* v. 3. & ap. *Homerum*, alioſque Poëtas. *Erneſt.*

3 Similis eſt narratio in vitâ *Luciani*, ad imitationem fortè hujus conficta. Et apud *Dionem Chryſoſtomum*, in oratione primâ de *Regno*.

ὁρμᾶτο, (ἐν ᾗ οἱ νέοι, ἤδη αὐτοκράτορες γιγνόμενοι, δηλοῦσιν εἴτε τὴν δι' ἀρετῆς [1] ὁδὸν τρέψονται ἐπὶ τὸν βίον, εἴτε τὴν διὰ κακίας) ἐξελθόντα εἰς ἡσυχίαν καθῆσθαι, ἀποροῦντα, [2] ποτέραν τῶν ὁδῶν τράπηται.

κβ'. Καὶ φανῆναι αὐτῷ δύο γυναῖκας προσιέναι μεγάλας, καὶ τὴν μὲν ἑτέραν εὐπρεπῆ τε ἰδεῖν καὶ ἐλευθέριον, φύσει κεκοσμημένην τὸ μὲν σῶμα καθαρότητι, τὰ δὲ ὄμματα αἰδοῖ, τὸ δὲ σχῆμα σωφροσύνῃ, [3] ἐσθῆτι δὲ λευκῇ· τὴν δὲ ἑτέραν τεθραμμένην μὲν εἰς πολυσαρκίαν τε καὶ ἁπαλότητα, κεκαλλωπισμένην δὲ τὸ μὲν χρῶμα, ὥστε λευκοτέραν τε καὶ ἐρυθροτέραν τοῦ ὄντος δοκεῖν φαίνεσθαι, τὸ δὲ σχῆμα, ὥστε δοκεῖν ὀρθοτέραν τῆς φύσεως εἶναι, τὰ δὲ ὄμματα ἔχειν ἀναπεπταμένα, ἐσθῆτα δέ, ἐξ ἧς ἂν μά-

deret, (in quâ jam adolefcentes fui juris fiunt, ac indicia præbent, virtutifne viâ porrecturi fint ad vitam, an verò ignaviæ) egreffum in tranquillum locum ibi confediffe, ambigentem, ad utram fe viam converteret.

22. Tum mulieres duas grandi ftaturâ effe vifas ad ipfum accedere, alteram quidem honefto ac liberali vultu, cujus corpus à naturâ munditie effet ornatum, oculi verecundiâ, geftus modeftiâ, vefte candidâ: alteram verò nutrimento redditam obefam & teneram, fic ornatam quoad colorem, ut candidior ac rubicundior videretur, quàm effet; formâ procerior vifa, quàm effet à naturâ; oculis apertis; vefte tali, ex quâ venuftas maxi-

1 Intell. κατά. *Ernest.*

2 Κατὰ ποτέραν τ. ὁ. τ. ἐπὶ τὸν βίον. v. §. 23. vel fimpliciter ἐπὶ ποτέραν τ. ὁ. τ. ut §. 23. ἐπὶ τὴν ἡ—ὁδὸν ἄξω σε. *Ernest.*

3 Sic *Virtus* à Poëtis depingitur:
Virtutis difpar habitus——
——*lætique pudoris.*
Celfa humeris, niveæ *fulgebat ftamine* pallæ. *Sil. Ital.*

λιστα ὥρα διαλάμποι· κατασκοπεῖσθαι δὲ θαμὰ ἑαυτήν, ἐπισκοπεῖν δὲ, καὶ εἴ τις ἄλλος αὐτὴν θεᾶται· πολλάκις δὲ καὶ εἰς τὴν ἑαυτῆς σκιὰν ἀποβλέπειν.

κγ'. Ὡς δ' [1] ἐγένοντο πλησιέστερον τοῦ Ἡρακλέους, τὴν μὲν πρόσθεν ῥηθεῖσαν ἰέναι τὸν αὐτὸν τρόπον· τὴν δὲ ἑτέραν, φθάσαι βουλομένην, προσδραμεῖν τῷ Ἡρακλεῖ, καὶ εἰπεῖν· ὁρῶ σε, ὦ Ἡράκλεις, ἀποροῦντα, ποίαν ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον τράπῃ. ἐὰν οὖν ἐμὲ φίλην ποιήσῃς, ἐπὶ τὴν [2] ἡδίστην τε καὶ ῥᾴστην ὁδὸν ἄξω σε, καὶ τῶν μὲν τερπνῶν οὐδενὸς ἄγευστος ἔσῃ, τῶν δὲ χαλεπῶν ἄπειρος διαβιώσῃ.

κδ'. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐ [3] πολέμων, οὐδὲ πραγμάτων

mè pelluceret: eandem ſæpius ſe contemplatam eſſe, ac num aliquis ipſam ſpectaret, conſideràſſe; ſæpè ad umbram quoque ſuam reſpexiſſe.

23. Quum ad Herculem veniſſent propiùs, inceſſiſſe illam, de quâ prius diximus, eodem modo: alteram verò, prævenire volentem, accurriſſe ad Herculem, atque dixiſſe: Video te, mi Hercules, ambigere, quânam viâ te ad vitam conferas. Quapropter, ſi me tibi amicam adjunxeris, ducam te ad iter jucundiſſimum ac facillimum; ut eorum, quæ ſuavia ſunt, nihil non guſtes, ſimulque moleſtiæ expers vivas.

24. Nam primùm tibi neque bella, neque negotia cu-

---

1 Certiſſimam emendationem *Leuncl.* ſecutus ſcripſi ἐγένοντο pro ἐγένετο; refertur enim ad utramque feminam, non *Voluptatem* tantùm. *Erneſt.*

2 Similia ſunt iſtis, quæ *Venus* apud *Lucianum* pollicetur *Paridi*, ſi ſe formoſiſſimam pronunciaverit. de quo vide *Judicium Paridis* apud *Lucianum.*

3 Vide *Ciceronem* de ſenectute.

φροντιεῖς, ἀλλὰ σκοπούμενος [1] διέσῃ, τί ἂν κεχαρισμένον ἢ σιτίον ἢ ποτὸν εὕροις· ἢ τί ἂν ἰδὼν, ἢ τί ἀκούσας, τερφθείης, ἢ τίνων ὀσφραινόμενος, ἢ ἁπτόμενος ἡσθείης· [2] τίσι δὲ παιδικοῖς ὁμιλῶν μάλιστ' ἂν εὐφρανθείης, καὶ πῶς ἂν μαλακώτατα καθεύδοις, καὶ πῶς ἂν ἀπονώτατα τούτων πάντων τυγχάνοις.

κε'. Ἐὰν δέ ποτε γένηταί τις ὑποψία σπάνεως ἀφ' ὧν ἔσται ταῦτα, οὐ φόβος μή σε ἀγάγω ἐπὶ τὸ, πονοῦντα καὶ ταλαιπωροῦντα τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ, ταῦτα πορίζεσθαι· ἀλλ' οἷς ἂν οἱ ἄλλοι ἐργάζωνται, τούτοις σὺ χρήσῃ, οὐδενὸς ἀπεχόμενος, ὅθεν ἂν δυνατὸν ᾖ τι κερδᾶναι. παν-

randa erunt: ſed diſpicies, quemnam tibi gratum vel cibum vel potum invenire poſſis: quid vel aſpectu, vel auditu, vel odoratu, vel tactu te delectare poſſit: quibus amoribus fruens, plurimum gaudeas; quo pacto quàm molliſſimè dormias; quî abſque labore minimo poſſis hæc omnia conſequi.

25. Quod ſi aliquando illa defectura, de quibus hæc percipies, ſuſpicio ſit, nihil eſt quod metuas, ne eò te deducam, ut hæc, laborando, variiſque tum animi tum corporis ærumnis perferendis, tibi compares: ſed aliorum laboribus tu fruêris, nec ab ullâ re abſtinebis, de quâ capi aliquid lucri poſſit. Nam equidem fami-

---

1 *Steph.* auctore *Budæo*, legi vult δὴ ἴσῃ, propter inſolentiam, proculdubio, verbi δίεμαι. Sed non eſt hoc verbum contra ἀναλογίαν, & habet hoc loco eam vim, quam διαπλῶ, διάγω, διανοέω. Neque video, quam vim δὴ h. l. haberet, & quare hîc poneretur, cum in cæteris membris non ſit. *Erneſt.*

2 Hîc neſandum hoc crimen *Socrates* meritò reprehendit. Ubi *Κακία Suis* quaſi prœmium proponit fœdiſſimos hos amores.

ταχόθεν γὰρ ὠφελεῖσθαι τοῖς ἐμοὶ ξυνοῦσιν ἐξουσίαν ἔγωγε παρέχω.

κϛʹ. Καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἀκούσας ταῦτα, ὦ γύναι, ἔφη, ὄνομα δέ σοι τί ἐστιν; Ἡ δ᾽, οἱ μὲν ἐμοὶ φίλοι, ἔφη, καλοῦσί με [1] Εὐδαιμονίαν. οἱ δὲ μισοῦντές με, [2] ὑποκοριζόμενοι ὀνομάζουσί με Κακίαν.

κζʹ. Καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἑτέρα γυνὴ προσελθοῦσα εἶπεν· Καὶ ἐγὼ ἥκω πρὸς σέ, ὦ Ἡράκλεις, εἰδυῖα τοὺς [3] γεννήσαντάς σε, καὶ τὴν φύσιν τὴν σὴν ἐν τῇ παιδείᾳ καταμαθοῦσα. ἐξ ὧν ἐλπίζω, εἰ τὴν πρὸς ἐμὲ ὁδὸν τράποιο, σφόδρ᾽

liaribus meis poteſtatem facio, ut undecunque utilitatem capiant.

26. Hæc quum audiſſet Hercules; Quodnam eſt, inquit, tibi nomen, mulier? Illa vero, amici mei, ait, *Felicitatem* me appellant: at qui oderunt, obtrectando vocant *Ignaviam.*

27. Quum interim altera mulier acceſſiſſet: Ego quoque, inquit, ad te venio, mi Hercules, quæ & parentes tuos novi, & quæ tua eſſet natura, in inſtitutione animadverti. De quibus ſpero, ut ſi eâ, quæ ad me ducit, viâ in-

---

1 Significat—" Sic ſolere uſu venire in hominum vitâ, ut quiſque " patrocinetur ſuis vitiis, ea extenuet, & virtutis loco ea habere optet. " quemadmodum in *Mimo* veteris & ſapientis *Publii* id indicatum eſt:" *Timidus vocat ſe cautum, parcum ſordidus.*

2 Ὑποκορίζεσθαι plerumque ſignificat *rem odioſam ſpecioſo nomine appellare, aut minus invidioſò*; hoc eſt, εὐφήμως ὀνομάζειν. Hîc verò Auctor noſter contrario Senſu uſus eſt. vid. *Budæum* in comment. L. Gr. p. 827.

3 De *Hercule*, ipſius ortu, nativitate, ſtudiis, ingenio, moribus, virtutibus & vitiis, plurimi veterum mimineˆre. Ex poetis Græcis præcipuè *Pindarus*, *Theocritus*, *Lycophron*, *Euripides*, *Sophocles*; & Latini plerique omnes. Cuncta autem de *Hercule Gyraldus* vir doctiſſimus peculiari libro eſt perſecutus.

ἄν σε τῶν καλῶν καὶ σεμνῶν [1] ἐργάτην ἀγαθὸν γενέσθαι, καὶ ἐμὲ ἔτι πολὺ ἐντιμοτέραν, καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς διαπρεπεστέραν φανῆναι· οὐκ ἐξαπατήσω δέ σε προοιμίοις ἡδονῆς, ἀλλ' ᾗπερ οἱ θεοὶ διέθεσαν, τὰ ὄντα διηγήσομαι [2] μετ' ἀληθείας.

κη'. Τῶν γὰρ ὄντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν οὐδὲν ἄνευ πόνου καὶ ἐπιμελείας θεοὶ διδόασιν ἀνθρώποις. ἀλλ' εἴτε τοὺς θεοὺς ἵλεως εἶναί σοι βούλει, θεραπευτέον τοὺς θεούς· εἴτε ὑπὸ φίλων ἐθέλεις ἀγαπᾶσθαι, τοὺς φίλους εὐεργετητέον· εἴτε ὑπό τινος πόλεως ἐπιθυμεῖς τιμᾶσθαι, τὴν πόλιν ὠφελητέον. εἴτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πάσης ἀξιοῖς ἐπ' ἀρετῇ θαυμάζεσθαι, τὴν Ἑλλάδα πειρατέον εὖ ποιεῖν· εἴτε τὴν γῆν φέρειν σοι [3] βούλει

cesseris, egregiè tu præclaras & honestas res geras; atque ego longè honoratior, bonorumque gratiâ illustrior videar: Neque verò te decipiam voluptatis procemiis, sed ex instituto divino, res ipsas verè commemorabo.

28. Nihil enim bonum ac præclarum sine labore & studio Dii hominibus largiti sunt: sed sive Deos esse propitios tibi vis, colendi sunt Dii: seu ab amicis vis diligi, beneficiis amici sunt afficiendi: sive ab urbe aliquâ vis honorari, utilitatis quid urbi afferendum est: seu apud universam Græciam virtutis nomine vis esse in admiratione, Græciæ ut benefacias, conandum erit: sive terram tibi fructus

---

1 Ἐργάτης ἀγαθὸς, *Sectator strenuus.* Sic apud Sacros Scriptores, ut *Matt.* 10. 10. & 1 *Tim.* 5. 18. Sic *Paulus* dicitur ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον. Propriè sic vocantur, *qui in agris opus faciunt*, agricolæ, ut ostendit Cl. *Bos.* Vide Observat. S. *Elsneri* tom. 2. p. 313.

2 *Cum veritate*, id est, *ingenuè* & *verè*, nihil in cujusquam gratiam vel simulans, vel dissimulans; mutato adverbio in nomen præpositioni adjunctum. Quæ ratio loquendi non *Hebræis* tantum, quamvis his præcipuè, sed *Græcis* etiam, usitata est. Confer. *Matth.* 22. 16.

3 *Atticâ* consuetudine, ubi ῃ in ει convertitur in secundâ personâ pass. vocis.—sic οἴει infrà pro οἴῃ.

καρποὺς ἀφθόνους, τὴν γῆν θεραπευτέον. εἴτε ἀπὸ βοσκημάτων οἴει δεῖν πλουτίζεσθαι, τῶν βοσκημάτων ἐπιμελητέον. εἴτε διὰ πολέμου ὁρμᾷς αὔξεσθαι, καὶ βούλει δύνασθαι τούς τε φίλους ἐλευθεροῦν, καὶ τοὺς ἐχθροὺς χειροῦσθαι, τὰς πολεμικὰς τέχνας αὐτάς τε παρὰ τῶν ἐπισταμένων μαθητέον, καὶ ὅπως αὐταῖς δεῖ χρῆσθαι, ἀσκητέον. εἰ δὲ καὶ τῷ σώματι βούλει δυνατὸς εἶναι, τῇ γνώμῃ ὑπηρετεῖν ἐθιστέον τὸ σῶμα, καὶ γυμναστέον σὺν πόνοις καὶ ἱδρῶτι.

κθʹ. Καὶ ἡ Κακία ὑπολαβοῦσα εἶπεν, (ὥς φησι Πρόδικος,) ἐννοεῖς, ὦ Ἡράκλεις, ὡς χαλεπὴν καὶ μακρὰν ὁδὸν ἐπὶ τὰς εὐφροσύνας ἡ γυνή σοι αὕτη διηγεῖται; ἐγὼ δὲ ῥᾳδίαν καὶ βραχεῖαν ὁδὸν ἐπὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἄξω σε.

λʹ. Καὶ ἡ Ἀρετὴ εἶπεν· ὦ τλῆμον, [1] τί δὲ σὺ ἀγαθὸν

uberes ferre vis, colenda erit terra: seu à jumentis ditari putas, jumentorum cura erit habenda: sive bello res tuas amplificare desideras, ac potestatem consequi vis tum amicos liberandi, tum subigendi hostes, non solum artes bellicæ tibi ab earum peritis discendæ sunt, sed etiam percipiendum exercitatione, quo pacto sit iis utendum. Denique, si etiam corpore vis esse robustus, necesse est corpus assuefacias ad parendum animo, perque labores ac sudorem exerceas.

29. Tum ejus sermonem excipiens *Ignavia*, (quemadmodum Prodicus ait,) Videsne, inquit, mi Hercules, quàm longam ac difficilem viam ad delectationes hæc tibi mulier exponat? ego verò facili brevique ad beatitatem itinere te ducam.

30. Tum *Virtus*, Misera verò tu, ait, quid boni ha-

1 Similis expostulatio *Paupertatis* cum *Pluto* extat apud *Aristoph.* in Πλούτῳ.

ἔχεις; ἢ τί ἡδὺ οἶσθα, μηδὲν τούτων ἕνεκα πράττειν ἐθέλουσα; ἥτις οὐδὲ τὴν τῶν ἡδέων ἐπιθυμίαν ἀναμένεις, ἀλλὰ πρὶν ἐπιθυμῆσαι, πάντων ἐμπίπλασαι· πρὶν μὲν πεινῆν, ἐσθίουσα, πρὶν δὲ διψῆν, πίνουσα· καὶ ἵνα μὲν ἡδέως φάγῃς, ὀψοποιοὺς μηχανωμένη· ἵνα καὶ ἡδέως πίνῃς, οἴνους τε πολυτελεῖς παρασκευάζῃ, καὶ τοῦ θέρους [1] χιόνα περιθέουσα ζητεῖς. ἵνα δὲ καθυπνώσῃς ἡδέως, οὐ μόνον τὰς στρωμνὰς μαλακάς, ἀλλὰ καὶ τὰς κλίνας καὶ τὰ ὑπόβαθρα ταῖς κλίναις παρασκευάζεις· οὐ γὰρ διὰ τὸ πονεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ὅ, τι ποιῇς, ὕπνου ἐπιθυμεῖς. τὰ δ' ἀφροδίσια πρὸ τοῦ δεῖσθαι ἀναγκάζεις, πάντα μηχανωμένη, καὶ γυναιξὶ τοῖς ἀνδράσι χρωμένη.

bes? aut quam delectationem nôsti, quum nihil horum causâ facere velis? quæ jucundorum appetitum non exspectas, sed prius quàm appetas, omnibus repleris: priusquam esurias, comedis; priusquam sitias, bibis: atque ut suaviter comedas, obsoniorum structores excogitas: ut suaviter bibas, magno sumptu vina tibi comparas, ac per æstatem nivis quærendæ causâ circumcursitas: ut suaviter dormias, non stragula tantum mollia, sed etiam lectulos, lectulorumque fulcra paras; non enim propter labores somnum appetis; sed quia nihil est tibi quod agas. Venerem verò prius, quàm eâ indigeas, omni arte impellis; & ipsis viris tanquam mulieribus uteris.

1 Alludit ad Veterum morem tum Græcorum, tum Romanorum, qui nivem & glaciem in subterraneis locis tempore hyemis recondebant, ad vini refrigerium tempore æstatis. *Plinius* de Romanorum luxu inquit,—*Servatur algor æstibus, excogitaturque ut alienis mensibus nix algeat. Nat. Hist.* lib. 19. c. 4. vide *Suetonium* in Vitâ *Cl. Neronis* c. 27. *Refotus sæpius calidis piscinis, ac tempore æstivo nivatis.* ubi vid. *Pitiscum.*

οὕτω γὰρ παιδεύεις τοὺς σαυτῆς φίλους, τῆς μὲν νυκτὸς ὑβρίζουσα, τῆς δ' ἡμέρας τὸ χρησιμώτατον κατακοιμίζουσα.

λα'. Ἀθάνατος δὲ οὖσα, ἐκ θεῶν μὲν ἀπέῤῥιψαι, ὑπὸ δὲ ἀνθρώπων ἀγαθῶν ἀτιμάζῃ. τοῦ δὲ πάντων [1] ἡδίστου ἀκούσματος, ἐπαίνου σεαυτῆς, ἀνήκοος εἶ, καὶ τοῦ πάντων ἡδίστου θεάματος ἀθέατος· οὐδὲν γὰρ πώποτε σαυτῆς ἔργον καλὸν τεθέασαι. τίς δ' ἄν σοι λεγούσῃ τι πιστεύσειε; τίς δ' ἂν δεομένῃ τινὸς ἐπαρκέσειεν; ἢ τίς ἂν εὖ φρονῶν τοῦ σοῦ [2] θιάσου τολμήσειεν εἶναι; οἳ νέοι μὲν ὄντες, τοῖς σώμασιν ἀδύνατοί εἰσι, πρεσβύτεροι δὲ γενόμενοι, ταῖς ψυχαῖς ἀνόητοι· ἀπόνως μὲν λιπαροὶ διὰ νεότητος τρεφόμενοι, ἐπιπόνως δὲ αὐχμηροὶ διὰ

Sic enim amicos tuos inſtituis, noctu ſtupris polluens, & utiliſſimâ diei parte ſomno obruens.

31. Quumque ſis immortalis, à Diis quidem rejecta es; ab honeſtis autem hominibus probro afficeris. Jam quod omnium auditu jucundiſſimum eſt, tuam ipſius laudem nullam audis; nec, quod ſpectaculum jucundiſſimum eſt, ſpectare potes: quippe nullum unquam honeſtum facinus tuum vidiſti. Quis verò tibi aliquid dicenti fidem habeat? Quis rei alicujus egenti quidquam ſuppeditet? Quis mentis compos ex tuæ ſodalitatis cœtu eſſe audeat? quum tui, ſi juvenes ſint, corporibus ſint debiles; provectiores facti, animis deſipiant: ſine labore nitidi per juventam victitant; cum labore ſquallidi per ſenectam

1 Οὐ δ' θερμὸν ὕδωρ τοσόνδε τέγξει μαλθακὰ γυῖα, κατὰ Πίνδαρον, ὡς δόξα ποιεῖ, καὶ τὸ τιμᾶσθαι μετά τινος δυνάμεως πόνον ἡδύν, καματόν τε εὐκάματον. *Plutarch.* in libello περὶ Εὐθυμίας. & *Pindar.* 4. hymno *Nemæorum.* vide *Cicer.* ad *Atticum.* 12. 4.

2 *De turbâ, quæ tuas partes ſectatur.* Θίασος autem *pompam* ſignificat, quæ *Bacchum* comitabatur, vel cœtum ſalutantium, & in voluptate vitam exigentium.

γήρως περῶντες· τοῖς μὲν πεπραγμένοις αἰσχυνόμενοι, τοῖς δὲ πραττομένοις βαρυνόμενοι· τὰ μὲν ἡδέα ἐν τῇ νεότητι διαδραμόντες, τὰ δὲ χαλεπὰ εἰς τὸ γῆρας ἀποθέμενοι.

λβ'. Ἐγὼ δὲ σύνειμι μὲν θεοῖς, σύνειμι δὲ ἀνθρώποις τοῖς ἀγαθοῖς· ἔργον δὲ καλὸν, οὔτε θεῖον οὔτε ἀνθρώπινον, χωρὶς ἐμοῦ γίγνεται. τιμῶμαι δὲ μάλιστα πάντων καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις, οἷς προσήκει· ἀγαπητὴ μὲν συνεργὸς τεχνίταις, πιστὴ δὲ φύλαξ οἴκων δεσπόταις, εὐμενὴς δὲ παραστάτης οἰκέταις, ἀγαθὴ δὲ συλλήπτρια τῶν ἐν εἰρήνῃ πόνων, βεβαία δὲ τῶν ἐν πολέμῳ σύμμαχος ἔργων, ἀρίστη δὲ φιλίας κοινωνός.

λγ'. Ἔστι δὲ τοῖς μὲν ἐμοῖς φίλοις ἡδεῖα μὲν καὶ ἀπράγμων σίτων καὶ ποτῶν ἀπόλαυσις· ἀνέχονται γὰρ ἕως ἂν ἐπιθυμήσωσιν αὐτῶν. ὕπνος δὲ αὐτοῖς πάρεστιν ἡδίων, ἢ τοῖς ἀμόχθοις· καὶ οὔτε ἀπολείποντες αὐτὸν ἄχθονται, οὔτε

ætatem tranſeunt: anteactorum eos pudet; agendorum onus haud ſuſtinent: jucundis in juventute curſu quaſi peragratis, in ſenectutem moleſta reſervant.

32. Ego verò cum Diis verſor, cum hominibus honeſtis verſor: nec ullum præclarum facinus, ſive divinum ſive humanum, abſque me perpetratur. Maximè omnium à Diis & hominibus, quibus par eſt, honoribus afficior: artificibus cara laborum ſocia, fida domorum cuſtos heris, opitulatrix benigna ſervis, in laboribus pace curandis adjutrix egregia, conſtans in negotiis bellicis auxiliatrix, amicitiæ conſors optima.

33. Eſt etiam amicis meis cibi & potûs perceptio ſuavis pariter ac elaborati nihil habens. Exſpectant enim, donec appetant. Iidem ſomnum capiunt ſuaviorem, quàm otioſi: ac neque excitatos ſe moleſtè ferunt, neque

διὰ τοῦτον μεθιᾶσι τὰ δέοντα πράττειν. καὶ οἱ μὲν νέοι τοῖς τῶν πρεσβυτέρων ἐπαίνοις χαίρουσιν, οἱ δὲ γεραίτεροι ταῖς τῶν νέων τιμαῖς ἀγάλλονται. καὶ ἡδέως μὲν τῶν παλαιῶν πράξεων μέμνηνται, εὖ δὲ τὰς παρούσας ἥδονται πράττοντες, δι' ἐμὲ φίλοι μὲν θεοῖς ὄντες, ἀγαπητοὶ δὲ φίλοις, τίμιοι δὲ πατρίσιν. ὅταν δ' ἔλθῃ τὸ πεπρωμένον τέλος, οὐ μετὰ λήθης ἄτιμοι κεῖνται, ἀλλὰ μετὰ μνήμης τὸν [1] ἀεὶ χρόνον ὑμνούμενοι θάλλουσι. τοιαῦτά σοι, ὦ παῖ τοκέων ἀγαθῶν Ἡράκλεις, ἔξεστι διαπονησαμένῳ τὴν μακαριστοτάτην εὐδαιμονίαν κεκτῆσθαι.

λδ'. Οὕτω πως διώκει [2] Πρόδικος τὴν ὑπ' Ἀρετῆς

somni causâ, quæ agenda necessariò sunt, omittunt. Juvenes senum laudibus gaudent, senes juvenum honoribus delectantur. Iidem rerum olim gestarum memoriam jucundè repetunt, nec minori cum voluptate præsentia peragunt; quum quidem meâ causâ Diis accepti sint, amicis cari, patriis honorati. Denique quum finis à fato præstitutus adest, non inhonorati jacent, oblivioni traditi; sed perpetuâ sui memoriâ celebrati florent. Hujusmodi, mi Hercules, parentum soboles fortium, laboribus exantlatis, licet eâ felicitate potiaris, quæ ab omnibus maximè prædicatur.

34. Hoc quodam modo Prodicus institutionem *Virtutis*

---

1 Pro τὸν αἰώνιον. Adverbia enim vestita articulis pro nominibus Græcis usurpantur; quemadmodum, τῶν ἄνω, τῶν κάτω, τοῖς πλησίον, & similia innumera,

2 *Prodici* meminit aliquoties *Plato* in libro de Spientiâ. In *Protagorâ* item, ubi sapientissimum eum & divinum virum cognominat. *Prodicus* semper in ore habuit *Epicharmi* illud, ἡ δὲ χεὶρ χεῖρα κνίζει, δός τι καὶ λάβοις τι. vide de *Prodico* etiam apud *Erasmum* in proverb. *Prodico sapientior*.

Ηρακλέους παίδευσιν. ἐκόσμησε μέν τοι τὰς γνώμας ἔτι μεγαλειοτέροις ῥήμασιν, ἢ ἐγὼ νῦν. σοὶ δ' οὖν ἄξιον, ὦ Ἀρίστιππε, τούτων ἐνθυμουμένῳ πειρᾶσθαί τι, καὶ τῶν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον τοῦ βίου φροντίζειν.

ΚΕΦ. β'.

Αἰσθόμενος δέ ποτε Λαμπροκλέα τὸν πρεσβύτατον υἱὸν ἑαυτοῦ πρὸς τὴν μητέρα χαλεπαίνοντα· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ παῖ, οἶσθά τινας ἀνθρώπους ἀχαρίστους καλουμένους; καὶ μάλα, ἔφη ὁ νεανίσκος· καταμεμάθηκας οὖν τοὺς τί ποιοῦντας τὸ ὄνομα τοῦτο ἀποκαλοῦσιν; ἔγωγ', ἔφη· τοὺς γὰρ εὖ παθόντας, ὅταν δυνάμενοι χάριν ἀποδοῦναι, μὴ ἀποδῶσιν, ἀχαρίστους καλοῦσιν. οὐκοῦν δοκοῦσί σοι ἐν τοῖς ἀδίκοις καταλογίζεσθαι τοὺς ἀχαρίστους; ἔμοιγ', ἔφη.

ad Herculem proſequitur. Sententias quidem ipſas multò magis magnificis verbis, quàm ego nunc fecerim, ornavit. Quamobrem, mi Ariſtippe, te quoque æquum eſt hæc animo perpendentem conari, ut etiam futuri vitæ temporis curam aliquam habeas.

CAP. II.

Lamproclem filium matri iratum placat.

CÆterùm quum animadvertiſſet aliquando Lamproclem, filium ſuum natu maximum, matri ſuæ ſuccenſere: Dic mihi, ait, mi fili, nôſtine quoſdam homines qui appellantur ingrati? Omnino, inquit adoleſcens. Animadvertiſti ergo, quid illi faciant, qui hoc nomine dicuntur? Equidem, ait: nam illos ingratos vocant, qui affecti beneficiis, quum referre gratiam poſſint, non referunt. Ergo tibi videntur ingratos cum injuſtis reponere? Mihi quidem, inquit.

β'. Ἤδη δέ ποτε ἐσκέψω, εἰ ἄρα, ὥσπερ τὸ ἀνδραποδίζεσθαι τοὺς μὲν φίλους, ἄδικον εἶναι δοκεῖ, τοὺς δὲ πολεμίους, δίκαιον εἶναι· καὶ τὸ ἀχαριστεῖν πρὸς μὲν τοὺς φίλους, ἄδικόν ἐστι, πρὸς δὲ τοὺς πολεμίους, δίκαιον; καὶ μάλα, ἔφη. καὶ δοκεῖ μοι, ὑφ' οὗ ἄν τις εὖ παθὼν, εἴτε φίλου εἴτε πολεμίου, μὴ πειρᾶται χάριν ἀποδιδόναι, ἄδικος εἶναι.

γ'. Οὐκοῦν, εἴγ' οὕτως ἔχει τοῦτο, εἰλικρινὴς τις ἂν εἴη ἀδικία ἡ ἀχαριστία. συνωμολόγει. Οὐκοῦν ὅσῳ ἄν τις μείζω ἀγαθὰ παθὼν, μὴ ἀποδιδῷ χάριν, τοσούτῳ ἀδικώτερος ἂν εἴη. συνέφη καὶ τοῦτο. τίνας οὖν, ἔφη, ὑπὸ τίνων εὕροιμεν ἂν μείζονα εὐεργετημένους, ἢ παῖδας ὑπὸ γονέων; οὓς (a) γονεῖς ἐκ μὲν οὐκ ὄντων ἐποίησαν εἶναι, τοσαῦτα δὲ καλὰ ἰδεῖν καὶ τοσούτων ἀγαθῶν μετασχεῖν, ὅσα οἱ θεοὶ παρέχουσι τοῖς ἀνθρώποις. ἃ δὴ καὶ οὕτως ἡμῖν δοκεῖ παντὸς ἄξια εἶναι,

2. Verùm confideràftine, (*inquit*) an, quemadmodum amicos in fervitutem redigere, injuftum effe videtur, hoftes autem, juftum; fic etiam erga amicos ingratum effe, injuftum fit, erga hoftes autem, juftum? Omninò, inquit; adeoque mihi videtur injuftus effe, à quocunque quifpiam beneficiis affectus, five amico five hofte, referre gratiam non enititur.

3. Ergo, fi res ita fe habet, mera quædam injuria eft ingratitudo. Conceffit. Quanto quis igitur majoribus beneficiis affectus gratiam non retulerit, tanto erit injuftior. Conceffit etiam hoc. Quos autem, ait, à quibus reperire poffimus majoribus affectos beneficiis, quàm liberos à parentibus? quibus, quum antea non effent, parentes exiftendi caufa fuerunt, atque tot præclaras ut res cernerent, tot bonorum participes fierent, quot bona hominibus Dii fuppeditant: quæ fanè ufque adeò maximi facienda ducimus,

ὥστε πάντες τὸ καταλιπεῖν αὐτὰ πάντων μάλιστα φεύγομεν. καὶ αἱ πόλεις ἐπὶ τοῖς μεγίστοις ἀδικήμασι ζημίαν θάνατον πεποιήκασιν, ὡς οὐκ ἂν μείζονος κακοῦ φόβῳ τὴν ἀδικίαν [1] παύσοντες.

δ'. Καὶ μὴν οὔ τοι τῶν γε ἀφροδισίων ἕνεκα παιδοποιεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους ὑπολαμβάνοις. ἐπεὶ [2] τούτου γε τῶν ἀπολυσόντων μεσταὶ μὲν αἱ ὁδοὶ, μεστὰ δὲ τὰ οἰκήματα. φανεροὶ δ' ἐσμὲν καὶ σκοπούμενοι ἐξ ὁποίων ἂν γυναικῶν βέλτιστα ἡμῖν τέκνα γένοιτο, αἷς [3] συνελθόντες τεκνοποιούμεθα.

ut omnes imprimis eorum amiſſionem refugiamus. Civitates quoque maximis ſceleribus mortem in pœnam ſtatuerunt, quòd gravioris mali metu injuſtitiam coercere nequeant.

4. Nec verò homines rei venereæ causâ liberos procreare exiſtimes. Nam eorum, quæ ab illâ quemvis liberent, plenæ viæ, plena lupanaria. Prætereà manifeſtum eſt, conſiderare nos, ex cujuſmodi mulieribus liberos optimos ſuſcipere poſſimus, quibuſcum congreſſi liberos procreamus.

---

1 Pro παύσουσι, per Synesin. Nam αἱ πόλεις h. l. ſunt *cives* aut quicunque in Republ. legum ferendarum poteſtatem habent. Subſtantivum πολῖται ſubintell. in voce πόλεις. Sic *Matth.* c. 28. ver. 19. μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτούς. & Epiſt. ad *Epheſios* c. 24. v. 18. τὰ λοιπὰ ἔθνη—ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ.

2 Τούτου, intell. τοῦ ἐπιθυμεῖν τῶν ἀφροδισίων, τοῦ ὁρμᾷν ἐπὶ τὰ ἀφροδ. aut ſimile quid. conf. lib. 1. c. 2. not. 2. Senſus eſt: —Non profectò venereæ voluptatis causâ liberos ſuſcipiunt homines: nam libidinis quidem remediis abundant viæ, (in quibus ſcilicet ſe proſtituunt meretrices) & lupanaria. Atticè οἴκημα dicitur pro πορνεῖον. vid. *Perizon.* & *Abr. Gronov.* ad *Ælian.* V. H. 6. 1. *Erneſt.*

3 Verbum συνέρχεσθαι eodem coeundi ſenſu occurrit *Matth.* 1. 18. & 1 *Cor.* 7. 5. Item apud *Orig.* contra *Celſum* lib. 1. p. 15. τῇ ἑαυτοῦ θυγατρὶ ὁ Πατὴρ ἀνδρῶν τε Θεῶν τε συνελήλυθε, id eſt, *concubuit.*

έ. Καὶ ὁ μὲν ἀνὴρ τήν τε συντεκνοποιήσουσαν ἑαυτῷ τρέφει, καὶ τοῖς μέλλουσιν ἔσεσθαι παισὶ προπαρασκευάζει πάντα, ὅσα ἂν οἴηται συνοίσειν αὐτοῖς πρὸς τὸν βίον, καὶ ταῦτα ὡς ἂν δύνηται πλεῖστα· ἡ δὲ γυνὴ ὑποδεξαμένη τε φέρει τὸ φορτίον τοῦτο, βαρυνομένη τε, καὶ κινδυνεύουσα περὶ τοῦ βίου, καὶ μεταδιδοῦσα τῆς τροφῆς, ᾗ καὶ αὐτὴ τρέφεται, καὶ σὺν πολλῷ πόνῳ διενέγκασα καὶ τεκοῦσα, τρέφει τε καὶ ἐπιμελεῖται, οὔτε προπεπονθυῖα οὐδὲν ἀγαθόν, οὔτε γιγνῶσκον τὸ [1] βρέφος, ὑφ' ὅτου εὖ πάσχει, οὐδὲ σημαίνειν δυνάμενον, ὅτου δεῖται. ἀλλ' αὐτὴ στοχαζομένη τά τε συμφέροντα καὶ κεχαρισμένα πειρᾶται ἐκπληροῦν, καὶ τρέφει πολὺν χρόνον, καὶ ἡμέρας καὶ νύκτας ὑπομένουσα πονεῖν, οὐκ εἰδυῖα [2] τίνα τούτων χάριν ἀπολήψεται.

ϛ'. Καὶ οὐκ ἀρκεῖ θρέψαι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὰν δο-

5. Ac vir quidem eam, quæ in procreatione cooperatur, nutrit, liberiſque naſcendis præparat omnia, quæcunque ad vitam eis conductura putat, eaque quàm poteſt plurima: mulier verò exceptum onus hoc geſtat, cum gravamine vitæque periculo; alimentumque ſuppeditans, quo alitur & ipſa, poſteaquam magno cum labore geſtavit ac peperit, tum nutrit, nullo prius affecta beneficio; tum curat infantem, non agnoſcentem à quo beneficium accipiat, neque valentem indicare, quibus egeat; ſed ipſa quid ei conducat, ac gratum eſſe poſſit, conjecturâ colligens, explere nititur, & longo nutrit tempore, ac noctes dieſque labores perfert, quam pro his gratiam reportatura ſit ignorans.

6. Neque tantum nutrire ſufficit, ſed etiam, ubi ad

---

1 Nominativus conſequentiæ. *Erneſt.*

2 *Stobæus*, εἴ τινα.

ζωσιν ἱκανοὶ εἶναι οἱ παῖδες μανθάνειν τι, ἃ μὲν ἂν αὐτοὶ ἔχωσιν οἱ γονεῖς ἀγαθὰ πρὸς τὸν βίον, διδάσκουσιν· ἃ δ' ἂν οἴωνται ἄλλον ἱκανώτερον εἶναι διδάξαι, πέμπουσι πρὸς τοῦτον δαπανῶντες, καὶ ἐπιμελοῦνται, πάντα ποιοῦντες, ὅπως οἱ παῖδες αὐτοῖς γένωνται, ὡς δυνατὸν, βέλτιστοι.

ζ'. Πρὸς ταῦτα ὁ νεανίσκος ἔφη· Ἀλλά τοι εἰ ταῦτα πάντα πεποίηκε, καὶ ἄλλα τούτων πολλαπλάσια, οὐδεὶς ἂν δύναιτο αὐτῆς ἀνασχέσθαι τὴν χαλεπότητα. καὶ ὁ Σωκράτης, πότερα δὲ οἴει, ἔφη, θηρίου ἀγριότητα δυσφορωτέραν εἶναι, ἢ μητρός; ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη, τῆς μητρὸς τῆς [1] γε τοιαύτης. ἤδη πώποτε οὖν ἢ δακοῦσα κακόν τι σοὶ ἔδωκεν, ἢ λακτίσασα; οἷα ὑπὸ θηρίων ἤδη πολλοὶ ἔπαθον.

η'. Ἀλλὰ νὴ Δία, ἔφη, λέγει ἃ οὐκ ἄν τις ἐπὶ τῷ βίῳ παντὶ βούλοιτο ἀκοῦσαι. σὺ δὲ πόσα, ἔφη ὁ Σωκρά-

discendum aliquid idonei videntur esse liberi, siqua parentes ipsi tenent ad vitam utilia, docent: quibus verò docendis alium magis idoneum esse putant, ad hunc eos magno cum sumptu mittunt, omnique conatu dant operam, ut liberi reddantur, quantum fieri potest, optimi.

7. Ad ea subjecit adolescens: Tametsi hæc omnia fecerit, aliaque his multò plura, nemo tamen ejus asperitatem perferre possit. Et Socrates, Utrum existimas, inquit, toleratu esse difficilius, feræne sævitiam, an matris? Equidem, inquit, matris arbitror, quæ sanè talis sit. Ergone unquam vel mordendo vel recalcitrando te læsit? cujusmodi à belluis multi perpessi sunt.

8. At enim profectò, inquit, ea loquitur, quæ quis audire vel ob omnem hanc vitam nolit. Tu verò quàm multa,

---

1 Γε hoc loco non abundat: *matris*, (intellige *Xentip.*) *quæ quidem hujuscemodi sit.* vid. ad lib. 1. c. 5. §. 2. *Ernest.*

της, οἴει ταύτῃ δυσάνεκτα, καὶ τῇ φωνῇ καὶ τοῖς ἔργοις, ἐκ παιδίου δυσκολαίνων, καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς, πράγματα παρέχειν; πόσα δὲ λυπῆσαι κάμνων;

θ'. Ἀλλ' οὐδεπώποτε αὐτὴν, ἔφη, οὔτ' εἶπα, οὔτ' ἐποίησα οὐδὲν, ἐφ' ᾧ ᾐσχύνθη. τί δ' οἴει, ἔφη, χαλεπώτερον εἶναί σοι ἀκούειν, ὧν αὐτὴ λέγει, ἢ τοῖς ὑποκριταῖς, ὅταν ἐν ταῖς [1] τραγῳδίαις ἀλλήλους τὰ ἔσχατα λέγουσιν; ἀλλ' οἶμαι, ἐπειδὴ οὐκ οἴονται τῶν λεγόντων οὔτε τὸν ἐλέγχοντα ἐλέγχειν, ἵνα ζημιώσῃ, οὔτε τὸν ἀπειλοῦντα ἀπειλεῖν, ἵνα κακόν τι ποιήσῃ, ῥᾳδίως φέρουσι. σὺ δ' εὖ εἰδὼς, ὅτι [2] ἃ λέγει σοι ἡ μήτηρ,

inquit Socrates, intoleranda te huic negotia, tum voce tum facto, tum interdiu tum noctu, à primâ usque ætate molestando putas exhibuisse? quantum doloris attulisse, quoties ægrotares?

9. At ego illi, ait, neque dixi, neque feci quidquam, cujus ipsam puderet. Quid autem, inquit, molestius esse putas, tibine audire, quæ dicit ipsa; an histrionibus, quum in tragœdiis alter alteri convicia extrema dicit? Enimverò arbitror eos, quia non existimant vel illum qui redarguit, lædendi causâ redarguere, vel minantem, damni alicujus inferendi causâ minari, æquo illa ferre animo. Tu verò, quum plane scias, matrem, quæ dicit,

---

1 Cl. *Uptonus*, qui librum nuperrimè edidit, cui titulus, *Critical Observations on Shakespeare*, pro τραγῳδίαις legit τρυγῳδίαις. Ita appellabantur *veteres Comœdiæ*, ut *Aristophanes* earum Scriptores τρυγοδαίμονας appellavit. Veteris comœdiæ vinum, τρύγος, ut tragœdiæ hircus, τράγος, erat *merces*. Not. ad p. 121. τρυγῳδία, sic dicta, ἀπὸ τῆς τρύγης, *vindemia*; vel παρὰ τὴν τρύγα, quòd fæcibus ora oblinerent. *Athen.* lib. 2. Hinc τρυγῳδέω, *convicior, scurrilitèr illudo.*

2 Recepi lectionem *Stobæi*, quæ & *Stephano* placebat. Nam vulgata lectio ὁ, τι λέγει vitiosa est, ut diu viderunt docti. Idem placuit Cl. *Wells*. *Ernest.*

οὐ μόνον οὐδὲν κακὸν νοοῦσαν λέγει, ἀλλὰ καὶ βουλομένην σοι ἀγαθὰ εἶναι, ὅσα οὐδενὶ ἄλλῳ, χαλεπαίνεις; ἢ νομίζεις κακόνουν τὴν μητέρα σοι εἶναι; οὐ δῆτα, ἔφη, τοῦτό γε οὐκ οἴομαι.

ι'. Καὶ ὁ Σωκράτης, οὐκοῦν, ἔφη, ταύτην, εὔνουν τέ σοι οὖσαν, καὶ ἐπιμελομένην, ὡς μάλιστα δύναται, κάμνοντος, ὅπως ὑγιαίνῃς τε καὶ ὅπως τῶν ἐπιτηδείων μηδενὸς ἐνδεὴς ἔσῃ, καὶ πρὸς τούτοις, πολλὰ τοῖς θεοῖς εὐχομένην ἀγαθὰ ὑπὲρ σοῦ, καὶ εὐχὰς ἀποδιδοῦσαν, χαλεπὴν εἶναι φῄς; ἐγὼ μὲν οἶμαι, εἰ τοιαύτην μὴ δύνασαι φέρειν μητέρα, τἀγαθά σε οὐ δύνασθαι φέρειν.

ια'. Εἰπὲ δέ μοι, ἔφη, πότερον ἄλλον τινὰ οἴει δεῖν θεραπεύειν; ἢ παρεσκεύασαι μηδενὶ ἀνθρώπων πειρᾶσθαι ἀρέσκειν, μηδ' ἕπεσθαι, μήτε πείθεσθαι, μήτε στρατηγῷ, μήτε ἄλλῳ ἄρχοντι; καὶ μὰ Δία ἐγώ γε, [1] ἔφη.

non modò nihil mali cogitantem dicere, ſed etiam optantem tibi tantum boni, quantum alii nulli, iniquè fers? an exiſtimas matrem eſſe tibi malevolam? Non equidem, inquit, hoc arbitror.

10. Et Socrates, Ergone tu hanc, ait, quæ tibi benevola eſt, &, quàm maximè poteſt, ægrotantem curat ut valeas ac re neceſſariâ nullâ egeas, præterque hæc, multa Diis bona pro te vovet, ac vota reddit, ſævam eſſe dicis? Equidem ſtatuo, ſi matrem ejuſmodi ferre non poſſis, non poſſe te bona ferre.

11. Dic autem mihi, ait, utrùm tibi alium quempiam colendum putas? an ita comparatus es, ut nemini hominum placere ſtudeas, neminem ſequi, nemini parere, ſive ſit imperator, ſive magiſtratus alius? Equidem profectò, ait.

1 In hujuſmodi reſponſionibus, quæ ad duo contraria membra referuntur, è ſenſu colligendum eſt, cujus membri verbum repetendum

ιβ'. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τῷ γείτονι [1] βούλει σὺ ἀρέσκειν, ἵνα σοι καὶ πῦρ ἐναύῃ, ὅταν τούτου δέῃ, καὶ ἀγαθοῦ τέ σοι γίγνηται συλλήπτωρ, καὶ, ἄν τι σφαλλόμενος τύχῃς, εὐνοϊκῶς ἐγγύθεν βοηθῇ σοι; ἔγωγ', ἔφη. τί δέ; συνοδοιπόρον, ἢ σύμπλουν, ἢ εἴ τῳ ἄλλῳ [2] ἐντυγχάνοις, οὐδὲν ἄν σοι διαφέρειν φίλον ἢ ἐχθρὸν γενέσθαι, ἢ καὶ τῆς παρὰ τούτων εὐνοίας οἴει δεῖν ἐπιμελεῖσθαι; ἔγωγ', ἔφη.

ιγ'. Εἶτα τούτων μὲν ἐπιμελεῖσθαι παρεσκεύασαι, τὴν δὲ μητέρα τὴν πάντων μάλιστά σε φιλοῦσαν οὐκ οἴει δεῖν θεραπεύειν; οὐκ οἶσθα, ὅτι καὶ ἡ πόλις ἄλλης μὲν ἀχαριστίας οὐδεμιᾶς ἐπιμελεῖται, οὐδὲ δικάζει, ἀλλὰ περιορᾷ τοὺς εὖ πεπον-

12 Ergo, inquit Socrates, etiam vicino placere velis, ut ignem accendat tibi, quum opus erit, teque in aliquâ re bonâ adjuvet, ac ſiquid adverſi accidat, è propinquo tibi benevolè ſuccurrat: Equidem, ait. Quid autem? nihil intereſſe putas, comitem itineris, aut navigationis, aut alium quendam, in quem incideris, amicum an hoſtem habeas; vel potiùs eorum etiam benevolentiam conſequendam eſſe putas? Equidem, ait.

13. Ergo comparatus es horum habere rationem, matrem verò, quæ te plus omnibus hiſce diligit, colendam tibi non exiſtimas? An ignoras, civitatem alterius quidem nullius ingratitudinis habere rationem, nec in eam *actionem* dare, ſed ſuſque deque ferre, ſi benefi-

---

ſit. Hic ſemper ἀπὸ κοινοῦ verbum melioris membri repetendum eſt, ut hic, οἴομαι δεῖν θεραπεύειν. *Erneſt.*

1 *Stephanus*, βούλει. At profectò τὸ σὺ abundat. Nequè tamen quicquam mutaverim, cum ſemper hic tempore præſenti utatur *Xenophon. Erneſt.*

2 *Caſtellio* & *Wells* malè, τῷ. Nihil hîc articulo opus. Sic ſect. 13. Iidem malè. τῇ μητέρᾳ τῶν πάντων pro τὴν μητέρα τὴν πάντων. *Erneſt.*

θέντας χάριν οὐκ ἀποδιδόντας· ἐὰν δέ τις γονέας μὴ θεραπεύῃ, τούτῳ δίκην τε ἐπιτίθησι, καὶ ἀποδοκιμάζουσα οὐκ ἐᾷ ἄρχειν τοῦτον, ὡς οὔτε ἂν τὰ ἱερὰ εὐσεβῶς θυόμενα ὑπὲρ τῆς πόλεως, τούτου θύοντος, οὔτε ἄλλο καλῶς καὶ δικαίως οὐδὲν ἂν [1] τούτου πράξαντος; καὶ νὴ Δία ἐάν τις [2] τῶν γονέων τελευτησάντων τοὺς τάφους μὴ [3] κοσ-

ciis affecti gratiam non referant: at ſiquis parentes non colat, eum pœnâ multare, rejectumque magiſtratus obire non pati, quòd nec ſacra ritè fierent pro ſalute civitatis, ſi quidem hic faceret, nec hujuſmodi homo ullam aliam rem rectè & juſtè facere ſoleret? Etiam hoc profectò, ſiquis parentum mortuorum ſepulchra non or-

---

1 Obſervent hîc tirones, primò accuſativos conſequentiæ, οὔτε ἂν τὰ ἱερὰ εὐσεβῶς θυόμενα, deinde iis jungi ſtatim genitivos, οὔτε ἄλλο— τούτου πράξαντος. Sic apud *Thucyd.* 4. 10. genitivi & dativi juguntur: τοῦ τε γὰρ χωρίου τὸ δυσέμβατον ἡμέτερον νομίζω, ὃ, μενόντων ἡμῶν, σύμμαχον γίγνεται, ὑποχωρήσασι δὲ &c. Alia exempla è *Pauſaniâ* ſuggeret *Sylburgius* ad *Pauſan.* p. 931. Cæterùm diſtinctio ponenda eſt poſt πόλεως aut θυόμενα, quæ in vulgatis non eſt. *Leunclavius* tamen ita interpretatus eſt, quaſi poſt θυόμενα interpunxiſſet. Cel. *Geſnerus* autem εὐσεβῶς refert ad θύοντος. Sed mihi iſta σύγχυσις, (cujus exempla ſcio apud bonos auctores occurrere, vid. *Jenſ.* Lect. *Luc.* p. 319. *Sylburg.* p. 928.) non placet. Sed quis autem εὐσεβῶς loco motum putet, & ante τούτου θύοντος ponat, non repugnem. *Erneſt.*

2 Pietatis quoddam officium erga benè meritos, aut immeritâ morte ſublatos, habitam fuiſſe monumentorum exornationem plurimis comprobatur exemplis. Καὶ ἐκόσμησαν δὴ τοῦτο τὸ μνῆμα οἱ Θηβαῖοι περὶ τῆς μάχης. *Xenoph. Hiſt. Gr.* lib. 6. Κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων. *Matt.* 23. 29.

3 Hunc locum illuſtrat lepidum Epigramma *Callimachi*, quod adjiciemus:

Στήλην μητρυιῆς, μικρὸν λίθον, ἔστεφε κοῦρος,
Ὡς βίον, ἠλλάχθαι καὶ τρόπον οἰόμενος.
Ἡ δὲ τάφῳ κλινθεῖσα κατέκτανε παῖδα πεσοῦσα.
Φεύγετε μητρυιῆς καὶ τάφον οἱ πρόγονοι.

μὴ, καὶ τοῦτο ἐξετάζει ἡ πόλις ἐν ταῖς τῶν [1] Ἀρχόντων δοκιμασίαις.

ιδ'. Σὺ οὖν, ὦ παῖ, ἂν σωφρονῇς, τοὺς μὲν θεοὺς [2] παραιτήσῃ συγγνώμονάς σοι εἶναι, εἴ τι παρημέληκας τῆς μητρὸς, μή σε καὶ οὗτοι νομίσαντες ἀχάριστον εἶναι, οὐκ ἐθέλωσιν εὖ ποιεῖν· τοὺς δὲ ἀνθρώπους φυλάξῃ, μή σε αἰσθόμενοι τῶν γονέων ἀμελοῦντα, πάντες ἀτιμάσωσιν, εἶτα ἐν ἐρημίᾳ φίλων ἀναφανῇς. εἰ γὰρ σε ὑπολάβοιεν πρὸς τοὺς γονεῖς ἀχάριστον εἶναι, οὐδεὶς ἂν νομίσειεν, εὖ σε ποιήσας χάριν ἀπολήψεσθαι.

net, reſpublica magiſtratuum in examinibus inquirit.

14. Ergo tu, mi fili, ſi ſapias, Deus ipſos deprecaberis, ut ignoſcant tibi, ſi quidem erga matrem negligens fuiſti, ne te illi & ingratum eſſe exiſtiment, & benefacere tibi nolint: & cavebis ab hominibus, ne hi te nullam animadvertentes parentum rationem habere, omnes pro nihilo habeant, & privatus amicis omnibus apparueris. Nam ſi te ſuſpicabuntur erga parentes ingratum eſſe, nemo exiſtimaturus eſt, ſe pro beneficiis tibi præſtitis gratiam reportaturum.

Serta puer cippo dabat officioſa novercæ,
Mutâſſe ut vitam, ſic ratus ingenium.
Ille cadens miſerum oppreſſit labendo, novercæ
Vos quoque, privigni, deindè cavete rogos.

vid. *Brodæum* ad hoc epigramma Anthol. l. 1. c. 50. *Erneſt.*

1 Qui *Archontes* fieri volebant, iis cum in ſenatu, tum in foro, quædam quæſtiones proponebantur, de eorum natalibus, vitâ & moribus, inter quas etiam erat hæc præcipua: *Utrum parentes & vivos & mortuos rectè coluerint.* Id examen in ſenatu dicebatur ἀνάκρισις, in foro δοκιμασία, auctore *Polluce*, VIII. 9. vid. Cel. *Potter* Archæol. l. 1. c. 12. *Erneſt.*

2 *Stobæus* pro παραιτήσῃ habet παραιτήσεις. Idem negationem οὐ addit ante φυλάξῃ planè (meo judicio) ſupervacaneam. Idem legit πάντη, non πάντες. *H. Steph.*

ΚΕΦ. γ′.

Χαιρεφῶντα δέ ποτε καὶ Χαιρεκράτην, ἀδελφὼ μὲν ὄντε ἀλλήλοιν, ἑαυτῷ δὲ γνωρίμω, αἰσθόμενος διαφερομένω, ἰδὼν τὸν Χαιρεκράτην, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Χαιρέκρατες, οὐ δήπου καὶ σὺ εἶ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων, οἳ [1] χρησιμώτερον νομίζουσι χρήματα ἢ [2] ἀδελφούς, καὶ ταῦτα, τῶν μὲν ἀφρόνων ὄντων, τοῦ δὲ φρονίμου. καὶ τῶν μὲν βοηθείας δεομένων, τοῦ δὲ βοηθεῖν δυναμένου· καὶ πρὸς τούτοις, τῶν μὲν πλειόνων ὑπαρχόντων, τοῦ δ' ἑνός;

CAP. III.

Fratres inimicitias exercentes placat.

CÆterum animadvertens aliquando (*Socrates*,) Chærephontem & Chærecratem fratres, familiares suos, inter se dissidere; ubi Chærecratem vidisset, Dic mihi, mi Chærecrates, ait, num tu ex iis es hominibus, qui utilius quid esse divitias putant, quàm fratrem; quanquam illæ insipientes sit, hic sapiens: illæ ope indigeant, hic opitulari possit: illæ denique multæ sint, frater autem unus?

---

1 Intell. χρῆμα, ἔργον. vid. ad lib. 1. c. 3. n. 3.

2 Per Synesin in h. v. pluralis vim singularis numeri habet, & contrà. Itaque & in sequentibus ἀδελφοὶ & ἀδελφοὺς promiscuè dicuntur, eodem sensu. Non ergo cum *Stephano* leges ἀδελφὸν pro ἀδελφοὺς, quam lectionem præter rem Doct. viri *Wells* & *Gesnerus* receperunt. Si omnes hujus generis locos in *Xenophonte* vellemus ad vulgarem dicendi rationem revocare, quot mutandi essent? Sic §. 2. δύναται & ἀγνοοῦσι, quod frustrà mutaveris; & c. 4. §. 7. φίλος πρὸς φίλους, *amicus amici causâ, vel amici amicorum causâ.* Hîc verò, quod maximum est, pluralis est de genere, singularis autem, qui sequitur, de uno *Ch.* fratre. Etiam τοῦτο propriè dicere debebat, non ταῦτα. *Ernest.*

β'. Θαυμαστὸν δὲ καὶ τοῦτο, εἴτις τοὺς μὲν ἀδελφοὺς ζημίαν ἡγεῖται, ὅτι οὐ καὶ τὰ τῶν ἀδελφῶν κέκτηται, τοὺς δὲ πολίτας οὐχ ἡγεῖται ζημίαν, ὅτι οὐ καὶ τὰ τῶν πολιτῶν ἔχει· ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν δύναται λογίζεσθαι, ὅτι κρεῖττον σὺν πολλοῖς οἰκοῦντα, ἀσφαλῶς ἀρκοῦντα ἔχειν, ἢ μόνον διαιτώμενον τὰ τῶν πολιτῶν ἐπικινδύνως πάντα κεκτῆσθαι· ἐπὶ δὲ τῶν ἀδελφῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο [1] ἀγνοοῦσι.

γ'. Καὶ οἰκέτας μὲν οἱ δυνάμενοι ὠνοῦνται, ἵνα συνεργοὺς ἔχωσι, καὶ φίλους κτῶνται, ὡς βοηθῶν δεόμενοι· τῶν δὲ ἀδελφῶν ἀμελοῦσιν, ὥσπερ ἐκ πολιτῶν μὲν γιγνομένους φίλους, ἐξ ἀδελφῶν δὲ οὐ [2] γιγνομένους.

2. Mirum hoc quoque, posse quem fratres suos sibi detrimento esse putare, propterea quòd non etiam fratrum facultates possideat; at cives sibi detrimento non esse arbitrari, quòd civium bona non habeat; sed posse hâc in parte ratiocinari, quòd præstat ut aliquis cum multis habitans securè, quæ sufficiant, habeat; quàm si solus vivat, ac civium facultates cum periculo omnes possideat: in fratribus id ipsum ignorare.

3. Ac servos quidem emunt, qui possunt, ut laborum socios habeant; amicos parant, quòd opitulatoribus egeant: fratres autem negligunt, quasi ex civibus amici fieri possint, ex fratribus non possint.

---

1 Quum præcesserit δύναται λογίζεσθαι, verbum ei oppositum, ἀγνοοῦσι, quod de eodem dicitur homine, quomodo stare possit non video; quare aut δύναται cum ἀγνοεῖ, aut δύνανται cum ἀγνοοῦσι legendum censeo. *H. Steph*

2 Accusativus consequentiæ. *Atticè* enim pro genitivis consequentiæ sunt Accusativi, & fermè cum ἅτε & ὥσπερ, ut ait *Wellerus* in Syntaxi. Exempla sunt in sacris Scriptoribus. Confer *Act.* c. 2. v. 3.

δ'. Καὶ μὴν [1] πρὸς φιλίαν μέγα μὲν ὑπάρχει τὸ ἐκ τῶν αὐτῶν φῦναι, μέγα δὲ τὸ ὁμοῦ τραφῆναι. ἐπεὶ καὶ [2] τοῖς θηρίοις πόθος τις ἐγγίγνεται τῶν συντρόφων. πρὸς δὲ τούτοις, καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τιμῶσί τε μᾶλλον τοὺς συναδέλφους ὄντας τῶν ἀναδέλφων, καὶ ἧττον τούτοις ἐπιτίθενται.

ε'. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν. Ἀλλ' εἰ μὲν, ὦ Σώκρατες, μὴ μέγα εἴη τὸ διάφορον, ἴσως ἂν δέοι φέρειν τὸν ἀδελφὸν, καὶ μὴ μικρῶν ἕνεκα φεύγειν. ἀγαθὸν γὰρ (ὥσπερ καὶ σὺ λέγεις) ἀδελφὸς, ὢν οἷον δεῖ. ὁπότε μέντοι παντὸς ἐνδέοι, καὶ πᾶν τὸ ἐναντιώτατον εἴη, τί ἄν τις ἐπιχειροίη τοῖς ἀδυνάτοις;

ς'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· πότερα δὲ, ὦ Χαιρέκρατες, οὐ-

4. Atquì multùm ad amicitiam conducit, ex iisdem natum esse; multùm, unâ nutriri. Nam & feris quoddam eorum, quæ unà nutrita sunt, desiderium innascitur. Prætereà cæteri quoque homines honorant magis illos qui fratres habent, quàm qui nullos; ac minùs eos aggrediuntur.

5. Tum Chærecrates, Enimverò, mi Socrates, ait, si non magnum sit dissidium, fortasse ferendus sit frater, neque ob exiguas causas fugiendus. Quippe bonum quoddam (sicut & tu dicis) frater est, si talis sit, qualem esse convenit. At si planè desit officio, & quidvis aliud sit potiùs quàm frater; quamobrem quis ea, quæ fieri nequeunt, conetur?

6. Utrum verò, mi Chærecrates, inquit Socrates, ne-

1 Vide *Plutarchi* libellum de *Fraterno Amore*.

2 Ita ferè *Noster* in *Cyrop.* lib. 2. ὥσπερ καὶ τὰ θηρία, τὰ ὁμοῦ τρεφόμενα, δεινὸν ἔχοντα πόθον, ἤν τις αὐτὰ διασπᾷ ἀπ' ἀλλήλων. Similem etiam locum apud *Plutarchum* invenies, *De educat. puer.* Tom. II. p. 3.

δενὶ ἀρέσαι δύναται Χαιρεφῶν, ὥσπερ οὐδέ σοι; ἢ ἔστιν οἷς καὶ πάνυ ἀρέσκει; Διὰ τοῦτο γάρ τοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἄξιόν ἐστιν ἐμὲ μισεῖν αὐτόν, ὅτι ἄλλοις μὲν ἀρέσκειν δύναται, ἐμοὶ δέ, ὅπου ἂν παρῇ, πανταχοῦ καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ ζημία μᾶλλον ἢ ὠφέλεια ἐστίν.

ζ'. Ἀρ' οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ ἵππος τῷ ἀνεπιστήμονι μέν, ἐγχειροῦντι δὲ χρῆσθαι, ζημία ἐστίν, οὕτω καὶ ἀδελφός, ὅταν τις αὐτῷ μὴ ἐπιστάμενος ἐγχειρῇ χρῆσθαι, ζημία ἐστί;

η', Πῶς δ' ἂν ἐγώ, ἔφη ὁ Χαιρεκράτης, ἀνεπιστήμων εἴην ἀδελφῷ χρῆσθαι, ἐπιστάμενός γε καὶ εὖ λέγειν τὸν εὖ λέγοντα, καὶ εὖ ποιεῖν τὸν εὖ ποιοῦντα; τὸν μέν τοι καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πειρώμενον ἐμὲ ἀνιᾶν, οὐκ ἂν δυναίμην οὔτ' εὖ λέγειν, οὔτ' εὖ ποιεῖν, ἀλλ' οὐδὲ πειράσομαι.

mini Chærephon placere poteſt, ſicut & tibi non placet? an ſunt nonnulli, quibus egregiè placeat? Hac ipsâ de causâ, mi Socrates, ait, æquum eſt illum mihi eſſe odio, quòd aliis quidem placere poſſit, mihi verò, ubicunque adeſt, verbis ac factis detrimento potiùs quàm commodo ſit.

7. Ergone, ait Socrates, perindè atque equus homini imperito, qui uti eo conetur, damno eſt; ſic & frater, quum quis eo vult uti, qui neſciat, eſt detrimento?

8. Quonam modo erga fratrem, inquit Chærecrates, me gerere non nôrim quum & verbis & factis benignus in illum eſſe poſſim, qui verbis itidem ac factis benignus erga me eſt? At verò qui & verbis & factîs mihi moleſtiam parere dat operam, benignè me in eum verbo factove gerere nec poſſum nec volo.

θ'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· θαυμαστά γε λέγεις, ὦ Χαιρέκρατες, εἰ κύνα μὲν, εἴ σοι ἦν ἐπὶ προβάτοις ἐπιτήδειος, καὶ τοὺς μὲν ποιμένας ἠσπάζετο, σοὶ δὲ προσιόντι ἐχαλέπαινεν, ἀμελήσας ἂν τοῦ ὀργίζεσθαι, ἐπειρῶ εὖ ποιήσας πραΰνειν αὐτόν. τὸν δὲ ἀδελφὸν φὴς μὲν μέγα ἂν ἀγαθὸν εἶναι, ὄντα πρὸς σε οἷον δεῖ, ἐπίστασθαι δὲ ὁμολογῶν καὶ εὖ ποιεῖν καὶ εὖ λέγειν, οὐκ ἐπιχειρεῖς μηχανᾶσθαι, ὅπως σοι ὡς βέλτιστος ᾖ.

ι'. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης, δέδοικα, ἔφη, ὦ Σώκρατες, μὴ οὐκ ἔχω ἐγὼ τοσαύτην σοφίαν, ὥστε Χαιρεφῶντα ποιῆσαι πρὸς ἐμὲ οἷον δεῖ. καὶ μὴν οὐδέν γε ποικίλον, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδὲ καινὸν δεῖ ἐπ' αὐτὸν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μηχανᾶσθαι· οἷς δὲ καὶ σὺ ἐπίστασαι αὐτὸς, οἶμαι ἂν αὐτὸν ἁλόντα περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαί σε.

9. Et Socrates, Mira verò narras, inquit, mi Chærecrates, te, ſi canem habeas, atque in ovibus cuſtodiendis aptus ſit, ac paſtoribus quidem blandiatur, in te verò adeuntem ſæviat, omiſsâ iracundiâ, benefaciendo eniti ut eum mitiges: fratrem verò, quem magnum quoddam bonum ais eſſe ſi erga te talis ſit ut decet, non te operam dare ut optimum tibi reddas; præſertim quum & verbis & factis benignum eſſe ex confeſſo ſcias.

10. Vereor equidem, ait Chærecrates, ne non tanta ſit in me ſolertia, mi Socrates, ut Chærephontem erga me talem reddere poſſim, qualem eſſe oportet. Atqui, ſubjecit Socrates, nihil artificioſi neque novi ut ejus causâ excogites opus eſt, meâ quidem ſententiâ: nam exiſtimo eum illis artibus, quas tu non ignoras, allectum abs te, plurimi te facturum.

ια΄. Οὐκ ἂν [1] φθάνοις, ἔφη, λέγων, εἴ τι ᾔσθησαί με φίλτρον ἐπιστάμενον, ὃ ἐγὼ εἰδὼς λέληθα ἐμαυτόν; λέγε δέ μοι, ἔφη, εἴ τινα τῶν γνωρίμων βούλοιο κατεργάσασθαι, ὁπότε θύοι, [2] καλεῖν σε ἐπὶ δεῖπνον, τί ἂν ποιοίης; δῆλον, ὅτι κατάρχοιμι ἂν τοῦ αὐτὸς, ὅτε θύοιμι, καλεῖν ἐκεῖνον.

ιβ΄. Εἰ δὲ βούλοιο τῶν φίλων τινὰ προτρέψασθαι, ὁπότε ἀποδημοίης, ἐπιμελεῖσθαι τῶν σῶν, τί ἂν ποιοίης; δηλονότι πρότερος ἂν ἐγχειροίην ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἐκείνου, ὁπότε ἀποδημοίη.

ιγ΄. Εἰ δὲ βούλοιο ξένον ποιῆσαι ὑποδέχεσθαι σεαυτὸν, ὁπότε ἔλθοις εἰς [3] τὴν ἐκείνου, τί ἂν ποιοίης; δηλονότι καὶ τοῦτον πρότερος ὑποδεχοίμην ἂν, ὁπότε ἔλθοι Ἀθήναζε· καὶ

11. Dic mihi priùs, inquit, an me quaſdam illecebras nôſſe ſenſeris, quas ipſemet ſcire me ignoraverim? Tu verò mihi dicito, inquit, ſi quem familiarium eo deducere velles, ut, ubi rem ſacram facit, ad cœnam te vocaret; quid faceres? Nimirum prior hominem, ipſe rem ſacram faciens, invitarem.

12. At ſi velles amicorum aliquem impellere, ut te abſente peregrè, rerum tuarum curam gereret, quid faceres? Nimirum prior operam darem, ut per ipſius abſentiam res ipſius curarem.

13. Si velles ab hoſpite impetrare, ut te exciperet ad ſe venientem, quid faceres? Nimirùm hunc quoque prior exciperem, venientem Athenas: atque etiam

---

1 De voce φθάνειν vide quæ habet *Erneſtus* in not. ad Lib. 3. c. 11. §. 1. ubi hunc locum laudat et explicat.

2 *Vocat* ad convivium ex victimis paratum, cui honoris causâ amici adhiberi ſolebant. Confer *Pauli Epiſt.* prim. ad *Corinth.* c. 10. v. 27. Εἰ δέ τις καλεῖ ὑμᾶς &c. vid. h. lib. c. 9. ſect. 4.

3 Intell. πόλιν.

εἴγε βουλοίμην αὐτὸν προθυμεῖσθαι συμπράττειν μοι ἐφ' ἃ ἥκοιμι, δηλονότι καὶ τοῦτο δέοι ἂν πρότερον αὐτὸν ἐκείνῳ ποιεῖν.

ιδ'. Πάντα ἄρα σύ γε τὰ ἐν ἀνθρώποις φίλτρα ἐπιστάμενος πάλαι ἀπεκρύπτου. ἢ ὀκνεῖς, ἔφη, ἄρξαι, μὴ αἰσχρὸς φανῇς, ἐὰν πρότερος τὸν ἀδελφὸν εὖ ποιῇς; καὶ μὴν πλείστου γε δοκεῖ ἀνὴρ ἐπαίνου ἄξιος εἶναι, ὃς ἂν φθάνῃ τοὺς μὲν πολεμίους κακῶς ποιῶν, τοὺς δὲ φίλους εὐεργετῶν. εἰ μὲν οὖν ἐδόκει μοι Χαιρεφῶν ἡγεμονικώτερος εἶναι σοῦ πρὸς τὴν [1] φύσιν ταύτην, ἐκεῖνον ἂν ἐπειρώμην πείθειν πρότερον ἐγχειρεῖν τῷ σε φίλον ποιεῖσθαι. νῦν δέ μοι σὺ δοκεῖς ἡγούμενος μᾶλλον ἂν ἐξεργάσασθαι τοῦτο.

ιε'. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν, ἄτοπα λέγεις, ὦ Σώκρα-

ſi vellem efficere alacrem ad ea mihi conficienda, quorum cauſâ venirem, neceſſe foret, ut ipſe prior idem illi præſtarem.

14. Ergo tu quum omnes illecebras, quæ inter homines ſunt, jamdudum noris, eas celabas. An cunctaris, inquit, principium facere propterea, ne turpis videare, ſi prior beneficio fratrem afficias? Atqui maximâ vir laude dignus eſſe videtur, qui hoſtes, lædendo; benefaciendo, amicos antevertit. Quare ſi mihi videretur Chærephon ad tale ingenium priùs induendum aptior eſſe, operam in illo perſuadendo collocarem, ut prior amicitiam tuam conciliare ſibi ſtuderet: nunc tu mihi videris, ſi rem ordiare, rectiùs confecturus.

15. Abſurda dicis, mi Socrates, inquit Chærecrates,

---

1 *Stobæus:* φιλίαν. *Ernſt.*

τες, καὶ οὐδαμῶς πρὸς σοῦ, ὅς γε κελεύεις ἐμὲ νεώτερον ὄντα καθηγεῖσθαι· καὶ τοι τοῦτό γε παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις τἀναντία νομίζεται, τὸν πρεσβύτερον ἡγεῖσθαι παντὸς καὶ ἔργου καὶ λόγου.

ιϛʹ. Πῶς; ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ γὰρ καὶ ὁδοῦ παραχωρῆσαι τὸν νεώτερον πρεσβυτέρῳ συντυγχάνοντι πανταχοῦ νομίζεται, καὶ οὐ [1] καθήμενον [2] ὑπαναστῆναι, καὶ κοίτῃ μαλακῇ τιμῆσαι, καὶ λόγῳ ὑπεῖξαι; ὦ ἀγαθέ, μὴ ὄκνει, ἔφη, ἀλλ' ἐγχείρει τὸν ἄνδρα καταπραΰνειν, καὶ πάνυ ταχύ σοι ὑπακούσεται. οὐχ ὁρᾷς, ὡς φιλότιμός ἐστι, καὶ ἐλευθέριος; τὰ μὲν γὰρ πονηρὰ ἀνθρώπια οὐκ ἂν ἄλλως μᾶλλον ἕλοις, ἢ εἰ διδοίης τι· τοὺς δὲ καλοὺς κἀγαθοὺς ἀνθρώπους προσφιλῶς χρώμενος μάλιστ' ἂν κατεργάσαιο.

miniméque tibi convenientia, qui me minorem ætate jubeas initium facere: quum apud omnes homines contrarium quiddam in more poſitum ſit, nimirùm ut ætate provectior in omni dicto factoque principium faciat.

16. Quî hoc? ait Socrates: annon ubique receptum more eſt, ut junior grandiori occurrenti de via cedat; annon ut ſedens aſſurgat, & lecti mollioris honorem tribuat, & inter colloquendum cedat? Ne cuncteris, inquit, vir bone, ſed hominem mitigare tenta, qui quidem celeriter admodum tibi obediet. Non vides, quàm cupidus honoris, quàm liberalis ſit? Homunciones enim futiles aliâ ratione nullâ faciliùs allicies, quàm aliquid largiendo: virtutis & honeſti ſtudioſos homines, ſi cum eis amanter agas, maximè tibi conformaveris.

1 Οὐ non eſt apud *Stobæum:* & malebat deleri *Stephanus*, quòd nil opus ſit interrogandi cauſâ bis poni. *Erneſt.*

2 Omnium ferè Nationum, præcipuè orientalium, moris erat. Confer *Job.* c. 29. v. 8. *Videntes me—etiam decrepiti aſſurgentes ſtabant.*

ιζʹ. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· ἐὰν οὖν, ἐμοῦ ταῦτα ποιοῦντος, ἐκεῖνος μηδὲν βελτίων γίγνηται; τί γὰρ ἄλλο, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἢ κινδυνεύσεις ἐπιδεῖξαι, σὺ μὲν χρηστός τε καὶ φιλάδελφος εἶναι, [1] ἐκεῖνος δὲ φαῦλός τε καὶ οὐκ ἄξιος εὐεργεσίας; ἀλλ' οὐδὲν οἶμαι τούτων ἔσεσθαι. νομίζω γὰρ αὐτόν, ἐπειδὰν αἴσθηταί σε προκαλούμενον ἑαυτὸν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, πάνυ φιλονεικήσειν, ὅπως περιγένηταί σου λόγῳ καὶ ἔργῳ εὖ ποιῶν.

ιηʹ. Νῦν μὲν γὰρ οὕτως, ἔφη, διάκεισθε, ὥσπερ εἰ τὼ χεῖρε, ἃς ὁ θεὸς ἐπὶ τῷ συλλαμβάνειν ἀλλήλαιν ἐποίησεν, ἀφεμένω τούτου τράποιντο πρὸς τὸ διακωλύειν ἀλλήλω· ἢ εἰ τὼ πόδε, θείᾳ μοίρᾳ πεποιημένω πρὸς τὸ συνεργεῖν ἀλλήλοιν, ἀμελήσαντε τούτου ἐμποδίζοιεν ἀλλήλω. οὐκ ἂν πολλὴ ἀμαθία εἴη

17. Et Chærecrates, Quid ſi, inquit, me hoc agente, nihilo fiat ille melior? Quid aliud periculi fuerit, inquit Socrates, quàm ut tu declares, te quidem virum bonum fratriſque ſtudioſum eſſe; illum verò nullius momenti, & indignum beneficio? ſed horum nihil futurum arbitror. Nam exiſtimo ipſum, ubi animadverterit ſe ad certamen hoc abs te provocari, magnâ contentione conaturum, ut te verbis ac reipsâ ſuperare beneficentiâ poſſit.

18. Nunc quidem, inquit, ita affecti eſtis, ac ſi manus ambæ, quas Deus idcircò creavit, ut mutuò ſe juvent, hoc omiſſo, ad impedimentum ſeſe invicem converterent: vel ſi pedes ambo, qui divino conſilio mutuas ad operas conditi ſunt, hoc ipſo neglecto, ſibi invicem impedimento eſſent. Annon magna fuerit inſcitia,

---

1 Intell. κινδυνεύσει ἐπιδεῖξαι φαῦλός τε κ. ȣ. α. ε. εἶναι. cæterùm illud τί γὰρ ἄλλο ἢ κινδυνεύσεις, ſimile eſt Latinorum rationi, cum verbum *facere* omittunt, de quâ ratione v. *Gronov*. ad *Liv*. lib. 2. 1. *Erneſt*.

καὶ κακοδαιμονία, τοῖς ἐπ' ὠφελείᾳ [1] πεποιημένοις ἐπὶ βλάβῃ χρῆσθαι;

ιθ'. Καὶ μὴν ἀδελφώ γε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ θεὸς ἐποίησεν ἐπὶ μείζονι ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν, ἢ χεῖρέ τε, καὶ πόδε, καὶ ὀφθαλμώ, καὶ τἄλλα, ὅσα ἀδελφὰ ἔφυσεν ἀνθρώποις. χεῖρες μὲν γὰρ, εἰ δέοι αὐτὰς τὰ πλέον ὀργυιᾶς διέχοντα ἅμα ποιῆσαι, οὐκ ἂν δύναιντο· πόδες δ' οὐδ' ἂν ἐπὶ τὰ ὀργυιὰν διέχοντα ἔλθοιεν ἅμα· ὀφθαλμοὶ δὲ, οἳ καὶ δοκοῦντες ἐπὶ πλεῖστον ἐξικνεῖσθαι, οὐδ' ἂν τῶν ἔτι ἐγγυτέρω ὄντων τὰ ἔμπροσθεν ἅμα καὶ τὰ ὄπισθεν ἴδειν δύναιντο. ἀδελφὼ δὲ, φίλω ὄντε, καὶ πολὺ διεστῶτε πράττετον ἅμα καὶ τὰ ἐπ' ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν.

magnaque înfelicitas, iis ad detrimentum uti, quæ ad utilitatem facta sunt?

19. At enim fratres duos germanos, meâ quidem sententiâ, condidit Deus majorem ad utilitatem mutuam, quàm manus utrasque, quàm pedes, quàm oculos, quàm cætera, quæcunque natura voluit in hominibus esse germana. Quippe manus, si eas necesse sit illa simul agere, quæ longiori spatio quàm unius orgyæ distent, nequaquam id poterint: pedes ne ad ea quidem, quæ orgyæ distent inter se spatio, simul accesserint: oculi, qui pertingere quàm longissimè putantur, ne propiora quidem à fronte simul & à tergo videre possint. Fratres autem, si amici sint, etiam magno dissiti intervallo ea possunt agere, quæ ad utriusque utilitatem conducant.

1 *Stobæus* ἀλλήλοιν ponit inter ἐπ' ὠφελείᾳ & πεποιημένοις. *Ernest.*

ΚΕΦ. δ'.

Ἤκουσα δέ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ φίλων διαλεγομένου, ἐξ ὧν ἔμοιγε ἐδόκει μάλιστ' ἄν τις ὠφελεῖσθαι πρὸς φίλων κτῆσίν τε καὶ χρείαν. τοῦτο μὲν γὰρ δὴ πολλῶν ἔφη ἀκούειν, ὡς πάντων κτημάτων κράτιστον ἂν εἴη φίλος σαφὴς καὶ ἀγαθός· ἐπιμελουμένους δὲ παντὸς μᾶλλον ὁρᾷν ἔφη τοὺς πολλοὺς ἢ φίλων κτήσεως.

β'. Καὶ γὰρ οἰκίας, καὶ ἀγροὺς, καὶ ἀνδράποδα, καὶ βοσκήματα, καὶ σκεύη κτωμένους [1] τε ἐπιμελῶς ὁρᾷν ἔφη, καὶ τὰ ὄντα σώζειν πειρωμένους· φίλον δὲ (ὃ μέγιστον ἀγαθὸν εἶναί

CAP. IV.

De curâ Amicorum.

PRæterea Socratem aliquando de amicis etiam id disserentem audivi, de quo mihi quidem videretur aliquis utilitatem maximam ad conciliationem & usum amicorum percepturus. Nam audire se dicebat ex multis, esse quiddam inter omnia bona præstantissimum, amicum certum ac bonum: videre tamen complures cujusvis rei curâ potius affici, quàm ut amicos sibi pararent.

2. Aiebat enim cernere se quosdam, qui & domos, & prædia, & mancipia, & rem pecuariam, & supellectilem studiosè comparant, acquisitaque conservare conantur; at complures amicum (quem bonum esse maximum

---

1 Cum vulgatum καὶ post κτωμένους planè non habeat locum, facilè recepi τε, quod in veteri editione, nescio quâ, reperit Cel. *Gesnerus. Ernest.*

φασιν) ὁρᾷν ἔφη τοὺς πολλοὺς, οὔτε ὅπως [1] κτήσωνται φροντίζοντας, οὔτε, [2] ὅπως οἷόν τε, ἑαυτοῖς σώζοντας.

γʹ. Ἀλλὰ καὶ καμνόντων φίλων τε καὶ οἰκετῶν, ὁρᾷν τινας, ἔφη, τοῖς μὲν οἰκέταις καὶ ἰατροὺς εἰσάγοντας, καὶ τἄλλα πρὸς ὑγίειαν ἐπιμελῶς παρασκευάζοντας, τῶν δὲ

perhibeant) neque ut ſibi parent ſollicitos eſſe; neque ut, quantùm poſſint, eum ſibi conſervent.

3. Quinetiam videre ſe aiebat nonnullos, amicis & ſervis ſimul ægrotantibus, ad ſervos quidem adducere medicos, aliaque valetudini conducentia ſtudiosè parere, quum

---

1 Sic erat in *Caſelianâ*. In *Wechel*. & *Angl*. autem eſt κτήσονται: utrum præferas; manum haud verterim: nam utrumque rectè dicitur, & fut. pr. & aor. pr. conjunctivus crebò in libris permutantur. vid. *Stephan*. ad *Thucyd*. 1. 55. *Erneſt*.

2 In hâc lectione omnes prope editiones conſentiunt. Quæ ſi ſana eſt, ut, dum meliora docebimur, ſtatuemus, ita, ut nos fecimus, locus eſt interpungendus. Dicit *Socrates*, ſe non vidiſſe σώζοντας ἑαυτοῖς τοὺς φίλους, ὅπως οἷόν τε, *pro viribus*. ὅπως pro ὡς, ut ſæpè apud optimos Auctores. *Stephanus* in Theſauro è *Demoſthene* laudat, ὅπως ἂν δύνωνται. Sed in editione *Halens*. eſt, item in *Baſilienſi*, σώζωνται. Quæ lectio, ſi eſt è Codd. fortè vulgatæ præferenda videbitur, ſed tum ſimul etiam ὡς antè οἷον cum *Geſnero* ponendum, quod ultima in ὅπως abſorbere potuit: niſi fortaſsè fuit, qui, quòd ἀνακολουθίαν concoquere non poterat, σώζοντας in σώζωνται mutavit, ut τῷ κτήσωνται reſponderet, quod mihi valde ſit veriſimile; & ſunt in edit. *Baſil*. quædam ab ingenio *Caſtalionis* aliorumve. Hactenus *Erneſt*.—Hic locus viris doctis moleſtiam creavit; nec ſana eſſe videtur lectio vulgaris. Conjecturis ſi liceat indulgere ita legi velim, οὔτε ὅπως ὄντα ἑαυτοῖς σώζωνται. Leviſſima hìc ſit mutatio; & ita quæ de amico hìc dicuntur, reſpondent iis, quæ de rebus inanimis jam dixerat. *Prædia, mancipia, rem pecuariam & ſuppellectilem ſe homines ſtudiosè comparantes, & acquiſita* (τὰ ὄντα) *conſervare conantes cernere*, ait.—*Sed amicum* (*quem maximum eſſe bonum perhibent*) *complures ſe cernere nec ſollicitos, ſeu ſtudioſos ut acquirant* (οὔτε ὅπως κτήσωνται φροντίζοντας) *nec acquiſitum* τὸν ὄντα ſcil. ἑαυτῶν, *ſibi conſervent*. οὔτε ſubintell. φροντίζοντας ὅπως ὄντα ἑαυτοῖς σώζωνται. Vel, ſi mavis, ὄντας, numero plurali legere licet; nam hoc in opere frequens eſt numeri talis mutatio.

φίλων ὀλιγωρεῖν. ἀποθανόντων τε ἀμφοτέρων, ἐπὶ μὲν τοῖς οἰκέταις ἀχθομένους καὶ ζημίαν ἡγουμένους, ἐπὶ δὲ τοῖς φίλοις οὐδὲν οἰομένους ἐλαττοῦσθαι· καὶ τῶν μὲν ἄλλων κτημάτων οὐδὲν ἐῶντας ἀθεράπευτον, οὐδ' ἀνεπίσκεπτον, τῶν δὲ φίλων ἐπιμελείας δεομένων ἀμελοῦντας.

δ'. Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ὁρᾶν ἔφη τοὺς πολλοὺς τῶν μὲν ἄλλων κτημάτων, καὶ πάνυ πολλῶν αὐτοῖς ὄντων, τὸ πλῆθος εἰδότας· τῶν δὲ φίλων ὀλίγων ὄντων οὐ μόνον τὸ πλῆθος ἀγνοοῦντας, ἀλλὰ καὶ τοῖς πυνθανομένοις τοῦτο καταλέγειν ἐγχειρήσαντας, οὓς ἐν τοῖς φίλοις [1] ἔθεσαν, πάλιν [2] τούτους ἀνατίθεσθαι· τοσοῦτον αὐτοὺς τῶν φίλων φροντίζειν.

interim amicos negligant. Itidem utrisque morientibus, servorum eos obitum graviter ferre, ac detrimento ducere; in amicis nullum se damnum fecisse putare: nec in reliquis facultatibus quicquam non curatum, vel inexploratum relinquere, quum amicos, egentes ipsorum curâ, negligant.

4. Præterea videre se aiebat, plerosque facultatum suarum, tametsi admodum multas habeant, numerum scire: sed tantum abesse, ut amicorum, quos paucos habent, numerum nôrint; ut etiam quum sciscitantibus aliis indicare conantur, quos inter amicos referant, rursus aliquos revocent: tantum scilicet eis amicos esse curæ.

---

1 Non dubitavi ἔθεσαν reponere ex conjecturâ *Leunclav.* & ed. *Wells*, pro vulgato ἐθιάσαντο, quod nullum sensum commodum habet. *Ernest.*

2 Τούτους est è certissimâ emendatione Cel. *Gesneri.* ἀνατίθεσθαι est in ludo duodecim scriptorum, cum calculum intelligas malè positum esse, dum per leges ludi licet, errorem corrigere, h. e. calculum alio loco ponere. Hinc ad alia transfertur eleganter, quæ, cum errore quodam

ε'. Καίτοι πρὸς ποῖον κτῆμα τῶν ἄλλων παραβαλλόμενος φίλος ἀγαθὸς, οὐκ ἂν πολλῷ κρείττων φανείη; ποῖος γὰρ ἵππος, ἢ ποῖον ζεῦγος οὕτω χρήσιμον, ὥσπερ ὁ χρηστὸς φίλος; ποῖον δὲ ἀνδράποδον οὕτως εὔνουν καὶ παραμόνιμον; ἢ ποῖον ἄλλο κτῆμα οὕτω πάγχρηστον;

ϛ'. Ὁ γὰρ ἀγαθὸς φίλος ἑαυτὸν [1] τάττει πρὸς πᾶν ὃ ἐλλεῖπον τῷ φίλῳ, καὶ τῆς τῶν ἰδίων κατασκευῆς, καὶ τῶν κοινῶν πράξεων. κἂν τέ τινα εὖ ποιῆσαι δέῃ, συνεπισχύει· ἄν τέ τις φόβος ταράττῃ, συμβοηθεῖ, τὰ μὲν συναναλίσκων, τὰ δὲ συμπράττων· καὶ τὰ μὲν, συμπείθων, τὰ δὲ, βιαζόμενος·

5. Atqui cum quânam poſſeſſione ac bono amicus egregius comparatus, non manifeſtò ſit melior? nam qui equus, quodve jumentorum par, adeò fuerit utile ac bonus amicus? quodnam mancipium adeò benevolum fuerit, tecumque manendi ſtudioſum? quænam alia res ſic ex omni parte ſit utilis?

6. Etenim amicus bonus ſeipſum ſubſtituit ad quidvis, quod amicis deeſt; ſive ad conſtituendas res privatas, ſeu munera publica. Idem, ſive quis afficiendus eſt beneficio, vires ſufficit; ſeu quis metus perturbet, fert opem, partim ſumptus impertiendo, partim operas mutuas tradendo; partim unà perſuadendo, partim cogendo:

---

perperàm fecimus, dum licet, retractamus. conf. lib. 1. c. 2. §. 44. *Stephanus* in Theſ. citat ex *Antiphonte*, ἀναθέσθαι, ὥσπερ τὸν πεττὸν, βίον οὐκ ἔξεστι. ſic, οὓς ἔθεσαν——τούτους ἀναθέσθαι. vide *Salmaſ.* ad *Vopiſc. Proculum* Tom. II. H. A. p. 745. *Erneſt.*

1 Hoc dicendi genus ſæpiùs occurrit. εἰς διακονίαν τοῖς ἁγίοις ἔταξαν ἑαυτούς. 1 *Cor.* c. 16. v. 15. ἑαυτοὺς ἐπὶ τὴν διακονίαν τάττουσι ταύτην. *Plat. de Rep.* lib. 2.

καὶ εὖ μὲν πράττοντας πλεῖστα εὐφραίνων, σφαλλομένους δὲ πλεῖστα ἐπανορθῶν.

ζ. Ἃ δὲ αἵ τε χεῖρες ἑκάστῳ ὑπηρετοῦσι, καὶ ὀφθαλμοὶ προορῶσι, καὶ τὰ ὦτα προακούουσι, καὶ οἱ πόδες διανύτουσι, τούτων φίλος εὐεργετῶν οὐδενὸς λείπεται. πολλάκις ἃ πρὸ αὑτοῦ τις ἢ οὐκ ἐξειργάσατο, ἢ οὐκ εἶδεν, ἢ οὐκ ἤκουσεν, ἢ οὐ διήνυσε, ταῦτα ὁ φίλος πρὸς τοὺς φίλους [1] ἐξήρκεσεν. ἀλλ' ὅμως ἔνιοι μὲν δένδρα πειρῶνται θεραπεύειν τοῦ καρποῦ ἕνεκεν· τοῦ δὲ παμφορωτάτου κτήματος, ὃ καλεῖται φίλος, ἀργῶς καὶ ἀνειμένως οἱ πλεῖστοι ἐπιμέλονται.

Idem benè agentes exhilarat, & calamitatibus preſſos erigit.

7. Quæcunque verò vel manus cuique ſubminiſtrant, vel proſpiciunt oculi, vel aures ante percipiunt, vel perficiunt pedes; in eorum nullo amici benefici eſt inferior opera. Sæpe quæ quis à ſeipſo non elaboravit, non vidit, non audivit, non perfecit, ea amicus ad amicos ſuffecit. Sed tamen arbores nonnulli ſtudent excolere fructûs causâ; quum fertiliſſimum illud prædium, quod amicum vocamus, ſegnitèr remiſſéque plurimi curent.

---

1 Obſervent h. l. tirones genuinam vim aoriſtorum; *amicus amici causâ* facere ſolet, *quæ pro ſe quis ne quidem facere ſolet* &c. Sic illud Nov. Teſt. ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ὡμοιώθη, *Simile eſſe ſolet. Longinus* περὶ ὕψους, Sect. 1. in fin. τὸ ὕψος —— δίκην σκηπτοῦ πάντα διεφόρησεν, καὶ τὴν τοῦ ῥήτορος εὐθὺς ἀθρόαν ἐνεδείξατο δύναμιν, *Sublime inſtar fulminis omnia* ſolet proſternere, *&* *ſtatim omnem oratoris vim* demonſtrare: quod cum ignoraret Cl. *Pearcius*, ad eum locum, de ſingulari, neſcio quâ, vi aoriſtorum hîc pro *præſente* poſitorum, præter rem, argutatus eſt. *Erneſt.*

ΚΕΦ. ε'.

Ἤκουσα δέ ποτε καὶ ἄλλον αὐτοῦ λόγον, ὃς ἐδόκει μοι προτρέπειν τὸν ἀκούοντα ἐξετάζειν ἑαυτὸν, ὁπόσου τοῖς φίλοις ἄξιος εἴη. ἰδὼν γάρ τινα τῶν ξυνόντων ἀμελοῦντα φίλου πενίᾳ πιεζομένου, ἤρετο Ἀντισθένην ἐναντίον τοῦ ἀμελοῦντος αὐτοῦ, καὶ ἄλλων πολλῶν·

β'. Ἆρα, ἔφη, ὦ Ἀντίσθενες, εἰσί τινες ἀξίαι φίλων, ὥσπερ [1] ἐπὶ οἰκετῶν; τῶν γὰρ οἰκετῶν ὁ μέν που δύο μνῶν ἄξιός ἐστιν, ὁ δ' οὐδ' ἡμιμναίου, ὁ δὲ πέντε μνῶν, ὁ δὲ καὶ δέκα. Νικίας δὲ ὁ Νικηράτου λέγεται ἐπιστάτην εἰς [2] τἀργύρεια

CAP. V.

De pretio Amicorum.

AUdivi aliquando etiam aliud ejus colloquium, quod mihi videbatur auditorem excitare, ut seipsum exploret, quanti amicis pretii esse possit. Nam quum vidisset quendam ex familiaribus suis amicum, qui egestate premeretur, negligere; interrogabat Antisthenem in illius præsentiâ, qui amicum negligebat, aliorumque multorum:

2. Suntne, inquit, amicorum quædam, mi Antisthenes, perindè ac servorum, æstimationes? nam ex servis hic duabus minis æstimatur, ille vix minâ dimidiâ, alius minis quinque, alius etiam decem. Quinetiam Nicias, Nicerati filius, emisse talento dicitur eum qui argenti fo-

---

1 Pro ἐπὶ forsan εἰσί. Frequentissima tamen est hujus præpositionis cum gignendi casu significatio. Sic *Luc.* c. 4. v. 27. ἐπὶ Ἐλισσαίου. & *Marc.* c. 12. v. 32. ἐπ' ἀληθείας εἶπας.

2 *Stephanus* h. l. & lib. 3. c. 6. §. 12. pro τἀργύρεια legi vult τἀργυρεῖα; quasi non possit more Græcnrum, τὰ ἀργύρεια dici, pro loco unde eruuntur. *Ernest.*

πρίασθαι ταλάντου. [1] σκοποῦμαι δὴ τοῦτο, ἔφη, εἰ ἄρα ὥσπερ τῶν οἰκετῶν, οὕτω καὶ τῶν φίλων εἰσὶν ἀξίαι;

γ'. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀντισθένης· ἐγὼγ' οὖν βουλοίμην ἂν τὸν μέν τινα φίλον μοι εἶναι μᾶλλον, ἢ δύο μνᾶς· τὸν δ' οὐδ' ἂν ἡμιμναίου προτιμησαίμην· τὸν δὲ καὶ πρὸ δέκα μνῶν ἑλοίμην· τὸν δὲ πρὸ πάντων χρημάτων καὶ [2] πόνων προτιμησαίμην ἂν φίλον μοι εἶναι.

δ'. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἴγε ταῦτα τοιαῦτ' ἐστί, καλῶς ἂν ἔχοι ἐξετάζειν τινὰ ἑαυτόν, πόσου ἄρα τυγχάνει τοῖς φίλοις ἄξιος ὤν, καὶ πειρᾶσθαι ὡς πλείστου ἄξιος εἶναι, ἵνα ἧττον αὐτὸν οἱ φίλοι προδιδῶσιν. ἐγὼ γάρ τοι,

dinis præesset. Itaque considero, an perinde ac servorum, sic & amicorum sint æstimationes?

3. Sunt profectò, inquit Antisthenes: nam equidem velim hunc potius amicum mihi esse, quàm duas habere minas; illum ne dimidiæ quidem minæ præferrem; alium potius, quàm decem minas, eligerem; alius ut mihi amicus esset, omnibus facultatibus ac laboribus id anteponerem.

4. Ergo, subjecit Socrates, siquidem hæc ita se habent, benè esset si quis seipsum exploraret, quanti amicis æstimandus sit; atque operam daret, ut quantivis sit pretii, quò minùs amici eum deserant. Nam equidem

1 *Leuncl.* & *Steph.* malebant σκοπῶμεν, quod est usitatius. Sed *Portus* rectè vidit σκοποῦμαι idem esse quod σκοπῶ, quo aliquoties simili loco usus est *Xenophon*. *Ernest.* — Ego mallem hoc in loco σκοποῦμαι, quia ultimâ sect. h. c. Auctor utitur numero singulari, τὰ τοιαῦτα πάντα σκοπῶ.

2 *Æmilii Porti* pater legendum πόρων monuit, quòd παμφορωτάτῳ κτήματι respondet; quod meliorem sensum habet, & vix me abstineo, quo minùs in contextu ponam. *Ernest.*

ἔφη, πολλάκις ἀκούω τοῦ μὲν, ὅτι προὔδωκεν αὐτὸν φίλος ἀνήρ· τοῦ δ᾽, ὅτι μνᾶν ἀνθ᾽ ἑαυτοῦ μᾶλλον εἵλετο ἀνὴρ, ὃν ᾤετο φίλον εἶναι.

ε΄. Τὰ τοιαῦτα πάντα σκοπῶ, μὴ ὥσπερ ὅταν τις οἰκέτην πονηρὸν πωλῇ, καὶ ἀποδῶται οὗ [1] εὑρόντος· οὕτω καὶ τὸν πονηρὸν φίλον, ὅταν ἐξῇ τὸ πλεῖον τῆς ἀξίας λαβεῖν, ἐπάγωγον ᾖ ἀποδίδοσθαι. τοὺς δὲ χρηστοὺς οὔτε οἰκέτας πάνυ τι πωλουμένους ὁρῶ, οὔτε φίλους προδιδομένους.

ſæpè audio, inquit, dicentem alium, ab homine amico ſe eſſe deſertum; alium, quòd is, quem amicum eſſe arbitratus ſit, vel unam ſibi minam præferret.

5. Hæc omnia conſidero, num quemadmodum ubi quis ſervum vitioſum vendit, alterique addicit eo pretio, quod reperire potuit; ita etiam nullius amicum momenti, quum pretii plurimum accipi poteſt, vendi expediat. At neque ſervos bonos magnoperè vendi video, neque bonos amicos relinqui.

---

1 Εὑρόντος planè damnant *Budæus* & *Stephanus*. Sed quia omnes Libri conſentiunt in hâc lectione, nihil mutem. Eſt Genitivus pretii, activum pro paſſivo, uſitata Atticis Scriptoribus enallage, pro τυχόντος, ut jam vidit *Portus* pater. Hactenus *Erneſtus*. *Stephanus* in notis dicit *Beſſarionem* vertiſſe, *vendit cuicunque obvio* (τῷ τυχόντι.) Et neſcio annon hæc ſit vera lectio.

Κ Ε Φ. ϛ'.

Ἐδόκει δέ μοι καὶ εἰς τὸ δοκιμάζειν φίλους, ὁποίους ἄξιον κτᾶσθαι, φρενοῦν, τοιάδε λέγων· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, εἰ δεοίμεθα φίλου ἀγαθοῦ, πῶς ἂν ἐπιχειροίημεν σκοπεῖν; ἆρα πρῶτον μὲν ζητητέον, ὅστις ἄρχει γαστρός τε, καὶ φιλοποσίας, καὶ λαγνείας, καὶ ὕπνου, καὶ ἀργίας; ὁ γὰρ ὑπὸ τούτων κρατούμενος, οὔτ' αὐτὸς ἑαυτῷ δύναιτ' ἂν, οὔτε φίλῳ τὰ δέοντα πράττειν. Μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη. Οὐκοῦν τοῦ μὲν ὑπὸ τούτων ἀρχομένου ἀφεκτέον δοκεῖ σοι εἶναι; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

β'. Τί γάρ; ἔφη· ὅστις δαπανηρὸς ὤν, μὴ αὐτάρκης ἐστὶν, ἀλλ' ἀεὶ τῶν πλησίον δεῖται, καὶ λαμβάνων μὲν, μὴ δύναται ἀποδιδόναι, μὴ λαμβάνων δὲ, τὸν μὴ διδόντα

CAP. VI.

De Amicis deligendis & conciliandis.

VISUS eſt etiam mihi ad explorandos amicos, quales parari debeant, ſuos cordatos reddere, hujuſmodi proferens: Dic mihi, mi Critobule, ſi amico nobis bono ſit opus, quo pacto conſiderare rem conabimur? num primò quærendus erit, qui imperet gulæ, potûs cupiditati, laſciviæ, ſomno, ignaviæ? nam qui ab his vincitur, is neque ipſe ſibi, neque amico poſſit præſtare, quæ oportet. Non profectò, inquit (*Critobulus.*) Ergo tibi videtur abſtinendum ab eo, qui rebus hiſce ſerviat? Omnino, inquit.

2. Quid verò? ait: qui, ſumptuoſus quum ſit, ſatiari non poteſt, ſed ſemper rebus vicinorum eget, eaſque impetrans reddere non poteſt, non impetrans verò, odio non

μισεῖ· οὐ δοκεῖ σοι καὶ οὗτος χαλεπὸς φίλος εἶναι; Πάνυ, ἔφη. Οὐκοῦν ἀφεκτέον καὶ τούτου; Ἀφεκτέον μέντοι, ἔφη.

γ'. Τί γάρ; ὅστις [1] χρηματίζεσθαι μὲν δύναται, πολλῶν δὲ χρημάτων ἐπιθυμεῖ, καὶ διὰ τοῦτο δυσξύμβολός ἐστι, καὶ λαμβάνων μὲν ἥδεται, ἀποδιδόναι δὲ οὐ βούλεται; Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη, οὗτος ἔτι πονηρότερος ἐκείνου εἶναι. Τί δέ; ὅστις διὰ τὸν ἔρωτα τοῦ χρηματίζεσθαι μηδὲ πρὸς ἓν ἄλλο σχολὴν ποιεῖται, ἢ ὁπόθεν αὐτὸς κερδανεῖ; Ἀφεκτέον καὶ τούτου, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ· ἀνωφελὴς γὰρ ἂν εἴη τῷ χρωμένῳ.

δ'. Τί δέ; ὅστις στασιώδης τέ ἐστι, καὶ θέλων πολλοὺς τοῖς φίλοις ἐχθροὺς παρέχειν; Φευκτέον, νὴ Δία, καὶ τοῦτον. Εἰ δέ τις τούτων μὲν τῶν κακῶν μηδὲν ἔχει, εὖ δὲ πάσχ-

dantem habet; non tibi videtur hic quoque gravis amicus esse? Omninò, inquit. Igitur ab hoc etiam abstinendum? Abstinendum scilicet, inquit.

3. Quid autem? si quis rem facere potest, multasque pecunias concupiscit, & propterea difficilem se in pactis præbet, & accipiendo delectatur, reddere verò invitus est? Videtur is mihi, ait, etiam improbior esse illo altero. Quid autem? si quis ob rei faciendæ cupiditatem nulli alii rei vacat, quàm unde lucrum possit capere? Ab hoc quoque, meâ quidem sententiâ, est abstinendum: nam inutilis illi fuerit, qui uti eo velit.

4. Quid verò? siquis homo sit seditiosus, ac multos amicis hostes velit excitare? Fugiendus & ille profectò. At si quis horum quidem vitiorum expers sit, beneficiis au-

1 Χρηματίζεσθαι est *quæstum consectari*—πραγματεύεσθαι. Inde κεχρηματισμένος ἀνὴρ dicitur, qui locupletatus est, & quæstus uberes fecit. vid. *Bud. Com. L. G.* p. 257. & *Salmas. de modo usur.* p. 390.

χων ἀνέχεται, μηδὲν φροντίζων τοῦ ἀντευεργετεῖν; Ἀνωφελὴς ἂν εἴη καὶ οὗτος. ἀλλὰ ποῖον, ὦ Σώκρατες, ἐπιχειρήσομεν φίλον ποιεῖσθαι;

ε'. Οἶμαι μὲν, ὅς, τἀναντία τούτων, ἐγκρατὴς μέν ἐστι τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν, εὔορκος δὲ καὶ εὐξύμβολος ὢν τυγχάνει, καὶ φιλόνεικος πρὸς τὸ μὴ ἐλλείπεσθαι εὖ ποιῶν τοὺς εὐεργετοῦντας ἑαυτὸν, ὥστε λυσιτελεῖν τοῖς χρωμένοις.

ϛ'. Πῶς οὖν ἂν ταῦτα δοκιμάσαιμεν, ὦ Σώκρατες, πρὸ τοῦ χρῆσθαι; Τοὺς μὲν ἀνδριαντοποιοὺς, ἔφη, δοκιμάζομεν, οὐ τοῖς λόγοις αὐτῶν τεκμαιρόμενοι, ἀλλ' ὃν ἂν ὁρῶμεν τοὺς πρόσθεν ἀνδριάντας καλῶς εἰργασμένον, τούτῳ πιστεύομεν καὶ τοὺς λοιποὺς εὖ ποιήσειν.

ζ'. Καὶ ἄνδρα δὴ λέγεις, ἔφη, ὃς ἂν τοὺς φίλους τοὺς πρόσθεν εὖ ποιῶν φαίνηται, δῆλον εἶναι καὶ τοὺς ὑστέρους

tem ſe affici patiatur, nullâ viciſſim benefaciendi ratione habitâ? Inutilis & ille fuerit. Sed qualem, mi Socrates, enitemur amicum nobis adjungere?

5. Eum arbitror, qui, diverſâ ab his ratione, ſit corporeis in voluptatibus continens, juramentum ſervet, in pactis facilem ſe exhibeat, denique conetur, ut ſuis benefactoribus, viciſſim benefaciendo, non ſit inferior; ita ut iis qui eo utantur uſui ſit.

6. At quo pacto hæc explorare, mi Socrates, poſſimus priuſquam eis utamur? Statuarios, inquit, ſic exploramus, ut non ex ipſorum verbis conjecturam faciamus; ſed quem priùs ſtatuas egregiè feciſſe cernimus, ei fidem habemus, quòd etiam rectè cæteras ſit elaboraturus.

7. Ergo tu, inquit, dicis hominem, qui ſe prioribus amicis beneficum declaraverit, planè poſterioribus quoque

εὐεργετήσοντα. Καὶ γὰρ ἵπποις, ἔφη, ὃν ἂν τοῖς πρόσθεν ὁρῶ καλῶς χρώμενον, τοῦτον καὶ ἄλλοις οἶμαι καλῶς χρῆσθαι.

η′. Εἶεν, ἔφη. ὃς δ' ἂν ἡμῖν ἄξιος φιλίας δοκῇ εἶναι, πῶς χρὴ φίλον τοῦτον ποιεῖσθαι; [1] Πρῶτον μὲν, ἔφη, τὰ [2] παρὰ τῶν θεῶν ἐπισκεπτέον, εἰ συμβουλεύουσιν αὐτὸν φίλον ποιεῖσθαι. Τί οὖν, ἔφη, ὃν ἂν ἡμῖν δοκῇ, καὶ οἱ θεοὶ μὴ ἐναντιῶνται, ἔχεις εἰπεῖν, ὅπως οὗτος θηρατέος;

θ′. Μὰ Δί', ἔφη, οὐ κατὰ [3] πόδας, ὥσπερ ὁ λαγώς· οὐδ' ἀπάτῃ, ὥσπερ αἱ ὄρνιθες· οὐδὲ βίᾳ, ὥσπερ οἱ ἐχθροί.

benefacturum. Nimirum, ait, quemcunque prioribus equis rectè uſum video, eum arbitror etiam aliis benè uſurum.

8. Sint hæc, ait. At quo pacto is efficiendus eſt amicus, qui amicitiâ nobis dignus eſſe videatur? Primùm, ait, res divinæ conſiderandæ ſunt, num Dii nobis conſulant, ut eum amicum faciamus. Quid igitur? poteſne dicere, quo pacto is, qui nobis adjungendus videatur, etiam Diis haud adverſantibus, venandus ſit?

9. Profectò, ait, non inſiſtendo veſtigiis ejus, ſicut lepus; neque fraude, ſicut aves; neque vi, ſicut hoſtes.

---

1 Hic totus locus de modo conciliandorum amicorum eſt unus è pulcherrimis, & mellis Attici leporiſque *Socratici* pleniſſimus, diligenterque adeò cognoſcendus. Sed hæc ſuavitas maximè oritur primò è Metaphoris, quibus κτῆσιν φίλων, h. e. *modum & rationem amici conciliandi* exprimit, θηρᾶν, ἐπᾴδειν, ἐπῳδὴ, φίλτρον &c. deinde ex illis facetis Ironiis *Socraticis*, quibus etiam noſtri Homines in vernaculo Sermone utuntur: κατηγορεῖν, διαβάλλειν, κατειπεῖν pro *laudare*, ſect. 34. *Erneſt.*

2 Dii in conſilium adhibendi, oracula conſulenda ſunt, aut quocunque modo Voluntas Deorum exploranda. *Erneſt.*

3 *Velocitate pedum, curſu.* vid. lib. 3. 11. 8.

ἄκοντα γὰρ φίλον ἑλεῖν ἐργῶδες, χαλεπὸν δὲ καὶ δήσαντα κατέχειν, ὥσπερ δοῦλον· ἐχθροὶ γὰρ μᾶλλον ἢ φίλοι γίγνονται ταῦτα πάσχοντες.

ι'. Φίλοι δὲ πῶς, ἔφη; Εἶναι μέν τινάς φασιν ἐπῳδάς, ἃς οἱ ἐπιστάμενοι ἐπᾴδοντες, οἷς ἂν βούλωνται, φίλους ἑαυτοῖς ποιοῦνται· εἶναι δὲ καὶ φίλτρα, οἷς οἱ ἐπιστάμενοι, πρὸς οὓς ἂν βούλωνται χρώμενοι, φιλοῦνται ὑπ' αὐτῶν.

ια'. Πόθεν οὖν, ἔφη, ταῦτα μάθοιμεν ἄν; Α μὲν αἱ Σειρῆνες ἐπῇδον τῷ Οδυσσεῖ, ἤκουσας Ομήρου, ὧν ἐστιν ἀρχὴ τοιάδε τις·

[1] Δεῦρ' ἄγε δή, πολύαιν' Οδυσεῦ, μέγα κῦδος Αχαιῶν.

Ταύτην οὖν, ἔφη, τὴν ἐπῳδήν, ὦ Σώκρατες, καὶ τοῖς ἄλλοις

Nam invitum amicum capere, perquàm eſt difficile; neque minùs difficile, vinctum retinere tanquam ſervum: potiùs enim hoſtes, quàm amici fiunt, ſi hæc illis accidant.

10. At quo pacto amici? Fertur eſſe carmina quædam, quæ qui tenent, incantando quos volunt, amicos ſibi poſſunt facere: itidem quaſdam eſſe amoris illecebras, quarum periti ad quoſcunque tandem eis utantur, ab illis diliguntur.

11. Unde igitur has percipiamus, ait? Ex Homero audiſti, quibus verbis Ulyſſem Sirenes incantârint; quorum hujuſmodi quoddam eſt principium;

Huc ades, ô celebris Graiorum gloria Ulyſſes.

Hanc igitur incantationem, mi Socrates, quum ad alios

---

1 *Odyſſ.* M. v. 184. Ubi notandum eſt, pro, Δεῦρ' ἄγε δή, editt. *Homeri* habere, Δεῦρ' ἄγ' ἰών—Legiſſe hìc aut memoritèr citâſſe Xenophontem, Δεῦρ ἄγε δή, exiſtimat doctiſſimus *Clarkius*. Quem ad loc. cit. conſule.

ἀνθρώποις αἱ Σειρῆνες ἐπᾴδουσαι κατεῖχον, ὥστε μὴ ἀπιέναι ἀπ' αὐτῶν τοὺς ἐπᾳσθέντας; Οὐκ, ἀλλὰ τοῖς ἐπ' ἀρετῇ [1] φιλοτιμουμένοις οὕτως ἐπῇδον.

ιβ'. Σχεδόν τι λέγεις, τοιαῦτα χρῆναι ἑκάστῳ ἐπᾴδειν, οἷα μὴ νομιεῖ ἀκούων τὸν ἐπαινοῦντα καταγελῶντα λέγειν. Οὕτω μὲν γὰρ ἐχθίων τ' ἂν εἴη, καὶ ἀπελαύνοι τοὺς ἀνθρώπους ἀφ' ἑαυτοῦ, εἰ τὸν εἰδότα, ὅτι μικρός τε καὶ αἰσχρὸς καὶ ἀσθενής ἐστιν, ἐπαινοίη, λέγων ὅτι καλός τε καὶ μέγας καὶ ἰσχυρός ἐστιν.

ιγ'. Ἄλλας δέ τινας οἶσθα ἐπῳδάς; Οὐκ· ἀλλ' ἤκουσα μέν, ὅτι Περικλῆς πολλὰς ἐπίσταιτο, ἃς ἐπᾴδων τῇ

etiam homines adhibebant Sirenes, num detinebant eos, ne excantati ab eis discederent? Nequaquam; sed his incantationibus ad illos utebantur, qui ob virtutem gloriæ cupidi erant.

12. Propè dicis, ejusmodi verbis unumquemque incantandum esse, quæ si audiat, à laudante non irridendi causâ proferri existimet. Nam ita quidem magis hostili esset animo, hominesque abs se repelleret; si quem, non ignorantem se parvum ac turpem & imbecillum esse, prædicaret ut pulchrum, ut magnum, ut robustum.

13. Num & alias quasdam incantationes nôsti? Non: sed Periclem accepi multarum peritum fuisse, quibus hanc

---

1 *Mihi quidem Homerus hujusmodi quiddam vidisse videtur in iis, quæ de Sirenum cantibus finxerit. Neque enim vocum suavitate videntur, aut novitate quâdam & varietate cantandi revocare eos solitæ, qui prætervehebantur, sed quia multa se scire profitebantur; ut homines ad earum saxa discendi cupiditate adhærescerent. Ita enim invitant Ulyssem.—— Scientiam pollicentur, quam non erat mirum sapientiæ cupido patriâ cariorem.* Cicero de *Finibus* lib. 5.

πόλει, ἐποίει αὐτὴν φιλεῖν αὐτόν. Θεμιστοκλῆς δὲ πῶς ἐποίησε τὴν πόλιν φιλεῖν αὐτόν; Μὰ Δί' οὐκ ἐπᾴδων, ἀλλὰ περιάψας τι ἀγαθὸν αὐτῇ.

ιδ'. Δοκεῖς μοι λέγειν, ὦ Σώκρατες, ὡς εἰ μέλλοιμεν ἀγαθόν τινα κτήσεσθαι φίλον, αὐτοὺς ἡμᾶς ἀγαθοὺς δεῖ γενέσθαι, λέγειν τε καλὰ καὶ πράττειν. Σὺ δὲ ᾤου, ἔφη ὁ Σωκράτης, οἷόν τ' εἶναι πονηρὸν ὄντα χρηστοὺς φίλους κτήσασθαι;

ιε'. Ἑώρων [1] γάρ, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ῥήτορας τε φαύλους ἀγαθοῖς δημηγόροις φίλους ὄντας, καὶ στρατηγεῖν οὐχ ἱκανοὺς, πάνυ στρατηγικοῖς ἀνδράσιν ἑταίρους.

ιϛ'. Ἆρ' οὖν, ἔφη, καὶ περὶ οὗ διαλεγόμεθα, οἶσθά

urbem incantando, effecerit ut ipſum diligeret. At quo pacto Themiſtocles ad amorem ſui civitatem hanc pellexit? Profectò non incantando, ſed bono quodam cives afficiendo.

14. Videris mihi dicere, mi Socrates; ſi quidem bonum amicum paraturi ſimus, nos ipſos oportere tam in dicendo quàm in agendo bonos effici. An tu exiſtimabas, ait Socrates, fieri poſſe, ut pravus quiſpiam bonos amicos pararet?

15. Videbam enim, ſubjecit Critobulus, etiam oratores viles egregiis concionatoribus amicos eſſe, & non ſatis ad imperatorium munus idoneos viris ejuſdem muneris peritiſſimis eſſe familiares.

16. Num igitur, inquit, etiam de quo diſſerimus, nôſti

---

1 Γὰρ eſt h. l. rationem reddentis: omiſſum eſt igitur id, cujus redditur ratio. v. ç. καὶ μάλα, πάνυ μὲν οὖν ſc. οἶμαι, aut ſimile quid. Hoc genere Ellipſeos ſæpè utuntur Græci Latinique ſcriptores, de quo acutiſſimus *Clarkius* ad *Homeri* Iliada paſſim. *Erneſt.*

τινας, οἱ ἀνωφελεῖς ὄντες, ὠφελίμους δύνανται φίλους ποιεῖσθαι; Μὰ Δί' οὐ δῆτ', ἔφη. ἀλλ', εἰ ἀδύνατόν ἐστι, πονηρὸν ὄντα καλοὺς κἀγαθοὺς φίλους κτήσασθαι, ἐκεῖνο ἤδη λέγε μοι, εἰ ἔστι, αὐτὸν καλὸν κἀγαθὸν γενόμενον, ἐξ ἑτοίμου τοῖς καλοῖς κἀγαθοῖς φίλον εἶναι;

ιζ΄. Ἢ ταράττει σε, ὦ Κριτόβουλε, ὅτι πολλάκις ἄνδρας καὶ καλὰ πράττοντας, καὶ τῶν αἰσχρῶν ἀπεχομένους, ὁρᾷς, ἀντὶ τοῦ φίλους εἶναι, στασιάζοντας ἀλλήλοις, καὶ χαλεπώτερον χρωμένους τῶν μηδενὸς ἀξίων ἀνθρώπων;

ιη΄. Καὶ οὐ μόνον γ', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, οἱ ἰδιῶται τοῦτο ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ πόλεις αἱ τῶν τε καλῶν μάλιστα ἐπιμελούμεναι, καὶ τὰ αἰσχρὰ ἥκιστα προσιέμεναι, πολλάκις πολεμικῶς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας· ἃ λογιζόμενος, πάνυ ἀθύμως ἔχω πρὸς τὴν τῶν φίλων κτῆσιν.

ιθ΄. Οὔτε γὰρ τοὺς πονηροὺς ὁρῶ φίλους ἀλλήλοις δύνα-

quoſdam, qui quum inutiles ipſi ſint, viros utiles ſibi efficere amicos poſſint? Minimè verò, inquit. At ſi fieri non poteſt, ut vir improbus honeſtos & egregios amicos paret, hoc mihi dicas, an facile ſit, eum, qui vir ipſe bonus ſit & honeſtus, honeſtis & egregiis amicum fieri?

17. Num te, mi Critobule, perturbat, quòd ſæpe vides homines præclaras res gerentes, & abſtinentes à turpibus, non amicos eſſe, ſed inter ſe diffidere, & indigniùs ſeſe tractare, quàm homines nullius pretii?

18. At non modo, inquit Critobulus, privati homines hoc faciunt; ſed etiam illæ urbes, quæ honeſti ſtudioſæ ſunt, turpiaque minimè admittunt, ſæpe hoſtiliter erga ſe invicem ſunt affectæ: quæ mecum reputans, vehementer de acquirendis amicis deſpero.

19. Nec enim improbos inter ſe amicos eſſe poſſe vi-

μένους εἶναι. πῶς γὰρ ἂν ἢ ἀχάριστοι, ἢ ἀμελεῖς, ἢ πλεονέκται, ἢ ἄπιστοι, ἢ ἀκρατεῖς ἄνθρωποι δύναιντο φίλοι γενέσθαι; οἱ μὲν οὖν πονηροὶ πάντες ἔμοιγε δοκοῦσιν ἀλλήλοις ἐχθροὶ μᾶλλον ἢ φίλοι πεφυκέναι.

κ'. Ἀλλὰ μὴν, ὥσπερ σὺ λέγεις, οὐδ' ἂν τοῖς χρηστοῖς οἱ πονηροί ποτε συναρμόσειαν εἰς φιλίαν. πῶς γὰρ οἱ τὰ πονηρὰ ποιοῦντες τοῖς τὰ τοιαῦτα μισοῦσι φίλοι γένοιντ' ἄν; εἰ δὲ δὴ καὶ οἱ ἀρετὴν ἀσκοῦντες στασιάζουσί τε περὶ τοῦ πρωτεύειν ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ φθονοῦντες ἑαυτοῖς μισοῦσιν ἀλλήλους, τίνες ἔτι φίλοι ἔσονται, καὶ ἐν τίσιν ἀνθρώποις εὔνοια καὶ πίστις ἔσται;

κα'. Ἀλλ' ἔχει μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ποικίλως πως ταῦτα, ὦ Κριτόβουλε. φύσει γὰρ ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι τὰ μὲν φιλικά, (δέονται γὰρ ἀλλήλων, καὶ ἐλεοῦσι, καὶ συνεργοῦντες ὠφελοῦσι, καὶ τοῦτο συνιέντες χάριν ἔχουσιν ἀλλήλοις) τὰ δὲ

deo. Nam quo pacto vel inter ingratos, vel inertes, vel avaros, vel infidos, vel intemperantes, amicitia conciliari possit? adeò ut improbos omnes potiùs à naturâ inter se hostes esse, quàm amicos, existimem.

20. At verò, uti tu quidem ais, ne bonis quidem in amicitiâ pravi congruere possunt. Nam quo pacto illi, qui improbè agunt, amici possint esse iis qui talia oderunt? Quòd si etiam illi, qui virtutem colunt, inter se per seditiones in civitatibus de principatu contendunt, & præ invidiâ seipsos oderunt; quinam deinceps inter se amici erunt, & quos inter homines benevolentia fidesque reperiatur?

21. Enimvero, ait Socrates, variè se res habet, mi Critobule. Nam homines à naturâ partim ad amicitiam comparati sunt; (etenim alii aliis indigent, ac invicem miserentur, & cooperantes invicem prosunt, idque quum intellexêre, gratiam sibi invicem habent) partim ad ini-

πολεμικά. τά τε γὰρ αὐτὰ καλὰ καὶ ἡδέα νομίζοντες, ὑπὲρ τούτων μάχονται, καὶ διχογνωμονοῦντες ἐναντιοῦνται. Πολεμικὸν δὲ καὶ ἔρις, καὶ ὀργή· καὶ δυσμενὴς μὲν ὁ τοῦ πλεονεκτεῖν ἔρως, μισητὸς δὲ ὁ φθόνος.

κβʹ. Ἀλλ᾽ ὅμως διὰ τούτων πάντων ἡ φιλία διαδυομένη, συνάπτει τοὺς καλούς τε κἀγαθούς. διὰ γὰρ τὴν ἀρετὴν αἱροῦνται μὲν ἄνευ πόνου τὰ μέτρια κεκτῆσθαι μᾶλλον, ἢ διὰ πολέμου πάντων κυριεύειν· καὶ δύνανται πεινῶντες καὶ διψῶντες ἀλύπως σίτου καὶ ποτοῦ κοινωνεῖν, καὶ τοῖς τῶν ὡραίων ἀφροδισίοις ἡδόμενοι, ἐγκαρτερεῖν, ὥστε μὴ λυπεῖν οὓς μὴ προσήκει.

κγʹ. Δύνανται δὲ καὶ χρημάτων οὐ μόνον, τοῦ πλεονεκτεῖν ἀπεχόμενοι, νομίμων κοινωνεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπαρκεῖν ἀλλήλοις. δύνανται δὲ καὶ τὴν ἔριν οὐ μόνον ἀλύπως, ἀλλὰ καὶ συμφερόντως ἀλλήλοις διατίθεσθαι, καὶ τὴν ὀργὴν

micitias propendent. Nam quum eadem bona & jucunda putent, de iis dimicant, & diſſentientes contrariantur. Contentio autem & ira, res quædam hoſtiles ſunt; itemque plus habendi cupiditas, infeſtum quiddam eſt; & odio dignum, invidia.

22. Nihilominus amicitia per hæc omnia penetrans, honeſtos egregioſque viros copulat. Nam propter virtutem malunt abſque moleſtiâ facultates mediocres poſſidere, quàm bello in omnia dominari; & poſſunt eſurientes ac ſitientes indolenter cibi ac potûs participes fieri, & formoſis amoribus delectati ita ſe coercere, ut non offendant eos quos minimè convenit.

23. Etiam ab avaritiâ abſtinendo, non ſolum pecuniis legitimis eſſe contenti poſſunt; ſed etiam ſibi invicem largiri. Poſſunt & ſimultatem non modò ſine moleſtiâ, ſed etiam ex utilitate mutuâ moderari; ac prohibere, quò

κωλύειν εἰς τὸ μεταμελησόμενον προϊέναι. τὸν δὲ φθόνον παντάπασιν ἀφαιροῦσι, τὰ μὲν ἑαυτῶν ἀγαθὰ τοῖς φίλοις οἰκεῖα παρέχοντες, τὰ δὲ τῶν φίλων, ἑαυτῶν νομίζοντες.

κδ΄. Πῶς οὖν οὐκ εἰκὸς τοὺς καλούς τε κἀγαθοὺς καὶ τῶν πολιτικῶν τιμῶν μὴ μόνον ἀβλαβεῖς, ἀλλὰ καὶ ὠφελίμους ἀλλήλοις κοινωνοὺς εἶναι; οἱ μὲν γὰρ ἐπιθυμοῦντες ἐν ταῖς πόλεσι τιμᾶσθαί τε καὶ ἄρχειν, ἵνα ἐξουσίαν ἔχωσι χρήματά τε κλέπτειν, καὶ ἀνθρώπους βιάζεσθαι, καὶ ἡδυπαθεῖν, ἄδικοί τε καὶ πονηροὶ ἂν εἶεν, καὶ ἀδύνατοι ἄλλῳ συναρμόσαι.

κε΄. Εἰ δέ τις ἐν πόλει τιμᾶσθαι βουλόμενος, ὅπως αὐτός τε μὴ ἀδικῆται, καὶ τοῖς φίλοις τὰ δίκαια βοηθεῖν δύνηται, καὶ ἄρξας ἀγαθόν τι ποιεῖν τὴν πατρίδα πειρᾶται· διὰ τί ὁ τοιοῦτος

minùs ad hoc ira progrediatur, cujus ipſos deinde pœniteat. Invidiam prorſus tollunt, partim bona propria amicis mancipando, partim amicorum bona pro ſuis ducendo.

24. Quî ergo non conſentaneum ſit, viros honeſtos & egregios non ſolum ſine damno, ſed etiam mutuâ cum utilitate honorum civilium participes fieri? nam qui honores in civitatibus ac magiſtratus ambiunt, idcirco ut poteſtatem habeant pecuniam publicam peculandi, vi homines opprimendi, fruendi voluptatibus; illi injuſti ſint ac improbi neceſſe eſt; neque fieri poteſt, ut cum alio conjungantur.

25. At ſiquis velit honoribus in republicâ frui, ut tum ipſe non afficiatur injuriâ, tum juſtis in rebus opem amicis ferre poſſit; ſimulque imperans aliquo bono patriam afficere conetur; quamobrem talis homo

ἄλλῳ τοιούτῳ οὐκ ἂν δύναιτο συναρμόσαι; πότερον τοὺς φίλους ὠφελεῖν μετὰ τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἧττον δυνήσεται, ἢ τὴν πόλιν εὐεργετεῖν ἀδυνατώτερος ἔσται, καλούς τε κἀγαθοὺς ἔχων συνεργούς;

κϛ΄. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι δῆλόν ἐστιν, ὅτι, εἰ ἐξῆν τοῖς κρατίστοις συνθεμένους ἐπὶ τοὺς χείρους ἰέναι, πάντας ἂν τοὺς ἀγῶνας οὗτοι ἐνίκων, καὶ πάντα τὰ ἆθλα οὗτοι ἐλάμβανον. ἐπεὶ οὖν ἐκεῖ μὲν οὐκ ἐῶσι τοῦτο ποιεῖν, ἐν δὲ τοῖς πολιτικοῖς, ἐν οἷς οἱ καλοὶ κἀγαθοὶ κρατιστεύουσιν, οὐδεὶς κωλύει, μεθ᾽ οὗ ἂν τις βούληται, τὴν πόλιν εὐεργετεῖν· πῶς οὖν οὐ λυσιτελεῖ τοὺς βελτίστους φίλους κτησάμενον πολιτεύεσθαι, τούτοις κοινωνοῖς καὶ συνεργοῖς τῶν πράξεων μᾶλλον ἢ ἀνταγωνισταῖς χρώμενον;

κζ΄. Ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο δῆλον, ὅτι, κἂν πολεμῇ τις τινὶ,

cum alio tali conjungi non poſſit? num amicis eſſe uſui unà cum honeſtis & egregiis viris minùs poſſit, vel ad bene reipublicæ faciendum minùs valebit, ſi honeſtos & egregios coadjutores habeat?

26. Quinetiam gymnicis in certaminibus patet, ſi liceat præſtantiſſimis unà conjunctis pejores aggredi, futurum, ut ipſi cunctis in certaminibus victores evadant, omniaque præmia conſequantur. Quando igitur hoc iſtic fieri non permittitur; at in negotiis civilibus, ubi homines honeſti & egregii præcipuas partes obtinent, quum nemo impediat, quominùs quis beneficio rempublicam, cum quo ipſe velit, afficiat: quî non ex uſu ſit, ut optimis amicis comparatis rempublicam aliquis adminiſtret, atque iis potiûs ſociis & coadjutoribus gerendarum rerum quàm adverſariis utatur?

27. Enimvero patet hoc etiam, ſi bellum aliquis ad-

συμμάχων δεήσεται, καὶ τούτων πλειόνων, ἐὰν καλοῖς κἀγαθοῖς ἀντιπάττηται· καὶ μὴν οἱ συμμαχεῖν ἐθέλοντες εὖ ποιητέοι, ἵνα θέλωσι προθυμεῖσθαι. πολὺ δὲ κρεῖττον τοὺς βελτίστους ἐλάττονας εὖ ποιεῖν, ἢ τοὺς χείρονας πλείονας ὄντας· οἱ γὰρ πονηροὶ πολὺ πλειόνων εὐεργετῶν, ἢ οἱ χρηστοὶ, δέονται.

κη'. Ἀλλὰ θαῤῥῶν, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, πειρῶ ἀγαθὸς γίγνεσθαι, καὶ τοιοῦτος γιγνόμενος, θηρᾶν ἐπιχείρει τοὺς καλούς τε κἀγαθούς. ἴσως δ' ἄν τι σοὶ κἀγὼ συλλαβεῖν εἰς τὴν τῶν καλῶν τε κἀγαθῶν θήραν ἔχοιμι, διὰ τὸ ἐρωτικὸς εἶναι. δεινῶς γὰρ, ὧν ἂν ἐπιθυμήσω ἀνθρώπων, ὅλος ὥρμημαι ἐπὶ τὸ φιλῶν τε αὐτοὺς ἀντιφιλεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, καὶ ποθῶν ἀντιποθεῖσθαι, καὶ ἐπιθυμῶν ξυνεῖναι καὶ ἀντεπιθυμεῖσθαι τῆς ξυνουσίας.

κθ'. Ὁρῶ δὲ καὶ σοὶ τούτων δεῆσον, ὅταν ἐπιθυμήσῃς

verſus alium gerere velit, ei ſociis opus eſſe, illiſque pluribus, ſi ſtrenuis ac fortibus ſe opponat. At beneficiis afficiendi ſunt, qui opitulari volunt, ut ſint amicis alacres. Multo autem melius eſt, optimis, tametſi pauciores ſint, benefacere, quàm deterioribus, qui plures ſint. Nam improbi multò pluribus benefactoribus, quàm probi, egent.

28. Tu verò, mi Critobule, fidenti animo bonus eſſe enitere, atque ubi talis factus fueris, honeſtos & egregios amicos venari coneris. Ac fortaſſis etiam ipſe nonnihil tibi conferre ad hanc virorum honeſtorum egregiorumque venationem poſſim, propterea quòd ad amorem propenſus ſim. Nam quoſcunque homines amem, totus ardentèr in hoc feror, ut eos diligens, viciſſim diligar; & deſiderans, viciſſim deſiderer; & converſationis cupidus, viciſſim expetar.

29. Quibus & tibi opus fore video, ſi quando cum

φιλίαν πρός τινας ποιεῖσθαι. μὴ οὖν ἀποκρύπτου με, οἷς ἂν βούλοιο φίλος γενέσθαι. διὰ γὰρ τὸ ἐπιμελεῖσθαι τοῦ ἀρέσαι τῷ ἀρέσκοντί μοι, οὐκ ἀπείρως οἶμαι ἔχειν θηρᾶν ἀνθρώπους.

λʹ. Καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη· καὶ μήν, ὦ Σώκρατες, τούτων ἐγὼ τῶν μαθημάτων πάλαι ἐπιθυμῶ, ἄλλως τε καὶ εἰ ἐξαρκέσει μοι ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη ἐπὶ τοὺς ἀγαθοὺς τὰς ψυχὰς, καὶ ἐπὶ τοὺς καλοὺς τὰ σώματα.

λαʹ. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· ἀλλ', ὦ Κριτόβουλε, οὐκ ἔνεστιν ἐν τῇ ἐμῇ ἐπιστήμῃ τὸ τὰς χεῖρας προσφέροντα ποιεῖν ὑπομένειν τοὺς καλούς. [1] πέπεισμαι δὲ καὶ ἀπὸ τῆς Σκύλλης διὰ τοῦτο φεύγειν τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι τὰς χεῖρας αὐτοῖς προσέφερε. τὰς δέ γε Σειρῆνας, ὅτι τὰς χεῖρας οὐδενὶ προσέφερον,

quibusdam amicitiam inire cupies. Itaque ne me celes, quibus esse amicus velis. Nam, quum placere studeam illi qui mihi placet, minimè venandi homines imperitum me esse arbitror.

30. Atqui, ait Critobulus, harum artium ego, mi Socrates, jamdudum cupidus sum; præsertim si eadem mihi scientia suffecerit ad eos, qui animi bonitate præstant, & qui corporis elegantiâ.

31. At verò, mi Critobule, inquit Socrates, non hoc scientiâ meâ continetur, ut manus injiciens, formâ præstantes aliquis remoretur. Sum enim persuasus, homines eâ de causâ Scyllam fugisse, quòd manus eis admoveret: Sirenes verò, quia nemini manus injicerent,

1 Suspicabar legendum, πέπυσμαι, quod melius convenit sequenti, φασίν. πέπεισμαι autem & πέπυσμαι facilè permutantur. *Ernest.*

ἀλλὰ πᾶσι πόῤῥωθεν ἐπῇδον, πάντας φασὶν ὑπομένειν, καὶ ἀκούοντας αὐτῶν κηλεῖσθαι;

λβʹ. Καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη· ὡς οὐ προσοίσοντος [1] τὰς χεῖρας, εἴτι ἔχεις ἀγαθὸν εἰς φίλων κτῆσιν, δίδασκε. οὐδὲ τὸ στόμα οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, πρὸς τὸ στόμα προσθήσεις; θάῤῥει, ἔφη ὁ Κριτόβουλος. οὐδὲ γὰρ τὸ στόμα πρὸς τὸ στόμα προσοίσω οὐδενὶ, ἐὰν μὴ καλὸς ῇ. εὐθὺς, ἔφη, σύ γε, ὦ Κριτόβουλε, τοὐναντίον τοῦ συμφέροντος εἴρηκας. οἱ μὲν γὰρ καλοὶ τὰ τοιαῦτα οὐχ ὑπομένουσιν· οἱ δὲ αἰσχροὶ καὶ ἡδέως προσίενται, νομίζοντες διὰ τὴν ψυχὴν καλοὶ καλεῖσθαι.

λγʹ. Καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη· ὡς τοὺς μὲν καλοὺς φιλήσοντός μου, τοὺς δ' ἀγαθοὺς [2] καταφιλήσοντος, θαῤῥῶν δίδασκε

ſed longo ex intervallo cunctos incantarent, cunctos aiunt remoratas eſſe, qui quidem audiendo demulcerentur.

32. Et Critobulus, Doce verò me, inquit, ſiquid habes, quod ad conciliandos amicos conferat; non enim cuiquam manus injiciam. At ne os quidem, ait Socrates, ori admovebis? Bono es animo, inquit Critobulus. Nec enim os ulli admovebo, niſi formâ præſtet. Tu verò mox, ait, mi Critobule, contrarium ei, quod utile ſit, dixiſti. Nam qui pulchri ſunt, nihil ejuſmodi morantur: at qui deformes, lubenter admittunt; quòd exiſtiment, propter animum ſe *formoſos* appellari.

33. Et Critobulus, Age, animo alacri me doceto, inquit, artem venandi amicos; quandoquidem pulchros

1 Intellige μου, ut eſt ſect. 33. *Erneſt.*

2 Pulchritudinis & honeſtatis diſcrimen hîc eleganter ſanè *Critobulus* oſtendit, multo ardentiorem erga *honeſtos* amores præ ſe ferens compoſito verbo καταφιλεῖν, quàm erga *pulchros* ſimplici φιλεῖν. Sic *Marc.* 14. 45. κατεφίλησεν αὐτόν ſcil. *Jeſum*; non obitèr oſculatus eſt (φίλη-

τῶν φίλων τὰ θηρατικά. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· ὅταν οὖν, ὦ Κριτόβουλε, φίλος τινὶ βούλῃ γενέσθαι, ἐάσεις μέ κατειπεῖν σου πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἄγασαί τε αὐτοῦ, καὶ ἐπιθυμεῖς φίλος αὐτοῦ εἶναι; κατηγόρει, ἔφη ὁ Κριτόβουλος· οὐδένα γὰρ οἶδα μισοῦντα τοὺς ἐπαινοῦντας.

λδʹ. Ἐὰν δέ σου προσκατηγορήσω, ἔφη, ὅτι διὰ τὸ ἄγασθαι αὐτοῦ, καὶ εὐνοϊκῶς ἔχεις πρὸς αὐτὸν, ἆρα μὴ διαβάλλεσθαι δόξεις ὑπ' ἐμοῦ; ἀλλὰ καὶ αὐτῷ μοι, ἔφη, ἐγγίγνεται εὔνοια, πρὸς οὓς ἂν ὑπολάβω εὐνοϊκῶς ἔχειν πρὸς ἐμέ.

λεʹ. Ταῦτα μὲν δὴ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐξέσται μοι λέγειν περὶ σοῦ, πρὸς οὓς ἂν βούλῃ φίλους ποιήσασθαι. ἐὰν δέ μοι ἔτι ἐξουσίαν δῷς λέγειν περὶ σοῦ, ὅτι ἐπιμελής τε τῶν φίλων

oſculaturus, honeſtos exoſculaturus ſum. Et Socrates, Ubi, mi Critobule, amicitiam cum aliquo, inquit, contrahere velis, an mihi permittes, ut ad ipſum deferam, te admiratorem ipſius eſſe, atque amicitiam ejus expetere? Defer, ait Critobulus; quippe neminem novi, qui ſe laudantes oderit.

34. At ſi prætereà de te dixero, ait, quòd præ admiratione ipſius etiam benevolus erga ipſum ſis, num te putabis à me inviſum reddi? Atqui in meipſo, inquit, benevolentia quædam erga illos innaſcitur, quos animis in me benevolis eſſe ſuſpicor.

35. Hæc igitur, ait Socrates, mihi de te dicere licebit ad eos, quos amicos efficere velis. Quòd ſi mihi prætereà poteſtatem facias dicendi de te, quòd amici tibi curæ

σειν) ſed diutiùs oſculo ipſius & amplexui inhærens, quo minùs fallax eſſet proditionis Signum.

εἰ, καὶ οὐδενὶ οὕτω χαίρεις ὡς φίλοις ἀγαθοῖς, καὶ ἐπί τε τοῖς καλοῖς ἔργοις τῶν φίλων ἀγάλλῃ οὐχ ἧττον, ἢ ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τῶν φίλων χαίρεις οὐδὲν ἧττον, ἢ ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ· ὅπως τε ταῦτα γίγνηται τοῖς φίλοις, οὐκ ἀποκάμνεις μηχανώμενος· καὶ ὅτι ἔγνωκας ἀνδρὸς ἀρετὴν εἶναι, νικᾷν τοὺς μὲν φίλους εὖ ποιοῦντα, [1] τοὺς δὲ ἐχθροὺς κακῶς· πάνυ ἂν οἶμαί σοι ἐπιτήδειον εἶναί με σύνθηρον τῶν ἀγαθῶν φίλων.

λϛ΄. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ἐμοὶ τοῦτο λέγεις, ὥσπερ οὐκ ἐπὶ σοὶ [2] ὄν, ὅ, τι ἂν βούλῃ, περὶ ἐμοῦ λέγειν; Μὰ Δί' οὐχ, ὥς ποτε ἐγὼ [3] Ἀσπασίας ἤκου-

ſint, & quòd nullâ re ſic delecteris, atque bonis amicis; quòd ob amicorum præclara facinora non minus exultes, quàm ob tua; quòd ob amicorum commoda non minùs gaudeas, quàm ob tua; quòd conando, ut amici ea conſequantur, non defatigeris; quòd denique virtutem viro dignam eſſe intellexeris, beneficiis amicos, hoſtes maleficiis vincere: nimirùm arbitrabor me tibi percommodum fore convenatorem bonorum amicorum.

36. Quamobrem, ait Critobulus, hoc mihi commemoras, quaſi non penes te ſit, ut de me, quod velis, dicas? Non profectò, utì quidem ego de Aſpaſiâ aliquando au-

---

1 Hanc *Noſtri* ſententiam cum præcepto iſto Evangelico conferre libet, *Matth.* 5. v. 44. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, (inquit *Chriſtus*) Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν.

2 Pro ὄντος.

3 *Aſpaſia* fœmina imò meretrix fuit ſolertiſſima & pulcherrima, quâ *Socrates* in Eloquentiæ & Politices ſtudio magiſtrâ eſt uſus. vide *Plat.* in *Menexen.* p. 235. A *Pericle* quoque in ſummo honore habita, & tanti à Cyro æſtimata, ut chariſſimam pellicem ab eâ vocârit *Aſpaſiam.*

σα. ἔφη γὰρ τὰς ἀγαθὰς [1] προμνηστρίδας, μετὰ μὲν ἀληθείας τἀγαθὰ διαγγελλούσας, δεινὰς εἶναι συνάγειν τοὺς ἀνθρώπους εἰς κηδείαν, ψευδομένας δ' οὐκ ὠφελεῖν ἐπαινούσας. τοὺς γὰρ ἐξαπατηθέντας, ἅμα μισεῖν ἀλλήλους τε καὶ τὴν προμνησαμένην. ἃ δὴ καὶ ἐγὼ πεισθεὶς, ὀρθῶς ἔχειν ἡγοῦμαι, οὐκ ἐξεῖναί μοι περὶ σοῦ λέγειν ἐπαινοῦντι οὐδὲν, ὅ, τι ἂν μὴ ἀληθεύω.

λζ'. Σὺ μὲν ἄρα, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, τοιοῦτός μοι φίλος εἶ, ὦ Σώκρατες, οἷος, ἂν μέν τι αὐτὸς ἔχω ἐπιτήδειον εἰς τὸ φίλους κτήσασθαι, συλλαμβάνειν μοι· εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἂν ἐθέλοις πλάσας τι εἰπεῖν ἐπὶ τῇ ἐμῇ ὠφελείᾳ. πότερα δ' ἄν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτόβουλε, δοκῶ σοι μᾶλλον ὠφελεῖν τε τὰ ψευδῆ ἐπαινῶν, ἢ πείθων

divi. Aiebat enim bonas pronubas, quæ cum veritate bona commemorent, plurimum ad conciliandam inter homines affinitatem valere; quæ vero mentirentur, eas laudando nihil proficere. Qui enim decepti ſunt, ſe oderunt mutuò, atque etiam conciliatricem ipſam. Quæ quum ita eſſe perſuaſus ſim, rectè arbitror nihil mihi dicere licere in laudem tuam, quod non verè dicam.

37. Nimirùm tu, mi Socrates, ait Critobulus, talis amicus es mihi, ut me ſis adjuturus, ſi ad parandos amicos aliquo modo aptus fuero; ſin minùs, nihil utilitatis meæ causâ ficti ſis dicturus. Utrùm autem, inquit Socrates, magis tibi prodeſſe videor, ſi falſis te ornem laudibus;

---

vid. *Plutarch.* in *Pericle*, & Diction. *Bayle*, v. *Pericles*, not. O. & denique *Maximum Tyrium* Diſſ. 22. qui & reliquos *Socratis* magiſtros commemorat.

1 De his vide doctiſſimi *Potter*. Archæol. lib. 4. c. 11.

πειρᾶσθαί σε ἀγαθὸν ἄνδρα γενέσθαι; εἰ δὲ μὴ φανερὸν οὕτω σοι, ἐκ τῶνδε σκέψαι.

λη΄. Εἰ γάρ σε βουλόμενος φίλον ποιῆσαι ναυκλήρῳ, ψευδόμενος ἐπαινοίην, φάσκων ἀγαθὸν εἶναι κυβερνήτην, ὁ δέ μοι πεισθεὶς ἐπιτρέψειέ σοι τὴν ναῦν μὴ ἐπισταμένῳ κυβερνᾶν· ἔχεις τινὰ ἐλπίδα, μὴ ἂν σαυτόν τε καὶ τὴν ναῦν ἀπολέσαι; ἢ εἴ σοι πείσαιμι κοινῇ τὴν πόλιν, ψευδόμενος, ὡς ἂν στρατηγικῷ τε καὶ δικαστικῷ καὶ πολιτικῷ ἑαυτὴν ἐπιτρέψαι· τί ἂν οἴει σαυτὸν καὶ τὴν πόλιν ὑπὸ σοῦ παθεῖν; ἢ εἴ τινας ἰδίᾳ τῶν πολιτῶν πείσαιμι, ψευδόμενος, ὡς ὄντι οἰκονομικῷ τε καὶ ἐπιμελεῖ, τὰ ἑαυτῶν ἐπιτρέψαι· ἆρ᾽ οὐκ ἂν πεῖραν διδοὺς, ἅμα τε βλαβερὸς εἴης, καὶ καταγέλαστος φαίνοιο;

λθ΄. Ἀλλὰ συντομωτάτη τε, καὶ ἀσφαλεστάτη, καὶ

an ſi perſuadeam, ut vir bonus eſſe ſtudeas? Quòd ſi hoc necdum perſpicis, ex his conſidera.

38. Nam ſi tibi cum naviculatore volens amicitiam conciliare, falsò te laudem, bonumque gubernatorem eſſe dicam; atque ille perſuaſus à me, navem imperito tibi gubernandam committat: aliudne quidquam ſperare poſſis, quàm te tum navem tum teipſum exitio daturum? Vel ſi tuâ causâ civitati publicè perſuaſero mentiens, ut ſe tibi tanquam viro artis imperatoriæ, judiciorum, rerumque civilium perito committat: quid putas & tibi & per te civitati eventurum? Vel ſi privatim civibus nonnullis perſuadeam, idque mentiendo, ut tibi res ſuas credant, tanquam adminiſtrandæ rei familiaris perito, atque induſtrio: annon, periculo facto, damnoſus ſimulque ridiculus eſſe apparebis?

39. At verò via maximè compendiaria, tutiſſima, &

καλλίστη ὁδὸς, ὦ Κριτόβουλε, ὅ, τι ἂν βούλῃ δοκεῖν ἀγαθὸς εἶναι, τοῦτο καὶ γενέσθαι ἀγαθὸν πειρᾶσθαι. ὅσαι δ' ἐν ἀνθρώποις ἀρεταὶ λέγονται, σκοπούμενος εὑρήσεις πάσας μαθήσει τε καὶ μελέτῃ αὐξομένας. ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Κριτόβουλε, οἶμαι δεῖν ἡμᾶς ταύτας θηρᾶσθαι· εἰ δὲ σύ πως ἄλλως γιγνώσκεις, δίδασκε. καὶ ὁ Κριτόβουλος, Ἀλλ' αἰσχυνοίμην ἄν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀντιλέγων τούτοις· οὔτε γὰρ καλὰ, οὔτε ἀληθῆ λέγοιμ' ἄν.

ΚΕΦ. ζ.

ΚΑΙ μὲν τὰς ἀπορίας γε τῶν φίλων, τὰς μὲν δι' ἄγνοιαν, ἐπειρᾶτο γνώμῃ ἀκεῖσθαι· τὰς δὲ δι' ἔνδειαν, διδάσκων κατὰ δύναμιν ἀλλήλοις ἐπαρκεῖν. ἐρῶ δὲ καὶ ἐν τούτοις, ἃ σύνοιδα αὐτῷ. Ἀρίσταρχον γάρ ποτε ὁρῶν σκυθρω-

rectiſſima eſt, mi Critobule, ut, in quo bonus eſſe videri velis, operam des, ut bonus ſis. Quæcunque autem apud homines virtutes appellantur, eas omnes ſi conſideres, doctrinâ & ſtudio poſſe augeri animadvertes. Atque has, mi Critobule, venandas nobis eſſe arbitror: tu ſi aliter judicas, doce. Et Critobulus, Me verò pudeat, inquit, his contradicere, mi Socrates: nec enim honeſta, nec vera dicerem.

CAP. VII.

Ariſtarchi inopiæ medetur.

PRæterea amicorum difficultatibus, quæ ex ignoratione provenirent, conſilio mederi conabatur: quæ verò ex egeſtate, docendo ut pro viribus invicem ſubvenire oporteat. Dicam autem, quid hâc etiam in parte mihi de ipſo conſtet. Nam, quum aliquando Ariſtarchum triſ-

πῶς ἔχοντα, Ἔοικας, ἔφη, ὦ Ἀρίσταρχε, βαρέως φέρειν τι. χρὴ δὲ τοῦ βάρους μεταδιδόναι τοῖς φίλοις· ἴσως γὰρ ἄν τι σε καὶ ἡμεῖς κουφίσαιμεν.

β΄. Καὶ ὁ Ἀρίσταρχος, ἀλλὰ μὲν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐν πολλῇ γε εἰμὶ ἀπορίᾳ. ἐπεὶ γὰρ ἐστασίασεν ἡ πόλις, πολλῶν φυγόντων ὡς τὸν Πειραιᾶ, συνεληλύθασιν [1] ὡς ἐμὲ καταλελειμμέναι ἀδελφαί τε, καὶ ἀδελφιδαῖ, καὶ ἀνεψιαὶ τοσαῦ-

tem cerneret, Videris, ait, mi Ariſtarche, quiddam moleſtè ferre. Debes autem moleſtiam hanc cum amicis communicare; fortaſſis enim nonnihil nos te ſublevaverimus.

2. Et Ariſtarchus, Enimvero, mi Socrates, ait magnâ in difficultate verſor. Nam quia ſeditiones hâc in civitate motæ ſunt, multis in Piræeum confugientibus, convenerunt ad me relictæ tot ſorores, ſororum filiæ, & conſobri-

1 Vulgatum eſt inter Grammaticos, ὡς, imprimis Atticis, dici pro πρὸς, & quidem auctore doctiſſimo Viro in Obſ. Miſc. Bat. vol. 4. p. 208. & Cel. *Dukero* ad *Thucyd.* 5. 56. &c. de animatis rebus tantum. Mihi ſecus videtur. Nam, quod ad primum attinet, primo, neſcio, quomodo conjunctio ὡς potuerit vim præpoſitionis accipere; deinde loci, ubi ὡς jungitur ipſi præpoſitioni πρὸς, ſatis oſtendunt, ὡς per pleonaſmum addi, cum autem ὡς accuſativo nudè jungatur, eſſe ellipſin τοῦ πρὸς. Vidit hoc *Lamb. Bos* de Ellipſi, quem malè propterea reprehendit Rev. *Wolfius* ad *Libanii* Epiſt. p. 148. quaſi hæc ellipſis nullo idoneo exemplo probari poſſit. *Herodian.* 3. 2. δριμύτεροι ὡς πρὸς τὰς εὐνοίας &c. plura exempla habet *Jenſius* Lect. *Luc.* 1. 5. p. 46. vid. *Kuhn* ad *Ælian.* V. H. 5. 2. qui etiam è *Polybio* affert, ὡς ἐπὶ τῆς Λιβύης, ut mihi valdè veroſimile ſit, eodem modo intelligendum eſſe εἰς, ubi ὡς pro εἰς poſitum dicunt, de quo *Waſſius* ad *Thucyd.* VIII. 103. Quod ad alterum attinet, inter exempla *Jenſiana* ſunt, ubi inanimatis rebus ὡς additur. Apud *Ariſtophanem*, ni fallor, in *Pluto* eſt, ὡς τὴν θύραν, & hîc ὡς τὸν Πειραιᾶ. Ac, ſi ὡς additur pleonaſticè, neſcio, quare ad animatas tantum, non cæteras etiam addi poſſit. *Erneſt.*

ται. ὡς εἶναι ἐν τῇ οἰκίᾳ τεσσαρεσκαίδεκα [1] τοὺς ἐλευθέρους. λαμβάνομεν δὲ οὔτε ἐκ τῆς γῆς οὐδὲν, (οἱ γὰρ ἐναντίοι κρατοῦσιν αὐτῆς·) οὔτε [2] ἀπὸ τῶν οἰκιῶν (ὀλιγανθρωπία γὰρ ἐν τῷ ἄστει γέγονε.) τὰ ἔπιπλα δὲ οὐδεὶς ὠνεῖται, οὐδὲ [3] δανείσασθαι οὐδαμόθεν ἐστὶν ἀργύριον· ἀλλὰ πρότερον ἄν τις μοὶ δοκεῖ ἐν τῇ ὁδῷ ζητῶν εὑρεῖν, ἢ δανειζόμενος λαβεῖν. χαλεπὸν μὲν οὖν ἐστιν, ὦ Σώκρατες, τοὺς οἰκείους περιορᾶν ἀπολλυμένους, ἀδύνατον δὲ τοσούτους τρέφειν [4] ἐν τοιούτοις πράγμασιν.

γʹ. Ἀκούσας οὖν ταῦτα ὁ Σωκράτης· τί ποτέ ἐστιν, ἔφη, ὅτι ὁ Κεράμων μὲν πολλοὺς τρέφων· οὐ μόνον ἑαυτῷ τε

næ, ut meis in ædibus quatuordecim homines ingenui ſint. Neque verò vel ex agro (quo potiuntur adverſarii) quicquam accipimus; neque (quòd hominum exiguus in urbe ſit numerus) ex ædibus. Supellectilem emit nemo, neque uſquam mutuum capi poteſt: ſed citiùs in viâ quis argentum quærendo inveniat, quàm mutuum accipiat. Grave quidem certe eſt, mi Socrates, ut quis propinquos negligat pereuntes; ſed fieri non poteſt, ut aliquis, quum res ita ſint, tot homines alat.

3. Hæc quum audiſſet Socrates: Quid eſt cauſæ, inquit, quòd Ceramo complures alens, non ſibi ſolum at-

1 Nota vim articuli: *quatuordecim, & ii quidem liberi homines*; *ut de ſervis nil dicam.* Ne quis fortè tollendum articulum putet, quòd dicimus v. c. τεσσαρεσκαίδεκα ἔτη, non τὰ ἔτη. *Erneſt.*

2 *Nihil neque ex agris neque ex ædibus redit.* Ex agris redeunt, frumentum, oleum, vinum, lana &c. vid. c. 9. §. 4. *Erneſt.*

3 Δανείζειν eſt *mutuum dare*: δανείζεσθαι in voce mediâ eſt *mutuum ſumere.* Ita recentior Latinitas (verba ſunt *Salmaſii*) inter *mutuare* & *mutuari* diſtinxit, & *mutuare* quidem poſuit pro *mutuum* dare; *mutuari* pro *accipere.* vid. *de Uſuris* p. 15.

4 *Hoc rerum ſtatu, rebus ſic ſe habentibus.*

καὶ τούτοις τὰ ἐπιτήδεια δύναται παρέχειν, ἀλλὰ καὶ περιποιεῖται τοσαῦτα, ὥστε καὶ πλουτεῖν· σὺ δὲ πολλοὺς τρέφων, δέδοικας μὴ δι' ἔνδειαν τῶν ἐπιτηδείων ἅπαντες ἀπόλησθε; Οὐ νὴ Δί', ἔφη, ὁ μὲν δούλους τρέφει, ἐγὼ δὲ ἐλευθέρους.

δ'. Καὶ πότερον, ἔφη, τοὺς παρά σοι ἐλευθέρους οἴει βελτίους εἶναι, ἢ τοὺς παρὰ Κεράμωνι δούλους; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη, τοὺς παρ' ἐμοὶ ἐλευθέρους. Οὐκοῦν, ἔφη, αἰσχρὸν τὸν μὲν ἀπὸ τῶν πονηροτέρων εὐπορεῖν, σὲ δὲ πολλῷ βελτίους ἔχοντα ἐν ἀπορίαις εἶναι; Νὴ Δί', ἔφη· ὁ μὲν γὰρ τεχνίτας τρέφει, ἐγὼ δὲ ἐλευθερίως πεπαιδευμένους.

ε'. Ἆρ' οὖν, ἔφη, τεχνῖταί εἰσιν, οἱ χρήσιμόν τι ποιεῖν ἐπιστάμενοι; Μάλιστά γε, ἔφη. Οὐκοῦν χρήσιμά γ' ἄλφιτα; Σφόδρα γε. Τί δ' ἄρτοι; Οὐδὲν ἧττον. Τί γάρ, ἔφη, ἱμάτιά τε ἀνδρεῖα καὶ γυναικεῖα, καὶ χιτωνίσκοι, καὶ χλαμύδες,

que illis ſuppeditare neceſſaria poteſt; ſed etiam tantum præterea lucrum facit, ut dives ſit: tu multos alens metuis, ne ob neceſſariorum inopiam omnes pereatis? Quia profectò, ait, ſervos alit is, ego liberos homines.

4. Utrum verò, inquit (*Socrates*,) putas ingenuos, qui tecum ſunt, meliores eſſe, an Ceramonis ſervos? Puto ingenuos qui mecum ſunt. Annon igitur turpe eſt, inquit, illum per homines viliores opibus affluere, te, qui multo meliores habes, inopiâ premi? Minimè, inquit: nam ille artifices alit, ego liberaliter educatos.

5. Artifices ergò ſunt, inquit, qui quid utile facere poſſunt? Maximè, ait. Ergò farina eſt utilis? Ac vehementer quidem. Quid panes? Nihilo minùs. Quid, ait, veſtes viriles ac muliebres, & tuniculæ, & chlamydes,

καὶ ἐξωμίδες; Σφόδρα γ', ἔφη, καὶ πάντα ταῦτα χρήσιμα. Ἔπειτα, ἔφη, οἱ παρὰ σοὶ τούτων οὐδὲν ἐπίστανται ποιεῖν; Πάντα μὲν οὖν, ὡς ἐγῷμαι.

ς'. Εἶτ' οὐκ οἶσθα, ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν τούτων, ἀλφιτοποιΐας, Ναυσικύδης οὐ μόνον ἑαυτόν τε καὶ τοὺς οἰκέτας τρέφει, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ ὗς πολλὰς καὶ βοῦς, καὶ περιποιεῖται τοσαῦτα, ὥστε καὶ τῇ πόλει πολλάκις [1] λειτουργεῖν· ἀπὸ δὲ ἀρτοποιΐας Κίρηβος τήν τε οἰκίαν πᾶσαν διατρέφει, καὶ ζῇ δαψιλῶς· Δημέας δὲ ὁ [2] Κολλυτεὺς, ἀπὸ χλαμυδουργίας· Μένων δ', ἀπὸ χλανιδοποιΐας· Μεγαρέων δὲ οἱ πλεῖστοι, ἔφη, ἀπὸ ἐξωμιδοποιΐας διατρέφονται; Νὴ Δί', ἔφη· οὗτοι μὲν γὰρ ὠνούμενοι βαρβάρους ἀνθρώπους ἔχουσιν, ὥστ' ἀναγκάζειν

& exomides? Admodum, ait, utilia etiam hæc omnia. Jam verò, inquit, qui tecum ſunt, nihil horum poſſunt elaborare? Immò verò omnia, ut arbitror.

6. Ergò tu ignoras Nauſicydem faciendâ farinâ, quod unum ex his eſt, non ſolùm ſeipſum & domeſticos alere, ſed præterea multas ſues, & vaccas; atque etiam lucrari tantum, ut ſæpiùs civitati ſumptum ſuppeditet: Ciribum pane faciendo familiam omnem nutrire, & vivere largiter: Demeam Collytenſem, conficiendis chlamydibus: Menonem penulis; Megarenſium maximam partem exomidum confectione ſeſe alere? Profectò, inquit: nam illi barbaros quoſdam emptos habent, quos poſſunt cogere

1 *Cum verſuram facere publicè neceſſe eſt* (ut *Nepos* in *Attico* ait) *ſuis opibus, mutuâ datâ pecuniâ, levat publicam inopiam.* λειτουργεῖν dicuntur, quicunque reipublicæ proſunt operâ aliquâ aut pecuniâ. Docta eſt de hoc verbo diſputatiuncula apud *Caſaubonum* contra *Baron.* Exerc. 41. *Erneſt.*

2 E Colytto, populo tribûs Ægeidis ap. Athenienſ. vid. *Strabon.* p. 45.

ἐργάζεσθαι, [1] ἃ καλῶς ἔχει· ἐγὼ δ' ἐλευθέρους τε καὶ συγγενεῖς.

ζ'. Ἐπειτ', ἔφη, ὅτι ἐλεύθεροί τ' εἰσὶ καὶ συγγενεῖς σοι, οἴει χρῆναι αὐτοὺς μηδὲν ἄλλο ποιεῖν, ἢ ἐσθίειν καὶ καθεύδειν; πότερον καὶ τῶν ἄλλων ἐλευθέρων τοὺς οὕτω ζῶντας ἄμεινον διάγοντας ὁρᾷς, καὶ μᾶλλον εὐδαιμονίζεις, ἢ τούς, ἃ ἐπίστανται χρήσιμα πρὸς τὸν βίον, τούτων ἐπιμελουμένους; ἢ τὴν μὲν ἀργίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν αἰσθάνῃ τοῖς ἀνθρώποις πρός τε τὸ μαθεῖν ἃ προσήκει ἐπίστασθαι, καὶ πρὸς τὸ μνημονεύειν ἃ ἂν μάθωσι, καὶ πρὸς τὸ ὑγιαίνειν τε καὶ ἰσχύειν τοῖς σώμασι, καὶ πρὸς τὸ κτήσασθαί τε καὶ σώζειν τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον, ὠφέλιμα ὄντα, τὴν δὲ ἐργασίαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν οὐδὲν χρήσιμα;

ad elaborandum ea, quæ ipſis expediant; ego liberos homines & cognatos.

7. Ergò, inquit, quòd liberi ſint & tibi cognati, propterea putas eis aliud nihil faciendum eſſe, quàm ut edant ac dormiant? num & inter alios ingenuos homines, eos qui ita vivant commodiùs degere vides, felicioreſque prædicas illis, qui eorum curam habent, quæcunque ad vitam utilia nôrunt? An otium & negligentiam prodeſſe animadvertis hominibus ad diſcendum ea quæ ſcire convenit, & ad reminiſcendum quæ didicerint; & ad valetudinem roburque corporum; & ad parandum ac conſervandum ea quæ ad vitam utilia ſunt: negotium verò ac diligentiam nihil prodeſſe putas?

---

1 *Unde lucrum fieri poteſt.* ſcil. *quod reprehendi non poteſt*, idque magis nunc placet. Sed hæc Interpretatio aliam & majorem diſtinctionem poſt ἐργάζεσθαι deſiderat: *Erneſt.*

η'. Ἔμαθον δὲ, ἃ φὴς [1] αὐτὰς ἐπίστασθαι, πότερον ὡς οὔτε χρήσιμα ὄντα πρὸς τὸν βίον, οὔτε ποιήσουσαι αὐτῶν οὐδὲν, ἢ τοὐναντίον, ὡς καὶ ἐπιμεληθησόμεναι τούτων, καὶ ὠφεληθησόμεναι ἀπ' αὐτῶν; ποτέρως γὰρ ἂν μᾶλλον ἄνθρωποι σωφρονοῖεν, ἀργοῦντες, ἢ τῶν χρησίμων ἐπιμελούμενοι; ποτέρως δ' ἂν δικαιότεροι εἶεν, εἰ ἐργάζοιντο, ἢ εἰ ἀργοῦντες βουλεύοιντο περὶ τῶν ἐπιτηδείων;

θ'. Ἀλλὰ καὶ νῦν μὲν, ὡς ἐγὼ οἶμαι, οὔτε σὺ ἐκείνας φιλεῖς, οὔτε ἐκεῖναί σε· σὺ μὲν ἡγούμενος αὐτὰς ἐπιζημίους εἶναι σεαυτῷ, ἐκεῖναι δέ σε ὁρῶσαι ἀχθόμενον ἐφ' ἑαυ-

8. Num ea, quæ dicis illas tenere, ſic didicerunt, ut nec ad vitam utilia eſſent, neque quidquam eorum facerent; an è diverſo ut & diligentèr in eis elaborarent, & utilitatem inde caperent? Utrâ homines ratione modeſtiores ſint, in otio degendo, an curam iis impendendo quæ expediant? Utro modo juſtiores fuerint, ſi opus faciant, an ſi in otio de victu deliberent?

9. Quin etiam, meâ ſententiâ, neque tu jam illas diligis, neque illæ te: tu, quòd eas eſſe tibi detrimento exiſtimes; illæ, quòd te ſuâ causâ gravari vi-

1 Obſervanda eſt h. l. generis de iiſdem fœminis varietas. Nam quamdiù de iis tanquam liberis & ingenuis loquitur, ſemper maſculino genere utitur. §. 2. 3. ſ. cum primùm verò ad earum artes actioneſque redit, fœminino. Ac non negamus, ubi maſculinum eſt, intelligi poſſe ἀνθρώπους; ſed tamen non fruſtrà videtur fieri, quòd hâc ratione tantum utitur, ubi de libertate loquitur. Hanc varietatem generis etiam apud alios auctores reperies, de quo alio loco fuſiùs agemus. Si Auctori vitæ *Homeri* fides, hæc eſt ratio, quòd libertas fœminis tribuitur, non quà fœminæ ſunt; eſt enim maribus & fœminis communis: lanificium autem & cætera, de quibus hic ſermo, propria ſunt fœminis apud Græcos, iiſque, quà fœminœ ſunt, tribuuntur. vide ſuprà ad c. 2. ſect. 3. *Erneſt.*

ταῖς. ἐκ δὲ τούτων κίνδυνος μείζω τε ἀπέχθειαν γίγνεσθαι, καὶ τὴν προγεγονυῖαν χάριν μειοῦσθαι. ἐὰν δὲ προστάτης ᾖς, ὅπως ἐνεργοὶ ὦσι, σὺ μὲν ἐκείνας φιλήσεις, ὁρῶν ὠφελίμους σεαυτῷ οὔσας· ἐκεῖναι δέ σε ἀγαπήσουσιν, αἰσθόμεναι χαίροντά σε αὐταῖς. τῶν δὲ προγεγονυιῶν εὐεργεσιῶν ἥδιον μεμνημένοι, τὴν ἀπ' ἐκείνων χάριν αὐξήσετε, καὶ ἐκ τούτων φιλικώτερόν τε καὶ οἰκειότερον ἀλλήλοις ἕξετε.

ι'. Εἰ μὲν τοίνυν αἰσχρόν τι ἔμελλον ἐργάσασθαι, [1] θάνατον ἀντ' αὐτοῦ προαιρετέον ἦν. νῦν δὲ ἃ μὲν δοκεῖ κάλλιστα καὶ πρεπωδέστερα γυναικὶ εἶναι, ἐπίστανται, ὡς ἔοικε. πάντες δὲ ἃ ἐπίστανται, ῥᾷστά τε, καὶ τάχιστα, καὶ κάλλιστα, καὶ ἥδιστα ἐργάζονται. μὴ οὖν ὄκνει, ἔφη, ταῦτα εἰση-

deant: ex his periculum eſt, ne & majus odium oriatur, & priſtina gratia minuatur. At ſi te præſide operas faciant, tu quidem eas diliges, quia videbis ipſos tibi eſſe utiles; & amabunt illæ te contra, ubi animadvertent te iis delectari. Atque etiam priorum beneficiorum cum voluptate recordantes, gratiam eis partam augebitis, ac deinde amiciùs familiariúſque invicem afficiemini.

10. Jam ſi turpe quid eis eſſet agendum, mors potius eſſet eligenda. At verò nôrunt illæ, ceu par eſt, quæcunque videntur mulieri honeſtiſſima eſſe, maximéque decora. Quivis autem, quæ novit, tum facillimè, tum celerrimè, tum elegantiſſimè, tum ſummâ cum voluptate facit. Quapropter tibi cunctandum non eſt, inquit, ut

1 Nihil gravius, nihil *Socraticâ* philoſophiâ dignius, ex quâ, quaſi ſancto quodam fonte, hæc divina cum multis aliis manavit Sententia.

γένηται αὐταῖς, ἃ σοί τε λυσιτελεῖ κἀκείναις· καί, ὡς εἰκός, ἡδέως ὑπακούσονται.

ια'. Ἀλλὰ νὴ τοὺς θεούς, ἔφη ὁ Ἀρίσταρχος, οὕτω μοι δοκεῖς καλῶς λέγειν, ὦ Σώκρατες, ὥστε πρόσθεν μὲν οὐ προσιέμην δανείσασθαι, εἰδὼς ὅτι ἀναλώσας ὃ ἂν λάβω, οὐχ ἕξω ἀποδοῦναι· νῦν δέ μοι δοκῶ εἰς ἔργων ἀφορμὴν ὑπομένειν αὐτὸ ποιῆσαι.

ιβ'. [1] Ἐκ τούτων δὲ ἐπορίσθη μὲν ἀφορμή, ἐωνήθη δὲ ἔρια, καὶ [2] ἐργαζόμεναι μὲν ἠρίστων, ἐργασάμεναι δὲ ἐδείπνουν· ἱλαραὶ δὲ ἀντὶ σκυθρωπῶν ἦσαν, καὶ ἀντὶ ὑφορωμένων ἑαυτάς, ἡδέως ἀλλήλας ἑώρων, καὶ αἱ μὲν ὡς κηδεμόνα ἐφίλουν,

ad ea ſis illis auctor, quæ tum tibi tum illis expediant: in quo quidem, ceu par eſt, perlubenter tibi obtemperabunt.

11. Profectò, inquit Ariſtarchus, tam mihi præclarè dicere videris, mi Socrates, ut quum antea mutuari noluiſſem, quòd ſcirem me, abſumptâ mutuò datâ pecuniâ, non habiturum unde ſolverem; nunc mihi videar id facturus ad ſubeundas operarum impenſas.

12. Inde comparata fuit impenſa; emptæ lanæ; mulieres inter operas prandebant, ac operis abſolutis cœnabant: item pro triſtibus hilares erant; & quæ priùs ſuſpectæ invicem erant, nunc aliæ alias ſuaviter intuebantur: Ariſtarchum illæ tanquam curatorem diligebant,

---

1 *Xenophontis* hæc verba ſunt, in quibus βραχυλογία eſt. Omiſſa enim ſunt hæc, *Digreſſus ergo à Socrate, pecuniam ſtatim mutuam ſumpſit.* ἐκ τούτων intell. ἃ ἐδανείσατο. *Erneſt.*

2 Ἐργαζόμεναι & ἐργασάμεναι hîc diſtinguuntur. Ἐργαζόμεναι, quæ, in opere adhuc occupatæ, ſumunt cibum, poſt quem non ſunt manus lavandæ; — ἐργασάμεναι, quæ, operis ſuis confectis, dilatis certe in aliud tempus, cœnant. *Erneſt.*

ὁ δὲ ὡς ὠφελίμους ἠγάπα. τέλος δὲ ἐλθὼν πρὸς τὸν Σωκράτην, χαίρων διηγεῖτο ταῦτά τε, καὶ ὅτι αἰτιῶνται αὐτὸν μόνον τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀργὸν ἐσθίειν.

ιγ΄. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Εἶτα οὐ λέγεις αὐταῖς τὸν τοῦ κυνὸς λόγον; φασὶ γὰρ, ὅτε φωνήεντα ἦν τὰ ζῶα, τὴν οἶν πρὸς τὸν δεσπότην εἰπεῖν· Θαυμαστὸν ποιεῖς, ὃς ἡμῖν μὲν ταῖς καὶ ἔριά σοι, καὶ ἄρνας, καὶ τύρον παρεχούσαις οὐδὲν δίδως ὅ, τι ἂν μὴ ἐκ τῆς γῆς λάβωμεν· τῷ δὲ κυνὶ, ὃς οὐδὲν τοιοῦτόν σοι παρέχει, μεταδίδως, οὗπερ αὐτὸς ἔχεις σίτου.

ιδ΄. Τὸν κύνα οὖν ἀκούσαντα εἰπεῖν· [1] Ναὶ μὰ Δία· ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ καὶ ὑμᾶς αὐτὰς σώζων, ὥστε μήτε ὑπ' ἀνθρώπων κλέπτεσθαι, μήτε ὑπὸ λύκων ἁρπάζεσθαι· ἐπεὶ ὑμεῖς γε, εἰ μὴ ἐγὼ προφυλάττοιμι ὑμᾶς, οὐδ' ἂν νεμεσ-

illas Ariſtarchus tanquam ſibi utiles amabat. Tandem ad Socratem quum acceſſiſſet, narrabat & hæc cum voluptate, & quòd ſe ſolum inter omnes in domo reprehenderent, ut qui otioſus ederet.

13. Tum Socrates: Tu verò non canis fabulam eis narras? Aiunt enim, id temporis, quum voce uterentur animalia, dixiſſe ad herum ſuum ovem: Facis ſanè mirum quiddam, qui nobis, lanas, agnos, caſeum tibi ſuppeditantibus, nihil das, extra id quod è terrâ conſequimur: Cani verò, qui nihil tale tibi præbet, cibum illum communicas, quo ipſe veſceris.

14. At canem his auditis dixiſſe: Non abs re profectò. Nam ego is ſum, qui vos ipſas conſervat, ut neque furto ab hominibus auferamini, neque à lupis rapiamini. Vos quidem certè, niſi pro vobis ego excubarem, ne paſtum

1 Intell. ὀρθῶς ποιεῖ. *Ernest.*

θαι δύνασθε, φοβούμεναι μὴ ἀπόλησθε. οὕτω δὴ λέγεται καὶ τὰ πρόβατα συγχωρῆσαι τὸν κύνα προτιμᾶσθαι. καὶ σὺ οὖν ἐκείναις λέγε, ὅτι ἀντὶ κυνὸς εἶ φύλαξ καὶ ἐπιμελητὴς, καὶ διά σε οὐδὲ ὑφ' ἑνὸς ἀδικούμεναι, ἀσφαλῶς τε καὶ ἡδέως ἐργαζόμεναι ζῶσιν.

ΚΕΦ. η'.

Ἄλλον δέ ποτε ἀρχαῖον ἑταῖρον διὰ χρόνου ἰδὼν, Πόθεν, ἔφη, Εὔθηρε, φαίνῃ; Ὑπὸ μὲν τὴν κατάλυσιν τοῦ [1] πολέμου, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκ τῆς ἀποδημίας, νυνὶ μέντοι αὐτόθεν. ἐπειδὴ γὰρ ἀφῃρέθη μὲν τὰ [2] ἐν τῇ ὑπερο-

quidem habere poſſetis, veritæ ſcilicet, ne periretis. Atque hoc modo perhibetur, oves ipſas permiſiſſe, ut canis potiori conditione frueretur. Itaque tu etiam illis dicito, te canis inſtar cuſtodem eſſe, curamque gerere, cujus operâ læſæ à nemine, ſecurè ſuaviterque ſuas operas obeundo vivant.

CAP. VIII.

Eutherum ad convenientius vitæ genus compellit.

QUUM aliquando ſodalem alium veterem longo ex intervallo videret: Unde nobis ades, ait, Euthere? ſub exitum belli, mi Socrates, inquit, de peregrinatione; nunc ex hoc ipſo loco. Quando enim extra fines Atticæ

---

1 *Peloponneſiaci*; ſcil. poſt primam pacem, quæ poſt decenne bellum inter *Lacedæmonios* & *Athenienſes* inita fuit. vid. *Thucyd.* p. 306.

2 Attici ὑπερορίαν vocant Vicinorum regionem, & ὑπερόριον externam, ut eſt apud *Thucydidem*, ſcil. quia *Attica* erat montibus cincta uſque ad *Bœotiam* pertinentibus. v. infrà lib. 3. c. 5. ſect. 25. *Erneſt.*

ρία κτήματα, ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ ὁ πατήρ μοι οὐδὲν κατέλιπεν, ἀναγκάζομαι νῦν ἐπιδημήσας, τῷ σώματι ἐργαζόμενος τὰ ἐπιτήδεια πορίζεσθαι. δοκεῖ δέ μοι τοῦτο κρεῖττον εἶναι, ἢ δεῖσθαί τινος ἀνθρώπων, ἄλλως τε καὶ μηδὲν ἔχοντα, ἐφ' ὅτῳ ἂν δανειζοίμην.

β'. Καὶ πόσον χρόνον οἴει σοι, ἔφη, τὸ σῶμα ἱκανὸν εἶναι μισθοῦ τὰ ἐπιτήδεια ἐργάζεσθαι; Μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐ πολὺν χρόνον. Καὶ μήν, ἔφη, ὅταν γε πρεσβύτερος γένῃ, δῆλον ὅτι δαπάνης μὲν δεήσῃ, μισθὸν δὲ οὐδείς σοι θελήσει τῶν τοῦ σώματος ἔργων διδόναι. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.

γ'. Οὐκοῦν, ἔφη, κρεῖττόν ἐστιν αὐτόθεν τοῖς τοιούτοις τῶν ἔργων ἐπιτίθεσθαι, ἃ καὶ πρεσβυτέρῳ γενομένῳ ἐπαρκέσει, καὶ προσελθόντα τῳ τῶν πλείονα χρήματα κεκτημένων, τῷ δεομένῳ τοῦ συνεπιμελησομένου, ἔργων τε ἐπιστατοῦντα, καὶ συγκομίζοντα καρποὺς, καὶ συμφυλάττοντα τὴν οὐσίαν, ὠφελοῦντα ἀντωφελεῖσθαι.

ſita prædia mihi ſunt adempta, nec pater in Atticâ mihi quidquam reliquit; cogor jam domi degens corpore faciundis operis victum quærere. Et videtur hoc mihi præſtare, quàm aliquem rogare mortalium, præſertim cum nihil habeam, ſuper quo mutuarer.

2. At quamdiu putas, inquit, corpus tibi ſuffecturum, ut victum pro mercede laborando quæras? Profectò non diu, inquit. Itaque quum conſenueris, ait, ſumptu tu quidem egebis, ut nemo tibi mercedem pro corporis laboribus pendet. Verè dicis, inquit.

3. Ergo præſtat, ait, ea te opera jam nunc aggredi, quæ tibi, etiam ubi ſenueris, ſufficiant; & locuplete quodam convento qui coadjutore indigeat, operibus ipſius præfici, fructus congerere, facultates unà cuſtodire; ut eum juvans ab illo viciſſim adjuveris.

δ'. Χαλεπῶς ἄν, ἔφη, ἐγώ, ὦ Σώκρατες, δουλείαν ὑπομείναιμι. Καὶ μὴν οἵ γε ἐν ταῖς πόλεσι προστατεύοντες, καὶ τῶν δημοσίων ἐπιμελόμενοι, οὐ δουλοπρεπέστεροι ἕνεκα τούτου, ἀλλ' ἐλευθεριώτεροι νομίζονται.

ε'. Ὅλως μήν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τὸ ὑπαίτιον εἶναί τινι οὐ πάνυ προσίεμαι. Καὶ μήν, ἔφη, Εὔθηρε, οὐ πάνυ γε ῥᾴδιόν ἐστιν εὑρεῖν ἔργον, ἐφ' ᾧ οὐκ ἄν τις αἰτίαν ἔχοι. χαλεπὸν γὰρ οὕτω τι ποιῆσαι, ὥστε μηδὲν ἁμαρτεῖν· χαλεπὸν δὲ καὶ ἀναμαρτήτως τι ποιήσαντα μὴ ἀγνώμονι κριτῇ περιτυχεῖν. ἐπεί, καὶ οἷς νῦν ἐργάζεσθαι φής, θαυμάζω, εἰ ῥᾴδιόν ἐστιν ἀνέγκλητον διαγίνεσθαι.

ϛ'. Χρὴ οὖν πειρᾶσθαι τούς τε φιλαιτίους φεύγειν, καὶ τοὺς εὐγνώμονας διώκειν· καὶ τῶν πραγμάτων ὅσα μὲν δύνασαι ποιεῖν, ὑπομένειν· ὅσα δὲ μὴ δύνασαι, φυλάττεσθαι· ὅ, τι δ' ἂν πράτ-

4. Ego verò, mi Socrates, inquit, ægrè ſervitutem perferre poſſim. Atqui civitatum præſides, publicarumque rerum curatores, non idcirco magis ſerviles, ſed magis liberi exiſtimantur.

5. Omninò, mi Socrates, ait, non admodum velim alicui me culpabilem eſſe. Atqui, mi Euthere, inquit, non facilè reperiri poteſt opus, in quo non aliquis culpetur. Eſt enim difficile, ſic aliquid agere, ut nihil delinquas: quod ſi etiam ſine delicto quiſquam aliquid faciat, in judicem non iniquum incidere difficile eſt. Nam & in illis quæ nunc operari dicis, miror ſi facile ſit ut inculpatus degas.

6. Quamobrem danda eſt opera, ut culpandi cupidos fugiamus, æquos autem æſtimatores ſectemur: itemque negotia, quæcunque conficere potes, ut ſuſcipias; quæ non potes, caveas: quicquid autem fece-

της, τούτου ὡς κάλλιστα καὶ προθυμότατα ἐπιμελεῖσθαι. οὕτω γὰρ ἥκιστα μέν σε οἶμαι ἐν αἰτίᾳ εἶναι, μάλιστα δὲ τῇ ἀπορίᾳ βοήθειαν εὑρεῖν, ῥᾷστα δὲ καὶ ἀκινδυνότατα [1] ζῆν, καὶ εἰς τὸ γῆρας διαρκέστατα.

ΚΕΦ. θ'.

Οἶδα δέ ποτε αὐτὸν καὶ Κρίτωνος ἀκούσαντα, ὡς χαλεπὸν ὁ βίος Ἀθήνησιν εἴη ἀνδρὶ βουλομένῳ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν· Νῦν γὰρ, ἔφη, ἐμέ τινες εἰς δίκας ἄγουσιν, οὐχ ὅτι ἀδικοῦνται ὑπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ὅτι νομίζουσιν, ἥδιον ἄν με ἀργύριον τελέσαι, ἢ πράγματα ἔχειν.

ris, in id uti quam rectiſſimè promptiſſimèque incumbas. Nam ita futurum arbitror, ut minimè culperis, inopiamque tuam maximè ſubleves, ac facillimè omnis expers periculi, magnâ in rerum copiâ etiam in ſenectâ vivas.

CAP. IX.

Critonem à Sycophantis tutum reddit.

PRæterea ſcio ipſum (*Socratem*) aliquando ex Critone audiviſſe, difficulter Athenis hominem degere poſſe qui velit privatus vivere. Nunc enim me nonnulli, ait, in jus rapiunt, non quòd à me fiat eis injuria, ſed quòd exiſtiment, lubentius me pecuniam exſoluturum, quàm habiturum negotia.

---

1 Pro ἔσεσθαι, εὑρήσειν, ζήσειν, uſitata Græcis Enallage, de quâ ſæpè docti viri egerunt. *Erneſt.*

β'. Καὶ ὁ Σωκράτης, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κρίτων, κύνας δὲ τρέφεις, ἵνα σοι τοὺς λύκους ἀπὸ τῶν προβάτων ἀπερύκωσιν; Καὶ μάλα, ἔφη· μᾶλλον γάρ μοι λυσιτελεῖ τρέφειν, ἢ μή. οὐκ ἂν οὖν θρέψαις καὶ ἄνδρα, ὅστις ἐθέλοι τε καὶ δύναιτό σου ἀπερύκειν τοὺς ἐπιχειροῦντας ἀδικεῖν σε; Ἡδέως γ' ἄν, ἔφη, εἰ μὴ φοβοίμην, ὅπως μὴ ἐπ' αὐτόν με τράποιτο.

γ'. Τί δ'; ἔφη, οὐχ ὁρᾷς, ὅτι πολλῷ ἥδιόν ἐστι, χαριζόμενον [1] οἵῳ σοι ἀνδρί, ἢ ἀπεχθανόμενον, ὠφελεῖσθαι; εὖ ἴσθ', ὅτι εἰσὶν ἐνθάδε τῶν τοιούτων ἀνδρῶν, οἳ πάνυ ἂν φιλοτιμηθεῖεν φίλῳ σοι χρῆσθαι. [2] Καὶ ἐκ τούτων ἀνευρίσκουσιν Ἀρχέδημον, πάνυ μὲν ἱκανὸν εἰπεῖν τε καὶ πρᾶξαι, πένητα δέ.

2. Tum Socrates, Dic mihi, mi Crito, ait, annon canes alis, ut lupos ab ovibus arceant? Maximè, inquit; quum mihi plus expediat alere, quàm non. Annon igitur etiam hominem vel's alere, qui & velit & poſſit illos arcere, quotquot injuriâ te conantur afficere? Perlubenter ſanè, inquit; niſi vererer, ne adversùs meipſum ſe converteret.

3. Quid autem? ait: non multo jucundius eſſe vides, aliquem viro tali, qualis tu es, gratificantem potiùs, quàm infeſtum, juvari? ſat ſcito eſſe tales hîc homines, qui magno ſibi honori ducerent, ſi te amico uterentur. Ex eorum numero Archedemum inveniunt, dicendi quidem agendique peritiſſimum, ſed pauperem.

---

1 Eleganter, pro, ἀνδρὶ, οἷός συ εἰ. de quâ formâ vid. *Græv.* L. H. ad ἐργ. v. 314. *Erneſt.*

2 *Xenophontis* oratio. *Hoc conſilio prolato, quærunt, qui tales ſint, atque ex eorum numero eſſe reperiunt Archedemum.* vid. c. 7. not. ad §. 12. *Erneſt.*

οὐ γὰρ ἦν οἷος ἀπὸ παντὸς κερδαίνειν, ἀλλὰ φιλόχρηστός τε, καὶ ἔφη, [1] ῥᾷστον εἶναι ἀπὸ τῶν συκοφαντῶν λαμβάνειν.

δ'. Τούτῳ οὖν ὁ Κρίτων, ὁπότε συγκομίζοι ἢ σῖτον, ἢ ἔλαιον, ἢ οἶνον, ἢ ἔρια, ἢ ἄλλο τι τῶν ἐν ἀγρῷ γιγνομένων χρησίμων πρὸς τὸν βίον, [2] ἀφελὼν ἔδωκε· καὶ ὁπότε θύοι, [3] ἐκάλει, καὶ [4] τὰ τοιαῦτα πάντα ἐπεμελεῖτο.

ε'. Νομίσας δὲ ὁ Ἀρχέδημος ἀποστροφὴν οἱ τὸν Κρίτωνος οἶκον, μάλα περιεῖπεν αὐτόν· καὶ εὐθὺς συκοφαντούντων τὸν Κρίτωνα ἀνευρήκει πολλὰ μὲν ἀδικήματα, πολλοὺς δ' ἐχθρούς·

Non enim is erat, qui abs quovis lucrum caperet, ſed æquitatis ſtudioſus eſſet, ac ſoleret dicere, eſſe facillimum ſycophantis aliquid abripere.

4. Huic igitur Crito, quoties aut frumentum, aut oleum, aut vinum, aut lanas, aut aliquid alium rerum in prædio ſuo naſcentium, & ad vitam utilium, colligeret, partem detractam donabat: eundem, quoties rem ſacram faceret, invitabat; & in omnibus hujuſmodi eum non negligebat.

5. Itaque quum exiſtimaret Archedemus, domum Critonis ſibi refugii loco eſſe, cœpit eum plurimùm obſervare: ſtatimque calumniatorum Critonis injuſta pleraque facinora reperit, & infeſtos iiſdem non paucos;

---

2 *Facile eſſe à Sycophantis accipere pecuniam.* Nam cum ſint vulgò homines improbi, facilè inveniri poſſe, quod ipſis verè objiciatur. Ejus autem criminis ne rei fiant, libenter iis pecuniam dant, qui litem intendunt, ut Sycophantæ *Critonis* fecêre. v. ſect. 6. *Erneſt.*

2 Intell. π.

3 Vid. c. 3. §. 11.

4 Vox κατὰ ante τὰ τοιαῦτα facillimè ſubintelligi poteſt, licet *Leunclavius* vix abeſſe debere cenſeat.

καὶ [1] προσεκαλέσατο εἰς δίκην δημοσίαν, ἐν ᾗ αὐτὸν ἔδει κριθῆναι, ὅ, τι δεῖ παθεῖν, ἢ ἀποτῖσαι.

ϛʹ. Ὁ δὲ, συνειδὼς αὑτῷ πολλὰ καὶ πονηρὰ, [2] πάντ᾽ ἐποίει, ὥστε ἀπαλλαγῆναι τοῦ Ἀρχεδήμου. ὁ δὲ Ἀρχέδημος οὐκ ἀπηλλάττετο, ἕως τόν τε Κρίτωνα ἀφῆκε, καὶ αὐτῷ χρήματα ἔδωκεν.

ζʹ. Ἐπεὶ δὲ τοῦτό τε καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὁ Ἀρχέδημος διεπράξατο, ἤδη τότε, ὥσπερ ὅταν νομεὺς ἀγαθὸν κύνα ἔχῃ, καὶ οἱ ἄλλοι νομεῖς βούλωνται πλησίον αὐτοῦ τὰς ἀγέλας ἱστάναι, ἵνα τοῦ κυνὸς ἀπολαύωσιν· οὕτω καὶ τοῦ Κρίτωνος

adeoque publicum in judicium eos arceſſivit, in quo cognoſci oportebat, quo ſupplicio, quâve multâ quis puniri deberet.

6. Calumniator, multorum ſibi malorumque facinorum conſcius, nihil non moliebatur, ut ab Archedemo liberaretur. Archedemus verò finem nullum faciebat, donec ille Critonem abſolviſſet, & pecuniam ſibi numerâſſet.

7. Id ubi Archedemus, aliaque ſimilia perfeciſſet: tum verò non aliter, atque ubi paſtor aliquis canem egregium habet, cæterique paſtores haud procul ab illo greges ſuos ſiſtere cupiunt, ut cane fruantur; ita & complures

---

1 Non poteſt προσεκαλέσατο referri ad συκοφαντοῦντας, quia ſingularis ſequitur, αὐτὸν, ὁ δὲ &c. Itaque intelligendum eſt τινα ſc. αὐτῶν; ut ſupra τι. Ejus ellipſeos exempla ſunt aliquot apud *Thucydidem* vid. l. 7. 43. ad q. l. vid. *Dukerus*. Ea autem ſunt ferè ante genitivum, quemadmodum & τι ſic omittitur. Sed ut ſupra τι & aliis in locis omittitur, etiam ubi nullus eſt genitivus, ſic τις etiam eodem modo poteſt. *Erneſt.*

2 Hoc loquendi genus, ut id obiter attingamus, & in *Cyrop.* lib. 3. occurrit; neque *Latinis* incognitum eſt. Ita *Petronius Satyr.* p. 53. *Quæ dementia eſt* omnia facere, *ne quid è nobis relinquat ſepultura.*

πολλοὶ τῶν φίλων ἐδέοντο, καὶ σφίσι παρέχειν φύλακα τὸν Ἀρχέδημον.

η'. Ὁ δὲ Ἀρχέδημος τῷ Κρίτωνι ἡδέως ἐχαρίζετο, καὶ οὐχ ὅτι μόνος ὁ Κρίτων ἐν ἡσυχίᾳ ἦν, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ. εἰ δέ τις αὐτῷ τούτων, οἷς ἀπήχθετο, ὀνειδίζοι, ὡς ὑπὸ Κρίτωνος ἀφελούμενος κολακεύει αὐτόν· Πότερον οὖν, ἔφη ὁ Ἀρχέδημος, αἰσχρόν ἐστιν εὐεργετούμενον ὑπὸ χρηστῶν ἀνθρώπων καὶ ἀντευεργετοῦντα, τοὺς μὲν τοιούτους φίλους ποιεῖσθαι, τοῖς δὲ πονηροῖς διαφέρεσθαι· ἢ τοὺς μὲν καλοὺς κἀγαθοὺς ἀδικεῖν πειρώμενον ἐχθροὺς ποιεῖσθαι, τοῖς δὲ πονηροῖς συνεργοῦντα πειρᾶσθαι φίλους ποιεῖσθαι, καὶ χρῆσθαι τούτοις ἀντ' ἐκείνων; Ἐκ δὲ τούτου εἷς τε τῶν Κρίτωνος φίλων Ἀρχέδημος ἦν, καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Κρίτωνος φίλων ἐτιμᾶτο.

Critonis amici rogabant, ut etiam ſibi Archedemum cuſtodem concederet.

8. Archedemus verò Critoni perlubentèr gratificabatur, neque jam ſolus Crito quiete fruebatur, ſed etiam ipſius amici; ac ſiquis eorum, quibus erat odio, exprobaret ei, quòd perceptis à Critone commodis, eidem adularetur: Utrum, inquit, turpe eſt, eum, qui à probis hominibus beneficiis affectus ſit, viciſſim beneficium præſtando, ejuſmodi homines amicos facere, & ab improbis diſſidere; an honeſtos & egregios homines lædere conantem, eoſdem hoſtes efficere; pravos autem juvando, amicitiam eorum conciliare, hiſque potiùs quâm illis uti? Ex eo tempore unus ex Critonis amicis Archedemus erat, & à cæteris Critonis amicis colebatur.

Κ Ε Φ. ί.

ΟΙδα δὲ καὶ Διοδώρῳ αὐτὸν ἑταίρῳ ὄντι τοιάδε διαλεχθέντα· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Διόδωρε, ἄν τις σοι τῶν οἰκετῶν ἀποδρᾷ, ἐπιμελῇ, ὅπως ἀνακομίσῃ; καὶ ἄλλους γε νὴ Δί', ἔφη, παρακαλῶ σῶστρα [1] τούτῳ ἀνακηρύσσειν.

β'. Τί γάρ; ἔφη· ἐάν τις σοι κάμνῃ τῶν οἰκετῶν, τούτου ἐπιμελῇ, καὶ παρακαλεῖς ἰατρούς, ὅπως μὴ ἀποθάνῃ; Σφόδρα γ', ἔφη. Εἰ δέ τις σοι τῶν γνωρίμων, ἔφη, πολὺ τῶν οἰκετῶν χρησιμώτερος ὤν, κινδυνεύει δι' ἔνδειαν ἀπολέσθαι, οὐκ οἴει σοι ἄξιον εἶναι ἐπιμεληθῆναι, ὅπως διασωθῇ;

C A P. X.

Amicis benefaciendum esse docet.

PRæterea memini Socratem etiam cum Diodoro, qui ex familiaribus suis erat, in hanc sententiam aliquando disseruisse. Dic mihi, mi Diodore, ait, siquis famulorum tuorum à te fortè aufugiat, tune ullam exhibes curam, ut eundem iterum retrahas? Immò etiam profectò alios hortor, inquit, ut denuncient præmia, si quis eum è fugâ retraxerit.

2. Quid autem? siquis servorum adversâ valetudine laboret, annon curam ejus habes, ac medicos arcessis, ne moriatur? Admodum verò, inquit. Jam siquis familiarium tuorum, ait, qui longè pluris sit tibi quàm quisquam servorum, in periculo sit pereundi ex inopiâ, non æquum esse ducis, ejus te curam habere, ut evadat incolumis?

---

1 Τούτῳ, Intell. ἐπὶ τούτῳ, & refer ad τῶν οἰκετῶν. *Ernest.*

γ'. Καὶ μὴν οἶσθά γε, ὅτι οὐκ ἀγνώμων ἐστὶν Ἑρμογένης. αἰσχύνοιτο δ' ἄν, εἰ ὠφελούμενος ὑπὸ σοῦ, μὴ ἀντωφελοίη σε. καίτοι τὸ ὑπηρέτην ἑκόντα τε καὶ εὔνουν, καὶ παράμονον, καὶ τὸ κελευόμενον ἱκανὸν ποιεῖν, ἔχειν, καὶ μὴ μόνον τὸ κελευόμενον ἱκανὸν ὄντα ποιεῖν, ἀλλὰ δυνάμενον καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ χρήσιμον εἶναι, καὶ προνοεῖν, καὶ προβουλεύεσθαι, πολλῶν οἰκετῶν οἶμαι ἀντάξιον εἶναι.

δ'. Οἱ μέντοι ἀγαθοὶ οἰκονόμοι, ὅταν τὸ πολλοῦ ἄξιον μικροῦ ἐξῇ πρίασθαι, τότε φασὶ δεῖν ὠνεῖσθαι. νῦν δὲ [1] διὰ τὰ πράγματα εὐωνοτάτους ἔστι φίλους ἀγαθοὺς κτήσασθαι.

ε'. Καὶ ὁ Διόδωρος, Ἀλλὰ καλῶς γε, ἔφη, λέγεις, ὦ Σώκρατες· καὶ κέλευσον ἐλθεῖν ὡς ἐμὲ τὸν Ἑρμογένην. Μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἔγωγε. νομίζω γὰρ οὔτε σοὶ κάλλιον εἶναι τὸ καλέ-

3. Atqui non ignoras Hermogenem minimè ingratum esse; quem quidem puderet adjutum abs te, non vicissim te adjuvare. Habere autem ministrum quendam volentem & benevolum, & constantem, & ad agenda imperata idoneum, immò non solum ad imperata agenda promptum, sed qui etiam per se usui possit esse tum in providendo tum in præcipiendis consiliis; equidem multorum servorum instar esse duco.

4. Jubent autem reî familiaris administratores boni tunc emere, quum magni quippiam pretii licet exiguo comparare. Boni verò amici hoc rerum statu vilissimo pretio parari possunt.

5. Rectè mones, mi Socrates, inquit Diodorus; jube veniat ad me Hermogenes. Minimè equidem, ait. Etenim neque tibi honestius esse duco, te potiùs illum ar-

1 *Ut nunc res sunt.*

σαι ἐκεῖνον, ἢ αὐτὸν ἐλθεῖν πρὸς ἐκεῖνον· οὔτε ἐκείνῳ μεῖζον ἀγαθόν ἐστι πραχθῆναι ταῦτα, ἢ σοί.

ϛʹ. Οὕτω δὴ ὁ Διόδωρος ᾤχετο πρὸς τὸν Ἑρμογένην, καὶ οὐ πολὺ τελέσας, ἐκτήσατο φίλον, ὃς ἔργον εἶχεν σκοπεῖν, ὅ, τι ἂν ἢ λέγων ἢ πράττων, ὠφελοίη τε καὶ εὐφραίνοι Διόδωρον.

ceſſere, quàm convenire: neque magis ex illius eſſe re, quàm tuâ, hæc ita fieri.

6. Hoc modo factum, ut ad Hermogenem Diodorus accederet, neque magnâ pecuniâ erogatâ, compararet amicum talem, cui id eſſet negotii, ut quid vel proferendo vel agendo Diodoro prodeſſe, lætitiamque poſſet afferre, diſpiceret.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

ΟΤΙ δὲ τοὺς ὀρεγομένους τῶν καλῶν, ἐπιμελεῖς ὧν ὀρέγοιντο ποιῶν, ὠφέλει, νῦν τοῦτο διηγήσομαι. ἀκούσας γάρ ποτε [1] Διονυσόδωρον εἰς τὴν πόλιν ἥκειν, ἐπαγ-

XENOPHONTIS MEMORABILIUM

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

De Arte imperatoriâ.

QUòd autem rerum honestarum cupidis perutilis erat (*Socrates*,) dum eorum quæ expetebant studiosos reddidit, id jam commemorabo. Nam quum audiisset aliquando Dionysodorum in urbem venisse, qui ex-

1 De hoc *Dionysodoro* plura disce è *Platonis Euthydemo*. Fuit enim *Euthydemi* frater. Ex insulâ *Chio*, quæ patria erat, primò ad *Thurios* se contulerant, deinde *Athenas*, ibique non solùm Sophisticen, sed etiam artem militarem profitebantur. De artis militaris professione vide *Platonem* l. c. p. 191. edit. *Wechel.* Utraque disputatio, tum ea quæ est apud *Platonem*, tum hæc *Xenophontea*, ad vanitatem & inscitiam hominis demonstrandam pertinet. *Ernest.*

γελλόμενον στρατηγεῖν διδάξειν, ἔλεξε πρός τινα τῶν ξυνόντων, ὃν ᾐσθάνετο βουλόμενον τῆς τιμῆς ταύτης ἐν τῇ πόλει τυγχάνειν·

β'. Αἰσχρὸν μέντοι, ὦ νεανία, τὸν βουλόμενον ἐν τῇ πόλει στρατηγεῖν, ἐξὸν τοῦτο μαθεῖν, ἀμελῆσαι αὐτοῦ· καὶ δικαίως ἂν οὗτος ὑπὸ τῆς πόλεως ζημιοῖτο πολὺ μᾶλλον, ἢ εἴτις ἀνδριάντας ἐργολαβοίη, μὴ μεμαθηκὼς ἀνδριαντοποιεῖν.

γ'. Ολης γὰρ τῆς πόλεως ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις ἐπιτρεπομένης τῷ στρατηγῷ, μεγάλα τά τε ἀγαθὰ, κατορθοῦντος αὐτοῦ, καὶ τὰ κακὰ, διαμαρτάνοντος, εἰκὸς γίγνεσθαι. πῶς οὖν οὐκ ἂν δικαίως ὁ τοῦ μὲν μανθάνειν τούτου ἀμελῶν, τοῦ δὲ αἱρεθῆναι ἐπιμελούμενος, ζημιοῖτο; τοιαῦτα μὲν δὴ λέγων ἔπεισεν αὐτὸν ἐλθόντα μανθάνειν.

δ'. Ἐπεὶ δὲ μεμαθηκὼς ἧκε, προσέπαιζεν αὐτῷ, λέγων,

ercitus ducendi artem docere se velle profiteretur, ad quendam è familiaribus, quem hujus honoris in civitate consequendi cupidum esse animadverteret, ita dixit:

2. Turpe est eum, mi Adolescens, qui exercitum velit ducere in republicâ, cum id discere liceat, idem negligere: atque hic multo justius à civitate puniretur, quàm siquis statuas fingendas susciperet, cum artem statuariam nunquam didicerit.

3. Nam quum bellicis in periculis universa respublica imperatori committatur, consentaneum est, magna & commoda, eo rem feliciter gerente, & mala, peccante ipso, evenire. Cur igitur non is meritò, qui idem discere negligit, ac nihilominus ut eligatur sollicitus est, multari debeat? Hæc quum diceret, persuasit homini, ut ad discendum accederet.

4. Postquam edoctus rediret, illudens ei, Annon, in-

Οὐ δοκεῖ ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὥσπερ Ὅμηρος τὸν Ἀγαμέμνονα γεραρὸν ἔφη εἶναι, καὶ ὅπου ὅδε, στρατηγεῖν μαθὼν, γεραρώτερος φαίνεσθαι; καὶ γὰρ ὥσπερ ὁ κιθαρίζειν μαθὼν, κἂν μὴ κιθαρίζῃ, κιθαριστής ἐστι· καὶ ὁ μαθὼν ἰᾶσθαι, κἂν μὴ ἰατρεύῃ, ὅμως ἰατρός ἐστιν· οὕτω καὶ ὅδε ἀπὸ τοῦδε τοῦ χρόνου διατελεῖ στρατηγὸς ὢν, κἂν μηδεὶς αὐτὸν ἕληται. ὁ δὲ μὴ ἐπιστάμενος, οὔτε στρατηγὸς, [1] οὔτε ἰατρός ἐστιν, οὐδὲ ἐὰν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων αἱρεθῇ.

έ. Ἀτὰρ, ἔφη, ἵνα καὶ ἐὰν ἡμῶν τις ταξιαρχῇ, ἢ λοχαγῇ [2] σοι, ἐπιστημονέστεροι τῶν πολεμικῶν ὦμεν, λέξον ἡμῖν, πόθεν ἤρξατό σε διδάσκειν τὴν στρατηγίαν. καὶ ὅς, Ἐκ τοῦ αὐτοῦ, ἔφη,

quit, videtur vobis, amici, perindè atque Homerus Agamemnonem *Augustum* dixit, ita etiam hic, cum imperare didicit, augustior videri? Etenim quemadmodum qui citharam pullare didicit, etiamsi non pullet citharam, citharædus est: & qui medendi artem didicit, etiamsi non medeatur, nihilominus medicus est: ita hic quoque semper ex hoc tempore imperator est: etiamsi à nemine electus fuerit. Qui verò nescit, nec imperator nec medicus est, etiamsi vel ab universis hominibus eligatur.

5. Ut autem, ait, etiam nos, siquis forte nostrûm vel cohortis præfectus vel manipuli ductor tibi fuerit, rerum bellicarum peritiores simus, dic nobis, unde cœperit te imperandi artem docere. At ille, ab illo ipso, inquit,

---

1 Credibile est post οὔτε στρατηγὸς omissa hæc verba [οὔτε κιθαριστής.] quæ respondebunt superioribus, ut cætera ibi dicta habent hic quæ sibi respondeant. *Hen. Steph.*

2 Pronomen σοι positum est pleonasticè ut sæpè fit. Imprimis huc pertinet locus lib. III. 6, 2. προστατεύειν ἡμῖν διανενόηται. *Ernest.*

εἰς ὅπερ καὶ ἐτελεύτα. [1] τὰ γὰρ τακτικὰ ἐμέ γε, καὶ ἄλλο οὐδὲν ἐδίδαξεν.

ς'. Ἀλλὰ μήν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοῦτό γε πολλοστὸν μέρος ἐστὶ στρατηγίας. καὶ γὰρ παρασκευαστικὸν τῶν εἰς τὸν πόλεμον τὸν στρατηγὸν εἶναι χρή, καὶ ποριστικὸν [2] τῶν ἐπιτηδείων τοῖς στρατιώταις, καὶ μηχανικόν, καὶ ἐργαστικόν, καὶ ἐπιμελῆ, καὶ καρτερικόν, καὶ ἀγχίνουν, καὶ φιλόφρονά τε καὶ ὠμόν, καὶ ἁπλοῦν τε καὶ ἐπίβουλον, καὶ φυλακτικόν τε καὶ κλέπτην, καὶ προετικόν, καὶ ἅρπαγα, καὶ φιλόδωρον, καὶ πλεονέκτην, καὶ ἀσφαλῆ, καὶ ἐπιθετικόν, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ φύσει καὶ ἐπιστήμῃ, ἃ δεῖ τὸν εὖ στρατηγήσοντα ἔχειν. καλὸν δὲ καὶ τὸ τακτικὸν εἶναι.

in quod etiam desiit: nam ordinum rationes, atque aliud nihil me docuit.

6. Atqui, inquit Socrates, aliquanta hæc artis imperatoriæ pars est. Nam oportet imperatorem esse peritum parandi ea quæ ad bellum requiruntur, & suppeditandi necessaria militibus, & in consiliis solertem, & in labore strenuum & diligentem, & tolerantem & perspicacem, & benignum & sævum, & simplicem & insidiosum, & cautum & furem, & profusum & rapacem, & largiendi cupidum & avarum, & muniendi se peritum & alios aggrediendi doctum; alia denique multa sunt, tum naturâ tum doctrinâ quæ illum habere oportet qui benè imperaturus sit. Bonum verò est, etiam aciei instruendæ peritum esse.

1 Qu[illegible] etium *Tacticæ* statuerint Græci, intelligi potest ex iis, quæ *Folardus* ad *Polybium* disputavit: qui ipse quoque omnia propemodum in re militari, *Tacticæ* tribuit. *Ernest.*

2 Confer quæ tradit Noster lib. 1. p. 59. *Cyrop.* ed *Hutch.*—— [illegible] στρατιᾷ τακτικῶν, ἄνευ τῶν ἐπιτηδείων. Ne minimùm quidem [illegible] Tactices militibus profuturam docet, nisi rerum etiam necessariarum iis suppeteret copia, & eorum saluti prospexerit Imperator.

ζʹ. Πολὺ γὰρ διαφέρει στράτευμα τεταγμένον ἀτάκτου· ὥσπερ λίθοι τε, καὶ πλίνθοι, καὶ ξύλα, καὶ κέραμος, ἀτάκτως μὲν ἐρριμμένα, οὐδὲν χρήσιμά ἐστιν· ἐπειδὰν δὲ ταχθῇ κάτω μὲν καὶ ἐπιπολῆς τὰ μήτε σηπόμενα, μήτε τηκόμενα, οἵτε λίθοι, καὶ ὁ κέραμος, ἐν μέσῳ δὲ αἵτε πλίνθοι, καὶ τὰ ξύλα, ὥσπερ ἐν οἰκοδομίᾳ συντίθενται, τότε γίγνεται πολλοῦ ἄξιον κτῆμα, οἰκία.

ηʹ. Ἀλλὰ πάνυ, ἔφη ὁ νεανίσκος, ὅμοιον, ὦ Σώκρατες, εἴρηκας. καὶ γὰρ ἐν τῷ πολέμῳ τοὺς τε πρώτους ἀρίστους δεῖ τάττειν καὶ τοὺς τελευταίους, [1] ἐν δὲ μέσῳ τοὺς

7. Nam multo differt exercitus ordinatus ab inordinato: quemadmodum lapides, & lateres, & ligna, & tegulæ, ſi confusè disjecta ſint, ad nihil utilia ſunt: poſtquam autèm ordinantur in imo ac ſummo ea quæ neque putreſcunt, neque liqueſcunt, ut ſunt lapides ac tegulæ, in medio verò lateres & ligna, ſicut in ædium ſtructurâ componuntur, tum efficitur res magni pretii, domus.

8. Et Adoleſcens, Dixiſti, inquit quiddam valdè ſimile, mi Socrates. Nam & in bello fortiſſimi quique primo ultimoque loco ſunt collocandi, peſſimi ve-

1 Hæc eſt acies *Homerica:*

Ἱππῆας μὲν πρῶτα σὺν ἵπποισιν καὶ ὄχεσφι,
Πεζοὺς δ᾽ ἐξόπιθεν στῆσεν πολέας τε καὶ ἐσθλοὺς,
Ἕρκος ἔμεν πολέμοιο· κακοὺς δ᾽ ἐς μέσσον ἔλασσεν.
Ὄφρα καὶ οὐκ ἐθέλων τις ἀναγκαίῃ πολεμίζῃ.

Iliad. δ. v. 297. ſeq.

Ad hanc diſpoſitionem facetè alludens *Quintilianus: Quæſitum,* inquit, *potentiſſima argumenta primóne ponenda ſint loco,——an ſummo,——an partita primo ſummoque, ut Homericâ diſpoſitione in medio ſint infirma. lib.* 5. *cap.* 12. Sic notavit *Clerkius* ad *Homer.* l. c. Eandem exercitum inſtruendi rationem habet noſter in *Cyrop.* p. 401. ed *Hutch.* quem conſule.

χειρίστους, ἵνα ὑπὸ μὲν [1] τῶν ἄγωνται, ὑπὸ δὲ τῶν ὠθῶνται.

θ'. Εἰ μὲν τοίνυν, ἔφη, καὶ διαγιγνώσκειν σε τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς [2] ἐδίδαξεν· εἰ δὲ μή, τί σοι ὄφελος ὧν ἔμαθες; οὐδὲ γὰρ εἴ σε ἀργύριον ἐκέλευσε πρῶτον μὲν καὶ τελευταῖον τὸ κάλλιστον τάττειν, ἐν μέσῳ δὲ τὸ χείριστον, μὴ διδάξας διαγιγνώσκειν τό, τε καλὸν καὶ τὸ κίβδηλον, οὐδὲν ἄν σοι ὄφελος ἦν. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἐδίδαξεν· ὥστε αὐτοὺς ἂν ἡμᾶς δέοι τούς τε ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς κρίνειν.

ι'. [3] Τί οὖν οὐ σκοποῦμεν, ἔφη, πῶς ἂν αὐτῶν μὴ διαμαρτάνοιμεν; Βούλομαι, ἔφη ὁ νεανίσκος. Οὐκοῦν, ἔφη, εἰ μὲν γὰρ ἀργύριον δέοι ἁρπάζειν, τοὺς φιλαργυρωτάτους πρώτους καθιστάντες, ὀρθῶς ἂν τάττοιμεν; Εμοίγε δοκεῖ. Τί δέ, [4] τοὺς κιν-

rò in medio, ut ab illis ducantur, ab his impellantur.

9. Si quidem, ait, te docuit etiam ſtrenuos ab ignavis diſcernere; ſin minus, quænam tibi utilitas eorum quæ didiciſti? Nam ſi te argentum juſſerit optimum primo ultimoque loco ponere, in medio verò peſſimum, neque tamen docuerit bonum ab adulterino diſcernere, nullo id tibi uſui fuerit. Profectò, inquit, non hoc me docuit; quamobrem nos ipſi neceſſe eſt fortes ab ignavis ſecernamus.

10. Cur igitur non conſideramus, ait, quo pacto in eis non fallamur? Cupio, dixit adoleſcens. Ergo, inquit, ſi argentum diripiendum ſit, annon argenti cupidiſſimis primo loco diſpoſitis, rectè aciem inſtrueremus? Ita mihi videtur. Quid ſi eos collocare debeat in fron-

1 Sic reperi in *Caſeliana*. in cæteris eſt αὐτῶν, pro quo *H. Stephanus* malebat αὖ τῶν. *Erneſt.*

2 Intell. καλῶς ſ. εὖ ἔχει, τοῦτο δὴ τὸ κάλλιστον, aut ſimile quid. v. Obſ. Miſc. V. III. p. 145. *Erneſt.*

3 In edit. *Baſ.* eſt: τί οὖν; σκοπῶμεν &c.

4 Ut ſenſus ſatis planus ſit, aut intelligendum εἰ τάττοιμεν, vel εἰ τακτέον, aut legendum εἰ δὲ τ. κ. μ. & intelligendum τακτέον. *Erneſt.*

δυνεύειν μέλλοντας, ἆρα τοὺς φιλοτιμοτάτους προτακτέον; Οὗτοι γοῦν εἰσιν, ἔφη, οἱ ἕνεκα ἐπαίνου κινδυνεύειν ἐθέλοντες. Οὐ τοίνυν οὗτοί γε ἄδηλοι, [1] ἀλλ' ἐπιφανεῖς πανταχοῦ ὄντες, εὐαίρετοι ἂν εἶεν.

ια'. Ἀτάρ, ἔφη, πότερά σε τάττειν μόνον ἐδίδαξεν, ἢ καὶ ὅποι, καὶ ὅπως χρηστέον ἑκάστῳ τῶν [2] τακτέων; Οὐ πάνυ, ἔφη. Καὶ μὴν πολλά γ' ἐστίν, πρὸς ἃ οὔτε τάττειν οὔτε [3] λέγειν ὡσαύτως προσήκει. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐδὲ διεσαφήνιζε ταῦτα. Νὴ Δί', ἔφη, πάλιν τοίνυν ἐλθὼν ἐπανερώτα. ἢν γὰρ ἐπίστηται, καὶ μὴ ἀναιδὴς ᾖ, αἰσχυνεῖται, ἀργύριον εἰληφώς, ἐνδεᾶ σε ἀποπέμψασθαι.

te qui periculum ſubire debeant, nonne cupidiſſimos honoris præponemus? Nam hi certe ſunt, ait, qui laudis gratiâ periclitari volunt. Ideoque obſcuri eſſe nequeunt, ſed, utpote ubique conſpicui, facilè deligi poterunt.

11. At enim utrum te ſolummodo ordinare docuit, an etiam ubi, & quo pacto ſingulis ordinibus utendum ſit? Non omninò, ait. Atqui multa ſunt, ad quæ neque inſtruere neque dicere convenit eodem modo. Ea verò, inquit, non profectò declaravit. Ergò tu, inquit, rursùs accede, & interroga. Nam ſiquidem hoc ſciat, ac impudens non erit, pudebit eum, acceptâ pecuniâ, te ignorantem dimiſiſſe.

---

1 Laudis cupidi, cum non poſſunt latere, ſed vel maximè ubique ſint inſignes, facilè deligi poſſunt. *Erneſt.*

2 *Stobæus*, ταγμάτων.

3 *Stephanus* & *Leunclav.* ex eodem *Stobæo* legi volebat, οὔτε ἄγειν, οὔτε πείθειν. Cl. *Wells* autem λέγειν defendit è cap. 3. § 11. λέγεις σὺ τὸν ἵππαρχον πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπιμελεῖσθαι δεῖν καὶ τοῦ λέγειν δύνασθαι; ſed mihi non videtur locus hic ad rem pertinere. Cæterùm de ipsâ lectione mihi non liquet. Senſus fortè hic eſt: *Quemadmodum non omnis res eandem orationem, ita non omne tempus eandem aciem poſtulat.* *Erneſt.*

ΚΕΦ. β'.

Ἐντυχὼν δέ ποτε στρατηγεῖν ᾑρημένῳ τῳ, Τοῦ ἕνεκεν, ἔφη, [1] Ὅμηρον οἴει τὸν Ἀγαμέμνονα προσαγορεῦσαι [2] ποιμένα λαῶν; ἆρά γε ὅτι ὥσπερ τὸν ποιμένα ἐπιμελεῖσθαι δεῖ, ὅπως σῶαί τε [3] ἔσονται αἱ ὄϊες, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἕξουσιν· οὕτω καὶ τὸν στρατηγὸν ἐπιμελεῖσθαι δεῖ, ὅπως σῶοί τε οἱ στρα-

CAP. II.

De officio summo Imperatoris.

CUM aliquando in aliquem Imperatorem electum incidisset, Quamobrem, ait, Homerum existimas appellâsse Agamemnonem *pastorem populorum?* an ideo, quòd quemadmodum pastorem in hoc curam adhibere oportet, ut oves & salvæ sint, & habeant pabulum necessarium; ita etiam imperatori curandum sit, ut milites

---

1 Ab imperatorio ad pastorale Munus apta satis transitio, *Homero* Scriptoribusque Orientalibus perquam familiaris. Quæ quidem & simplicitati dictionis, quam in *Xenophonte* nulli non deamârunt, & verbis, quibus *Cyrum* (*Cyrop.* lib. 8. p. 581.) usum facit, adprimè est consentanea, παραπλήσια ἔργα εἶναι νομέως ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ. *Hutch.*

2 *Iliad.* α'. 263. De hâc autem ratione appellandorum Regum & Ducum, egregia disputatio est ap. *Philonem.* in libro I. de vitâ *Mosis*, init. *Ernest.*

3 Futura pro præsentibus posita videntur, è latino sermone rem æstimanti. Sic in illo ap *Thucyd.* VIII. 55. διενοοῦντο βοηθήσειν, Cel. *Dukerus* futurum pro præsenti aut aoristo esse putat. Sed accuratius hîc Græci futuro quàm præsenti utuntur, quoniam de futuro sermo est, & ad *futurum tempus* respicitur. Simile est illud *Aristophanis* in *Pluto*, οὐκ ἔσθ' ὅπως ἀνήσεται. Neque tamen negaverim etiam præsens aut aoristum locum hîc habere. vid. c. 3. §. 2. *Ernest.*

πῶται ἔσονται, καὶ τὰ ἐπιτήδεια [1] ἕξουσι, καὶ οὗ ἕνεκα στρατεύονται, τοῦτο ἔσται; στρατεύονται δὲ, ἵνα κρατοῦντες τῶν πολεμίων εὐδαιμονέστεροι ὦσιν.

β'. Ἢ τί δή ποτε οὕτως ἐπῄνεσε τὸν Ἀγαμέμνονα, εἰπών·

[2] Ἀμφότερον, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής;

ἆρα γε ὅτι αἰχμητής τε καὶ κρατερὸς ἂν εἴη, οὐκ εἰ μόνος αὐτὸς εὖ ἀγωνίζοιτο πρὸς τοὺς πολεμίους, ἀλλ' εἰ καὶ παντὶ τῷ στρατοπέδῳ τούτου αἴτιος εἴη; καὶ βασιλεὺς ἀγαθὸς, οὐκ εἰ μόνον τοῦ ἑαυτοῦ βίου καλῶς προεστήκοι, ἀλλ' εἰ καὶ ὧν βασιλεύοι, τούτοις εὐδαιμονίας αἴτιος εἴη;

ſint incolumes, & commeatum neceſſarium habeant; & id ipſum erit, cujus causâ militant? Militant autem, ut hoſtibus victis beatiores ſint.

2. Cur etiam ita laudavit Agamemnonem, dicens:

Utrumque, & rex egregius, bellator & acris?

Annon propterea quòd tum demum aliquis & bellator & acris ſit, non ſi ſolus ipſe acriter luctetur adversùs hoſtes, ſed etiam ſi univerſo exercitui ejuſdem autor ſit? Quodque rex egregius, non ſi ſuæ tantum vitæ benè præſit, ſed iis etiam, quibus imperat, auctor felicitatis ſit?

---

1 Eſt nimirùm boni Imperatoris omni cogitatione curâque in commeatum undique advehendum incumbere. Inter cætera adeò imperatoria officia hoc meritò recenſet *Onoſander*, extr. c. 6. p. 15. Et rei tam neceſſariæ incuriam *J. Cæſari* vitio vertit *Alexander M.* referente *Juliano*. p. 323. ed. *Ezech. Spanh.* Καὶ γὰρ ἐν ἐνδείᾳ γέγονας τῶν ἐπιτηδείων (ἔστι δὲ οὐ μικρὸν, ὡς οἶδα, τοῦτο ἁμάρτημα στρατηγοῦ) καὶ μάχῃ συμβαλὼν ἡττήθης. *Hutch.*

2 *Iliad.* γ'. 179.
Εἴποτε γένοιτο τῶν Ὁμήρου σύγκρισις ἐπῶν ἐν ταῖς διατριβαῖς, ἢ παρὰ τὰ συμπόσια, ἄλλον ἄλλου στίχον προκρίνοντος, αὐτὸς [Ἀλέξανδρος] ὡς διαφέροντα πάντων ἐνέκρινε τοῦτον, "Ἀμφότερον, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής." *Plutarch. de Alexandri Magni fortunâ ſive virtute, Orat.* 1.

γʹ. Καὶ γὰρ βασιλεὺς αἱρεῖται, οὐχ ἵνα ἑαυτοῦ καλῶς ἐπιμελῆται, ἀλλ' ἵνα καὶ οἱ ἑλόμενοι δι' αὐτὸν εὖ πράττωσι. καὶ στρατεύονται δὲ πάντες, ἵνα ὁ βίος αὐτοῖς ὡς βέλτιστος ᾖ· καὶ στρατηγοὺς αἱροῦνται τούτου ἕνεκα, ἵνα [1] πρὸς τούτοις αὐτοῖς ἡγεμόνες ὦσι.

δʹ. Δεῖ οὖν τὸν στρατηγοῦντα τοῦτο παρασκευάζειν τοῖς ἑλομένοις αὐτὸν στρατηγόν. καὶ γὰρ οὔτε κάλλιον τούτου ἄλλο ῥᾴδιον εὑρεῖν, οὔτε αἴσχιον τοῦ ἐναντίου. Καὶ οὕτως ἐπισκοπῶν τίς εἴη ἀγαθοῦ ἡγεμόνος ἀρετὴ, τὰ μὲν ἄλλα περιῄρει, κατέλειπε δὲ, τὸ εὐδαίμονας ποιεῖν, ὧν ἂν ἡγῆται.

3. Nam rex eligitur, non ut egregiè ſui ipſius curam habeat, ſed ut illi etiam, qui eum elegerunt, per ipſum benè agant. Et militant omnes, ut vita illis quàm feliciſſima ſit: & imperatores propterea deligunt, ut eis ad hoc ipſum duces ſint.

4. Itaque debet is qui imperat hoc ipſum illis procurare qui eum imperatorem elegerunt. Nec enim proclive eſt quidquam hoc pulchrius invenire, vel contrario turpius. Atque ita conſiderans, quæ boni ducis eſſet virtus, cætera quidem auferebat, hoc ſolo relicto, ut illos, quibus præeſt, beatos reddat.

---

1 *Stobæus*, πρὸς τοῦτο. L. I. c. 3. §. 5. ἐπὶ τούτῳ ὦσι. ubi *Stephanus* malebat ἐπὶ τοῦτο. Sed in utroque dativus ſervandus. Neque enim inuſitatum eſt bonis auctoribus, imprimìs Atticis, ſic adhibere dativum. vide *Perizon*. ad *Ælian*. V. H. III. 37. Simile eſt, quod Attici ἐν ponunt pro εἰς, tanquam *Ælian*. V. H. IV. 18. & εἰς pro ἐν. vid. *Ælian*. VII. 8. &c. ad quos locos vid. *Intt*. & *Kuhnium* in Indice. Non autem eſt probabile librarios uſitatiorem rationem dicendi mutâſſe in inſolentiorem. *Erneſt*.

ΚΕΦ. γ'.

ΚΑΙ ἱππαρχεῖν δέ τινι ᾑρημένῳ οἶδά ποτε αὐτὸν τοιάδε διαλεχθέντα. Ἔχοις ἄν, ἔφη, ὦ νεανία, εἰπεῖν ἡμῖν, ὅτου ἕνεκα ἐπεθύμησας ἱππαρχεῖν; οὐ γὰρ δὴ τοῦ πρῶτος τῶν ἱππέων ἐλαύνειν. καὶ γὰρ οἱ ἱπποτοξόται τούτου γε ἀξιοῦνται· προελαύνουσι γοῦν καὶ τῶν ἱππάρχων. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ [1] τοῦ γνωσθῆναί γε· ἐπεὶ καὶ οἱ μαινόμενοί γε ὑπὸ πάντων γιγνώσκονται. Ἀληθές, ἔφη, καὶ τοῦτο λέγεις.

β'. Ἀλλ' ἆρα ὅτι τὸ ἱππικὸν οἴει τῇ πόλει βέλτιον ἂν ποιήσας παραδοῦναι; καὶ, εἴ τις χρεία γίγνοιτο ἱππέων, τούτων ἡγούμενος, ἀγαθοῦ τινος αἴτιος γενέσθαι τῇ πόλει; Καὶ μάλα, ἔφη.

CAP. III.

De officiis Præfecti Equitum.

MEmini etiam ipſum aliquando ita ad quendam diſſeruiſſe, qui ut copiis equeſtribus præeſſet, electus erat. Poteſne dicere nobis, mi adoleſcens, quamobrem equitibus præeſſe concupiveris? Non enim ideo certè, ut equitum primus ipſe equitares. Nam equites ſagittarii illo dignantur, qui quidem etiam præfectos equitum præcedunt. Verè dicis, ait. Enimvero ne ideo quidem, ut notus eſſes: nam & furioſi omnibus noti ſunt. Hoc etiam, inquit, verè dictum.

2. Num igitur propterea, quòd equeſtres copias reipublicæ te meliores effectas traditurum exiſtimas? atque ut, ſi forte opus fuerit equitibus, iis ita præſis, ut civitati boni alicujus autor ſis? Omninò, inquit. Egre-

1 Intell. ἕνεκα. Nominativus πρῶτος autem pendet à caſu recto, qui in ἐπεθύμησας latet. *Erneſt.*

Καὶ ἔστι γε νὴ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, καλὸν, ἐὰν δύνῃ ταῦτα ποιῆσαι. ἡ δὲ ἀρχή του, ἐφ' ἧς ᾕρησαι, ἵππων τε καὶ ἀμβατῶν ἐστίν. Ἔστι γὰρ οὖν, ἔφη.

γ'. Ἴθι δὴ λέξον ἡμῖν πρῶτον τοῦτο, ὅπως διανοῇ τοὺς ἵππους βελτίστους ποιῆσαι; Καὶ ὃς, ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη, οὐκ ἐμὸν οἶμαι τὸ ἔργον εἶναι, ἀλλὰ ἰδίᾳ ἕκαστον δεῖν τοῦ ἑαυτοῦ [1] ἵππου ἐπιμελεῖσθαι.

δ'. Ἐὰν οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, παρέχωνταί σοι τοὺς ἵππους, οἱ μὲν οὕτω κακόποδας, ἢ κακοσκελεῖς, ἢ ἀσθενεῖς, οἱ δὲ οὕτως [2] ἀτρόφους, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀκολουθεῖν, οἱ δὲ οὕτως ἀναγώγους, ὥστε μὴ μένειν ὅπου ἂν σὺ τάξῃς, οἱ δὲ

gium profectò quiddam hoc fuerit, ait Socrates, ſi præſtare poſſis. Imperium verò, in quod electus es, equorum eſt & equitum. Ita ſcilicet eſt, inquit.

3. Age igitur, hoc primum nobis dicito, quo pacto equos te præſtantiſſimos effecturum cogites? Et ille, Puto equidem, ait, meum non eſſe hoc munus, ſed cuivis ſeorſim officium ſuum curandum eſſe.

4. Ergo ſi tibi, inquit Socrates, equos exhibeant alii tam vitiatis pedibus, tam ægris cruribus, tam imbecillos, alii tam ſtrigoſos, ut ſequi non poſſint; alii tam contumaces, ut quo tu eos loco conſtitueris, manere nolint; alii

---

1 Retinui ἵππου, quòd in *Caſelianâ* erat. Sic eſt etiam apud *Stobæum*, & reliquarum editionum lectioni (ἔργου) præfert *Stephanus*. ἔργου facilè potuit ex antecedentibus errore librarii repeti, & in locum ἵππου mitti. *Erneſt.*

2 Ἀτρόφους equos appellari *P. Victorius* cenſet, *qui naturæ vitio non ſentiunt cibum, ſed ſemper tenues imbecillique manent.* *Beſſario* rectè reddidit, *ſtrigoſos*. Nam ſive naturæ vitium eſt, ſive inopiâ aut nimiis laboribus contracta eſt tenuitas & imbecillitas, *ſtrigoſus* equus rectè dicitur. λακτισταὶ ſunt *Varronis calcitrones*. vid. *Victor.* Var. Lect. 4. ult. Ἀνάγωγοι autem ſunt equi *nondum domiti & condocefacti*. Sic lib. 4. c. 1. §. 3. canes ἀνάγωγοι dicuntur. *Erneſt.*

οὕτως λακτιστὰς, ὥστε μηδὲ τάξαι δυνατὸν εἶναι· τί σοι τοῦ ἱππικοῦ ὄφελος ἔσται; ἢ πῶς δυνήσῃ τοιούτων ἡγούμενος ἀγαθόν τι ποιῆσαι τὴν πόλιν; Καὶ ὅς, ἀλλὰ καλῶς τε λέγεις, ἔφη, καὶ πειράσομαι τῶν ἵππων εἰς τὸ δυνατὸν ἐπιμελεῖσθαι.

ε΄. Τί δέ; τοὺς ἱππέας οὐκ ἐπιχειρήσεις, ἔφη, βελτίονας ποιῆσαι; Ἔγωγε, ἔφη. Οὐκοῦν πρῶτον μὲν ἀναβατικωτέρους ἐπὶ τοὺς ἵππους ποιήσεις αὐτούς. Δεῖ γοῦν, ἔφη. καὶ γὰρ εἴ τις αὐτῶν καταπέσοι, μᾶλλον ἂν οὕτως σώζοιτο.

ϛ΄. Τί γάρ; ἐάν που κινδυνεύειν δέῃ, πότερον ἐπάγειν τοὺς πολεμίους ἐπὶ τὴν ἄμμον κελεύσεις, ἔνθαπερ εἰώθατε ἱππεύειν, ἢ πειράσῃ τὰς μελέτας ἐν τοιούτοις ποιεῖσθαι χωρίοις, ἐν οἷοισπερ οἱ πολέμιοι γίγνονται; Βέλτιον γοῦν, ἔφη.

ζ΄. Εἰ γάρ; τοῦ βάλλειν ὡς πλείστους ἀπὸ τῶν ἵππων ἐπιμέλειάν τινα ποιήσῃ; Βέλτιον γοῦν, ἔφη, καὶ τοῦτο.

tam calcitrofos, ut ne quidem conftitui alicubi poffint: quinam tibi hujufce equitatûs erit ufus? aut quomodo poteris, dum talibus præes, civitatem bono aliquo afficere? Tum ille, Præclarè mones, inquit; conabor equidem pro meis viribus equorum habere curam.

5. Quid autem? non operam dabis, inquit, ut equites meliores efficias? Equidem, inquit. Ergo primum hoc efficies, ut in equos afcendendi fint peritiores. Hoc quidem neceffe eft, inquit. Nam fiquis eorum decideret, multo magis hoc modo falvus evaferit.

6. Quid verò? ficubi periculum fubeundum eft, utrum hoftes ad arenam jubebis adducere, ubi vos equitare confueviftis, an operam dabis, ut iis in locis tales exercitatione inftituantur, in quibus hoftes effe folent? Melius hoc fanè fuerit, inquit.

7. Quid autem? num ut quamplurimi ab equis dejiciantur, curæ tibi erit? Hoc quoque melius fuerit, ait.

θήγειν τε τὰς ψυχὰς τῶν ἱππέων καὶ ἐξοργίζειν πρὸς τοὺς πολεμίους, [1] εἴπερ ἀλκιμωτέρους ποιεῖν διανενόησαι; Εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ νῦν γε πειράσομαι, ἔφη.

η'. Ὅπως δέ σοι πείθωνται οἱ ἱππεῖς, πεφρόντικάς τι; ἄνευ γὰρ δὴ τούτου οὔτε ἵππων, οὔτε ἱππέων ἀγαθῶν καὶ ἀλκίμων οὐδὲν ὄφελος. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη· ἀλλὰ πῶς ἄν τις μάλιστα, ὦ Σώκρατες, ἐπὶ τοῦτο αὐτοὺς προτρέψαιτο;

θ'. Ἐκεῖνο μὲν δήπου οἶσθα, ὅτι ἐν παντὶ πράγματι οἱ ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, οὓς ἂν ἡγῶνται βελτίστους εἶναι. καὶ γὰρ ἐν νόσῳ, ὃν ἂν ἡγῶνται ἰατρικώτατον εἶναι, τούτῳ μάλιστα πείθονται. καὶ ἐν πλοίῳ οἱ πλέοντες, ὃν ἂν κυβερνητικώτατον· καὶ ἐν γεωργίᾳ, ὃν ἂν γεωρ-

Etiam ut acuantur animi equitum, & irritentur adversus hostem, si quando hoc fortiores ipsos reddere animadvertisti? Si non hactenus, saltem nunc id aggrediar, inquit.

8. Ecquid verò curâsti, ut tibi pareant equites? Nam absque illo, nec equorum, nec equitum bonorum ac fortium usus ullus erit. Verè dicis, ait; sed quâ potissimum ratione, mi Socrates, ad hoc quis eos impulerit?

9. Nimirum nôsti, quâvis in re parere homines illis maximè velle, quos existimant esse præstantissimos. Nam in morbo potissimùm illi parent, quem medicæ rei putant esse peritissimum; & in navi qui navigant, ei, quem gubernandi peritissimum; & in agriculturâ, quem agri co-

---

1 In *Juntinâ* est ἅπερ pro εἴπερ, ut & apud *Stobæum*. Hinc *Stephanus* colligebat sic legendum, ἅπερ ἀλκιμωτέρους ποιεῖ, ut sit parenthesis: *Cogitastine equitum animos acuere, & ferociores in hostem facere, quoniam hæ res eos fortiores reddunt?* Sanè διανενόησαι ad θήγειν & ἐξοργίζειν referendum esse, responsio εἰ δὲ μὴ declarat, in quâ intelligendum διανενόημαι. *Ernest.*

γικώτατον. Καὶ μάλα, ἔφη. Οὐκοῦν εἰκός, ἔφη, καὶ ἐν ἱππικῇ, ὃς ἂν μάλιστα εἰδὼς φαίνηται ἃ δεῖ ποιεῖν, τούτῳ μάλιστα ἐθέλειν τοὺς ἄλλους πείθεσθαι.

ι'. Ἐὰν οὖν, ἔφη, ἐγώ, ὦ Σώκρατες, βέλτιστος ὢν αὐτῶν δῆλος ὦ, ἀρκέσει μοι τοῦτο εἰς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἐμοί; Ἐάν γε πρὸς τοῦτο, ἔφη, διδάξῃς αὐτούς, ὡς τὸ πείθεσθαί σοι κάλλιόν τε καὶ σωτηριώτερον αὐτοῖς ἔσται. Πῶς οὖν, ἔφη, τοῦτο διδάξω; Πολὺ νὴ Δί', ἔφη, ῥᾶον, ἢ εἴ σοι δέοι διδάσκειν, ὡς τὰ κακὰ τῶν ἀγαθῶν ἀμείνω καὶ λυσιτελέστερά ἐστι.

ια'. Λέγεις, ἔφη, σὺ τὸν ἵππαρχον πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπιμελεῖσθαι δεῖν καὶ τοῦ λέγειν δύνασθαι; Σὺ δ' ᾤου, ἔφη, χρῆναι σιωπῇ ἱππαρχεῖν; ἢ οὐκ ἐντεθύμησαι, ὅτι ὅσα τε νόμῳ μεμαθήκαμεν κάλλιστα ὄντα, δι' ὧν γε ζῆν ἐπιστάμεθα, ταῦτα πάντα διὰ λόγου ἐμάθομεν, καὶ εἴ τι

lendi peritiſſimum. Omninò, inquit. Igitur conſentaneum eſt, etiam in equeſtri re cæteros ei qui maximè ſcire videatur quæ facienda ſint, maximè parituros.

10. Itaque ſi ego, inquit, mi Socrates, præſtantiſſimus eorum appaream, num ad hoc mihi ſufficiet illud, ut mihi pareant? Siquidem præterea, inquit, docueris eos, fore melius ac ſalutarius, ſi tibi obtemperent. At quo pacto, inquit, hoc docebo? Multo faciliùs profectò, quàm ſi docere te oporteat, mala meliora eſſe bonis atque utiliora.

11. Dicis tu, inquit, debere præfectum equitum præter alia curam adhibere, ut etiam dicendi facultatem habeat? Tu verò exiſtimabas, inquit, oportere ſilentio equitibus imperare? Annon tecum cogitaſti, nos ea univerſa, quæcunque optima lege didicimus, & per quæ vivendi modum tenemus, orationis ope didiciſſe, & ſiquam

ἄλλο καλὸν μανθάνει τις μάθημα, διὰ λόγου μανθάνει, καὶ οἱ ἄριστα διδάσκοντες, μάλιστα λόγῳ χρῶνται, καὶ οἱ τὰ σπουδαιότατα μάλιστα ἐπιστάμενοι, μάλιστα διαλέγονται;

ιβ'. Η τόδε οὐκ ἐντεθύμησαι, ὡς ὅταν γε χορὸς εἷς ἐκ τῆσδε τῆς πόλεως γίγνηται, ὥσπερ ὁ εἰς Δῆλον [1] πεμπόμενος, οὐδεὶς ἄλλοθεν οὐδαμόθεν τούτῳ ἐφάμιλλος γίγνηται, οὐδὲ εὐανδρία ἐν ἄλλῃ πόλει ὁμοία τῇ ἐνθάδε συνάγεται; Αληθῆ λέγεις, ἔφη.

aliam bonam difciplinam aliquis difcat, orationis ope difcere; quodque doctores optimi fermone imprimis utantur, & qui digniffima cognitione tenent, pulcherrimè differant?

12. An id nunquam animadvertifti, quòd quum chorus unus ex hâc urbe efficitur, verbi causâ, qui in Delum mittitur, nullus aliunde huic æqualis inftituatur; quodque tanta virorum præftantia in aliâ urbe nulla cogatur, quanta huic noftræ comparetur? Verè dicis, ait.

---

1 E *Callimachi* H. in *Del.* v. 279. πᾶσαι δὲ χοροὺς ἀνάγουσι πόληες aliifque locis veterum conftat, cum alias urbes Græcas, tum imprimis Athenienfes, in Infulam *Delum* mififfe quotannis publicè legationem facram (θεωρίαν,) in quâ cum Ἀρχιθεώρῳ i. Θεωρῷ & apparatu reliquo erat etiam χορὸς, ifque, ut *Plutarchus* ait, πολυτελῶς κεκοσμημένος, qui laudes *Apollinis*, *Dianæ*, *Latonæ*, ipfiufque *Deli* celebraret, & certaminibus Muficis intereffet. Locus claffìcus in hanc rem eft, præter laudatum, apud *Thucyd.* lib. 3. c. 104. integro. In quo & hæc verba, χορὺς τε ἀνῆγον αἱ πόλεις. item, ὕστερον δὲ τὰς μὲν χορὰς οἱ νησιῶται καὶ οἱ Αθηναῖοι μεθ' ἱερῶν ἔπεμπον. Doctiffimè & fusè de hâc re differit, more fuo, Ill. *Spanhem.* ad *Callimachi* Hymnum in *Delum* p. 316. f. 485. 486. & 414. f. qui etiam commodè p. 466. monet, πέμπειν, cum de θεωρίᾳ & choro dicatur, effe *folemniter mittere*, & proprium in hâc re verbum. Cæterùm egregius hic *Xenophontis* locus fugiebat virum illuftrem, cum ifta fcriberet. *Ernefl.*

ιγ'. Ἀλλὰ μὲν οὔτε εὐφωνίᾳ τοσοῦτον [1] διαφέρουσιν Ἀθηναῖοι τῶν ἄλλων, οὔτε σωμάτων μεγέθει καὶ ῥώμῃ ὅσον [2] φιλοτιμίᾳ, ἥπερ μάλιστα παροξύνει πρὸς τὰ καλὰ καὶ ἔντιμα. Ἀληθὲς, ἔφη, καὶ τοῦτο.

ιδ'. Οὐκοῦν οἴει, ἔφη, καὶ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ ἐνθάδε εἴ τις ἐπιμεληθείη, ὡς [3] πολὺ ἂν καὶ τοῦτο διενέγκοιεν τῶν ἄλλων, ὅπλων τε καὶ ἵππων παρασκευῇ, καὶ εὐταξίᾳ, καὶ τῷ ἑτοίμως κινδυνεύειν πρὸς τοὺς πολεμίους, εἰ νομίσειαν ταῦτα ποιοῦντες ἐπαίνου καὶ τιμῆς τεύξεσθαι; Εἰκός γε, ἔφη.

ιε'. Μὴ τοίνυν ὄκνει, ἔφη, ἀλλὰ πειρῶ τοὺς ἄνδρας ἐπὶ ταῦτα προτρέπειν, ἀφ' ὧν αὐτός τε ὠφεληθήσῃ, καὶ οἱ ἄλλοι πολῖται διὰ σέ. Ἀλλὰ νὴ Δία πειράσομαι, ἔφη.

13. Atqui neque vocis elegantiâ tantùm præstant Athenienses aliis, neque corporum magnitudine ac robore, quantùm honoris studio, quod maximè ad præclara & honorifica mortales excitat. Etiam hoc, ait, verum est.

14. Ergone putas, inquit, etiam equestres copias, quæ hîc sunt, siquis diligenter curet, longè præstaturas aliis armorum equorumque apparatu, ac ordine, & promptè pericula adversus hostes subeundo, si existimarent, hæc facientes, se laudem ac gloriam consequuturos? Hoc quidem est consentaneum, inquit.

15. Ergo ne cuncteris, ait, sed operam dato, ut homines ad ea propellas, de quibus & tibi & cæteris propter te civibus utilitas erit. Equidem hoc profectò conabor, inquit.

---

1 Vide *Thucydid. Sallust.* &c. de virtute bellicâ & prudentiâ *Atheniensium.*

2 In hoc demonstrando multus est *Demosthenes* de *Coronâ* v. c. 28. 29. cf. nostrum c. 5. l. sect. 3. *Ernest.*

3 *Stephanus* legendum censet, πολὺ κἂν τοῦτο. *Leunclavius*, καὶ κατὰ τοῦτο. Sed si κατὰ τοῦτο rectum est, non video, quare non & τοῦτο sine κατὰ rectum putetur. conf. ad c. 6. §. 13. *Ernest.*

ΚΕΦ. δ'.

Ἰδὼν δέ ποτε Νικομαχίδην ἐξ ἀρχαιρεσιῶν ἀπιόντα, ἤρετο· Τίνες, ὦ Νικομαχίδη, στρατηγοὶ ᾕρηνται; καὶ ὅς, [1] Οὐ γάρ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τοιοῦτοί εἰσιν Ἀθηναῖοι, ὥστε ἐμὲ μὲν οὐχ εἵλοντο, ὃς ἐκ καταλόγου στρατευόμενος κατατέτριμμαι, καὶ λοχαγῶν, καὶ ταξιαρχῶν, καὶ τραύματα ὑπὸ πολεμίων τοσαῦτα ἔχων· (ἅμα δὲ τὰς οὐλὰς τῶν τραυμάτων ἀπογυμνούμενος ἐπεδείκνυεν·) Ἀντισθένην δέ, ἔφη, εἵλοντο, τὸν οὔτε ὁπλίτην πώποτε στρατευσάμενον, ἔν τε τοῖς ἱππεῦσιν οὐδὲν περίβλεπτον ποιήσαντα, ἐπιστάμενόν τε ἄλλο οὐδὲν ἢ χρήματα συλλέγειν.

CAP. IV.

Bonum Choragum & Oeconomum posse etiam esse bonum Imperatorem.

QUUM autem aliquando Nicomachidem abeuntem è comitiis vidisset, interrogabat: Quinam, mi Nicomachides, imperatores lecti sunt? Et ille, Annon tales sunt, ait, Athenienses, mi Socrates, ut me quidem non elegerint, qui ex delectûs tabellis militans tum manipulos ducendo, tum cohortibus imperando, tum vulnera tot ab hostibus accipiendo, (simul se denudans, vulnerum cicatrices ostendebat) jam confectus sum: Antisthenem verò legerunt, qui neque pedes unquam militavit, neque inter equites quidquam illustre gessit, nihilque aliud novit, nisi pecuniam colligere.

---

1 Mihi videtur affectus declarandi causa perturbata oratio esse, & studiosè *Nicomachides* fingi à negatione initium facere referrique ad *εἵλοντο*. Immeritò ergo *Budæus* suspectam hanc vocem habebat. *Leunclavius* interrogativè locum capit. In *Wells* autem interpretatione ad verbum factâ nullus sensus est. *Ernest.* Nos *Leunclavii* sensum secuti sumus.

β'. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοῦτο μὲν ἀγαθὸν, εἴγε τοῖς στρατιώταις ἱκανὸς ἔστι τὰ ἐπιτήδεια πορίζειν. Καὶ γὰρ οἱ ἔμποροι, ἔφη ὁ Νικομαχίδης, χρήματα συλλέξειν ἱκανοί εἰσιν· ἀλλ' οὐχ ἕνεκα τούτου καὶ στρατηγεῖν δύναιντ' ἄν.

γ'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, Ἀλλὰ καὶ [1] φιλόνικος Ἀντισθένης ἐστὶν, ὃ στρατηγῷ προσεῖναι ἐπιτήδειόν ἐστιν. οὐχ ὁρᾷς, ὅτι καὶ ὁσάκις [2] κεχορήγηκε, πᾶσι τοῖς χοροῖς νενίκηκε;

2. Bonum verò id fuerit, inquit Socrates, poſſe militibus ipſum neceſſaria ſuppeditare. Enimvero, inquit Nicomachides, etiam mercatores pecuniam poſſunt colligere; neque tamen idcirco imperare poſſunt.

3. Etiam victoriæ cupidus eſt Antiſthenes, ait Socrates, quod in imperatore neceſſariò requiritur. Annon vides eum, quoties chori dux fuit, omnibus choris viciſſe?

---

1 Sic erat in *Caſelianâ*. Neque dubium eſt, quin vera ſit lectio. Nam φιλόνεικος, quod vulgatas obſidet, non eſt huic loco aptum; & video ſic *Leunclavio* quoque videri. Φιλόνεικον εἶναι vitio enim vertitur non ſolùm privatis hominibus, ſed etiam, atque adeò præcipuè, Imperatoribus. Ex hoc enim contentionis ſtudio mala graviſſima ſæpè naſcuntur. At φιλόνικον εἶναι, καὶ φιλονικεῖν, καὶ ἡ φιλονικία, in belli duce potiſſimùm requiritur & laudatur. Quum enim Imperator vincendi ſtudio flagrat, in hanc unam præcipuam curam incumbit, ut victoriam inſignem ab hoſtibus reportet. Lectionem præterea φιλόνικος ipſe *Xenophon* paulò poſt confirmat, οὐχ ὁρᾷς (inquit) ὅτι καὶ ὁσάκις κεχορήγηκε, πᾶσι τοῖς χοροῖς νενίκηκε; Hæc autem de *Antiſthene* dicuntur, quem ante φιλόνικον appellavit. Hactenus Cl. Viri *Erneſt.* & *Leuncl.* Sed in bonam quoque partem nonnunquam accipitur vox φιλόνεικος, vide ſis *Hutchin.* in notis ad *Xenoph. Cyrop.* p. 419. necnon doctiſſ. *Neuton.* ſub fine *Concion. de Off. Miniſt. Oxon.* 1740.

2 Χορηγὸς, unde χορηγεῖν, apud Atticos ſcriptores dicitur propriè, qui ſuis ſumptibus χορὸν comparat, inſtruit, omnibus rebus ornat & in eo genere exerceri curat, in quo eum vult certare; nam diverſi generis erant chori, tanquam Cyclii, ſ. Dithyrambici, quod ſoli eſſent orbiculares; Tragici, Comici, qui τετράγωνοι v. Schol. ad *Ariſtoph. Nubes* v. 311. & *Aves* 1405. & *Equ.* v. 586. & *Salmaſ.* ad *Solin.* p. 596. a. Quia autem his choris utebantur in theatris, propterea χορηγοὶ dicuntur, qui

Μὰ Δί', ἔφη ὁ Νικομαχίδης, ἀλλ' οὐδὲν ὅμοιόν ἐστιν χοροῦ τε καὶ στρατεύματος προεστάναι.

δ'. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδὲ ᾠδῆς γε ὁ Ἀντισθένης, οὐδὲ [1] χορῶν διδασκαλίας ἔμπειρος ὢν, ὅμως ἐγένετο ἱκανὸς εὑρεῖν τοὺς κρατίστους ταῦτα. Καὶ ἐν τῇ στρατιᾷ οὖν, ἔφη ὁ Νικομαχίδης, ἄλλους μὲν εὑρήσει τοὺς τάξοντας ἀνθ' ἑαυτοῦ, ἄλλους δὲ τοὺς [2] μαχουμένους.

Profectò, inquit Nicomachides, nihil ſimilitudinis habet chori & exercitûs præfectura.

4. Atqui, ait Socrates, quum neque canendi, neque doctrinæ chororum peritus eſſet Antiſthenes, tamen potuit reperire eos, qui in his optimi eſſent. Ergo & in exercitu, inquit Nicomachides, alios inveniet, qui ejus loco aciem ſtruent, alios, qui pugnabunt.

ſumptum ſcenæ præbent in totam fabulum, non in ſolum chorum. v. *Salmaſ. de Uſuris* p. 58. unde dicuntur etiam χορὸν διδόναι, cum poetæ alicujus fabulam in theatrum producunt, ipſi autem poetæ λαβεῖν χορὸν v. *Kuſter* ad *Ariſtoph. Equit.* v. 510. De inſigni autem & pænè inſano Athenienſium ſtudio in hoc genere vid. Ill. *Spanhem.* ad *Callim.* p. 312. *Erneſt.*

2 Χοροῦ διδασκαλία eſt propriè ratio ac diſciplina chori, unde pro ipsâ fabulæ actione ponitur, & χοροῦ διδάσκαλος, qui hanc rationem tenet & alios docere poteſt. Nam ut Schol. *Ariſtoph.* ad *Theſm.* v. 94. ait, διδάσκαλος vocabatur, ὁ ἐνεργῶν τι περὶ τὴν δραματοποιὸν (ſ. δραματοποιίαν) καὶ τῶν κυκλίων χορῶν παρασκευήν: quæ iiſdem verbis ſunt ap. *Heſych.* p. 225. ed *Schrev.* ſed χοροῦ διδασκάλου eſt, choro dare modum, & auſpicari carmen & voce ſuâ dare præſcriptum, cui reliquos accinere oporteat, ut docet *Cuperus* Obſerv. L. I. c. 1. p. 3. unde facile colligi poteſt, quæ ſit χοροῦ διδασκαλία. Diſtinguuntur autem h. l. ᾠδὴ & διδασκαλία χορῶν, quarum illa eſt eorum, qui conſtituunt chorum (χορευτῶν. c. 5. §. 6. 21.) hæc autem magiſtri. *Erneſt.*

2 *Stephanus* malebat, μαχουμένους, quia ante eſt τάξοντας. Sed nihil opus. *Callimach.* H. in *Apoll.* v. 14. τελέειν — κερεῖσθαι ἐστήξειν. ubi magnus *Bentleius* conjiciebat, τελέσειν. Sed hoc loquendi genus ad eum locum pluribus vindicavimus, quæ huc è liturariis noſtris nunc transferri non libet. *Erneſt.*

ε΄. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐάν γε καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς τοὺς κρατίστους, ὥσπερ ἐν τοῖς χορικοῖς, ἐξευρίσκηται, καὶ προαιρῆται, εἰκότως ἂν καὶ τούτου νικηφόρος εἴη. καὶ δαπανᾷν δ' αὐτὸν εἰκὸς μᾶλλον ἂν ἐθέλειν εἰς τὴν ξὺν ὅλῃ τῇ πόλει τὴν πολεμικῶν νίκην, ἢ εἰς τὴν ξὺν τῇ φυλῇ τῶν [1] χορικῶν.

ς΄. Λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὡς τοῦ αὐτοῦ ἀνδρός ἐστι χορηγεῖν τε καλῶς καὶ στρατηγεῖν; Λέγω ἔγωγ', ἔφη, ὡς, ὅτου ἄν τις προστατεύῃ, ἐὰν γιγνώσκῃ τε ὧν δεῖ, καὶ ταῦτα πορίζεσθαι δύνηται, ἀγαθὸς ἂν εἴη προστάτης, εἴτε χοροῦ, εἴτε οἴκου, εἴτε πόλεως, εἴτε στρατεύματος προστατεύοι.

ζ΄. Καὶ ὁ Νικομαχίδης, μὰ Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἄν ποτε ᾤμην ἐγώ σου ἀκοῦσαι, ὡς ἀγαθοὶ οἰκονόμοι

5. Nimirum, ait Socrates, ſi etiam in rebus bellicis præſtantiſſimos quoſque perinde ac in iis, quæ ad chorum pertinent, repererit, ac præ aliis delegerit, conſentaneum eſt, eum hâc quoque in parte victoriam reportaturum. Etiam credi par eſt, eum plus velle impendere in hanc rerum bellicarum victoriam cum civitate universâ reportandam, quam in victoriam chori cum tribu ſua partam.

6. Ain'tu, mi Socrates, inquit, ejuſdem eſſe hominis, rectè & choro & exercitui præeſſe? Aio equidem, inquit, illum, qui ſciat quibus ſit opus, eaque comparare poſſit, cuicunque rei præſit, bonum præfectum eſſe; ſive choro, ſeu domui, ſeu civitati, ſeu exercitui præſit.

7. Profectò, ait Nichomachides, nunquam de te auditurum me arbitrabar, mi Socrates, bonos patres-familias

1 Χορηγία enim eſt λειτουργία, quæ fit tribûs nomine, ad quam quis pertinet; & victoriæ adeo honos ad totam tribum pertinet è quâ choragus fuit. *Erneſt.*

ἀγαθοὶ στρατηγοὶ ἂν εἶεν. Ἴθι δὴ, ἔφη, ἐξετάσωμεν τὰ ἔργα ἑκατέρου αὐτῶν, ἵνα εἰδῶμεν, πότερον τὰ αὐτά ἐστιν, ἢ διαφέρει τι. Πάνυ γε, ἔφη.

η'. Οὐκοῦν, ἔφη, τὸ μὲν τοὺς ἀρχομένους κατηκόους τε καὶ εὐπειθεῖς ἑαυτοῖς παρασκευάζειν, ἀμφοτέρων ἐστὶν ἔργον; Καὶ μάλα, ἔφη. Τί δὲ, [1] τὸ προστάττειν ἑκάστους ἐπιτηδείους πράττειν; Καὶ τοῦτο, ἔφη. Καὶ μὴν καὶ τὸ τοὺς κακοὺς κολάζειν, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς τιμᾶν, ἀμφοτέροις οἶμαι προσήκειν. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

θ'. Τὸ δὲ τοὺς ὑπηκόους εὐμενεῖς ποιεῖσθαι, πῶς οὐ κα-

etiam bonos imperatores esse. Age igitur, inquit, utriusque officia indagemus, ut sciamus, eademne sint, an diversa. Omninò, ait.

8. Annon igitur utriusque officium est, ut imperio suo subjectos sibi morigeros & obsequentes reddat? Maximè, inquit. Quid? annon, ut singulis imperent ea quæ ipsos facere coveniant? Et hoc, inquit. Etiam illud utrique convenire arbitror, ut malos puniant, & honore afficiant bonos. Prorsus ita est, ait.

9. Subditos autem benevolos reddere, quî non utri-

1 *Bessario* legisse videtur, si ex interpretatione judices, τὸ προστάττειν ἑκάστους τὰ ἐπιτήδεια πράττειν. Eam lectionem cum in priori editione secutus esset *Leunclavius*, postea diligentius inspectis Codd. legendum statuit, τῷ προστατεῖν ε. ε. π. Sed non videtur articulus τὸ abesse posse. Itaque si τῷ esset à *Xenophonte*, non dubitarem, esse legendum τὸ τῷ, aut pro τί δὲ, τὸ δὲ &c. Mihi non liquet, quomodo legendum, etsi, quid dicere *Socrates* voluerit, videam, nempe quod c. 9. §. 11. de officio Imperantis, προστάττειν, ὅ, τι χρὴ ποιεῖν. *Ernest.* Non prætermittenda sunt quæ habet *Æmilius Portus*, qui ita legit: τί δὲ, τὸ πράττειν ἑκάστους ἐπιτηδείους προστάττειν &c. id est, *Quid verò, singulos efficere idoneos ad* [*aliis*] *imperandum* &c. Hîc autem πράττειν, ἀντὶ τοῦ, παρασκευάζειν, καὶ ποιεῖν accipiendum; quod minimè novum.

λὸν ἀμφοτέροις; Καὶ τοῦτ', ἔφη. Συμμάχους δὲ καὶ βοηθοὺς προσάγεσθαι, δοκεῖ σοι συμφέρειν ἀμφοτέροις, ἢ οὔ; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἀλλὰ φυλακτικοὺς τῶν ὄντων οὐκ ἀμφοτέροις εἶναι προσήκει; Σφόδρα γ', ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ἐπιμελεῖς καὶ φιλοπόνους ἀμφοτέρους εἶναι προσήκει περὶ τὰ αὐτῶν ἔργα.

ι'. Ταῦτα μὲν οὖν, ἔφη, πάντα ὁμοίως ἀμφοτέρων ἐστίν· ἀλλὰ τὸ μάχεσθαι, οὐκέτι ἀμφοτέρων. Ἀλλ' ἐχθροί γέ τοι ἀμφοτέροις γίγνονται; Καὶ μάλα, ἔφη, τοῦτό γε. Οὐκοῦν τὸ περιγενέσθαι τούτων ἀμφοτέροις συμφέρει; Πάνυ γ', ἔφη.

ια'. Ἀλλ', ἐκεῖνο [1] παρεὶς, ἂν δέῃ μάχεσθαι, τί ὠφελήσει ἡ οἰκονομική; Ἐνταῦθα δήπου καὶ πλεῖστον, ἔφη. ὁ γὰρ ἀγαθὸς οἰκονόμος, εἰδὼς ὅτι οὐδὲν οὕτω λυσιτελές τε καὶ κερδαλέον ἐστὶν,

que fuerit honeſtum? Ita eſt, inquit. Ut ſocios & auxiliatores adſciſcant, num utrique putas expedire, necne? Omninò, inquit. Nonnè ad res ſuas cuſtodiendas utrumque idoneum eſſe convenit? Maximè, inquit. Ergo & diligentem & induſtrium in officiis ſuis oportet eſſe utrumque.

10. Hæc quidem omnia, inquit, pariter utriuſque ſunt officia: verum pugnare, non eſt utriuſque. Annon utrique hoſtes ſunt? Maximè, inquit. Ergone utrique expedit, ut his ſuperior evadat? Omninò, inquit.

11. Verùm, prætermiſſo illo, ſi pugnandum ſit, quid rei familiaris adminiſtrandæ ratio proderit? Ibidem etiam plurimùm, inquit: nam bonus pater-familias cum ſciat, nihil adeo utile ac fructuoſum eſſe, ac pug-

---

1 *Stephanus*, ſublatâ interrogatione, legi vult, παρῇς. Sed ſic non ſatis aptum eſt conſequens, ἐνταῦθα δήπου κ. τ. Eſt ellipſis τοῦ, λέγε, cujus exemplum ex *Luciani* Philopatride affert Cl. *Schœttgenius* ad *Lamb. Bos* de Ell. Gr. *Sed eo ſermone prætermiſſo, dic quid in ipſâ pugnâ profutura ſit œconomica. Erneſt.*

ὡς τὸ μαχόμενον τοὺς πολεμίους νικᾶν, οὐδὲ οὕτως ἀλυσιτελές τε καὶ ζημιῶδες ὡς τὸ ἡττᾶσθαι, προθύμως μὲν τὰ πρὸς τὸ νικᾶν συμφέροντα ζητήσει καὶ παρασκευάσεται, ἐπιμελῶς δὲ τὰ πρὸς τὸ ἡττᾶσθαι φέροντα σκέψεται καὶ φυλάξεται· ἐνεργῶς δ᾽, ἂν τὴν παρασκευὴν ὁρᾷ νικητικὴν οὖσαν, μαχεῖται· οὐχ ἥκιστα δὲ τούτων, ἐὰν [1] ἀπαράσκευος ᾖ, φυλάξεται συνάπτειν μάχην.

ιβ΄. Μὴ καταφρόνει, ἔφη, ὦ Νικομαχίδη, τῶν οἰκονομικῶν ἀνδρῶν. ἡ γὰρ τῶν ἰδίων ἐπιμέλεια πλήθει μόνον διαφέρει τῆς τῶν κοινῶν, τὰ δὲ ἄλλα παραπλήσια ἔχει· τὸ μέγιστον, ὅτι οὔτε ἄνευ ἀνθρώπων οὐδετέρα γίγνεται οὔτε δι᾽ ἄλλων μὲν ἀνθρώπων τὰ ἴδια πράττεται, δι᾽ ἄλλων δὲ τὰ κοινά.

nando hoſtes vincere, neque quidquam eſſe tam inutile & damnoſum, ac ſuperari, promptè quæ ad vincendum conducunt, quæret & parabit; ac diligenter conſiderabit & cavebit, quæ ad hoc faciunt, ut vincantur: quumque videbit apparatum ad victoriam idoneum eſſe, viriliter dimicabit; at ſi imparatus fuerit, prælium ne conſerat, haud minus cavebit.

12. Ne tu, mi Nicomachides, inquit, homines familiaris rei adminiſtrandæ peritos contempſeris. Nam cura rerum privatarum tantùm à publicarum curâ differt multitudine; cætera conſimiles ſunt. Quodque maximum eſt, neutra fit abſque hominibus; neque per alios quidem homines privatæ, per alios autem publicæ res tractantur.

---

1 *Stephanus* putabat hunc locum ſuſpectum eſſe poſſe, quòd *Pollux* ſemel hanc vocem in *Xenophonte* occurrere dicat, & quidem in Dativo. Me verò ea ratio nihil moverit. Nam facilè potuit hominem memoria fallere. *Gellius* negat, *Xenophontem Platonis* ullam mentionem in ſcriptis ſuis feciſſe. Erràſſe eum & cæteros videbimus, qui olim ita exiſtimarunt, vid. lib. 3. c. 6. ſect. 1. *Erneſt.*

οὐ γὰρ ἄλλοις τισὶν ἀνθρώποις οἱ τῶν κοινῶν ἐπιμελόμενοι χρῶνται, ἢ οἷσπερ τὰ ἴδια οἰκονομοῦντες, ὅσοι ἐπιστάμενοι [1] χρῆσθαι, καὶ τὰ ἴδια καὶ τὰ κοινὰ καλῶς πράττουσιν· οἱ δὲ μὴ ἐπιστάμενοι, ἀμφοτέρωθι πλημμελοῦσιν.

ΚΕΦ. έ.

ΠΕρικλεῖ δέ ποτε, τῷ τοῦ πάνυ [2] Περικλέους υἱῷ, διαλεγόμενος, Ἐγώ τοι, ἔφη, ὦ Πέρικλεις, ἐλπίδα

Nam qui publica procurant, non aliis utuntur hominibus, quàm quibus illi qui privata adminiſtrant; & qui nôrunt uti, tum privatas tum publicas res benè tractant; qui verò ignorant, utrinque peccant.

CAP. V.

De revocandis ad priſtinam Fortitudinem Athenienſibus.

QUum etiam aliquando cum Pericle, Periclis illius clariſſimi filio diſſereret, Equidem, mi Pericles, ait, ſpe-

1 Suſpectum de mendo hunc locum habuere *Stephanus* & *Leunclavius*, qui poſt, aut ante χρῆσθαι inſerendum neceſſario putant ἀνθρώποις. Quod mihi ſecus videtur. Nam ſi ita conſtitui locus poſſet, cur non potius ἀπὸ κοινοῦ repeteremus, & per ellipſin omiſſam eam vocem putaremus? Sed ſive intelligas ἀνθρώποις, ſive inſeras, tamen mihi locus ſanus non videtur. Nam τὸ ὅσοι concoquere non poſſum. Si quid video, *Xenophon* ſcripſit, οἷς οἱ ἐπιστάμενοι χρῆσθαι — οἱ δὲ μ. ἐ. &c. Sic egregiè cohærebit oratio. Jota facilè potuit excidere. *Erneſt.*

2 Τοῦ πάνυ, int. περιβοήτου, *Celebris illius Periclis filius.* Hic eſt ille ſpurius *Pericles*, oratoris filius, quem Athenienſes *Pericli*, legitimis filiis orbato, aliiſque miſeriis defuncto gratificaturi ἀνεγράψαντο εἰς τοὺς φράτορας, ὄνομα θέμενοι τὸ αὐτοῦ ſc. *Periclis.* v. *Plutarch.* in *Pericle* extr. poſt autem, cum *Thraſylo* & *Eraſinide* factus prætor, ad *Arginuſas* re malè geſtâ, capite multatus eſt. vid. ad I. 1. *Erneſt.*

ἔχω, σοῦ [1] στρατηγήσαντος ἀμείνω τε καὶ ἐνδοξοτέραν τὴν πόλιν εἰς τὰ πολεμικὰ ἔσεσθαι, καὶ τῶν πολεμίων κρατήσειν. καὶ ὁ Περικλῆς, Βουλοίμην ἄν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἃ λέγεις· ὅπως δὲ ταῦτα γένοιτ᾽ ἄν, οὐ δύναμαι γνῶναι. Βούλει οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, διαλεγόμενοι περὶ αὐτῶν ἐπισκοπῶμεν, ὅπου ἤδη τὸ δυνατόν ἐστιν; Βούλομαι, ἔφη.

β΄. Οὐκοῦν οἶσθα, ἔφη, ὅτι πλήθει μὲν οὐδὲν μείους εἰσὶν Ἀθηναῖοι Βοιωτῶν; Οἶδα γάρ, ἔφη. Σώματα δὲ ἀγαθὰ καὶ καλὰ πότερον ἐκ Βοιωτῶν οἴει πλείω ἂν ἐκλεχθῆναι, ἢ ἐξ Ἀθηνῶν; Οὐδὲ ταύτῃ μοι δοκοῦσι λείπεσθαι. Εὐμενεστέρους δὲ ποτέρους ἑαυτοῖς εἶναι νομίζεις; Ἀθηναίους ἔγωγε· Βοιωτῶν μὲν

ro, te imperatore, meliorem honorabilioremque civitatem in rebus bellicis fore, hostesque superaturam. Velim, mi Socrates, inquit, quæ tu narras: verùm quo pacto fieri possint, intelligere nequeo. Vis igitur, ait Socrates, de his disputando consideremus, quo pacto fieri possint? Volo, inquit.

2. Annon igitur nôsti, ait, Athenienses multitudine Bœotis nequaquam inferiores esse? Novi, inquit. Utrùm vero putas plura egregia pulchraque corpora deligi de Bœotis posse, an Athenis? Nec in hâc quidem parte mihi videntur inferiores esse. Utros autem putas magis esse erga se benevolos? Athenienses quidem: nam plerique

---

1 Quia sequitur ἔσεσθαι, & κρατήσειν, *Leunclavius* malebat, στρατηγήσοντος. Sed primo, non est necessarium tempora ita sibi respondere, vid. ad c. 4. sect. 4. Deinde ratio vincit, στρατηγήσαντος esse aptius, quàm στρατηγήσοντος. Nam aut hæc cum *Pericle* disputavit *Socrates*, cum jam *Pericles* â populo στρατηγὸς creatus; quòd si est, aoristus aptior est futuro; aut sententia hæc est: *Si tu Strategus esses. Ernest.*

γὰρ πολλοὶ πλεονεκτούμενοι ὑπὸ Θηβαίων, δυσμενῶς αὐτοῖς ἔχουσιν· Ἀθήνησι δὲ οὐδὲν ὁρῶ τοιοῦτον.

γʹ. Ἀλλὰ μὴν φιλοτιμότατοί γε καὶ φιλοφρονέστατοι πάντων εἰσὶν, ἅπερ οὐχ ἥκιστα παροξύνει κινδυνεύειν ὑπὲρ εὐδοξίας τε καὶ πατρίδος. Οὐδὲ ἐν τούτοις Ἀθηναῖοι μεμπτοί. Καὶ μὴν προγόνων δὲ καλὰ ἔργα οὐκ ἔστιν, οἷς μείζω καὶ πλείω ὑπάρχει, ἢ Ἀθηναίοις· ᾧ πολλοὶ ἐπαιρόμενοι προτρέπονταί τε ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ἄλκιμοι γίγνεσθαι.

δʹ. Ταῦτα μὲν ἀληθῆ λέγεις πάντα, ὦ Σώκρατες· ἀλλ' ὁρᾷς, ὅτι ἀφ' οὗ ἥτε σὺν Τολμίδῃ τῶν χιλίων [1] ἐν Λεβαδείᾳ συμφορὰ ἐγένετο, καὶ ἡ μετ' Ἱπποκράτους [2] ἐπὶ Δηλίῳ, ἐκ

Bœotorum quod à Thebanis circumveniantur, malè erga ipsos affecti sunt: Athenis nihil ejusmodi video.

3. At enim honoris cupidissimi sunt omniumque amicissimi, quæ non parum excitant homines, ut pro gloriâ patriâque periculum adeant. Nec in hoc quidem Athenienses reprehendi possunt. Majorum quidem præclara facinora nulli nec insigniora nec plura habent, quàm Athenienses: quo multi accensi excitantur ad exercendam virtutem ac fortitudinem.

4. Verè tu quidem dicis hæc omnia, mi Socrates: sed ex quo illa mille militum strages cum Tolmidâ apud Lebadiam facta est, illaque ad Delium cum Hippocrate, ex-

---

1 De hâc re vid. *Thucyd.* I. 113. Ibi autem dicitur hoc factum esse ad Chæroneam: apud *Pausaniam* vero ad Haliartum. v. *Hudsonum*, *Wassium* & *Dukerum* ad *Thucyd.* l. c. item *Palmer.* Exerc. p. 46. Miror nullum doctissimorum virorum hunc *Xenophontis* locum tenuisse, qui sine dubio omnium accuratissimè locum illius calamitatis definit. Nam Lebadia est prope Chæroneam teste *Strabone* L. IX. p. 634. ed. *Almel.* & inter Chæroneam & Haliartum intermedia. v. *Cellar.* Geogr. Antiq. II. 13. 10. p. 922. ed noviss. *Ernest.*

2 De hâc re vide eundem *Thucyd.* V. 93. sq. Cladem autem, ut hoc

τούτων τεταπείνωται μὲν ἡ τῶν Ἀθηναίων δόξα πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς, ἐπῆρται δὲ τὸ τῶν Θηβαίων φρόνημα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· ὥστε Βοιωτοὶ μὲν, οἱ πρόσθεν οὐδ' ἐν τῇ [1] ἑαυτῶν τολμῶντες Ἀθηναίοις ἄνευ Λακεδαιμονίων τε καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων ἀντιτάττεσθαι, νῦν ἀπειλοῦσιν αὐτοὶ καθ' αὑτοὺς ἐμβαλεῖν εἰς τὴν [2] Ἀττικήν· Ἀθηναῖοι δὲ, οἳ πρότερον, ὅτε Βοιωτοὶ μόνοι ἐγένοντο, πορθοῦντες τὴν Βοιωτίαν, φοβοῦνται, μὴ Βοιωτοὶ δῃώσωσι τὴν Ἀττικήν.

ε. Καὶ ὁ Σωκράτης, Ἀλλ' αἰσθάνομαι μὲν, ἔφη, ταῦτα οὕτως ἔχοντα· δοκεῖ δέ μοι ἀνδρὶ ἀγαθῷ ἄρχοντι νῦν εὐαρεστοτέρως διακεῖσθαι ἡ πόλις. τὸ μὲν γὰρ θάρσος ἀμέλειάν τε καὶ ῥᾳθυμίαν καὶ ἀπείθειαν ἐμβάλλει, ὁ δὲ

inde Athenienſium gloria apud Bœotos imminuta eſt, ita vero Thebanorum animi adversùs Athenienſes elati ſunt, ut jam Bœoti, qui antea ne ſuis quidem in finibus abſque Lacedæmoniis aliiſque Peloponneſiis aciem adversûs Athenienſes audebant opponere, nunc ſe ſuo Marte Atticam invaſuros minitentur: Athenienſes verò, qui prius, quum adhuc Bœoti ſoli eſſent, Bœotiam populabantur, nunc ne Atticam Bœoti vaſtant, metuant.

5. Et Socrates, Animadverto, inquit, hæc ita ſe habere: ſed videtur mihi civitas noſtra nunc animo benigniori erga virum bonum imperantem affecta. Nam fiducia negligentiam & ignaviam & inobedientiam parit; metus

---

addam, duce *Tolmidâ* accepêre Athenienſes paullo ante bellum Peloponneſiacum; duce *Hippocrate*, anno ejus belli octavo. *Erneſt.*

1 Intell. γῇ.

2 *Attica* regio eſt in *Græciâ* inter *Megaram* & *Bœotiam*, cujus *Sunium* promontorium, & *Pyræum* portum *Ægæum* abluit mare; parens frugum, legum, humanitatis, religionis, ut inquit *Cicero*.

[1] φόβος προσεκτικωτέρους τε, καὶ εὐπειθεστέρους, καὶ εὐτακτοτέρους ποιεῖ.

ϛ'. Τεκμήριον δ' ἂν τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς ναυσίν· ὅταν μὲν γὰρ δήπου μηδὲν φοβῶνται, μεστοί εἰσιν ἀταξίας· ὅταν δὲ ἢ χειμῶνα ἢ [2] πολέμους δείσωσιν, οὐ μόνον τὰ κελευόμενα πάντα ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ σιγῶσι καραδοκοῦντες τὰ προσταχθησόμενα, ὥσπερ χορευταί.

ζ'. Ἀλλὰ μήν, ἔφη ὁ Περικλῆς, εἴγε νῦν μάλιστα πείθοιντο, ὥρα ἂν εἴη λέγειν, πῶς ἂν αὐτοὺς προστρεψαίμεθα πάλιν ἀνερεθισθῆναι [3] τῆς ἀρχαίας ἀρετῆς τε, καὶ εὐκλείας, καὶ εὐδαιμονίας.

autem homines attentiores, obedientiores, magisque compositos reddit.

6. Hujus argumentum de nautis sumas: nam ubi nihil metuunt, confusionis omnia plena: at ubi vel tempestatem vel prælium verentur, non solum imperata cuncta faciunt, sed etiam cum silentio quid mandetur, sollicitè expectant, instar eorum qui choros agunt.

7. Enimvero, inquit Pericles, si jam maximè parituri sint, opportunum fuerit differere, quo pacto eos hortemur, ut rursus à virtute, gloriâ, felicitateque pristinâ excitentur.

---

1 *Metus hostilis in bonis artibus civitatem (Romam) retinebat. Sed ubi formido illa mentibus decessit, illicet ea, quæ secundæ res amant, lascivia, atque superbia incessêre.* Sallust. in bello Jugurth. *Remoto Carthaginis metu, sublatâque imperii æmulâ, non gradu, sed præcipiti cursu à virtute desitum, ad vitia transcursum.* V. Pater. lib. 2. c. 1.

2 Quid, si πολεμίους *Xenophon* scripsit? *Ernest.*

3 Intell. ὑπό, cujus præpositionis ellipsis satis nota est. Exempla habet *Lamb. Bos.* Non ergo opus ὑπὸ textui inserere, ut nonnullis placuit. *Ernest.*

η'. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ μὲν ἐβουλόμεθα χρημάτων αὐτοὺς, ὧν οἱ ἄλλοι εἶχον, ἀντιποιεῖσθαι, ἀποδεικνύντες αὐτοῖς ταῦτα πατρῷά τε ὄντα καὶ προσήκοντα, μάλιστα ἂν οὕτως αὐτοὺς ἐξορμῶμεν ἀντέχεσθαι τούτων. ἐπεὶ δὲ τοῦ μετ' ἀρετῆς πρωτεύειν αὐτοὺς ἐπιμελεῖσθαι βουλόμεθα, τοῦτ' αὖ δεικτέον ἐκ παλαιοῦ μάλιστα προσῆκον αὐτοῖς, καὶ ὡς τούτου ἐπιμελούμενοι, πάντων ἂν εἶεν κράτιστοι

θ'. Πῶς οὖν ἂν τοῦτο διδάσκοιμεν; Οἶμαι μὲν, εἰ τούς γε παλαιοτάτους, ὧν ἀκούομεν, προγόνους αὐτῶν ἀναμιμνήσκοιμεν αὐτοὺς, ἀκηκοότας ἀρίστους γεγονέναι.

ι'. Ἆρα λέγεις τὴν τῶν θεῶν κρίσιν, ἣν οἱ [1] περὶ Κέκρο-

8. Ergo, ait Socrates, ſi velimus eos opes ſibi vindicare, quas habebant alii, maxime ad has repetendas incitaremus, ſi oſtenderemus has illis paternas eſſe ac peculiares. Quia verò volumus eos operam dare, ut virtute primas obtineant, demonſtrandum erit, hoc ipſum jam olim ad ipſos pertinere, quódque, ſi in hoc incumbant, omnium fuerint præſtantiſſimi.

9. At quomodo poſſimus hoc docere? Sic arbitror, ſi majores ipſorum longe antiquiſſimos, de quibus accepimus, in memoriam eis revocemus, quod nimirum audiverint eos fuiſſe optimos.

10. Num de judicio Deorum loqueris, quod ob virtu-

1 Reſpicit ad fabulam, quâ *Cecrops* judex inter *Neptunum* & *Minervam* de *Atticâ* contendentes ſumptus, huic eam adjudicavit. vide *Apollodor.* III. 13. p. 221. edit. *Galei. Pſeudo-Didymum* ad *Homer. Il.* β'. v. 55. *Erneſt.* Tota narratur hæc fabula in Lib. 18. cap. 9. S. *Auguſtin. de civitate Dei——Ut Athenæ vocarentur, quod certè nomen à Minervâ eſt, quæ Græcè Athena dicitur*; *hanc cauſam Varro indicat. Cum apparuiſſet illic repentè olivæ arbor, & alio loco aqua erupiſſet, Regem prodigia iſta moverunt, & miſit ad Apollinem Delphicum ſciſcitatum quid intelligendum eſſet, quidve faciendum. Ille reſpondit,*

πα δι' ἀρετὴν ἔκριναν; Λέγω γὰρ καὶ τὴν [1] Ἐρεχθέως γε τροφὴν καὶ γένεσιν, καὶ τὸν πόλεμον τὸν ἐπ' ἐκείνου γενόμενον πρὸς τοὺς ἐκ τῆς ἐχομένης ἠπείρου πάσης, καὶ τὸν ἐφ' Ἡρακλειδῶν πρὸς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ πάντας τοὺς [2] ἐπὶ Θησέως πολεμηθέντας, ἐν οἷς πᾶσιν ἐκεῖνοι δῆλοι γεγόνασι τῶν καθ' ἑαυτοὺς ἀνθρώπων ἀριστεύσαντες.

ια'. Εἰ δὲ βούλει, ἃ ὕστερον οἱ ἐκείνων μὲν ἀπόγονοι, οὐ πολὺ δὲ πρὸ ἡμῶν γεγονότες, ἔπραξαν, τὰ μὲν αὐτοὶ καθ'

tem Cecrops cum ſuis fecit? De hoc ipſo loquor, & de educatione ac ortu Erecthei, de bello, quod ejus tempore coortum fuit adverſus incolas totius proximæ continentis, & de illo, quod Herculis nepotum tempeſtate contra Peloponneſios eſt ſuſceptum; de bellis denique omnibus, quæ ſub Theſeo geſta ſunt, in quibus univerſis tales illi ſe declararunt, qui ætatis ſuæ hominibus longè præſtarent.

11. Adde, ſi placet, quæ deinde illorum nepotes geſſêre, qui non ita multum antè nos vixêre, dum partim ipſi per

---

quòd Olea Minervam ſignificaret, unda Neptunum, & quòd eſſet in civium poteſtate, ex cujus nomine potius duorum Deorum, quorum ſigna illa eſſent, civitas vocaretur. Iſto Cecrops oraculo accepto, cives omnes utriuſque ſexûs (mos enim eis tunc in iiſdem locis erat, ut etiam fœminæ publicis conſultationibus intereſſent) ad ferendum ſuffragium convocavit. Conſultâ itaque multitudine, mares pro Neptuno, fœminæ pro Minervâ tulêre ſententias. Et quia una plus eſt inventa fœminarum, Minerva vicit. vide Cl. *Rollin. Antiq. Hiſt.* vol. 3. p. 193.

1 Vide *Homer. Iliad.* β'. v. 547. Ἐρεχθῆος — ὅν ποτ' Ἀθήνη θρέψε Διὸς θυγάτηρ &c. & ibi Intt. cf. *Apollodor.* Bibl. III. 13. quanquam illam γένεσιν è Vulcano & Minervâ, & τροφὴν alii ad *Erichthonium* potius referunt, avum *Erechthei.* vide *Barnes*, ad *Euripid. Jon.* v. 23. 24. 267. &c. *Erneſt.*

2 De hâc re videndus *Diodorus Siculus* Lib. 4. p. 181. Cæterùm hos tres reges tantum commemorat, quia celeberrimi. cf. *Ælian.* V. H. 5. 13. & ibi *Perizon. Erneſt.*

ἑαυτοὺς ἀγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς κυριεύοντας τῆς τε Ἀσίας πάσης καὶ τῆς Εὐρώπης μέχρι Μακεδονίας, καὶ πλείστην τῶν προγεγονότων δύναμιν καὶ ἀφορμὴν κεκτημένους, καὶ μέγιστα ἔργα κατειργασμένους· τὰ δὲ καὶ μετὰ Πελοποννησίων ἀριστεύοντες καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, οἳ δὴ καὶ λέγονται πολὺ διενεγκεῖν τῶν καθ' ἑαυτοὺς ἀνθρώπων. Λέγονται γάρ, ἔφη.

ιβ'. Τοιγαροῦν πολλῶν μὲν μεταναστάσεων ἐν τῇ Ἑλλάδι γεγονυιῶν, διέμειναν ἐν τῇ ἑαυτῶν· πολλοὶ δέ, ὑπὲρ δικαίων ἀντιλέγοντες, ἐπέτρεπον ἐκείνοις· πολλοὶ δέ, ὑπὸ κρειττόνων ὑβριζόμενοι, κατέφευγον πρὸς ἐκείνους.

ιγ'. Καὶ ὁ Περικλῆς, καὶ θαυμάζω γε, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἡ πόλις ὅπως ποτ' ἐπὶ τὸ χεῖρον ἔκλινεν. Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ καὶ ἄλλοι τινές, διὰ τὸ πολὺ ὑπερενεγκεῖν καὶ κρατιστεῦσαι, καταρραθυμήσαντες ὑστερίζουσι

ſe dimicârunt adverſus eos qui Aſiæ univerſæ ac Europæ ad Macedoniam uſque dominabantur, maximamque priorum hominum potentiam atque opes poſſidebant, ac res maximas gerebant: partim etiam cum Peloponneſiis fortiter ſe geſſerunt terrâ & mari, quum quidem hi longè præſtitiſſe ſuæ ætatis hominibus dicantur. Ita dicuntur, ait.

12. Quapropter quum multæ in Græciâ migrationes acciderent, illi ſuo in agro permanſerunt: quum inter ſe multi de jure diſceptarent, ipſorum arbitrio controverſias permittebant: quum multi à potentioribus injuriâ afficerentur, ad eos confugiebant.

13. Tum Pericles, equidem miror, inquit, mi Socrates, quo pacto civitas hæc in pejus prolapſa ſit. Arbitror, inquit Socrates, perinde ac alii quoque nonnulli ob multam ſuam præſtantiam potentiamque deſides facti, minus

τῶν ἀντιπάλων, οὕτω καὶ [1] Ἀθηναίους πολὺ διενεγκόντας ἀμελῆσαι ἑαυτῶν, καὶ διὰ τοῦτο χείρους γεγονέναι.

ιδ'. Νῦν οὖν, ἔφη, τί ἂν ποιοῦντες ἀναλάβοιεν τὴν ἀρχαίαν ἀρετήν; καὶ ὁ Σωκράτης, οὐδὲν ἀπόκρυφον δοκεῖ μοι εἶναι· ἀλλ' εἰ μὲν ἐξευρόντες τὰ τῶν προγόνων ἐπιτηδεύματα, μηδὲν χεῖρον ἐκείνων ἐπιτηδεύοιεν, οὐδὲν ἂν χείρους ἐκείνων γενέσθαι· εἰ δὲ μὴ, τοὺς γε νῦν πρωτεύοντας μιμούμενοι, καὶ τούτοις [2] τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύοντες, ὁμοίως μὲν τοῖς αὐτοῖς χρώμενοι, οὐδὲν ἂν χείρους ἐκείνων εἶεν· εἰ δ' ἐπιμελέστερον, καὶ βελτίους.

ιε'. Λέγεις, ἔφη, πόῤῥω που εἶναι τῇ πόλει τὴν καλοκαγαθίαν. πότε γὰρ οὕτως Ἀθηναῖοι, ὥσπερ Λακεδαιμόνιοι, ἢ πρεσβυτέρους αἰδέσονται, οἳ ἀπὸ τῶν πατέρων ἄρχονται

tandem adverſariis valent; ſic & Athenienſes, quum longè præſtarent aliis, ſeipſos neglexiſſe, ac propterea evaſiſſe pejores.

14. Quid igitur faciendum jam eſſet, ut virtutem priſtinam recuperarent? Et Socrates; Id nemini occultum eſſe arbitror. Nimirum ſi cognitis majorum ſuorum inſtitutis, nihil pejus, quàm illi, eſſent operati, non eſſent eis pejores: ſin minus, ſaltem eos imitando qui nunc primas tenent, & eorundem inſtitutis inhærendo, ſi quidem id pari facerent induſtriâ, nihilo deteriores illis eſſent: ſin majori, etiam meliores.

15. Dicis, ait, longè à civitate noſtrâ abeſſe virtutem. Nam quando tandem Athenienſes, ita, ut Lacedæmonii, vel natu grandiores reverebuntur, quum ab ipſis patribus

---

1 Quod de Athenienſ. tradit *Socr.* id Romanis tribuiſſe videtur *Salluſtius.—Ubi Carthago, & æmula imperii Romani ab ſtirpe interiit, fortuna ſævire & miſceri omnia cœpit.* Salluſt. in Bello Catal.

2 Vide ad Lib. II. c. 1. ſect. 5.

καταφρονεῖν τῶν γεραιτέρων; [1] ἢ σωμασκήσουσιν οὕτως, οἳ οὐ μόνον αὐτοὶ εὐεξίας ἀμελοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιμελουμένων καταγελῶσι;

ϛ'. Πότε δὲ οὗτοι πείσονται τοῖς ἄρχουσιν, οἳ καὶ ἀγάλλονται ἐπὶ τῷ καταφρονεῖν τῶν ἀρχόντων; ἢ πότε οὕτως ὁμονοήσουσιν, οἵγε, ἀντὶ μὲν τοῦ συνεργεῖν ἑαυτοῖς τὰ συμφέροντα, ἐπηρεάζουσιν ἀλλήλοις, καὶ φθονοῦσιν ἑαυτοῖς μᾶλλον, ἢ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις; μάλιστα δὲ πάντων ἔν τε ταῖς ἰδίαις συνόδοις καὶ ταῖς κοιναῖς διαφέρονται, καὶ πλείστας δίκας ἀλλήλοις δικάζονται, καὶ προαιροῦνται μᾶλλον οὕτω κερδαίνειν ἀπ' ἀλλήλων, [2] ἢ συνωφελοῦντες αὐτούς; τοῖς δὲ κοινοῖς ὥσπερ

ordiantur ſeniores contemnere? vel corporis exercitiis utentur, quum non ſolum ipſi bonam corporis conſtitutionem parvi faciant, ſed etiam illos irrideant, qui curam ejus habent?

16. Quando magiſtratibus obtemperabunt, qui gloriantur etiam propterea, quòd magiſtratus contemnant? quando concordes erunt, qui pro ſtudio juvandi ſe invicem, injuriis ſeſe afficiunt, & magis invident ſibi, quàm cæteris hominibus? qui omnium maxime tum in privatis cum publicis congreſſibus inter ſe diſſident, liteſque invicem ſibi plurimas movent, maluntque ſic alter ab altero quid lucrari, quàm mutuò ſibi prodeſſe? qui communibus re-

1 *Nullâ enim aliâ re videmus populum Romanum orbem ſubegiſſe terrarum niſi armorum exercitio, diſciplinâ Caſtrorum, uſuque militari.* Viget. lib. 1.

2 *Omninò qui Reipublicæ profuturi ſunt, duo Platonis præcepta teneant; Unum, ut utilitatem civium ſic tueantur, ut quæcunque agunt, ad eam referant, obliti commodorum ſuorum: Alterum, ut totum corpus Reipublicæ curent; ne dum partem aliquam tuentur, reliquas deſerant. Ut enim tutela, ſic procuratio Reipublicæ ad utilitatem eorum, qui commiſſi ſunt, non ad eorum, quibus commiſſa eſt, gerenda eſt.* Cic. de Offic. lib. 1.

ἀλλοτρίοις χρώμενοι, περὶ τούτων αὖ μάχονται, καὶ ταῖς εἰς τὰ τοιαῦτα δυνάμεσι μάλιστα χαίρουσιν;

ιζ΄. Ἐξ ὧν πολλὴ μὲν ἀπειρία καὶ κακία τῇ πόλει ἐμφύεται, πολλὴ δὲ ἔχθρα καὶ μῖσος ἀλλήλων τοῖς πολίταις ἐγγίνεται. δι' ἃ ἔγωγε μάλα φοβοῦμαι ἀεὶ, μή τι μεῖζον, ἢ ὥστε φέρειν δύνασθαι, κακὸν τῇ πόλει συμβῇ.

ιη΄. Μηδαμῶς, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Περίκλεις, οὕτως ἡγοῦ ἀνηκέστῳ πονηρίᾳ νοσεῖν Ἀθηναίους. οὐχ ὁρᾷς, ὡς εὔτακτοι μέν εἰσιν ἐν τοῖς ναυτικοῖς, εὐτάκτως δ' ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι πείθονται [1] τοῖς ἐπιστάταις, οὐδενῶν δὲ καταδεέστερον ἐν τοῖς [2] χοροῖς ὑπηρετοῦσι τοῖς διδασκάλοις;

ιθ΄. Τοῦτο γάρ τοι, ἔφη, καὶ θαυμαστόν ἐστι, τὸ τοὺς μὲν

bus perinde utuntur ac alienis, deque iis rixantur, & viribus ad res hujuſcemodi maximè gaudent?

17. De quibus ſane magna inſcitia & vitioſitas in republicâ oritur, magnæque inimicitiæ ac odia mutua inter cives naſcuntur. Quas ob res equidem vehementer metuere non deſino, ne quod reſpublica detrimentum capiat majus, quàm quod tolerare poſſit.

18. Nequaquam, mi Pericles, exiſtimaveris Athenienſes incurabili perverſitate laborare, ſubjecit Socrates. Annon vides, quàm compoſitè ſe nauticis in rebus gerant, quàm compoſitè gymnicis in certaminibus præfectis obediant, quàm nullo modo deficienter ſubſerviant magiſtris in choris?

19. Eſt hoc certè mirum, ait, quod tales præfectis ob-

---

1 Ἐπιστάτης ſicut γυμναστὴς duobus modis ſumitur, pro pædotribâ & gymnaſiarchâ. vid. *Dalen.* diſſ. VIII. p. 696. 713. Sed h. l. contextus facilè docet de pædotribâ capiendum verbum eſſe. *Erneſt.*

2 Vide ad cap. 4. ſect. 4. hujus libri.

τοιούτους πειθαρχεῖν τοῖς ἐφεστῶσι, τοὺς δὲ ὁπλίτας καὶ τοὺς ἱππεῖς, οἱ δοκοῦσι καλοκἀγαθίᾳ προκεκρίσθαι τῶν πολιτῶν, ἀπειθεστάτους εἶναι πάντων.

κ'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Ἡ δὲ [1] ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλὴ, ὦ Περίκλεις, οὐκ ἐκ τῶν δεδοκιμασμένων καθίσταται; Καὶ μάλα, ἔφη. Οἶσθα οὖν τινὰς, ἔφη, κάλλιον, ἢ νομιμώτερον, ἢ σεμνότερον, ἢ δικαιότερον τάς τε δίκας δικάζοντας, καὶ τἄλλα πάντα πράττοντας; Οὐ μέμφομαι, ἔφη, τούτοις. Οὐ τοίνυν, ἔφη, δεῖ ἀθυμεῖν, ὡς οὐκ εὐτάκτων ὄντων Ἀθηναίων.

κα'. Καὶ μὴν ἔν γε τοῖς στρατιωτικοῖς, ἔφη, ἔνθα μάλιστα δεῖ σωφρονεῖν τε, καὶ εὐτακτεῖν, καὶ πειθαρχεῖν οὐδενὶ τούτων

ediant, quum interim pedites & equites, qui virtute civibus cæteris præstare videntur, longè omnium sint inobedientissimi.

20. Et Socrates: At verò is, qui est in Areopago senatus, mi Pericles, annon ex probatis hominibus constat? Omninò, inquit. An igitur nôsti aliquos, ait, qui vel honestiùs, vel magis legitimè, vel graviùs, vel æquiùs lites judicent, aliaque cuncta gerant? Nihil, inquit, de iis queror. Non igitur animum despondere oportet, quasi Athenienses compositè se gerere nequeant.

21. At in re militari, inquit, ubi maximè decet se sobriè, compositè, atque obedienter gerere, nihil horum

1 *Senatus*, Ἄρειος πάγος, *nihil constantius, nihil severius, nihil fortiùs. Cicer.* lib. 1. ad *Atticum.* epist. 14. Hujusce Senatûs auctoritatem longo tempore imminutam *Solon* restituit. *Athenis* duo erant concilia, ut scribit *Libanius* Sophista. Unum perpetuum, quod de cædibus judicabat & hujusmodi rebus eo loco qui *Areopagus* dicebatur; alterum quotannis mutabile, quod Rempublicam constituebat, & *Quingentenarium* vocabatur. De *Areopago* & *Areopagitarum* moribus collegit plurima ex utriusque linguæ Scriptoribus *Budæus* annotans Pandectas.

προεστήκουσιν· Ἴσως γὰρ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐν τούτοις οἱ ἥκιστα ἐπιστάμενοι[1] ἄρχουσιν αὐτῶν. Οὐχ ὁρᾷς, ὅτι κιθαριστῶν μὲν, καὶ χορευτῶν, καὶ ὀρχηστῶν οὐδεὶς ἐπιχειρεῖ ἄρχειν μὴ ἐπιστάμενος, οὐδὲ παλαιστῶν, οὐδὲ παγκρατιαστῶν· ἀλλὰ πάντες, ὅσοι τούτων ἄρχουσιν, ἔχουσι δεῖξαι ὁπόθεν ἔμαθον ταῦτα, ἐφ' οἷς ἐφεστᾶσι· τῶν δὲ στρατηγῶν οἱ πλεῖστοι αὐτοσχεδιάζουσιν;

κβ΄. Οὐ μέντοι σέ γε τοιοῦτον ἐγὼ νομίζω εἶναι, ἀλλ' οἶμαί σε οὐδὲν ἧττον ἔχειν εἰπεῖν, ὁπότε στρατηγεῖν, ἢ ὁπότε παλαίειν ἤρξω μανθάνειν. Καὶ πολλὰ μὲν οἶμαί σε τῶν πατρῴων στρατηγημάτων παρειληφότα διασώζειν, πολλὰ δὲ πανταχόθεν συνενηνοχέναι, ὁπόθεν οἷόν τε ἦν μαθεῖν τι ὠφέλιμον εἰς στρατηγίαν.

κγ΄. Οἶμαι δέ σε πολλὰ μεριμνᾶν, ὅπως μὴ λάθῃς σε-

curant. Fortaſſis, ait Socrates, in his præſunt eis homines minimè periti. Annon vides neminem citharædorum, & eorum qui choros agunt, & pugilum, & pancratiaſtarum conari ut imperet, ſiquidem imperitus ſit: ſed omnes quotquot his præſunt, poſſe commonſtrare, à quibus ea didicerint, quibus ſunt præpoſiti: quum interim plerique imperatorum temerè munus hoc capeſſant.

22. Te quidem minimè talem eſſe arbitror, ſed opinor te non minùs poſſe dicere, quo tempore imperandi, quàm quo luctandi artem diſcere occeperis. Multa etiam te imperatoria conſilia de parte accepta tenere puto, multa undecunque congeſſiſſe, unde diſci abs te poterat aliquid, quod ad imperatoriam artem conferret.

23. Præterea te arbitror valde ſollicitum eſſe, ne teip-

---

1 *Quales in Republica* (inquit *Cicero*) *principes eſſent, tales reliquos ſolere eſſe cives.* Epiſt. Famil. lib. 1. ep. 9. Hinc, auctore *Livio*, *Ipſi ſe Homines in regis, velut unici exempli, mores formant.* lib. 1. c. 21.

αὐτὸν ἀγνοῶν τι τῶν εἰς στρατηγίαν ὠφελίμων, καὶ ἐάν τι τοιοῦτον αἴσθῃ σεαυτὸν μὴ εἰδότα, ζητεῖν τοὺς ἐπισταμένους ταῦτα, οὔτε δώρων οὔτε χαρίτων φειδόμενον, ὅπως μάθῃς παρ' αὐτῶν ἃ μὴ ἐπίστασαι, καὶ συνεργοὺς ἀγαθοὺς ἔχῃς.

κδ'. Καὶ ὁ Περικλῆς, Οὐ λανθάνεις με, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ὅτι οὐδ' οἰόμενός με τούτων ἐπιμελεῖσθαι, ταῦτα λέγεις, ἀλλ' ἐγχειρῶν με διδάσκειν, ὅτι τὸν μέλλοντα στρατηγεῖν τούτων ἁπάντων ἐπιμελεῖσθαι δεῖ.

κε'. Ὁμολογῶ μέντοι κἀγώ σοι ταῦτα. τοῦτο δ', ἔφη, ὦ Περίκλεις, κατανενόηκας, ὅτι πρόκειται τῆς χώρας ἡμῶν ὄρη μεγάλα, καθήκοντα ἐπὶ τὴν Βοιωτίαν, δι' ὧν εἰς τὴν χώραν εἴσοδοι στεναί τε καὶ προσάντεις εἰσί, καὶ ὅτι μέση διέζωσται ὄρεσιν ἐρυμνοῖς; Καὶ μάλα, ἔφη.

κϛ'. Τί δέ γε; ἐκεῖνο ἀκήκοας, ὅτι Μυσοὶ καὶ Πισίδαι,

ſum lateas ignorans aliquid eorum quæ ad munus imperatoris pertinent; ac ſiquid ejuſmodi neſcire te animadvertis, id a peritis inquirere, neque muneribus neque gratiis parcentem, ut ab eis diſcas quæ neſcis, & egregios coadjutores habeas.

24. Tum Pericles, non me clam eſt, mi Socrates, ait, hæc te dicere, ne quidem exiſtimantem me his ſtudere, ſed conantem me docere, quòd ſiquis velit exercitum ducere, horum omnium habenda ei ſit cura.

25. Equidem hoc tibi fateor (*ait Socrates.*) Cæterum animadvertiſti, mi Pericles, ait, magnos quoſdam montes ante noſtram regionem ſitos eſſe, ad Bœotiam uſque pertinentes, per quos in agrum noſtrum aditus arcti & ardui ſunt, eumque medium cinctum eſſe montibus inacceſſis? Omninò, inquit.

26. Quid? an & illud audiviſti, Myſos ac Piſidas,

ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ κατέχοντες ἐρυμνὰ πάνυ χωρία, καὶ κούφως ὡπλισμένοι, δύνανται πολλὰ μὲν τὴν βασιλέως χώραν καταθέοντες κακοποιεῖν, αὐτοὶ δὲ ζῆν ἐλεύθεροι; Καὶ τοῦτό γε, ἔφη, ἀκούω.

κζ΄. Ἀθηναίους δ᾽ οὐκ ἂν οἴει, ἔφη, μέχρι τῆς ἐλαφρᾶς ἡλικίας ὡπλισμένους κουφοτέροις ὅπλοις, καὶ τὰ προκείμενα τῆς χώρας ὄρη κατέχοντας, βλαβεροὺς μὲν τοῖς πολεμίοις εἶναι, μεγάλην δὲ προβολὴν τοῖς πολίταις τῆς χώρας κατεσκευάσθαι; καὶ ὁ Περικλῆς, Πάντ᾽ οἶμαι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ ταῦτα χρήσιμα εἶναι.

κη΄. Εἰ τοίνυν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἀρέσκει σοι ταῦτα, ἐπιχείρει αὐτοῖς, ὦ ἄριστε· ὅ, τι μὲν γὰρ ἂν τούτων καταπράξῃς, καὶ σοὶ καλὸν ἔσται, καὶ τῇ πόλει ἀγαθόν· ἐὰν δέ τι ἀδυνατῇς, οὔτε τὴν πόλιν βλάψεις, οὔτε σαυτὸν καταισχυνεῖς.

qui Regis (*Perſici*) in ditione munitiſſima tenent loca, armatique ſunt leviter, multùm infeſtare Regis agrum percurrendo poſſe, quum interim ipſi libertate fruantur? Etiam hoc audio, inquit.

27. Et non exiſtimas, inquit, Athenienſes leviori armaturâ ad ætatem uſque agilem uſos, quum montes regioni prætentos habeant, hoſtibus quidem detrimento, civibus autem ſui agri magno fore propugnaculo? Tum Pericles, etiam hæc omnia, mi Socrates, inquit, eſſe utilia duco.

28. Ergo, ſubjecit Socrates, ſi hæc tibi placent, aggredere tandem ea. Nam quicquid horum perfeceris, id & tibi præclarum, & utile reipublicæ fuerit. Quod ſi minus queas, non tamen vel reipublicæ quid detrimenti afferes, vel opprobrii tibi.

ΚΕΦ. ϛ'.

Γλαύκωνα δὲ τὸν Ἀρίστωνος, (ὅτ' ἐπεχείρει δημηγορεῖν, ἐπιθυμῶν προστατεύειν τῆς πόλεως, οὐδέπω εἴκοσιν ἔτη γεγονὼς) ὄντων ἄλλων οἰκείων καὶ φίλων, οὐδεὶς ἐδύνατο παῦσαι, ἑλκόμενόν τε ἀπὸ τοῦ βήματος, καὶ καταγέλαστον ὄντα· [1] Σωκράτης δὲ, εὔνους ὢν αὐτῷ διά τε Χαρμίδην τὸν Γλαύκωνος, καὶ διὰ [2] Πλάτωνα, μόνος ἔπαυσεν.

β'. Ἐντυχὼν γὰρ αὐτῷ, πρῶτον μὲν εἰς τὸ ἐθελῆσαι

CAP. VI.

Glauconem à capeſſendâ Republicâ avertit.

CÆterum Glauconem Ariſtonis filium, (quum is necdum viginti natus annos concionari aggrederetur, & præeſſe civitati cuperet) nemo diſſuadere poterat, quanquam alios & propinquos & amicos haberet, ac de tribunali detraheretur, planeque ridiculus eſſet: Socrates verò, qui ei benevolus eſſet ob Charmidem Clauconis filium, & ob Platonem, ſolus diſſuaſit.

2. Nam quum in eum incidiſſet, primo quidem ut vel-

1 Vide *Perſii* ſatyr. 4. ubi *Socrates* de eâdem re admonet *Alcibiadem.*

2 *Stephanus* ad h. l. refert locum *Gellii* Noct. Att. XIV. 3. quo negat *Platonis* mentionem in *Xenophontis* libris fieri, idque æmulationi tribui, quæ inter eos fuiſſe traditur. *Gronovius* ad *Gellium* opportunè monet, inter *Socraticorum* epiſtolas eſſe etiam *Xenophonteam*, in quâ *Plato* nominetur. Hoc autem *Xenophonteo* loco jam uſus erat ad refellendum *Gellium Muretus* Var. Lect. V. 14. Scilicet facilè fallere potuit nomen, quod ſemel tantum in tot libris occurrit, vel attentum lectorem. Cæterum, aliud eſt nominare ſimpliciter, aliud, cum laude. Hoc æmulatio prohibet, non illud. *Erneſt.*

ἀκούειν, τοιάδε λέξας, κατέσχεν· Ὦ Γλαύκων, ἔφη, προστατεύειν [1] ἡμῖν διανενόησαι τῆς πόλεως; Ἔγωγ', ἔφη, ὦ Σώκρατες. Νὴ Δί', ἔφη, καλὸν γάρ, εἴπερ τι καὶ ἄλλο τῶν ἐν ἀνθρώποις. δῆλον γάρ, ὅτι, ἐὰν τοῦτο διαπράξῃς, δυνατὸς μὲν ἔσῃ αὐτὸς τυγχάνειν ὅτου ἂν ἐπιθυμῇς, ἱκανὸς δὲ τοὺς φίλους ὠφελεῖν, ἐπαρεῖς δὲ τὸν πατρῷον οἶκον, αὐξήσεις δὲ τὴν πατρίδα, ὀνομαστὸς δ' ἔσῃ, πρῶτον μὲν ἐν τῇ πόλει, ἔπειτα δ' ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἴσως δέ, ὥσπερ Θεμιστοκλῆς, καὶ ἐν τοῖς βαρβάροις· ὅπου δ' ἂν ᾖς, πανταχοῦ περίβλεπτος ἔσῃ.

γ'. Ταῦτ' οὖν ἀκούων ὁ Γλαύκων ἐμεγαλύνετο, καὶ ἡδέως παρέμενε. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Σωκράτης, Οὐκοῦν, ἔφη τοῦτο μέν, ὦ Γλαύκων, δῆλον, ὅτι εἴπερ τιμᾶσθαι βούλει, ὠφελητέα σοι ἡ πόλις ἐστίν. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Πρὸς θεῶν, ἔφη, μὴ

let audire, hujuscemodi verbis detinuit: Præesse civitati nostræ cogitas, inquit, mi Glauco? Equidem, mi Socrates, inquit. Profectò, ait, siquid aliud humanis in rebus, hoc certè præclarum est. Perspicuum est enim, quod, si hoc impetrabis, poteris ipse consequi quæcunque concupiveris, amicos juvare, domum paternam extollere, patriam amplificare, atque celebris efficieris primum in hâc urbe, deinde in Græciâ, ac fortassis etiam, utì Themistocles, apud barbaros: ubicunque autem fueris, nusquam non eris illustris.

3. Hæc quum audiret Glauco, efferebatur animo, lubenterque manebat. Socrates verò deinde, Planum est igitur, ait, mi Glauco, necessarium esse, ut si quidem esse in honore velis, aliquam reipublicæ utilitatem afferas. Omninò, ait. Non igitur rem celaveris, per Deos, in-

1 Ἡμῖν, παρέλκει, ut μοι, σοι: in quo Latini etiam Græcos imitantur. *Ernest.*

τοίνυν ἀποκρύψῃ, ἀλλ' εἰπὲ ἡμῖν, ἐκ τίνος ἄρξῃ τὴν πόλιν εὐεργετεῖν.

δ'. Ἐπεὶ δὲ ὁ Γλαύκων διεσιώπησεν, ὡς ἂν τότε σκοπῶν ὁπόθεν ἄρχοιτο· Ἆρ', ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ, φίλου οἶκον εἰ αὐξῆσαι βούλοιο, πλουσιώτερον αὐτὸν ἐπιχειροίης ἂν ποιεῖν, οὕτω καὶ τὴν πόλιν πειράσῃ πλουσιωτέραν ποιῆσαι; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

ε'. Οὐκοῦν πλουσιωτέρα γ' ἂν εἴη, προσόδων αὐτῇ πλειόνων γενομένων; Εἰκὸς γοῦν, ἔφη. Λέξον δή, ἔφη, ἐκ τίνων νῦν αἱ πρόσοδοι τῇ πόλει, καὶ πόσαι [1] τινές εἰσι· δῆλον γάρ, ὅτι ἔσκεψαι, ἵνα, εἰ μέν τινες αὐτῶν ἐνδεῶς ἔχουσιν, ἐκπληρώσῃς· εἰ δὲ παραλείπονται, προσπορίσῃς. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Γλαύκων, ταῦτά γε οὐκ ἐπέσκεμμαι.

ς'. Ἀλλ' εἰ τοῦτο, ἔφη, παρέλιπες, τάς γε δαπάνας τῆς

quit Socrates, ſed dicito nobis, unde incipies civitati benefacere.

4. Heic quum Glauco ſubticeret, ut qui tum conſideraret unde potiſſimùm inciperet: Annon, ait Socrates, perinde ac, dum amici domum vis amplificare, locupletiorem efficere niteris, ita & civitatem conaberis opulentiorem reddere? Omninò, inquit.

5. Fueritne igitur opulentior, ſi proventus ei plures accedant? Conſentaneum quidem, ait. Dic ergo, quibus ex rebus civitas hæc proventus habeat, & quanti ſint: nam planum eſt, hæc te conſiderâſſe, ut ſi quidam ex eis exigui ſint, eos tu expleas; ſi qui autem amittantur, eos rursùm compares. Ego verò, ait Glauco, nunquam profectò hæc conſideravi.

6. Quòd ſi hæc neglexiſti, ait (*Socrates*) ſaltem ſumptus

---

1 Τις poſt ποῖος, οἷος, τοῖος, πόσος inſignem elegantiam adfert. *Erneſt.*

πόλεως ἡμῖν εἰπέ. δῆλον γὰρ ὅτι καὶ τούτων τὰς περιττὰς ἀφαιρεῖν διανοῇ. Ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδὲ πρὸς ταῦτά πω ἐσχόλασα. Οὐκοῦν, ἔφη, τὸ μὲν πλουσιωτέραν τὴν πόλιν ποιεῖν ἀναβαλούμεθα. πῶς γὰρ οἷόν τε μὴ εἰδότα γε τὰ ἀναλώματα καὶ τὰς προσόδους, ἐπιμεληθῆναι τούτων;

ζ'. Ἀλλ', ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Γλαύκων, δυνατόν ἐστι καὶ ἀπὸ πολεμίων τὴν πόλιν πλουτίζειν. Νὴ Δία σφόδρα γ', ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐάν τις αὐτῶν κρείττων ᾖ· ἥττων δὲ ὤν, καὶ τὰ οἰκεῖα προσαποβάλλοι ἄν. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.

η'. Οὐκοῦν, ἔφη, τόν γε βουλευόμενον, πρὸς οὕστινας δεῖ πολεμεῖν, τήν τε τῆς πόλεως δύναμιν καὶ τὴν τῶν ἐναντίων εἰδέναι δεῖ, ἵνα, ἐὰν μὲν ἡ τῆς πόλεως κρείττων ᾖ, συμβουλεύῃ ἐπιχειρεῖν τῷ πολέμῳ· ἐὰν δὲ ἥττων τῆς τῶν ἐναντίων, εὐλαβεῖσθαι πείθῃ. Ὀρθῶς λέγεις, ἔφη.

θ'. Πρῶτον μὲν τοίνυν, ἔφη, λέξον ἡμῖν τῆς πόλεως τὴν

civitatis nobis exponito. Nam certum eſt cogitare te jam, ut ſupervacaneos tollas. Ne his quidem, ait unquam vacavi. Ergo, inquit, differamus aliquantùm rationem locupletandæ reipublicæ. Nam quî poſſit fieri, ut harum rerum curam habeat is, qui & ſumptus & proventus ignoret?

7. Verum, mi Socrates, ait Glauco, poteſt etiam ab hoſtibus reſpublica reddi locupletior. Ac vehementer quidem, ait Socrates, ſiquis eos ſuperet: at ſi eis inferior ſit, etiam ſua amiſerit. Verè dicis, inquit.

8. Ergo, inquit, qui deliberat adversùs quos pugnandum ſit, eum & civitatis & adverſariorum vires habere cognitas oportet, ut ſi majores ſint civitatis, bellum ſuadeat: ſin minores quàm hoſtium, conſulat cautè agere. Rectè dicis, ait.

9. Ergo nobis primum exponito, inquit, quæ hujus ci-

τε πεζικὴν καὶ τὴν ναυτικὴν δύναμιν, εἶτα τὴν τῶν ἐναντίων. Ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐκ ἂν ἔχοιμί σοι οὕτως γε ἀπὸ στόματος εἰπεῖν. Ἀλλ' εἰ γέγραπταί σοι, ἔνεγκε, ἔφη· πάνυ γὰρ ἡδέως ἂν τοῦτο ἀκούσαιμι. Ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδὲ γέγραπταί μοί πω.

ι'. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ περὶ πολέμου συμβουλεύειν [1] τήν γε πρώτην ἐπισχήσομεν· ἴσως γὰρ καὶ διὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν, ἄρτι ἀρχόμενος τῆς προστατείας, οὔπω ἐξήτακας. ἀλλά τοι περί γε φυλακῆς τῆς χώρας οἶδ' ὅτι σοι μεμέληκεν, καὶ οἶσθα, ὁπόσαι τε φυλακαὶ ἐπίκαιροί εἰσι, καὶ ὁπόσαι μή, καὶ ὁπόσοι τε φρουροὶ ἱκανοί εἰσι, καὶ ὁπόσοι μή εἰσι· καὶ τὰς μὲν ἐπικαίρους φυλακὰς συμβουλεύειν μείζονας ποιεῖν, τὰς δὲ περιττὰς ἀφαιρεῖν.

ια'. Νὴ Δί', ἔφη ὁ Γλαύκων, [2] ἁπάσας μὲν οὖν ἔγωγε,

vitatis tum pedeſtres tum navales ſint copiæ; deinde, quæ adverſariorum. Ego verò, inquit, non poſſum hoc tibi profectò ex memoriâ exponere. At ſi quid conſcriptum habes, profer, ait: nam lubens hoc audiero. At ne conſcriptum quidem hoc unquam à me, inquit.

10. Ergo, inquit, & deliberationem de bello nonnihil initio ſuſpendemus. Nam ob rei magnitudinem fortaſſe nondum explorati quidquam habes, præſertim quum nuper adeo præfecturum inceperis. Cæterum cuſtodiam regionis hujus ſcio tibi curæ fuiſſe, teque tenere, quot ejus præſidia ſint opportuna, quot non; quot præſidiarii milites ſufficiant, quot non: denique conſulere te, ut opportuna præſidia adaugeantur, ac tollantur ſuperflua.

11. Immò verò, ſubjecit Glauco, equidem tollenda u-

1 Intell. ἀρχὴν, κατὰ τὴν πρώτην ἀρχήν. *ab initio.*
2 Intell. ἀφαιρεῖν συμβουλεύω.

ἕνεκά γε τοῦ οὕτως αὐτὰς φυλάττεσθαι, ὥστε καὶ [1] ἅπτεσθαι τὰ ἐκ τῆς χώρας. Ἐὰν δέ τις ἀφέλῃ γ', ἔφη, τὰς φυλακὰς, οὐκ οἴει καὶ ἁρπάζειν ἐξουσίαν ἔσεσθαι τῷ βουλομένῳ; ἀτὰρ, ἔφη, πότερον ἐλθὼν αὐτὸς ἐξήτακας τοῦτο; ἢ πῶς οἶσθα, ὅτι κακῶς φυλάττονται; Εἰκάζω, ἔφη. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ περὶ τούτων, ὅταν μηκέτι εἰκάζωμεν, ἀλλ' ἤδη εἰδῶμεν, τότε συμβουλεύσομεν. Ἴσως, ἔφη ὁ Γλαύκων, βέλτιον.

ιβ'. Εἴς γε μὴν, ἔφη, τἀργύρεια οἶδ' ὅτι οὐκ ἀφῖξαι, ὥστ' ἔχειν εἰπεῖν, διότι νῦν ἐλάττω, ἢ πρόσθεν, [2] προσέρχεται αὐτόθεν.

niverſa arbitror, quod ita cuſtodiant, ut ea quoque attingantur, quæ noſtro in agro ſunt. At ſiquis præſidia tollat, inquit, annon exiſtimas cuilibet rapiendi poteſtatem fore? Tu verò, inquit, num profectus eò, rem indagâſti? aut quomodo ſcis eos malas excubias agere? Conjicio, inquit. Ergo de his quoque tum deliberabimus, cum non amplius utemur conjecturâ, ſed cognitam rem habebimus. Fortaſſis hoc fuerit potius, ait Glauco.

12. In argentifodinas quidem certe, inquit (*Socrates*,) non veniſſe te ſcio, ut dicere poſſis, quamobrem nunc minus inde, quàm antehac, proveniat. Equi-

1 *Tantum abeſt ut cuſtodiant, ut ipſi potius rapiant, quæ in agris ſunt.* ἅπτεσθαι pro ἁρπάζειν, ut Latini *attingere*. Sic apud *Thucyd.* II. 50. ἅπτεσθαι dicitur pro *laniare & devorare*. Cæterum pro τὰ, lego, τῶν, quod eum caſum ἅπτεσθαι requirit. *Stephanus* autem ἁρπάζεσθαι malebat legi; &, ut verum fateamur, convenientius eſt, & articulo τὰ & illis verbis, ἐὰν δέ τις &c. *Erneſt.*— *Leunclavius* ἅπτεσθαι retinendum, & præpoſitionem ἐκ tollendam cenſet ἁπτ. τὰ τῆς χ. quam ſententiam quoque ſequitur *Æmilius Portus*, qui ἅπτεσθαι non ſolùm genitivo ſed etiam accuſativo gaudere probat ex Hom. Il. θ'. 349. Ἅπτηται κατόπισθε, πόσιν ταχέεσσι πεποιθὼς, Ἰσχία τε γλουτούς τε.

2 De *reditibus*. cujus ſignificationis exempla congeſſit *Markl.* conj. ad *Lyſiæ* Or. 30. *Erneſt.*

Οὐ γὰρ οὔπω ἐλήλυθα, ἔφη. Καὶ γὰρ νὴ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, [1] λέγεται βαρὺ τὸ χωρίον εἶναι, ὥστε ὅταν περὶ τούτου δέῃ συμβουλεύειν, αὕτη σοι ἡ πρόφασις ἀρκέσει. Σκέπτομαι, ἔφη ὁ Γλαύκων.

ιγ'. Ἀλλ' ἐκείνου γέ τοι, ἔφη, οἶδ' ὅτι οὐκ ἠμέληκας, ἀλλ' ἔσκεψαι, πόσον χρόνον ἱκανός ἐστιν ὁ ἐκ τῆς χώρας γιγνόμενος σῖτος διατρέφειν τὴν πόλιν, καὶ πόσου εἰς τὸν ἐνιαυτὸν προσδεῖται, ἵνα μὴ τοῦτό γε λάθῃ [2] σέ ποτε ἡ πόλις ἐνδεὴς γενομένη, ἀλλ' εἰδὼς, ἔχῃς ὑπὲρ τῶν ἀναγκαίων συμβουλεύων τῇ πόλει βοηθεῖν τε, καὶ σώζειν αὐτήν. Λέγεις, ἔφη ὁ Γλαύκων, παμμέγεθες πρᾶγμα, εἴγε καὶ τῶν τοιούτων ἐπιμελεῖσθαι δεήσει.

dem eò non ſum profectus, ait. Profectò, inquit Socrates, fertur is locus eſſe gravis: quamobrem ubi de hoc conſultandum erit, hæc tibi excuſatio ſufficiet. Hoc quidem meditor, ait Glauco.

13. Hoc autem, ait, non neglexiſſe te ſcio, ſed conſideràſſe, quamdiu frumentum, quod noſtro in argo naſcitur, ad alendam civitatem hanc ſufficiat; quantumque ad annum requiratur; ne te aliquando lateat civitas inopiâ laborans, ſed cognoſcens poſſis conſulendo civitatem adjuvare, ſalvamque facere. Rem magnam dicis, inquit Glauco, ſi quidem erit talium habenda cura.

---

1 Vid. ad lib. II. c. 5. ſect. 2. Hic locus, dictus *Laurion*, vicinus eſt *Athenis*.

2 Suſtuli comma, quod erat in vulgatis poſt σε, ſenſu poſtulante. Ac ita videbatur *Stephano* & *Leunclavio*. In altero illo autem non aſſentior iis, cum pro τοῦτο, legi volunt τούτου, quod ἐνδεὴς genitivum requirat. Nam ſæpe Græci, & eos imitantes Latini, loco caſûs ordinarii ponunt accuſativum cum præpoſitione κατὰ ſive intellectâ ſive additâ. vid. ad c. 3. §. 14. *Erneſt.*

ιδ'. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδ' ἂν τὸν ἑαυτοῦ ποτὲ οἶκον καλῶς τις οἰκήσειεν, εἰ μὴ πάντα μὲν εἴσεται, ὧν προσδέεται, πάντων δὲ ἐπιμελόμενος ἐκπληρώσῃ. Ἀλλ' ἐπεὶ ἡ μὲν πόλις ἐκ πλειόνων ἢ μυρίων οἰκιῶν συνέστηκε, χαλεπὸν δέ ἐστιν ἅμα τοσούτων οἴκων ἐπιμελεῖσθαι, πῶς οὐχ ἕνα τὸν τοῦ θείου πρῶτον ἐπειράθης αὐξῆσαι; (δέεται δέ.) κἂν μὲν τοῦτον δύνῃ, καὶ πλείοσιν ἐπιχειρήσεις· ἕνα δὲ μὴ δυνάμενος ὠφελῆσαι, πῶς ἂν πολλούς γε δυνηθείης; ὥσπερ εἴτις ἓν τάλαντον μὴ δύναιτο φέρειν, πῶς οὐ φανερὸν, ὅτι πλείω γε φέρειν οὐδ' ἐπιχειρητέον αὐτῷ;

ιε'. Ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη ὁ Γλαύκων, ὠφελοίην ἂν τὸν τοῦ θείου οἶκον, εἴ μοι ἐθέλοι πείθεσθαι. Εἶτα, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸν θεῖον οὐ δυνάμενος πείθειν, Ἀθηναίους πάντας μετὰ τοῦ θείου νομίζεις δυνήσεσθαι ποιῆσαι πείθεσθαί σοι;

ιϛ'. Φυλάττου, ἔφη, ὦ Γλαύκων, ὅπως μὴ τοῦ εὐδοξεῖν ἐπι-

14. Enimvero, inquit Socrates, ne ſuam quidem domum recte quis adminiſtraverit, ſi non omnia, quibus opus ſit, teneat; & omnia diligenti curâ ſuppleat. Sed quum civitas ex pluribus quàm decies mille domibus conſtet, ac difficile ſit tot domuum curam ſimul habere, cur non patrui tui domum unam primùm augere conatus es? (etenim indiget.) Hanc autem ſi potueris, conaberis etiam plures: ſin uni prodeſſe nequeas, quî pluribus proſis? Sicut ſiquis unum talentum geſtare nequeat, quî non planum eſt, huic ne conandum quidem eſſe, ut plura geſtet?

15. Ego vero, ſubjecit Glauco, prodeſſem patrui familiæ, ſi mihi vellet obtemperare. Ergo, ait Socrates, quum patruo perſuadere non poſſis, effecturum te putas, ut Athenienſes univerſi unà cum patruo tibi pareant?

16. Cave, mi Glauco, inquit, ne gloriæ cupidus in con-

θυμῶν εἰς τοὐναντίον ἔλθῃς. ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὡς σφαλερόν ἐστι τὸ, ἃ μὴ οἶδέ τις, ταῦτα λέγειν ἢ πράττειν; ἐνθυμοῦ δὲ τῶν ἄλλων, ὅσους οἶσθα τοιούτους, οἷοι φαίνονται καὶ λέγοντες ἃ μὴ ἴσασι, καὶ πράττοντες, πότερά σοι δοκοῦσιν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἐπαίνου μᾶλλον, ἢ ψόγου τυγχάνειν, καὶ πότερον θαυμάζεσθαι μᾶλλον, ἢ καταφρονεῖσθαι.

ιζ'. Ἐνθυμοῦ δὲ καὶ τῶν εἰδότων ὅ, τι τε λέγουσι, καὶ ὅ, τι ποιοῦσι· καὶ, ὡς ἐγὼ νομίζω, εὑρήσεις ἐν πᾶσιν ἔργοις τοὺς μὲν εὐδοκιμοῦντάς τε καὶ θαυμαζομένους, ἐκ τῶν μάλιστα ἐπισταμένων ὄντας, τοὺς δὲ κακοδοξοῦντάς τε καὶ καταφρονουμένους ἐκ τῶν ἀμαθεστάτων.

ιη'. Εἰ οὖν ἐπιθυμεῖς εὐδοκιμεῖν τε καὶ θαυμάζεσθαι ἐν τῇ πόλει, πειρῶ κατεργάσασθαι ὡς μάλιστα τὸ εἰδέναι, ἃ βούλει πράττειν· ἐὰν γὰρ τούτῳ διενεγκὼν τῶν ἄλλων, ἐπιχειρῇς τὰ τῆς πόλεως πράττειν, οὐκ ἂν θαυμάσαιμι, εἰ πάνυ ῥᾳδίως τύχοις, ὧν ἐπιθυμεῖς.

trarium prolabaris. Annon vides, quàm periculoſum ſit ea vel dicere vel facere aliquem, quæ ignorat? Etiam de aliis cogites, quoſcunque tales nôſti, quales eſſe videantur qui vel dicunt ea quæ neſciunt, vel faciunt; num tibi videantur propterea laudem potius, quàm vituperium conſequi; & num in admiratione magis, quàm in contemptu eſſe.

17. Itidem cogites de iis qui nôrunt quicquid vel dicunt vel agunt: invenies, ut opinor, in omnibus actionibus eos, qui benè audiunt & in admiratione habentur, maximè ex peritorum eſſe numero; eos autem, qui malè audiunt ac contemnuntur, ex numero eſſe imperitiſſimorum.

18. Quamobrem ſi & clarus eſſe velis in republicâ, & in hominum admiratione, operam dato, ut ea nôris, quæ ſuſcipere cogitas. Nam ſi cæteris in hoc præſtans, tractare negotia reipublicæ cœperis, mirum mihi non erit, ſi facilè conſequaris ea quæ concupiſcis.

ΚΕΦ. ζ.

Χαρμίδην δὲ τὸν Γλαύκωνος ὁρῶν ἀξιόλογον μὲν ἄνδρα ὄντα, καὶ πολλῷ δυνατώτερον τῶν τὰ πολιτικὰ τότε πραττόντων, ὀκνοῦντα δὲ προσιέναι τῷ δήμῳ, καὶ τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων ἐπιμελεῖσθαι, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Χαρμίδη, εἴ τις ἱκανὸς ὢν τοὺς [1] στεφανίτας ἀγῶνας νικᾶν, καὶ διὰ τοῦτο αὐτός τε τιμᾶσθαι, καὶ τὴν πατρίδα ἐν τῇ Ἑλλάδι εὐδοκιμωτέραν ποιεῖν, μὴ θέλοι ἀγωνίζεσθαι, ποῖόν τινα τοῦτον νομίζοις ἂν τὸν ἄνδρα εἶναι; Δηλονότι, ἔφη, μαλακόν τε καὶ δειλόν.

β'. Εἰ δέ τις, ἔφη, δυνατὸς ὢν τῶν τῆς πόλεως πραγ-

CAP. VII.

Charmidem ad capessendam Rempublicam cohortatur.

QUUM autem videret Charmidem Glauconis filium hominem esse magni pretii, multoque magis idoneum quàm qui rempublicam tunc gerebant, nolentem verò ad populum accedere, reique publicæ tractare negotia, Dic mihi, mi Charmides, inquit, si quis, quum in certaminibus coronatis vincere possit, eâque re tum ipse honorem consequi, tum patriam in Græciâ illustriorem reddere, decertare nolit, qualem existimes hunc hominem esse? Certè mollem, ait, ac ignavum.

2. At siquis, quum possit, rempublicam tractando, tum

1 Στεφανίτης ἀγὼν dicitur, cujus ἆθλον est corona: quemadmodum contra χρηματίτης vel ἀργυρίτης, in quo præmia argentea aut alia pretiosa ponuntur, quod genus θεματικὸν appellant. vid. *Faber.* Agonist. II. 24. Obsc. Misc. III. p. 382. Sermo autem est de Olympicis & reliquis Græciæ ludis, quorum victores coronâ donabantur, & non ipsi modo illustres & pæne divini putabantur, sed etiam patriam illustrabant suam, quod è *Pindari* odis intelligi potest. Conf. *Vitruv.* de Archit. l. 9. procem. *Ernest.*

μάτων ἐπιμελόμενος τήν τε πόλιν αὔξειν, καὶ αὐτὸς διὰ τοῦτο τιμᾶσθαι, ὀκνοίη τοῦτο πράττειν, οὐκ ἂν εἰκότως δειλὸς νομίζοιτο; Ἴσως, ἔφη· ἀτὰρ πρὸς τί με ταῦτα ἐρωτᾷς; Ὅτι, ἔφη, οἶμαί σε, δυνατὸν ὄντα, ὀκνεῖν ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ταῦτα, ὧν ἀνάγκη σοι μετέχειν, πολίτῃ γε ὄντι.

γ΄. Τὴν δὲ ἐμὴν δύναμιν, ἔφη ὁ Χαρμίδης, ἐν ποίῳ ἔργῳ καταμαθὼν, ταῦτά μου καταγιγνώσκεις; Ἐν ταῖς συνουσίαις, ἔφη, αἷς σύνει τοῖς τὰ τῆς πόλεως πράττουσι· καὶ γὰρ ὅταν τι ἀνακοινῶνταί σοι, ὁρῶ σε καλῶς συμβουλεύοντα, καὶ, ὅταν τι ἁμαρτάνωσιν, ὀρθῶς ἐπιτιμῶντα.

δ΄. Οὐ ταὐτόν ἐστιν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἰδίᾳ τε διαλέγεσθαι, καὶ ἐν τῷ πλήθει ἀγωνίζεσθαι. Καὶ μὴν, ἔφη, ὅγε ἀριθμεῖν δυνάμενος, οὐδὲν ἧττον ἐν τῷ πλήθει, ἢ μόνος ἀριθμεῖ· καὶ οἱ κατὰ μόνας ἄριστα κιθαρίζοντες, οὗτοι καὶ ἐν τῷ πλήθει κρατιστεύουσιν.

civitatem amplificare, tum ipſe ob id honorari, hoc tamen facere reformidet, annon is meritò pro ignavo habeatur? Fortaſſis, inquit: ſed cur hæc me interrogas? Quòd te, inquit, cum poſſis, nolle arbitror negotia ſuſcipere; idque cum eorum participem te fieri neceſſe ſit, quippe cum civis ſis.

3. At quonam ex facinore, ait Charmides, virtutem meam cognoſcens, ita de me ſentias? Iis, inquit, ex congreſſibus, in quibus adeſſe ſoles illis qui rempublicam adminiſtrant: nam ubi quid tecum communicant, video te rectum conſilium dare, atque ubi peccant, rectè illos reprehendere.

4. Non idem eſt, mi Socrates, inquit, privatim diſſerere, & apud multitudinem certare. Atqui, reſpondit, qui numerare poteſt, nihilo minùs apud multitudinem, quàm ſolus numerat: & qui privatim citharâ canunt optimè, iidem etiam apud multitudinem primas obtinent.

ε'. Αἰδῶ δὲ καὶ φόβον, ἔφη, οὐχ ὁρᾷς ἔμφυτά τε ἀνθρώποις ὄντα, καὶ μᾶλλον ἐν τοῖς ὄχλοις ἢ ἐν ταῖς ἰδίαις ὁμιλίαις [1] παριστάμενα; Καὶ σέ γε διδάξων, ἔφη, ὥρμημαι [2] ὅτι οὔτε τοὺς φρονιμωτάτους αἰδούμενος, οὔτε τοὺς ἰσχυροτάτους φοβούμενος, ἐν τοῖς ἀφρονεστάτοις τε ἀσθενεστάτοις αἰσχύνῃ λέγειν.

ς'. Πότερον γὰρ τοὺς γναφεῖς αὐτῶν, ἢ τοὺς σκυτεῖς, ἢ τοὺς τέκτονας, ἢ τοὺς χαλκεῖς, ἢ τοὺς γεωργοὺς, ἢ τοὺς ἐμπόρους, ἢ τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ [3] μεταβαλλομένους, καὶ φροντίζοντας ὅ, τι ἐλάττονος πριάμενοι πλείονος ἀποδῶνται, αἰσχύνῃ; ἐκ γὰρ τούτων ἁπάντων ἡ ἐκκλησία συνίσταται.

5. Tu verò non vides, inquit, verecundiam ac metum à naturâ hominibus inesse, multoque magis hæc in publico, quàm in privatis congressibus præsto esse? Ego verò te docere exorsus sum, inquit, quòd neque prudentissimos reveritus, neque potentissimos metuens, inter stultissimos ac maximè imbecillos verba facere erubescas.

6. Num enim, ex illis fullones, vel sutores, vel fabros, vel artifices ærarios, vel agricolas, vel mercatores, vel eos qui negotiantur in foro, & quid minoris emptum pluris vendere possint solliciti sunt, revereris? Nam ex his omnibus conficitur concio.

---

1 *Leunclavius* reddit *molesta*. Annon *sese animo exhibentia?* Magis in publico, quàm privatis congressibus nobis superveniunt, atque ita quidem molestiam creant.

2 Secutus sum Cl. *Wells*, & alias editiones, in quibus sic est, ut exprimi curavi. Neque aliter expediri locus posse videtur. In reliquis deest ὅτι post ὥρμημαι, & post φοβούμενος media distinctio est. *Ernest.*

3 Intell. τὰ ὤνια aut simile quid. Observandum hic est ex *Salmasio* tam Græcos, quam Latinos participia vice nominum usurpare. μεταβαλλόμενοι pro μετάβολοι vel μεταβολεῖς, πραγματευόμενοι pro πραγματευταὶ, ἐρῶντες pro ἐρασταί. Quomodo & Latini *amantes* pro *amatoribus*, *negotiantes* pro *negotiatoribus*. *De trap. fœnore.* p. 776.

ζ'. Τί δὲ οἴει διαφέρειν, ὃ σὺ ποιεῖς, ἢ τὸν ἀσκητῶν ὄντα κρείττω τοὺς ἰδιώτας φοβεῖσθαι; ἐν γὰρ τοῖς πρωτεύουσιν ἐν τῇ πόλει (ὧν ἔνιοι καταφρονοῦσί σου) ῥᾳδίως διαλεγόμενος, καὶ τῶν ἐπιμελουμένων τοῦ τῇ πόλει διαλέγεσθαι πολὺ περιὼν, ἐν τοῖς μηδεπώποτε φροντίσασι τῶν πολιτικῶν, μηδέ σου καταπεφρονηκόσιν, ὀκνεῖς λέγειν, δεδιὼς μὴ καταγελασθῇς.

η'. Τί δ'; ἔφη· οὐ δοκοῦσί σοι πολλάκις οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ὀρθῶς λεγόντων καταγελᾷν; Καὶ γὰρ οἱ ἕτεροι, ἔφη· διὸ καὶ θαυμάζω σου, εἰ ἐκείνους, ὅταν τοῦτο ποιῶσι, ῥᾳδίως χειρούμενος, τούτοις δὲ μηδένα τρόπον οἴει δυνήσεσθαι προσενεχθῆναι.

θ'. Ὦ ἀγαθὲ, [1] μὴ ἀγνόει σεαυτὸν, μηδὲ ἁμάρτανε ἃ

7. Quid autem intereſſe putas inter hoc, quod tu facis, atque ſiquis pugilibus ſuperior imperitos metuat? nimirum quum inter principes reipublicæ, (quorum nonnulli te contemnunt) facillimè differas, longeque ſuperes illos, qui perorare ad cives ſtudent, inter eos loqui te piget, qui nunquam rerum civilium ſtudioſi fuerunt, neque te contempſerunt; metuens ſcilicet, ne deridearis.

8. Quid autem? inquit: annon tibi videtur concio ſæpe eos deridere qui rectè perorant? Nam & alii, inquit, (*Socrates.*) Quamobrem te miror, illos quidem, quum hoc faciunt, facilè vincere, cum his autem putare te nullo modo poſſe agere.

9. Noli teipſum, vir optime, ignorare; nec in illis de-

---

1 *Socrates* illud, quod in templo *Delphico* ſcriptum erat, γνῶθι σεαυτὸν, non modo in eam partem interpretabatur, ut ne quis vitia ſua ignoraret, ſed etiam in eam, ne quis bona ſua. Hunc autem locum videtur reſpexiſſe *Cicero*, qui vehementer *Xenophontis* ſcripta amabat, in epiſtolâ ad *Quintum* fratrem III. 6. *Ceſſator eſſe nolis* (μὴ ἀπορρᾳθύμει)

οἱ πλεῖστοι ἁμαρτάνουσιν. οἱ γὰρ πολλοὶ ὡρμηκότες ἐπὶ τὸ σκοπεῖν τὰ τῶν ἄλλων πράγματα, οὐ τρέπονται ἐπὶ τὸ ἑαυτοὺς ἐξετάζειν. μὴ οὖν ἀποῤῥαθύμει τούτου, ἀλλὰ διατείνου μᾶλλον πρὸς τὸ σαυτῷ προσέχειν, καὶ μὴ ἀμέλει τῶν τῆς πόλεως, εἴ τι δυνατόν ἐστιν, διὰ σὲ βέλτιον ἔχειν. τούτων γὰρ καλῶς ἐχόντων, οὐ μόνον ἄλλοι πολῖται, ἀλλὰ καὶ οἱ σοὶ φίλοι καὶ αὐτὸς σὺ οὐκ ἐλάχιστα ὠφελήσῃ.

ΚΕΦ. η'.

ΑΡιστίππου δὲ ἐπιχειροῦντος ἐλέγχειν τὸν Σωκράτην, (ὥσπερ αὐτὸς ὑπ' ἐκείνου τὸ πρότερον [1] ἠλέγχετο) βουλόμενος τοὺς συνόντας ὠφελεῖν ὁ Σωκράτης, [2] ἀπεκρί-

linque, in quibus plurimi delinquunt. Nam multi magno ſtudio excitati ad conſiderandum aliena negotia, non ſe convertunt ad ſeipſos explorandos. Itaque ne hoc per ignaviam negligas, ſed magis enitere, ut teipſum reſpicias: nec reipublicæ curam abjice, ſi quâ parte poterit ea per te juvari. Nam ſi ea bene ſe habeat, non ſolùm alii cives, ſed tui etiam amici, & ipſe tu non parum utilitatis acquires.

CAP. VIII.

De Bono & Pulchro cum Ariſtippo diſputatio.

QUUM autem Ariſtippus in hoc incumberet, ut Socratem convinceret, (ſicut ipſe convictus ab illo prius fuerat) volens Socrates prodeſſe familiaribus ſuis, ſic re-

& illud γνῶθι σεαυτὸν, *noli putare ad arrogantiam minuendam ſolùm eſſe dictum, verum etiam, ut bona noſtra norimus. Erneſt.*

1 Vid. lib. 2. c. 1.

2 Senſus eſt. *Cum ab Ariſtippo callidè & inſidioſè interrogaretur, non tam cavebat, quod plerique facere ſolent, ne quid reſponderet ejuſmodi,*

ναῖο, ὐχ ὥσπερ οἱ φυλατ]όμϑμοι, μή πη ὁ λόγος ἐπαλλαχθῆ, ἀλλ᾽ ὡς ἂν πεπεισμένοι μάλιςα πράτ]οιεν τὰ δέον]α.

β΄. Ο μὲν γὸ αὐτὸν ἤρετο, εἴ τι εἰδείη ἀγαθόν· ἵνα, εἴ τι εἴποι τ͂ τοιύτων, οἷον ἢ σιτίον, ἢ ποτὸν, ἢ χρήματα, ἢ ὑγίειαν, ἢ ῥώμην, ἢ τόλμαν, δεικνύῃ δὴ τῦτο κακὸν ἐνίοτε ὄν. ὁ δὲ εἰδὼς, ὅτι ἐάν τι ἐνοχλῇ ἡμᾶς, δεόμεθα τῦ παύσον]ος, ἀπεκρίναlο, ὅπερ καὶ ποιεῖν κράτιςον.

γ΄. Αρα γὸ, ἔφη, ἐρωτᾷς με, εἴ τι οἶδα πυρετῦ ἀγαθόν; Οὐκ ἔγωγ᾽, ἔφη. Αλλὰ ὀφθαλμίας; Οὐδὲ τῦτο. Αλλὰ λιμῦ; Οὐδὲ λιμῦ. Αλλὰ μὴν, ἔφη, εἴγ᾽ ἐρωτᾷς με, εἴ τι ἀγαθὸν οἶδα, ὃ μηδενὸς ἀγαθόν ἐςιν, ὔτ᾽ οἶδα, ἔφη, ὔτε δέομαι.

ſpondebat, non ut illi, qui cavent, ne quâ parte ſermo invertatur; ſed ut perſuaſi maximè facerent ea, quæ deberent.

2. Nam interrogabat eum Ariſtippus, an aliquid nôſſet bonum; ut ſiquid hujuſmodi diceret, verbi gratiâ, cibum, potum, pecuniam, valetudinem, robur, audaciam, idipſum oſtenderet aliquando malum eſſe. At (*Socrates*) ſciens quòd ſiquid nos conturbet, optemus ut aliquis nos eo liberet, ſic reſpondebat, ut erat optimum.

3. Tunc me rogas, inquit, num febris aliquod bonum ſciam? Non equidem, ait. At lippitudinis? Ne hoc quidem. At famis? Nec famis. Atqui, ait, ſi me rogas, an aliquid noverim bonum, quod nullius bonum ſit, equidem neque novi, neque ejus egeo.

---

quod, propter ambiguitatem aliquam, detorqueri in alienam ab ipſius mente ſententiam poſſet, aut, quo abuti adverſarius ad ipſum capiendum poſſet, ſed liber ab hâc curâ id unum cogitabat, ut & convinceret eum & ad officium faciendum compelleret. Επαλλάτ]ειν ſenſu dialectico eſt, *Sophiſtarum* more, ambiguitates verborum captare & verbis alienum à mente loquentis ſenſum affingere. *Erneſt.*

δ'. Πάλιν δὲ τοῦ Ἀριστίππου ἐρωτῶντος αὐτὸν, εἴ τι εἰδείη καλόν, Καὶ πολλὰ, ἔφη. Ἆρ' οὖν, ἔφη, πάντα ὅμοια ἀλλήλοις; Ὡς οἷόν τε μὲν οὖν, ἔφη, ἀνομοιότατα ἔνια. Πῶς οὖν, ἔφη, τὸ τῷ καλῷ ἀνόμοιον, καλὸν ἂν εἴη; Ὅτι νὴ Δί', ἔφη, ἔστι μὲν τῷ καλῷ πρὸς δρόμον ἀνθρώπῳ ἄλλος ἀνόμοιος, καὶ ἄλλος πρὸς πάλην· ἔστι δὲ ἀσπὶς, καλὴ πρὸς τὸ [1] προβαλέσθαι, ὡς ἔνι ἀνομοιοτάτη τῷ ἀκοντίῳ, καλῷ πρὸς τὸ σφόδρα τε καὶ ταχὺ φέρεσθαι.

έ. Οὐδὲν διαφερόντως, ἔφη, ἀποκρίνῃ μοι, ἢ ὅτε σε ἠρώτησα, εἴ τι ἀγαθὸν εἰδείης. Σὺ δ' οἴει, ἔφη, ἄλλο μὲν ἀγαθὸν, ἄλλο δὲ καλὸν εἶναι; οὐκ οἶσθ', ὅτι [2] πρὸς ταὐτὰ πάντα καλά τε καὶ ἀγαθά ἐστι; πρῶτον μὲν γὰρ ἡ ἀρετὴ οὐ

4. Ibi rurſus Ariſtippo eum interrogante, an quid pulchrum ſciret? Permulta quidem, ait. An verò inquit, omnia ſibi invicem ſimilia? Quantum fieri poteſt, nonnulla quidem ſunt diſſimillima. Quonam igitur pacto, ait, id pulchrum fuerit, quod eſt pulchro diſſimile? Quoniam, inquit, homini ad curſum pulchro diſſimilis alius eſt, alius ad palæſtram. Et ſcutum ad projiciendum pulchrum, quàm diſſimillimum eſt jaculo ad hoc pulchro, ut celeriter vehementerque feratur.

5. Non aliter, ait, reſpondes, ac quum interrogarem, an aliquid bonum nôſſes. Tu verò putas, inquit, aliud bonum, aliud pulchrum eſſe? an ignoras omnia pulchra & bona ad eadem referri? Nam primum virtus non ad

---

1 Verbum proprium de militibus, qui ἀσπίδα προβαλέσθαι dicuntur, cum protentis clypeis in hoſtem irruunt, aut eorum impetus excipiunt. Eſt etiam pugilum, de quo vide *Cuper.* Obſ. l. 1. c. 12. *Erneſt.*

2 *Omnes res eandem ob cauſam pulchræ & bonæ ſunt, eodem & pulchra & bona referuntur.*

πρὸς ἄλλα μὲν ἀγαθὸν, πρὸς ἄλλα δὲ καλόν ἐστιν. ἔπειτα οἱ ἄνθρωποι τὸ αὐτό τε καὶ πρὸς τὰ αὐτὰ καλοὶ κἀγαθοὶ λέγονται, πρός τὰ αὐτὰ δὲ καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων καλά τε κἀγαθὰ φαίνεται· πρὸς ταὐτὰ δὲ καὶ τἄλλα πάντα, οἷς ἄνθρωποι χρῶνται, καλά τε καὶ ἀγαθὰ νομίζεται, πρὸς ἅπερ ἂν εὔχρηστα ᾖ.

ϛ'. Ἆρ' οὖν, ἔφη, καὶ κόφινος κοπροφόρος καλόν ἐστιν; Νὴ Δί', ἔφη· καὶ χρυσῆ γε ἀσπὶς αἰσχρὸν, ἐὰν, πρὸς τὰ ἑαυτῶν ἔργα, ὁ μὲν καλῶς πεποιημένος ᾖ, ἡ δὲ κακῶς.

ζ'. Λέγεις σὺ, ἔφη, καλά τε καὶ αἰσχρὰ τὰ αὐτὰ εἶναι; Καὶ νὴ Δία ἔγωγ', ἔφη, ἀγαθά τε καὶ κακά· πολλάκις γὰρ τό γε λιμοῦ ἀγαθὸν, πυρετοῦ κακόν ἐστιν, καὶ τὸ πυρετοῦ ἀγαθὸν, λιμοῦ κακόν ἐστιν· πολλάκις δὲ τὸ μὲν πρὸς δρόμον καλὸν, πρὸς πάλην αἰσχρόν· τὸ δὲ πρὸς πάλην καλὸν, πρὸς δρόμον αἰσχρόν· πάντα γὰρ ἀγαθὰ μὲν καὶ

alia bonum quiddam eſt, ad alia verò, pulchrum: deinde homines ſecundum idem; & ad eadem pulchri bonique dicuntur; & hominum corpora ad eadem pulchra bonaque videntur: denique cætera omnia, quibus utuntur homines, ad eadem pulchra bonaque putantur, ad ea ſcilicet, quibus ſunt accommodata.

6. Num igitur, ait, etiam qualus, quo efferuntur ſtercora, pulchrum quiddam eſt? Profectò, ait: atque etiam ſcutum aureum eſt turpe, modo ad uſus ſuos ille quidem ſit factus, hoc verò malè.

7. Dicis tu, inquit, pulchra & turpia eſſe eadem? Dico, ait, atque etiam eadem eſſe bona & mala. Sæpe enim quod fami bonum; febri malum eſt; quod febri bonum, fami malum: ſæpe quod ad curſum pulchrum eſt, ad luctam eſt turpe; quod ad luctam pulchrum, ad curſum turpe: quippe omnia bona ſunt ac

καλά ἐστιν, πρὸς ἃ ἂν εὖ ἔχῃ, κακὰ δὲ καὶ αἰσχρά, πρὸς ἃ ἂν κακῶς.

η΄. Καὶ οἰκίας δὲ λέγων τὰς αὐτὰς καλάς τε εἶναι καὶ χρησίμους, παιδεύειν ἔμοιγ' ἐδόκει, οἵας χρὴ οἰκοδομεῖσθαι. ἐπεσκόπει δὲ ὧδε· Ἆρά γε τὸν μέλλοντα οἰκίαν, οἵαν χρὴ, ἔχειν, τοῦτο δεῖ μηχανᾶσθαι, ὅπως ἡδίστη τε ἐνδιαιτᾶσθαι, καὶ χρησιμωτάτη ἔσται.

θ΄. Τούτου δὲ ὁμολογουμένου, Οὐκοῦν ἡδὺ μὲν θέρους ψυχεινὴν ἔχειν, ἡδὺ δὲ χειμῶνος ἀλεεινήν; ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο συμφαῖεν, Οὐκοῦν ἐν ταῖς πρὸς μεσημβρίαν βλεπούσαις οἰκίαις τοῦ μὲν χειμῶνος ὁ ἥλιος εἰς τὰς παστάδας ὑπολάμπει, τοῦ δὲ θέρους ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν στεγῶν πορευόμενος σκιὰν παρέχει. Οὐκοῦν εἴγε καλῶς ἔχει ταῦτα οὕτω γίγνεσθαι, οἰκοδομεῖν δεῖ ὑψηλότερα μὲν τὰ πρὸς μεσημβρίαν, ἵνα ὁ χειμερινὸς ἥλιος μὴ ἀποκλείηται· χθαμα-

pulchra, ad quæ bene ſe habent; mala verò ac turpia, ad quæ malè.

8. Idem quum diceret eaſdem ædes pulchras & utiles eſſe, docere mihi quidem videbatur, cujuſmodi ſint exſtruendæ. Id autem conſiderabat hoc modo: annon habituros qualem deceat domum, hoc moliri debet, ut habitatu ſit jucundiſſima, & utiliſſima?

9. Hoc autem conceſſo, Ergo jucundum eſt per æſtatem domum habere frigidam; per hyemem, calidam? Quum etiam in hoc conſentirent, Ergo in ædificiis quæ meridiem ſpectant, per hyemem ſol in cubicula ſplendet, per æſtatem verò ſupra nos, ſupraque tecta incedens, umbram ſuppeditat. Quamobrem ſi hæc ita fieri bonum eſt, altiùs ædificanda ſunt ea, quæ meridiem ſpectant, ut ſol hybernus non excludatur: humi-

λώπεα δὲ τὰ πρὸς ἄρκτον, ἵνα οἱ ψυχροὶ μὴ ἐμπίπτωσιν ἄνεμοι.

ι΄. Ὡς δὲ [1] συνελόντι εἰπεῖν, ὅποι πάσας ὥρας αὐτός τε ἂν ἥδιστα καταφεύγοι, καὶ τὰ ὄντα ἀσφαλέστατα τιθεῖτο, αὕτη ἂν εἰκότως ἡδίστη τε καὶ καλλίστη οἴκησις εἴη. γραφαὶ δὲ καὶ ποικιλίαι πλείας εὐφροσύνας ἀποστεροῦσιν, ἢ παρέχουσι. ναοῖς γε μὴν καὶ βωμοῖς χώραν ἔφη εἶναι πρεπωδεστάτην, ἥτις ἐμφανεστάτη οὖσα, ἀστιβεστάτη εἴη· ἡδὺ μὲν γὰρ εἰδότας προσεύξασθαι, ἡδὺ δὲ ἁγνῶς ἔχοντας προσιέναι.

ΚΕΦ. θ΄.

ΠΑλιν δὲ ἐρωτώμενος, ἡ ἀνδρεία πότερον εἴη διδακτὸν, ἢ φυσικὸν, Οἶμαι μὲν, ἔφη, ὥσπερ σῶμα σώμα-

liùs verò, quæ ſeptentriones ſpectant, ne venti frigidi poſſint incidere.

10. Ut verbo dicam, quo quis ſingulis anni temporibus jucundiſſimè ſe recipiat, ac res ſuas tutiſſimè collocet, id haud dubiè jucundiſſimum ac pulcherrimum ædificium fuerit. Cæterùm picturæ variique colores plures delectationes adimunt, quàm ſuppeditant. Templis ac aris locum aiebat eſſe convenientiſſimum, qui & apertiſſimus pariter ac minimè tritus eſſet: nam jucundum, ut videntes orent; jucundum, ut puri accedant.

CAP. IX.

Ad varias quæſtiones propoſitas reſpondet.

RUrſum interrogatus, num fortitudo acquiri doctrinâ poſſit, an eſſet à naturâ? Equidem arbitror, ait, ut

1 Vid. ad l. 3. 2.

τος ἰσχυρότερον πρὸς τοὺς πόνους φύεται, οὕτω καὶ ψυχὴν ψυχῆς ἐρρωμενεστέραν πρὸς τὰ δεινὰ φύσει γίγνεσθαι. ὁρῶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς νόμοις τε καὶ ἔθεσι τρεφομένους πολὺ διαφέροντας ἀλλήλων τόλμῃ.

β΄. Νομίζω μέντοι πᾶσαν φύσιν μαθήσει καὶ μελέτῃ πρὸς ἀνδρείαν αὔξεσθαι· δῆλον μὲν γὰρ, ὅτι Σκύθαι καὶ Θρᾷκες οὐκ ἂν τολμήσειαν ἀσπίδας καὶ δόρατα λαβόντες Λακεδαιμονίοις διαμάχεσθαι· φανερὸν δὲ, ὅτι καὶ Λακεδαιμόνιοι οὔτ' ἂν Θρᾳξὶν ἐν πέλταις καὶ ἀκοντίοις, οὔτε Σκύθαις ἐν τόξοις ἐθέλοιεν ἂν διαγωνίζεσθαι.

γ΄. Ὁρῶ δ' ἔγωγε καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πάντων ὁμοίως καὶ φύσει διαφέροντας ἀλλήλων τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐπιμελείᾳ πολὺ ἐπιδιδόντας. ἐκ δὴ τούτων δῆλόν ἐστιν, ὅτι πάντας χρὴ καὶ τοὺς εὐφυεστέρους καὶ τοὺς ἀμβλυτέρους τὴν φύσιν, ἐν οἷς ἂν ἀξιόλογοι βούλωνται γενέσθαι, ταῦτα καὶ μανθάνειν καὶ μελετᾶν.

corpus corpore robuſtius à naturâ eſt ad labores, ſic & animum animo firmiorem eſſe naturâ ad ardua. Nam video illos, qui iiſdem legibus ac moribus ſunt educati, longè inter ſe audaciâ differre.

2. Arbitror equidem naturam omnem doctrinâ & exercitatione ad fortitudinem proficere. Nam patet Scythas ac Thracas non auſuros ſumptis clypeis ac haſtis adverſus Lacedæmonios dimicare: contraque manifeſtum eſt, non etiam Lacedæmonios vel adverſus Thraces peltis ac jaculis, vel adverſus Scythas arcubus depugnaturos.

3. Equidem in aliis etiam omnibus conſimiliter homines video naturâ inter ſe differre, ac ſtudio multum proficere. De quibus patet, debere omnes, ſive ſint præſtantiori à naturâ indole præditi, ſeu hebetiores, ea diſcere ac meditari, in quibus excellere velint.

δʹ. Σοφίαν δὲ, καὶ σωφροσύνην οὐ διώριζεν, ἀλλὰ [1] τὸν τὰ μὲν καλά τε καὶ ἀγαθὰ γιγνώσκοντα [2] χρῆσθαι αὐτοῖς, καὶ τὸν τὰ αἰσχρὰ εἰδότα εὐλαβεῖσθαι, σοφόν τε καὶ σώφρονα ἔκρινεν. προσερωτώμενος δὲ, εἰ τοὺς ἐπισταμένους μὲν ἃ δεῖ πράττειν, ποιοῦντας δὲ τἀναντία, σοφούς τε καὶ ἐγκρατεῖς εἶναι νομίζοι· Οὐδέν γε μᾶλλον, ἔφη, ἢ ἀσόφους τε καὶ ἀμαθεῖς· πάντας γὰρ οἶμαι προαιρουμένους ἐκ τῶν ἐνδεχομένων, ἃ [3] οἷόν τε συμφορώτατα αὐτοῖς εἶναι, ταῦτα [4] πράττειν.

4. Sapientiam verò, ac ſanitatem mentis non diſcernebat; ſed qui, quum bona honeſtaque cognoſceret, iiſdem uteretur, ac quum turpia ſciret, vitaret ea, hunc ſapientem judicabat ac ſanum. Interrogatus, num eos qui ſcirent quid agere oporteat, & contraria facerent, ſapientes ac temperantes eſſe putaret; Potiùs inſipientes ac ſtupidos, reſpondit. Etenim omnes arbitror eligentes ex iis quæ fieri poſſunt, quàm maximè ipſis utilia, illa agere.

1 *Stephanus*, aut ante χρῆσθαι & εὐλαβεῖσθαι, ὥστε intelligi vult, aut legi τὸ τὰ καλὰ—σοφοῦ τε καὶ σώφρονος ἔκρινεν. *Leunclavius* autem σοφόν τε καὶ σῶφρον. Manifeſtum eſt, *Socratem* voluiſſe, non, quid ſit ſapientia, ſed qui homines ſapientes ſint, dicere. Itaque maſculinum neceſſarium eſt. Sic paullo poſt, οὔτε σοφοὺς οὔτε σώφρονας εἶναι. Itaque retinui etiam τὸν, quod in ed. *Steph.* eſt & in *Caſelianâ*; nam τὸ unde ſit, quod *Leunclaviana*, & *Welſiana* habet, neſcio. quod ſi τὸ à *Xenophonte* eſſet, nil certius eſſet, quàm ita legendum, ut *Leunclavius* voluit. *Erneſt.*

2 Negat *Socrates*, quenquam ſapientem aut ſcientiâ præditum eſſe, qui non vitam ad ſapientiæ præcepta componat. Confer verba *Jacobi* c. 3. v. 13. τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραΰτητι σοφίας.

3 *Leunclavius* legendum putat οἴονται, pro οἷόν τε, niſi οἷόν τε eſt pro εἰκὸς, *probabile eſt, videtur. Erneſt.* — *Uptonus* in notis ſuis in *Arrian.* lib. 2. c. 26. legit οἴονται, atque ita interpretatur — *Omnes enim arbitror eligentes, quoad ejus fieri poteſt, quæ exiſtimant quam maximè ſibi utilia, iſta agere.*

4 Intell δεῖν. aliud exemplum ex ipſo *Xenophonte* attulit *Lamb. Bos* p. m. 292. *Erneſt.*

νομίζω οὖν τοὺς μὴ ὀρθῶς πράττοντας, οὔτε σοφοὺς, οὔτε σώφρονας εἶναι.

έ. Ἔφη δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν ἀρετὴν, [1] σοφίαν εἶναι· τά τε γὰρ δίκαια, καὶ πάντα, ὅσα ἀρετῇ πράττεται, καλά τε καὶ ἀγαθὰ εἶναι· καὶ οὔτ' ἂν τοὺς ταῦτα εἰδότας ἄλλο ἄν τι τούτων οὐδὲν προελέσθαι, οὔτε τοὺς μὴ ἐπισταμένους δύνασθαι πράττειν, ἀλλὰ καὶ, ἐὰν ἐγχειρῶσιν, ἁμαρτάνειν· οὕτω καὶ τὰ καλά γε καὶ ἀγαθὰ τοὺς μὲν σοφοὺς πράττειν, τοὺς δὲ μὴ σοφοὺς οὐ δύνασθαι, ἀλλὰ καὶ, ἐὰν ἐγχειρῶσιν, ἁμαρτάνειν. ἐπεὶ οὖν τά τε δίκαια καὶ τὰ ἄλλα καλά τε καὶ ἀγαθὰ πάντα ἀρετῇ πράττεται, δῆλον εἶναι, ὅτι καὶ δικαιοσύνη, καὶ ἡ ἄλλη πᾶσα ἀρετὴ, σοφία ἐστί.

ϛ'. Μανίαν γε μὴν ἐναντίον μὲν ἔφη εἶναι σοφίᾳ, οὐ μὲν

Quamobrem qui non rectè agunt, eos nec ſapientes nec mente ſanos eſſe ſtatuo.

5. Dicebat cum juſtitiam, tùm omnem aliam virtutem eſſe ſapientiam: nam juſta, atque omnia quæ cum virtute aguntur, honeſta & bona eſſe: neque eos, qui hæc ſciant, aliud quidpiam his præferre, neque illos, qui neſciant, præſtare poſſe; immò verò etiamſi præſtare conentur, peccare: uſque adeo ſapientes honeſta ac bona facere: non ſapientes autem id non poſſe, atquè etiam in conatu peccare: quum igitur & juſta & alia honeſta ac bona cum virtute efficiantur, manifeſtum eſſe, tum juſtitiam tum omnem aliam virtutem, eſſe ſapientiam.

6. Quanquam inſaniam ſapientiæ quiddam eſſe contra-

1 Virtutes eſſe ſcientias docuerunt Stoici. *Quintil. Inſtit. Orator.* lib. 2. c. 21. hanc rem fusè tractat. vid. *Cicer. de Oratore* lib. 1. c. 18. *de Finibus* l. 1. c. 21, 22. Denique *Laertium*, 7. 46.

τοί γε τὴν ἀνεπιστημοσύνην μανίαν ἐνόμιζεν· [1] τὸ δὲ ἀγνοεῖν ἑαυτὸν, [2] καὶ μὴ ἃ οἶδε, δοξάζειν τε καὶ οἴεσθαι καὶ γιγνώσκειν, ἐγγυτάτω μανίας ἐλογίζετο εἶναι. τοὺς μέντοι πολλοὺς ἔφη, ἃ μὲν οἱ πλεῖστοι ἀγνοοῦσι, τοὺς διημαρτηκότας τούτων οὐ φάσκειν μαίνεσθαι, τοὺς δὲ διημαρτηκότας ὧν οἱ πολλοὶ γιγνώσκουσι, μαινομένους καλεῖν.

ζ´. Ἐὰν γάρ τις μέγας οὕτως οἴηται εἶναι, ὥστε κύπτειν τὰς πύλας τοῦ τείχους διεξιὼν, ἐάν τε οὕτως ἰσχυρὸς ὥστ' ἐπιχειρεῖν οἰκίας αἴρεσθαι, ἢ ἄλλῳ τῳ ἐπιτίθεσθαι τῶν πᾶσι δήλων ὅτι ἀδύνατά ἐστι, τοῦτον μαίνεσθαι φάσκειν· τοὺς δὲ μικρὸν διαμαρτάνοντας οὐ δοκεῖν τοῖς πολλοῖς μαίνεσθαι, ἀλλ' ὥσπερ τὴν ἰσχυρὰν

rium putaret, non tamen inſcitiam exiſtimabat eſſe inſaniam: ſed ignorare ſeipſum, & quæ quis neſciat, opinari ac putare etiam ſe ſcire, proximum quiddam eſſe arbitrabatur inſaniæ. Aiebat vulgus negare illos inſanire, qui ab iis aberrent, quæ plurimi ignorent: at qui ab illis aberrent, quæ plerique ſciant, furioſos appellare.

7. Nam qui ſibi tam magnus videatur, ut per oppidi portas tranſiens ſeſe inclinet, tamque robuſtus, ut ædes ſuſtollere conetur, vel aliquid aliud eorum aggrediatur, de quibus conſtet omnibus fieri ea non poſſe, hunc inſanire aiunt: ſed qui paulum quid delinquant, non videntur vulgò inſanire: ſed quemadmodum vehementem

---

1 Vide ſuprà c. 7. ſect. 7. hujus libri.

2 Sic eſt in Vett. edd. ſed *Wells* è conjecturâ *Leunclav.* recepit, καὶ ἃ μὴ οἶδε. Nec improbo. Sed quod ſciebam hujuſmodi συγχύσεις non raras eſſe apud optimos auctores Græcos, & apud *Xenophontem* plurima alia eſſe gratæ illius negligentiæ, quam *Cicero* vocat, exempla, nolebam omnium veterum edd. lectionem de conjecturâ mutare. *Erneſt.*— *Hebr.* c. 11. v. 3. εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων pro ἐκ μὴ φαινομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι.

ἐπιθυμίαν ἔρωτα καλοῦσιν, οὕτω καὶ τὴν μεγάλην παράνοιαν μανίαν αὐτοὺς καλεῖν.

η΄. Φθόνον δὲ σκοπῶν ὅ, τι εἴη, λύπην μέν τινα ἐξεύρισκεν αὐτὸν ὄντα, οὔτε μέντοι τὴν ἐπὶ φίλων ἀτυχίαις, οὔτε τὴν ἐπ' ἐχθρῶν εὐτυχίαις γιγνομένην· [1] ἀλλὰ μόνους, ἔφη, φθονεῖν τοὺς ἐπὶ ταῖς τῶν φίλων εὐπραξίαις ἀνιωμένους, θαυμαζόντων δέ τινων, εἴ τις φιλῶν τινα ἐπὶ τῇ εὐπραξίᾳ αὐτοῦ λυποῖτο, ὑπεμίμνησκεν, ὅτι πολλοὶ οὕτω πρός τινας ἔχουσιν, ὥστε κακῶς μὲν πράττοντας μὴ δύνασθαι περιορᾶν, ἀλλὰ βοηθεῖν ἀτυχοῦσιν, εὐτυχούντων δὲ λυπεῖσθαι· τοῦτο δὲ φρονίμῳ μὲν ἀνδρὶ οὐκ ἂν συμβῆναι, τοὺς ἠλιθίους [2] δὲ δεῖ πάσχειν αὐτό.

θ΄. Σχολὴν δὲ σκοπῶν, τί εἴη, ποιοῦντας μέν τι τοὺς πλεί-

libidinem appellant amorem, ita dementiam ingentem insaniam vocant.

8. Considerans autem invidiam, quid esset, dolorem esse quendam reperiebat, non in amicorum adversis rebus, nec in secundis hostium; sed eos solum aiebat invidere, qui amicorum felicitatem iniquè ferrent: quumque mirarentur nonnulli, posse aliquem in ejus successu prospero, quem deligeret, dolere; commonefaciebat eos, esse quosdam sic affectos ad alios, ut illos malè se habentes negligere non possint, succurrantque calamitatibus; sin prosperè agant, doleant: hoc autem viro prudenti non accidere, sed fatuos ita comparari.

9. Quum, quid sit otium, consideraret, aiebat se de-

---

1 Ἀνακόλουθον. pro ἀλλὰ μόνην τὴν ἐπὶ τ. τ. φ. ε. *Ernest.*

2 *Leunclavius* suspicatur, δὴ rectè. Nisi fortè hîc quoque ἀνακολουθία orationis est, cujusmodi & apud Latinos, & rectè [illegible]mini occurrerit, cum oratio ex obliquâ subito recta fit, & contra. sed nec τὸ δεῖν satis aptum foret. *Ernest.*

στους ἔφη εὑρίσκειν· καὶ γὰρ τοὺς πεττεύοντας, καὶ τοὺς γελωτοποιοῦντας ποιεῖν τι· πάντας δὲ τούτους, ἔφη, σχολάζειν· [1] ἐξεῖναι γὰρ αὐτοῖς ἰέναι πράξοντας τὰ βελτίω τούτων. ἀπὸ μέντοι τῶν βελτιόνων ἐπὶ τὰ χείρω ἰέναι, οὐδένα σχολάζειν· εἰ δέ τις ἴοι, τοῦτον, ἀσχολίας οὔσης, κακῶς, ἔφη, τοῦτο πράττειν.

ι'. Βασιλεῖς δὲ καὶ ἄρχοντας οὐ τοὺς τὰ σκῆπτρα ἔχοντας ἔφη εἶναι, οὐδὲ τοὺς ὑπὸ τῶν τυχόντων αἱρεθέντας, οὐδὲ τοὺς κλήρῳ [2] λαχόντας, οὐδὲ τοὺς βιασαμένους, οὐδὲ τοὺς ἐξαπατήσαντας, ἀλλὰ τοὺς ἐπισταμένους ἄρχειν.

ια'. Ὁπότε γάρ τις ὁμολογήσειε τοῦ μὲν ἄρχοντος εἶναι, τὸ

prehendere, plurimos aliquid facere: quippe illos etiam, qui talis ludunt, & qui faciunt ut moveatur risus, facere quidem aliquid aiebat; verùm eosdem nihilominùs esse otiosos: etenim posse ipsos discedere ad agendum aliquid hisce melius: à melioribus autem ad pejora se conferendi otium esse nemini: at siquis id faceret, aiebat eum malè facere, præsertim si quid ei negotii esset.

10. Reges ac principes non illos dicebat esse, qui sceptra tenerent, nec illos, qui vel à quibusvis essent delecti, vel sorte, vi, aut fraudibus eò pervenissent; sed quotquot imperandi periti essent.

11. Nam ubi quis fateretur, principis esse, jubere

1 Eleganter pro, ἐξεῖναι αὐτοῖς πράττειν τὰ βελτίω τούτων. Nam illud ἰέναι hîc eam vim habet, quam participium ἰών, quando verbis additur, tanquam in illo apud *Callimach.* Epigr. 1. ult. καί σύ γ' ἰών, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα, & infinitis aliis Græcorum auctorum locis, quod celeritatem actionis & impetum quendam agentis significat, ut rectè monuit vir doctus in Observ. Misc. Vol. 1. T. 1. p. 125. Verte: *Nihil enim impedire, quo minùs statim abeat, & meliora faciat. Ernest.*

2 Intell. βασιλείαν ἀρχήν.

προστάττειν ὅ, τι χρὴ ποιεῖν, τοὺς δὲ ἀρχομένους τὸ πείθεσθαι· ἐπεδείκνυεν, ἐν τῇ νηῒ τὸν μὲν ἐπιστάμενον, ἄρχοντα, τὸν δὲ ναύκληρον καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐν νηῒ πάντας, πειθομένους τῷ ἐπισταμένῳ· καὶ ἐν γεωργίᾳ, τοὺς κεκτημένους ἀγρούς· καὶ ἐν νόσῳ, τοὺς νοσοῦντας· καὶ ἐν σωμασκίᾳ, τοὺς σωμασκοῦντας· καὶ τοὺς ἄλλους πάντας, οἷς ὑπάρχει τι ἐπιμελείας δεόμενον, ἂν μὲν αὐτοὶ ἡγῶνται ἐπίστασθαι, ἐπιμελεῖσθαι· εἰ δὲ μή, τοῖς ἐπισταμένοις οὐ μόνον παροῦσι πειθομένους, ἀλλὰ καὶ ἀπόντας μεταπεμπομένους, ὅπως ἐκείνοις πειθόμενοι τὰ δέοντα πράττωσιν. ἐν δὲ ταλασίᾳ καὶ τὰς γυναῖκας ἐπεδείκνυεν ἀρχούσας τῶν ἀνδρῶν, διὰ τὸ τὰς μὲν εἰδέναι ὅπως χρὴ ταλασιουργεῖν, τοὺς δὲ μὴ εἰδέναι.

ιβ'. Εἰ δέ τις πρὸς ταῦτα λέγοι, ὅτι τῷ τυράννῳ ἔξεστι μὴ πείθεσθαι τοῖς ὀρθῶς λέγουσι· Καὶ πῶς ἄν, ἔφη, ἐξείη μὴ πείθεσθαι, ἐπικειμένης γε ζημίας, ἐάν τις τῷ εὖ λέγοντι

quod agendum ſit, ſubditi verò parere: demonſtrabat in navi peritum præeſſe, nauclerum verò, cum cæteris omnibus, huic perito parere: ibidem in agriculturâ, illos qui agros poſſiderent: in morbo, qui eo laborarent: in corporis exercitio, qui eo uterentur: alios denique omnes, quibus quiddam ſit quod curatione indigeat, ſi quidem ſe arbitrentur rem intelligere, curare; ſin minùs, non modò peritis præſentibus obtemperare, ſed etiam abſentes arceſſere, ut ipſis parentes, quæ oporteat, agant. In lanificio etiam mulieres viris præeſſe demonſtrabat, quòd illæ ſciant, quo pacto exercendum ſit lanificium; viri autem ignorent.

12. Siquis ad hæc diceret, poſſe tyrannum rectè monentibus non obtemperare: Et quî non parere poſſit, reſpondebat, quum ſi quis rectè monenti non obtemperet, dam-

μὴ πείθηται; ἐν ᾧ γὰρ ἄν τις πράγματι μὴ πείθηται τῷ εὖ λέγοντι, ἁμαρτήσειεν δήπου· ἁμαρτάνων δὲ, ζημιωθήσεται.

ιγ'. Εἰ δὲ φαίη τις τῷ τυράννῳ ἐξεῖναι καὶ ἀποκτεῖναι τὸν εὖ φρονοῦντα· Τὸν δὲ ἀποκτείνοντα, ἔφη, τοὺς κρατίστους τῶν συμμάχων οἴει ἀζήμιον γίγνεσθαι, ἤ, ὡς ἔτυχε, ζημιοῦσθαι; πότερον γὰρ ἂν μᾶλλον οἴει σώζεσθαι τὸν ταῦτα ποιοῦντα, ἢ οὕτω καὶ τάχιστ' ἂν ἀπολέσθαι;

ιδ'. Ἐρομένου δέ τινος αὐτὸν, τί δοκοίη αὐτῷ κράτιστον ἀνδρὶ ἐπιτήδευμα εἶναι, ἀπεκρίνατο, εὐπραξίαν. ἐρομένου δὲ πάλιν, εἰ καὶ τὴν εὐτυχίαν ἐπιτήδευμα νομίζοι εἶναι, Πᾶν μὲν οὖν τοὐναντίον ἔγωγ', ἔφη, τύχην καὶ πρᾶξιν ἡγοῦμαι. τὸ μὲν γὰρ μὴ ζητοῦντα ἐπιτυχεῖν τινι τῶν δεόντων, εὐτυχίαν οἴομαι εἶναι· τὸ δὲ μαθόντα τι καὶ μελετήσαντα εὖ ποιεῖν, εὐ-

num ſit propoſitum? Nam ſi quâ in re non pareat aliquis rectè monenti, nimirum peccabit: qui verò peccat, damno multatur.

13. Si quis diceret, poſſe tyrannum occidere eum, qui rectè ſapiat: Tu verò exiſtimas, inquit, eum qui præſtantiſſimos quoſque ex ſociis occidat, vel nullum, vel leve damnum pati? utrùm enim arbitraris eum, qui hoc perpetret, incolumem poſſe manere, an potius hoc pacto celerrimè periturum?

14. Quum autem quidam eum interrogaret, quodnam ipſi videretur vitæ inſtitutum homini optimum; reſpondit, Actionem bonam. At quum rurſus interrogaret, an etiam fortunam proſperam pro inſtituto duceret, Equidem, ait, fortunam & actionem prorſus eſſe ſtatuo contraria. Nam ſiquis nihil quærens, aliquid neceſſarium conſequatur, id fortunam eſſe proſperam puto: at ſiquis doctrinâ & curâ rectè quid faciat, id actionem bonam eſ-

πραξίαν νομίζω· καὶ οἱ τοῦτο ἐπιτηδεύοντες, δοκοῦσί μοι εὖ πράττειν.

ιε΄. Καὶ ἀρίστους δὲ καὶ θεοφιλεστάτους ἔφη εἶναι, ἐν μὲν γεωργίᾳ, τοὺς τὰ γεωργικὰ εὖ πράττοντας, ἐν δὲ ἰατρείᾳ, τοὺς τὰ ἰατρικά, ἐν δὲ πολιτείᾳ, τοὺς τὰ πολιτικά· τὸν δὲ μηδὲν εὖ πράττοντα, οὔτε χρήσιμον οὐδὲν, ἔφη, εἶναι, οὔτε θεοφιλῆ.

ΚΕΦ. ι΄.

Ἀλλὰ μὴν καὶ εἴ ποτε τῶν τὰς τέχνας ἐχόντων, καὶ [1] ἐργασίας ἕνεκα χρωμένων αὐταῖς, διαλέγοιτό τισι, καὶ τούτοις ὠφέλιμος ἦν. εἰσελθὼν μὲν γάρ ποτε πρὸς Παῤῥάσιον τὸν ζωγράφον, καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ, Ἆρα, ἔφη, ὦ Παῤῥάσιε, γραφική ἐστιν ἡ εἰκασία τῶν ὁρωμένων;

se duco: quique ita vitam instituunt, ii mihi videntur benè agere.

15. Homines etiam optimos Deoque acceptissimos aiebat esse, in agriculturâ, qui rectè faciant quæ agriculturæ sunt; in medicinâ, qui res medicas; in republicâ, qui res civiles: sed qui nihil rectè agit, eum neque utilem ad quidquam esse dicebat, neque acceptum Deo.

CAP. X.

Cum Artificibus de ipsorum Arte disserit.

Atqui si quando cum artificibus colloqueretur, qui quæstûs gratiâ artificiis uterentur, etiam his proderat. Nam quum aliquando ad Parrhasium pictorem ingressus esset, cumque eo colloqueretur, Num pictura, mi Parrhasi, ait, earum rerum est assimilatio, quæ cernun-

1 Παρείχετο τοῖς τεχνίταις ἐργασίαν οὐκ ὀλίγην. *Act. Apost.* c. 19. v. 24.

τά γοῦν κοῖλα καὶ τὰ ὑψηλὰ, καὶ τὰ σκοτεινὰ καὶ τὰ φωτεινὰ, καὶ τὰ σκληρὰ καὶ τὰ μαλακὰ, καὶ τὰ τραχέα καὶ τὰ λεῖα, καὶ τὰ νέα καὶ τὰ παλαιὰ σώματα διὰ τῶν χρωμάτων ἀπεικάζοντες ἐκμιμεῖσθε. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.

β'. Καὶ μὴν τά γε καλὰ εἴδη ἀφομοιοῦντες, ἐπειδὴ οὐ ῥάδιον ἑνὶ ἀνθρώπῳ περιτυχεῖν ἄμεμπτα πάντα ἔχοντι, ἐκ πολλῶν συνάγοντες τὰ ἐξ ἑκάστου κάλλιστα, οὕτως ὅλα τὰ σώματα καλὰ ποιεῖτε φαίνεσθαι; Ποιοῦμεν γὰρ, ἔφη, [1] οὕτως.

γ'. Τί γάρ; ἔφη, [2] τὸ πιθανώτατόν τε, καὶ ἥδιστον, καὶ φιλικώτατον, καὶ ποθεινότατον, καὶ ἐρασμιώτατον ἀπομιμεῖσθε τῆς ψυχῆς ἦθος; ἢ οὐδὲ μιμητόν ἐστι τοῦτο; Πῶς γὰρ ἂν, ἔφη, μιμητὸν εἴη, ὦ Σώκρατες, ὃ μήτε συμμετρίαν,

tur? Nam & concava & eminentia, & obſcura & lucida, & dura & mollia, & aſpera & lævia, & nova & vetera corpora per colores repreſentando exprimitis. Verè dicis, ait.

2. Quum verò formas elegantes imitamini, quia non facile eſt unum hominem nanciſci omnia irreprehenſibilia habentem, de multis colligentes ea quæ in ſingulis pulcherrima ſunt, ita tota corpora, ut pulchra videantur, efficitis? Sic facimus, ait.

3. Quid verò? inquit, num indolem animi ad ſuadendum aptiſſimam, & ſuaviſſimam, & amiciſſimam, & deſiderabilem maximè, maximéque amabilem imitamini? an verò illa inimitabilis eſt? Quo pacto, mi Socrates, inquit, poſſit hoc eſſe imitabile, quod neque proportionem,

---

1 Sic fecit *Zeuxis* apud *Cicer. Invent.* II. initio. *Erneſt.*

2 *Hen. Steph.* hîc *Xenophontem* præfixiſſe particulam ἦ pro *nonne*, exiſtimat.

μήτε χρῶμα, μήτε, ὧν σὺ εἶπας ἄρτι, μηδὲν ἔχει, μηδὲ ὅλως ὁρατόν ἐστιν;

δ'. Ἆρ' οὖν, ἔφη, γίγνεται ἐν ἀνθρώπῳ πώποτε [1] φιλοφρόνως καὶ τὸ ἐχθρῶς βλέπειν πρός τινας; Ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη. Οὐκοῦν τό γε μιμητὸν ἐν τοῖς ὄμμασιν; Καὶ μάλα, ἔφη. Ἐπὶ δὲ τοῖς τῶν φίλων ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς ὁμοίως σοι δοκοῦσιν ἔχειν τὰ πρόσωπα, οἵ τε φροντίζοντες, καὶ οἱ μή; Μὰ Δί', οὐ δῆτα, ἔφη. ἐπὶ μὲν γὰρ τοῖς ἀγαθοῖς φαιδροί, ἐπὶ δὲ τοῖς κακοῖς σκυθρωποὶ γίγνονται. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ ταῦτα δυνατὸν ἀπεικάζειν; Καὶ μάλα, ἔφη.

ε'. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ μεγαλοπρεπές τε καὶ ἐλευθέριον, καὶ τὸ ταπεινόν τε καὶ ἀνελεύθερον, καὶ τὸ σωφρονικόν τε καὶ φρόνιμον, καὶ τὸ ὑβριστικόν τε καὶ ἀπειρόκαλον, καὶ διὰ τοῦ προσώπου καὶ διὰ τῶν σχημάτων, καὶ ἑστώτων καὶ κινουμένων

neque colorem, neque quidquam habet illorum, quæ modo tu commemorabas, neque omninò cerni poteſt?

4. Annon, inquit, uſu venit homini, ut blandè vel hoſtiliter quoſdam intueatur? Ita mihi videtur, ait. Ergo in oculis eſt, quod exprimi poteſt? Omninò, inquit. At in amicorum rebus ſecundis & adverſis iidemne vultus eſſe tibi videntur eorum qui ſolliciti ſunt, & qui non? Nequaquam ait: nam in proſperis hilares, in adverſis triſtes ſunt. Ergo poſſunt, ait, hæc quoque repræſentari? Omninò, reſpondit (*Parrhaſius.*)

5. Quinetiam & magnificum & liberale, & humile & illiberale, & caſtum & prudens, & petulans & turpe, tam per vultum quàm per geſtus hominum ſeu ſtantium ſeu ſe

[1] Scribendum dico τὸ φιλοφρόνως καὶ ἐχθρῶς. vel τὸ φιλοφρόνως καὶ τὸ ἐχθρῶς. Sed illam ſcripturam malim. *H. Steph.*

ἀνθρώπων διαφαίνει. Αληθῆ λέγεις, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ταῦτα [1] μιμητά; Καὶ μάλα, ἔφη. Πότερον οὖν, ἔφη, νομίζεις ἥδιον ὁρᾶν τοὺς ἀνθρώπους, δι' ὧν τὰ καλά τε κἀγαθὰ καὶ ἀγαπητὰ ἤθη φαίνεται, ἢ δι' ὧν τὰ αἰσχρά τε, καὶ πονηρά, καὶ μισητά; Πολὺ νὴ Δί', ἔφη, διαφέρει, ὦ Σώκρατες.

ϛʹ. Πρὸς δὲ Κλείτωνα τὸν ἀνδριαντοποιὸν εἰσελθών ποτε, καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ, Οτι μὲν, ἔφη, ὦ Κλείτων, ἀλλοίους ποιεῖς δρομεῖς τε καὶ παλαιστάς, καὶ πύκτας, καὶ παγκρατιαστάς, ὁρῶ τε καὶ οἶδα· ὃ δὲ μάλιστα [2] ψυχαγωγεῖ διὰ τῆς ὄψεως τοὺς ἀνθρώπους, τὸ ζωτικὸν φαίνεσθαι, πῶς τοῦτο ἐνεργάζῃ τοῖς ἀνδριάσιν;

ζʹ. Επεὶ δὲ ἀπορῶν ὁ Κλείτων οὐ ταχὺ ἀπεκρίνατο· Αρ', ἔφη, τοῖς τῶν ζώντων εἴδεσιν ἀπεικάζων τὸ ἔργον, ζω-

moventium elucet. Verè dicis, ait. Annon & hæc imitanda? Omninò, inquit. Utrùm ergo, ait, illa cernere lubentiùs homines putas, per quæ honesti, boni, amabiles mores elucent; an per quæ turpes, mali, ac odiosi? Multum profectò interest, inquit, mi Socrates.

6. Etiam ingressus aliquando ad Clitonem statuarium, & cum eo collocutus, Varios te, mi Clito, ait, cursores, luctatores, pugiles, pancratiastas fingere video & scio: quod autem maximè recreat homines aspectu, vivax scilicet apparere, quo pacto id statuis indis?

7. Heic quum dubitans Clito non celeriter responderet: An, inquit, opus tuum formis viventium assimilando,

1 Hanc lectionem revocavi è *Stobæo:* probat *Stephanus.* Nam in antecedentibus semper est hoc adjectivo usus. Vulgo est, μιμήματα. Sed verbum non est aptum huic loco. Nam μίμημα est *res imitatione expressa,* non *res imitabilis. Ernest.*

2 Hujus verbi vim cognosces ex iis, quæ de substantivo ψυχαγώγιος doctè observat *Cuperus* Obs. II. 14. *Ernest.*

τικωτέρους ποιεῖς φαίνεσθαι τοὺς ἀνδριάντας; Καὶ μάλα, ἔφη. Οὐκοῦν τά τε ὑπὸ τῶν σχημάτων κατασπώμενα καὶ τὰ ἀνασπώμενα ἐν τοῖς σώμασι, καὶ τὰ συμπιεζόμενα, καὶ τὰ διελκόμενα, καὶ τὰ ἐντεινόμενα καὶ τὰ ἀνιέμενα ἀπεικάζων, ὁμοιότερά τε τοῖς ἀληθινοῖς καὶ πιθανώτερα ποιεῖς φαίνεσθαι; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

η'. Τὸ δὲ καὶ τὰ [1] πάθη τῶν ποιούντων τι σωμάτων ἀπομιμεῖσθαι, οὐ ποιεῖ τινα τέρψιν τοῖς θεωμένοις; Εἰκός γ' οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ τῶν μὲν μαχομένων ἀπειλητικὰ τὰ ὄμματα ἀπεικαστέον, τῶν δὲ νενικηκότων εὐφραινομένων ἡ ὄψις μιμητέα. Σφόδρα γε, ἔφη. Δεῖ ἄρα, ἔφη, τὸν ἀνδριαντοποιὸν τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα τῷ εἴδει προσεικάζειν.

θ'. Πρὸς δὲ Πιστίαν τὸν θωρακοποιὸν εἰσελθών, (ἐπιδείξαντος αὐτοῦ τῷ Σωκράτει θώρακας εὖ εἰργασμένους,) Νὴ τὴν

ſtatuas vivaciores videri facis? Omnino, inquit. Nonne igitur, dum quæ per geſtus deorſum ſurſumque trahuntur in corporibus, & quæ comprimuntur & quæ diducuntur, & quæ intenduntur & quæ remittuntur, exprimis, facis ut ſimiliora veris magiſque conſentanea appareant? Maximè ſcilicet, inquit.

8. At verò etiam affectiones corporum aliquid agentium imitari, an non delectationem aliquam ſpectantibus affert? Veriſimile eſt, ait. Quamobrem pugnantium oculi repræſentandi ſunt ut minaces, victorum verò vultus effingendus, quaſi lætantium. Prorſus, inquit. Ergo ſtatuarium, inquit, animi actiones per formam repreſentare oportet.

9. Ibidem ad Piſtiam fabrum loricarium ingreſſus, (quum is Socrati loricas egregiè factas oſtenderet) Pro-

1 *Stobæus* pro πάθη legit ἤθη.

Ηραν, ἔφη, καλόν γε, ὦ Πιστία, τὸ εὕρημα, τὸ τὰ μὲν δεόμενα σκέπης τοῦ ἀνθρώπου σκεπάζειν τὸν θώρακα, ταῖς δὲ χερσὶ μὴ κωλύειν χρῆσθαι.

ι'. Ἀτάρ, ἔφη, λέξον μοι, ὦ Πιστία, διὰ τί οὔτε ἰσχυροτέρους [1] οὔτε πολυτελεστέρους τῶν ἄλλων ποιῶν τοὺς θώρακας, πλείονος πωλεῖς; Ὅτι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, εὐρυθμοτέρους ποιῶ. Τὸν ῥυθμὸν [2] δ', ἔφη, πότερα [3] μέτρῳ ἢ σταθμῷ ἐπιδεικνύων, πλείονος τιμᾷς; οὐ γὰρ δὴ ἴσους γε πάντας, οὐδὲ ὁμοίους οἶμαί σε ποιεῖν, εἴγε ἁρμόττοντας ποιεῖς. Ἀλλὰ νὴ Δί', ἔφη, [4] ποιῶ. οὐδὲν γὰρ ὄφελός ἐστι θώρακος ἄνευ τούτου.

ια'. Οὐκοῦν, ἔφη, σώματά γε ἀνθρώπων, τὰ μὲν εὔρυθ-

fectò, ait, mi Pistia, pulchrum hoc inventum est, tegere loricam eas hominis partes quas tegi necesse est; neque tamen impedire, quò minus quis manibus utatur.

10. Verum, inquit, dicito mihi, mi Pistia, quamobrem nec firmiores nec præstantiores loricas faciens, quàm alii, pluris tamen eas vendis? Propterea, mi Socrates, ait, quòd concinniores facio. Concinnitatem verò an mensurâ vel pondere demonstrans, pluris æstimas? nec enim loricas omnes æquales, neque similes te puto facere, siquidem congruentes facis. Sic facio, inquit; nam absque illo nullus loricæ usus fuerit.

11. Ergo, inquit, etiam hominum corpora partim con-

1 *Neque è pretiosiori materiâ.*

2 Recepi *Bessarionis* lectionem, quam & *Leunclavius* probat. Nam vulgg. omittunt δ'. *Ernest.*

3 Nempe omnis rhythmus quidem *numero* judicatur, & hoc ipso, ut *Aristoteles* ait, delectat, quòd certo numero continetur: sed numerus ille esse in diversis rebus potest, in dimensione, pondere, tempore, motu &c. hinc *Socrati* ῥυθμὸς ἐν μέτρῳ καὶ σταθμῷ. *Ernest.*

4 Ποιῶ refertur ad ἁρμόττοντας, non ad ἴσους aut ὁμοίους. *Ernest.*

μά ἐστι, τὰ δὲ ἄρυθμα. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Πῶς οὖν, ἔφη, τῷ ἀρύθμῳ σώματι ἁρμόττοντα τὸν θώρακα εὔρυθμον ποιεῖς; Ὥσπερ καὶ ἁρμόττοντα, ἔφη· ὁ ἁρμόττων γάρ ἐστιν εὔρυθμος.

ιβʹ. Δοκεῖς μοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸ εὔρυθμον οὐ καθ' ἑαυτὸ λέγειν, ἀλλὰ πρὸς τὸν χρώμενον. ὥσπερ ἂν εἰ φαίης ἀσπίδα, ᾧ ἐὰν ἁρμόττῃ, τούτῳ εὔρυθμον εἶναι· καὶ χλαμύδα, καὶ τἆλλα ὡσαύτως ἔοικεν ἔχειν τῷ σῷ λόγῳ. ἴσως δὲ καὶ ἄλλο τι οὐ μικρὸν ἀγαθὸν τῷ ἁρμόττειν πρόσεστι. Δίδαξον, ἔφη, ὦ Σώκρατες, εἴ τι ἔχεις.

ιγʹ. Ἧττον, ἔφη, τῷ βάρει πιέζουσιν οἱ ἁρμόττοντες τῶν ἀναρμόστων, τὸν αὐτὸν σταθμὸν ἔχοντες. οἱ μὲν γὰρ ἀνάρμοστοι, ἢ ὅλοι ἐκ τῶν ὤμων κρεμάμενοι, ἢ καὶ ἄλλο τι σώματος σφόδρα πιέζοντες, δύσφοροι καὶ χαλεποὶ γίγνονται· οἱ δὲ ἁρμόττοντες, διειλημμένοι τὸ βάρος, τὸ μὲν ὑπὸ τῶν κλειδῶν καὶ ἐπωμίδων, τὸ δὲ ὑπὸ

cinna ſunt, partim inconcinna. Maximè, inquit. Quo igitur pacto, inquit, loricam inconcinno corpori congruentem, concinnam efficis? Sic nimirum, ait, ut & congruentem facio: nam quæ congruit, concinna eſt.

12. Videris mihi, ait Socrates, concinnitatem non per ſe appellare, ſed reſpectu utentis: quemadmodum ſi dicas clypeum concinnum illi eſſe, cui congruit; itidemque chlamydem, ac cæteras res ſe habere ex tuo quidem ſermone conſtat. Fortaſſis autem aliud quoddam non exiguum bonum ineſt huic congruentiæ. Doce verò me, mi Socrates, ait, ſiquid habes.

13. Minus, inquit, pondere ſuo premunt loricæ congruæ, quàm incongruæ, licet pondus æquale habent. Nam incongruæ, vel ab humeris totæ dependendo, vel aliam partem corporis aliquam vehementer premendo, geſtatu difficiles ac moleſtæ fiunt: congruæ verò, quum onus partim à claviculis & parte ſcapulis vicinâ, partim

τῶν ὤμων, ὃ δὲ ἀπὸ τοῦ στήθους, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ νώτου, ὃ δὲ ἀπὸ τῆς γαστρὸς, ὀλίγου δεῖν οὐ φορήματι, ἀλλὰ προσθήματι ἐοίκασιν.

ιδ΄. Εἴρηκας, ἔφη, αὐτὸ, δι' ὅπερ ἔγωγε τὰ ἐμὰ ἔργα πλείστου ἄξια νομίζω εἶναι. ἔνιοι μέν τοι τοὺς ποικίλους καὶ τοὺς ἐπιχρύσους θώρακας μᾶλλον ὠνοῦνται. Ἀλλὰ μὲν, ἔφη, εἴγε διὰ ταῦτα μὴ ἁρμόττοντας ὠνοῦνται, κακόν ἔμοιγε δοκοῦσι ποικίλον τε καὶ ἐπίχρυσον ὠνεῖσθαι.

ιε΄. Ἀτὰρ, ἔφη, τοῦ σώματος [1] μὴ μένοντος, ἀλλὰ τοτὲ μὲν κυρτουμένου, τοτὲ δὲ ὀρθουμένου, πῶς ἂν ἀκριβεῖς θώρακες ἁρμόττοιεν; Οὐδαμῶς, ἔφη. Λέγεις, ἔφη, ἁρμόττειν οὐ τοὺς ἀκριβεῖς, ἀλλὰ τοὺς μὴ λυποῦντας ἐν τῇ χρείᾳ. Αὐτὸς, ἔφη, τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ [2] πάνυ νῦν ὀρθῶς ἀποδέχῃ.

ab humeris, à pectore, à tergo, a ventre distributum sublevetur, prope non gestaminis, sed appendicis esse loco videntur.

14. Dixisti hoc ipsum, ait, propter quod equidem opera mea maximi esse pretii duco. Nonnulli tamen thoraces varios ac deauratos lubentius emunt. At verò, inquit (*Socrates*,) si propterea non congruentes emunt, varium mihi & inauratum malum emere videntur.

15. Quum autem corpus eodem modo non manet, ait, sed modo curvatur, modo erigitur, quo pacto accurati thoraces congruere possunt? Nequaquam, inquit. Dicis tu congruere, ait, non accuratos, sed in ipso usu non molestos. Id verò, mi Socrates, ait, ipse dicis, & nunc quidem rectè rem accipis.

---

1 Scil. *in eodem situ.*

2 Confer *Act. Apost.* c. 4. v. 29. καὶ τὰ νῦν &c. id est, κατὰ τὰ νῦν ὄντα, *in præsentia nunc.*

ΚΕΦ. ιά.

Γυναικὸς δέ ποτε οὔσης ἐν τῇ πόλει καλῆς, ᾗ ὄνομα ἦν Θεοδότη, καὶ [1] οἵα συνεῖναι τῷ πείθοντι, μνησθέντος αὐτῆς τῶν παρόντων τινὸς, καὶ εἰπόντος, ὅτι κρεῖττον εἴη λόγου τὸ κάλλος τῆς γυναικὸς, καὶ ζωγράφους φήσαντος εἰσιέναι πρὸς αὐτὴν ἀπεικασομένους, οἷς ἐκείνην ἐπιδεικνύειν, ἑαυτῆς ὅσα καλῶς ἔχοι· Ἰτέον ἂν εἴη θεασομένους, ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ γὰρ δὴ ἀκούσασί γε τοῦ λόγου [2] κρεῖττόν ἐστι καταμαθεῖν.

CAP. XI.

Cum meretrice Theodotâ de Arte hominum alliciendorum disserit.

CÆterùm quum aliquando mulier quædam esset in urbe formosa, cui nomen erat Theodota, & qualis cum persuadente consuescebat; factâ ejus mentione ab aliquo eorum, qui aderant, dicente, mulieris elegantiam verba exsuperare, atque etiam narrante pictores ad eam commeare assimilaturos, quibus illa commonstraret, quæcunque honestè posset; Nos etiam, ait Socrates, hanc spectatum ire par erat: nec enim audientibus licet cognoscere id, quod omnem sermonem superat.

---

1 Ἀνακόλουθος oratio. Nam dicendum erat οἵας, intell. οὔσης, nisi forte, quod mihi quidem videtur, id ipsum οἵας est à *Xenophonte*. Ultima litera potuit intercidere, quòd sequentis quoque vocis litera prima est sigma. *Ernest.*

2 Κρεῖττον, intell. κάλλος. Cæterum turbat articulus τοῦ, cui facilè intelligent Græcè docti locum hic non esse. *Leunclavius* legendum putabat, εἰ τοῦ λόγου κρείττων ἐστί. De κρείττων non est opus, εἰ autem non est absurdum, si pro τοῦ reponatur. Fortè *Xenophon* dedit τὸ, hoc sensu, *Ea pulchritudo, quæ verbis exprimi non potest, nec potest audiendo disci.* Aut sine ellipsi: *Quicquid enim oratione explicari non potest, id auribus, quale sit, ab aliis percipi non potest.* *Ernest.*

καὶ ὁ διηγησάμενος, Οὐκ ἂν [1] φθάνοιτ', ἔφη, ἀκολουθοῦντες.

β'. Οὕτω μὲν δὴ πορευθέντες πρὸς τὴν Θεοδότην, καὶ [2] καταλαβόντες ζωγράφῳ τινὶ παρεστηκυῖαν, ἐθεάσαντο. παυσαμένου δὲ τοῦ ζωγράφου, Ὦ ἄνδρες, ἔφη ὁ Σωκράτης, πότερον ἡμᾶς δεῖ μᾶλλον Θεοδότῃ χάριν ἔχειν, ὅτι ἡμῖν τὸ κάλλος ἑαυτῆς ἐπέδειξεν, ἢ ταύτην ἡμῖν, ὅτι ἐθεασάμεθα; ἆρ' εἰ μὲν ταύτῃ ὠφελιμωτέρα ἐστὶν ἡ ἐπίδειξις, ταύτην ἡμῖν χάριν ἑκτέον· εἰ δὲ ἡμῖν ἡ θέα, ἡμᾶς ταύτῃ;

γ'. Εἰπόντος δέ τινος, ὅτι δίκαια λέγοι. Οὐκοῦν, ἔφη, αὕτη μὲν ἤδη τὸν παρ' ἡμῶν ἔπαινον κερδαίνει, καὶ ἐπειδὰν εἰς

Tum qui hæc narraverat, Quin confeſtim, ait, ſequimini.

2. Itaque quum ad Theodotam iviſſent, & hanc pictori aſtantem reperiſſent, inſpiciebant: quumque ceſſaſſet pictor, O viri, inquit Socrates, utrùm nos gratiam potius habere Theodotæ convenit, quòd pulchritudinem ſuam nobis oſtenderit, an nobis illam, quòd eam ſpectaverimus? Num ſi quidem hæc oſtenſio ipſi utilior eſt, nobis habere gratiam debet: ſin autem nobis contemplatio, nos ipſi?

3. Hîc quum quidam diceret, proferri ab eo æquiſſima: Ergo, inquit, hæc quidem modo laudem hanc à no-

1 Φθάνειν ἀκολουθοῦντα eſt *ſtatim ſequi*; non ſimpliciter, ut *Budæus* & *Stephanus* putant ἀκολουθεῖν. Sic L. II. c. 3. §. 11. Cum *Socrates* dixiſſet, *Chærecratem* ſcire, quibus artibus fratris animum capere & conciliare ſibi poſſit, cupidus earum artium cognoſcendarum factus *Chærecrates*, οὐκ ἂν φθάνοις, inquit, λέγων, εἴπι ᾔσθησαί με φίλτρον ἐπιστάμενον &c. *quin mihi ſtatim dic* &c. Facilè autem intelligitur, hanc vim eſſe à primâ & propriâ verbi φθάνειν ſignificatione: quòd, qui alterum occupare & prævertere vult, celeritatem adhibeat neceſſe eſt. Cæterum non negaverim, interdum ſimpliciter φθάνειν cum participio, tamquam ἀκούων eſſe ἀκούειν. *Erneſt.*

2 In eodem ſenſu occurrit verbum in Evang. *Johan.* c. 8. v. 4. κατειλήφθη μοιχευομένη.

πλείους διαγγείλωμεν, πλείω ὠφεληθήσεται· ἡμεῖς δὲ ἤδη τε, ὧν ἐθεασάμεθα, ἐπιθυμοῦμεν ἅψασθαι, καὶ ἄπιμεν ὑποκνιζόμενοι, καὶ ἀπελθόντες ποθήσομεν. ἐκ δὲ τούτων εἰκὸς, ἡμᾶς μὲν θεραπεύειν, ταύτην δὲ θεραπεύεσθαι. καὶ ἡ Θεοδότη, Νὴ Δί', ἔφη, εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, ἐμὲ ἂν δέοι ὑμῖν τῆς θέας χάριν ἔχειν.

δ'. Ἐκ δὲ τούτου ὁ Σωκράτης, ὁρῶν αὐτήν τε πολυτελῶς κεκοσμημένην, καὶ μητέρα παροῦσαν αὐτῇ ἐν ἐσθῆτι καὶ θεραπείᾳ οὐ τῇ τυχούσῃ, καὶ θεραπαίνας πολλὰς καὶ εὐειδεῖς, καὶ οὐδὲ ταύτας ἠμελημένως ἐχούσας, καὶ τοῖς ἄλλοις τὴν οἰκίαν ἀφθόνως κατεσκευασμένην, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Θεοδότη, ἔστι σοι ἀγρ... ; Οὐκ ἔμοιγ', ἔφη. Ἀλλ' ἄρα οἰκία προσόδους ἔχουσα; Οὐδὲ οἰκία, ἔφη. Ἀλλὰ μὴ χειροτέχναι τινές; Οὐδὲ χειροτέχναι, ἔφη. Πόθεν οὖν, ἔφη, τὰ ἐπιτήδεια ἔχεις; Ἐάν τις, ἔφη, φίλος μοι γενόμενος, εὖ ποιεῖν ἐθέλῃ, οὗτός μοι βίος ἐστί.

bis lucratur, ac, poſteaquam ad plures rem enunciaverimus, plus utilitatis capiet: nos autem quæ jam ſpectavimus, attingere cupimus, ac abimus nonnihil titillati, ac ubi diſceſſerimus, deſiderabimus. De quibus conſentaneum eſt, nos quidem hanc colere, ipſam verò coli. Tum Theodota, Profectò, inquit, ſi hæc ita ſe habent, me vobis ſpectationis causâ gratiam habere oporteat.

4. Deinde Socrates, quum eam ſumptuosè ornatam videret, ac matrem cum eâ in veſte & cultu non vulgari, itemque multas ac formoſas ancillas, ne illas quidem neglectim habitas, aliiſque rebus abundè inſtructas ædes. Dic mihi, ait, mea Theodota, eſtne tibi prædium? Non mihi, inquit. At domus cum proventibus? Nec domus, ait. At ſervi artes manuarias exercentes? Nec illi quidem, ait. Unde igitur habes neceſſaria, inquit? Siquis, ait, amicus mihi factus, benè mihi facere velit, is mihi facultatum inſtar eſt.

έ. Νὴ τὴν Ἥραν, ἔφη, Θεοδότη, καλόν γε τὸ κτῆμα, καὶ πολλῷ κρεῖττον ἢ οἰῶν τε καὶ βοῶν καὶ αἰγῶν, φίλων ἀγέλην κεκτῆσθαι. ἀτάρ, [1] ἔφη, πότερον τῇ τύχῃ ἐπιτρέπεις, ἐάν τίς σοι φίλος, ὥσπερ μυῖα, προσπτῆται, ἢ καὶ αὐτή τι μηχανᾷ;

ϛ'. Πῶς δ' ἄν, ἔφη, ἐγὼ τούτου μηχανὴν εὕροιμι; Πολὺ νὴ Δί', ἔφη, προσηκόντως μᾶλλον, ἢ αἱ φαλάγγες. οἶσθα γὰρ ὡς ἐκεῖναι θηρῶσι τὰ πρὸς τὸν βίον. ἀράχνια γὰρ δήπου λεπτὰ ὑφηνάμεναι, ὅ, τι ἂν ἐνταῦθα ἐμπέσῃ, τούτῳ τροφῇ χρῶνται.

ζ'. Καὶ ἐμοὶ οὖν, ἔφη, συμβουλεύεις ὑφήνασθαί τι θήρατρον; Οὐ γὰρ δὴ οὕτως γε ἀτέχνως οἴεσθαι χρὴ τὸ πλείστου ἄξιον ἄγρευμα, φίλους, θηράσειν. οὐχ ὁρᾷς, ὅτι καὶ τὸ μικροῦ ἄξιον, τοὺς λαγὼς, θηρῶντες πολλὰ τεχνάζουσιν;

5. Profectò, ait, mea Theodota, præclara illa possessio est, multoque potius est amicorum habere gregem, quàm ovium, boum, caprarum. Verum, ait, an rem fortunæ committis, ut aliquis ad te amicus instar muscæ advolet, an & ipsa nonnihil machinaris?

6. Quî possim ego, inquit, artis aliquid ad hoc invenire? Multo, inquit, convenientiùs, quàm araneæ. Nôsti enim quo pacto illæ victum venentur: telas enim tenues texunt, & quicquid in eas inciderit, eo, cibi loco, utuntur.

7. Ergo mihi quoque, ait, consulis, ut rete aliquod texam? Non enim scilicet, adeo te sine arte putare debes prædam pretiosissimam amicos venaturam. Non vides eos, qui lepores rem non magni æstimandam venantur, multa artificiosè moliri?

---

1 Hic locus longè facetissimus est, eandem ob causam, quam supra commemoravimus ad lib. II. c. 6. sect. 8. *Ernest.*

η'. Ὅτι μὲν γὰρ τῆς νυκτὸς νέμονται, κύνας [1] νυκτερευτικὰς πορισάμενοι, ταύταις αὐτοὺς θηρῶσιν· ὅτι δὲ μεθ' ἡμέραν ἀποδιδράσκουσιν, ἄλλας κτῶνται κύνας, αἵτινες, ᾗ ἂν ἐκ τῆς νομῆς εἰς τὴν εὐνὴν ἀπέλθωσι, τῇ ὀσμῇ αἰσθανόμεναι, εὑρίσκουσιν αὐτούς. ὅτι δὲ ποδώκεις εἰσίν, ὥστε καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ τρέχοντες ἀποφεύγειν, ἄλλας αὖ κύνας ταχείας παρασκευάζονται, ἵνα κατὰ πόδας ἁλίσκωνται· ὅτι δὲ καὶ ταύτας αὐτῶν τινες ἀποφεύγουσι, δίκτυα ἱστᾶσιν εἰς τὰς ἀτραποὺς, ᾗ φεύγουσιν, ἵν' εἰς ταῦτα ἐμπίπτοντες συμποδίζωνται.

θ'. Τίνι οὖν, ἔφη, τοιούτῳ φίλους ἂν ἐγὼ θηρῴην; Ἐὰν

8. Nam quum illi noctu paſcantur, comparatis canibus nocturnis, eos venantur: & quia interdiu aufugiunt, alias acquirunt canes, quæ ex odore ſentientes, quo ſe ex paſtu ad cubile receperint, eos reperiant: quia verò pedibus celeres ſunt, ut etiam ex oculis effugere currendo poſſint, rurſus alias canes veloces comparant, ut è veſtigio capiantur: rurſum quia lepores nonnulli has quoque effugiunt, retia ſtatuunt iis in ſemitis, per quas fugiunt, ut in ea delapſi compedibus quibuſdam implicentur.

9. Quâ igitur re tali, ait, poſſim amicos ego venari? Si

---

1 Antiqui exiſtimaſſe videntur canes fœminas vel ſagaciores vel velociores fuiſſe; nam Græci *κύων*, ut Latini *canis*, fœminino plerumque genere, cum de venatu agitur, uſurpant. Sic *Xenophon* in *Cynegeticis* —& *Homer. Odyſſ.* Υ'. v. 14.

Ὡς δὲ Κυων ἀμαλῇσι περὶ σκυλάκεσσι βεβῶσα,
Ἀνδρ' [a] ἀγνοιήσασ' ὑλάει.— [a] in *Schol.* Ἀγνοουμένον ἰδοῦσα.
Hunc procul errantem rabidæ venantis Juli
Commovêre canes. Virg. *Æn.* 7. 493.
Aut tradit acres hinc & hinc multâ cane
Apros. Horat. *Epod.* 2. 31.

Vide doctiſſ. *Heinſium* ad *Ovid. Metam.* lib. 3. v. 140.

νὴ Δί', ἔφη, ἀντὶ κυνὸς κτήσῃ, ὅστις σοι ἰχνεύων μὲν τοὺς φιλοκάλους καὶ πλουσίους εὑρήσει, εὑρὼν δὲ μηχανήσεται, ὅπως ἐμβάλῃ αὐτοὺς εἰς τὰ σὰ δίκτυα.

ι'. Καὶ ποῖα, ἔφη, ἐγὼ δίκτυα ἔχω; Ἓν μὲν δήπου, ἔφη, καὶ μάλα εὖ περιπλεκόμενον, τὸ σῶμα· ἐν δὲ τούτῳ ψυχὴν, ᾗ καταμανθάνεις, καὶ ὡς ἂν ἐμβλέπουσα χαρίζοιο, καὶ ὅ, τι ἂν λέγουσα εὐφραίνοις· καὶ ὅτι δεῖ τὸν μὲν ἐπιμελόμενον ἀσμένως ὑποδέχεσθαι, τὸν δὲ τρυφῶντα ἀποκλείειν· καὶ ἀῤῥωστήσαντός γε φίλου φροντιστικῶς ἐπισκέψασθαι, καὶ καλόν τι πράξαντος σφόδρα συνησθῆναι· καὶ τῷ σφόδρα σοῦ φροντίζοντι [1] ὅλῃ τῇ ψυχῇ κεχαρίσθαι. φιλεῖν γε μὴν

profectò canis loco, inquit, comparaveris aliquem, qui indagando tibi formæ ſtudioſos ac locupletes inveniat; atque ubi invenerit, hoc machinetur, ut eos in retia tua conjiciat.

10. Et qualianam, inquit, retia mihi ſunt? Unum certè, ait, & maximè circumplectens, nimirum corpus; atque in hoc animus, quo intelligere potes, quo pacto homines intuendo grata eſſe poſſis; quid dicens, exhilarare poſſis; & quòd ſuſpiciendus ſit comitèr tui ſtudioſus, excludendus verò, qui te ludibrio habeat; ſolicitè inviſendus amicus, qui ægrotet; vehementur congratulandum ei, qui præclarè quid geſſerit; denique toto animo gratificandum illi, cui admodum curæ ſis. Amare quidem

---

1 Græci, quod animo candido & ſincero atque ſingulari ſtudio fit, ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς fieri dicunt. *D. Marc.* c. 12. v. 30. & *Arriani Epict.* lib. 3. c. 15. ὅλῃ τῇ ψυχῇ οὐδὲν, *ex toto animo nihil.* Subauditur autem ἐν, quod plenè dixit *Matthæus.* c. 22. v. 37. ὅλῃ τῇ ψυχῇ. Neque verò ideò habraizat, ut exiſtimat *Gatakerus* ad *Antonin* lib. 3. §. 21. Ad hunc locum pertinet *Plautus* denique *Captciv.* Act. 2. ſc. 3. v. 27. *Id petam, id perſequarque corde & animo atque viribus.* vide C. *Elſn.* Obſerv. T. 1. p. 158.

εὖ οἶδ' ὅτι ἐπίστασαι οὐ μόνον μαλακῶς, ἀλλὰ καὶ εὐνοϊκῶς· καὶ ὅτι ἄριστοί σοι εἰσὶν οἱ φίλοι, οἶδ' ὅτι οὐ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ ἀναπείθεις. Μὰ τὸν Δί', ἔφη ἡ Θεοδότη, ἐγὼ τούτων οὐδὲν μηχανῶμαι.

ια'. Καὶ μὴν, ἔφη, πολὺ διαφέρει τὸ κατὰ φύσιν τε καὶ ὀρθῶς ἀνθρώπῳ [1] προσφέρεσθαι. καὶ γὰρ δὴ βίᾳ μὲν οὔτ' ἂν ἕλοις, οὔτε κατάσχοις φίλον. εὐεργεσίᾳ δὲ καὶ ἡδονῇ τὸ θηρίον τοῦτο ἁλώσιμόν τε καὶ παραμόνιμόν ἐστιν. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.

ιβ'. Δεῖ τοίνυν, ἔφη, πρῶτον μὲν τοὺς φροντίζοντάς σου τοιαῦτα ἀξιοῦν, οἷα ποιοῦσιν αὐτοῖς σμικρότατα μελήσει· ἔπειτα δὲ αὐτὴν ἀμείβεσθαι χαριζομένην τὸν αὐτὸν τρόπον· οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα φίλοι γίγνοιντο, καὶ πλεῖστον χρόνον φίλοιεν, καὶ μέγιστα εὐεργετοῖεν.

certè ſcio te non modo mollitèr nôſſe, ſed & benevolè: & ut optimi tibi adſint amici, te ſcio non oratione, ſed ipsâ re perſuadere. Ego verò, inquit Theodota, nihil horum machinor.

11. At multum refert, ait, prout natura fert, ac rectè homines aggredi. Nam vi quidem neque capere neque retinere amicum poſſis: ſed hæc fera beneficio & voluptate tum capi poteſt, tum, ut maneat, retineri. Verè dicis, inquit.

12. Quamobrem oportet, ait, primum à tui ſtudioſis hujuſmodi petere, qualia minimi ſunt facturi: deinde ut tu quoque gratificando vicem eodem modo referas. Nam hoc pacto maximè tibi amici fient, ac diutiſſimè diligent, & maximis te beneficiis afficient.

---

1 Vide Indicem.

ιγ'. Χαρίζοιο δ' ἂν μάλιστα, εἰ δεομένοις δωροῖο τὰ παρὰ σεαυτῆς. ὁρᾷς γὰρ, ὅτι καὶ τῶν βρωμάτων τὰ ἥδιστα, ἐὰν μέν τις προσφέρηται πρὶν ἐπιθυμεῖν, ἀηδῆ φαίνεται, κεκορεσμένοις ᾗ καὶ βδελυγμίαν παρέχει. ἐὰν δέ τις προσφέρῃ λιμὸν ἐμποιήσας, κἂν φαυλότερα ᾖ, πάνυ ἡδέα φαίνεται.

ιδ'. Πῶς οὖν ἄν, ἔφη, ἐγὼ λιμὸν ἐμποιεῖν τῳ τῶν παρ' ἐμοὶ δυναίμην; Εἰ νὴ Δί', ἔφη, πρῶτον μὲν τοῖς κεκορεσμένοις μήτε προσφέροις, μήτε ὑπομιμνήσκοις, ἕως ἂν τῆς πλησμονῆς παυσάμενοι πάλιν [1] δέονται. ἔπειτα τοὺς δεομένους ὑπομιμνήσκοις ὡς κοσμιωτάτῃ τε ὁμιλίᾳ, καὶ τῷ φαίνεσθαι βουλομένη χαρίζεσθαι, καὶ διαφεύγουσα, ἕως ἂν ὡς μάλιστα δεηθῶσι. τηνικαῦτα γὰρ πολὺ διαφέρει τὰ αὐτὰ δῶρα, ἢ πρὶν ἐπιθυμῆσαι, διδόναι.

13. Gratificaberis autem maximè, ſi tua, quum eis indigent, conceſſeris. Vides enim etiam ſuaviſſimas eſcas, allatas prius quâm appetantur, inſuaves videri; exſaturatis verò etiam faſtidium parere: at ſiquis eas porrigat iis in quibus famem excitaverit, etiamſi viliores ſint, perſuaves videntur.

14. Quo igitur pacto, ait, famem ego in aliquo apud me poſſim excitare? Primum profectò, ait, ſi ſaturatis neque porrigas, neque eos commonefacias prius, quàm à repletione deſinentes rurſus egeant: deinde ſi commonefeceris indigentes colloquio maximè decoro, atque apparendo quaſi gratificari velis, interimque elabaris, donec maximè indigeant. Tunc enim longè præſtat eadem dona concedere, quàm prius, quum nondum expeterentur.

1 Δέωνται malim. Sic enim paulò poſt idem à *Xenophonte* dicitur, ἕως ἂν δεηθῶσι; præterea τὸ ἕως & τὸ ἂν plerumque ſubjunctivo gaudent. *Æmil. Port.*

ιε'. Καὶ ἡ Θεοδότη, Τί οὖν; οὐ σύ μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐγένου συνθηρατὴς τῶν φίλων; Ἐάν γε νὴ Δί', ἔφη, πείθῃς με σύ. Πῶς οὖν ἄν, ἔφη, πείσαιμί σε; Ζητήσεις, ἔφη, τοῦτο αὐτὴ, καὶ μηχανήσῃ, ἐάν τί μου δέῃ. Εἴσιθι τοίνυν, ἔφη, θαμινά.

ις'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἐπισκώπτων τὴν αὐτῆς ἀπραγμοσύνην, Ἀλλ', ὦ Θεοδότη, ἔφη, οὐ πάνυ μοι ῥᾴδιόν ἐστι σχολάσαι. καὶ γὰρ ἴδια πράγματα πολλὰ, καὶ δημόσια, παρέχει μοι ἀσχολίαν. εἰσὶ δὲ καὶ φίλαι μοι, αἳ οὔτε ἡμέρας, οὔτε νυκτὸς ἀφ' αὐτῶν ἐάσουσί με ἀπιέναι, φίλτρα τε μανθάνουσαι παρ' ἐμοῦ, καὶ ἐπῳδάς.

ιζ'. Ἐπίστασαι γὰρ, ἔφη, καὶ ταῦτα, ὦ Σώκρατες; Ἀλλὰ διὰ τί οἴει, ἔφη, Ἀπολλόδωρόν τε τόνδε καὶ Ἀντισθένην οὐδέποτέ μου ἀπολείπεσθαι; διὰ τί δὲ καὶ Κέβητα καὶ

15. Et Theodota, Quid ergo? inquit, non tu mihi, mi Socrates, amicorum convenator esse velis? Profectò, ait, si tu me persuaseris. Quo igitur pacto, ait, te persuaserim? Quæres, inquit, hoc ipsa tu, & excogitabis, si quâ in re meâ tibi opus sit operâ. Ergo frequenter, ait, ad me ingredere.

16. Et Socrates ipsius in otium jocans, Enimvero, mea Theodota, inquit, non mihi admodum facile est otiari. Nam compluribus tum privatis tum publicis negotiis occupatus sum. Atque etiam amicæ quædam mihi sunt, quæ nec interdiu, nec noctu abesse me abs se patientur; quòd & amoris conciliandi rationes, incantationes ex me discant.

17. An & illa nôsti, ait, mi Socrates? Cur enim existimas, respondit, & Apollodorum hunc, & Antisthenem nunquam à me discedere? Cur & Cebetem &

Σιμμίαν Θήβηθεν παραγίγνεσθαι; εὖ ἴσθι, ὅτι ταῦτα οὐκ ἄνευ πολλῶν φίλτρων τε καὶ ἐπῳδῶν καὶ [1] ἰύγγων ἐστί.

ιη΄. Χρῆσον τοίνυν μοι, ἔφη, τὴν ἴυγγα, ἵνα ἐπὶ σοὶ πρῶτον ἕλκω αὐτήν. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ αὐτὸς ἕλκεσθαι πρὸς σὲ βούλομαι, ἀλλά σε πρὸς ἐμὲ πορεύεσθαι. Ἀλλὰ πορεύσομαι, ἔφη, μόνον ὑποδέχου. Ἀλλ' ὑποδέξομαί σε, ἔφη, ἐὰν μή τις φιλωτέρα σου ἔνδον ᾖ.

Simmiam Thebis ad me ventitare? Sat ſcito, ea non abſque multis philtris & incantationibus & illecebris fieri.

18. Ergo tu, inquit, accommodes mihi Iyngem, ut eam in te primùm attraham. At enim, inquit (*Socrates*,) nolo ad te profectò pertrahi, ſed te ad me venire. Veniam vero, ait, tantum me ſuſcipe. Suſcipiam, inquit, ſi non aliqua te carior apud me fuerit.

---

1 De Iynge, qui fabulas cognoſcere cupit, adeat Scholia *Theocriti* ad Idyll. II. v. 17. Eam deſcribit *Ariſtoteles* Hiſt. Anim. II. 15. ad quem locum vid. *J. C. Scaligerum* p. 210. Sed inprimis *Victor*. Var. Lect. 24. 3. item *Salmaſium* ad *Solinum* p. 662. a. qui opportunè monet ab illâ aviculâ, quia veneficæ eâ uſæ ſint, ad pelliciendos animos, omne illud à Græcis ἴυγγα dictum eſſe, in quo aliquid ἑλκυστικὸν eſſet. *Theocritus* l. c. ἴυγξ ἕλκε τὺ τῆνον τὸν ἄνδρα &c. & è *Sophocle* laudat, ὀφθαλμῶν ἴυγγα θηρατηρίαν. Hic autem locus *Xenophontis*, (quod miror doctos homines non obſervâſſe, qui ἴυγγας ex h. l. citârunt) mirificè probat eorum opinionem, qui, auctore *Suidâ* in ἴυγξ, ἴυγγα etiam pro rhombo ſeu turbine & trocho poni dicunt, cujus conſtat in veneficiis uſum fuiſſe. (vid. *Nic. Leonſis* Epiphyllid. VII. 23.) aut certè, aviculam illam aut ejus viſcera rotulæ alligata circum agi ſolita fuiſſe, de quo vid. *Kuſter*. ad *Suid*. l. c. & *Potterum* ad *Lycophr*. v. 310. Nam Theodota rogat primo *Socratem*, ut ſibi commodet ἴυγγα, quod de ave vix intelligi poteſt; deinde dicit, ſe eam ἴυγγα, ubi acceperit, velle ἕλκειν ἐπὶ Σωκράτη. *Erneſt.*

ΚΕΦ. ιβ'.

Ἐπιγένην δὲ τῶν ξυνόντων τινὰ νέον τε ὄντα, καὶ τὸ σῶμα κακῶς ἔχοντα, ἰδών, Ὡς ἰδιωτικῶς, ἔφη, τὸ σῶμα ἔχεις, ὦ Ἐπίγενες. καὶ ὅς, [1] Ἰδιώτης μέν, ἔφη, εἰμί, ὦ Σώκρατες. Οὐδέν γε μᾶλλον, ἔφη, τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ μελλόντων ἀγωνίζεσθαι.

β'. Ἢ δοκεῖ σοι μικρὸς εἶναι ὁ περὶ τῆς ψυχῆς πρὸς τοὺς πολεμίους ἀγών, ὃν Ἀθηναῖοι [2] θήσουσιν, ὅταν τύχωσι; καὶ μὴν οὐκ ὀλίγοι μὲν διὰ τὴν τοῦ σώματος καχεξίαν ἀποθνήσκουσί τε ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις, καὶ αἰσχρῶς σώζονται.

CAP. XII.

De Curâ Corporis.

QUUM Epigenem quendam vidisset ex familiaribus, qui & juvenis esset, & corpore malè affecto; Quam vulgariter, inquit, affectum tibi corpus est, mi Epigenes. Et ille, Vulgaris sum, mi Socrates, ait. Nihilo magis, inquit, quàm qui apud Olympiam sunt decertaturi.

2. An tibi videtur esse certamen exiguum de vitâ adversus hostes, quod Athenienses proponent, quum res feret; Atqui non pauci bellicis in periculis ob malam corporis valetudinem moriuntur, vel turpiter evadunt.

---

1 Ἰδιωτικῶς ἔχειν σῶμα est, *corpus negligenter, malè, tenuiter habere,* quemadmodum ferè solent de plebe homines. Sic apud *Hieroclem* in fragm. p. 292. ed. *Cantabr.* οἱ ἰδιωτικώτερον ἠγμένοι, *sunt negligentius, malè educati.* quem locum debeo Obs. Misc. vol. 7. p. 373. Eodem modo cape illud ἰδιώτης εἰμί, *sum homo tenuis, vilis, contemptus,* quales esse solent, qui de plebe sunt. *Ernest.*

2 Hæc formula orta est inde, quod in certaminibus τίθεσθαι præmia, de quibus certetur. *Ernest.*

πολλοὶ δὲ δι' αὐτὸ τοῦτο ζῶντες ἁλίσκονται, καὶ ἁλόντες ἤτοι δουλεύουσι τὸν λοιπὸν βίον, ἐὰν οὕτω τύχωσι, τὴν χαλεπωτάτην δουλείαν, ἢ εἰς τὰς ἀνάγκας τὰς ἀλγεινοτάτας ἐμπεσόντες, καὶ ἐκτίσαντες ἐνίοτε πλείω τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς, τὸν λοιπὸν βίον ἐνδεεῖς τῶν ἀναγκαίων ὄντες καὶ κακοπαθοῦντες διαζῶσι· πολλοὶ δὲ δόξαν αἰσχρὰν κτῶνται, διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀδυναμίαν, δοκοῦντες ἀποδειλιᾶν.

γ'. Η καταφρονεῖς τῶν ἐπιτιμιῶν τῆς καχεξίας τούτων, καὶ ῥᾳδίως ἂν οἴει φέρειν τὰ τοιαῦτα; καὶ μὴν οἶμαί γε πολλῷ ῥᾴω καὶ ἡδίω τούτων εἶναι, ἃ δεῖ ὑπομένειν τὸν ἐπιμελόμενον τῆς τοῦ σώματος εὐεξίας. ἢ ὑγιεινότερόν τε καὶ εἰς τἄλλα χρησιμώτερον νομίζεις εἶναι τὴν καχεξίαν τῆς εὐεξίας; ἢ τῶν διὰ τὴν εὐεξίαν γιγνομένων καταφρονεῖς;

Multi eâdem de causâ capiuntur vivi, & capti reliquum vitæ ſerviunt, ſi res ita ferat, ſervitutem graviſſimam; vel in neceſſitates ærumnoſas prolapſi, atque etiam perſolventes nonnunquam plura quàm in bonis habeant, quod reliquum vitæ eſt, in rerum neceſſariarum inopiâ & ærumnis tranſigunt: multi etiam ſibi exiſtimationem turpem comparant, quòd ad corporis imbecillitatem formidolosè ſe gerere videantur.

3. An has tu malæ valetudinis pœnas contemnis, teque putas hæc facilè laturum? Atqui arbitror longè faciliora, & jucundiora his eſſe, quæ illum tolerare neceſſe ſit, qui bonæ corporis valetudini ſtudet. An tu ſalubriorem, ac ad alia putas utiliorem eſſe malam corporis conſtitutionem, quàm bonam? An ea, quæ per bonam corporis conſtitutionem fiunt, contemnis?

δʹ. Καὶ μὴν πάντα δὲ τἀναντία συμβαίνει τοῖς εὖ τὰ σώματα ἔχουσιν, ἢ τοῖς κακῶς. καὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν οἱ τὰ σώματα εὖ ἔχοντες, καὶ ἰσχύουσι, καὶ πολλοὶ μὲν γὰρ τοῦτο ἐκ τῶν πολεμικῶν ἀγώνων σώζονταί τε εὐσχημόνως, καὶ τὰ δεινὰ πάντα διαφεύγουσι· πολλοὶ δὲ φίλοις τε βοηθοῦσι, καὶ τὴν πατρίδα εὐεργετοῦσι, καὶ διὰ ταῦτα χάριτός τε ἀξιοῦνται, καὶ δόξαν μεγάλην κτῶνται, καὶ τιμῶν καλλίστων τυγχάνουσι. καὶ διὰ ταῦτα τόν τε λοιπὸν βίον ἥδιον καὶ κάλλιον διαζῶσι, καὶ τοῖς ἑαυτῶν παισὶ καλλίους [1] ἀφορμὰς εἰς τὸν βίον καταλείπουσιν.

εʹ. Οὔ τοι χρὴ, ὅτι ἡ πόλις οὐκ ἀσκεῖ δημοσίᾳ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, διὰ τοῦτο καὶ ἰδίᾳ ἀμελεῖν, ἀλλὰ

4. Contra quidem evenit his qui bonâ habitudine corporis fruantur, atque his qui malâ. Nam quibus affecta bene ſunt corpora, valent, & robuſti ſunt, & multi hâc ratione incolumes è prælìis evadunt honeſtiſſimè, cunctaque pericula effugiunt: multi amicis ſuccurrunt, de patriâ bene merentur, & ob hæc gratiam conſequuntur, & ingentem gloriam comparant, & honores præclariſſimos adipiſcuntur. Quo fit ut reliquam vitam ſuaviùs ac præclariùs tranſigant, liberiſque ſuis pulchriora relinquant ad vitam ſubſidia.

5. Nequaquam certè propterea, quòd civitas publicè res bellicas non exerceat, etiam privatim negligendæ ſunt;

---

1 Apud Atticos ἀφορμὴ idem eſt quod *res familiaris & domeſtica:* imò & *ars quælibet tolerandæ vitæ idonea*, quam alii paſſim Græci, maximeque recentiores, πρόσοδον εἰς τὸ ζῆν vocant. In hâc acceptione non rarò additur ἰδία. Sic *Demoſth.* pro *Phormione* p. 601. Οὐδὲ τούτοις παρέδωκεν ἰδίαν ἀφορμήν. Vide *Viger.* Idiotiſ. Gr. Dict. p. 59.

μηδὲν ἧττον ἐπιμελεῖσθαι. εὖ γὰρ ἴσθι, ὅτι οὐδὲν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἀγῶνι, οὐδὲ ἐν πράξει οὐδεμιᾷ μεῖον ἕξεις, διὰ τὸ βέλτιον τὸ σῶμα παρεσκευάσθαι. πρὸς πάντα γὰρ, ὅσα πράττουσιν ἄνθρωποι, χρήσιμον τὸ σῶμά ἐστι· ἐν πάσαις δὲ ταῖς τοῦ σώματος χρείαις πολὺ διαφέρει, ὡς βέλτιστα τὸ σῶμα ἔχειν.

ϛʹ. Ἐπεὶ καὶ ἐν ᾧ δοκεῖς ἐλαχίστην σώματος χρείαν εἶναι, ἐν τῷ διανοεῖσθαι, τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι καὶ ἐν τούτῳ πολλοὶ μεγάλα σφάλλονται, διὰ τὸ μὴ ὑγιαίνειν τὸ σῶμα; καὶ λήθη δὲ, καὶ ἀθυμία, καὶ δυσκολία, καὶ μανία πολλάκις πολλοῖς, διὰ τὴν τοῦ σώματος καχεξίαν, εἰς τὴν διάνοιαν ἐμπίπτουσιν οὕτως, ὥστε καὶ τὰς ἐπιστήμας ἐκβάλλειν.

ζʹ. Τοῖς δὲ τὰ σώματα εὖ ἔχουσι πολλὴ ἀσφάλεια, καὶ οὐδεὶς κίνδυνος διά γε τὴν τοῦ σώματος καχεξίαν

ſed nihilo minus ſunt excolendæ. Quippe ſcire te velim, nec in alio quovis certamine, nec ullâ in actione deteriorem idcirco te futurum, quòd à corpore rectiùs comparatus ſis. Nam ad omnia, quæcunque agunt homines, utile corpus eſt; atque in omnibus corporis uſibus multum intereſt, eſſe quàm optimè affecto corpore.

6. Quis enim ignorat, etiam in eo, in quo putas uſum corporis eſſe minimum, videlicet in cogitando, multos vehementer impingere, propterea quòd corpus non recte valeat? Etiam oblivio, & mœror, & moroſitas, & inſania ſæpius in multis ob malam corporis affectionem ſic in mentem penetrant, ut etiam ſcientias ejiciant.

7. At quibus affecta benè ſunt corpora, multa illis ſecuritas, neque quicquam eſt periculi eis ob malam cor-

τοιοῦτόν τι παθεῖν· εἰκὸς δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ ἐναντία τῶν διὰ τὴν καχεξίαν γιγνομένων καὶ τὴν εὐεξίαν χρήσιμον εἶναι. καίτοι τῶν γε τοῖς εἰρημένοις ἐναντίων ἕνεκα τί οὐκ ἄν τις νοῦν ἔχων ὑπομείνειεν;

η΄. Αἰσχρὸν δὲ καὶ τὸ διὰ τὴν ἀμέλειαν γηράσαι, πρὶν ἰδεῖν ἑαυτόν, ποῖος ἂν κάλλιστος καὶ κράτιστος τῷ σώματι γένοιτο. ταῦτα δὲ οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἀμελοῦντα· οὐ γὰρ ἐθέλει αὐτόματα γίγνεσθαι.

ΚΕΦ. ιγ΄.

ΟΡγιζομένου δέ ποτέ τινος, ὅτι προσειπών τινα χαίρειν, οὐκ ἀντιπροσερρήθη· Γελοῖον, ἔφη, εἰ μὲν τὸ σῶμα κάκιον ἔχοντι ἀπήντησάς τῳ, μὴ ἂν ὀργίζεσθαι· ὅτι δὲ

poris conſtitutionem hujuſmodi quid eventurum: potiuſque conſentaneum eſt, valetudinem integram ad iis contraria, quæ ex malâ conſtitutione oriuntur, conducere. Atqui propter ea quæ jam dictis ſunt contraria, quid non aliquis toleraret mentis compos?

8. Etiam turpe eſt, aliquem negligentiâ ſuâ ſeneſcere priuſquam videat, qualis ſit, ubi & pulcherrimus & robuſtiſſimus corpore evaſerit. At hoc videre nequit, qui curam nullam adhibeat: non enim illa ſponte ſuâ fiunt.

CAP. XIII.

Varia Apophthegmata.

QUUM autem aliquando quidam excandeſceret, quòd ſalutans quendam, reſalutatus non fuiſſet: ridiculum eſt, inquit, te, ſi cui occurriſſes qui ſe corpore deteriùs habuiſſet, non ſuccenſurum fuiſſe: quòd autem

Mm

τὴν ψυχὴν ἀγροικοτέρως διακειμένῳ περιέτυχες, τοῦτο σε [1] λυπεῖ.

β΄. Ἄλλου δὲ λέγοντος, ὅτι ἀηδῶς ἐσθίοι· [2] ἀκούμενος, ἔφη, τούτου φάρμακον ἀγαθὸν διδάσκειν. ἐρομένου δέ, ποῖον; παύσασθαι ἐσθίοντα, ἔφη· καὶ ἥδιόν τε, καὶ εὐτελέστερον, καὶ ὑγιεινότερόν φησι διάξειν παυσάμενον.

γ΄. Ἄλλου δ' αὖ λέγοντος, ὅτι θερμὸν εἴη παρ' ἑαυτῷ τὸ ὕδωρ, ὃ πίνοι· Ὅταν ἄρ', ἔφη, βούλῃ θερμῷ λούσασθαι, ἕτοιμον ἔσται σοι. Ἀλλὰ [3] ψυχρόν, ἔφη, ὥστε λούσασθαί ἐστιν.

in hominem incideris animo ruſticiore præditum, id tibi moleſtum eſſe.

2. Itidem quum alius diceret, inſuaviter ſe comedere: ut illi mederetur, bonum ſe remedium ad hoc docere velle dicebat. Illo interrogante, qualenam id eſſet? ſi comedere ceſſaveris, inquit. Et quidem ſi deſieris, ait, etiam ſuaviùs, & parciùs, & ſalubriùs vives.

3. Rurſus alio dicente, aquam apud ſe calidam eſſe, quam biberet: Ergo quum lavare calidà voles, inquit, in promptu tibi erit. Atqui, ait, frigida eſt, quâ lavare licet.

---

1 Ἀνακόλουθον. Nam γελοῖον — ὀργίζεσθαι, requirebat ὅτι — περιέτυχες, λυπεῖσθαι. *Erneſt.*

2 Jure ridet *Leunclavius* doctos viros, qui hîc de medico *Acumeno* ſomniant, de quo nec conſtructio nec ipſa res ſinit cogitare. Feſellit, opinor, doctos homines, nominativus poſt verbum ἔφη. Sed is pendet à nominativo Σωκράτης, qui in ἔφη latet. vid. ad I. 1. *Erneſt.* Adde quòd non uno loco *Xenophon* & ἀκεῖσθαι & ἐξακεῖσθαι verbis uſus eſt, ut obſervat *Leunclavius.*

3 Pro ψυχρότερον ſc. ψυχρὸν μᾶλλον, ἢ ὥστε λούσασθαι, *Frigidior eſt, quàm ut eâ quis lavari velit.* Ellipſis τοῦ μᾶλλον poſt poſitivum ſatis uſitata eſt, ut apud Latinos τοῦ *magis* vel *potius.* Alterius quoque Ellipſeos, nempe τοῦ ἢ poſt μᾶλλον, exempla ſunt. Sed μᾶλλον ἢ ſimul omitti, id quidem paulo inſolentius eſt. Itaque cogitabam aliquando, τὸ ἢ abſorptum eſſe ab ultimâ literâ verbi ἔφη. id quod facile fieri potuit, ut

Ἆρ᾽ οὖν, ἔφη, καὶ οἱ οἰκέται σου ἄχθονται πίνοντές τι αὐτὸ, καὶ λουόμενοι αὐτῷ; [1] Μὰ τὸν Δί᾽, ἔφη· ἀλλὰ καὶ πολλάκις τεθαύμακα, ὡς ἡδέως αὐτῷ πρὸς ἀμφότερα ταῦτα χρῶνται. Πότερον δὲ, ἔφη, τὸ παρά σοι ὕδωρ θερμότερον πιεῖν ἐστὶν, ἢ τὸ ἐν Ἀσκληπιοῦ; Τὸ ἐν Ἀσκληπιοῦ, ἔφη. Ἐνθυμοῦ οὖν, ἔφη, ὅτι κινδυνεύεις δυσαρεστότερος εἶναι τῶν τε οἰκετῶν καὶ [2] τῶν ἀρρωστούντων.

δ΄. Κολάσαντος δέ τινος ἰσχυρῶς ἀκόλουθον, ἤρετο, τί χαλεπαίνοι τῷ θεράποντι; Ὅτι, ἔφη, ὀψοφαγίστατός τε ὢν, βλακώτατός ἐστι· καὶ φιλαργυρώτατος ὢν, ἀργότατος. Ἤδη

Ergo, inquit, etiam domeſtici graviter ferunt bibere ipſam, ipsâque lavare? Non profectò, inquit: ſed ſæpe miratus ſum, quòd tam jucundè ad horum utrumque illâ utantur. Nam aqua, inquit, quæ apud te eſt, an quæ eſt in Æſculapii, calidior eſt ad potum? Illa, inquit, quæ in Æſculapii fano eſt. Ergo cogitato, ait, periculum eſſe, ne & ſervis & ægrotantibus ſis moroſior.

4. Quum quidam pediſſequum ſuum vehementer cecîdiſſet, quamobrem ſervo ſuccenſeret, interrogabat? Quòd, inquit, voraciſſimus ſit obſoniorum, & ſimul molliſſimus: avariſſimus idem, & otioſiſſimus. Unquam-

ſcripſerit *Xenophon*, ἀλλὰ ψυχρὸν, ἔφη, ἢ ὥστε λούσασθαι. Sed nihil definio. *Erneſt.*

1 Sententia jubet ante μὰ τὸν Δία intelligere οὐ. Neque enim, ut vulgo exiſtimant, μὰ τὸν Δία per ſe poteſt vim negandi aut affirmandi habere, ſed eam aut adjectis diſertè, aut intellectis particulis οὐ & ναὶ accipit. *Erneſt.*

2 Nempe, qui in templo *Æſculapii* incubabant, adeoque aquâ utebantur, quæ ibi erat. *Erneſt.*

ποτὲ οὖν ἐπεσκέψω, ἔφη, πότερος πλειόνων πληγῶν δεῖται, σὺ, ἢ ὁ θεράπων;

ε΄. Φοβουμένου δέ τινος τὴν εἰς Ὀλυμπίαν ὁδὸν, Τί, ἔφη, φοβῇ τὴν πορείαν; οὐ καὶ οἴκοι σχεδὸν ὅλην τὴν ἡμέραν περιπατεῖς; καὶ ἐκεῖσε πορευόμενος, περιπατήσας ἀριστήσεις, περιπατήσας δειπνήσεις καὶ ἀναπαύσῃ. οὐκ οἶσθα, ὅτι εἰ ἐκτείνας τοὺς περιπάτους, οὓς ἐν πέντε ἢ ἓξ ἡμέραις περιπατεῖς, ῥᾳδίως ἂν Ἀθήνηθεν εἰς Ὀλυμπίαν ἀφίκοιο; χαριέστερον δὲ καὶ προεξορμᾷν ἡμέρᾳ μιᾷ μᾶλλον, ἢ ὑστερίζειν. τὸ μὲν γὰρ ἀναγκάζεσθαι, περαιτέρω τοῦ μετρίου μηκύνειν τὰς ὁδοὺς χαλεπόν. τὸ δὲ μιᾷ ἡμέρᾳ πλείονας πορευθῆναι, πολλὴν ῥᾳστώνην παρέχει. κρεῖττον οὖν ἐν τῇ ὁρμῇ σπεύδειν, ἢ ἐν τῇ ὁδῷ.

ϛ΄. Ἄλλου δὲ λέγοντος, ὡς παρετάθη μακρὰν ὁδὸν πο-

ne verò confiderâfti, inquit (*Socrates,*) uter plures plagas mereatur, tu, an fervus tuus?

5. Quum quidam iter ad Olympiam reformidaret, Quamobrem, inquit, profectionem hanc metuis: Annon etiam domi totum ferè diem obambulas? Ita quoque dum eò proficifcens ambulaveris, prandebis; quumque rurfus ambulaveris, cœnabis & quiefces. An nefcis te, fi obambulationes, quas quinque vel fex diebus abfolvas, extenderes, facile Athenis Olympiam venturum? atque etiam gratius erit, fi uno die præcipies iter, quàm fi feriùs eas. Nam cogi quem, ut itinera, quam par fit, longiora faciat, moleftum eft: at unum diem ampliùs in itinere confumere, magnam facilitatem affert. Itaque potius eft in arripiendo itinere feftinare, quàm in viâ.

6. Quum alius diceret, fe longo itinere conficiendo de-

ρηκὼς, ἤρετο αὐτὸν, εἰ καὶ φορτίον ἔφερε. Μὰ Δί᾽ οὐκ ἔγωγ᾽, ἔφη, ἀλλὰ τὸ ἱμάτιον. Μόνος δ᾽ ἐπορεύου, ἔφη, ἢ καὶ ἀκόλουθός σοι ἠκολούθει; Ἠκολούθει, ἔφη. Πότερον, ἔφη, κενὸς, ἢ φέρων τι; Φέρων, νὴ Δί᾽, ἔφη, τά τε στρώματα καὶ τἄλλα σκεύη. Καὶ πῶς τι, ἔφη, ἀπήλλαχεν ἐκ τῆς ὁδοῦ; Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη, βέλτιον ἐμοῦ. Τί οὖν, ἔφη, εἰ τὸ ἐκείνου φορτίον ἔδει σε φέρειν, πῶς ἂν οἴει διατεθῆναι; Κακῶς νὴ Δί᾽, ἔφη· [1] μᾶλλον οὐδ᾽ ἂν ἠδυνήθην κομίσαι. Τὸ οὖν τοσούτῳ ἧττον τοῦ παιδὸς δύνασθαι πονεῖν, πῶς ἠσκημένου δοκεῖ σοι ἀνδρὸς εἶναι;

fessum esse: num quid oneris gestâsset, interrogabat. Minimè, ait, præter vestem. Num solus ibas, inquit, an & pedissequus te comitabatur? Comitabatur, inquit. Vacuus erat ille, an quid gestabat? Gestabat, inquit, tum stragula, tum alia vasa. Et quo pacto is, ait, itinere perfunctus est? Melius me, inquit, utì mihi videtur. Quid ergò, inquit, si tibi gestandum fuisset ipsius onus, quo te pacto tunc affectum putares? Malè profectò, inquit: imo ne gestare quidem id potuissem. At tanto minus laboris perferre te posse, quàm puer, quî tibi esse viri videtur exercitati?

---

1 Magnoperè vereor, ne post μᾶλλον interciderit δ᾽, quæ conjunctio, quantum scio, semper in hujusmodi correctione adjicitur. *Ernest.*

ΚΕΦ. ιδʹ.

Ὁπότε δὲ τῶν ξυνιόντων ἐπὶ τὸ δεῖπνον οἱ μὲν μικρὸν ὄψον, οἱ δὲ πολὺ [1] φέροιεν, ἐκέλευεν ὁ Σωκράτης τὸν παῖδα τὸ μικρὸν ἢ εἰς τὸ κοινὸν τιθέναι, ἢ διανέμειν ἑκάστῳ τὸ μέρος. οἱ οὖν τὸ πολὺ φέροντες ᾐσχύνοντό τε μὴ κοινωνεῖν τοῦ εἰς τὸ κοινὸν τιθεμένου, καὶ τὸ μὴ ἀντιτιθέναι τὸ ἑαυτῶν. ἐτίθεσαν οὖν καὶ τὸ ἑαυτῶν εἰς τὸ κοινόν, καὶ ἐπεὶ οὐδὲν πλέον εἶχον τῶν μικρὸν φερομένων, ἐπαύοντο πολλοῦ ὀψωνοῦντες.

βʹ. Καταμαθὼν δέ τινα τῶν ξυνδειπνούντων τοῦ μὲν σίτου πεπαυμένον, τὸ δὲ ὄψον αὐτὸ καθ' αὐτὸ ἐσθίοντα, λόγου ὄντος περὶ ὀνομάτων, ἐφ' οἵῳ ἔργῳ ἕκαστον εἴη, Ἔχοιμεν ἄν, ἔφη, ὦ

CAP. XIV.

De Obſoniis.

QUUM autem aliquibus ad cœnam convenientibus, alii parum obſonii, multum alii afferrent, jubebat Socrates, ut puer parum illud vel in commune opponeret, vel partem aliquam in ſingulos diſtribueret. Eos itaque qui multum attulerant, non ejus participes fieri puderet, quod eſſet in commune propoſitum, ac non ſuum ibidem collocare. Itaque ſuum etiam in commune apponebant, & quia nihilo plus habebant quàm illi, qui parum afferebant, à magno in emendis obſoniis ſumptu deſiſtebant.

2. Idem quum animadverteret quendam ex iis qui unà cœnabant, à pane quidem deſiiſſe, ſed obſonio adhuc mero veſci, habito ſermone de nominibus, quam ob rem ſingula eſſent indita, Poſſumuſne dicere, ait, O

---

1 Mos erat apud Græcos ut ſuum quiſque victum ſecum ad cœnas has collatitias afferret.

ἄνδρες, εἰπεῖν ἐπὶ ποίῳ ποτὲ ἔργῳ ἄνθρωπος ὀψοφάγος καλεῖται; ἐσθίουσι μὲν γὰρ δὴ πάντες ἐπὶ τῷ σίτῳ ὄψον, ὅταν παρῇ· ἀλλ' οἴομαι, οὔπω ἐπί γε τούτῳ ὀψοφάγοι καλοῦνται. Οὐ γὰρ οὖν, ἔφη τις τῶν παρόντων.

γ'. Τί γάρ; ἔφη· ἐάν τις ἄνευ τοῦ σίτου τὸ ὄψον αὐτοῦ ἐσθίῃ, μὴ [1] ἀσκήσεως, ἀλλ' ἡδονῆς ἕνεκα, πότερον ὀψο-

viri, quam ob causam aliquis obsophagus appelletur? Edunt enim omnes cum pane obsonium, quum adest: at opinor, non ob eam causam obsophagi ita vocentur. Minimè scilicet, ait quidam ex iis qui aderant.

3. Quid? inquit: siquis absque pane comedat obsonium, non condimenti, sed voluptatis causâ, utrum obso-

1 Miror doctos viros vocem ἀσκήσεώς suspectam habuisse. Non semel mentio fit in his libris συμμασκούντων, συμμασκίας, & ἀσκήσεως. Est autem h. l. ἄσκησις vita athletarum, & leges, quibus, qui ei se dederunt, adstricti sunt. Hoc sensu est in illo *Galeni* in Protrep. ad Artes init. Διὸ τοῦτο ἂν ἔγωγε φαίην ἄσκησιν, οὐχ ὑγιείας, ἀλλὰ νόσου εἶναι ἐπιτήδευμα: rationem in antecedentibus affert, quia scilicet συμμασκοῦντες tenebantur ἀναγκοφαγεῖν h. e. è certâ quadem lege cibos capere, quâ lege plurimum carnis comedendum iis erat, ut scilicet pinguescerent & robustiores fierent. Unde *athleticus victus*, & *athleticè vivere* etiam proverbio dicitur. vide *Budæum* ad Pandectas p. m. 134. Sed imprimis *Mercurialem* de Art. Gymn. lib. 1. c. ult. & *Faber*. Agonistic. l. 3. c. 1, & 2. Sensus igitur hic est: *Si quis obsonium edit sine pane, non quod athleta est, & ex athleticæ vitæ consuetudine & lege id facit, sed voluptatis causâ, poteritne is* ὀψοφάγος *dici?* Hactenus *Ernestus*: qui hunc locum rectè intellexisse videtur. Lucem verò quamplurimam dabit locus apud *Galenum* ad *Hippocr*. lib. de *Acutorum Victu*, ubi de vitandâ ciborum varietate, ut concoctioni maximè noxiâ, agens, addit φυλάττονται δὲ αὐτὸ μάλιστα καὶ οἱ γυμνασταί, καὶ οἱ δὲ νομίμως ἀθλοῦντες, ἐπὶ μὲν τοῦ ἀρίστου τὸν ἄρτον μόνον ἐσθίουσι, ἐπὶ δὲ τοῦ δείπνου τὸ κρέας. Hunc locum debeo illustriss. *Spanhemio*, qui quamplurima egregia de *Athletis*, & *Athleticâ* habet in notis ad *Julian*. p. 1[illegible]5. In voce tamen ἀσκήσεως latere mendum existimo, licet sensus sit clarus. Pro ἀσκήσεως ergo legi mallem ἀθλήσεως: nec dubito quin ita *Xenophon* scripserit.

φάγος εἶναι δοκεῖ, ἢ οὔ; [1] Σχολῇ γ' ἄν, ἔφη, ἄλλος τις ὀψοφάγος εἴη. Καί τις ἄλλος τῶν παρόντων, Ὁ δὲ μικρῷ σίτῳ, ἔφη, πολὺ ὄψον ἐπεσθίων; Ἐμοὶ μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ οὗτος δοκεῖ δικαίως ἂν ὀψοφάγος καλεῖσθαι. καὶ ὅταν γε οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τοῖς θεοῖς εὔχωνται πολυκαρπίαν, εἰκότως ἂν οὗτος πολυοψίαν εὔχοιτο.

δ'. Ταῦτα δὲ τοῦ Σωκράτους εἰπόντος, νομίσας ὁ νεανίσκος εἰς αὐτὸν εἰρῆσθαι τὰ λεχθέντα, τὸ μὲν ὄψον οὐκ ἐπαύσατο ἐσθίων, ἄρτον δὲ προσέλαβεν. καὶ ὁ Σωκράτης καταμαθὼν, Παρατηρεῖτ', ἔφη, τοῦτον οἱ πλησίον, ὁπότερα τῷ σίτῳ ὄψῳ, ἢ τῷ ὄψῳ σίτῳ χρήσεται.

ε'. Ἄλλον δέ ποτε τῶν συνδείπνων ἰδὼν ἐπὶ τῷ ἑνὶ ψώμῳ πλειόνων ὄψων γευόμενον· Ἆρα γένοιτ' ἄν, ἔφη, πολυτελεστέρα ὀψοποιΐα, ἢ μᾶλλον τὰ ὄψα λυμαινομένη, ἢ ἣν ὀψο-

nii helluo eſſe videtur, an non? Vix alius, ait, obſonii helluo ſit. Tum alius quidam illorum qui aderant, At verò qui cum exiguo pane, inquit, multum obſonii comedit? Is etiam mihi, ait Socrates, merito dici obſophagus videtur: quumque cæteri homines à Diis fructuum poſcent copiam, par fuerit illum obſonii copiam poſcere.

4. His à Socrate prolatis, exiſtimans is adoleſcens in ſe illa eſſe dicta, obſonio quidem veſci non deſinebat, ſed panem adhibebat. Quod Socrates ut animadverteret, Obſervate hunc, inquit, qui propius eſtis, num pane pro obſonio, an obſonio pro pane utatur.

5. Quum itidem aliquando vidiſſet alium ex convivis, ad unum panis fruſtum obſonia plura deguſtantem: Num fuerit, ait, ſumptuoſior obſonii confectio ea, quæ magis

---

1 Οὐδ' ὅλως, οὐδαμῶς, βραδέως. *Suidas*. v. *Perizon*. ad *Ælian*. IX. 24. *Erneſt.*

ποιεῖται ὁ ἅμα πολλὰ ἐσθίων, καὶ ἅμα παντοδαπὰ ἡδύσματα εἰς τὸ στόμα λαμβάνων; πλείω μέν γε τῶν ὀψοποιῶν συμμιγνύων, πολυτελέστερα ποιεῖ· ἃ δὲ ἐκεῖνοι μὴ συμμιγνύουσιν, ὡς οὐχ ἁρμόττοντα, ὁ συμμιγνύων (εἴπερ ἐκεῖνοι ὀρθῶς ποιοῦσι) ἁμαρτάνει τε, καὶ καταλύει τὴν τέχνην αὐτῶν.

ϛʹ. Καίτοι πῶς οὐ γελοῖόν ἐστι, παρασκευάσασθαι μὲν ὀψοποιοὺς τοὺς ἄριστα ἐπισταμένους, αὐτὸν δὲ μηδ᾽ ἀντιποιούμενον τῆς τέχνης ταύτης, τὰ ὑπ᾽ ἐκείνων ποιούμενα μετατιθέναι; καὶ ἄλλο δέ τι προσγίγνεται τῷ ἅμα πολλὰ ἐσθίειν ἐθισθέντι, ἢ μή. μὴ παρόντων γὰρ πολλῶν μειονεκτεῖν ἄν τι δοκοίη, ποθῶν τὸ σύνηθες· ὁ δὲ συνεθισθεὶς τὸν ἕνα ψωμὸν ἑνὶ ὄψῳ προπέμπειν, ὅτε μὴ παρείη πολλὰ, δύναιτ᾽ ἂν ἀλύπως τῷ ἑνὶ χρῆσθαι.

obſonia corrumpit, an quam inſtituit is, qui multa ſimul comedit, ac varia ſimul condimenta in os ingerit? Qui certe plura commiſcet, quàm inſtructores obſoniorum, ſumptuoſiora facit: qui verò commiſcet ea, quæ illi tanquam non congruentia minimè commiſcent, (ſiquidem illi rectè faciunt) peccat, & artem ipſorum evertit.

6. Atqui quo pacto non ridiculum fuerit, aliquem ſibi ſtructores obſoniorum comparare peritiſſimos, atque ipſum interim, artis ejus cognitionem ſibi non vendicantem, ab illis confecta immutare? Quinetiam alium quiddam accidit ei, qui multa ſimul vorare conſuevit, quàm qui non. Nam ubi parum adeſt, minus habere ſe putat, quippe qui conſueta deſiderat: at qui ſe conſuefecit unum panis fruſtum uni obſonio præmittere, is, quum multa non adſunt, ſine moleſtiâ poteſt uno illo uti.

ζ΄. Ελεγε δὲ καὶ ὡς τὸ "εὐωχεῖσθαι" ἐν τῇ Αθηναίων γλώττῃ ἐσθίειν καλοῖτο· τὸ δὲ "εὖ" προσκεῖσθαι, ἔφη, ἐπὶ τῷ ταῦτα ἐσθίειν, ἅτινα μήτε τὴν ψυχὴν μήτε τὸ σῶμα λυποίη, μήτε δυσεύρετα εἴη. ὥστε καὶ τὸ "[1] εὐωχεῖσθαι" τοῖς κοσμίως διαιτωμένοις ἀνετίθει.

7. Aiebat etiam, verbum "εὐωχεῖσθαι" Athenienſium linguâ edendi ſignificationem habere: additum verò eſſe vocabulum "εὖ" dicebat, ut ea comedantur, quæcunque nec animum, nec corpus lædant, nec inventu difficilia ſint. Itaque verbum hoc "εὐωχεῖσθαι" victu decenter utentibus tribuebat.

---

1 Vide 2 *Petr.* c. 2. v. 13. σπῖλοι καὶ μῶμοι, ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν συνευωχούμενοι ὑμῖν. Unde apparet in verbo εὐωχεῖσθαι lapſam conſuetudinem adeò receſſiſſe ab illâ origine, quam hîc *Socrates* tradit, ut, quod propriè convenit in eos, qui benè & frugaliter veſcuntur, id ad epulones voluptarios traduxerit. *Raphel. Annot. Philolog.* T. 2. p. 770.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΚΕΦ. α΄.

ΟΥτω δὲ ὁ Σωκράτης ἦν ἐν παντὶ πράγματι καὶ πάντα τρόπον ὠφέλιμος, ὥστε τῷ σκοπουμένῳ τοῦτο, καὶ εἰ μετρίως αἰσθανομένῳ, φανερὸν εἶναι, διότι οὐδὲν ὠφελιμώτερον ἦν τοῦ Σωκράτει συνεῖναι, καὶ μετ' ἐκείνου διατρίβειν ὁπουοῦν, καὶ ἐν ὁτῳοῦν πράγματι· ἐπεὶ καὶ τὸ ἐκείνου μεμνῆσθαι μὴ παρόντος, οὐ μικρὰ ὠφέλει τοὺς εἰωθό-

XENOPHONTIS MEMORABILIUM

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

Homines bonæ indolis & Divites non minùs institutione egere, quàm reliquos.

TAM verò Socrates utilis erat in negotio quovis, atque omni modo, ut cuivis hoc consideranti, etiamsi vel parum intelligat, perspicuum sit, ob quid nihil erat utilius, quam Socrate familiariter uti, & cum eo ubivis locorum, & quâvis de re versari. Nam ejus etiam absentis recordari, non parum proderat illis,

τας τε αὐτῷ συνεῖναι, καὶ ἀποδεχομένους ἐκεῖνον. καὶ γὰρ παίζων οὐδὲν ἧττον ἢ σπουδάζων ἐλυσιτέλει τοῖς συνδιατρίβουσι.

β'. Πολλάκις γὰρ ἔφη μὲν ἄν τινος ἐρᾶν, φανερὸς δ' ἦν,[1] οὐ τῶν τὰ σώματα πρὸς ὥραν, ἀλλὰ τῶν τὰς ψυχὰς πρὸς ἀρετὴν εὖ πεφυκότων, ἐφιέμενος. ἐτεκμαίρετο δὲ τὰς ἀγαθὰς φύσεις ἐκ τοῦ ταχύ τε μανθάνειν, οἷς προσέχοιεν, καὶ μνημονεύειν ἃ ἂν μάθοιεν, καὶ ἐπιθυμεῖν τῶν μαθημάτων πάντων, δι' ὧν ἔστιν οἰκίαν τε καλῶς οἰκεῖν, καὶ πόλιν, καὶ τὸ ὅλον, ἀνθρώποις τε καὶ ἀνθρωπίνοις πράγμασιν εὖ χρῆσθαι. τοὺς γὰρ τοιούτους ἡγεῖτο παιδευθέντας οὐκ ἂν μόνον αὐτούς τε εὐδαίμονας εἶναι, καὶ τοὺς ἑαυτῶν οἴκους καλῶς οἰκεῖν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀνθρώπους καὶ πόλεις δύνασθαι εὐδαίμονας ποιεῖν.

qui cum eo ſolebant eſſe, & qui comprobabant eum. Quippe non minus joco quàm ſerio loquens, familiaribus ſuis proderat.

2. Sæpe enim amare ſe aliquem aiebat, ſed oſtendebat ſe non illos quorum corpora ad pulchritudinem, ſed quorum animi ad virtutem à naturâ comparati eſſent, expetere. Indicia verò bonæ indolis colligebat ex eo, ſi celeriter diſcerent illa, quibus animum adjicerent; quæque didiciſſent, memoriâ tenerent; omneſque artes expeterent, per quas liceret & domum præclarè gubernare, & civitatem; ac ad ſummam, tum hominibus tum rebus humanis rectè uti. Nam ſi tales inſtituerentur, exiſtimabat non ipſos modò beatos eſſe, ſuaſque domos rectè gubernare; ſed eoſdem poſſe tum cæteros etiam homines tum civitates beare.

1 Ex hoc aliiſque locis *Cl. Forſter* in Notis ad *Platon.* p. 320. *Socratem* à παιδεραστίας impuriſſimâ labe prorsùs immunem fuiſſe oſtendit: quem loc. cit. conſulas.

γ'. Οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐπὶ πάντας ᾔει, ἀλλὰ τοὺς μὲν οἰομένους φύσει ἀγαθοὺς εἶναι, μαθήσεως δὲ καταφρονοῦντας, ἐδίδασκεν, ὅτι αἱ ἄρισται δοκοῦσαι εἶναι φύσεις μάλιστα παιδείας δέονται· ἐπιδεικνύων τῶν τε ἵππων τοὺς εὐφυεστάτους, θυμοειδεῖς τε καὶ σφοδροὺς ὄντας, εἰ μὲν ἐκ νέων δαμασθεῖεν, εὐχρηστοτάτους καὶ ἀρίστους γιγνομένους, εἰ δὲ ἀδάμαστοι γένοιντο, δυσκαθεκτοτάτους καὶ φαυλοτάτους· καὶ τῶν κυνῶν τῶν εὐφυεστάτων, φιλοπόνων τε οὐσῶν, καὶ ἐπιθετικῶν τοῖς θηρίοις, τὰς μὲν καλῶς ἀχθείσας, ἀρίστας γίγνεσθαι πρὸς τὰς θήρας καὶ χρησιμωτάτας· [1] ἀναγώγους δὲ γιγνομένας, ματαίους τε καὶ μανιώδεις καὶ δυσπειθεστάτας [2].

δ'. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς εὐφυεστάτους, ἐρρωμενεστάτους τε ταῖς ψυχαῖς ὄντας, καὶ ἐξεργαστικωτά-

3. Non eodem verò modo ad omnes accedebat, sed eos qui naturâ se bonos esse arbitrarentur, doctrinam autem contemnerent, docebat, illas naturas, quæ viderentur esse præstantissimæ, imprimis institutione indigere; quum quidem ostenderet, equos generosissimos, qui & animosi & acres sunt, si à parvulis domentur, utilissimos ac præstantissimos fieri; sin indomiti sint, effrænatissimos ac pravissimos: & canes à naturâ optimas, quæ laboriosæ sint & feras aggrediantur, si rectè educentur, optimas fieri, ac ad venationes aptissimas; si minus educentur, ineptas reddi, ac furiosas & contumacissimas.

4. Itidem homines optimæ indolis, qui & animis essent firmissimis, & in efficiendis iis quæ molirentur effi-

---

1 De voce ἀναγώγους vide *Ernesti* notam ad lib. 3. c. 3. sect. 4.

2 In venatu & rapinâ fœminæ canes præferuntur. vid. not. ad lib. 3. c. 11. sect. 8.

τοὺς, ὧν ἂν ἐγχειρῶσι, παιδευθέντας μὲν καὶ μαθόντας, ἃ δεῖ πράττειν, ἀρίστους τε καὶ ὠφελιμωτάτους γίγνεσθαι, (πλεῖστα γὰρ καὶ μέγιστα ἀγαθὰ ἐργάζεσθαι·) ἀπαιδεύτους δὲ καὶ ἀμαθεῖς γενομένους, κακίστους τε καὶ βλαβερωτάτους γίγνεσθαι. κρίνειν γὰρ οὐκ ἐπισταμένους, ἃ δεῖ πράττειν, πολλάκις πονηροῖς ἐπιχειρεῖν πράγμασι, μεγαλείους δὲ καὶ σφοδροὺς ὄντας, δυσκαθέκτους τε καὶ δυσαποτρέπτους εἶναι· διὸ πλεῖστα καὶ μέγιστα κακὰ ἐργάζεσθαι.

έ. Τοὺς δὲ ἐπὶ πλούτῳ μέγα φρονοῦντας, καὶ νομίζοντας οὐδὲν προσδεῖσθαι παιδείας, ἐξαρκέσειν δέ σφισι τὸν πλοῦτον οἰομένους πρὸς τὸ διαπράττεσθαί τε ὅ, τι ἂν βούλωνται, καὶ τιμᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐφρένου, λέγων, ὅτι μωρὸς μὲν εἴη, εἴ τις οἴεται, μὴ μαθὼν, τά τε ὠφέλιμα καὶ τὰ βλαβερὰ τῶν πραγμάτων διαγνώσεσθαι· μωρὸς δ᾽, εἴ τις μὴ διαγιγνώσκων

caciſſimi, ſi quidem inſtituti eſſent, & quæ agenda ſint, didiciſſent, præſtantiſſimos atque utiliſſimos fieri; (quòd & plurima & maxima bona conficerent:) at ſi tum inſtitutionis, tum doctrinæ expertes eſſent, fieri peſſimos ac nocentiſſimos. Nam quum dijudicare minimè nôrint, quæ ſint facienda, prava ſæpe moliuntur; quumque magnifici ac acres ſint, difficulter contineri ac abduci poſſunt: quo fiat, ut plurima maximaque mala committant.

5. Quòd ſi qui ob divitias magnos animos gererent, ac ſe nihil inſtitutionis egere ducerent, quippe qui opes ſibi ſuffecturas putarent ad perficiendum quæ vellent, & ad conſequendum honores ab hominibus, eos ſanam ad mentem revocabat, dicendo, ſtultum eſſe, ſiquis exiſtimet poſſe ſe abſque doctrinâ tum utiles, tum noxias res diſcernere: itemque ſtultum eſſe, qui diſcrimen horum igno-

μὲν ταῦτα, διὰ δὲ τὸν πλοῦτον, ὅ, τι ἂν βούληται, ποριζόμενος, οἴεται δυνήσεσθαι καὶ τὰ συμφέροντα πράττειν· ἠλίθιος δ', εἴ τις μὴ δυνάμενος τὰ συμφέροντα πράττειν, [1] εὖ τε πράττειν οἴεται, καὶ τὰ πρὸς τὸν βίον αὐτῷ ἢ καλῶς ἢ ἱκανῶς παρεσκευάσθαι· ἠλίθιος δὲ καὶ, εἴτις οἴεται διὰ τὸν πλοῦτον, μηδὲν ἐπιστάμενος, δόξειν τι ἀγαθὸς εἶναι, [2] ἢ μηδὲν ἀγαθὸς ὢν, δοκεῖν εὐδοκιμήσειν.

ΚΕΦ. β'.

Τοῖς δὲ νομίζουσι παιδείας τε τῆς ἀρίστης τετυχηκέναι, καὶ μέγα φρονοῦσιν ἐπὶ σοφίᾳ, ὡς προσεφέ-

rans, ac propter opes quicquid velit sibi comparans, posse se putet agere, quæ conducant: stolidum item, qui quum nequeat agere quæ conducant, benè se agere putet, ac res ad vitam vel rectè sibi vel idoneè comparatas esse: stolidum denique, qui quum nihil sciat, putet propter divitias se aliquo modo bonum posse videri; vel quum nullo modo sit bonus, videri in existimatione futurum.

CAP. II.

Euthydemum, qui nullo magistro uti volebat, ad sanitatem revocat.

QUOD siqui existimarent se optimè institutos esse, ac ob doctrinam elatis essent animis, erga eos quomo-

1 Vulgò οὔτε.

2 Locum hunc variè tentarunt docti viri. *Leunclavius* sic suspicabatur: ἢ μ. α. εἶναι δοκῶν, εὐδοκιμήσειν. *Stephanus* autem unum δοκεῖν mutat in δοκεῖ. *Ernest.*

ρετο, νῦν διηγήσομαι. καταμαθὼν γὰρ Εὐθύδημον τὸν καλὸν γράμματα πολλὰ συνειλεγμένον ποιητῶν τε καὶ σοφιστῶν τῶν εὐδοκιμοτάτων, καὶ ἐκ τούτων ἤδη τε νομίζοντα διαφέρειν τῶν ἡλικιωτῶν ἐπὶ σοφίᾳ, καὶ μεγάλας ἐλπίδας ἔχοντα πάντων διοίσειν τῷ δύνασθαι λέγειν τε καὶ πράττειν, πρῶτον μὲν αἰσθανόμενος αὐτὸν [1] διὰ νεότητα οὔπω εἰς τὴν ἀγορὰν [2] εἰσιόντα, εἰ δέ τι βούλοιτο διαπράξασθαι, καθίζοντα εἰς ἡνιοποιεῖόν τι τῶν ἐγγὺς τῆς ἀγορᾶς, εἰς τοῦτο καὶ αὐτὸς ᾔει, τῶν μεθ' αὐτοῦ τινας ἔχων.

β'. Καὶ πρῶτον μὲν πυνθανομένου τινὸς, πότερον Θεμιστοκλῆς διὰ συνουσίαν τινὸς τῶν σοφῶν, ἢ φύσει τοσοῦτον διήνεγκε τῶν πολιτῶν, ὥστε πρὸς ἐκεῖνον ἀποβλέπειν τὴν πόλιν, ὁπότε σπουδαίου ἀνδρὸς δεηθείη· ὁ Σωκράτης βουλόμενος κινεῖν τὸν Εὐθύ-

do ſe gereret, jam commemorabo. Nam quum pulchrum illum Euthydemum intellexiſſet multa poetarum & ſophiſtarum clariſſimorum ſcripta collegiſſe, & ob ea jam arbitrari, ſe ſapientiâ ſuos coætaneos vincere, ac magnâ eſſe in ſpe, futurum, ut omnes & dicendo & agendo excelleret; primùm animadvertens eum propter adoleſcentiam necdum in forum ingredi, ac, ſiquid efficere vellet, ſedere apud officinam frænariam prope forum, ad eandem & ipſe ibat cum quibuſdam familiaribus ſuis.

2. Ac primò quidem quodam interrogante, utrum Themiſtocles ex conſuetudine cum aliquo ſapienti viro, an verò naturâ, tantum civibus ſuis præſtitiſſet, ut oculos in eum civitas conjiceret, ſi quando egregio viro opus eſſet; Socrates qui movere vellet Euthyde-

1 Scil. nondum annos 30 natus.

2 Sic Latini: *forum attingere, in forum venire:* quod fit acceptâ virili togâ, ut è *Cicerone* conſtat. *Erneſt.*

δῆμον, εὐήθης ἔφη εἶναι τὸ οἴεσθαι, τὰς μὲν ὀλίγου ἀξίας τέχνας μὴ γίγνεσθαι [1] σπουδαίοις ἄνευ διδασκάλων ἱκανῶν, τὸ δὲ προεστάναι πόλεως (πάντων ἔργων μέγιστον ὂν) ἀπὸ ταυτομάτου παραγίγνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις.

γʹ. Πάλιν δέ ποτε παρόντος τοῦ Εὐθυδήμου, ὁρῶν αὐτὸν ἀποχωροῦντα τῆς συνεδρίας, καὶ φυλαττόμενον, μὴ δόξῃ τὸν Σωκράτην θαυμάζειν ἐπὶ σοφίᾳ· Ὅτι μὲν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, Εὐθύδημος οὑτοσὶ, ἐν ἡλικίᾳ γενόμενος, τῆς πόλεως λόγον περί τινος προτιθείσης, οὐκ ἀφέξεται τοῦ συμβουλεύειν, εὔδηλόν ἐστιν ἐξ ὧν ἐπιτηδεύει. δοκεῖ δέ μοι καλὸν προοίμιον τῶν δημηγορικῶν παρεσκευάσθαι, φυλαττόμενος μὴ δόξῃ μανθάνειν τι παρά του. δῆλον γὰρ, ὅτι λέγειν ἀρχόμενος ὧδε προοιμιάσεται·

mum, ſtultum eſſe dixit exiſtimare, exigui quidem momenti artes abſque magiſtris idoneis percipi à ſtudioſis haud poſſe; civitati verò præeſſe (opus omnium maximum) poſſe homines ex ſe ſatis nôſſe.

3. Rurſus quum adeſſet aliquando Euthydemus, quia videbat eum à conſeſſu recedere, caventem ſcilicet, ne Socratem admirari ob ſapientiam videretur: Euthydemum hunc, inquit, o viri, poſteaquam adoleverit, civitate de re quâpiam conſultationem proponente, minimè à conſilio dando ſibi temperaturum, ſatis ex ipſius ſtudiis manifeſtum eſt. Et videtur mihi præclarum jam orationum ad populum habendarum exordium paràſſe, qui caveat ſcilicet, ne videatur abs quoquam aliquid diſcere. Nimirum ubi dicendi volet initium facere, ita exordietur:

1 Sic *Steph.* & *Wells* ex emendatione *Leunclavii* certiſſima. *Erneſt.*

δ'. Παρ' οὐδενὸς μὲν πώποτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐδὲν ἔμαθον, οὐδ' ἀκούων, τινὰς εἶναι λέγειν τε καὶ πράττειν ἱκανοὺς, ἐζήτησα τούτοις ἐντυχεῖν, οὐδ' ἐπεμελήθην τοῦ διδάσκαλόν τινά μοι γενέσθαι τῶν ἐπισταμένων· ἀλλὰ καὶ τἀναντία· διατετέλεκα γὰρ φεύγων οὐ μόνον τὸ μανθάνειν τι παρά τινος, ἀλλὰ καὶ τὸ δόξαι· ὅμως δὲ, ὅ, τι ἂν ἀπ' αὐτομάτου ἐπίῃ μοι, συμβουλεύσω ὑμῖν.

ε'. Αρμόσειε δ' ἂν οὕτω προοιμιάζεσθαι καὶ τοῖς βουλομένοις παρὰ τῆς πόλεως ἰατρικὸν [1] ἔργον λαβεῖν· ἐπιτήδειόν γ' ἂν αὐτοῖς εἴη, τοῦ λόγου ἄρχεσθαι ἐντεῦθεν· Παρ' οὐδενὸς μὲν πώποτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἔμαθον, οὐδ' ἐζήτησα διδάσκαλον ἐμαυτῷ γενέσθαι τῶν ἰατρῶν οὐδένα.

4. Equidem, o viri Athenienses, à nullo unquam quidquam didici; & quum audirem esse quosdam dicendi agendique peritos, non tamen ut eos convenirem, operam dedi; neque curam adhibui, ut hominem aliquem doctum mihi magistrum adjungerem: sed è contrario, semper fugi, non solùm ne quid ab aliquo discerem, verùm etiam ne discere viderer. Nihilominus id consilii vobis dabo, quodcunque fortuitò mihi ad animum acciderit.

5. Eodem uti exordio conveniret, etiam iis qui medendi munus à republicâ impetrare cuperent. Nam illis ex usu fuerit, hinc orationem ordiri: Equidem à nemine, viri Athenienses, medendi artem unquam didici, neque quenquam medicorum quæsivi, quo magistro uterer.

---

1 Ἔργον est *munus* seu *officium*, & hoc in sensu usurpari videtur à *D. Paulo* in epist. 1. ad *Tim.* c. 3. v. 1. Εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ.

διατετέλεκα γὰρ φυλαττόμενος οὐ μόνον τὸ μαθεῖν τι παρὰ τῶν ἰατρῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ δόξαι μεμαθηκέναι τὴν τέχνην ταύτην· ὅμως δέ μοι τὸ ἰατρικὸν ἔργον δότε. πειράσομαι γὰρ ἐν ὑμῖν ἀποκινδυνεύων μανθάνειν.

ϛʹ. Πάντες οὖν οἱ παρόντες ἐγέλασαν ἐπὶ τῷ προοιμίῳ. ἐπεὶ δὲ φανερὸς ἦν ὁ Εὐθύδημος ἤδη μὲν, οἷς ὁ Σωκράτης λέγοι, προσέχων, ἔτι δὲ φυλαττόμενος αὐτός τι φθέγγεσθαι, καὶ νομίζων τῇ σιωπῇ σωφροσύνης δόξαν περιβάλλεσθαι. τότε ὁ Σωκράτης, βουλόμενος αὐτὸν παῦσαι τούτου, Θαυμαστὸν γὰρ, ἔφη, τί ποτε οἱ βουλόμενοι κιθαρίζειν, ἢ αὐλεῖν, ἢ ἱππεύειν, ἢ ἄλλό τι τῶν τοιούτων ἱκανοὶ γενέσθαι, μὴ πειρῶνται ὡς [1] συνεχέσ-

Semper enim cavi non ſolùm ne à medicis aliquid diſcerem, ſed etiam ne viderer artem hanc didiciſſe. Nihilominus velim medendi munus mihi mandetis. Nam enitar quidem, in vobis periculum faciendo, eam diſcere.

6. Ad hoc exordium arriſum eſt ab omnibus qui aderant. Ubi autem appareret Euthydemus iis, quæ à Socrate dicerentur, jam animum attendere, verum adhuc cavere, ne quid ipſe proloqueretur, arbitrarique ſe per ſilentium modeſtiæ laudem conſecuturum: tum Socrates, qui vellet eum ab hoc inſtituto avocare, Mirum eſt, ait, quamobrem illi, qui citharâ canere vel tibiâ cupiunt, vel equitandi artem diſcere, vel ad aliud ejuſmodi quidpiam idonei fieri, non conentur hoc ſanè quàm con-

1 *Leunclavius* malebat ἀμελέστατα. Sed non videtur ea vox verbo πειρῶνται apta eſſe. ὡς συνεχέστατα videtur reſpondere τῷ ἐξαίφνης, & καθ' ἑαυτοὺς, τῷ αὐτόματοι. *Erneſt.* *H. Stephani* notam hic ſubjicere libet, qui ait — "Propemodum perſuaſum habeo particulam μὴ ſede "ſuâ eſſe motam: *Xenoph.* enim ſcripſiſſe, πειρῶνται ὡς συνεχ. (illa non "præfixa) deinde, καὶ μὴ μόνον καθ' ἑαυτούς.

ταῦτα ποιεῖν ὅ, τι ἂν βούλωνται δυνατοὶ γενέσθαι, καὶ καθ' ἑαυτούς, ἀλλὰ παρὰ τοῖς ἀρίστοις δοκοῦσιν εἶναι, [1] πάντα ποιοῦντες καὶ ὑπομένοντες, ἕνεκα τοῦ μηδὲν ἄνευ τῆς ἐκείνων γνώμης ποιεῖν, ὡς οὐκ ἂν ἄλλως ἀξιόλογοι γενόμενοι· τῶν δὲ βουλομένων δυνατῶν γενέσθαι λέγειν τε καὶ πράττειν τὰ πολιτικά, νομίζουσί τινες ἄνευ παρασκευῆς καὶ ἐπιμελείας αὐτόματοι ἐξαίφνης δυνατοὶ ταῦτα ποιεῖν ἔσεσθαι.

ζ'. Καίτοι γε τοσούτῳ ταῦτα ἐκείνων δυσκατεργαστότερα φαίνεται, ὅσῳ περ, πλειόνων περὶ ταῦτα πραγματευομένων, ἐλάττους οἱ κατεργαζόμενοι γίγνονται. δῆλον οὖν, ὅτι καὶ ἐπιμελείας δέονται πλείονος καὶ ἰσχυροτέρας οἱ τούτων ἐφιέμενοι, ἢ οἱ ἐκείνων.

tinuò agere, in quo valere volunt, neque marte ſuo, ſed apud eos qui præſtare cæteris videntur, omnia tum agant tum ſuſtineant, ne quid abſque illorum judicio faciant, quaſi aliâ ratione præclari evadere non poſſint: quum nonnulli, qui facultatem dicendi, gerendique publicas res, adipiſci volunt, exiſtimant ſe abſque præparatione ac ſtudio, per ſe ac ſubitò idoneos ad ea præſtanda futuros.

7. Atqui tanto hæc illis effectu difficiliora ſunt, quanto in his plures operam ponunt, ac pauciores quid conficiunt. Ex quo patet, ab eis & ſtudium majus requiri & vehementius, qui hæc concupiſcunt, quàm qui illa.

1 Huc illi non inelegantes verſus, qui ſunt in omnium ore, perbellè referri poſſunt:

Qui cupit optatam curſu contingere metam,
Multa tulit, fecitque puer, ſudavit, & alſit.

Æmil. Port.

η'. Καταρχὰς μὲν οὖν, ἀκούοντος Εὐθυδήμου, τοιούτους λόγους ἔλεγε Σωκράτης. ὡς δ' ᾔσθετο αὐτὸν ἑτοιμότερον ὑπομένοντα, ὅτε διαλέγοιτο, καὶ προθυμότερον ἀκούοντα, μόνος ἦλθεν εἰς τὸ ἡνιοποιεῖον. παρακαθεζομένου δ' αὐτῷ τοῦ Εὐθυδήμου, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, τῷ ὄντι (ὥσπερ ἐγὼ ἀκούω) πολλὰ γράμματα συνῆξαι τῶν λεγομένων σοφῶν ἀνδρῶν γεγονέναι; Νὴ τὸν Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ ἔτι γε συνάγω, ἕως ἂν κτήσωμαι, ὡς ἂν δύνωμαι, πλεῖστα.

θ'. Νὴ τὴν Ἥραν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἀγαμαί σου, διότι οὐκ ἀργυρίου καὶ χρυσίου προείλου θησαυροὺς κεκτῆσθαι μᾶλλον ἢ σοφίας. δῆλον γὰρ, ὅτι νομίζεις ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐδὲν βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀνθρώπους, τὰς δὲ τῶν σοφῶν ἀνδρῶν γνώμας ἀρετῇ πλουτίζειν τοὺς κεκτημένους. καὶ ὁ Εὐθύδημος ἔχαιρεν ἀκούων ταῦτα. νομίζων δοκεῖν τῷ Σωκράτει ὀρθῶς μετιέναι τὴν σοφίαν.

8. Hujuſmodi quædam, Euthydemo audiente, Socrates initio proferebat. Quum autem animadverteret ipſum jam promptiùs ejus diſputationes tolerare, atque alacriùs eos audire, ſolus ad officinam habenarum opificis acceſſit. Quumque conſediſſet propter ipſum Euthydemus, Dic mihi, inquit, mi Euthydeme, an reverà (quemadmodum audio) multa eorum ſcripta collegiſti, qui viri ſapientes fuiſſe dicuntur? Eſt ita profectò, mi Socrates, inquit, atque etiam modò colligo, donec comparavero mihi quàm fieri poterit plurima.

9. Miror te profectò, inquit Socrates, quòd nec auri nec argenti theſauros tibi comparare malueris, quàm ſapientiæ. Patet enim, quòd exiſtimes argentum & aurum homines nihilo meliores efficere; ſed ſapientum dicta virtute illos ditare, qui ea acquiſiverint. Hæc quum audiret Euthydemus, gaudebat, ut qui exiſtimaret videri Socrati, ſe ſapientiam rectè inquirere.

ι'. Ὁ δὲ καταμαθὼν αὐτὸν ἡσθέντα τῷ ἐπαίνῳ τούτῳ, Τί δὲ δὴ βουλόμενος ἀγαθὸς γενέσθαι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, συλλέγεις τὰ γράμματα; Ἐπεὶ δὲ διεσιώπησεν ὁ Εὐθύδημος, σκοπῶν ὅ, τι ἀποκρίναιτο· πάλιν ὁ Σωκράτης, Ἆρα μὴ ἰατρός; ἔφη· πολλὰ γὰρ καὶ ἰατρῶν ἐστι συγγράμματα. καὶ ὁ Εὐθύδημος, Μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἔγωγε. Ἀλλὰ μὴ ἀρχιτέκτων βούλει γενέσθαι; γνωμονικοῦ γὰρ ἀνδρὸς καὶ τοῦτο δεῖ. Οὔκουν ἔγωγ', ἔφη. Ἀλλὰ μὴ γεωμέτρης ἐπιθυμεῖς, ἔφη, γενέσθαι ἀγαθὸς, ὥσπερ ὁ [1] Θεόδωρος; Οὐδὲ γεωμέτρης, ἔφη. Ἀλλὰ μὴ ἀστρολόγος, ἔφη, βούλει γενέσθαι; ὡς δὲ καὶ τοῦτο ἠρνεῖτο· Ἀλλὰ μὴ ῥαψῳδός; ἔφη· καὶ γὰρ τὰ Ὁμήρου σέ φασιν ἔπη πάντα

10. At ille animadvertens hominem eâ laudatione delectatum: In quo verò, mi Euthydeme, inquit, peritus evadere desiderans, hæc scripta colligis? Quumque taceret Euthydemus, secum quid responderet dispiciens: rursum Socrates, Num ut medicus fias? inquit: nam multa etiam medicorum scripta sunt. Minimè quidem, inquit Euthydemus. At architectus fieri cogitas? Nam id quoque magno judicio hominem requirit. Non ego, inquit. At geometra bonus fieri cupis, ut Theodorus? Ne geometra quidem. At astrologus fieri vis? Quum hoc quoque negâsset: Num carminum recitator? ait: nam te Homeri versus omnes habere di-

1 *Cyrenæus*, qui *Socratis* tempore vixit, & ejus præceptor fuit, ut est apud *Maximum Tyr.* differt. 22. *Proclus* ad *Euclid.* lib. 2. p. 19. Μετὰ δὲ τοῦτον (Πυθαγόραν) Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομένιος πολλῶν ἐφήψατο κατὰ γεωμετρίαν, καὶ Οἰνοπίδης ὁ Χῖος—καὶ Θεόδωρος ὁ Κυρηναῖος, ὀλίγῳ νεώτερος ὢν τοῦ Ἀναξαγόρου, ὧν καὶ ὁ Πλάτων ἐν τοῖς ἀντερασταῖς ἐμνημόνευσεν, ὡς ἐπὶ τοῖς μαθήμασι δόξαν λαβόντων. vid. *Fabric.* Bibl. Gr. III. 14, 17, & 18. *Ernest.*

κεκτῆσθαι. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη· τοὺς γάρ τοι [1] ῥαψῳδοὺς οἶδα τὰ μὲν ἔπη ἀκριβοῦντας, αὐτοὺς δὲ πάνυ ἠλιθίους ὄντας.

ια'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Οὐ δήπου, ὦ Εὐθύδημε, ταύτης τῆς ἀρετῆς ἐφίεσαι, δι' ἣν ἄνθρωποι πολιτικοὶ γίγνονται, καὶ οἰκονομικοὶ, καὶ ἄρχειν ἱκανοὶ, καὶ ὠφέλιμοι τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ ἑαυτοῖς; καὶ ὁ Εὐθύδημος, Σφόδρα γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ταύτης τῆς ἀρετῆς δέομαι. Νὴ Δία, ἔφη ὁ Σωκράτης, τῆς καλλίστης ἀρετῆς καὶ μεγίστης ἐφίεσαι τέχνης. ἔστι γὰρ τῶν βασιλέων αὕτη, καὶ καλεῖται βασιλική. ἀτὰρ, ἔφη, καταμεμάθηκας, εἰ οἷόν τ' ἐστὶ, μὴ ὄντα δίκαιον, ἀγαθὸν ταῦτα γενέσθαι;

cunt. Minimè profectò, inquit: nam recitatores versuum scio accuratè quidem tenere versus, verùm ipsos planè esse stolidos.

11. Et Socrates: Num fortassis illam expetis virtutem, ait, mi Euthydeme, per quam homines rerum civilium & administrationis domesticæ periti fiunt, & ad imperandum idonei, & utiles cum cæteris hominibus tum sibimetipsis? Heic Euthydemus, Vehementer, inquit, hac virtute mihi, mi Socrates, opus est. Profectò, ait Socrates, virtutem pulcherrimam, artemque maximam expetis. Nam regum ipsa est, ac *regia* vocatur. Sed an consideràsti, ait, num is qui justus non est, fieri possit in rebus hujusmodi bonus? Maximè

1 Huic *Euthydemi* judicio valdè consentanea sunt, quæ *Plato* sub personâ *Socratis* in *Jone* disputat, in quo dialogo *Socrates* inducitur *Jonem* rhapsodum lepidè exagitans, & cum eo totum rhapsodorum genus, qui æquè, ac ibi *Jon*, jactabant, se non solum carmina *Homericis* versibus de quâcunque re facere posse, sed *Homerum* etiam melius ipsis Grammaticis interpretari. v. *Plat.* l. c. init. de rhapsodis. v. *Kusteri* Hist. Cr. *Hom.* p. 84. sq. *Ernest.*

Καὶ μάλα, ἔφη· καὶ οὐχ οἷόν τέ γε ἄνευ δικαιοσύνης ἀγαθὸν πολίτην γενέσθαι.

ιβ΄. Τί οὖν; ἔφη· σὺ δὴ τοῦτο κατείργασαι; Οἶμαί γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐδενὸς ἂν ἧττον φανῆναι δίκαιος. Ἆρ' οὖν, ἔφη, τῶν δικαίων ἐστὶν ἔργα, ὥσπερ τῶν τεκτόνων; Ἔστι μέντοι, ἔφη. Ἆρ' οὖν, ἔφη, ὥσπερ οἱ τέκτονες ἔχουσι τὰ ἑαυτῶν ἔργα ἐπιδεῖξαι, οὕτως ἂν οἱ δίκαιοι τὰ ἑαυτῶν ἔχοιεν ἂν [1] διεξηγήσασθαι; Μὴ οὖν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, οὐ δύναμαι ἐγὼ τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα ἐξηγήσασθαι; Καὶ νὴ Δί' ἔγωγε τὰ τῆς ἀδικίας· ἐπεὶ οὐκ ὀλίγα ἐστὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν τοιαῦτα ὁρᾶν τε καὶ ἀκούειν.

ιγ΄. Βούλει οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, γράψωμεν ἐνταυθοῖ μὲν Δ, ἐνταυθοῖ δὲ Α; εἶτα ὅ, τι μὲν ἂν δοκῇ ἡμῖν τῆς δικαιοσύνης ἔργον εἶναι, πρὸς τὸ Δ τιθῶμεν· ὅ, τι δ' ἂν τῆς ἀδι-

verò, inquit: nec enim fieri poteſt, ut aliquis abſque juſtitiâ civis bonus exiſtat.

12. Quid igitur? ait: tune hoc ut eſſes operatus fuiſti? Arbitror equidem, mi Socrates, inquit, me nemine minus videri juſtum. Ergone juſtorum hominum opera quædam ſunt, uti fabrorum? Sunt, inquit. Num igitur perinde ac fabri opera ſua demonſtrare poſſunt, ſic & juſti ſua poſſunt exponere? Ergone, ſubjecit Euthydemus, opera juſtitiæ non poſſim exponere? Quin & ego injuſtitiæ profectò: nam ejuſmodi non pauca quotidiè tum cernere tum audire eſt.

13. Vis igitur, ait Socrates, heic quidem D, iſtic verò A ſcribamus? ac deinde quodcunque nobis eſſe opus juſtitiæ videbitur, id ad D collocemus; quod autem injuſ-

---

1 *Stobæus* hîc habet ἐξηγήσασθαι.

κίας, πρὸς τὸ Α; Εἴ τι σοι δοκεῖ, ἔφη, προσθεῖν τούτων, ποίει ταῦτα.

ιδ'. Καὶ ὁ Σωκράτης γράψας, ὥσπερ εἶπεν· Οὐκοῦν, ἔφη, ἔστιν ἐν ἀνθρώποις [1] τὸ ψεύδεσθαι; Ἔστι μέντοι, ἔφη. Ποτέρωσε οὖν, ἔφη, θῶμεν τοῦτο; Δῆλον, ἔφη, ὅτι πρὸς τὴν ἀδικίαν. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ τὸ ἐξαπατᾶν ἐστι; Καὶ μάλα, ἔφη. Τοῦτο οὖν ποτέρωσε θῶμεν; Καὶ τοῦτο δῆλον ὅτι, ἔφη, πρὸς τὴν ἀδικίαν. Τί δὲ τὸ κακουργεῖν; Καὶ τοῦτο, ἔφη. [2] Τὸ δ' ἀνδραποδίζεσθαι; Καὶ τοῦτο. Πρὸς [3] τὴν δικαιοσύνην οὐδὲν ἡμῖν τούτων κείσεται, ὦ Εὐθύδημε; Δεινὸν γὰρ ἂν εἴη, ἔφη.

ιε'. Τί δέ, ἐάν τις στρατηγὸς αἱρεθεὶς, ἄδικόν τε καὶ ἐχ-

titiæ, ad A? Facito vero hæc, ait, ſiquid horum requiri tibi videtur.

14. Et Socrates poſteaquam hæc ita, ut dixerat, ſcripſiſſet; Ergo, inquit, inter homines eſt mendacium? Eſt, inquit (*Euthydemus.*) Utrâ in parte hoc collocabimus? Planum, inquit, quòd ad injuſtitiam. Num & fallere? Omninò, ait. Utrubi verò id collocabimus? Etiam hoc palam eſt, inquit, quod ad injuſtitiam. Quid damno afficere? Etiam hoc, inquit. Quid autem in ſervitutem redigere? Etiam hoc. Ad juſtitiam, mi Euthydeme, nihil horum collocabitur? Mirum ſanè id eſſet, ait.

15. Quid autem, ſi quis imperator lectus injuſtam &

1 Malui articulum ſemel addere, quia ſic perpetuò eſt in Dialogis *Socraticis*, & ipſa linguæ ratio poſtulat, (vid. v. c. 1. 4. 5. ſ.) quàm, quod *Stephano* placebat, ter delere. *Erneſt.*

2 *Leuncl.* & *Wells* τί δ' ἀνδρ. Τὸ eſt è *Steph. Caſel.* rel. neque abeſſe poteſt. Sed addidimus δή. vid. IV. 3. 5. *Erneſt.*

3 Pro τὴν iidem habent δή. *Erneſt.*

θρὰν πόλιν ἐξανδραποδίσηται, φήσομεν τοῦτον ἀδικεῖν; Οὐ δῆτα, ἔφη. Δίκαια δὲ ποιεῖν οὐ φήσομεν; Καὶ μάλα. Τί δ', ἂν ἐξαπατᾷ πολεμῶν αὐτοῖς; Δίκαιον, ἔφη, καὶ τοῦτο. Ἐὰν δὲ κλέπτῃ τε καὶ ἁρπάζῃ τὰ τούτων, οὐ δίκαια ποιήσει; Καὶ μάλα, ἔφη· ἀλλ' ἐγώ σε τὸ πρῶτον ὑπελάμβανον πρὸς τοὺς φίλους μόνον ταῦτ' ἐρωτᾶν. Οὐκοῦν, ἔφη, ὅσα πρὸς τῇ ἀδικίᾳ ἐθήκαμεν, πάντα καὶ πρὸς τῇ δικαιοσύνῃ θετέον ἂν εἴη; Ἔοικεν, ἔφη.

ιϛʹ. Βούλει οὖν, ἔφη, ταῦτα οὕτω θέντες, διορισώμεθα πάλιν, πρὸς μὲν τοὺς πολεμίους δίκαιον εἶναι τὰ τοιαῦτα ποιεῖν, πρὸς δὲ τοὺς φίλους ἄδικον· ἀλλὰ δεῖν πρός γε τούτους ὡς ἁπλουστάτους εἶναι; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος.

ιζʹ. Τί οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐάν τις [1] στρατηγὸς ὁρῶν

hostilem urbem in servitutem redigat, hunccine quidpiam in hoc injusti perpetrare dicemus? Nequaquam, ait. At justè agere dicemus? Omninò. Quid si decipiat eos, dum bellum adversus illos gerit? Hoc quoque justum est, inquit. At si furtim adimat, ac rapiat ipsorum res, non justè aget? Omninò, ait: at ego primùm arbitrabar hæc te respectu amicorum solummodo interrogare. Quæcunque igitur, inquit, ad injustitiam retuleramus, ea sunt omnia ad justitiam quoque referenda? Sic videtur, ait.

16. Vis igitur, ait, his ita positis, iterum definiamus, adversus hostes quidem justum esse facere quædam hujusmodi; sed injustum, adversus amicos: immò erga hos quam simplicissimos esse oportere? Omninò, inquit Euthydemus.

17. Quid igitur, inquit Socrates, siquis imperator de-

---

1 Vide *Xenoph.* Hist. Gr. lib. 1. c. 6. Unde discas quæ facta fuère post *Callicratidæ* exitium à duce Lacedæmonio.

ἀθύμως ἔχον τὸ στράτευμα, ψευσάμενος φήσῃ συμμάχους προσιέναι, καὶ τῷ ψεύδει τούτῳ παύσῃ [1] τὰς ἀθυμίας τοῦ στρατεύματος, ποτέρωθι τὴν ἀπάτην ταύτην θήσομεν; Δοκεῖ μοι, ἔφη, πρὸς τὴν δικαιοσύνην. Ἐὰν δέ τις υἱὸν ἑαυτοῦ δεόμενον φαρμακείας, καὶ μὴ προσιέμενον φάρμακον, ἐξαπατήσας, ὡς σιτίον τὸ φάρμακον δῷ, καὶ τῷ ψεύδει χρησάμενος οὕτως ὑγιᾶ ποιήσῃ, ταύτην αὖ τὴν ἀπάτην ποῖ θετέον; Δοκεῖ μοι, ἔφη, καὶ ταύτην εἰς τὸ αὐτό. Τί δ᾽, ἄν τις, ἐν ἀθυμίᾳ ὄντος φίλου, δείσας μὴ διαχρήσηται ἑαυτόν, κλέψῃ ἢ ἁρπάσῃ ἢ ξίφος ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, τοῦτο αὖ ποτέρωσε θετέον; Καὶ τοῦτο νὴ Δί᾽, ἔφη, πρὸς τὴν δικαιοσύνην.

jectis animis esse copias suas videat, & confícto mendacio dicat adventare socios, atque hoc mendacio militibus animi dejectionem adimat; quânam ex parte fraudem hanc collocabimus? Videtur mihi ad justitiam, inquit. Siquis autem filium suum indigentem usu pharmacorum, & pharmacum respuentem, ita deceperit, ut pharmacum ei det loco cibi; eoque usus mendacio, valetudini eum restituat; hæc item fraus ubi erit collocanda? Videtur, inquit, ea quoque ad idem. Quid autem siquis, ubi dejecto animo amicus est, metuens ne manus ille sibi afferat, suffuretur aut eripiat gladium vel quid ejusmodi; utro id quoque loco ponendum? Nimirum ad justitiam, inquit.

---

1 *Steph.* & *Leunclav.* in margine, τῆς ἀθυμίας τοὺς στρατιώτας. Παύειν cum accusativo rei non semel est apud *Homerum*, v. c. Iliad. α. 282. ι. 260. &c. Laudat etiam παύειν ὕβριν e *Demosthene Stephanus* in Thesauro. *Ernest.*

ιη'. Λέγεις, ἔφη, σὺ οὐδὲ πρὸς τοὺς φίλους ἅπαντα δεῖν ἁπλοΐζεσθαι. Μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη· ἀλλὰ μετατίθεμαι τὰ εἰρημένα, εἴπερ ἔξεστι. Δεῖ γέ τοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐξεῖναι πολὺ μᾶλλον, ἢ μὴ ὀρθῶς τιθέναι.

ιθ'. Τῶν δὲ δὴ τοὺς φίλους ἐξαπατώντων ἐπὶ βλάβῃ, (ἵνα μηδὲ τοῦτο παραλείπωμεν ἄσκεπτον) πότερος ἀδικώτερός ἐστιν, ὁ ἑκὼν, ἢ ὁ ἄκων; Αλλ', ὦ Σώκρατες, οὐκ ἔτι μὲν ἔγωγε πιστεύω, οἷς ἀποκρίνομαι. καὶ γὰρ τὰ πρόσθεν πάντα νῦν ἄλλως ἔχειν δοκεῖ μοι, ἢ ὡς ἐγὼ τότε ᾤμην. ὅμως δὲ εἰρήσθω μοι, ἀδικώτερον εἶναι τὸν ἑκόντα ψευδόμενον τοῦ ἄκοντος.

κ'. Δοκεῖ δέ σοι μάθησις καὶ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου εἶναι, ὥσπερ τῶν γραμμάτων; Εμοιγε. Πότερον δὲ γραμματικώτερον κρίνεις, ὃς ἂν ἑκὼν μὴ ὀρθῶς γράφῃ καὶ ἀνα-

18. Dicis tu, inquit, non debere nos etiam erga amicos in omnibus nosmet simplices exhibere. Non profectò, inquit; immò quæ dixi, retracto, si quidem licet. Atqui, subjecit Socrates, multo magis hoc licere debet, quàm non rectè aliquid constituere.

19. Cæterum ex iis qui amicos nocendi causâ decipiunt, (ut ne id quidem haud consideratum relinquamus) uter injustior est, volens, an nolens? Ego verò, mi Socrates, non ampliùs eis fidem habeo, quæ respondeo. Nam quæ diximus antehac omnia nunc aliter se habere mihi videntur, quàm ego tum putarem. Sed tamen dictum à me esto, qui volens fallat, illo injustiorem esse, qui nolens.

20. Num verò tibi esse doctrina quædam & scientia justi videtur, utì literarum? Mihi quidem. Utrum verò magis esse literatum judicas, eumne qui volens non rectè

γινώσκῃ, ἢ ὃς ἂν ἄκων; Ὃς ἂν ἑκών, ἔγωγε· δύναιτο γὰρ ἄν, ὁπότε βούλοιτο, καὶ ὀρθῶς αὐτὰ ποιεῖν· Οὐκοῦν ὁ μὲν ἑκὼν μὴ ὀρθῶς γράφων, γραμματικὸς ἂν εἴη· ὁ δὲ ἄκων, ἀγράμματος; Πῶς γὰρ οὔ; Τὰ δίκαια δὲ πότερον ὁ ἑκὼν ψευδόμενος καὶ ἐξαπατῶν οἶδεν, ἢ ὁ ἄκων; Δῆλον ὅτι ὁ ἑκών· Οὐκοῦν γραμματικώτερον μὲν τὸν ἐπιστάμενον γράμματα τοῦ μὴ ἐπισταμένου φῂς εἶναι; Ναί. Δικαιότερον δὲ τὸν ἐπιστάμενον τὰ δίκαια τοῦ μὴ ἐπισταμένου; [1] Φαίνομαι· δοκῶ δέ μοι καὶ ταῦτα οὐκ οἶδ' ὅπως λέγειν.

κα'. Τί δὲ δή, ὃς ἂν βουλόμενος τἀληθῆ λέγειν, μηδέποτε τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν λέγῃ, ἀλλ' ὁδόν τε φράζων τὴν αὐτήν, ποτὲ μὲν πρὸς ἕω, ποτὲ δὲ πρὸς ἑσπέραν φράζῃ, καὶ λογισμὸν ἀποφαινόμενος τὸν αὐτόν, ποτὲ μὲν

ſcribat & legat, an qui nolens? Qui volens ſcilicet: nam poterit is ubi volet, etiam rectè utrumque facere. Qui ergo volens non rectè ſcribit, literatus erit; qui verò nolens, illiteratus? Cur non? Utrum verò is, qui volens mentitur ac decipit, juſta novit, an qui nolens? Nimirum is, qui volens. Ergo literatiorem illum qui literas novit, eo putas eſſe, qui has ignorat? Ita. Et qui juſta ſcit, eo juſtiorem qui neſcit? Videor: quo autem pacto hæc ipſa dicere videor, ignoro.

21. Quid autem, ſiquis verum dicere velit, ac nunquam de iiſdem eadem dicat, ſed de eàdem viâ loquens, modo quidem hanc versùs orientem, modo versùs occidentem dicat eſſe; & rationes eaſdem reddens, modo

1 Intell. *φάναι*. *φαίνομαι φάναι* eſt idem, quod *φημί*: atque id reſpondet interrogationi, *φῂς εἶναι*. Non erat ergo, quare *Stephanus* probaret lectionem *Stobæi*, *φαίνεται*. *Erneſt.*

πλείω, τοτὲ δ' ἐλάττω ἀποφαίνηται, τί σοι δοκεῖ ὁ τοιοῦτος; [1] Δειλὸς νὴ Δί' εἶναι, ὅτι, ἃ ᾤετο εἰδέναι, οὐκ οἶδεν.

κβ'. Οἶσθα δέ τινας ἀνδραποδώδεις καλουμένους; Ἔγωγε. Πότερον διὰ σοφίαν ἢ δι' ἀμαθίαν; Δῆλον ὅτι δι' ἀμαθίαν. Ἆρ' οὖν διὰ τὴν τοῦ χαλκεύειν ἀμαθίαν τοῦ ὀνόματος τούτου τυγχάνουσιν; Οὐ δῆτα. Ἀλλ' ἆρα διὰ τὴν τοῦ τεκταίνεσθαι; Οὐδὲ διὰ ταύτην. Ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ σκυτεύειν; Οὐδὲ δι' ἓν τούτων, ἔφη, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον· οἱ γὰρ πλεῖστοι τῶν γε τὰ τοιαῦτα ἐπισταμένων ἀνδραποδώδεις εἰσίν. Ἆρ' οὖν τῶν τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ καὶ δίκαια μὴ εἰδότων τὸ ὄνομα τοῦτ' ἐστίν; Ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη. Οὐκοῦν δεῖ παντὶ τρόπῳ διατεινομένους φεύγειν, ὅπως μὴ ἀνδράποδα ὦμεν.

plures, modo pauciores exhibeat; hic homo quid tibi videtur? Miſer profectò eſſe, quippe qui neſcit quæ ſcire ſe putat.

22. An autem nôſti quoſdam, qui ſerviles homines appellantur? Equidem. Num ob ſcientiam, an propter inſcitiam? Haud dubiè propter inſcitiam. Ergone propter ignorationem artis ærariæ nomen hoc conſequuntur? Minimè. An ob fabricandi ignorationem? Ne hâc quidem de causâ. An ob ſutoriæ? Ob nihil horum; immo verò contrarium. Nam illi ut plurimum ſerviles ſunt, qui res hujuſmodi ſciant. Ergo nomen hoc iis competit, qui honeſta & bona & juſta ignorant? Mihi videtur, inquit. Extentis itaque viribus omni modo fugere oportet, ne mancipia ſimus.

---

1 *Stobæus*, δῆλος, probante *Beſſarione* & *Stephano*. Δῆλος cum ὅτι eſt paullo inſolentius; quanquam ſcio ita etiam alio loco eſſe apud *Xenophontem*. *Erneſt.*

κγ'. Ἀλλά, νὴ τοὺς θεούς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, πάνυ ᾤμην φιλοσοφεῖν φιλοσοφίαν, δι' ἧς ἂν μάλιστα ἐνόμιζον παιδευθῆναι τὰ προσήκοντα ἀνδρὶ καλοκἀγαθίας ὀρεγομένῳ· νῦν δὲ πῶς οἴει με ἀθύμως ἔχειν, ὁρῶντα ἐμαυτὸν διὰ μὲν τὰ προπεπονημένα [1] οὐδὲ τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρίνασθαι δυνάμενον, ὑπὲρ ὧν μάλιστα χρὴ εἰδέναι, ἄλλην δὲ ὁδὸν οὐδεμίαν ἔχοντα, ἣν ἂν πορευόμενος βελτίων γενοίμην;

κδ'. Καὶ ὁ Σωκράτης, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, εἰς Δελφοὺς ἤδη πώποτε ἀφίκου; Καὶ δίς νὴ Δί', ἔφη. Κατέμαθες οὖν πρὸς τῷ ναῷ που γεγραμμένον τό, [2] ΓΝΩΘΙ

23. Per Deos immortales, inquit, mi Socrates, omninò me illi philoſophiæ ſtudere putabam, per quam maximè exiſtimabam in iis inſtitui, quæ homini virtutis ſtudioſo convenirent: nunc quàm mœſto me putas eſſe animo, quum videam me per ſtudia prius habita ne quidem de interrogatis reſpondere in iis poſſe, quæ maximè ſcienda ſunt; quumque via nulla reſtet, quâ pergens evadam melior?

24. Tum Socrates, Dic mihi, mi Euthydeme, ait, Delphoſne profectus aliquando es? Immo bis, inquit. An animadvertiſti ad templum alicubi ſcriptum eſſe, NOSCE

---

1 Conjiciebam aliquando, οὐδὲν τῶν ἐρωτωμένων, quod eſſet certe efficacius. οὐδὲ & οὐδὲν confundi ſupra monuimus. Idem de τὸ & τῶν conſtat. *Erneſt.*

2 Sapientum ſententiæ Delphis in *Apollinis* templo ſculpebantur. Hoc ἀπόφθεγμα *Thaleti*, *Soloni*, *Chiloni*, aliiſque multis adſcriptum fuiſſe docebunt *Eraſmi* Adag. p. 306, & *Menag.* ad *Laert.* I. 40. Sed hæc ſententia *Chilonis* eſt *Lacedæmonii* ſecundum *Plinium* lib. 7. *Mortales* (inquit) *Oraculorum ſocietatem dedêre Chiloni Lacedæmonio, tria ejus præcepta Delphis conſecrando, quæ ſunt hæc — Noſſe ſe quemque — & nihil nimium cupere — Comitemque aeris alieni atque litis eſſe miſeriam — Non* deſunt qui *Delphici Oraculi* vocem dicant. Quos ſequi *Cicero* videtur in *Legg.* l. 1. c. 22. *Hæc enim nos cùm cæteras res om-*

ΣΑΥΤΟΝ; Ἔγωγε. Πότερον οὖν οὐδέν σοι τοῦ γράμματος ἐμέλησεν, ἢ προσέσχες τε καὶ ἐπεχείρησας σαυτὸν ἐπισκοπεῖν, ὅστις εἴης; Μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη· καὶ γὰρ δὴ πάνυ τοῦτό γε ᾤμην εἰδέναι. σχολῇ γὰρ ἂν ἄλλό τι ᾔδειν, εἴγε μηδ' ἐμαυτὸν ἐγίγνωσκον.

κε'. Πότερα δέ σοι δοκεῖ γιγνώσκειν ἑαυτὸν, ὅστις τοὔνομα τὸ ἑαυτοῦ μόνον οἶδεν, ἢ ὅστις (ὥσπερ οἱ τοὺς ἵππους ὠνούμενοι, οὐ πρότερον οἴονται γιγνώσκειν, ὃν ἂν βούλωνται γνῶναι, πρὶν ἂν ἐπισκέψωνται, πότερον εὐπειθής ἐστιν ἢ δυσπειθὴς, καὶ πότερον ἰσχυρὸς 'ἐστὶν ἢ ἀσθενὴς, καὶ πότερον ταχὺς ἢ βραδὺς, καὶ τἆλλα τὰ πρὸς τὴν τοῦ ἵππου χρείαν ἐπιτήδειά τε καὶ ἀνεπιτήδεια ὅπως ἔχει· οὕτως) ἑαυτὸν ἐπισκεψάμενος, ὁποῖός ἐστι πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην χρείαν, ἔγνωκε τὴν αὑτοῦ δύναμιν;

TEIPSUM? Equidem. Utrum igitur id ita ſcriptum nihili feciſti, an advertiſti animum, ac temet conſiderare conatus es, Qui ſis? Minimè profectò, inquit: nam prorſus id me putabam jam ſcire. Vix enim aliquid aliud ſcirem, ſi ne meipſum quidem nôſſem.

25. Utrum verò tibi videtur is ſemet nôſſe, qui nomen tantum ſuum novit, an qui (equos ementium more, non prius equum ſe nôſſe putantium, quem nôſſe volunt, quàm inſpexerint, utrum ſit tractabilis, necne; utrum robuſtus an debilis; utrum celer, an tardus; itemque in cæteris, quæ vel equo conveniunt vel non conveniunt, quomodo ſe habet: ita & ipſe) conſiderans ſemet, qualis ſit ad uſum humanum, vires ſuas novit?

---

nes, tum, quod eſt difficillimum, docuit—"*ut noſmet ipſos noſceremus*" —*cujus præcepti tanta vis & tanta ſententia eſt, ut ea non homini cuipiam, ſed Delphico Deo tribueretur.* Sic etiam Poeta—*E cælo deſcendit*, *Γνῶθι σεαυτόν.*

Οὕτως ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὁ μὴ εἰδὼς τὴν ἑαυτοῦ [1] δύναμιν, ἀγνοεῖν ἑαυτόν.

κϛʹ. Ἐκεῖνο δὲ οὐ φανερὸν, ἔφη, ὅτι διὰ μὲν τὸ εἰδέναι ἑαυτοὺς, πλεῖστα ἀγαθὰ πάσχουσιν οἱ ἄνθρωποι, διὰ δὲ τὸ ἐψεῦσθαι ἑαυτῶν, πλεῖστα κακά; οἱ μὲν γὰρ εἰδότες ἑαυτοὺς, τά τε ἐπιτήδεια ἑαυτοῖς ἴσασι, καὶ διαγιγνώσκουσιν, ἅ τε δύνανται, καὶ ἃ μή. καὶ ἃ μὲν ἐπίστανται πράττοντες, πορίζονταί τε ὧν δέονται, καὶ εὖ πράττουσιν· ὧν δὲ μὴ ἐπίστανται ἀπεχόμενοι, ἀναμάρτητοι γίγνονται, καὶ διαφεύγουσι τὸ κακῶς πράττειν· διὰ τοῦτο δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους δυνάμενοι δοκιμάζειν, καὶ διὰ τῆς τῶν ἄλλων χρείας τά τε ἀγαθὰ πορίζονται, καὶ τὰ κακὰ φυλάττονται.

Sanè mihi videtur is, ait, qui vires ſuas non noverit, ſeipſum non nôſſe.

26. An verò non perſpicuum eſt, inquit, ex eo quòd ſe noverint, maxima homines bona percipere; quòd autem à ſeipſis aberrent, mala plurima? Nam qui ſeipſos nôrunt, quæ ſibi commoda ſint, ſciunt; & quæ vel poſſint vel nequeant, dignoſcunt; & quum faciant quæ ſciunt, comparant ſibi ea quibus indigent, ac bene agunt: quumque ab illis abſtineant quæ neſciunt, non delinquunt, &, quo minus malè agant, vitant: ac proinde cæteros quoque mortales quum explorare poſſint, etiam ex aliorum uſu bona ſibi comparant, & à malis ſibi cavent.

---

1 *Hanc habet vim præceptum Apollinis, quo monet, "ut ſe quiſque "noſcat"—Non enim, credo, id præcepit, ut membra noſtra, & ſtaturam figuramve noſcamus; neque nos corpora ſumus, neque ego hæc dicens, corpori tuo dico. Quum igitur, "Noſce Te," dicit; hoc dicit — "Noſce animum tuum."* *Cicer.* Tuſc. Diſp. 1. c. 22.

κζʹ. Οἱ δὲ μὴ εἰδότες, ἀλλὰ διεψευσμένοι τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως, πρός τε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ τἆλλα ἀνθρώπινα πράγματα ὁμοίως διάκεινται, καὶ οὔτε ὧν δέονται ἴσασιν, οὔτε ὅ, τι πράττουσιν, οὔτε οἷς χρῶνται, ἀλλὰ πάντων τούτων διαμαρτάνοντες, τῶν τε ἀγαθῶν ἀποτυγχάνουσι, καὶ τοῖς κακοῖς περιπίπτουσι.

κηʹ. Καὶ οἱ μὲν εἰδότες, ὅ, τι ποιοῦσιν, ἐπιτυγχάνοντες ὧν πράττουσιν, εὔδοξοί τε καὶ τίμιοι γίγνονται, καὶ οἵ τε ὅμοιοι τούτοις ἡδέως χρῶνται, οἵ τε ἀποτυγχάνοντες τῶν πραγμάτων ἐπιθυμοῦσι τούτους ὑπὲρ αὐτῶν βουλεύεσθαι, καὶ προΐστασθαί τε ἑαυτῶν [1] τούτους, καὶ τὰς ἐλπίδας τῶν ἀγαθῶν ἐν τούτοις ἔχουσι, καὶ διὰ πάντα ταῦτα πάντων μάλιστα τούτους ἀγαπῶσιν.

27. Quotquot verò per ignorantiam errant de viribus ſuis, illi ad homines cæteros reſque humanas alias eodem modo affecti ſunt; nec quibus opus ſibi ſit, nôrunt, nec quid agunt, nec quibus utantur; ſed ab omnibus his aberrantes, ut bonis fruſtrantur, ſic in mala incidunt.

28. Præterea qui, quum ſciant quid faciant, actionum ſuarum finem conſequuntur, illi celebres honoratique evadunt; quique ſimiles ſunt, lubenter illis utuntur; & qui fruſtrantur inſtituto ſuo, cupiunt hos ſibi conſiliis ſubvenire, ſibique præeſſe, ac ſpem ſuam in eis collocant, & propter hæc omnia maximè ipſos diligunt.

---

1 Videtur deeſſe verbum ἐθέλουσι, vel aliquod hujuſmodi poſt τούτους. Nam ſi ἐπιθυμοῦσι cum utroque infinitivo jungere voluiſſet, potius in fine poſuiſſet, omiſsâ particulâ τε, nec repetito pronomine τούτους. hoc modo, οἵτε ἀποτ. τῶν πρ. τούτους ὑπὲρ αὐτῶν βουλ. καὶ προΐστασθαι ἑαυτῶν ἐπιθυμοῦσι, καὶ τὰς ἐλπ. Cæterùm retinendo lectionem noſtram, & ſubaudiendo verbum quale dixi, malim γε quàm τε poſt προΐστασθαι. *H. Steph.*

κθ'. Οἱ δὲ μὴ εἰδότες ἃ ποιοῦσι, κακῶς δὲ αἱρούμενοι, καὶ οἷς ἂν ἐπιχειρήσωσιν ἀποτυγχάνοντες, οὐ μόνον ἐν αὐτοῖς τούτοις ζημιοῦνταί τε καὶ κολάζονται, ἀλλὰ καὶ ἀδοξοῦσι διὰ ταῦτα, καὶ καταγέλαστοι γίγνονται, καὶ καταφρονούμενοι, καὶ ἀτιμαζόμενοι ζῶσιν. ὁρᾷς δὲ καὶ τῶν πόλεων ὅτι ὅσαι ἐὰν ἀγνοήσασαι τὴν ἑαυτῶν δύναμιν κρείττοσι πολεμήσωσιν, αἱ μὲν ἀνάστατοι γίγνονται, αἱ δὲ ἐξ ἐλευθέρων δοῦλαι.

λ'. Καὶ ὁ Εὐθύδημος, Ὡς πάνυ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, ἔφη, περὶ πολλοῦ ποιητέον εἶναι τὸ ἑαυτὸν γιγνώσκειν, οὕτως ἴσθι· ὁπόθεν δὲ χρὴ ἄρξασθαι ἐπισκοπεῖν ἑαυτὸν, τοῦτο, πρός σε ἀποβλέπω, εἴ μοι ἐθελήσαις ἂν ἐξηγήσασθαι.

λα'. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὰ μὲν ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ ὁποῖά ἐστι, πάντως που γιγνώσκεις. Μὴ Δί', ἔφη· εἰ γὰρ μηδὲ ταῦτα οἶδα, καὶ τῶν ἀνδραπόδων φαυλότερος ἂν εἴην. Ἴθι δὲ, ἔφη, καὶ ἐμοὶ ἐξήγησαι αὐτά. Ἀλλ' οὐ

29. Qui verò nesciunt quæ agant, & eligunt malè, posteaquam iis, quæ moliti sunt, frustrantur, non eâ duntaxat ratione damno quodam ac pœnâ multantur, sed etiam inglorii & ridiculi fiunt; & spreti dedecoreque notati vivunt. Vides etiam civitates, quotquot ignorantes vires suas bellum adversus potentiores suscipiunt, partim prorsus everti, partim ex liberis in servitutem redigi.

30. Tum Euthydemus, Velim scias, inquit, mi Socrates, hoc, Seipsum noscere, prorsus magni mihi faciendum videri: verùm unde cognoscendi sui sit faciendum initium, ad te aspicio si id mihi velis exponere.

31. Nôsti tu omninò, inquit Socrates, qualia sint tum quæ bona tum quæ mala sunt. Profectò, ait: vel ipsis enim mancipiis vilior essem, si hæc ignorarem. Age verò, inquit, mihi quoque illa exponito. Id quidem difficile

χαλεπὸν, ἔφη. πρῶτον μὲν γὰρ, [1] αὐτὸ τὸ ὑγιαίνειν ἀγαθὸν εἶναι νομίζω, τὸ δὲ νοσεῖν, κακόν. ἔπειτα, τὰ αἴτια ἑκατέρου αὐτῶν, καὶ ποτὰ, καὶ βρωτὰ, καὶ ἐπιτηδεύματα, τὰ μὲν πρὸς τὸ ὑγιαίνειν φέροντα, ἀγαθά. τὰ δὲ πρὸς τὸ νοσεῖν, κακά.

λβ΄. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ τὸ ὑγιαίνειν καὶ τὸ νοσεῖν, ὅταν μὲν ἀγαθοῦ τινος αἴτια γίγνηται, ἀγαθὰ ἂν εἴη· ὅταν δὲ κακοῦ, κακά. Πότε δ' ἂν, ἔφη, τὸ μὲν ὑγιαίνειν κακοῦ αἴτιον γένοιτο, τὸ δὲ νοσεῖν, ἀγαθοῦ; Οταν νὴ Δί', ἔφη, στρατείας τε αἰσχρᾶς, καὶ ναυτιλίας βλαβερᾶς, καὶ ἄλλων πολλῶν τοιούτων οἱ μὲν διὰ ῥώμην μετασχόντες ἀπόλωνται, οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν ἀπολειφθέντες σωθῶσιν. Αληθῆ λέγεις· ἀλλ' ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι καὶ τῶν ὠφελίμων οἱ μὲν διὰ ῥώμην μετέχουσιν, οἱ δὲ δι'

non eſt, inquit (*Euthydemus.*) Primò, ipſum rectè valere, bonum eſſe arbitror; morbo autem laborare, malum. Deinde, quæ horum utriuſque cauſæ ſunt, potus, cibi, ſtudia, ſiqua rectam ad valetudinem conferunt, bona ſunt: quæ verò ad ægrotationem, mala.

32. Ergo, inquit (*Socrates,*) tum rectè valere, tum ægrotare, quum quidem boni alicujus cauſa ſunt, bona fuerint ſcilicet: quum verò mali, mala. At quando, ait (*Euthydemus,*) rectè quidem valere mali alicujus cauſa eſſe poſſit, ægrotare verò boni? Tum profectò, inquit, quum qui vel militiæ turpi, vel navigationi damnoſæ, vel aliis pleriſque talibus ob robur interſunt, pereant; alii verò, qui propter imbecillitatem abſunt, incolumes evadunt. Verè dicis: ſed vides, inquit, etiam nonnullos ob robur utilibus intereſſe, quum alii propter

1 Vulgò *αὐτὸν*, pro quo alii libri *αὐτὸ*, alii *αὖ τὸ* habent; unde *Stephanus* colligebat legendum, *αὐτὸ τὸ ὑγιαίνειν*: quod cum Cl. *Wells* recipiendum putavimus. *Erneſt.*

ἀσθένειαν ἀπολείπονται. Ταῦτα οὖν, ἔφη, ποτὲ μὲν ὠφελοῦντα, ποτὲ δὲ βλάπτοντα, οὐ μᾶλλον ἀγαθὰ ἢ κακά ἐστιν. Οὐδὲν μὰ Δία φαίνεται, κατά γε τοῦτον τὸν λόγον.

λγ΄. Ἀλλ' ἥ γέ τοι σοφία, ὦ Σώκρατες, ἀναμφισβητήτως ἀγαθόν ἐστιν. ποῖον γὰρ ἄν τις πρᾶγμα οὐ βέλτιον πράττοι σοφὸς ὤν, ἢ ἀμαθής; Τί δέ; τὸν Δαίδαλον, ἔφη, οὐκ ἀκήκοας, ὅτι ληφθεὶς [1] ὑπὸ Μίνω διὰ τὴν σοφίαν, ἠναγκάζετο ἐκείνῳ δουλεύειν, καὶ τῆς πατρίδος ἅμα καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐστερήθη, καὶ ἐπιχειρῶν ἀποδιδράσκειν μετὰ τοῦ υἱοῦ, τόν τε παῖδα ἀπώλεσε, καὶ αὐτὸς οὐκ ἠδυνήθη σωθῆναι, ἀλλ' ἀπενεχθεὶς εἰς τοὺς βαρβάρους, πάλιν ἐκεῖ ἐδούλευε; Λέγεται νὴ Δί', ἔφη, ταῦτα. Τὰ δὲ Παλαμήδους οὐκ ἀκήκοας πάθη; τοῦτον γὰρ δὴ πάντες ὑμνοῦσιν, ὡς [2] διὰ σοφίαν

imbecillitatem abſint. Ergo hæc, ait, quum nunc proſint, nunc noceant, non magis bona quàm mala ſunt. Non profectò apparet, ait, ſecundum hanc quidem rationem.

33. Sed tamen ſapientia, mi Socrates, haud dubiè bonum eſt. Non quale tandem negotium non melius efficiat ſapiens, quàm rudis? Quid verò? non audiſti, inquit (*Socrates*,) Dædalum à Minoë ob ſapientiam captum ſervitutem ſervire coactum fuiſſe, tum patriâ tum libertate orbatum; quumque aufugere cum filio conaretur, filium amiſiſſe, ac ne ipſum quidem ſalvum elabi potuiſſe; ſed ad barbaros delatum, rurſus ibidem ſerviiſſe? Dicuntur illa ſanè, inquit. At Palamedis calamitates non audiſti? Hunc enim prædicant omnes, ob ſapientiam

---

1 Vide *Ovidii* Metamorph. lib. 8. fab. 3.

2 *Palamedes* fuit heroum omnium ſagaciſſimus; ac ſecundum *Plinium* lib. 7. c. 56. ordinem exercitûs, ſigni dationem, teſſeras, vigilias

φθονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως ἀπώλετο. Λέγεται καὶ ταῦτα, ἔφη. Ἄλλους δὲ πόσους οἴει διὰ σοφίαν ἀναρπάστους πρὸς [1] βασιλέα γεγονέναι, καὶ ἐκεῖ δουλεύειν;

λδ'. Κινδυνεύει, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀναμφιλογώτατον ἀγαθὸν εἶναι τὸ εὐδαιμονεῖν. Εἴγε μή τις αὐτό, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἐξ ἀμφιλόγων ἀγαθῶν συντιθείη. Τί δ' ἄν, ἔφη, τῶν εὐδαιμονικῶν ἀμφίλογον εἴη; Οὐδέν, ἔφη· εἴγε μὴ προσθήσομεν αὐτῷ κάλλος, ἢ ἰσχύν, ἢ πλοῦτον, ἢ δόξαν, ἢ καί τι ἄλλο τῶν

Ulyssi invisum periisse. Id etiam fertur, ait. Quot item alios existimas ob sapientiam abreptos ad regem esse, atque istic servire?

34. Videtur, mi Socrates, ait, felicitas bonum esse indubium. Nisi quis, inquit, mi Euthydeme, ex dubiis eam bonis componat. Quid autem, ait, dubium esse possit inter illa, quæ ad felicitatem pertinent? Nihil, inquit; modò non addamus ei pulchritudinem, vel robur, vel opes, vel gloriam, vel quid aliud ejus-

---

invenit. Certum est literas θ, φ, χ, ab eo inventas fuisse. Sapientiam ejus præterea collige ex *Euripide* in *Palamede*. *Palamedis* autem elogia nemo latius persequitur *Philostrato*; à quo dicitur φρονιμώτατος ἀνθρώπων, *hominum prudentissimus*; ab eodem etiam θεῖος, *divinus*, dicitur. Adeo subtili fuit ingenio, ut *Ulyssem*, insaniam simulantem, ne ad Bellum *Trojanum* proficisceretur, detegere potuerit: quâ de causâ *Palamedes* φθονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως ἀπώλετο. Cujus etiam mentionem fecit *Virgilius* Æn. lib. 2. 90.

——Invidiâ postquam pellacis Ulyssei
(Haud ignota loquor) superis concessit ab oris.

Ad quem locum vide *Servii* commentarium. *Dictys* quoque *invidiam* nominat, hâc de re loquens. *Philostratus* in Heroicis βασκαίνοντα vocat *Ulyssem*, ubi se incitavit contra *Palamedem*: & in alio loco ἐραστὴν φθόνου.

1 Nempe *Persiæ*, quem *Græci* βασιλέα simpliciter appellant; quod quia satis notum est, non opus est pluribus probari. *Ernest.*

τοιούτων. Ἀλλὰ, νὴ Δία, προσθήσομεν, ἔφη· πῶς γὰρ ἄν τις ἄνευ τούτων εὐδαιμονοίη;

λε΄. Νὴ Δί', ἔφη, προσθήσομεν ἄρα, ἐξ ὧν πολλὰ καὶ χαλεπὰ συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις. πολλοὶ μὲν γὰρ διὰ τὸ κάλλος ὑπὸ τῶν ἐπὶ τοῖς ὡραίοις παρακεκινηκότων διαφθείρονται· πολλοὶ δὲ διὰ τὴν ἰσχὺν μείζοσιν ἔργοις ἐπιχειροῦντες, οὐ μικροῖς κακοῖς περιπίπτουσι· πολλοὶ δὲ διὰ τὸν πλοῦτον διαθρυπτόμενοί τε καὶ ἐπιβουλευόμενοι ἀπόλλυνται· πολλοὶ δὲ διὰ δόξαν καὶ πολιτικὴν δύναμιν μεγάλα κακὰ πεπόνθασιν.

λϛ΄. Ἀλλὰ μὴν, ἔφη, εἴγε μηδὲ τὸ εὐδαιμονεῖν ἐπαινῶν ὀρθῶς λέγω, ὁμολογῶ μηδ' ὅ, τι πρὸς τοὺς θεοὺς εὔχεσθαι χρὴ, εἰδέναι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἴσως διὰ τὸ σφόδρα πιστεύειν εἰδέναι, οὐδ' ἔσκεψαι. ἐπεὶ δὲ πόλεως δη-

modi. At verò, ait, hæc addemus profectò: nam quî possit absque his beatus aliquis esse?

35. Addemus illa sane, inquit (*Socrates*,) ob quæ multa, eaque gravia hominibus accidunt. Multi enim ob pulchritudinem ab iis violantur, qui erga elegantes incitantur: multi ob robur suum majora quædam aggressi opera, non exiguas in calamitates incidunt: multi propter opes emolliti deliciis, ac insidiis petiti, pereunt: multi ob gloriam potentiamque in republicâ, magna sunt mala perpessi.

36. Enimvero, ait, si nec felicitatem ipsam laudans, rectè dico; fateor me ne id quidem, quod precibus petendum à Diis sit, nôsse. Fortasse tu hæc, ait Socrates, non considerâsti, propterea quòd omninò scire te illa crederes. Quia verò te paras, ut civitati præsis, in

μοκρατουμένης παρασκευάζῃ προεστάναι, δῆλον ὅτι δημοκρατίαν γε οἶσθα, τί ἐστι. Πάντως δήπου, ἔφη.

λζ'. Δοκεῖς οὖν σοι δυνατὸν εἶναι, δημοκρατίαν εἰδέναι, μὴ εἰδότα δῆμον; Μὰ Δί', οὐκ ἔμοιγε. Καὶ τί νομίζεις δῆμον εἶναι; Τοὺς πένητας τῶν πολιτῶν ἔγωγε. Καὶ τοὺς πένητας ἄρα οἶσθα; Πῶς γὰρ οὔ; Ἆρ' οὖν καὶ τοὺς πλουσίους οἶσθα; [1] Οὐδέν δὲ ἧττον, ἢ καὶ τοὺς πένητας. Ποίους δὲ πένητας, καὶ ποίους πλουσίους καλεῖς; Τοὺς μὲν, οἶμαι, μὴ ἱκανὰ ἔχοντας, εἰς ἃ δεῖ [2] τελεῖν, πένητας· τοὺς δὲ πλείω τῶν ἱκανῶν, πλουσίους.

λη'. Καταμεμάθηκας οὖν, ὅτι ἐνίοις μὲν πάνυ ὀλίγα ἔχουσιν οὐ μόνον ἀρκεῖ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ περιποιοῦνται ἀπ' αὐτῶν, ἐνίοις δὲ πάνυ πολλὰ οὐχ ἱκανά ἐστι; Καὶ νὴ Δί', ἔφη ὁ Εὐθύ-

quâ populus dominatur, haud dubiè quid dominatus popularis ſit, nôſti. Omninò, ait.

37. Ergone putas ſcire te, quid populi ſit dominatus, ſi neſcias, quid populus ſit? Minimè, inquit. Et quid putas eſſe populum? Equidem cives pauperes. Et pauperes igitur nôſti? Quî non? Ergo etiam nôſti divites? Nihilo minus quàm pauperes. Quales autem pauperes, & quales appellas divites? Pauperes arbitror eſſe, quibus non ſuppetit ſumptus, quem facere neceſſe eſt: at quibus plus, quàm ſatis eſt, ſuppetit, divites.

38. Ergone unquam animadvertiſti, nonnullis qui admodum pauca poſſident, non ſolum ea ipſa ſufficere, ſed alia quoque de his acquirere; quum aliis etiam admodum multa non ſufficiant? Ita eſt profectò, ait Euthy-

---

1 *Stobæus* habet οὐδὲν γε ἧττον.

2 Τελεῖν pro ἀναλίσκειν. Sic etiam τέλος de impenſâ dicitur. Schol. *Thucyd.* ad I. 10. πολυτελέσι, πολυδαπάνοις. τέλος γὰρ τὸ ἀνάλωμα. item VI. 16. τοῖς ἰδίοις τέλεσι, δαπάναις. *Erneſt.*

δῆμος· ὀρθῶς γάρ με ἀναμιμνήσκεις. οἶδα γὰρ καὶ τυράννους τινάς, οἳ δι' ἔνδειαν, ὥσπερ οἱ ἀπορώτατοι, ἀναγκάζονται ἀδικεῖν.

λθ'. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἴγε ταῦτα οὕτως ἔχει, τοὺς μὲν τυράννους εἰς τὸν δῆμον θήσομεν, τοὺς δὲ ὀλίγα κεκτημένους, ἐὰν οἰκονομικοὶ ὦσιν, εἰς τοὺς πλουσίους. καὶ ὁ Εὐθύδημος ἔφη, Ἀναγκάζει με καὶ ταῦτα ὁμολογεῖν δηλονότι ἡ ἐμὴ φαυλότης, καὶ φροντίζω μὴ κράτιστον ᾖ μοι, σιγᾶν· κινδυνεύω γὰρ ἁπλῶς οὐδὲν εἰδέναι. Καὶ πάνυ ἀθύμως ἔχων ἀπῆλθε, καὶ καταφρονήσας ἑαυτοῦ, καὶ νομίσας τῷ ὄντι ἀνδράποδον εἶναι.

μ'. Πολλοὶ μὲν οὖν τῶν [1] οὕτω διατεθέντων ὑπὸ Σωκράτους οὐκέτι αὐτῷ προσῄεσαν, οὓς καὶ βλακωτέρους ἐνό-

demus: nam rectè me mones. Etenim quosdam tyrannos quoque novi, qui ob inopiam, perinde ac maximè egeni, injuftè coguntur agere.

39. Ergo fi hæc, inquit Socrates, ita fe habent, tyrannos quidem inter populum, eos autem qui pauca poffident, fi modo rei familiaris adminiftrandæ periti fuerint, inter opulentos ponemus. Etiam id fateri me, ait Euthydemus, ftupiditas mea cogit; adeoque jam cogito, optimumne fuerit, me filere: nam fimpliciter metuo, ne nihil fciam. Itaque animo valde dejectus abiit, quum quidem & contemneret feipfum, & reâpfe mancipium fe effe crederet.

40. Ac multi quidem hoc modo habiti à Socrate, non ampliùs eum conveniebant, quos etiam ftolidiores effe pu-

1 Senfus eft: *Qui eò redacti erant à Socrate, ut de fe aliter, quàm antea, exiftimarent, &, quàm nihil fcirent, intelligerent.*

μιζεν. ὁ δ' Εὐθύδημος ὑπέλαβεν οὐκ ἂν ἄλλως ἀνὴρ ἀξιόλογος γενέσθαι, εἰ μὴ ὅτι μάλιστα Σωκράτει συνείη· καὶ οὐκ ἀπελείπετο ἔτι αὐτοῦ, εἰ μή τι ἀναγκαῖον εἴη· ἔνια δὲ καὶ ἐμιμεῖτο ὧν ἐκεῖνος ἐπιτήδευεν· ὁ δ' ὡς ἔγνω αὐτὸν οὕτως ἔχοντα, ἥκιστα μὲν διετάραττεν, ἁπλούστατα δὲ καὶ σαφέστατα ἐξηγεῖτο, ἅ τε ἐνόμιζεν εἰδέναι δεῖν, καὶ ἐπιτηδεύειν κράτιστα εἶναι.

Κ Ε Φ. γ'.

ΤΟ μὲν οὖν [1] λεκτικοὺς, καὶ πρακτικοὺς, καὶ μηχανικοὺς γίγνεσθαι τοὺς συνόντας οὐκ ἔσπευδεν, ἀλ-

tabat. Verum Euthydemus non aliâ ſe ratione hominem frugi poſſe fieri arbitrabatur, quàm ſi cum Socrate frequentiſſimè verſaretur: neque ampliùs ab ipſo poterat abeſſe, niſi quid rei neceſſariæ impediret: quinetiam quædam ipſius inſtituta imitabatur. Itaque Socrates, qui eum ſic affectum eſſe animadverteret, minimè ipſum perturbabat; ſed quàm ſimpliciſſimè & clariſſimè exponebat, quæ putabat eum ſcire debere; & quibus operam dare, eſſe optimum.

C A P. III.

Hominibus Deos conſulere, & propterea colendos eſſe.

NON ille quidem familiares ſuos dicendi, agendi, ingenioſè machinandi aliquid peritos efficere feſtina-

1 Λεκτικοὺς eſt è certiſſimâ *Steph.* emendatione, quam & *Wells* recepit. Delta & Lambda in *Xenophontis* libris confundi, docet ad h. l. *Stephanus.* Nec in aliis libris rara eſt. Apud *Callimachum*, quod maximè huc pertinet, in H, in L. P. 116. confundunt libri, δέξεται & λέξεται. vid. *Car. Sigonii* Emend. II. 56. λεκτικοὶ & πρακτικοὶ ſunt, qui ſæpè in his libris occurrunt δεινοὶ vel δυνατοὶ λέγειν τε καὶ πράττειν. *Erneſt.*

λὰ πρότερον τούτων ᾤετο χρῆναι σωφροσύνην αὐτοῖς ἐγγενέσθαι. τοὺς γὰρ ἄνευ τοῦ σωφρονεῖν ταῦτα δυναμένους, ἀδικωτέρους τε καὶ δυνατωτέρους κακουργεῖν ἐνόμιζεν εἶναι.

β΄. Πρῶτον μὲν δὴ περὶ θεοὺς ἐπειρᾶτο σώφρονας ποιεῖν τοὺς συνόντας. ἄλλοι μὲν οὖν αὐτῷ πρὸς ἄλλους οὕτως ὁμιλοῦντι παραγενόμενοι διηγοῦντο· ἐγὼ δὲ, ὅτε πρὸς Εὐθύδημον τοιάδε διελέγετο, παρεγενόμην.

γ΄. Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἤδη ποτέ σοι ἐπῆλθεν ἐνθυμηθῆναι, ὡς ἐπιμελῶς οἱ θεοὶ, ὧν οἱ ἄνθρωποι δέονται, κατεσκευάκασι; καὶ ὃς, Μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐκ ἔμοιγε. Ἀλλ' οἶσθά γ', ἔφη, ὅτι πρῶτον μὲν φωτὸς δεόμεθα, ὃ ἡμῖν οἱ θεοὶ παρέχουσι; Νὴ Δί', ἔφη· ὅ γ' εἰ μὴ εἴχομεν, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν ἦμεν, ἕνεκά γε τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἀναπαύσεώς γε δεομένοις ἡμῖν νύκτα παρέχου-

bat, ſed prius exiſtimabat oportere moderationem ipſis indi. Nam qui ſine modeſtiâ in rebus hujuſmodi valerent, eos & injuſtiores & ad nocendum magis inſtructos eſſe arbitrabatur.

2. Primum autem enitebatur hoc efficere, ut erga Deos ſe familiares ſui modeſtè gererent. Et alii quidem, quum ipſius ad alios ſermonibus intereſſent, eos expoſuerunt: ego verò aderam, quum ad Euthydemum hujuſmodi quædam differeret.

3. Dic mihi, mi Euthydeme, ait, venitnè tibi in mentem cogitare, quàm diligenter Dii paraverint ea quibus homines indigent? Et ille, Minimè profectò, ait, mihi. At nôſti, ait, primùm nos lucis egere, quam Dii nobis ſuppeditant? Profectò, inquit: quam niſi haberemus, oculos quod attinet, cæcis eſſemus ſimiles. Atqui quum quiete etiam indigeamus, noctem nobis largiuntur, com-

σι κάλλιστον ἀναπαυτήριον. Πάνυ γ', ἔφη, καὶ τοῦτο χάριτος ἄξιον.

δ'. Οὐκοῦν καὶ ἐπειδὰν ὁ μὲν ἥλιος φωτεινὸς ὢν τάς τε ὥρας τῆς ἡμέρας ἡμῖν καὶ τἆλλα πάντα σαφηνίζῃ, ἡ δὲ νύξ, διὰ τὸ σκοτεινὴ εἶναι, ἀσαφεστέρα ἐστίν· ἄστρα ἐν τῇ νυκτὶ ἀνέφηναν, ἃ ἡμῖν τὰς ὥρας τῆς νυκτὸς ἐμφανίζει, καὶ [1] διὰ τοῦτο πολλά, ὧν δεόμεθα, πράττομεν. Ἔστι ταῦτα, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν ἥ γε σελήνη οὐ μόνον τῆς νυκτός, ἀλλὰ καὶ τοῦ μηνὸς τὰ μέρη φανερὰ ἡμῖν ποιεῖ. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

ε'. Τὸ δ', ἐπεὶ τροφῆς δεόμεθα, ταύτην ἡμῖν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόναι, καὶ ὥρας ἁρμοττούσας πρὸς τοῦτο παρέχειν, αἳ ἡμῖν οὐ μόνον, ὧν δεόμεθα, πολλὰ καὶ παντοῖα παρασκευάζουσι, ἀλλὰ καὶ οἷς εὐφραινόμεθα; Πάνυ, ἔφη, καὶ ταῦτα φιλάνθρωπα.

modiſſimum quieſcendi tempus. Hoc etiam, inquit, omninò gratias meretur.

4. Quia verò Sol lucidus eſt, ac nobis horas diei, aliaque clarè demonſtrat; nox autem propter tenebras eſt obſcurior; aſtra noctu fecerunt apparere, quæ noctis horas nobis indicarent, quò fit, ut multa, quæ neceſſe ſit, perficiamus. Ita eſt, inquit. Enimvero Luna non ſolum noctis, ſed etiam menſis partes nobis patefacit. Omninò, ait.

5. Quid autem? quum nutrimento egeamus, quòd illud è terrâ nobis producant, & ad hoc anni tempora convenientia tribuant, quæ nobis non modò quibus indigemus multa atque omnimoda parant, ſed ea quoque quibus delectamur? Etiam hæc, inquit, magnæ ſunt Deorum erga homines benevolentiæ.

1 Senſus eſt: *Et hujus rei beneficio facere ſolemus vel poſſumus* ſcil. *facere licet.*

ϛ'. Τὸ δὲ καὶ ὕδωρ ἡμῖν παρέχειν οὕτω πολλοῦ ἄξιον, ὥστε καὶ φυτεύειν τε καὶ συναύξειν τῇ γῇ καὶ ταῖς ὥραις πάντα τὰ χρήσιμα ἡμῖν, συντρέφειν δὲ καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς, καὶ, μιγνύμενον πᾶσι τοῖς τρέφουσιν ἡμᾶς, εὐκατεργαστότερά τε, καὶ ὠφελιμώτερα, καὶ ἡδίω ποιεῖν αὐτά· καὶ, ἐπειδὰν πλείστου δεόμεθα τούτου, ἀφθονέστατον αὐτὸ παρέχειν ἡμῖν; Καὶ τοῦτο, ἔφη, προνοητικόν.

ζ'. Τὸ δὲ καὶ τὸ πῦρ πορίσαι ἡμῖν, ἐπίκουρον μὲν ψύχους, ἐπίκουρον δὲ σκότους, συνεργὸν πρὸς πᾶσαν τέχνην, καὶ πάντα ὅσα ὠφελείας ἕνεκα ἄνθρωποι κατασκευάζονται; ὡς γὰρ [1] συνελόντι εἰπεῖν, οὐδὲν ἀξιόλογον ἄνευ πυρὸς ἄνθρωποι τῶν πρὸς τὸν βίον χρησίμων κατασκευάζονται. Ὑπερβάλλει, ἔφη, καὶ τοῦτο φιλανθρωπίᾳ.

6. Quod item nobis aquam largiantur, rem adeo pretiofam, ut & producat & augeat unà cum terrâ & cum anni temporibus omnia, quæ nobis ufui funt; fimulque nos etiam alat, ac nutrimentis noftris omnibus admifta, faciat ut & confici ea facilius poffint, & utiliora fint & fuaviora: quodque maximâ nobis eandem copiâ largiantur, quum illâ plurimum egeamus? Hoc quoque, ait, providentiæ opus eft.

7. Quod item nobis ignem dederint, præfidium quoddam adverfus frigus & caliginem, omnibufque in opificiis, ac rebus cæteris, quas utilitatis causâ fufcipiunt homines, quafi quendam cooperatorem? Nam, ut fummatim dicam, rerum ad vitam utilium nihil homines, quod operæ pretium fit, abfque igne parare poffunt. Etiam hoc, inquit, benignitatis eft eximiæ.

1 Vide ad lib. III. 8, 10.

η'. Τὸ δὲ τὸν ἥλιον, ἐπειδὰν ἐν χειμῶνι τράπηται, προσιέναι τὰ μὲν ἁδρύνοντα, τὰ δὲ ξηραίνοντα, ὧν καιρὸς διελήλυθεν· καὶ ταῦτα διαπραξάμενον μηκέτι ἐγγυτέρω προσιέναι, ἀλλ' ἀποτρέπεσθαι, φυλαττόμενον μή τι ἡμᾶς μᾶλλον τοῦ δέοντος θερμαίνων βλάψῃ· καὶ ὅταν αὖ πάλιν ἀπιὼν γένηται, ἔνθα καὶ ἡμῖν δῆλόν ἐστιν, ὅτι, εἰ προσωτέρω ἄπεισιν, ἀποπαγησόμεθα ὑπὸ τοῦ ψύχους, πάλιν αὖ τρέπεσθαι καὶ προσχωρεῖν, καὶ ἐνταῦθα τοῦ οὐρανοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἔνθα ἂν μάλιστα ἡμᾶς ὠφελοίη; Νὴ τὸν Δί', ἔφη, καὶ ταῦτα παντάπασιν ἔοικεν ἀνθρώπων ἕνεκα [1] γιγνομένοις.

θ'. Τὸ δ' αὖ, (ἐπειδὰν καὶ τοῦτο φανερὸν, ὅτι οὐκ ἂν ὑπενέγκοιμεν οὔτε τὸ καῦμα, οὔτε τὸ ψύχος, εἰ ἐξαπίνης γίγνοιτο) οὕτω μὲν κατὰ μικρὸν προσιέναι τὸν ἥλιον, οὕτω δὲ κατὰ μικρὸν ἀπιέναι, ὥστε λανθάνειν ἡμᾶς εἰς ἑκάτερα τὰ ἰσχυρότατα

8. Quod item ſol, ubi in hyeme ſe convertit, accedendo hæc quidem maturat, illa verò exſiccat, quorum ſcilicet tempus præteriit; ac ubi id perfecit, non accedit propiùs, ſed avertit ſeſe, cavens ne ſupra modum nos calefaciendo lædat; ac quum eo receſſit, ubi nobis manifeſtum eſt, fore ut frigore congelaſceremus, ſi quidem abiret longiùs, ad eam cœli partem revertitur, ubi nobis plurimum prodeſt? Profectò, ait, etiam hæc omninò videntur hominum causâ fieri.

9. Quod item (quum manifeſtum ſit, non poſſe nos nec æſtum nec frigus tolerare, ſi repente illa exiſterent) ſol ita paulatim accedat, atque ita paulatim abſcedat, ut noſmet lateat ad utraque vehementiſſima jam

1 Vulg. γιγνόμενα. vid. I. c. 4. §. 6. v. ἔργῳ.

καθισταμένους; Ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ἤδη τοῦτο σκοπῶ, εἰ ἄρα τί ἐστι τοῖς θεοῖς [1] ἔργον, ἢ ἀνθρώπους θεραπεύειν. ἐκεῖνο δὲ μόνον ἐμποδίζει με, ὅτι καὶ τἄλλα ζῶα τούτων μετέχει.

ι'. Οὐ γὰρ καὶ τοῦτ', ἔφη ὁ Σωκράτης, φανερὸν, ὅτι καὶ ταῦτα ἀνθρώπων ἕνεκα γίγνεταί τε καὶ ἀνατρέφεται; τί γὰρ ἄλλο ζῶον αἰγῶν τε, καὶ ὑῶν, καὶ ἵππων, καὶ βοῶν, καὶ ὄνων, καὶ τῶν ἄλλων ζώων τοσαῦτα ἀγαθὰ ἀπολαύει, ὅσα ἄνθρωποι; ἐμοὶ μὲν γὰρ [2] δοκεῖ πλείω τῶν φυτῶν. τρέφονται γοῦν, καὶ χρηματίζονται οὐδὲν ἧττον ἀπὸ τούτων, ἢ ἀπ' ἐκείνων. πολὺ δὲ γένος ἀνθρώπων τοῖς μὲν ἐκ τῆς γῆς φυομένοις εἰς τροφὴν οὐ χρῶνται, ἀπὸ δὲ βοσκημάτων γάλακτι, καὶ τυρῷ,

conſtitutos? Ego quidem hoc ipſum, ait Euthydemus, modò conſidero, aliudne quippiam Diis ſit negotium, quàm ut hominibus inſerviant. Nam illud ſolum mihi eſt impedimento, quòd hæc animalibus etiam cæteris communia ſint.

10. An verò non perſpicuum eſt, ait Socrates, etiam animalia hominum causâ naſci ac nutriri? Quod enim aliud animal tot commoda percipit ex capris, ſuibus, equis, bobus, aſinis, animalibus cæteris, quot homines? Mihi quidem certe videtur plura, quàm de plantis. Nam & aluntur, & rem faciunt non minus de animalibus, quàm plantis. Etiam magna pars hominum naſcentibus è terrâ non utitur ad cibum, ſed pecudum lacte, caſeo,

---

1 Intell. ἄλλο.

2 *Mihi videntur homines plura ex animalibus commoda, quàm è plantis capere.* δοκεῖ, intell. ἄνθρωπος. Eſt autem ἀνακολούθως pro δοκοῦσιν, quod proximè præcedens ἄνθρωποι requirit. *Erneſt.*

καὶ κρέασι τρεφόμενοι ζῶσιν. πάντες δὲ τιθασεύοντες καὶ δαμάζοντες τὰ χρήσιμα τῶν ζώων, εἴς τε πόλεμον καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ συνεργοῖς χρῶνται. Ὁμογνωμονῶ σοι καὶ τοῦτ', ἔφη. ὁρῶ γὰρ αὐτῶν καὶ τὰ πολὺ ἰσχυρότερα ἡμῶν, οὕτως ὑποχείρια γιγνόμενα τοῖς ἀνθρώποις, ὥστε χρῆσθαι αὐτοῖς ὅ, τι ἂν βούλωνται.

ια'. Τὸ δ' (ἐπειδὴ πολλὰ μὲν καλὰ καὶ ὠφέλιμα, διαφέροντα δὲ ἀλλήλων ἐστὶ) προσθεῖναι τοῖς ἀνθρώποις αἰσθήσεις ἁρμοττούσας πρὸς ἕκαστα, δι' ὧν ἀπολαύομεν πάντων τῶν ἀγαθῶν· τὸ δὲ, καὶ λογισμὸν ἡμῖν ἐμφῦσαι, ᾧ, περὶ ὧν αἰσθανόμεθα, λογιζόμενοί τε καὶ μνημονεύοντες, καταμανθάνομεν ὅπῃ ἕκαστα συμφέρει, καὶ πολλὰ μηχανώμεθα, δι' ὧν τῶν τε ἀγαθῶν ἀπολαύομεν, καὶ τὰ κακὰ ἀλεξόμεθα. τὸ δὲ καὶ ἑρμηνείαν δοῦναι, δι' ἧς πάντων τῶν ἀγαθῶν μεταδίδομέν τε ἀλλήλοις διδάσκοντες, καὶ κοινωνοῦμεν, καὶ νόμους

carnibus nutriti vivunt. Præterea cicuratis ac domitis utilibus animalibus omnes ad bellum aliaque multa utuntur, veluti coadjutoribus. In hoc etiam assentior tibi, ait. Nam inter ea video quædam longè nobis fortiora, tamen adeo subjecta hominibus effici, ut eis quamcunque ad rem velint, utantur.

11. Quod item *Dii* (quum multa sint pulchra & utilia, sed inter se diversa) sensus hominibus addiderint ad singula congruentes, per quos bonis omnibus fruimur: Item quod rationem nobis à naturâ concesserint, quâ, de rebus sensilibus ratiocinando & reminiscendo, discimus, ad quæ singula conducant, multaque molimur, per quæ bonis fruamur, & mala depellamus: Quod interpretandi facultatem largiti sint, per quam invicem omnia bona inter nos docendo communicamus, & leges

τιθέμεθα, καὶ πολιτευόμεθα. Παντάπασιν ἐοίκασιν, ὦ Σώκρατες, οἱ θεοὶ πολλὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι.

ιβ'. Τὸ δὲ, καὶ εἰ ἀδυνατοῦμεν τὰ συμφέροντα προνοεῖσθαι ὑπὲρ τῶν μελλόντων, ταύτῃ αὐτοὺς ἡμῖν συνεργεῖν, διὰ μαντικῆς τοῖς πυνθανομένοις φράζοντας τὰ ἀποβησόμενα, καὶ διδάσκοντας, ᾗ ἂν ἄριστα γίγνοιντο. Σοὶ δ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐοίκασιν ἔτι φιλικώτερον ἢ τοῖς ἄλλοις χρῆσθαι, εἴγε μηδὲ ἐπερωτώμενοι ὑπὸ σοῦ προσημαίνουσί σοι, ἅ τε χρὴ ποιεῖν, καὶ ἃ μή.

ιγ'. Ὅτι δέ γε ἀληθῆ λέγω, καὶ σὺ γνώσῃ, ἂν μὴ ἀναμένῃς, ἕως ἂν [1] τὰς μορφὰς τῶν θεῶν ἴδῃς, ἀλλ' ἐξαρκῇ

ferimus, & rempublicam adminiſtramus. Omninò videntur, mi Socrates, valdè Dii de hominibus eſſe ſolliciti.

12. Quum verò nobis in futurum utilia proſpicere non poſſumus, quòd ipſi nos in hoc ita juvent, ut per divinationem conſulentibus futura indicent, & quo pacto fiant optimè, doceant. Te quidem, ait, mi Socrates, etiam familiariùs uti videntur, quàm cæteris, quando tibi, nè quidem interrogati, ſignificant, quid vel faciendum vel non faciendum ſit.

13. At verum me dicere etiam tu intelliges, ſi non exſpectaveris, donec Deorum formas intuearis; ſed ſuffece-

1 "*Xenophon* paucioribus verbis eadem ferè peccat: facit enim in "iis, quæ à *Socrate* dicta retulit, *Socratem* diſputantem formam Dei "quæri non oportere: eundemque ſolem, & animum Deum dicere: "& modò unum, tum autem plures Deos: quæ ſunt iiſdem in erratis "ferè, quibus, ea, quæ de *Platone* diximus. *Cicer. de N. D. lib.* 1. "*ſect.* 12.

σοι, [1] τὰ ἔργα αὐτῶν ὁρῶντι, σέβεσθαι καὶ τιμᾶν τοὺς θεούς. ἐννοεῖς δ᾽, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ οὕτως ὑποδεικνύουσιν. οἵ τε γὰρ ἄλλοι ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ διδόντες, οὐδὲν τούτων εἰς τὸ ἐμφανὲς ἰόντες διδόασιν, καὶ [2] Ὁ τὸν ὅλον κόσμον συντάττων τε καὶ συνέχων, ἐν ᾧ πάντα καλὰ καὶ ἀγαθά ἐστι, καὶ ἀεὶ μὲν χρωμένοις ἀτριβῆ τε, καὶ ὑγιᾶ, καὶ [3] ἀγήρατον παρέχων, θᾶττον δὲ νοήματος ἀναμαρτήτως ὑπηρετοῦντα, οὗτος τὰ μέγιστα μὲν πράττων ὁρᾶται, τάδε δὲ οἰκονομῶν ἀόρατος ἡμῖν ἐστιν.

ιδ΄. Ἐννοεῖ δὲ, ὅτι καὶ ὁ πᾶσι [4] φανερὸς δοκῶν εἶναι ἥ-

rit inſpicienti eorum opera, tum venerari tum honore proſequi Deos. Cogita etiam Deos ipſos ita ſe nobis oſtendere. Nam & Dii cæteri, quum bona nobis largiantur, nihil horum ita largiuntur, ut in apertum prodeant; & IS, qui mundum univerſum compoſuit & continet, in quo pulchra & bona omnia ſunt, quique utentibus eo ſemper expertem detrimenti, & morbi, & ſenectutis exhibet; atque etiam cogitatione celerius obſequentem ſine ullo errore; is (*inquam*) maxima quæque facere conſpicitur, hoc tamen univerſum gubernans, cerni non poteſt.

14. Conſidera etiam, quod ſol, quum omnibus conſpi-

---

1 Confer Epiſt. ad *Rom.* c. 1. v. 12.

2 Scil. θεὸς.

3 Ex emendatione *Steph.* pro ἀγήρατα. Recepit etiam *Wells.* pro ὑγιῆ autem, poſui ὑγιᾶ, quod pro variante lectione reperi. Nam ſic etiam eſt alio hujus libri loco, & eſt, auctoribus *Thomâ Magiſtro* aliiſque Grammaticis, magis Atticum quàm ὑγιῆ. Sic reperies etiam apud *Thucydidem* & alios ſcriptores. III. 1, 11. ἐνδεᾶ. *Erneſt.* vide tamen quæ ſcripſit hoc de loco vir erud. *Hutch.* ad K. Π. lib. 8. p. 507. 8vo.

4 Conſule *Clement. in protrep.* p. 21. Ὁ γοῦν τὰ πάντα σείων καὶ ἀτρεμίζων, ὡς μὲν μέγας τις καὶ δυνατὸς, φανερός· ὁποῖος δὲ τις μορφὴν, ἀφανής·

λιος, οὐκ ἐπιτρέπει τοῖς ἀνθρώποις ἑαυτὸν ἀκριβῶς ὁρᾷν, ἀλλ' ἐάν τις αὐτὸν ἀναιδῶς ἐγχειρῇ θεᾶσθαι, τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται. καὶ τοὺς [1] ὑπηρέτας δὲ τῶν θεῶν εὑρήσεις ἀφανεῖς ὄντας. κεραυνός τε γὰρ ὅτι μὲν ἄνωθεν ἀφίεται δῆλον, καὶ ὅτι οἷς ἂν ἐντύχῃ, πάντων κρατεῖ· ὁρᾶται δ' οὔτ' ἐπιὼν, οὔτε κατασκήψας, οὔτε ἀπιών. [2] καὶ ἄνεμοι αὐτοὶ μὲν οὐχ ὁρῶνται, ἃ δὲ ποιοῦσι, φανερὰ ἡμῖν ἐστι, καὶ προσιόντων αὐτῶν αἰσθανόμεθα. ἀλλὰ μὴν καὶ ἀνθρώπου γε ψυχὴ, (εἴπερ τι καὶ ἄλλο τῶν ἀνθρωπίνων) [3] τοῦ θείου μετέχει. ὅτι μὲν γὰρ βασιλεύει ἐν ἡμῖν, φανερόν· ὁρᾶται

cuus esse videatur, non permittat hominibus, uti se accuratè aspiciant; sed siquis impudenter spectare conetur, visum adimat. Sed & Deorum ministros conspici non posse reperies. Nam fulmen desuper demitti patet; & omnia, in quæ incidit, vincere: non tamen vel quum accedit, vel quum ferit, vel quum recedit, cernitur. Nec venti videntur, quanquam eorum effecta nobis conspicua sint; & accedentes eos sentiamus. Quinetiam (siquid rerum humanarum aliud) anima hominis certe de divinâ naturâ participat. Patet enim hanc in nobis imperare; nec

---

οὐδὲ μὲν ὁ παμφάνης δοκῶν εἶναι ἥλιος, οὐδ' αὐτὸς ἔοικεν ὁρᾷν αὐτὸν ἐπιτρέπειν· ἀλλ' ἤν τις ἀναιδῶς αὐτὸν θεάσηται. τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται. vide *Euseb. præpar. Evang.* lib. 13. c. 13. p. 678. Ast hic & apud omnes legendum esse voluit Cl. *Davisius*, Παμφανὴς δοκῶν &c. ut habet *Cyrillus* contra *Julianum* lib. 1. p. 32. vid. Not. ad N. D. lib. 1. sect. 12.

1 Eodem modo sacri libri fulmina, & ventos appellant ministros Dei. *Psal.* 148. ver. 8. Πῦρ, χάλαζα, χιὼν, κρύσταλλος, πνεῦμα καταιγίδος, τὰ ποιοῦντα τὸν λόγον αὐτοῦ.

2 Cum his verbis illud *Evangelistæ* conferre libet, *Joh.* 3. 8. τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει &c.

3 *Humanus animus ex divina mente decerptus cum alio nullo nisi cum ipso Deo, si hoc fas est dictu, comparari potest.* Cic. Tusc. 5. 38. *Horatius* vocat etiam animam, *Divinæ particulam auræ.* Hanc certè opinionem Ethnici sacris fontibus hauserunt, vid. *Genes.* c. 2.

ἢ οὐδ' αὐτή. ἃ χρὴ κατανοοῦντα μὴ καταφρονεῖν τῶν ἀοράτων, ἀλλ' ἐκ τῶν γινομένων τὴν δύναμιν αὐτῶν καταμανθάνοντα, τιμᾶν τὸ δαιμόνιον.

ιε'. Ἐγὼ μὲν, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ὅτι μὲν οὐδὲ μικρὸν ἀμελήσω τοῦ δαιμονίου, σαφῶς οἶδα. ἐκεῖνο δὲ ἀθυμῶ, ὅτι μοι δοκεῖ τὰς τῶν θεῶν εὐεργεσίας οὐδ' ἂν εἷς ποτε ἀνθρώπων ἀξίαις χάρισιν ἀμείβεσθαι.

ιϛ'. Ἀλλὰ μὴ τοῦτο ἀθύμει, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε. ὁρᾷς γὰρ, ὅτι ὁ ἐν Δελφοῖς θεὸς, ὅταν τις αὐτὸν ἐπερωτᾷ, πῶς ἂν τοῖς θεοῖς χαρίζοιτο, ἀποκρίνεται, [1] ΝΟΜῼ ΠΟΛΕΩΣ. νόμος δὲ δήπου πανταχοῦ ἐστι, κατὰ δύναμιν

tamen ipſa cernitur. Quæ conſiderantem te, nequaquam ea quæ cerni nequeant, contemnere decet; ſed ex iis quæ fiunt, eorum poteſtate animadversâ, numen ipſum honore proſequi.

15. Scio equidem me, ait Euthydemus, ne minimâ quidem in parte numen, mi Socrates, neglecturum: verùm id mihi moleſtum eſt, quòd nemo mihi hominum beneficia divina gratiis rependere meritis videatur.

16. Tibi verò, mi Euthydeme, ait, moleſtum hoc ne ſit. Vides enim Delphicum Deum interrogatum, quo pacto quis gratificari Diis poſſit, reſpondere, EX CIVITATIS INSTITUTO. Eſt autem inſtitutum hoc ubique, ut pro

1 *Cicero* de Legibus lib. 2. c. 16. Deinceps in lege eſt, ut de ritibus patriis colantur optimi: de quo, cum conſuluerunt Athenienſes Apollinem Pythium quas potiſſimùm religiones tenerunt, Oraculum editum eſt, *Eas, quæ eſſent in more majorum.* Vide ſis ſuprà *Mem.* lib. 1. c. 3. §. 1. ac *Ariſtotelem* in Rhetor. ad Alex. c 3. Huc pertinet illa *Draconis* lex apud *Porphyriam* de Abſt. 4. 22. θεοὺς τιμᾶν καὶ ἥρωας ἐγχωρίους ἐν κοινῷ ἑπομένους νόμοις πατρίοις &c. Sic legit *Daviſius*, non ἐμποίνοις, quæ nihili vox eſt.

ἱεροῖς θεοὺς ἀρέσκεσθαι. πῶς οὖν ἄν τις κάλλιον καὶ εὐσεβέστερον τιμῴη θεούς, ἤ, ὡς αὐτοὶ κελεύουσιν, οὕτω ποιῶν;

ιζ. Ἀλλὰ χρὴ τῆς μὲν δυνάμεως μηδὲν ὑφίεσθαι. ὅταν γάρ τις τοῦτο ποιῇ, φανερὸς δήπου ἐστὶ τότε οὐ τιμῶν θεούς. χρὴ οὖν μηδὲν ἐλλείποντα κατὰ δύναμιν τιμᾶν τοὺς θεούς, θαῤῥεῖν τε καὶ ἐλπίζειν τὰ μέγιστα ἀγαθά. οὐ γὰρ παρ' ἄλλων γ' ἄν τις μείζω ἐλπίζων σωφρονοίη, ἢ παρὰ τῶν τὰ μέγιστα ὠφελεῖν δυναμένων· οὐδ' ἂν ἄλλως μᾶλλον, ἢ εἰ τούτοις ἀρέσκοι· ἀρέσκοι δὲ πῶς ἂν μᾶλλον, ἢ εἰ ὡς μάλιστα πείθοιτο αὐτοῖς; Τοιαῦτα μέντοι λέγων τε καὶ αὐτὸς ποιῶν, εὐσεβεστέρους τε καὶ σωφρονεστέρους τοὺς συνόντας παρεσκεύαζεν.

facultatibus Dii ſacrificiis placentur. Quî ergo poſſit aliquis rectiùs & religioſiùs Deos honorare, quàm ſi ita agat, ut ipſimet jubent?

17. Sed de facultatibus minimè aliquid remittere oportet: nam quum aliquis hoc facit, non ſe Deos honorare declarat. Itaque nihil intermittentem Deos pro viribus honorare oportet, & confidenter bona maxima ſperare. Nemo enim mentis compos ab aliis majora ſperare poteſt, quàm ab iis qui plurimum prodeſſe poſſunt: nec aliâ potius ratione, quàm ſi eis placeat: & quo pacto magis placere poſſit, quàm ſi maximè ipſis obtemperet? Hæc tum dicens tum ipſe faciens, & religioſiores & modeſtiores reddebat familiares ſuos.

ΚΕΦ. δ'.

Ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ τοῦ δικαίου γε, οὐκ ἀπεκρύπτετο, ἣν εἶχε γνώμην, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἀπεδείκνυτο, ἰδίᾳ τε, πᾶσι νομίμως τε καὶ ὠφελίμως χρώμενος, καὶ κοινῇ, ἄρχουσί τε, ἃ οἱ νόμοι προστάττοιεν, πειθόμενος καὶ κατὰ πόλιν καὶ ἐν ταῖς στρατείαις οὕτως, ὥστε διάδηλος εἶναι παρὰ τοὺς ἄλλους εὐτακτῶν.

β'. Καὶ ὅτε ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιστάτης γενόμενος, οὐκ ἐπέτρεψε τῷ δήμῳ παρὰ τοὺς νόμους [1] ψηφίσασθαι, ἀλλὰ

CAP. IV.

De Justitiâ & Legibus naturalibus.

NEC de justitiâ quidem sententiam suam occultabat, sed eam reipsâ declarabat, quum privatim ac publicè erga omnes ex legum præscripto & utiliter se gereret, ac magistratibus, in iis quæ lex mandat, adeo tum domi tum militiæ pareret, ut supra cæteros eum se rectè atque ordine gerere palam esset.

2. Quinetiam ubi præses comitiorum factus est, non permisit plebi, ut præter leges suffragiis sententias ferret, sed

1 Vide lib. 1. c. 1. sect. 18. ubi ἐπιψηφίζειν est, *populi sententiam probare*, non quatenus suffragium suum populi suffragiis addit Ἐπιστάτης (quod ipsum quoque ἐπιψηφίζειν dici, non dubitare me sinunt loci quidam à *Valesio* ad *Harp*. p. 74. adducti) sed quatenus populum in suffragia mittit; quod *Socrates*, quia populi sententiam non probabat, nolebat facere. ἐπιψηφίζειν autem esse, *populo suffragii ferendi potestatem dare, populum in suffragia mittere*, hic locus probat. Nam quod lib. 1. c. 1. est ἐπεψήφισε, id hîc est, ἐπέτρεψε τῷ δήμῳ ψηφίσασθαι. Inter locos autem à *Valesio* l. c. allatos sunt quidam, in quibus eandem vim habet. Hanc vocabuli ἐπιψηφίζειν potestatem esse, videt etiam Cel. *Dorvilius* in Obs. Misc. Vol. 7. p. 5. *Ernest.*

σιὼ τοῖς νόμοις ἠναντιώθη τοιαύτῃ ὁρμῇ τοῦ δήμου, ἣν οὐκ ἂν οἶμαι ἄλλον οὐδένα ἄνθρωπον ὑπομεῖναι.

γʹ. Καὶ ὅτε οἱ Τριάκοντα προσέταττον αὐτῷ παρὰ τοὺς νόμους τι, οὐκ ἐπείθετο. τοῖς τε γὰρ νέοις ἀπαγορευόντων αὐτῶν μὴ διαλέγεσθαι, καὶ προσταξάντων ἐκείνῳ τε καὶ ἄλλοις τισὶ τῶν πολιτῶν ἀγαγεῖν τινα [1] ἐπὶ θανάτῳ, μόνος οὐκ ἐπείσθη, διὰ τὸ παρὰ τοὺς νόμους αὐτῷ προστάττεσθαι.

δʹ. Καὶ ὅτε τὴν [2] ὑπὸ Μελίτου [3] γραφὴν ἔφευγε, τῶν ἄλλων εἰωθότων ἐν τοῖς δικαστηρίοις πρὸς χάριν τε τοῖς δικασταῖς διαλέγεσθαι, καὶ κολακεύειν, καὶ δεῖσθαι παρὰ τοὺς νόμους, καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα πολλῶν πολλάκις ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἀφιε-

cum legibus tanto impetui plebis adverſatus eſt, quantum non puto ullum alium hominem toleraturum fuiſſe.

3. Quoties etiam Triginta viri contra leges aliquid ei præciperent, non obtemperabat. Nam quum edixiſſent, ne ad juvenes diſſereret, ac mandâſſent tum ipſi tum aliis quibuſdam civibus, ut quendam ad mortem adducerent, ſolus non paruit, propterea quòd contra leges mandaretur.

4. Quum itidem, accuſante Melito, reus ageretur, quanquam aliis in more ſit apud tribunalia Judicum in gratiam multa dicere, adulari, rogare præter leges, quibus ſane artibus multi multoties à Judicibus abſolvun-

1 Vide ad lib. I. 3. 5.

2 *Melitus*, Lari filius Athenienſis, orator. Hic *Socratem* accuſavit cum *Anyto*. Tragediarum & cantilenarum ſcriptor fuit. Utraſque verò infeliciter tentavit, ut videre eſt apud *Ariſtoph.* Ran. v. 1337. & *Suid.* in voc. Idem lapidibus ab Athenienſibus obrutus fuit.

3 De hâc phraſi γραφὴν φεύγειν v. ad lib. I. c. I. §. I. Sic *Demoſth.* pro Coron. Σεμνύνομαι, οὐ τῷ γραφὰς ἀποφυγεῖν.

μένων, ἐκεῖνος οὐδὲν ἠθέλησε τῶν εἰωθότων ἐν τῷ δικαστηρίῳ παρὰ τοὺς νόμους ποιῆσαι· ἀλλὰ ῥᾳδίως ἂν ἀφεθεὶς ὑπὸ τῶν δικαστῶν, εἰ καὶ μετρίως τι τούτων ἐποίησε, προείλετο μᾶλλον τοῖς νόμοις ἐμμένων ἀποθανεῖν, ἢ παρανομῶν ζῆν.

έ. Καὶ ἔλεγε δὲ οὕτω καὶ πρὸς ἄλλους μὲν πολλάκις. οἶδα δέ ποτε αὐτὸν καὶ πρὸς [1] Ἱππίαν τὸν Ἠλεῖον περὶ τοῦ δικαίου τοιάδε διαλεχθέντα. διὰ χρόνου γὰρ ἀφικόμενος ὁ Ἱππίας Ἀθήναζε, παρεγένετο τῷ Σωκράτει λέγοντι πρός τινας, ὡς θαυμαστὸν εἴη, τὸ, εἰ μέν τις βούλοιτο σκυτέα [2] διδάξασθαί τινα, ἢ τέκτονα, ἢ χαλκέα, ἢ ἱππέα, μὴ ἀπορεῖν, ὅποι ἂν πέμψας τούτου τύχοι· (φασὶ δέ τινες, καὶ ἵππον καὶ βοῦν

tur; ille nihil horum usu receptorum apud tribunal præter leges facere voluit: sed tametsi facillimè absolvi à Judicibus potuisset, si vel modicè horum aliquid fecisset, perstare tamen in legibus maluit ac mori, quàm præter leges aliquid designando vivere.

5. Atqui hujusmodi quædam ad alios sæpe dixit: & ipse memini eum aliquando de justitiâ ita ad Hippiam Eleum disserere. Quippe quum longo ex intervallo Athenas venisset Hippias, Socrati aderat, dicenti ad quosdam, mirum esse, quod siquis sutorem aliquem, vel fabrum, vel artificem ærarium, vel equitem erudiri velit, non desint loca, ad quæ illo misso possit hoc impetrare: (aiunt quidem aliqui, si equum ac bovem quis ad operas

---

1 *Hippias Eliensis* fuit Sophista nobilis ille quidem *Socratis* temporibus, sed, quemadmodum *Socrates* demonstrat apud *Platonem* in *Hippia minori & majori*, idem insolentissimus impostor. vid. *Ficini* argum. *Hippiæ minoris*. *Ernest.*

2 Non *erudiri* simpliciter, sed, *erudiri sibi*, quod ejus interest, filium, aut quemcunque vult, erudiri. *Ernest.*

τῷ βουλομένῳ [1] δικαίους ποιήσασθαι, πάντα μεστὰ εἶναι τῶν διδαξόντων) ἐὰν δέ τις βούληται ἢ αὐτὸς μαθεῖν τὸ δίκαιον, ἢ υἱὸν ἢ οἰκέτην διδάξασθαι, [2] μὴ εἶναι, ὅποι ἂν ἐλθὼν τύχοι τούτου.

ϛʹ. Καὶ ὁ μὲν Ἱππίας ἀκούσας ταῦτα, ὥσπερ ἐπισκώπτων αὐτὸν, Ἔτι γὰρ σὺ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκεῖνα τὰ αὐτὰ λέγεις, ἃ ἐγὼ πάλαι ποτέ σου ἤκουσα; καὶ ὁ Σωκράτης, Ὃ δέ γε τούτου δεινότερον, ἔφη, ὦ Ἱππία, οὐ μόνον ἀεὶ τὰ αὐτὰ λέγω, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν. σὺ δ' ἴσως, διὰ τὸ πολυμαθὴς εἶναι, περὶ

ſuas idoneos velit effici, omnia plena iis eſſe qui hos docere volent) at ſi quis vel ipſe juſtitiam dicere cupiat, vel filium domeſticumve doceri, non eſſe, quo accedere poſſit, ut hoc conſequatur.

6. Quæ quum audiſſet Hippias, tanquam irridens Socratem, ait: Num adhuc tu, mi Socrates, illa ipſa dicis, quæ ego de te jam olim audivi? Et Socrates, Immò quod hoc etiam gravius eſt, inquit, mi Hippia, non modò ſemper eadem dico, ſed etiam de iiſdem. Tu verò fortaſſe, quod ſis admodum doctus, de

1 Id eſt, idoneos ad ea facienda, quæ ab equis & bubus exigi ſolent, aut fieri poſſunt; quemadmodum σοφοὶ dicuntur cùm homines, tùm beſtiæ, in quocunque genere artis præſtantes. *Erneſt.*——De his verbis ſic *Leunclavius:* "Et quid ςράτευμα δίκαιον, *exercitum juſtum* "dici miremur? cum *Xenophon* etiam bovem & equum dicat aliquos "pollicere ſe δικαίους ποιήσασθαι, *juſtos effecturos*, nimirum, *ad operas* "*ſuas idoneos.*" Imo vero δίκαιον id omne dici poteſt, cui nihil ad nomen ſuum tuendum deeſt, quod ad debitum uſum aptum eſt & ſpem de eo conceptam minimè fallit. Sic, apud *Noſtrum* in *Cyrop.* ἅρμα δίκαιον—γήδιον δικαιότατον; apud *Virgilium*, *juſtiſſima tellus.* vide doct. *Hutch.* ad *Cyrop.* lib. 2.

2 Legitur apud *Stobæum*, μὴ εἰδέναι ποῖαν ἐλθών: ſubaudiendo ὁδὸν, ut opinor. *H. Steph.*

τῶν αὐτῶν οὐδέποτε τὰ αὐτὰ λέγεις. Ἀμέλει, ἔφη, πειρῶμαι καινόν τι λέγειν ἀεί.

ζ'. Πότερον, ἔφη, καὶ περὶ ὧν ἐπίστασαι, οἷον περὶ γραμμάτων, ἐάν τις ἔρηταί σε, πόσα καὶ ποῖα [1] "Σωκράτους" ἐστίν, ἄλλα μὲν πρότερον, ἄλλα δὲ νῦν πειρᾷ λέγειν; ἢ περὶ ἀριθμῶν τοῖς ἐρωτῶσιν, εἰ τὰ δὶς πέντε δέκα ἐστίν, οὐ τὰ αὐτὰ νῦν, ἃ καὶ πρότερον, ἀποκρίνῃ; Περὶ μὲν τούτων, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὥσπερ σὺ, καὶ ἐγὼ ἀεὶ τὰ αὐτὰ λέγω. περὶ μέντοι τοῦ δικαίου πάνυ οἶμαι νῦν ἔχειν εἰπεῖν, πρὸς ἃ οὔτε σὺ, οὔτ' ἂν ἄλλος οὐδεὶς δύναιτ' [2] ἂν εἰπεῖν.

η'. Νὴ τὴν Ἥραν, ἔφη, μέγα λέγεις ἀγαθὸν εὑρηκέναι, εἰ παύσονται μὲν οἱ δικασταὶ δίχα ψηφιζόμενοι, παύσονται δὲ οἱ πολῖται περὶ τῶν δικαίων ἀντιλέγοντές τε καὶ ἀντιδικοῦντες καὶ στα-

iisdem nunquam dicis. Certe, inquit, semper aliquid novi proferre conor.

7. Num & de iis, ait (*Socrates*,) quæ scis, verbi gratiâ, de literis, si quis te roget, quot & quales sint literæ "Socratis" alia prius, alia nunc dicere conaris? vel de numeris, siqui rogent, an bis quinque sint decem, non eadem nunc, quæ & prius, respondes? De his, ait, mi Socrates, perinde ac tu, semper eadem dico. Cæterum de eo quod justum est, nunc me dicere posse omninò arbitror, ad quæ neque tu neque quisquam alius respondere queat.

8. Magnum profectò, ait, bonum reperisse te refers, si quidem Judices diversa statuere desinent, & cives de iis quæ justa sint deceptare, experiri jure, diffi-

1 Scil. quot & quæ literæ sint in nomine *Socratis*.

3 Vir doctus in Obs. Misc. Vol. 3. p. 240. legendum censet, οὐδεὶς δύναιτ' ἀντειπεῖν. *Ernest.*

στασιάζοντες, παύσονται καὶ αἱ πόλεις διαφερόμεναι περὶ τῶν δικαίων, καὶ πολεμοῦσαι. καί ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν ἀπολειφθείην σου, πρὶν σοῦ ἀκοῦσαι τηλικοῦτον ἀγαθὸν εὑρηκότος.

θ'. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἀκούσῃ, πρίν γ' ἂν αὐτὸς ἀποφήνῃ, ὅ, τι νομίζεις τὸ δίκαιον εἶναι. ἀρκεῖ γὰρ, ὅτι τῶν ἄλλων καταγελᾷς, ἐρωτῶν μὲν καὶ ἐλέγχων πάντας, αὐτὸς καὶ οὐδενὶ θέλων ὑπέχειν λόγον, οὐδὲ γνώμην ἀποφαίνεσθαι περὶ οὐδενός.

ι'. Τί δὲ, ὦ Ἱππία; ἔφη· οὐκ ᾔσθησαι, ὅτι ἐγὼ, ἃ δοκεῖ μοι δίκαια εἶναι, οὐδὲν παύομαι ἀποδεικνύμενος; Καὶ ποῖος δή σοι, ἔφη, οὗτος ὁ λόγος ἐστίν; Εἰ δὲ μὴ λόγῳ, ἔφη, ἀλλ' ἔργῳ ἀποδείκνυμαι. ἢ οὐ δοκεῖ σοι ἀξιοτεκμαρτότερον τοῦ λόγου τὸ ἔργον εἶναι; Πολύ γε νὴ Δί', ἔφη. δίκαια μὲν γὰρ λέγοντες πολλοὶ, ἄδικα ποιοῦσι· [1] δίκαια δὲ πράττων οὐδεὶς ἄδικος ἂν εἴη.

dere; denique civitates ipſæ diſcordes eſſe de iis quæ æqua ſint, bellaque gerere deſinent. Atque equidem quo pacto diſcere abs te poſſim prius, quàm te, qui tantum bonum inveneris, audierim, non video.

9. At tu profectò, inquit, non audies priuſquam ipſe pronuntiàris, quid eſſe juſtum ſtatuas. Non ſufficit tibi alios irridere, interroganti & convincenti omnes; quum ipſe nemini rationem reddere velis, neque ſententiam tuam ullâ de re proferre.

10. Quid verò, mi Hippia? inquit: an neſcis me illa quæ juſta putem, nunquam non indicare? Et cujuſmodi ea, inquit, oratio tua eſt? At ſi non oratione, ait, ſaltem reipsâ demonſtro. Non tibi res ipſa videtur majori eſſe argumento, quàm ſit oratio? Multo magis profectò, ait. Nam plerique, quum juſta dicant, injuſta patrant: at qui juſta facit, injuſtus eſſe nequit.

1 *Stobæus* ita: δίκαια δὲ πραττόντων οὐδ' ἂν εἷς ἄδικος εἴη.

ια'. Ἤσθησαι οὖν πώποτέ μου ἢ ψευδομαρτυροῦντος, ἢ συκοφαντοῦντος, ἢ φίλους ἢ πόλιν εἰς στάσιν ἐμβάλλοντος, ἢ ἄλλο τι ἄδικον πράττοντος; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Τὸ δὲ τῶν ἀδίκων ἀπέχεσθαι, οὐ δίκαιον ἡγῇ; Δῆλος εἶ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ νῦν διαφεύγειν ἐγχειρῶν τὸ ἀποδείκνυσθαι γνώμην, ὅ, τι νομίζεις τὸ δίκαιον. οὐ γὰρ ἃ πράττουσιν οἱ δίκαιοι, ἀλλ' ἃ μὴ πράττουσι, ταῦτα λέγεις.

ιβ'. Ἀλλ' ᾤμην ἔγωγ', ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸ μὴ θέλειν ἀδικεῖν, ἱκανὸν δικαιοσύνης ἐπίδειγμα εἶναι. εἰ δέ σοι μὴ δοκεῖ, σκέψαι, ἐὰν τόδε σοι μᾶλλον ἀρέσκῃ. φημὶ γὰρ ἐγὼ τὸ νόμιμον δίκαιον εἶναι. Ἆρα τὸ αὐτὸ λέγεις, ὦ Σώκρατες, νόμιμόν τε καὶ δίκαιον εἶναι; Ἔγωγ', ἔφη.

ιγ'. Οὐ γὰρ αἰσθάνομαί σου, ὁποῖον νόμιμον, ἢ ποῖον δίκαιον λέγεις. Νόμους δὲ πόλεως, ἔφη, γιγνώσκεις; Ἔγωγ', ἔφη.

11. Senſiſtine verò unquam me, vel falſum teſtimonium perhibuiſſe, vel calumniatum quemquam, vel amicos aut rempublicam in diſſenſiones impuliſſe, vel aliud quidpiam injuſti deſignâſſe? Minimè equidem, ait. Ab injuſtis autem abſtinere, non juſtum eſſe arbitraris? Palam, ait, mi Socrates, etiam nunc conaris effugere, quominus ſententiam tuam proferas, quid juſtum eſſe putas. Non enim ea dicis, quæ juſti faciunt, ſed ea quæ non faciunt.

12. Ergo verò, ait Socrates, ſatis idoneum eſſe juſtitiæ ſpecimen arbitrabar, nolle quid injuſtè deſignare. Quod ſi hoc tibi non videtur, conſidera, num magis hoc tibi placeat. Nam equidem aio, Quod legitimum eſt, id eſſe juſtum. Dicis, mi Socrates, idem eſſe legitimum & juſtum? Equidem, ait.

13. Non ſentio, quid legitimum, quid juſtum dicas. Leges civitatis, inquit, an nôſti? Equidem, ait.

Καὶ τίνας τούτους νομίζεις; ἃ οἱ πολῖται, ἔφη, συνθέμενοι ἅ τε δεῖ ποιεῖν, καὶ ὧν ἀπέχεσθαι, ἐγράψαντο. Οὐκοῦν, ἔφη, νόμιμος μὲν ἂν εἴη ὁ κατὰ ταῦτα πολιτευόμενος, ἄνομος δὲ ὁ ταῦτα παραβαίνων; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ δίκαια μὲν πράττει ὁ τούτοις πειθόμενος, ἄδικα δὲ ὁ τούτοις ἀπειθῶν; Πάνυ μὲν οὖν. Οὐκοῦν ὁ μὲν [1] τὰ δίκαια πράττων, δίκαιος· ὁ δὲ τὰ ἄδικα, ἄδικος; Πῶς γὰρ οὔ; Ὁ μὲν ἄρα νόμιμος, δίκαιός ἐστιν· ὁ δὲ ἄνομος, ἄδικος.

ιδ'. Καὶ ὁ Ἱππίας, Νόμους δ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, πῶς ἄν τις ἡγήσαιτο σπουδαῖον πρᾶγμα εἶναι, ἢ τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, οὕς γε πολλάκις [2] αὐτοὶ οἱ θέμενοι ἀποδοκιμάσαντες μετατίθενται; Καὶ γὰρ πόλεμον, ἔφη ὁ Σωκράτης, πολ-

Et quas putas illas eſſe? Quæ cives, inquit, conſcripſerunt, ſtatuentes quæ facere & à quibus abſtinere oporteat. Ergo legibus conformis erit, ait, qui ſecundum hæc in republicâ ſeſe gerit; difformis verò legibus, qui ea tranſgreditur? Omninò inquit. Igitur etiam ille qui his obtemperat, juſta facit; injuſta verò, qui non obtemperat? Omninò. Ergo qui juſta facit, juſtus: qui injuſta, injuſtus eſt? Quî non? Itaque legibus conformis juſtus eſt: difformis verô legibus, injuſtus.

14. Tum Hippias, Quo pacto aliquis, mi Socrates, ait, vel leges, vel ipſarum obſervantiam, rem magni faciendam putare poſſit, quum eas ipſimet autores ſæpe improbatas mutent? Non enim bellum, inquit Socrates, ſæpe

---

1 Quæ idem valent quod Apoſtoli verba, 1 *Joh.* 3. 7. ὁ ποιῶν δικαιοσύνην, δίκαιός ἐστι.

2 Sic *Stobæus*, & certè ſic *Xenophon*, quod & *Stephano* videbatur, ſcripſit. Vulgo, αὐτοὺς οἱ θέμενοι. Non tam reprehendit antiquari leges, ſed ab *his* antiquari, qui juſſerunt. Reſponſio *Socratis* quoque ita legi poſtulat. *Erneſt.*

λάκις ἀράμεναι αἱ πόλεις, πάλιν εἰρήνην ποιοῦνται. Καὶ μάλα, ἔφη. Διάφορον οὖν τι οἴει ποιεῖν, ἔφη, τοὺς τοῖς νόμοις πειθομένους φαυλίζων, ὅτι [1] καταλύσειεν ἂν οἱ νόμοι. ἢ εἰ τοὺς πολεμίους εὐτακτοῦντας ψέγοις, ὅτι γένοιτ' ἂν εἰρήνη, ἢ καὶ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ταῖς πατρίσι προθύμως βοηθοῦντας μέμφῃ; Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη.

ιέ. Λυκοῦργον δὲ τὸν Λακεδαιμόνιον, ἔφη ὁ Σωκράτης, καταμεμάθηκας, ὅτι οὐδὲν ἂν διάφορον τῶν ἄλλων πόλεων τὴν Σπάρτην ἐποίησε, εἰ μὴ τὸ [2] πείθεσθαι τοῖς νόμοις μάλιστα [3] ἐνειργάσατο αὐτῇ; τῶν δὲ ἀρχόντων ἐν ταῖς πόλεσι οὐκ οἶσθα ὅτι οἵτινες ἂν τοῖς πολίταις αἰτιώτατοι ὦσι τοῦ τοῖς νό-

civitates suscipiunt, ac rursus pacem faciunt? Omnino, ait. Ergone quid aliud facere te putas inquit, quum legibus obtemperantes vituperas, propterea quòd antiquari possint; quam si hostes rectè ac decorè se gerentes reprehendas, propterea quòd pax fieri possit? Num & illos, qui alacriter in bellis succurrunt patriæ, vituperas? Minimè equidem, ait.

15. An Lycurgum Lacedæmonium, ait Socrates, animadvertisti, aliâ re nullâ Spartam à cæteris civitatibus diversam reddidisse, quàm quòd in eâ maximè perfecerit, ut legibus cives pareant? An item nescis magistratus in rebuspublicis optimos esse, qui maximè sint autores civi-

1 Pro var. lect. in margine *Leunclav.* & *Steph.* est καταλύοιντο. *Stobæus*, καταλυθεῖεν. *Ernest.*

2 Ὥστε τὴν παιδείαν εἶναι μελέτην εὐπειθείας. *Plutarch.* in *Lycurg.* p. 58. *Multo gloriosius duxit Agesilaus, si institutis patriæ paruisset, quàm si bello superâsset Asiam.* Cornel. Nep. in Agesil. c. 4.

3 *Stobæus* οὐ habet ante ἐνειργάσατο; quod mihi à *Xenophonte* non esse videtur. Nam ἐνεργάζεσθαι sine dubio est, quod paullo post, αἴτιον εἶναι, & utrumque ad τὸ πείθεσθαι refertur. Sed ante τὸ πείθεσθαι, ὅτι deesse videtur. *Ernest.*

μοις πείθεσθαι, οὗτοι ἄριστοί εἰσι; καὶ πόλις, ἐν ᾗ μάλιστα οἱ πολῖται τοῖς νόμοις πείθονται, ἐν εἰρήνῃ τε ἄριστα διάγει, καὶ ἐν πολέμῳ ἀνυπόστατός ἐστιν.

ιϛ'. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁμόνοιά γε μέγιστόν τε ἀγαθὸν δοκεῖ ταῖς πόλεσιν εἶναι, καὶ πλειστάκις ἐν αὐταῖς αἵ τε Γερουσίαι καὶ οἱ ἄριστοι ἄνδρες παρακελεύονται τοῖς πολίταις ὁμονοεῖν· καὶ πανταχοῦ ἐν τῇ Ἑλλάδι νόμος κεῖται, "Τοὺς πολίτας ὀμνύναι ὁμο-"νοήσειν," καὶ πανταχοῦ ὀμνύουσι [1] τὸν ὅρκον τοῦτον. οἶμαι δ' ἐγὼ ταῦτα γίνεσθαι, οὐχ ὅπως τοὺς αὐτοὺς χοροὺς [2] κρίνωσιν οἱ πολῖται, οὐδὲ ὅπως τοὺς αὐτοὺς αὐλητὰς ἐπαινῶσιν, οὐδὲ ὅπως τοὺς αὐτοὺς ποιητὰς αἱρῶνται, οὐδὲ ἵνα τοῖς αὐτοῖς ἥδωνται, ἀλλ' ἵνα τοῖς νόμοις πείθωνται. τούτοις γὰρ τῶν πολιτῶν ἐμμενόντων, αἱ πόλεις ἰσχυρόταταί τε καὶ εὐδαιμονέσταται γίγνονται. ἄνευ

bus, ut legibus obtemperent? Etiam civitas, in quâ maxime legibus parent cives, tum pace optimè degit, tum bello inexpugnabilis eſt.

16. Quinetiam concordia maximum rebuſpublicis bonum eſſe videtur; & ut plurimum in eis Senatus, ac optimi quique, cives, uti concordes ſint, hortantur: & ubique in Græciâ lex poſita eſt, "Ut jurent cives ſe "concordes fore;" quod etiam ſacramentum ubique præſtatur. Exiſtimo autem ſic illud fieri, non ut de iiſdem choris cives judicent, non ut tibicines eoſdem laudent, non ut eoſdem poetas deligant, non ut iiſdem delectentur; ſed ut legibus pareant. Nam ſi cives in his perſiſtant, urbes potentiſſimæ beatiſſimæque fiunt. At

1 De hujus juramenti formulâ vide *J. Pollucis* Onom. lib. 8. c. 9. *Stobæi* Serm. 41. & *Sigonium* de *Athen.* Repub. lib. 4. c. 5.

2 *Ut iiſdem choris victoriam omnes tribuant; de iiſdem choris idem judicent, eoſdem probent. Erneſt.*

δὲ ὁμονοίας, οὔτ' ἂν πόλις εὖ πολιτευθείη, οὔτε οἶκος καλῶς οἰκηθείη.

ιζ΄. Ἰδίᾳ δὲ πῶς μὲν ἄν τις ἧττον ὑπὸ πόλεως ζημιοῖτο, πῶς δ' ἂν μᾶλλον τιμῷτο, ἢ εἰ τοῖς νόμοις πείθοιτο; πῶς δ' ἂν ἧττον ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἡττῷτο; ἢ πῶς ἂν μᾶλλον νικῴη; τίνι δ' ἂν τις μᾶλλον πιστεύσειε [1] παρακαταθέσθαι, ἢ χρήματα, ἢ υἱούς, ἢ θυγατέρας; τίνα δ' ἂν ἡ πόλις ὅλη ἀξιοπιστότερον ἡγήσαιτο τοῦ νομίμου; παρὰ [2] τίνων δ' ἂν μᾶλλον τῶν δικαίων τύχοιεν ἢ γονεῖς, ἢ οἰκεῖοι, ἢ οἰκέται, ἢ φίλοι, ἢ πολῖται, ἢ ξένοι; τίνι δ' ἂν μᾶλλον πολέμιοι πιστεύσειαν ἢ ἀνοχάς, ἢ σπονδάς, ἢ συνθήκας περὶ εἰρήνης; τίνι δ' ἂν μᾶλλον, ἢ τῷ νομίμῳ, σύμμαχοι ἐθέλοιεν γίγνεσθαι; τῷ δ' ἂν μᾶλλον οἱ σύμμαχοι πιστεύσειαν ἢ ἡγεμονίαν, ἢ φρουραρ-

ſine concordiâ nec civitas rectè gubernari poterit, nec domus rectè adminiſtrari.

17. Privatim verò quî poſſit aliquis vel minus à republicâ multari, vel magis honorari, quàm ſi legibus obtemperet? Quo pacto minus pro tribunalibus vinci poſſit? Quo pacto magis vincere? Cui quis potius fidem habeat, ut apud eum vel pecunias, vel filios, vel filias deponat? Quemnam civitas univerſa fide digniorem putare poſſit, quàm legibus conformem? A quibus vel parentes, vel propinqui, vel domeſtici, vel amici, vel cives, vel hoſpites magis id impetrare poſſint, quod æquum eſt? Cui potius hoſtes vel inducias, vel fœdera, vel conventa de pace credant? cum quo potius ſocietatem coeant, quàm cum legum ſtudioſo? Cui potius ſocii vel ducis munus, vel præſidiorum magiſte-

1 De hac voce vide Indicem.

2 *Stobæus*, τίνος. Sed pluralis hîc aptior eſt. *Erneſt.*

χίαν, ἢ πόλεις; τίνα δ' ἂν τις εὐεργετήσας ὑπολάβοι χάριν κομιεῖσθαι μᾶλλον, ἢ τὸν νόμιμον; ἢ τίνα μᾶλλον ἄν τις εὐεργετήσειεν, ἢ παρ' οὗ χάριν ἀπολήψεσθαι νομίζει; τῷ δ' ἄν τις βούλοιτο μᾶλλον φίλος εἶναι, ἢ τῷ ἧττον ἐχθρὸς, ἢ τῷ τοιούτῳ; τῷ δ' ἄν τις ἧττον πολεμήσειεν, ἢ ᾧ ἂν μάλιστα μὲν φίλος εἶναι βούλοιτο, ἥκιστα δ' ἐχθρὸς, καὶ ᾧ πλεῖστοι μὲν φίλοι καὶ σύμμαχοι βούλοιντο εἶναι, ἐλάχιστοι δ' ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι;

ιή. Ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Ἱππία, τὸ αὐτὸ ἀποδείκνυμι νόμιμόν τε καὶ δίκαιον εἶναι. σὺ δ' εἰ τἀναντία γιγνώσκεις, δίδασκε. καὶ ὁ Ἱππίας, Ἀλλὰ μὰ τὸν Δία, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὔ μοι δοκῶ τἀναντία γιγνώσκειν οἷς εἴρηκας περὶ τοῦ δικαίου.

ιθ'. Ἀγράφους δέ τινας οἶσθα, ἔφη, ὦ Ἱππία, νόμους; Τούς γ' ἐν πάσῃ, ἔφη, χώρᾳ κατὰ ταὐτὰ νομι-

rium, vel civitates credant? Cui potius aliquis benefaciendo gratiam ſe reportaturum exiſtimet, quàm legum ſtudioſo? Aut cui potius benè faciat aliquis, quàm à quo ſe gratiam recepturum arbitretur? Cui quis vel magis amicus eſſe velit, vel minus hoſtis, quàm tali? Cui quis velit minùs bellum facere, quàm cui eſſe cupiat amiciſſimus, ac minimè hoſtis: & cui plurimi quidem eſſe velint amici & ſocii; inimici verò ac hoſtes, pauciſſimi?

18. Itaque ego, mi Hippia, demonſtro idem eſſe quod legitimum ſit & quod juſtum. Tu ſi contrarium ſentias, velim me doceas. Ego verò, inquit Hippias, non profectò videor iis contraria ſentire de juſto, quæ tu, mi Socrates, protuliſti.

19. An verò quaſdam, mi Hippia, inquit, non ſcriptas leges eſſe nôſti? Eas, ait, quæ ubivis locorum eodem

ζομένους. Ἔχοις ἂν οὖν εἰπεῖν, ἔφη, ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὺς [1] ἔθεντο; Καὶ πῶς ἄν, ἔφη, οἵγε οὔτε συνελθεῖν ἅπαντες ἂν δυνηθεῖεν, οὔτε ὁμόφωνοί εἰσι; Τίνας οὖν, ἔφη, νομίζεις τεθεικέναι τοὺς νόμους τούτους; Ἐγὼ μέν, ἔφη, θεοὺς οἶμαι τοὺς νόμους [2] τούτους τοῖς ἀνθρώποις θεῖναι. καὶ γὰρ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις πρῶτον νομίζεται, "Τοὺς θεοὺς σέβειν [3].

κʹ. Οὐκοῦν καὶ γονέας τιμᾶν πανταχοῦ νομίζεται; Καὶ τοῦτο, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ μήτε γονέας παισὶ μίγνυσθαι, μήτε παῖ-

modo observantur. Hasne dicere potes, ait, ab hominibus esse conditas? Quo pacto, inquit, quum universi convenire non potuissent, nec unius sint linguæ? Quosnam igitur, ait, leges has condidisse arbitraris? Equidem, ait, has leges hominibus à Diis ferri existimo. Nam apud homines universos hoc primum lege receptum est, "*Deos esse colendos.*"

20. Annon & parentes ubique locorum receptum est honore prosequendos esse? Etiam hoc, ait. Non & illud, quod neque parentes cum liberis, neque liberi cum

---

1 Homines dicuntur θέσθαι νόμους, quia sibimet ipsis constituernnt; Dii autem θεῖναι, quia aliis, sc. hominibus. *Ernest.*

2 Scil. τοὺς ἀγράφους. *Sophocles* ἐν τῷ Οἰδίπῳ Τυράννῳ, p. 187.

> Χο. Εἴ μοι ξυνείη φέροντι μοῖρα τὰν
> Εὔσεπτον ἁγνείαν λόγων,
> Ἔργων τε πάντων, ὧν νόμοι πρόκεινται
> Ὑψίποδες γ' οὐρανίαν δι' αἰθέρα
> Τεκνωθέντες· ὧν Ὄλυμπος
> Πατὴρ μόνος, οὐδέ νιν θνατὰ
> Φύσις ἀνέρων ἔτικτεν, οὐδὲ
> Μήν ποτε λάθα καταkοιμάσῃ.
> Μέγας ἐν τούτοις (scil. νόμοις) θεὸς
> Οὐδὲ γηράσκει. *Æm. Port.*

3 *Stobæus*, νομίζεται θεοὺς εὐσεβεῖν. Sed hæc constructio sine præpositione ferri non potest, ut opinor. *H. Steph.*

δας γονεῦσιν; Οὐκέτι μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὗτος θεοῦ νόμος εἶναι. Τί δή; ἔφη. Ὅτι αἰσθάνομαί τινας, ἔφη, παραβαίνοντας αὐτόν.

κα΄. Καὶ γὰρ ἄλλα πολλά, ἔφη, παρανομοῦσιν. Ἀλλ' οὖν δίκην γέ τοι διδόασιν οἱ παραβαίνοντες τοὺς ὑπὸ τῶν θεῶν κειμένους νόμους, ἣν οὐδενὶ τρόπῳ δυνατὸν ἀνθρώπῳ διαφυγεῖν, ὥσπερ τοὺς ὑπ' ἀνθρώπων κειμένους νόμους ἔνιοι παραβαίνοντες διαφεύγουσι τὸ δίκην διδόναι, οἱ μὲν λανθάνοντες, οἱ δὲ βιαζόμενοι[1].

κβ΄. Καὶ ποίαν, ἔφη, δίκην, ὦ Σώκρατες, οὐ δύνανται διαφεύγειν γονεῖς τε παισί, καὶ παῖδες γονεῦσι μιγνύμενοι; Τὴν μεγίστην νὴ Δί', ἔφη. τί γὰρ ἂν μεῖζον πάθοιεν ἄνθρωποι τεκνοποιούμενοι τοῦ κακῶς τεκνοποιεῖσθαι;

parentibus consuescere debeant? Illa mihi lex, ait, mi Socrates, non jam amplius esse Dei videtur. Quamobrem? inquit. Quod animadverto, inquit, nonnullos hanc non observare.

21. At enim, ait, etiam alia multa contra leges committunt. Verùm qui leges divinitùs conditas violant pœnas dant, quas homo nullâ ratione potest effugere, quemadmodum nonnulli leges latas ab hominibus transgredientes, quominus pœnas dent, vel latendo vel vim adhibendo effugiunt.

22. Et quam, inquit, pœnam effugere, mi Socrates, non possunt tum parentes, si cum liberis, tum liberi, si cum parentibus misceantur? Maximam profectò, ait: nam quid hominibus liberos pocreantibus accidere majus possit, quàm si malè procreent?

---

1 *Alii, quod clanculum peccant, neque scelera sua in lucem proferri sinunt, pœnas effugiunt, alii autem leges perrumpunt & perfringunt. Ernest.*

κγ'. Πῶς οὖν, ἔφη, κακῶς οὗτοι τεκνοποιοῦνται, οὕς γε οὐδὲν κωλύει ἀγαθοὺς αὐτοὺς ὄντας ἐξ ἀγαθῶν παιδοποιεῖσθαι; Οὐ νὴ Δί', ἔφη, οὐ μόνον ἀγαθοὺς δεῖ τοὺς ἐξ ἀλλήλων παιδοποιουμένους εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀκμάζοντας τοῖς σώμασιν. ἢ δοκεῖ σοι ὅμοια τὰ σπέρματα εἶναι τὰ τῶν ἀκμαζόντων τοῖς τῶν μήπω ἀκμαζόντων, ἢ τῶν παρηκμακότων; Αλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ εἰκὸς ὅμοια εἶναι. Πότερα οὖν, ἔφη, βελτίω; Δῆλον ὅτι, ἔφη, τὰ τῶν ἀκμαζόντων. Τὰ τῶν μὴ ἀκμαζόντων ἄρα οὐ σπουδαῖα. Οὐκ εἰκὸς μὰ Δί', ἔφη. Οὐκοῦν οὕτω γε οὐ δεῖ παιδοποιεῖσθαι. Οὐ γὰρ οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν οἵ γε παιδοποιούμενοι, ὡς οὐ δεῖ, παιδοποιοῦνται. Εμοιγε δοκεῖ, ἔφη. Τίνες οὖν ἄλλοι, ἔφη, κακῶς ἂν παιδοποιοῖντο, εἴγε μὴ οὗτοι; Ομογνωμονῶ σοι, ἔφη, καὶ τοῦτο.

κδ'. Τί δέ; τοὺς εὖ ποιοῦντας ἀντευεργετεῖν οὐ παν-

23. Quo verò pacto, inquit, malè procreant hi, quos nihil vetat bonos ipsos ex bonis liberos suscipere? Quia non tantum, ait, bonos esse necesse est, qui ex se invicem procreant; sed etiam corporibus vegetis. Num tibi videntur semina illorum, qui ætate sunt vegetâ, seminibus eorum esse similia, qui ad ætatem vegetam necdum accesserunt, vel jam prætergressi sunt eam? Nequaquam, ait, esse similia videntur. Utra igitur sunt meliora? Patet, inquit, illorum meliora esse, qui sint ætate vegetâ. Ergo illorum, qui hâc ætate non sunt, semina minimè probantur. Non consentaneum est, inquit. Ergo sic procreandum non est. Nequaquam, ait. Ergo hi dum liberos procreant, ita procreant, ut minimè decet. Mihi quidem videtur, inquit. Quinam igitur alii malè procreabunt, si non hi? Sentio, inquit, tecum hâc etiam in parte.

24. Quid autem? benefacientibus vicissim benefacere,

ταχοῦ νόμιμόν ἐστι; Νόμιμον, ἔφη. παραβαίνεται δὲ καὶ τοῦτο. Οὐκοῦν καὶ οἱ τοῦτο παραβαίνοντες δίκην διδόασι, φίλων μὲν ἀγαθῶν ἔρημοι γιγνόμενοι, τοὺς δὲ μισοῦντας ἑαυτοὺς ἀναγκαζόμενοι διώκειν. ἢ οὐχ οἱ μὲν εὖ ποιοῦντες τοὺς χρωμένους ἑαυτοῖς, ἀγαθοὶ φίλοι εἰσίν· οἱ δὲ μὴ ἀντευεργετοῦντες τοὺς τοιούτους, διὰ μὲν τὴν ἀχαριστίαν μισοῦνται ὑπ' αὐτῶν, διὰ δὲ τὸ μάλιστα λυσιτελεῖν τοῖς τοιούτοις χρῆσθαι, τούτους μάλιστα διώκουσι; Νὴ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, ἔφη, [1]θεοῖς ταῦτα πάντα ἔοικε. τὸ γὰρ τοὺς νόμους αὐτοὺς τοῖς παραβαίνουσι τὰς τιμωρίας ἔχειν, βελτίονος ἢ κατ' ἄνθρωπον νομοθέτου δοκεῖ μοι εἶναι.

κε'. Πότερον οὖν, ὦ Ἱππία, τοὺς θεοὺς ἡγῇ τὰ δίκαια νομοθετεῖν, ἢ ἄλλα τῶν δικαίων; Οὐκ ἄλλα μὰ Δί', ἔφη· σχολῇ γὰρ ἂν ἄλλος γέ τις τὰ δίκαια νομοθετήσειεν, εἰ μὴ

annon ubique legibus sancitum est? Est, inquit. Et committitur etiam adversus hoc. Quo fit ut & illi qui in hoc delinquunt, pœnas dent, ab amicis bonis deserti, & coacti eos quærere quibus odio sunt. Annon qui benefaciunt illis qui ipsorum operâ utuntur, amici boni sunt: at qui viciffim illis benè non faciunt, licet ob ingratitudinem suam eis odio sint, tamen, quod horum opera imprimis sibi utilis sit, eosdem studiosè quæritant? Profectò, inquit, mi Socrates, hæc omnia divina esse videntur. Nam lege ipsa delinquentium pœnas continere, id mihi cujusdam esse præstantioris legislatoris videtur, quàm humani.

25. Num igitur existimas, mi Hippia, Deos justa præscribere legibus, an verò à justis aliena? Minimè aliena, inquit: nec enim facilè quis alius extra Deum justa san-

1 Al. θείοις.

θεός. Καὶ τοῖς θεοῖς ἄρα, ὦ Ἱππία, τὸ αὐτὸ δίκαιόν τε καὶ νόμιμον εἶναι ἀρέσκει. Τοιαῦτα λέγων τε καὶ πράττων δικαιοτέρους ἐποίει τοὺς πλησιάζοντας.

ΚΕΦ. έ.

ΩΣ δὲ καὶ πρακτικωτέρους ἐποίει τοὺς συνόντας ἑαυτῷ, νῦν αὖ τοῦτο λέξω. νομίζων γὰρ ἐγκράτειαν ἀγαθὸν εἶναι τῷ μέλλοντι καλόν τι πράξειν, πρῶτον μὲν αὐτὸς φανερὸς ἦν τοῖς συνοῦσιν [1] ἠσκηκὼς αὑτὸν μάλιστα πάντων ἀνθρώπων· ἔπειτα διαλεγόμενος προετρέπετο πάντων μάλιστα τοὺς συνόντας πρὸς ἐγκράτειαν. ἀεὶ μὲν οὖν περὶ τῶν πρὸς ἀρετὴν χρησίμων αὐτός τε διετέλει μεμνημένος, καὶ τοὺς συνόντας πάντας ὑπομιμνήσκων.

cire poteſt. Ergo etiam Diis, mi Hippia, placet idem & juſtum eſſe & legitimum. Hujuſmodi quædam quum & diceret & faceret, reddebat illos, qui conveniebant ipſum, juſtiores.

CAP. V.

De Intemperantiâ.

CÆterùm, quo pacto familiares ſuos magis ad agendum idoneos efficiebat, nunc dicam. Nam quum exiſtimaret, temperantiam eſſe bonum ei qui præclarum aliquid geſturus eſſet; primum ipſe familiaribus ſuis hominum omnium maximè in hoc exercitatus apparebat: deinde diſſerendo omnium maximè familiares ſuos ad temperantiam impellebat. Itaque ſemper & ipſe meminerat illorum, quæ ad virtutem conducerent, & familiares ſuos omnes commonefaciebat.

1 Scil. πρὸς ἐγκράτειαν, ut in alio loco dicit. *Erneſt.*

β'. Οἶδα δέ ποτε αὐτὸν καὶ πρὸς Εὐθύδημον περὶ ἐγκρατείας τοιάδε διαλεχθέντα· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἆρα καλὸν καὶ μεγαλεῖον νομίζεις εἶναι καὶ ἀνδρὶ καὶ πόλει κτῆμα ἐλευθερίαν; Ὡς οἷόν τε γε μάλιστα, ἔφη.

γ'. Ὅστις οὖν ἄρχεται ὑπὸ τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν, καὶ διὰ ταύτας μὴ δύναται πράττειν τὰ βέλτιστα, νομίζεις τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι; Ἥκιστα, ἔφη. Ἴσως γὰρ ἐλεύθερον φαίνεταί σοι τὸ πράττειν τὰ βέλτιστα. εἶτα τὸ ἔχειν τοὺς κωλύσοντας τὰ τοιαῦτα ποιεῖν, ἀνελεύθερον νομίζεις; Παντάπασί γε, ἔφη.

δ'. Παντάπασιν ἆρα σοι δοκοῦσιν οἱ ἀκρατεῖς ἀνελεύθεροι εἶναι; Νὴ τὸν Δί', ἔφη, εἰκότως. Πότερον δέ σοι δοκοῦσιν οἱ ἀκρατεῖς κωλύεσθαι μόνον τὰ κάλλιστα πράττειν, ἢ καὶ ἀναγκά-

2. Scio ipſum aliquando ad Euthydemum de temperantiâ hujuſmodi quædam diſſeruiſſe: Dic mihi, Euthydeme, ait, num pulchram & amplam tum viro tum reipublicæ poſſeſſionem eſſe putas libertatem? Maximam, inquit.

3. Qui ergo à voluptatibus, quæ corpore percipiuntur, vincitur; ac per eas quæ optima ſunt facere nequit; eumne tu hominem eſſe liberum putas? Minimè, ait. Fortaſſis enim hoc tibi videtur eſſe liberale, facere nimirum optima. Ergo quoſdam habere qui vetent quominus agas talia, putas eſſe illiberale? Omninò, ait.

4. Igitur Intemperantes tibi omninò eſſe videntur illiberales? Profectò, inquit, & meritò. Utrum verò tibi videntur intemperantes tantum impediri, quo minus pulcherrima perficiant, an etiam cogi ad deſignan-

ζεσθαι τὰ αἴσχιστα ποιεῖν; Οὐδὲ ἧττον ἔμοιγ᾽, ἔφη, δοκοῦσι ταῦτα ἀναγκάζεσθαι, ἢ ἐκεῖνα κωλύεσθαι.

ε΄. Ποίους δέ τινας δεσπότας ἡγῇ τοὺς τὰ μὲν ἄριστα κωλύοντας, τὰ δὲ κάκιστα ἀναγκάζοντας; Ὡς δυνατὸν νὴ Δί᾽, ἔφη, κακίστους. Δουλείαν δὲ ποίαν κακίστην νομίζεις εἶναι; Ἐγὼ μὲν, ἔφη, τὴν παρὰ τοῖς κακίστοις δεσπόταις. Τὴν κακίστην ἄρα δουλείαν οἱ ἀκρατεῖς δουλεύουσι; Ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη.

ϛ΄. Σοφίαν δὲ, τὸ μέγιστον ἀγαθὸν, οὐ δοκεῖ σοι ἀπείργουσα τῶν ἀνθρώπων ἡ ἀκρασία, εἰς τοὐναντίον αὐτοὺς ἐμβάλλειν; ἢ οὐ δοκεῖ σοι προσέχειν τε τοῖς ὠφελοῦσι καὶ καταμανθάνειν αὐτὰ κωλύειν, ἀφέλκουσα ἐπὶ τὰ ἡδέα, καὶ πολλάκις αἰσθανομένους τῶν ἀγαθῶν τε καὶ τῶν κακῶν ἐκπλήξασα, ποιεῖν τὸ χεῖρον ἀντὶ τοῦ βελτίονος αἱρεῖσθαι; Γίγνεται τοῦτ᾽, ἔφη.

ζ΄. Σωφροσύνης δὲ, ὦ Εὐθύδημε, τίνι ἂν φαίημεν ἧττον,

dum turpissima? Nihilo mihi minus, inquit, ad hæc cogi videntur, quàm in illis impediri.

5. At quosnam illos esse putas dominos, qui optima quidem impediunt, ad pessima verò cogunt? Longè pessimos, ait. Et quam esse pessimam servitutem arbitraris? Eam, ait, quæ apud pessimos dominos serviatur. Ergone intemperantes servitutem pessimam serviunt? Ita mihi videtur, inquit.

6. Annon sapientiam, Bonum longè maximum, ab hominibus arcere videtur tibi intemperantia, & in contrarium eos conjicere? Non videtur tibi prohibere, quo minus aliquis rebus ex usu futuris attendat, easque discat; dum pertrahit nos ad res voluptuarias, ac sæpe bona malaque sentientes percellens facit, ut pejus melioris loco eligamus? Fit hoc, inquit.

7. Cæterum prudentiam, mi Euthydeme, cui minus

ἢ ᾧ ἀκρατεῖ, προσήκειν; αὐτὰ γὰρ δήπου τὰ ἐναντία, σωφροσύνης καὶ ἀκρασίας ἔργα ἐστίν. Ὁμολογῶ καὶ τοῦτ', ἔφη. Τοῦ δ' ἐπιμελεῖσθαι, ὧν προσήκει, οἴει τι [1] λυμικώτερον ἀκρασίας εἶναι; Οὔκουν ἔγωγ', ἔφη. Τοῦ δ' ἀντὶ τῶν ὠφελούντων τὰ βλάπτοντα προαιρεῖσθαι ποιοῦντος, καὶ τούτων μὲν ἐπιμελεῖσθαι, ἐκείνων δὲ ἀμελεῖν πείθοντος, καὶ τοῖς σωφρονοῦσι τὰ ἐναντία ποιεῖν ἀναγκάζοντος, οἴει τι ἀνθρώπῳ κάκιον εἶναι; Οὐδέν, ἔφη.

η'. Οὐκοῦν τὴν ἐγκράτειαν τῶν ἐναντίων ἢ τὴν ἀκρασίαν εἰκὸς τοῖς ἀνθρώποις αἰτίαν εἶναι; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ τὸ τῶν ἐναντίων τὸ αἴτιον εἰκὸς ἄριστον εἶναι; Εἰκὸς γάρ, ἔφη. Ἔοικεν ἄρ', ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἄριστον ἀνθρώπῳ ἡ ἐγκράτεια εἶναι. Εἰκότως γάρ, ἔφη, ὦ Σώκρατες.

convenire dicemus quàm intemperanti? Nam prudentiæ ac intemperantiæ opera ſibimet adverſantur. Id etiam fateor, ait. Putaſne quid à ſtudio eorum quæ conveniunt magis prohibere, quàm intemperantiam? Minimè, inquit. An quid homini putas eſſe nocentius, quàm quod efficiat, ut noxia præferat utilibus; ac illis quidem operam impendere, hæc verò negligere ſuadeat; denique cogat illis nos contraria facere, quæ ſolent prudentes? Nihil, ait.

8. Ergo temperantiam conſentaneum eſt hominibus eſſe cauſam contrariorum, quàm intemperantiam? Omninò, ait. Igitur etiam cauſam hanc contrariorum conſentaneum eſt optimam eſſe? Conſentaneum, inquit. Ergo videtur, mi Euthydeme, temperantia quiddam eſſe homini optimum. Et meritò quidem, ait, ô Socrates.

1 *Wells*, κωλυτικώτερον, è conjecturâ *Stephani*, quod rectum videtur. non enim adjectivum hoc refertur ad ἀκρασίας, ſed ad τοῦ ἐπιμελεῖσθαι. quis autem concoquat λύμην τοῦ ἐπιμελεῖσθαι? Verbum κωλύειν eſt in eâdem re. ſect. 6. *Erneſt.*

θ'. Ἐκεῖνο δὲ, ὦ Εὐθύδημε, ἤδη πώποτε ἐνεθυμήθης; Ποῖον; ἔφη. Ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἡδέα, ἐφ' ἅπερ μόνα δοκεῖ ἡ ἀκρασία τοὺς ἀνθρώπους ἄγειν, αὐτὴ μὲν οὐ δύναται ἄγειν· ἡ δ' ἐγκράτεια πάντων μάλιστα ἥδεσθαι ποιεῖ. Πῶς; ἔφη. [1] Ὥσπερ ἡ μὲν ἀκρασία οὐκ ἐῶσα καρτερεῖν οὔτε λιμὸν, οὔτε δίψαν, οὔτε ἀφροδισίων ἐπιθυμίαν, οὔτε ἀγρυπνίαν, (δι' ὧν μόνων ἐστὶν ἡδέως μὲν φαγεῖν τε καὶ πιεῖν καὶ ἀφροδισιάσαι, ἡδέως δ' ἀναπαύσασθαί τε καὶ κοιμηθῆναι, καὶ περιμένοντας καὶ ἀνασχομένους, ἕως ἂν ταῦτα ὡς ἔνι ἥδιστα γένηται) κωλύει τοῖς ἀναγκαιοτάτοις τε καὶ συνεχεστάτοις ἀξιολόγως ἥδεσθαι· ἡ δ' ἐγκράτεια μόνη ποιοῦσα καρτερεῖν τὰ εἰρημένα, μόνη καὶ ἥδεσθαι ποιεῖ ἀξίως μνήμης ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις. Παντάπασιν, ἔφη, ἀληθῆ λέγεις.

9. Illud autem, mi Euthydeme, considerâstine unquam? Qualenam? inquit. Quod ad voluptates, ad quas quidem solas nos ducere videtur intemperantia, minimè illa possit perducere: sed quòd ipsa temperantia longè maxima voluptatis sit causa. Quî? ait. Quoniam intemperantia non ferens, ut tolerentur fames, sitis, rei venereæ cupiditas, vigiliæ, (per quæ sola suaviter comedere, bibere, venerem exercere possumus; suaviter quiescere ac dormire, exspectantes ac sustinentes, donec illa quam jucundissimè fiant) quominus maximè necessariis & continuis voluptatibus egregiè fruamur, impedit: temperantia verò, dum sola facit, ut, quæ diximus, toleremus; etiam sola voluptatem memoratu dignam excitat in iis quæ recensuimus. Omninò vera dicis, ait.

---

1 Ὥσπερ, quia non sequitur οὕτως, suspectum est doctis viris. Itaque alii legi volunt, ὅτι ἄρ' ἡ &c. mihi maximè placet eorum sententia, qui ἀνακόλουθον esse dicunt. Sic interdum invenias πρῶτον, & apud Latinos, *primum*, non sequente εἶτα, *deinde*. *Ernest.*

ι'. Ἀλλὰ μὴν [1] τοῦ μαθεῖν τι καλὸν καὶ ἀγαθὸν, καὶ τοῦ ἐπιμεληθῆναι τῶν τοιούτων τινὸς, δι' ὧν ἄν τις καὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα καλῶς διοικήσειε, καὶ τὸν ἑαυτοῦ οἶκον καλῶς οἰκονομήσειε, καὶ φίλοις καὶ πόλει ὠφέλιμος γένοιτο, καὶ ἐχθρῶν κρατήσειεν, ἀφ' ὧν οὐ μόνον ὠφέλειαι, ἀλλὰ καὶ ἡδοναὶ μέγισται γίγνονται. ὧν μὲν γὰρ ἐγκρατεῖς ἀπολαύουσι, πράττοντες αὐτὰ, οἱ δ' ἀκρατεῖς οὐδενὸς μετέχουσι. τῷ γὰρ ἂν ἧττον φήσαιμεν τῶν τοιούτων προσήκειν, ἢ ᾧ ἥκιστα ἔξεστι ταῦτα πράττειν, κατεχομένῳ ἐπὶ τῷ σπουδάζειν περὶ τὰς ἐγγυτάτω ἡδονάς;

ια'. Καὶ ὁ Εὐθύδημος, δοκεῖς μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, λέγειν, ὡς ἀνδρὶ ἥττονι τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν πάμπαν οὐδεμιᾶς ἀρετῆς προσήκει. Τί γὰρ διαφέρει, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἄνθρωπος ἀκρατὴς θηρίου τοῦ ἀμαθεστάτου; ὅστις γὰρ τὰ μὲν κρα-

10. Quinetiam à diſciplinâ rerum honeſtarum & egregiarum, & à ſtudio eorum impedit, quibus quis rectè corpus ſuum regat, & familiam rectè adminiſtret, & amicis patriæque proſit, & hoſtes ſuperet de quibus maximæ non utilitates modò, ſed etiam voluptates exiſtunt. Ex his enim fructum percipiunt temperantes, dum ea faciunt; quum intemperantes nullius horum participes fiant. Nam cui dicere poſſimus hæc minus convenire, quàm qui ea minimè facit, occupatus quærendis voluptatibus maximè obviis?

11. Tum Euthydemus, dicere mihi, ait, videris, mi Socrates, omninò virtutem ad eum, qui à corporeis voluptatibus ſuperetur, non pertinere. Nam quid intereſt, mi Euthydeme, inquit, inter hominem intemperantem & rudiſſimam belluam? Nam qui non conſide-

1 Intell. κωλύει ἀκρασία. *Erneſt.*

πιστα μὴ σκοπῇ, τὰ ἥδιστα δ' ἐκ παντὸς τρόπου ζητῇ ποιεῖν, τί ἂν διαφέροι τῶν ἀφρονεστάτων βοσκημάτων; ἀλλὰ τοῖς ἐγκρατέσι μόνοις ἔξεστι σκοπεῖν τὰ κράτιστα τῶν πραγμάτων, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ διαλέγοντας κατὰ γένη, τὰ μὲν ἀγαθὰ προαιρεῖσθαι, τῶν δὲ κακῶν ἀπέχεσθαι.

ιβ'. Καὶ οὕτως, ἔφη, ἀρίστους τε καὶ εὐδαιμονεστάτους ἄνδρας γίγνεσθαι, καὶ διαλέγεσθαι δυνατωτάτους. ἔφη δὲ καὶ τὸ "διαλέγεσθαι" ὀνομασθῆναι ἐκ τοῦ συνιόντας κοινῇ βουλεύεσθαι, διαλέγοντας κατὰ γένη τὰ πράγματα. [1] δεῖν οὖν πειρᾶσθαι ὅτι μάλιστα πρὸς τοῦτο ἑαυτὸν ἕτοιμον παρασκευάζειν, καὶ τούτου μάλιστα ἐπιμελεῖσθαι. ἐκ τούτου γὰρ γίνεσθαι ἄνδρας ἀρίστους τε, καὶ ἡγεμονικωτάτους, καὶ διαλεκτικωτάτους.

rat optima, & omninò facere quærit ea quæ jucundiſſima ſunt, quid ille differt ab inſipientiſſimis pecudibus? Soli temperantes res optimas conſiderare poſſunt, eaſque tum verbis tum reipsâ ſecundum genera ſecernere, ac bonas quidem eligere, à malis autem abſtinere.

12. Atque hoc modo dicebat viros præſtantiſſimos ac feliciſſimos effici, maximeque ad diſſerendum idoneos. Aiebat etiam "διαλέγεσθαι" ex eo dictum eſſe, quòd convenientes communiter conſultent, dum res ſecundum genera diſcernunt. Itaque enitendum eſſe, ut ad hoc ſe quam paratiſſimum quiſque reddat, eique rei maxmè ſtudeat. Nam ex eo fieri homines præſtantiſſimos, & imperio digniſſimos, & diſſerendi peritiſſimos.

1 Al. δεῖ.

Κ Ε Φ. ϛʹ.

ΩΣ δὴ καὶ διαλεκτικωτέρους ἐποίει τοὺς συνόντας, πειράσομαι καὶ τοῦτο λέγειν. Σωκράτης γὰρ τοὺς μὲν εἰδότας, τί ἕκαστον εἴη τῶν ὄντων, ἐνόμιζε καὶ τοῖς ἄλλοις ἂν ἐξηγεῖσθαι δύνασθαι· τοὺς δὲ μὴ εἰδότας, οὐδὲν ἔφη θαυμαστὸν εἶναι, αὐτούς τε σφάλλεσθαι, καὶ ἄλλους σφάλλειν. ὧν ἕνεκα σκοπῶν σὺν τοῖς συνοῦσι, τί ἕκαστον εἴη τῶν ὄντων, οὐδεπώποτε ἔληγε. πάντα μὲν οὖν ᾗ διωρίζετο, πολὺ ἔργον ἂν εἴη διεξελθεῖν· ἐν ὅσοις δὲ καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐπισκέψεως δηλώσειν οἶμαι, τοσαῦτα λέξω.

βʹ. Πρῶτον δὲ περὶ εὐσεβείας ὧδέ πως ἐσκόπει· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ποῖόν τι νομίζεις εὐσέβειαν εἶ-

C A P. VI.

Differendi facultatem è consuetudine Socratis consequuntur Familiares.

QUO autem modo familiares suos etiam differendi peritiores effecerit, jam exponere conabor. Etenim putabat Socrates, eos, qui scirent quid essent res singulæ, posse aliis etiam eas explicare: qui verò nescirent, eos & falli & alios quoque fallere, non mirum esse dicebat. Ideoque nunquam suis cum familiaribus considerare desinebat, quid res quælibet esset. At omnia quomodo definiret, operosum fuerit percensere. Quæ igitur modum considerationis hujus indicatura puto, illa dicam.

2. Primùm de pietate hoc modo considerabat: Dic mihi, mi Euthydeme, inquit, quale quiddam esse putas pie-

ναι; καὶ ὅς, Κάλλιστον νὴ Δί', ἔφη. Ἔχεις οὖν εἰπεῖν, ὁποῖός τις ὁ εὐσεβής ἐστιν; Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη, ὁ τοὺς θεοὺς [1] τιμῶν. Ἔξεστι δὲ, ὃν ἄν τις βούληται τρόπον, τοὺς θεοὺς τιμᾶν; Οὔκ· ἀλλὰ νόμοι εἰσὶ, καθ' οὓς δεῖ τοῦτο ποιεῖν.

γʹ. Οὐκοῦν ὁ τοὺς νόμους τούτους ποιῶν, εἰδείη ἂν, ὡς δεῖ τοὺς θεοὺς τιμᾶν; Οἶμαι ἔγωγ', ἔφη. Ἆρ' οὖν ὁ εἰδὼς τοὺς θεοὺς τιμᾶν, οὐκ ἄλλως οἴεται δεῖν τοῦτο ποιεῖν, ἢ ὡς οἶδεν; Οὐ γὰρ οὖν, ἔφη. Ἄλλως δέ τις θεοὺς τιμᾷ, ἢ ὡς οἴεται δεῖν; Οὐκ οἶμαι, ἔφη.

δʹ. Ὁ ἄρα τὰ περὶ τοὺς θεοὺς νόμιμα εἰδὼς, νομίμως ἂν τοὺς θεοὺς τιμῴη. Πάνυ μὲν οὖν. Οὐκοῦν ὅ γε νομίμως τιμῶν, ὡς δεῖ, τιμᾷ; Πῶς γὰρ οὔ; Ὁ δέ γε, ὡς δεῖ, τιμῶν, εὐσεβής ἐστι;

tatem? Et ille, Pulcherrimum profectò, ait. Poteſne igitur dicere, qualis ſit homo pius? Is, ait, mihi videtur, qui Deos honore afficit. Licetne verò Deos eo modo honorare, quo quiſque vult? Non; ſed leges quædam ſunt, ſecundum quas id faciendum eſt.

3. Ergo qui leges has obſervat, is ſcire poſſit, quo pacto Dii ſint honorandi? Arbitror, ait. Ergo qui Deos novit honorare, non aliter id faciendum putat, quàm utì ſcit? Non aliter, inquit. Eſtne verò quiſquam qui Deos honoret aliter, quàm putet oportere? Non arbitror, ait.

4. Ergo qui novit ea quæ legitima ſunt erga Deos, is legitimè Deos honorat. Omninò, ait. Qui igitur legitimè ipſos honorat, is honorat ut oportet? Qui non? Qui verò ſic, ut oportet, honorat, an pius eſt? Om-

---

1 *Socrates* mox, correctione adhibitâ, addit, ὡς δεῖ, τιμῶν, εὐσεβής ἐστι.

Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ὁ ἄρα τὰ περὶ τοὺς θεοὺς νόμιμα εἰδὼς, ὀρθῶς ἂν ἡμῖν εὐσεβὴς ἀφωρισμένος εἴη. Ἐμοὶ γοῦν, ἔφη, δοκεῖ.

ε΄. Ἀνθρώποις τε ἄρα ἔξεστιν, ὃν ἄν τις τρόπον βούληται, χρῆσθαι; Οὔκ· ἀλλὰ καὶ περὶ τούτους ὁ εἰδὼς, ἅ ἐστι νόμιμα, [1] καθὰ δεῖ πρὸς ἀλλήλους χρῆσθαι, νόμιμος ἂν εἴη. Οὐκοῦν οἱ κατὰ ταῦτα χρώμενοι ἀλλήλοις, ὡς δεῖ, χρῶνται; Πῶς γὰρ οὔ; Οὐκοῦν οἵγε, ὡς δεῖ, χρώμενοι, καλῶς χρῶνται; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν οἵγε τοῖς ἀνθρώποις καλῶς χρώμενοι, καλῶς πράττουσι [2] τἀνθρώπεια πράγματα; Εἰκός γ᾽ ἔφη.

ϛ΄. Οὐκοῦν οἱ τοῖς νόμοις πειθόμενοι, δίκαια οὗτοι ποιοῦσι; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Δίκαια δὲ οἶσθα, ἔφη, ὁποῖα καλεῖται; Ἃ οἱ νόμοι κελεύουσιν, ἔφη. Οἱ ἄρα ποιοῦντες ἃ οἱ νόμοι κε-

ninò, inquit. Ergo qui legitima novit erga Deos, eum rectè pium definiverimus. Ita mihi videtur, ait.

5. An verò licet hominibus ſic uti, quemadmodum aliquis vult? Non: ſed apud hos etiam qui novit legitima, ſecundum quæ alter altero uti debet, legitimus ſcilicet erit. Ergo qui ſecundum hæc ſe invicem utuntur, ut decet utuntur? Quî non? Num verò qui utuntur ut decet, rectè utuntur? Omninò, ait. Ergo qui rectè utuntur hominibus, illi etiam res humanas rectè agunt? Conſentaneum, inquit.

6. Num qui legibus parent, juſta faciunt? Omninò, inquit: Scis autem qualianam juſta dicantur? Quæ leges jubent, ait. Ergo qui ea faciunt, quæ leges ju-

---

1 *Stephanus* malebat καθ᾽ ἃ, quia ſequitur κατὰ ταῦτα. *Erneſt.*
2 Vide Indicem.

λεύουσι, δίκαιά τε ποιοῦσι, καὶ ἃ [1] δεῖ. Πῶς γὰρ οὔ; Οὐκοῦν οἵ γε τὰ δίκαια ποιοῦντες, δίκαιοί εἰσιν; Οἶμαι ἔγωγ', ἔφη. Οἴει οὖν τινας πείθεσθαι τοῖς νόμοις, μὴ εἰδότας ἃ οἱ νόμοι κελεύουσιν; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Εἰδότας δὲ ἃ δεῖ ποιεῖν, οἴει τινὰς οἴεσθαι, δεῖν μὴ ποιεῖν ταῦτα; Οὐκ οἴομαι, ἔφη. Οἶδας δέ τινας ἄλλα ποιοῦντας, ἢ ἃ οἴονται δεῖν; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Οἱ ἄρα τὰ περὶ τοὺς ἀνθρώπους νόμιμα εἰδότες, τὰ δίκαια οὗτοι ποιοῦσιν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν οἵ γε τὰ δίκαια ποιοῦντες, δίκαιοί εἰσι; Τίνες γὰρ ἄλλοι; ἔφη. Ορθῶς ἄν ποτε ἄρα [2] ὁριζόμεθα, ὁριζόμενοι δικαίους εἶναι τοὺς εἰδότας τὰ περὶ ἀνθρώπους νόμιμα; Ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη.

ζʹ. Σοφίαν δὲ τί ἂν φήσαιμεν εἶναι; εἰπέ μοι, πότερά σοι δοκοῦσι οἱ σοφοί, ἃ ἐπίστανται, ταῦτα σοφοὶ εἶ-

bent, tum juſta faciunt, tum quæ fieri debent. Quî non? An verò juſti ſunt, qui juſta faciunt? Arbitror equidem, ait. Ergone putas legibus aliquos parere, qui neſciunt quæ leges jubent? Non equidem, ait. At qui ſciunt quid faciendum ſit, eoſne putas arbitrari, faciendum id non eſſe? Non puto, ait. An aliquos nôſti, qui alia faciunt, quàm quæ fieri debere putant? Minimè, inquit. Ergo qui ſciunt quæ legitima ſunt erga homines, juſta faciunt? Omninò, ait. Qui igitur juſta faciunt, juſti ſunt? Qui tandem alii? ait. Ergo rectè definiamus, ſi eos eſſe juſtos definiverimus, qui ſciunt quæ legitima ſint erga homines? Sic mihi videtur.

7. Quid verò dicere poſſimus ſapientiam eſſe? Dic mihi; utrum tibi ſapientes, in iis quæ nôrunt, ſapientes eſſe

1 Poſt δεῖ poni poſſit interrogationis nota, ſicut habetur ſupra, poſt τιμᾶν & poſt δεῖν, atque alibi. *H. Steph.*

2 *Wells* habet ὁριζοίμεθα. *Erneſt.*

ται, ἢ εἰσί τινες, ἃ μὴ 'πίστανται, σοφοί; Ἃ 'πίστανται δῆλον ὅτι, ἔφη. πῶς γὰρ ἄν τις, ἅ γε μὴ 'πίσταιτο, ταῦτα σοφὸς εἴη; Ἆρ' οὖν οἱ σοφοὶ, ἐπιστήμῃ σοφοί εἰσιν; Τίνι γὰρ, ἔφη, ἄλλῳ τις ἂν εἴη σοφὸς, εἴ γε μὴ ἐπιστήμῃ; Ἄλλο δέ τι σοφίαν οἴει εἶναι, ἢ ᾧ σοφοί εἰσιν; Οὐκ ἔγωγε. Ἐπιστήμη ἄρα σοφία ἐστίν; Ἔμοιγε δοκεῖ. Ἆρ' οὖν δοκεῖ σοι ἀνθρώπῳ δυνατὸν εἶναι τὰ ὄντα πάντα ἐπίστασθαι; Οὐδὲ μὰ Δί' ἔμοιγε πολλοστὸν μέρος αὐτῶν. Πάντα μὲν ἄρα σοφὸν οὐχ οἷόν τε ἄνθρωπον εἶναι; Μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη. Ὃ ἄρα 'πίσταται ἕκαστος, τοῦτο καὶ σοφός 'ἐστιν; Ἔμοιγε δοκεῖ.

η'. Ἆρ' οὖν, ὦ Εὐθύδημε, καὶ τἀγαθὸν οὕτω ζητητέον 'ἐστί; Πῶς; ἔφη. Δοκεῖ σοι τὸ αὐτὸ πᾶσιν ὠφέλιμον εἶναι; Οὐκ ἔμοιγε. Τί δέ; τὸ ἄλλῳ ὠφέλιμον οὐ δοκεῖ σοι ἐνίοτε ἄλλῳ βλαβερὸν εἶναι; Καὶ μάλα, ἔφη. Ἄλλο δ' ἄν τι φαίης

videantur; an aliqui ſint in iis ſapientes, quæ neſciunt? Nimirum in illis ſapientes ſunt, quæ ſciunt. Nam quî poſſit aliquis eſſe ſapiens in illis, quæ neſcit? Num igitur ſapientes, ſcientiâ ſunt ſapientes? Quânam aliâ re ſapiens aliquis fuerit, ſi non ſcientiâ? Num verò putas quiddam aliud eſſe ſapientiam, quàm quo homines ſapientes ſunt? Non equidem. Ergo ſapientia eſt ſcientia? Mihi quidem videtur. Ergone tibi videtur, hominem res omnes ſcire poſſe? Immo nec partem profectò rerum aliquantulam. Homo igitur in omnibus nequit eſſe ſapiens? Minimè profectò, ait. Ergo in eo quis eſt ſapiens, quod ſcit? Mihi quidem videtur.

8. Num & de bono, Euthydeme, ſic quærendum erit? Quomodo? ait. Num idem tibi videtur omnibus eſſe utile? Non mihi quidem. Quid? An quod utile eſt alteri, non tibi videtur eſſe nonnunquam alteri noxium? Omninò, ait. Num quid aliud potes dicere

ἀγαθὸν εἶναι, ἢ ὃ ὠφέλιμον; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Τὸ ἄρα ὠφέλιμον, ἀγαθόν ἐστιν, ὅτῳ ἂν ὠφέλιμον ᾖ; Δοκεῖ μοι, ἔφη.

θ'. Τὸ δὲ καλὸν ἔχοιμεν ἄν πως ἄλλως εἰπεῖν, ἤ, εἰ ἔστιν, ὀνομάζεις καλὸν ἢ σῶμα, ἢ σκεῦος, ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν, ὃ οἶσθα πρὸς πάντα καλὸν ὄν; Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Ἀρ' οὖν, πρὸς ὃ ἂν ἕκαστον χρήσιμον ᾖ, πρὸς τοῦτο ἑκάστῳ καλῶς ἔχει χρῆσθαι; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Καλὸν δὲ πρὸς ἄλλο τί ἐστιν ἕκαστον, ἢ πρὸς ὃ ἑκάστῳ καλῶς ἔχει χρῆσθαι; Οὐδὲ πρὸς ἓν ἄλλο, ἔφη. Τὸ χρήσιμον ἄρα καλόν ἐστι, πρὸς ὃ ἂν ᾖ χρήσιμον; Ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη.

ί. Ἀνδρείαν δέ, ὦ Εὐθύδημε, ἆρα τῶν καλῶν νομίζεις εἶναι; Κάλλιστον μὲν οὖν ἔγωγ', ἔφη. Χρήσιμον ἆρα οὐ πρὸς τὰ ἐλάχιστα νομίζεις τὴν ἀνδρείαν; Μὰ Δί', ἔφη, πρὸς τὰ μέγιστα μὲν οὖν. Ἀρ' οὖν δοκεῖ σοι πρὸς τὰ δεινά τε

bonum esse, quàm quod sit utile? Non equidem, ait. Ergo quod est utile, bonum est illi, cui utile fuerit? Videtur, inquit.

9. An verò pulchrum aliter appellare possimus, quàm utì dicimus aut pulchrum corpus aut vas, aut aliud quiddam, quod scis esse ad omnia pulchrum? Non equidem profectò, inquit. Ergo ad quod utile quidque fuerit, ad id cuique pulchrum est eo uti? Omninò, ait. Num autem quævis res ad aliud quiddam pulchra est, quam cujus usui singula pulchrè applicentur? Ad nihil aliud, inquit. Ergo quod est utile, pulchrum est ad quod utile fuerit? Ita mihi videtur, inquit.

10. Fortitudinem verò, mi Euthydeme, num inter pulchra esse censes? Immo pulcherrimum quid, ait. Ergo tu fortitudinem non ad minima utilem esse statuis? Certè, inquit, ad maxima. Num igitur tibi utile esse ad terri-

καὶ ἐπικίνδυνα χρήσιμον εἶναι τὸ ἀγνοεῖν αὐτά; Ἥκιστά γ', ἔφη. Οἱ ἄρα μὴ φοβούμενοι τὰ τοιαῦτα, διὰ τὸ μὴ εἰδέναι, τί ἐστιν, οὐκ ἀνδρεῖοί εἰσι; Νὴ Δί', ἔφη· πολλοὶ γὰρ ἂν οὕτω γε [1] τῶν γε μαινομένων καὶ τῶν δειλῶν ἀνδρεῖοι εἶεν. Τί δὲ οἱ καὶ [2] τὰ μὴ δεινὰ δεδοικότες; Ἔτι γε, νὴ Δία, ἧττον, ἔφη. Ἀρ' οὖν τοὺς μὲν ἀγαθοὺς πρὸς τὰ δεινὰ καὶ ἐπικίνδυνα ὄντας, ἀνδρείους ἡγῇ εἶναι, τοὺς δὲ κακούς, δειλούς; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

ια'. Ἀγαθοὺς δὲ πρὸς τὰ τοιαῦτα νομίζεις ἄλλους τινάς, ἢ τοὺς δυναμένους αὐτοῖς καλῶς χρῆσθαι; Οὔκ, ἀλλὰ τούτους, ἔφη. Κακοὺς δ' ἄρα τοὺς οἵους τούτοις κακῶς χρῆσθαι; Τίνας γὰρ ἄλλους; ἔφη. Ἀρ' οὖν ἕκαστοι χρῶνται, ὡς οἴονται δεῖν; Πῶς γὰρ ἄλλως; ἔφη. Ἄρα οὖν οἱ μὴ δυνάμενοι

bilia & periculoſa videtur, ea ipſa ignorare? Minime, inquit. Ergo qui ejuſmodi non metuunt, propterea quòd neſciant quid ſint, non ſunt fortes? Non profectò, inquit: nam cæteroqui multi homines inſani & timidi, fortes eſſent. Quid autem illi, qui non terribilia metuunt? Multò minus, inquit. Qui ergo boni ſunt ad terribilia & periculoſa, hos fortes eſſe putas; qui verò mali, timidos? Omnino, inquit.

11. An verò putas ad talia quoſdam alios etiam bonos eſſe, quàm qui eis uti rectè poſſint? Non, ait, ſed hos ipſos. Malos autem, qui his malè utantur? Quoſnam alios? inquit. Ergone utuntur ſinguli, ut oportere ſe arbitrantur? Qui aliter? inquit. Sciuntne, qui non poſſunt

1 Pro τῶν γε μ. *Stephanus* è *Stobæo* legebat, τῶν τι μ. *Erneſt.*
2 Vid. ad lib. 1. c. 1. §. 14.

καλῶς χρῆσθαι, ἴσασιν, ὡς δεῖ χρῆσθαι; Οὐ δήπου γε, ἔφη. Οἱ ἄρα εἰδότες ὡς δεῖ χρῆσθαι, οὗτοι καὶ δύνανται; Μόνοι γε, ἔφη. Τί δέ; οἱ μὴ διημαρτηκότες ἄρα κακῶς χρῶνται τούτοις; Οὐκ οἴομαι. Οἱ ἄρα κακῶς χρώμενοι διημαρτήκασιν; Εἰκός γε, ἔφη. Οἱ μὲν ἄρα ἐπιστάμενοι τοῖς δεινοῖς τε καὶ ἐπικινδύνοις καλῶς χρῆσθαι, ἀνδρεῖοί εἰσιν· οἱ δὲ διαμαρτάνοντες τούτου, δειλοί; Ἔμοιγε δοκοῦσιν, ἔφη.

ιϐ'. [1] Βασιλείαν δὲ καὶ Τυραννίδα, ἀρχὰς μὲν ἀμφοτέρας ἡγεῖτο εἶναι, διαφέρειν δὲ ἀλλήλων ἐνόμιζε. τὴν μὲν γὰρ, ἑκόντων τε τῶν ἀνθρώπων καὶ κατὰ νόμους, τῶν πόλεων ἀρχὴν, βασιλείαν ἡγεῖτο· τὴν δὲ ἀκόντων τε καὶ μὴ κατὰ νόμους, ἀλλ' ὅπως ὁ ἄρ-

rectè uti, quo pacto utendum sit? Nequaquam, inquit. Igitur qui nôrunt ut sit utendum, illi etiam possunt? Immo soli, inquit. Quid? Siqui non aberraverunt ab eorum usu, num malè his utuntur? Non arbitror, inquit. Ergo qui malè utuntur, aberrant? Consentaneum, ait. Qui igitur terribilibus & periculosis rectè uti sciunt, sunt fortes; qui verò ab hoc aberrant, timidi sunt? Mihi quidem videntur, inquit.

12. Cæterum & regnum & tyrannidem, utrumque judicabat esse quidem imperium, verùm inter se differre statuebat. Nam regnum esse putabat, in homines volentes secundum civitatum leges imperium; at in homines nolentes, nec secundum leges, sed ex arbitrio princi-

1 Τῆς Δημοκρατίας, τῆς Τυραννίδος, & τῆς Βασιλείας ἔπαινον, καὶ ψόγον, *Euripides* versibus elegantissimis persequitur. ἐν ταῖς Ἱκέτισι, pag. ex *Plantini* typis 325, 326, eum consule. Illic enim multa reperies quæ [illegible] huic loco lucem afferent, & *Socratis* sententiam confirmabunt. *Æmil. Port.*

χων βούλοιτο, τυραννίδα. καὶ ὅπου μὲν ἐκ τῶν τὰ νόμιμα ἐπιτελούντων αἱ ἀρχαὶ καθίστανται, ταύτην τὴν πολιτείαν ἀριστοκρατίαν ἐνόμιζεν εἶναι· ὅπου δ' ἐκ τιμημάτων, πλουτοκρατίαν· ὅπου δ' ἐκ πάντων, δημοκρατίαν.

ιγ'. Εἰ δέ τις αὐτῷ περί του ἀντιλέγοι, μηδὲν ἔχων σαφὲς λέγειν, ἀλλ' ἄνευ ἀποδείξεως, ἤτοι σοφώτερον φάσκων εἶναι, ὃν αὐτὸς λέγοι, ἢ πολιτικώτερον, ἢ ἀνδρειότερον, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, [1] ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν ἐπανῆγεν πάντα τὸν λόγον ὧδέ πως.

ιδ'. Φὴς σὺ ἀμείνω πολίτην εἶναι, ὃν σὺ ἐπαινεῖς, ἢ ὃν ἐγώ; Φημὶ γὰρ οὖν. Τί οὖν; οὐκ ἐκεῖνο πρῶτον ἐπισκεψόμεθα, τί ἐστιν ἔργον ἀγαθοῦ πολίτου; Ποιῶμεν τοῦτο. Οὐκοῦν ἐν χρημάτων διοικήσει κρατοίη ἂν ὁ χρήμα-

pis imperium, eſſe tyrannidem. Atque ubi magiſtratus ex iis conſtituerentur, qui legitima perficiunt, eam reipublicæ formam exiſtimabat eſſe, in quâ Optimates dominantur; ubi ex cenſibus, locupletum imperium; ubi ex univerſis, ſtatum popularem.

13. Quod ſiquis ipſi aliquâ in re adverſaretur, qui nihil certi, quod diceret, haberet; ac ſine demonſtratione, vel ſapientiorem eſſe prædicaret illum, cujus ipſe mentionem faceret, vel civilis adminiſtrationis peritiorem, vel fortiorem, vel quid aliud ejuſmodi; hoc quodam modo orationem omnem ad rem propoſitam reducebat.

14. Tune civem eſſe meliorem ais, quem ipſe prædicas, quàm quem ego? Aio. Quid ergo? annon id primum conſiderabimus, quodnam boni civis ſit officium? Faciamus id ſane. Ergo in opum adminiſtratione potior il-

1 Vide Indicem v. ὑπόθεσις.

σιν εὐπορωτέραν τὴν πόλιν ποιῶν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Εν δέ γε πολέμῳ, ὁ καθυπερτέραν τῶν ἀντιπάλων; Πῶς γὰρ οὔ; Εν δὲ πρεσβείᾳ ἄρα, ὃς ἂν φίλους ἀντὶ πολεμίων παρασκευάζῃ; Εἰκότως γε. Οὐκοῦν καὶ ἐν δημηγορίᾳ, ὁ στάσεις τε παύων, καὶ ὁμόνοιαν ἐμποιῶν; Εμοιγε δοκεῖ. Οὕτω δὲ τῶν λόγων ἐπαναγομένων, καὶ τοῖς ἀντιλέγουσιν αὐτοῖς φανερὸν ἐγίγνετο τἀληθές.

ιε΄. Οπότε δὲ αὐτός τι τῷ λόγῳ διεξίοι, διὰ τῶν μάλιστα ὁμολογουμένων ἐπορεύετο, νομίζων ταύτην τὴν ἀσφάλειαν εἶναι λόγου. τοιγαροῦν πολὺ μάλιστα, ὧν ἐγὼ οἶδα, ὅ, τι λέγοι, τοὺς ἀκούοντας ὁμολογοῦντας παρεῖχε. ἔφη δὲ, καὶ Ομηρον τῷ Οδυσσεῖ ἀναθεῖναι, "τὸ ἀσφαλῆ ῥήτο-"ρα εἶναι." ὡς ἱκανὸν αὐτὸν ὄντα διὰ τῶν δοκούντων τοῖς ἀνθρώποις ἄγειν τοὺς λόγους. ὅτι μὲν οὖν ἁπλῶς τὴν ἑαυτοῦ

lius erit ratio, qui rempublicam opulentiorem reddit? Omninò, ait. At in bello, qui hostium victricem efficit? Quî non? At in legatione, qui amicos ex hostibus efficit? Meritò. Ergo etiam in concionibus ad plebem, qui seditiones compescuerit, & auctor concordiæ fuerit? Ita mihi videtur. Hoc modo quum sermo reduceretur, etiam illis ipsis, qui contradicebant, veritas elucescebat.

15. Cæterum quum ipse aliquid oratione percurrebat, per ea progrediebatur, quæ maximè essent in confesso; quod esse hanc orationis certitudinem arbitraretur. Itaque quum aliquid dicebat, longè omnium maximè, quos ego novi, auditores suos, ut idem faterentur, adducebat. Aiebat & Homerum id Ulyssi tribuisse, " quod esset orator " cautus;" quia per ea quæ hominibus viderentur, orationes suas deducere posset. Itaque perspicuum esse, ex iis

γνώμην ἀπεφαίνετο Σωκράτης πρὸς τοὺς ὁμιλοῦντας αὐτῷ, δοκεῖ μοι δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων εἶναι.

ΚΕΦ. ζʹ.

ΟΤΙ δὲ καὶ αὐτάρκεις ἐν ταῖς προσηκούσαις πράξεσιν αὐτοὺς εἶναι ἐπεμελεῖτο, νῦν [1] τοῦτο λέξω. πάντων μὲν γὰρ, ὧν ἐγὼ οἶδα, μάλιστα ἔμελεν αὐτῷ εἰδέναι, ὅτου τις ἐπιστήμων εἴη τῶν συνόντων αὐτῷ. ὧν δὲ προσήκει ἀνδρὶ καλῷ κἀγαθῷ εἰδέναι, ὅ, τι μὲν αὐτὸς εἰδείη, πάντων προθυμότατα ἐδίδασκεν· ὅτου δὲ αὐτὸς ἀπειρότερος εἴη, πρὸς τοὺς ἐπισταμένους ἦγεν αὐτούς.

quæ diximus, arbitror, Socratem ad colloquentes ſecum ſententiam ſuam ſimpliciter protuliſſe.

CAP. VII.

Quid & quantum ſit in quâcunque Arte diſcendum.

QUOD etiam operam dederit, ut ipſi in agendis iis, quæ ſibi convenirent, ſatis eſſent idonei; id nunc exponam. Etenim maximè *Socrati* omnium, quos equidem novi, curæ erat, ut ſciret, quâ in re ſuorum familiarium quiſque peritus eſſet. Quæ verò virum honeſtum & egregium ſcire convenirent, eorum nihil non, quod quidem eſſet ipſi cognitum, cupidiſſimè docebat: quâ verò in re eſſet minùs ipſe peritus, ad peritos eos deducebat.

---

1 Al. τοτί.

β'. Ἐδίδασκε δὲ καὶ μέχρι ὅτου δέοι ἔμπειρον εἶναι ἑκάστου πράγματος τὸν ὀρθῶς πεπαιδευμένον. αὐτίκα, γεωμετρίαν μέχρι μὲν τούτου ἔφη δεῖν μανθάνειν, ἕως ἱκανός τις γένοιτο, εἴποτε δεήσειε, γῆν μέτρῳ ὀρθῶς ἢ παραλαβεῖν, ἢ παραδοῦναι, ἢ διανεῖμαι, ἢ ἔργον ἀποδείξασθαι. οὕτω δὲ τοῦτο ῥᾴδιον εἶναι μαθεῖν, ὥστε τὸν προσέχοντα τὸν

2. Præterea docebat, quousque hominem rectè institutum cujusque rei peritum esse conveniat. Primùm, ab ineunte ætate geometriam eo usque discendam aiebat, donec quis posset, si opus fuerit, terram vel rectâ metiendi ratione accipere, vel tradere, vel distribuere, vel opus designare. Atque hoc tam facilè disci posse, ut qui animum

---

1 Αὐτίκα in primæ editionis indice interpretatus sum, *primùm.* Nec nunc adeo pœnitet. Sic hoc verbum accipi censet etiam *Vigerus* de idiot. Gr. L. p. m. 229. & sic est apud *Aristoph. Plut.* Sed nec displicet interpretari, *exempli gratiâ*; atque hâc occasione hanc verbi significationem, vulgo non animadversam, demonstrare. Apud *Platonem* sæpe sic est. *Alcibiad.* II. init. ὥσπερ τὸν Οἰδίπουν αὐτίκα φασὶν εὔξασθαι &c. *ut dicunt*, ex. causâ, *Oedipum precatum esse.* Ibid. paulo post: Αὐτίκα τῶν σῶν ἡλικιωτῶν εἴ τινες τυγχάνουσιν ἄφρονες ὄντες &c. *Si*, verbi causâ, *quidam &c.* In eodem dialogo est alio loco, οὐκοῦν οἱ ῥήτορες αὐτίκα &c. &c. sic non solum in hoc sed aliis dialogis sæpe. Quo magis miror ab Interpretibus hanc vim verbi intellectam non esse, nec in Lexicis obviam esse. Omnium maximè ridiculus est *Dacierius*, ad illum ipsum dialogum gallicè ad ipso conversum. Socrates dicit, ignorantiam interdum esse bonam. Id ut demonstret, sic dicit: ἅ σοι αὐτίκα μάλα παρασταίη, Περικλέα — εἰπεῖν, εἰ ἔνδον ἐστὶ, βουλόμενον ἀποκτεῖναι αὐτὸν &c. Interpretes male: *statim.* Quid vero *Dacierius?* negat hoc verum esse; quod Pericles, quo tempore ille sermo habitus esset, jam mortuus fuisset. Itaque reddendum esset, *Si tibi olim in mentem venisset:* nam hanc quoque verba vim habere. Nihil vidi acutius! Redde, *si tibi, verbi causâ, in mentem veniret.* nec illud *veniret* perturbet aliquem. Quis in exemplis tam scrupulosus sit? paulo post de eâdem re dicit, ἐθέλειν ἂν σε τούτων τι πράττειν. Apud *Hippocratem* ita sæpe occurrere post *Duretum Girardetus* vidit ad lib. de rat. Vict. in morb. acut. p. 32. nam ipse *Galenus* ignoravit. *Ernest.*

νοῦν τῇ μετρήσει, ἅμα τήν τε γῆν, ὁπόση ἐστὶν, εἰδέναι, καὶ [1] ὡς μετρεῖται ἐπιστάμενον ἀπιέναι.

γʹ. Τὸ δὲ μέχρι τῶν δυσξυνέτων διαγραμμάτων γεωμετρίαν μανθάνειν ἀπεδοκίμαζεν· ὅ, τι μὲν γὰρ ὠφελοίη ταῦτα, οὐκ ἔφη ὁρᾷν· (καὶ τοι οὐκ [2] ἄπειρός γε αὐτῶν ἦν) ἔφη δὲ ταῦτα ἱκανὰ εἶναι ἀνθρώπου βίον κατατρίβειν, καὶ ἄλλων πολλῶν τε καὶ ὠφελίμων μαθημάτων ἀποκωλύειν.

δʹ. Ἐκέλευε δὲ καὶ ἀστρολογίας ἐμπείρους γίγνεσθαι, καὶ ταύτης μέντοι μέχρι τοῦ νυκτός τε ὥραν, καὶ μηνὸς, καὶ ἐνιαυτοῦ δύνασθαι γιγνώσκειν, ἕνεκα πορείας τε, καὶ πλοῦ, καὶ φυλα-

ad dimenſionem advertat, is & ſcire poſſit, quanta ſit ipſa terra, & cognitâ metiendi ratione diſcedat.

3. Verùm in geometriâ diſcendâ progreſſum ad deſcriptiones uſque intellectu difficiles, improbabat. Nec enim, quid eæ res uſûs haberent, videre ſe dicebat; (licet illarum minimè rudis eſſet) poſſe verò aiebat eas omnem hominis vitam abſumere, ac ab aliis multis utilibuſque diſciplinis avocare.

4. Hortabatur etiam, ut aſtrorum doctrinæ adeo periti eſſent, ut & noctis & menſis & anni tempora cognoſcere poſſent, tum itineris ac navigationis causâ, tum excubia-

1 Primus, ſecundum *Laertium* lib. 2. 2. qui certi aliquid de terræ magnitudine ſtatuere auſus erat, fuit *Anaximander*. Et ex ipſius, ut videtur, ætate tabulæ geographicæ Terræ ambitum complexæ vulgò deſcribi ſolitæ. *Herod.* lib. 5. 49. *Ælian.* V. H. lib. 3. 38. *Socratis* diſcipulum, cæterorum inſtar philoſophorum, γῆς ἁπάσης περίοδον metientem exhibet *Ariſtophanes*, Nub. v. 206. Vide *Forſter.* ad *Plat.* p. 289.

2 Habuit enim præceptorem geometriæ celeberrimum geometram *Theodorum Cyrenæum*. vide ad c. 2. ſect. 10. hujus libri. *Erneſt.*

κῆς· καὶ ὅσα ἄλλα ἢ νυκτὸς, ἢ μηνὸς, ἢ ἐνιαυτοῦ πράττεται, πρὸς ταῦτ' ἔχειν τεκμηρίοις χρῆσθαι, τὰς ὥρας τῶν εἰρημένων διαγιγνώσκοντας. καὶ ταῦτα δὲ ῥᾴδια εἶναι μαθεῖν παρά τε τῶν [1] νυκτοθηρῶν, καὶ κυβερνητῶν καὶ ἄλλων πολλῶν, οἷς ἐπιμελὲς ταῦτα εἰδέναι.

ε'. Τὸ δὲ μέχρι τούτου ἀστρονομίαν μανθάνειν, μέχρι τοῦ καὶ τὰ μὴ ἐν τῇ αὐτῇ περιφορᾷ ὄντα, καὶ τοὺς πλάνητάς τε, καὶ ἀσταθμήτους ἀστέρας γνῶναι, καὶ τὰς ἀποστάσεις αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ τὰς περιόδους, καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν ζητοῦντας κατατρίβεσθαι, ἰσχυρῶς ἀπέτρεπεν. ὠφέλειαν μὲν γὰρ οὐδεμίαν οὐδ' ἐν τούτοις ἔφη ὁρᾷν, (καίτοι οὐδὲ τούτων γε ἀνήκοος ἦν·) ἔφη δὲ καὶ ταῦτα ἱκανὰ εἶναι κατατρίβειν ἀνθρώπου βίον, καὶ πολλῶν τε ὠφελίμων ἀποκωλύειν.

rum, aliarumque rerum, quæcunque vel per noctem, vel in menſe, vel in anno geruntur; ut ad ea certis indiciis uti poſſent, quibus illorum, quæ diximus, tempora dignoſcerent. Atque hæc diſci facilè ab iis poſſe, qui noctu feras venantur, & à navium gubernatoribus, aliiſque multis, quibus eſt curæ ut hæc ſciant.

5. At verò in aſtronomiâ diſcendâ eò progredi, donec & illa cognoſcantur quæ in eodem non ſunt ambitu, & errantia vagaque ſidera, & ipſorum à terrâ intervalla, & circuitus; eorumque cauſas inquirendo confici, vehementer dehortabatur. Quippe nec in his quidem ullam ſe utilitatem videre dicebat, (quanquam eorum rudis non eſſet:) aiebat verò, etiam hæc abſumere poſſe vitam hominis, & à multis ac utilibus eum prohibere.

1 Alii νυκτοτηρῶν.

ς'. Ὅλως δὲ τῶν οὐρανίων, ᾗ ἕκαστα ὁ θεὸς μηχανᾶται, φροντιστὴν γίγνεσθαι, ἀπέτρεπεν. οὔτε γὰρ εὑρετὰ ἀνθρώποις αὐτὰ ἐνόμιζεν εἶναι, οὔτε χαρίζεσθαι θεοῖς ἂν ἡγεῖτο τὸν ζητοῦντα, ἃ ἐκεῖνοι σαφηνίσαι οὐκ ἐβουλήθησαν. κινδυνεῦσαι δ' ἂν ἔφη καὶ παραφρονῆσαι τὸν ταῦτα μεριμνῶντα, οὐδὲν ἧττον ἢ [2] Ἀναξαγόρας παρεφρόνησεν, ὁ μέγιστον φρονήσας ἐπὶ τῷ τὰς θεῶν μηχανὰς ἐξηγεῖσθαι.

6. Denique in univerſum dehortabatur, nequis ſtudium in res cœleſtes impenderet, quo ſcilicet artificio Deus omnia moliatur. Nec enim illa poſſe ab hominibus inveniri putabat, nec Diis eum rem facere gratam arbitrabatur, qui quæ illi manifeſta eſſe noluiſſent, inquireret. Addebat eſſe periculum, ne qui de rebus hiſce ſollicitus eſſet, inſaniret tandem nihilo minus quàm Anaxagoras, qui maximé fuiſſet elatus, propterea quòd Deorum machinas enarrâſſet.

---

1 Theodoreti codices corruptè dant Ὅλως δὲ τῶν οὐρανίων ΕΚΑΣΤΑ, Α ὁ θεοὶ μηχανᾶται φροντιστὴν ΕΙΝΑΙ ΤΟΥΤΩΝ ἀπέτρεπεν. *Cicero* in Acad. lib. 1. 4. *Socrates mihi videtur, id quod conſtat inter omnes, primus à rebus occultis, & ab ipsâ naturâ involutis, in quibus omnes ante eum philoſophi occupati fuerunt, avocaviſſe philoſophiam & ad vitam communem adduxiſſe—Cœleſtia autem vel procul eſſe à noſtrâ cognitione cenſet, vel, ſi maximè cognita eſſent, nihil tamen ad benè vivendum.* Vide *Minucii Felic.* Octav. c. 13. & Doctiſſ. *Warburtoni* Div. Leg. lib. 3. ſect. 3.

2 *Anaxagoras* excellentis ingenii vir fuit: Ionicæ Diſciplinæ philoſophus, *Periclis*, *Euripidis*, & ſecundum nonnullos *Socratis* etiam, in primâ ſcil. ipſius juventute, præceptor. Is ſe totum dedit rerum naturæ cognitioni, & patriam reliquit philoſophandi causâ. Docuit verò prima rerum principia eſſe *homœomerian*. Sic Lucretius, lib. 1. v. 830.

Nunc & Anaxagoræ ſcrutemur homœomerian.

Is etenim minimas rei cujuſvis particulas ejuſdem prorſus formæ ac naturæ eſſe cum ipsâ, quæ ex iis componitur, re exiſtimabat: ſic vult ex minutis oſſibus oſſa procreari: ex minutis viſceribus viſcera; & ſic de cæteris rebus. Vide *Diog. Laert.* in vitâ ejus.

ζ'. ([1] Ἐκεῖνος γάρ, λέγων μὲν τὸ αὐτὸ εἶναι πῦρ τε καὶ ἥλιον, ἠγνόει, ὡς τὸ μὲν πῦρ οἱ ἄνθρωποι ῥᾳδίως καθορῶσιν, εἰς δὲ τὸν ἥλιον οὐ δύνανται ἀντιβλέπειν· καὶ ὑπὸ μὲν τοῦ ἡλίου καταλαμπόμενοι τὰ χρώματα μελάντερα ἔχουσιν, ὑπὸ δὲ τοῦ πυρός, οὔ. ἠγνόει δὲ ὅτι καὶ τῶν ἐκ τῆς γῆς φυομένων ἄνευ μὲν ἡλίου αὐγῆς οὐδὲν δύναται καλῶς αὔξεσθαι, ὑπὸ δὲ τοῦ πυρὸς θερμαινόμενα πάντα ἀπόλλυται. φάσκων δὲ τὸν ἥλιον λίθον διάπυρον εἶναι, καὶ τοῦτο ἠγνόει, ὅτι λίθος μὲν ἐν πυρὶ ὢν οὔτε λάμπει, οὔτε πολὺν χρόνον ἀντέχει· ὁ δὲ ἥλιος τὸν πάντα χρόνον πάντων λαμπρότερος ὢν διαμένει.)

η'. Ἐκέλευε δὲ καὶ λογισμοὺς μανθάνειν, καὶ τούτων δὲ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἐκέλευε φυλάττεσθαι [2] τὸν μάταιον πραγ-

7. (Nimirum ille, dum ait ignem ac ſolem idem eſſe, ignorabat ab hominibus ignem cerni facile poſſe, quum ſolem adverſum intueri non poſſint: quodque illi, qui à ſole colluſtrantur, colore reddantur nigriores; qui verò ab igne, non ita. Ignorabat etiam, quòd nihil eorum, quæ terrâ naſcuntur, abſque ſolis ſplendore poſſit augeſcere; quum omnia, quæ ab igne calefiunt, pereant. Idem quum ſolem eſſe lapidem ignitum diceret, etiam ignorabat, lapidem, qui ſit in igne, neque lucere, neque diu perdurare: quum ſol per omne tempus ſplendidior rebus omnibus manet.)

8. Hortabatur etiam ut numerandi rationem diſcerent, & in hâc perinde atque in aliis monebat, ut ab inani oc-

---

1 Scil. *Anaxagoras.*

2 Nonnulli habent τόν. At imperitus librarius pro τ̃, quod valet τὴν, ſcripſit τ̃, quod valet τὸν, hòcque propter maximam ſcripturæ ſimilitudinem errorem iſtum peperit. Sed τὴν μάταιον πραγματείαν legendum eſt. Epithetum autem maſculinum cum fœmineo ſubſtantivo junctum eſt Atticè. Hujus Atticiſmi multa tam poetarum quàm alio-

ματείαν, μέχρι δὲ τοῦ ὠφελίμου πάντα καὶ αὐτὸς συνεπεσκόπει, ἢ συνδιεξῄει τοῖς συνοῦσιν.

θ΄. Προέτρεπε δὲ σφόδρα καὶ ὑγιείας ἐπιμελεῖσθαι τοὺς συνόντας, παρά τε τῶν εἰδότων μανθάνοντας, ὅσα ἐνδέχοιτο, καὶ ἑαυτῷ ἕκαστον προσέχοντα διὰ παντὸς τοῦ βίου, τί βρῶμα, ἢ τί πόμα, ἢ ποῖος πόνος συμφέροι αὐτῷ, καὶ πῶς τούτοις χρώμενος ὑγιεινότατ᾽ ἂν διάγοι. τοῦ γὰρ οὕτω προσέχοντος ἑαυτῷ, ἔργον ἔφη εἶναι εὑρεῖν ἰατρὸν τὰ πρὸς ὑγίειαν συμφέροντα αὐτῷ μᾶλλον διαγιγνώσκοντα [1] ἑαυτοῦ.

ι΄. Εἰ δέ τις μᾶλλον, ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, ὠφελεῖσθαι βούλοιτο, συνεβούλευε μαντικῆς ἐπιμελεῖσθαι. τ

cupatione ſibi caverent; atque adeo tum ipſe omnia eatenus perveſtigabat, quatenus eſſent utilia, tum unà cum familiaribus perquirebat.

9. Vehementer etiam familiares ſuos hortabatur, ut valetudinis curam haberent: ac partim à peritis, quæ poſſent, diſcerent; partim ſinguli per omnem vitam ſeipſos obſervarent, quinam cibus, qui potus, qui labor eis conduceret, & quo pacto his utendo quàm optimâ valetudine frui poſſent. Nam ſiquis ita ſe obſervaret, difficile aiebat eſſe, ut medicum aliquis inveniret, qui ad valetudinem conducentia magis quam ipſe dijudicaret.

10. Siquis autem majora, quàm pro ſapientiâ humanâ, vellet aſſequi, conſuluit ut divinationi operam daret. Et-

---

rum ſcriptorum exempla in noſtris in *Dionyſium Halicarnaſſeum* annotationibus attulimus. *Æm. Port.*

1 Tacit. Ann. VI. 46. *Tiberius ſolitus erat eludere medicorum artes, eoſque, qui poſt triceſimum ætatis annum, ad internoſcenda corpori ſuo utilia vel noxia, alieni conſilii indigerent.*

γὰρ εἰδότα, δι' ὧν οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν πραγμάτων σημαίνουσιν, οὐδέποτ' ἐρῆμον, ἔφη, γίγνεσθαι συμβουλῆς θεῶν.

ΚΕΦ. η'.

Εἰ δέ τις, ὅτι, φάσκοντος αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον ἑαυτῷ προσημαίνειν, ἅ τε δέοι, καὶ ἃ μὴ δέοι ποιεῖν, ὑπὸ τῶν δικαστῶν κατεγνώσθη θάνατος, οἴεται αὐτὸν ἐλέγχεσθαι περὶ τοῦ δαιμονίου ψευδόμενον, ἐννοησάτω πρῶτον μὲν, ὅτι οὕτως ἤδη τότε πόρρω τῆς ἡλικίας ἦν, ὥστ', εἰ καὶ μὴ τότε, οὐκ ἂν πολλῷ ὕστερον τελευτῆσαι τὸν βίον. εἶτα, ὅτι τὸ μὲν ἀχθεινότατον τοῦ βίου, καὶ ἐν ᾧ πάντες τὴν διάνοιαν μειοῦνται, ἀπέλειπεν· ἀντὶ δὲ τούτου τῆς ψυχῆς τὴν ῥώμην ἐπιδειξάμενος, εὔκλειαν προσεκτήσατο, τήν τε δίκην πάντων ἀνθρώπων ἀληθέστατα καὶ

enim aiebat, eum qui ſciret, quibus indiciis Dii hominibus aliquid ſignificent, nunquam à conſilio divino deſtitui poſſe.

CAP. VIII.

Socratis Conſtantia.

QUOD ſiquis ipſum mendacii de numine convictum fuiſſe propterea exiſtimat, quod à Judicibus morte multatus ſit, dicens a numine ſibi denuntiari, quæ facienda eſſent, quæ non; primùm velim conſideret, illum jam tum eo ætatis provectum fuiſſe, ut ſi non id temporis, certe non multo poſt vitâ exceſſurus fuerit: deinde quod partem vitæ moleſtiſſimam, & in quâ omnibus ſit mentis quædam imminutio, rejecerit: ac illius loco demonſtratâ fortitudine animi gloriam conſecutus ſit, quum quidem cauſam ſuam ſupra mortales cæteros longe veriſſimè, ac

ἐλευθεριώτατα καὶ δικαιότατα εἰπὼν, καὶ τὴν κατάγνωσιν τοῦ θανάτου πρᾳότατα καὶ ἀνδρωδέστατα ἐνεγκών.

β'. Ὁμολογεῖται γὰρ, οὐδένα πω τῶν μνημονευομένων ἀνθρώπων κάλλιον θάνατον ἐνεγκεῖν. ἀνάγκη μὲν γὰρ ἐγένετο αὐτῷ, μετὰ τὴν κρίσιν τριάκοντα ἡμέρας βιῶναι, [1] διὰ τὸ Δήλια μὲν ἐκείνου τοῦ μηνὸς εἶναι, τὸν δὲ νόμον μηδένα ἐᾷν δημοσίᾳ ἀποθνήσκειν, ἕως ἂν ἡ [2] θεωρία ἐκ Δήλου ἐπανέλθῃ. καὶ τὸν χρόνον τοῦτον ἅπασι τοῖς συνήθεσι φανερὸς ἐγένετο οὐδὲν ἀλλοιότερον διαβιοὺς, ἢ τὸν ἔμπροσθεν χρόνον.

γ'. Καίτοι τῶν ἔμπροσθέν γε πάντων ἀνθρώπων μάλι-

imprimis ingenuè juſtiſſiméque dixiſſet, & condemnationem ad mortem mitiſſimè maximéque viriliter tuliſſet.

2. Etenim in confeſſo eſt, neminem hominum unquam, de quibus nos acceperimus, mortem pertuliſſe præclarius. Nam cogebatur à condemnatione dies adhuc triginta vivere, quòd in illum menſem Delia incidiſſent, ac lex vetaret quenquam publicè prius interfici, quàm Theororum cœtus ex Delo rediiſſet. Hoc toto tempore familiaribus ipſius univerſis compertum fuit, nihil eum de vivendi ratione priſtinâ immutâſſe.

3. Atqui maximæ admirationi fuerat ſupra cæteros ſu-

1 Dies feſti, quinto quoque anno ab Athenienſibus in inſulâ *Delo* celebrati, in memoriam inſulæ à *Piſiſtrato* purgatæ & luſtratæ. v. *Thucyd.* III. 104. & *Spanhem.* ad *Callim.* H. in *Cerer.* initio, quem jam laudavit ad *Thucyd. Cel. Dukerus*, ut alios omittam. Feſtum, de quo hîc agitur, & quod cum eo quinto anno celebrato, nonnunquam confunditur, annuatim habuerunt Athenienſes. vide *Meurſium* in *Theſeo* c. 16. *Petit.* Comm. in *Leg. Att.* p. 50. *Erneſt.*

2 De θεωρία vid. ſuprà ad lib. 3. c. 3. §. 12. De re ipſâ autem confer *Platonem* in *Phædone*: & de cæremoniis ad eam pertinentibus plura reperies lectu digniſſima apud cel. *Potter.* Archæolog. Gr. vol. 1. lib. 2. c. 9.

στα ἐθαυμάζετο, ἐπὶ τῷ εὐθύμως τε καὶ εὐκόλως ζῆν. καὶ πῶς ἄν τις κάλλιον ἢ οὕτως ἀποθάνοι; ἢ ποῖος ἂν εἴη θάνατος καλλίων, ἢ ὃν ἂν κάλλιστά τις ἀποθάνοι; ποῖος γ' ἂν γένοιτο θάνατος εὐδαιμονέστερος τοῦ καλλίστου; ἢ ποῖος θεοφιλέστερος τοῦ εὐδαιμονεστάτου;

δ'. Λέξω δὲ καὶ ἃ Ἑρμογένους τοῦ Ἱππονίκου ἤκουσα περὶ αὐτοῦ. ἔφη γὰρ, ἤδη Μελίτου γεγραμμένου αὐτὸν [1] τὴν γραφὴν, αὐτὸς ἀκούων αὐτοῦ πάντα μᾶλλον ἢ περὶ τῆς δίκης διαλεγομένου, λέγειν αὐτῷ, ὡς χρὴ σκοπεῖν ὅ, τι ἀπολογήσεται. τὸν δὲ τὸ μὲν πρῶτον εἰπεῖν· Οὐ γὰρ δοκῶ σοι τοῦτο [2] μελετῶν διαβεβιωκέναι; Ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἤρετο, ὅπως; εἰ-

periorum temporum mortales universos, quòd magnâ cum animi tranquillitate facilitateque viveret. Et quî possit aliquis honestius quàm sic mori? Quæ mors esse possit pulchrior, quàm quæ ab aliquo pulcherrimè obitur? quæ mors possit esse felicior, quàm quæ pulcherrima sit? quæ Diis acceptior, quàm felicissima?

4. Dicam & quæ ex Hermogene, Hipponici filio, de ipso accepi. Nam aiebat, se, ubi audivisset illum, à Melito jam accusatum, quidvis potius dicere quàm quæ ad causam pertinerent, monuisse, quòd considerandum ipsi esset, quidnam sui defendendi causâ proferre vellet. Illum primò respondisse; Annon tibi videor in hâc meditatione pervixisse? ipso verò quærente, Quo pacto? dix-

---

1 Vid. Indicem v. γραφή.

2 Vox μελέτη eas omnes, sive animi sive corporis, exercitationes designare solet, quibus, quasi prælusionibus, ideò artium studiosi incubuêre, ut, cum res postularet, egregium se in suâ quisque arte præstare posset. *Timotheo* itidem suam μελέτην commendans Apostolus, 1 *Tim.* 1. 15. verbum μελετάω à consuetudine sive agonistarum sive rhetorum, ad earum rerum curam, quæ ad animæ salutem pertinent, elegantèr transfert. *Hutchin.*

πεῖν αὐτὸν, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ποιῶν διαγεγένηται, ἢ διασκοπῶν μὲν τά τε δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, πράττων δὲ τὰ δίκαια, καὶ τῶν ἀδίκων ἀπεχόμενος· ἥνπερ νομίζοι καλλίστην μελέτην ἀπολογίας εἶναι.

ε΄. [1] Αὐτὸς δὲ πάλιν εἰπεῖν· Οὐχ ὁρᾷς, ὦ Σώκρατες, ὅτι οἱ Ἀθήνησι δικασταὶ πολλοὺς μὲν ἤδη μηδὲν ἀδικοῦντας, λόγῳ ἀχθεσθέντες ἀπέκτειναν, πολλοὺς δὲ ἀδικοῦντας ἀπέλυσαν; Ἀλλὰ νὴ τὸν Δία, φάναι αὐτὸν, ὦ Ἑρμόγενες, ἤδη μοῦ ἐπιχειροῦντος φροντίσαι τῆς πρὸς τοὺς δικαστὰς ἀπολογίας, ἠναντιώθη τὸ Δαιμόνιον.

ϛ΄. Καὶ αὐτὸς εἰπεῖν· Θαυμαστὰ λέγεις. Τὸν δ᾽, Θαυμάζεις, φάναι, εἰ τῷ θεῷ δοκεῖ βέλτιον εἶναι, ἐμὲ τελευτᾶν τὸν βίον ἤδη; Οὐκ οἶσθ᾽ ὅτι μέχρι μὲν τοῦδε τοῦ χρόνου

isse illum, nihil aliud perpetuò se egisse, quàm justa injustaque consideràsse; ac justa quidem egisse, ab injustis autem abstinuisse; quam sane meditationem purgandi sui pulcherrimam duceret.

5. Tum rursus dixisse: Non vides, mi Socrates, quòd Judices Athenis multos, qui nihil injustè perpetràssent, duntaxat oratione offensi interfecerint; multosque scelerum reos absolverint? At profectò, respondisse illum, quum modò conarer, mi Hermogenes, meditari defensionem ad Judices, Numen adversatum est mihi.

6. Tum se dixisse: Mira refers. Illum autem, Miraris, subjecisse, Deo videri potius esse, hoc me tempore vivendi finem facere? An nescis me ad hoc usque tempus

---

1 Αὐτὸς refertur ad ἔφη: *Tum Hermogenes dicebat se iterum dixisse.* Sic paulo post καὶ αὐτὸς εἰπεῖν, pro quo in utroque loco malè *Welis* αὐτὸν: in secundo loco αὐτὸν tamen etiam *Stephanus* habet. *Ernest.*

ἐγὼ οὐδενὶ ἀνθρώπων ὑφείμην ἄν, οὔτε βέλτιον, οὔθ᾽ ἥδιον ἐμοῦ βεβιωκέναι, ἄριστα μὲν γὰρ οἶμαι ζῆν τοὺς ἄριστα ἐπιμελομένους τοῦ ὡς βελτίστους γίγνεσθαι, ἥδιστα δὲ, τοὺς μάλιστα αἰσθανομένους, ὅτι βελτίους γίγνονται.

ζ'. Ἃ ἐγὼ μέχρι τοῦδε τοῦ χρόνου ᾐσθανόμην ἐμαυτῷ συμβαίνοντα, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐντυγχάνων, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους παραθεωρῶν ἐμαυτὸν, οὕτω διατετέλεκα περὶ ἐμαυτοῦ γιγνώσκων. καὶ οὐ μόνον ἐγὼ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ φίλοι οὕτως ἔχοντες περὶ ἐμοῦ διατελοῦσιν· οὐ διὰ τὸ φιλεῖν ἐμὲ, (καὶ γὰρ οἱ τοὺς ἄλλους φιλοῦντες οὕτως ἂν εἶχον πρὸς τοὺς ἑαυτῶν φίλους) ἀλλὰ διόπερ καὶ αὐτοὶ ἂν οἴονται ἐμοὶ συνόντες βέλτιστοι γίγνεσθαι.

η'. Εἰ δὲ βιώσομαι πλείω χρόνον, ἴσως ἀναγκαῖον ἔσται τὰ τοῦ γήρως [1] ἐπιτελεῖσθαι, καὶ ὁρᾶν τε καὶ ἀκούειν ἧττον,

nemini hominum concessisse, quòd vel meliùs vel jucundiùs me vixisset? nam optimè quidem arbitror illos vivere, qui maximè dant operam, ut quàm optimi fiant; jucundissimè verò, qui maximè fieri se meliores sentiunt.

7. Quæ ego hactenus evenire mihi animadverti; ac partim alios homines conveniens, partim meipsum ad alios collatum inspiciens, sic de me semper statui. Neque tantum ego, sed amici etiam mihi de me constanter ita judicant; non quòd me ament, (nam & qui alios amant, ita suos in amicos affecti essent) sed quòd seipsos etiam ex consuetudine meâ quàm optimos existiment evadere.

8. Quod si diutiùs vivam, fortasè necessarium erit ea confieri, quæ in senectutem cadunt, & me minus audire,

---

1 *Evenire, accidere.* Eodem prorsùs sensu hoc verbum occurrit in sacris scriptoribus——εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων——ἐπιτελεῖσθαι. 1 Petr. 5. 9.

καὶ διανοεῖσθαι χεῖρον, καὶ δυσμαθέστερον καὶ ἐπιλησμονέστερον ἀποβαίνειν, καὶ ὧν πρότερον βελτίων ἦν, τούτων [1] χείρων γίγνεσθαι. ἀλλὰ μὴν ταῦτά γε μὴ αἰσθανομένῳ μὲν ἀβίωτος ἂν εἴη ὁ βίος· αἰσθανόμενον δὲ πῶς οὐκ ἀνάγκη χεῖρόν τε καὶ ἀηδέστερον ζῆν;

θ'. Ἀλλὰ μὴν εἴ γε ἀδίκως ἀποθανοῦμαι, τοῖς μὲν ἀδίκως ἐμὲ ἀποκτείνασιν αἰσχρὸν ἂν εἴη τοῦτο. εἰ γὰρ τὸ ἀδικεῖν αἰσχρόν ἐστι, πῶς οὐκ αἰσχρὸν καὶ τὸ ἀδίκως ὁτιοῦν ποιεῖν; ἐμοὶ δὲ τί αἰσχρὸν, τὸ ἑτέρους μὴ δύνασθαι περὶ ἐμοῦ τὰ δίκαια μήτε γνῶναι, μήτε ποιῆσαι;

ι'. Ὁρῶ δ᾽ ἔγωγε καὶ τὴν δόξαν τῶν προγεγονότων ἀν-

minus cernere, minus intelligentiâ valere, ineptiorem ad diſcendum reddi, magiſque oblivioſum, in iis denique deteriorem, in quibus antehac præſtiterim. Atque hæc ſiquis non ſentiat, eſſet illi ipſa vita mimimè vitalis: ſin ſentiat, quî fieri poteſt, ut non & pejus & injucundiùs vivat?

9. Enimvero ſi interficiar injuſtè, turpitudo ea in auctores mortis meæ redundabit. Nam ſi turpis ſit injuria, quomodo non turpe ſit injuſtè quicquam facere? Quî verò mihi eſſe turpe poſſit, quòd alii de me neque cognoſcere neque facere ea poſſint, quæ quidem juſta ſint?

10. Video verò ſuperiorum temporum homines, non

1 Quoniam *Xenophon* ante dixit, ἀναγκαῖον ἔσται καὶ δυσμαθέστερον, καὶ ἐπιλησμονέστερον ἀποβαίνειν, nunc, ex Grammaticorum præceptis, ad legitimam orationis ſtructuram, videtur dicendum, τούτων χείρονα, vel χείρω, ut ſit accuſativus Atticus. Atque adeo ſic olim ſcriptum fuiſſe puto. Græci autem tàm ante quàm poſt infinitivos nominativum vel accuſativum ἀδιαφόρως ponunt. *Ξενοφῶν, σὺ μωρὸς εἶναι ἔοικας; οὐκ οἶμαι ταὐτὸν μωρὸν εἶναι;* &c. *Æm Port.*

θρώπων ἐν τοῖς ἐπιγιγνομένοις οὐχ ὁμοίαν καταλειπομένην τῶν τε ἀδικησάντων καὶ τῶν ἀδικηθέντων· [1] οἶδα δέ, ὅτι καὶ ἐγὼ ἐπιμελείας τεύξομαι ὑπ' ἀνθρώπων, καὶ ἐὰν νῦν ἀποθάνω, οὐχ ὁμοίως τοῖς ἐμὲ ἀποκτείνασιν. οἶδα γὰρ ἀεὶ μαρτυρήσεσθαί μοι, ὅτι ἐγὼ ἠδίκησα μὲν οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων, οὐδὲ χείρω ἐποίησα· βελτίους δὲ ποιεῖν ἐπειρώμην ἀεὶ τοὺς ἐμοὶ συνόντας. Τοιαῦτα μὲν πρὸς Ερμογένην τε διελέχθη, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους.

ια'. Τῶν δὲ Σωκράτην γιγνωσκόντων, οἷος ἦν, οἱ ἀρετῆς ἐφιέμενοι πάντες ἔτι καὶ νῦν διατελοῦσι πάντων μάλιστα ποθοῦντες ἐκεῖνον, ὡς ὠφελιμώτατον ὄντα πρὸς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν. ἐμοὶ μὲν δή, (τοιοῦτος ὤν, οἷον ἐγὼ διήγημαι,

eandem posteris opinionem de se reliquisse, & qui injuriam fecerunt, & quibus facta fuit injuria. Studia quoque hominum, tametsi jam neci tradar, erga me futura scio planè alia, quàm erga interfectores meos. Semper enim testimonio mihi futuros scio, quod nullum unquam hominum læserim neque deteriorem reddiderim; sed potius operam perpertuò dederim, ut familiares meos meliores efficerem. Hujusmodi tum ad Hermogenem tum ad alios disseruit.

11. Quotquot autem ex iis qui virtutis studiosi sunt, novére Socratem, etiam nunc eum cum maximo desiderio expetunt, ut qui ad virtutis studium utilissimus fuerit. Mihi quidem (quum talis esset, qualem commemoravi,

---

1 Confer ea quæ de hâc re à *Laërtio* dicuntur. Accusatores enim ejus secundùm *Tertullianum* multo dedecore, multisque malis postea laborabant. *Socratis* autem, ut optimè de republicâ meriti, statuam auream (vel fortassè æream secundùm *Laërtium*) in templo posuerunt Athenienses. vid. *Tertull.* lib. 2. p. 109. *Apol.* c. 14.

εὐσεβὴς μὲν οὕτως, ὥστε μηδὲν ἄνευ τῆς τῶν θεῶν γνώμης ποιεῖν· δίκαιος δέ, ὥστε βλάπτειν μὲν μηδὲ μικρὸν μηδένα, ὠφελεῖν δὲ τὰ μέγιστα τοὺς χρωμένους ἑαυτῷ· ἐγκρατὴς δέ, ὥστε μηδέποτε προαιρεῖσθαι τὸ ἥδιον ἀντὶ τοῦ βελτίονος· φρόνιμος δέ, ὥστε μὴ διαμαρτάνειν κρίνων τὰ βελτίω καὶ τὰ χείρω, μηδὲ ἄλλου προσδεῖσθαι, ἀλλ' αὐτάρκης εἶναι πρὸς τὴν τούτων γνῶσιν, ἱκανὸς δὲ καὶ λόγῳ εἰπεῖν τε καὶ διορίσασθαι τὰ τοιαῦτα, ἱκανὸς δὲ καὶ [1] ἄλλους δοκιμάσαι τε, καὶ ἁμαρτάνοντας ἐξελέγξαι, καὶ προτρέψασθαι ἐπ' ἀρετὴν καὶ καλοκαγαθίαν.) ἐδόκει τοιοῦτος εἶναι, οἷος ἂν εἴη ἄριστός γε ἀνήρ, καὶ εὐδαιμονέστατος. εἰ δέ τῳ μὴ ἀρέσκει ταῦτα, παραβάλλων τὸ ἄλλου ἦθος πρὸς ταῦτα, οὕτω κρινέτω.

nimirum adeo religiosus, ut sine Deorum consilio nihil ageret; adeo justus, ut nemini ne quidem exiguâ in re noceret, prodesset autem iis maximè, qui eo uterentur; adeo temperans, ut nunquam id quod jucundius esset meliori anteponeret; adeo prudens, ut in melioribus ac pejoribus dijudicandis non erraret, neque alterius ad hoc operâ egeret, sed ipse sibi ad cognitionem horum sufficeret, & oratione proferre ac definire hujusmodi posset, atque etiam alios explorare, delinquentes arguere, ad virtutem ac honestatem hortari:) ejusmodi vir esse visus est, qualis esse possit optimus & felicissimus. Quod si hoc alicui non probatur, comparatis aliorum ad hæc moribus, ita deinde judicium faciat.

---

1 *Stephanus* primus ἄλλως in ἄλλους, ἁμαρτάνοντα in ἁμαρτάνοντας mutavit: quam lectionem sequimur; licet *Ernestus* adhuc ἄλλως & ἁμαρτάνοντα retineat.

FINIS MEMORABILIUM &c.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΛΟΓΙΑ
ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΚΑΣΤΑΣ.

XENOPHONTIS
SOCRATICA DEFENSIO
AD JUDICES.

ECCE SPECTACULUM DIGNUM AD QUOD RESPICIAT INTENTUS OPERI SUO DEUS! ECCE PAR DEO DIGNUM, VIR FORTIS CUM MALA FORTUNA COMPOSITUS! *Seneca* de Div. Prov.

DIGNISSIMO VIRO,

THOMÆ HUNT, ARMIGERO,

JURIS LEGUMQUE

PERITISSIMO;

HANC

XENOPHONTIS

SOCRATICAM DEFENSIONEM

AD JUDICES,

ANIMI IN EUM PROPENSISSIMI

FIDELE MONUMENTUM,

D. D. D.

BOLTON SIMPSON.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ [1]ΑΠΟΛΟΓΙΑ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΚΑΣΤΑΣ.

Σωκράτους δὲ ἄξιόν μοι δοκεῖ εἶναι μεμνῆσθαι, καὶ ὡς, ἐπειδὴ ἐκλήθη εἰς τὴν δίκην, ἐβουλεύσατο περί τε τῆς ἀπολογίας καὶ τῆς τελευτῆς τοῦ βίου. γεγράφασι μὲν περὶ τούτου καὶ ἄλλοι, καὶ πάντες ἔτυχον τῆς μεγαληγορίας αὐτοῦ· ᾧ καὶ δῆλον, ὅτι τῷ ὄντι οὕτως ἐρρήθη ὑπὸ Σωκράτους.

XENOPHONTIS

SOCRATICA DEFENSIO

AD JUDICES.

OPERÆ pretium esse duco, mentionem à me fieri, etiam quo pacto Socrates, quum in judicium vocatus esset, tam de purgatione sui, quàm exitu consultaverit. De quo quidem & alii perscripserunt, & omnes magniloquentiam ejus sunt assecuti: unde patet, reverà Socratem sic fuisse locutum.

---

1 Varios *Apologiarum* Socratis (quarum omnes præter hanc Nostri, aliam Platonis, & recentiorem Libanii Sophistæ, interierunt) auctores, enumerant Jons. *de Script. Hist. Philos.* p. 36. Menag. in *Laert.* L. 2. 40. Taylorus in *Fragm. Lysiæ* p. 651. & Fabric. in *Bibl. Gr.* L. 3. c. 1. Vide Forster ad *Plat. Apol. Socr.* passim.

ἀλλ' ὅτι ἤδη ἑαυτῷ ἡγεῖτο αἱρετώτερον εἶναι τοῦ βίου θάνατον, τοῦτο οὐ διεσαφήνισαν. ὥστε ἀφρονεστέρα αὐτοῦ φαίνεται εἶναι ἡ μεγαληγορία.

β'. Ερμογένης μέντοι ὁ Ἱππονίκου, ἑταῖρός τε ἦν αὐτῷ, καὶ ἐξήγγειλε περὶ αὐτοῦ τοιαῦτα, ὥστε πρέπουσαν φαίνεσθαι τὴν μεγαληγορίαν αὐτοῦ τῇ διανοίᾳ. ἐκεῖνος γὰρ ἔφη, ὁρῶν αὐτὸν περὶ πάντων μᾶλλον διαλεγόμενον, ἢ περὶ τῆς δίκης, εἰπεῖν·

γ'. Οὐκ ἐχρῆν μέντοι σκοπεῖν, ὦ Σώκρατες, καὶ ὅ, τι ἀπολογήσῃ; τὸν δὲ τὸ πρῶτον ἀποκρίνασθαι· Οὐ δοκῶ σοι ἀπολογεῖσθαι μελετῶν διαβεβιωκέναι; ἔπειτα δ' αὐτὸν ἐρέσθαι, πῶς; Ὅτι οὐδὲν ἄδικον διαγεγένημαι ποιῶν, ἥνπερ νομίζω μελέτην εἶναι καλλίστην Ἀπολογίας.

δ'. [1] Ἐπεὶ δ' αὐτὸν πάλιν λέγειν· Οὐχ ὁρᾷς τὰ Ἀθη-

Non tamen declarârunt, quòd mortem ſibi vitæ præferendam duxerit: quo fit, ut illa verborum magnificentia minùs prudens fuiſſe videatur.

2. Hermogenes autem Hipponici filius, familiaris erat Socrati, & de eo talia protulit; ut illa magniloquentia videatur ejus conſilio rectè conveniſſe. Nam is, quum videret ipſum de quâvis aliâ re potius, quàm de causâ ſuâ differere, dixiſſe ſe ait:

3. Nonne par erat, mi Socrates, ut conſiderares, quâ tibi utendum ſit defenſione? Tum illum primò reſpondiſſe: Non defendere tibi videor, quum me vitæ curſum peregiſſe meditor? Rogâſſe deinde ſe, Quî ſic? Quod nihil iniqui unquam in vitâ perpetraverim, quam Defenſionis meditationem honeſtiſſimam eſſe arbitror.

4. Quumque ipſe rursùm dixiſſet: Annon vides in A.

1 Scribendum videtur ἔπειτα pro ἐπεί. ſed toties ἐπεὶ pro ἔπειτα reperitur, ut, an librariorum errori imputandum hoc ſit, dubitem. *H. Steph.*

ναίων δικαστήρια, ὡς πολλάκις μὲν οὐδὲν ἀδικοῦντας, λόγῳ παραχθέντες, ἀπέκτειναν· πολλάκις δὲ ἀδικοῦντας, ἢ ἐκ τοῦ λόγου οἰκτίσαντας, ἢ ἐπιχαρίτως εἰπόντας ἀπέλυσαν; Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δία, φάναι αὐτὸν, καὶ δὶς ἐπιχειρήσαντός μου σκοπεῖν περὶ τῆς ἀπολογίας, ἐναντιοῦταί μοι τὸ [1] Δαιμόνιον.

thenienſium judiciis ſæpè Judices oratione commotos interfeciſſe inſontes: ſæpè verò ſontes, quum vel oratione commiſerationem moviſſent, vel magnâ cum gratiâ cauſam egiſſent, abſolviſſe? At mihi profectò, dixiſſe illum, bis jam conanti de purgatione conſiderare, Numen adverſatur.

---

1 *Eſſe divinum quiddam* (inquit *Cicero* in libro de Divinatione c. 54. ubi vide *Daviſium*) *quod Socrates* Dæmonion *appellat, cui ſemper ipſe paruerit, nunquam impellenti, ſæpe revocanti.* De hoc *Genio*, qui vocatur *Dæmon Socratis* à Δαιμόνιον, apud Antiquos variæ ſunt Criticorum ſententiæ, quarum *Plutarchus* in libello ejus de *Genio Socratis* mentionem facit; quem conſule. Quibuſdam modò fuiſſe videtur quædam vis & rectè judicandi ratio, experientiâ præceptiſque formata, quam δαιμόνιον *aliquid divinum*, vocabat *Socrates:* ſcil. *divinæ auræ particula*, quâ bonum à malo diſcernere potuit, &, ſi ita dicam, futura quaſi præſentire. Huic opinioni aſſentit *Fraguier* in ejus diſſertatione de hâc re. vide *Mem. Acad. Bel. Lettres* tom. 4. p. 368. & *Rollin.* Hiſt. Antiq. vol. 4. Quod Græci Δαιμόνιον quoddam ſeu *Angelum* ab ipſis incunabulis unicuique in vitâ comitem eſſe crediderunt, ſatis conſtat ex iſtis verſibus *Menandri:*

> Ἅπαντι Δαίμων ἀνδρὶ συμπαραστατεῖ
> Εὐθὺς γενομένῳ, μυσταγωγὸς τοῦ βίου
> Ἀγαθός.

Sic & Latini—Plin. lib. II. *Appoſitos ſibi ſtatim ab ortu cuſtodes credebant, quos Viri* Genios, *fœminæ* Juniores *vocabant.* Quid mirum eſt igitur, ſi ratione & mente τοῦ Δαιμονίου (*Genii ſui*) ſe dirigi planè confeſſus eſt *Socrates.* (vid. *Mem.* paſſim.) In dictis factiſque, quæ pietas! quæ ſanctitas! quæ religio!—*Hæc enim cum omnia* (ut verbis *Ciceronis* utar) *purè & caſtè tribuenda Deorum Numini ſunt, ſi eſt aliquid à Diis immortalibus hominum generi tributum.* De *Genio* Socratis adi J. Clerici *Sylv. Philol.* c. 3. Cl. Jortin. *Hiſt. Eccleſ.* v. 1. p. 117. Doctiſſ. Cooper. *Vitam Socratis* paſſim.

ε΄. Ὡς δὲ αὐτὸν εἰπεῖν, Θαυμαστὰ λέγεις· τὸν δ᾽ αὖ ἀποκρίνασθαι, Ἢ θαυμαστὸν νομίζεις, εἰ καὶ τῷ Θεῷ δοκεῖ ἐμὲ βέλτιον εἶναι ἤδη τελευτᾷν; οὐκ οἶσθα, ὅτι μέχρι μὲν τοῦδε οὐδενὶ ἀνθρώπων [1] ὑφείμην βέλτιον ἐμοῦ βεβιωκέναι; ὅπερ γὰρ ἥδιστόν ἐστιν, ᾔδειν ὁσίως μοι καὶ δικαίως ἅπαντα τὸν βίον βεβιωμένον· ὥστε ἰσχυρῶς ἀγάμενος ἐμαυτὸν, ταὐτὰ εὕρισκον καὶ τοὺς ἐμοὶ συγγινομένους γιγνώσκοντας περὶ ἐμοῦ.

ϛ΄. Νῦν δὲ εἰ ἔτι προβήσεται ἡ ἡλικία, οἶδ᾽ ὅτι ἀνάγκη ἔσται τὰ τοῦ γήρως ἀποτελεῖσθαι, καὶ ὁρᾷν τε χεῖρον, καὶ ἀκούειν ἧττον, καὶ δυσμαθέστερον εἶναι, καὶ ὧν ἔμαθον ἐπιλησμονέστερον. ἢν δὲ αἰσθάνωμαι χείρων γιγνόμενος, καὶ

5. Heic quum diceret *Hermogenes*, mira quædam ab eo proferri: reſpondiſſe illum, Tune mirandum putas, ſi etiam Deo videatur præſtare, ut jam moriar? An neſcis nulli me hominum ad hunc uſque diem conceſſiſſe, quod melius me vixiſſet? nam quod jucundiſſimum eſt ſciebam, vitam à me omnem ſanctè ac juſtè tranſactam: adeo ut & valde meipſum admirarer, & animadverterem etiam familiares meos idem de me ſentire.

6. At ſi nunc ætas mea progrediatur ulterius, ſcio neceſſarium eſſe, ut quæ ſenectutis ſunt eveniant; nimirum ut pejus videam, minus audiam, ad dicendum minus idoneus ſim, eorum verò, quæ didicerim, facilius obliviſcar. Jam ſi animadvertam, deteriorem me fieri, &

---

1 In fine libri Ἀπομν. 4. legitur μέχρι μὲν τοῦδε τοῦ χρόνου, item ὑφείμην ἂν οὔτε βέλτιον οὔθ᾽ ἥδιον ἐμοῦ βιῶ. Ex quo fortaſsè loco genitivum τοῦ χρόνου nihil neceſſe fuerit aſſumere, quum ſubaudiri poſſit: ſed particulam ἂν lubenter inde mutuabor, ac multò etiam magis hæc duo vocabula οὔθ᾽ ἥδιον. Sequitur enim hîc, ὅπερ γὰρ ἥδιστόν ἐστιν ᾔδειν. Quod ſi οὔθ᾽ ἥδιον inde accipiamus, erit itidem οὔτε, quod eſt ante βέλτιον, accipiendum. *H. Steph.*

καταμέμφωμαι ἐμαυτὸν, πῶς ἂν εἴποιμι ἐγὼ ὅτι ἂν ἡδέως βιοτεύοιμι;

ζ'. Ἴσως γέ τοι, φάναι αὐτὸν, καὶ ὁ Θεὸς δι' εὐμένειαν προξενεῖ μοι, οὐ μόνον τὸ ἐν καιρῷ τῆς ἡλικίας καταλῦσαι τὸν βίον, ἀλλὰ καὶ τὸ ᾗ ῥᾷστα. ἢν γὰρ νῦν κατακριθῇ μοι, δῆλον ὅτι ἐξέσται μοι τῇ τελευτῇ χρῆσθαι, ἣ ῥᾴστη μὲν ὑπὸ τῶν τούτου ἐπιμεληθέντων κέκριται, ἀπραγμονεστάτη δὲ τοῖς φίλοις, πλεῖστον δὲ πόθον ἐμποιοῦσα τῷ τελευτῶντι. ὅταν γὰρ ἄσχημον μὲν μηδὲν, μηδὲ δυσχερὲς ἐν ταῖς γνώμαις τῶν παρόντων καταλείπηται, ὑγιὲς δέ τις τὸ σῶμα ἔχων καὶ τὴν ψυχὴν δυναμένην φιλοφρονεῖσθαι ἀπομαραίνηται, πῶς οὐκ ἀνάγκη τοῦτο ποθεινὸν εἶναι;

η'. Ὀρθῶς δὲ οἱ Θεοὶ τότε μου ἐναντιοῦντο, φάναι αὐτὸν, τῇ τοῦ λόγου ἐπισκέψει, ὅτε ἐδόκει ἡμῖν ζητητέα εἶναι

meipsum accusarem; quî dicere possim, me jucundè victurum?

7. Fortassis etiam, inquit, Deus ipse hoc mihi quâdam ex benignitate præstat, ut non solum opportuno ætatis tempore vivendi finem faciam, sed etiam quàm facillimè. Nam si modo condemnatus fuero, patet posse me uti mortis genere, quod lenissimum esse judicatum sit ab iis, quibus hoc curæ fuit, minimumque negotii sit exhibiturum amicis, ac morienti maximum indat desiderium: Quippe quum nihil indecori, neque offensionis aliquid in animis eorum, qui adsunt, relinquitur; & ita quispiam extinguitur, ut & sanum habeat corpus, & animum benignè agere potentem; quî non necesse est, ut hoc sit optabile?

8. Rectè autem Dii tunc adversabantur, inquit, cogitationibus meis, quum nobis viderentur omni modo

ἐκ παντὸς τρόπου τὰ ἀποφευκτικά. εἰ γὰρ τοῦτο διεπραξάμην, δῆλον ὅτι [1] ἑτοιμασάμην ἂν ἀντὶ τοῦ ἤδη λῆξαι τοῦ βίου, ἢ νόσοις ἀλγυνόμενος τελευτῆσαι, [2] ἢ γήρᾳ, εἰς ὃ πάντα τὰ χαλεπὰ συῤῥεῖ, καὶ μάλα ἔρημα τῶν εὐφροσυνῶν.

θʹ. Μὰ Δί᾽, εἰπεῖν αὐτὸν, ὦ Ἑρμόγενες, ἐγὼ ταῦτα οὐδὲ προθυμήσομαι· ἀλλ᾽ ὅσων νομίζω τετυχηκέναι καλῶν καὶ παρὰ Θεῶν καὶ παρ᾽ ἀνθρώπων, καὶ ἣν ἐγὼ δόξαν ἔχω περὶ ἐμαυτοῦ, ταύτην ἀναφαίνων, εἰ βαρυνῶ τοὺς δικαστὰς, αἱρή-

effugiendi rationes esse quærendæ. Nam si hoc perfecissem, nimirum comparâssem mihi, ut pro eo quod nunc è vitâ excedendum est, vel morbis excruciatus ipsam clauderem, vel senectute, ad quam omnia molesta plenéque à gaudiis secreta confluunt.

9. Equidem, mi Hermogenes, inquit, hæc profectò non expetam: sed si ea commemorans, quæ consecutum me præclarè tum à Diis tum ab hominibus puto, quæque mea sit de meipso opinio, gravis judicibus ero; mor-

---

1 Sic & in aliis editionibus invenio constanter scriptum. Quare, si codex mendo caret, augmentum, quod *temporale* nominatur, ab auctore consultò neglectum dices, quod parum probabile est. Hoc Poetis quidem, propter ipsam metrorum necessitatem, non raro facere licet: sed orationis solutæ scriptoribus eadem licentia non permittitur. Quare lectorem monere volui; nam alioqui dicendum ἡτοιμασάμην. *Æm. Port.*

2 Huc illi *Antiphanis* elegantes versus commodè referri possint, qui in vulgatis sententiis extant.

> Πρὸς γὰρ τὸ γῆρας, ὥσπερ ἐργαστήριον,
> Ἅπαντα τἀνθρώπεια προσφοιτᾷ κακά.

Idem ibidem.

> Τὸ γῆρας ὥσπερ βωμός ἐστι τῶν κακῶν.
> Πάντ᾽ ἔστ᾽ ἰδεῖν εἰς τοῦτο καταπεφευγότα. *Æm. Port.*

σομαι τελευτᾷν μᾶλλον, ἢ ἀνελευθέρως ὃ ζῆν ἔτι προσαιτῶν, κερδᾶναι τὸ πολὺ χείρω βίον ἀντὶ θανάτου.

ι΄. Οὕτως δὲ γνόντα αὐτὸν ἔφη [1] εἰπεῖν, ἐπειδὴ κατηγόρησαν αὐτοῦ οἱ ἀντίδικοι, ὡς οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει Θεοὺς, οὐ νομίζοι, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέροι, καὶ τοὺς νέους διαφθείροι, προσελθόντα εἰπεῖν·

ια΄. Ἀλλ' ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, τοῦτο μὲν πρῶτον θαυμάζω Μελίτου, ὅτῳ ποτὲ γνοὺς λέγει, ὡς ἐγὼ οὓς ἡ πόλις νομίζει Θεοὺς, οὐ νομίζω· ἐπεὶ θύοντά γέ με ἐν ταῖς κοιναῖς ἑορταῖς, καὶ ἐπὶ τῶν δημοσίων βωμῶν, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παρατυγχάνοντες ἑώρων, καὶ αὐτὸς Μέλιτος, εἰ ἐβούλετο.

ιβ΄. Καινά γε μὴν δαιμόνια πῶς ἂν ἐγὼ εἰσφέροιμι,

tem potius eligam, quàm ut, parum ingenuè vitam longiorem emendicando, pro morte vitam multo deteriorem lucrer.

10. At illum ita statuentem tradit dixisse; quum jam accusâssent eum adversarii, quòd quos civitas pro Diis haberet, ipse non haberet, aliosque Deos novos introduceret, ac juventutem corrumperet, tunc inquam, accedentem dixisse:

11. Ego verò, O viri, primùm hoc mirer, unde unquam melitus hoc animadverterit, quòd ait me, quos Deos existimet civitas, non existimare. Nam sacrificantem me communibus festis, & in aris publicis, tum alii præsentes videbant, tum Melitus ipse, si quidem voluit.

12. Nova verò numina quo pacto ego introducerem,

---

1 Abundat verbum εἰπεῖν, veluti quod ex sequentis ἐπειδὴ primis literis irrepsit. Itaque delendum, atque præsertim propterea quod versu ab hoc tertio, justo loco ponatur, quùm ait παρελθόντα εἰπεῖν. *Leuncl.*

λέγων, ὡς Θεοῦ μὲν [1] φωνὴ φαίνεται σημαίνουσα ὅ, τι χρὴ ποιεῖν; καὶ γὰρ οἱ φθόγγοις οἰωνῶν, καὶ οἱ [2] φήμαις ἀνθρώπων χρώμενοι, φωναῖς δήπου τεκμαίρονται. Βρονταῖς μὲν ἀμφιλέξει τις ἢ μὴ φωνεῖν, ἢ μὴ μέγιστον οἰωνιστήριον εἶναι; ἡ δὲ Πυθοῖ ἐν τῷ τρίποδι Ἱέρεια, οὐ καὶ Αὐτὴ φωνῇ τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ διαγγέλλει;

ιγ΄. Ἀλλὰ μέντοι καὶ τὸ προειδέναι γε τὸν Θεὸν τὸ μέλλον, καὶ τὸ προσημαίνειν ᾧ βούλεται, καὶ τοῦτο ὥσπερ ἐγώ φημι, οὕτω πάντες καὶ λέγουσι καὶ νομίζουσιν. Ἀλλ᾽ οἱ μὲν οἰωνούς τε, καὶ φήμας, καὶ συμβόλους τε, καὶ μάντεις ὀνομάζουσι [3] τοὺς προσημαίνοντας εἶναι. ἐγὼ δὲ τοῦτο Δαιμόνιον καλῶ, καὶ

dum dico, Dei quidem vocem mihi obſervari, denunciantem quid ſit agendum? Nam qui gannitu avium, & hominum utuntur ominibus, ex vocibus conjecturas ſumunt. De tonitruis an aliquis dubitet, nunc vocem edant, vel maximum ſint augurium? Sacerdos item in tripode Pythia, nonne & Ipſa voce, quæ habet à Deo, enunciat?

13. Enimvero Deum futuri præſcium eſſe, ac ſignificare futura cui velit, omnes, haud aliter atque ego, tum dicunt tum exiſtimant. Sed alii auguria, & omina, & conjecturas, & vates appellant eos, qui futura ſignificant. Ego verò numen hoc appello, meque arbitror, dum ſic

---

1 Rectius reponendum θεοῦ μοὶ φ. φ. Quippe nihil omninò ſequitur, quod illi μὲν deinceps reſpondeat. *Leun.*

2 Vide de voce φήμη quæ notantur ad *Mem.* I. 2. 3.

3 *Leunclavius* hæc ita legenda cenſet, τοὺς προσημαίνοντας ἃ δεῖ εἶναι. Ego verò minore cum mutatione ſic iſta legerem, τοὺς προσημαίνοντάς τε εἶναι, id eſt, *qui aliquid fore prædicunt. Æm. Port.*—*H. Stephanus* hîc ſcribendum arbitratur, τοὺς προσημαίνοντας τὰ μέλλοντα εἶναι.

οἶμαι οὕτως ὀνομάζων, καὶ ἀληθέστερα καὶ ὁσιώτερα λέγειν τῶν [1] τοῖς ὄρνισιν ἀνατιθέντων τὴν τῶν θεῶν δύναμιν. ὥς γε μὴν οὐ ψεύδομαι κατὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦτ' ἔχω τεκμήριον. καὶ γὰρ τῶν φίλων πολλοῖς δὴ ἐξαγγείλας τὰ τοῦ Θεοῦ συμβουλεύματα, οὐδεπώποτε ψευσάμενος ἐφάνην.

ιδ'. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἀκούοντες οἱ Δικασταὶ ἐθορύβουν, οἱ μὲν ἀπιστοῦντες τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ καὶ φθονοῦντες, εἰ καὶ παρὰ θεῶν μειζόνων ἢ αὐτοὶ τυγχάνοι. πάλιν εἰπεῖν τὸν Σωκράτην· Ἄγε δή, ἀκούσατε καὶ ἄλλα, ἵνα ἔτι μᾶλλον οἱ βουλόμενοι ὑμῶν ἀπιστῶσι τῷ ἐμὲ τετιμῆσθαι ὑπὸ δαιμόνων. Χαιρεφῶντος γάρ ποτε ἐπερωτῶντος [2] ἐν Δελφοῖς περὶ ἐμοῦ, πολλῶν παρόντων, ἀνεῖλεν [3] ὁ Ἀπόλλων, " μηδένα εἶναι ἀνθρώ-

voco, veriora magiſque pia dicere, quàm ii, qui avibus divinam poteſtatem attribuunt. Atqui non mentiri me contra Deum, hoc etiam habeo argumentum. Nam licet amicis pleriſque conſulta numinis enunciaverim, nunquam tamen mendax evaderem.

14. Hæc ubi Judices audientes tumultuarentur, quia partim dictis fidem non haberent, partim inviderent ei, quod conſequeretur à Diis majora quàm ipſi; rurſum dixiſſe Socratem: Age verò, alia quoque audite, ut magis etiam ex vobis illi, qui volent, divinitùs honorem mihi tributum non credant. Nam quum Chærephon aliquando Delphis oraculum de me ſciſcitaretur in multorum præſentiâ, reſpondit Apollo, " Neminem homi-

---

1 Vide ſis *Mem.* lib. I. c. I. §. 3.

2 *Delphi*, oppidum nobiliſſimum Phocidis, templo & oraculis fuit celeberrimum. Vide *Pauſaniam* de ſitu & templi ſtructurâ.

3 Hoc eſt *Apollinis* Oraculum :

Σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερος δ' Εὐριπίδης·
Ἀνδρῶν δὲ πάντων Σωκράτης σοφώτατος. *Æm. Port.*

" πων ἐμοῦ μήτε ἐλευθεριώτερον, μήτε δικαιότερον, μήτε σω-
" φρονέστερον."

ιέ. Ὡς δ' αὖ ταῦτ' ἀκούσαντες οἱ Δικασταὶ ἔτι μᾶλλον ἐθορύβουν εἰκότως, αὖθις εἰπεῖν τὸν Σωκράτην· Ἀλλὰ μείζω μὲν, ὦ ἄνδρες, εἶπεν ὁ Θεὸς ἐν χρησμοῖς περὶ Λυκούργου τοῦ Λακεδαιμονίοις νομοθετήσαντος, ἢ περὶ ἐμοῦ. λέγεται γὰρ εἰς τὸν ναὸν εἰσιόντα προσειπεῖν αὐτόν· " Φροντίζω πότερα Θεόν
" σε εἴπω, ἢ ἄνθρωπον." ἐμὲ δὲ Θεῷ μὲν οὐκ εἴκασεν, ἀνθρώπων δὲ πολλῷ προέκρινεν ὑπερφέρειν. ὅμως δὲ ὑμεῖς μηδὲ

" num esse me vel liberaliorem, vel justiorem, vel pru-
" dentiorem."

15. Posteaquam his etiam auditis Judices magis tumultuarentur, ut par erat, rursus dixisse Socratem: Atqui majora, ô viri, Deus ille de Lycurgo, qui Lacedæmoniis leges tulit, quàm de me, oraculis prodidit. Fertur enim eum ingredientem fanum sic allocutum esse: " Cogito
" equidem, num te Deum appellem, an hominem." Me verò Deo quidem non comparavit, sed hominibus tamen plurimum præstare censuit. Nihilominus vos ne in his

Id memorant veterum plurimi, quorum testimonia collegit *Æg. Menagius* ad *Diogenis Laertii* lib. II. §. 37. Ἐκεῖνος (Σωκράτης) ἔφασκε μηδὲν εἰδέναι· διόπερ καὶ ὑπὸ Πυθίας σοφὸς ἐκρίθη. Scholiastes *Aristophanis* ad Nubes v. 68. Similia legi possunt apud *Diog. Chrysost.* Orat. 5. 5. Omnes verò debent sua *Platoni*, cujus *Apolog.* vide. *Hic* (Socrates) *in omnibus ferè sermonibus, qui ab iis, qui illum audierunt, perscripti variè, copiosè sunt, ita disputat, ut nihil affirmet ipse, refellat alios: Nihil se scire dicat, nisi id ipsum; eoque præstare cæteris, quod illi quæ nesciant scire se putent; ipse, se nihil scire, id unum sciat; ob eamque rem se arbitrari ab Apolline omnium sapientissimum esse dictum, quod hæc esset una omnis sapientia, non arbitrari sese scire quod nesciat. Quæ cum diceret constanter, & in eâ sententiâ permaneret; omnis ejus oratio tum in virtute laudandâ, & in hominibus ad virtutis studium cohortandis consumebatur.* Cicero Acad. lib. I. n. 4.

ταῦτα εἰκῇ πιστεύσητε τῷ Θεῷ, ἀλλὰ καθ' ἓν ἕκαστον ἐπισκοπεῖτε, ὧν εἶπεν ὁ Θεός.

ιϛ'. Τίνα μὲν γὰρ ἐπίστασθε ἧσσον ἐμοῦ[1] δουλεύοντα ταῖς τοῦ σώματος ἐπιθυμίαις; τίνα δὲ ἀνθρώπων ἐλευθεριώτερον; ὃς παρ' οὐδενὸς οὔτε δῶρα, οὔτε μισθὸν δέχομαι. δικαιότερον δὲ τίνα ἂν εἰκότως νομίσητε τοῦ πρὸς τὰ παρόντα συνηρμοσμένου, ὡς τῶν ἀλλοτρίων μηδενὸς προσδεῖσθαι; σοφὸν δὲ πῶς οὐκ ἄν τις εἰκότως ἄνδρα φήσειεν εἶναι, ὃς ἐξ ὅτου τῷ ξυνιέναι τὰ λεγόμενα ἠρξάμην, οὐ πώποτε διέλιπον καὶ ζητῶν καὶ μανθάνων ὅ, τι ἐδυνάμην ἀγαθόν;

ιζ'. Ως δὲ οὐ μάτην ἐπόνουν, οὐ δοκεῖ ὑμῖν καὶ τάδε τεκμήρια εἶναι, τὸ πολλοὺς μὲν πολίτας τῶν ἀρετῆς ἐφιεμένων, πολλοὺς δὲ ξένων, ἐκ πάντων προαιρεῖσθαι ἐμοὶ ξυνεῖναι; ἐκείνου δὲ τί

quidem Deo temerè fidem habueritis, sed sigillatim ea, quæ de me prodidit, considerate.

16. Quem enim minus me cupiditatibus corporis servire nôstis? quem liberaliorem? qui à nemine neque munera, neque mercedem accipio. Quem verò justiorem meritò existimetis eo, qui sic ad præsentia semet accommodat, ut alienæ rei nullius egeat? Et sapientem illum virum quis meritò non dixerit, qui ex quo tempore intelligere, quæ dicebantur, cepi, nunquam intermisi tum inquirere, tum discere, quicquid boni poteram?

17. At minimè frustra me laborâsse, annon & illa vobis argumento esse videntur, quòd multi cives ex iis qui virtutis studiosi sunt, multi etiam exteri, meâ consuetudine præ omnibus uti maluerint? Quid esse dice-

---

1 Ad eundem modum loquitur *Apostolus*——δουλεύοντες ἐπιθυμίαις, καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις &c. *Tit. c.* 3. *v.* 3.

φήσομεν αἴτιον εἶναι, τὸ πάντας εἰδέναι ὅτι ἐγὼ ἥκιστα ἔχοιμι χρήματα ἀντιδιδόναι, ὅμως πολλοὺς ἐπιθυμεῖν ἐμοί τι δωρεῖσθαι; τὸ δ', ἐμὲ μὲν μηδ' ὑφ' ἑνὸς ἀπαιτεῖσθαι εὐεργεσίαν, ἐμοὶ δὲ πολλοὺς ὁμολογεῖν χάριτας ὀφείλειν;

ιη'. Τὸ δ' ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοὺς ἄλλους οἰκτείρειν ἑαυτοὺς, ἐμὲ δὲ μηδὲν ἀπορώτερον διάγειν, ἢ ὅτε καὶ μάλιστα ἡ πόλις εὐδαιμονεῖ; τὸ δὲ, τοὺς ἄλλους μὲν τὰς εὐπαθείας ἐκ τῆς ἀγορᾶς πολυτελεῖς πορίζεσθαι, ἐμὲ δὲ ἐκ τῆς ψυχῆς ἄνευ δαπάνης ἡδίους ἐκείνων μηχανᾶσθαι; εἴγε μὴν ὅσα εἴρηκα περὶ ἐμαυτοῦ, μηδεὶς δύναιτ' ἂν ἐξελέγξαι με ὡς ψεύδομαι, πῶς οὐκ ἂν ἤδη δικαίως καὶ ὑπὸ θεῶν καὶ ὑπ' ἀνθρώπων ἐπαινοίμην;

ιθ'. Ἀλλ' ὅμως σὺ με φὴς, ὦ Μέλιτε, τοιαῦτα ἐπιτηδεύοντα τοὺς νέους διαφθείρειν; καίτοι ἐπιστάμεθα μὲν δήπου, τίνες εἰσὶ νέων διαφθοραί. σὺ δὲ εἰπὲ, εἴ τινα οἶσθα ὑπ' ἐμοῦ

mus in causâ, quòd quum omnes nôrint minimè mihi facultates esse ad remunerandum, nihilominus multi cupiant aliquid mihi donare? Quod à me memo beneficium reposcit, quum complures se mihi gratias debere fateantur?

18. Quòd in obsidione suam deplorârunt sortem alii, quum ego degerem nihilo magis indigentior, quàm quum maximè beata civitas esset? Quòd alii delicias è foro ingenti pretio mercantur, ego sine sumptu suaviores illis ex animo meo comparo? Quòd si nemo in iis, quæcunque de me ipso dixi, redarguere mendacii me potest, cur non meritò tum à Diis tum ab hominibus lauder?

19. Sed nihilominùs dicis tu, Melite, me his utentem institutis corrumpere juvenes? Atqui novimus certè, quæ juvenum corruptelæ sunt. Tu dicito, an quem per me

γεγενημένον ἢ ἐξ εὐσεβοῦς ἀνόσιον, ἢ ἐκ σώφρονος [1] ὑβριστὴν, ἢ ἐξ εὐδιαίτου πολυδάπανον, ἢ ὡς ἐκ μετριοπότου οἰνόφλυγα, ἢ ἐκ φιλοπόνου μαλακὸν, ἢ ἄλλης πονηρᾶς ἡδονῆς ἡττημένον.

κ'. Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δία, ἔφη ὁ Μέλιτος, ἐκείνους οἶδα, οὓς σὺ πέπεικας σοὶ πείθεσθαι μᾶλλον, ἢ τοῖς γειναμένοις. ὁμολογῶ, φάναι τὸν Σωκράτην, περί γε παιδείας. τοῦτο γὰρ ἴσασιν ἐμοὶ μεμεληκός. περὶ δὲ ὑγιείας τοῖς ἰατροῖς μᾶλλον οἱ ἄνθρωποι πείθονται, ἢ τοῖς γονεῦσι. καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις γε πάντως οἱ Ἀθηναῖοι πάντες δήπου τοῖς φρονιμώτατα λέγουσι πείθονται μᾶλλον, ἢ τοῖς προσήκουσιν. οὐ γὰρ δὴ καὶ στρατηγοὺς αἱρεῖσθε καὶ πρὸ πατέρων, καὶ ἀδελφῶν, καὶ ναὶ μὰ Δία γε ὑ-

ſcias vel ex religioſo impium, vel ex modeſto petulantem, vel ex frugi ſumptuoſum, vel ex ſobrio vinoſum, vel ex laborum tolerante mollem factum, vel ab aliâ voluptate pravâ ſuperatum.

20. At ego profectò, ait Melitus, novi eos, qui abs te perſuaſi ſunt, ut tibi magis obtemperarent, quàm parentibus. Equidem hoc, inquit Socrates, de inſtitutione fateor. Sciunt enim, hanc meam fuiſſe curam. De valetudine verò medicis potius homines, quàm parentibus obtemperant: & in concionibus omninò Athenienſes univerſi potius iis, qui prudentiſſimè dicunt, quàm neceſſariis ſuis parent. Annon in delectu Imperatorum, & parentibus veſtris, & fratribus, & verò vo-

---

1 Sunt ὑβρισταὶ, qui hominis nullius rationem habent, alios pulſant, aliorum pudicitiam contaminant, quidvis ſibi in quemvis licere putant, injuriâ contumeliâque afficiunt, quoſcunque ipſis lubitum eſt; ſæpe etiam nullâ propoſitâ utilitate, pravâ tantum animi libidine atque petulantiâ adducti, quia ipſum nocere eos delectat. Contraria enim omnia faciunt, qui σώφρονες appellantur. vide *Raph. annot. philol.* p. 198.

μεῖς περὶ ὑμῶν αὐτῶν, οὓς ἂν ἡγῆσθε περὶ τῶν πολεμικῶν φρονιμωτάτους εἶναι; Οὕτω γάρ, φάναι τὸν Μέλιτον, ὦ Σώκρατες, καὶ συμφέρει καὶ νομίζεται.

κα΄. Οὐκοῦν, εἰπεῖν τὸν Σωκράτην, θαυμαστὸν καὶ τοῦτό σοι δοκεῖ εἶναι, ὅτι ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις πράξεσι μὴ μόνον ἰσομοιρίας τυγχάνειν τοὺς κρατίστους, ἀλλὰ καὶ προτετιμῆσθαι· ἐμὲ δέ, ὅτι περὶ τοῦ μεγίστου ἀγαθοῦ ἀνθρώποις, περὶ παιδείας, βέλτιστος εἶναι ὑπό τινων προκρίνομαι, τούτου ἕνεκα θανάτου ὑπὸ σοῦ διώκεσθαι;

κβ΄. Ἐρρήθη μὲν δηλονότι τούτων πλείονα ὑπό τε αὐτοῦ, καὶ τῶν συναγορευόντων φίλων αὐτῷ. ἀλλ' ἐγὼ οὐ τὰ πάντα εἰπεῖν τὰ ἐκ τῆς δίκης ἐσπούδασα, ἀλλ' ἤρκεσέ μοι δηλῶσαι, ὅτι Σωκράτης τὸ μὲν μήτε περὶ θεοὺς ἀσεβῆσαι, μήτε περὶ ἀνθρώπους [1] ἄδικος φανῆναι, περὶ παντὸς ἐποιεῖτο.

bis ipſis antefertis eos, quos exiſtimatis rerum bellicarum peritiſſimos eſſe? Nimirum, ô Socrates, inquit Melitus, & expedit ita, & uſu receptum eſt.

21. Annon igitur, ſubjecit Socrates, mirum hoc tibi videtur eſſe, quòd, quum in actionibus cæteris præſtantiſſimi quique non ſolum pares aliis ſint, ſed etiam præferantur; ego, quia in maximo hominum bono, quod inſtitutionis eſt, quorundam opinione cæteris præſtare judicer, capitis abs te anquirar?

22. Fuerunt autem plura ſcilicet his dicta, cum ab ipſo, tum ab amicis, qui ejus cauſæ patrocinabantur. Sed mihi non omnia recenſere, quæ in judicio fuêre dicta, ſtudio fuit: ſed ſatis habui oſtendere, Socratem nihil feciſſe pluris, quàm quòd nec in Deos impium, nec in homines injuſtum ſe geſſiſſet.

---

1 Δικαίως erga homines, εὐσεβῶς erga Deum. Sic *Tit.* c. 2. v. 12. σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς. Quibus virtutibus contraria Vitia in

κγ′. Τὸ δὲ μὴ ἀποθανεῖν, οὐκ ᾤετο λιπαρητέον εἶναι, ἀλλὰ καὶ καιρὸν ἤδη ἐνόμισεν ἑαυτῷ τελευτᾶν. ὅτι δὲ οὕτως ἐγίγνωσκε, καταδηλότερον ἐγίγνετο, ἐπεὶ καὶ ἡ δίκη κατεψηφίσθη. πρῶτον γὰρ κελευόμενος [1] ὑποτιμᾶσθαι, οὔτε αὐτὸν ὑπετιμήσατο, οὔτε τοὺς φίλους εἴασεν, ἀλλὰ καὶ ἔλεγεν, [2] ὅτι τὸ ὑποτιμᾶσθαι ὁμολογοῦντος εἴη ἀδικεῖν. ἔπειτα τῶν ἑταίρων ἐκκλέψαι βουλομένων αὐτὸν, οὐκ ἐφείπετο, ἀλλὰ καὶ ἐπισκῶψαι ἐδόκει, ἐρόμενος εἴπου εἰδεῖέν τι χωρίον ἔξω τῆς Ἀττικῆς, ἔνθα οὐ προσβατὸν θανάτῳ;

23. Quominus autem morte afficeretur, minimè sibi deprecandum putabat; adeoque sibi jam opportunum esse moriendi tempus arbitrabatur. Eum verò ita sensisse, magis patuit, postquam judicio condemnatus fuit. Primùm enim jussus mulctam exsolvere, neque de suo eam solvit, neque amicos passus est; immò dicebat, mulctæ solutionem ejus esse, qui se injustè fecisse fateretur. Deindè quum familiares eum surripere vellent, non obsequebatur; immo ridere illos videbatur, dum quæreret, ecquem alicubi locum extra Atticam scirent, quo mors non posset accedere?

---

uno tentati stupri flagitio notat *Artabazus*, K. Π. lib. 6. Ελθὼν δὲ ὁ Ἀρτάβαζος πρὸς τὸν Ἀράσπαν ἐλοιδόρησεν αὐτὸν, παρακαταθήκην τε ὀνομάζων τὴν γυναῖκα, ἀσέβειάν τε αὐτοῦ λέγων, ἀδικίαν τε καὶ ἀκράτειαν. *Raphel.*

1 Reipublicæ Atheniensis illud erat institutum, ut civi liceret in re capitali, aut exilii, aut perpetui carceris, aut mulctæ pecuniariæ supplicium eligere, quod vocabatur ὑποτιμᾶσθαι. *Socrates* igitur mavult mori, quàm hanc mulctam exsolvere. Huic autem *Xenoph.* loco Socratica ista verba apud *Platon.* plane contradicunt—Πλάτων δὲ ὅδε καὶ Κρίτων κελεύουσί με τριάκοντα μνῶν τιμήσασθαι· τιμῶμαι οὖν τοσούτου. Sed huic discrepantiæ Auctorum medelam adhibet Cl. *Rollin.* in Antiq. Hist. V. 4. p. 230.

2 Cujus Responsio sic Judices exarserunt, ut capitis hominem innocentissimum condemnarent. *Cicero de Orat.* lib. 1.

κδ'. Ὡς δὲ τέλος εἶχεν ἡ δίκη, εἰπεῖν αὐτόν· Ἀλλ', ὦ ἄνδρες, τοὺς μὲν διδάσκοντας τοὺς μάρτυρας, ὡς χρὴ [1] ἐπιορκοῦντας καταψευδομαρτυρεῖν ἐμοῦ, καὶ τοὺς πειθομένους τούτοις, ἀνάγκη ἐστὶ πολλὴν ἑαυτοῖς συνειδέναι ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν. ἐμοὶ δὲ τί προσήκει νῦν μεῖον φρονεῖν, ἢ πρὶν κατακριθῆναι, μηδὲν ἐλεγχθέντι, ὡς πεποίηκά τι ὧν [2] ἐγράψαντό με; οὔτε γὰρ ἔγωγε ἀντὶ Διὸς καὶ Ἥρας, καὶ τῶν σὺν τούτοις Θεῶν, οὔτε θύων τισὶ καινοῖς Δαίμοσιν, οὔτε ὀμνύς, οὔτε ὀνομάζων ἄλλους Θεοὺς ἀναπέφηνα.

κε'. Τούς γε μὴν νέους πῶς ἂν διαφθείροιμι, καρτε-

24. Ut judicio finis impositus est, dixisse illum: Necesse est eos, ô viri, qui testes docuerunt, ut pejerando falsum adversùs me testimonium dicerent, unà cum illis qui paruerunt, magnæ sibi tum impietatis tum injustitiæ conscios esse. Me verò cur animo dejectiore nunc esse conveniat, quàm ante condemnationem; quum non sim convictus quidquam eorum fecisse, ob quæ illi me accusârunt? Nec enim pro Jove, Junone, & Diis præter hos cæteris, me aut sacra novis aliquibus Diis fecisse, aut per alios Deos jurâsse, aut denique nominâsse compertum est.

25. Juvenes autem quo pacto corrumperem, ad tole-

---

1 Ἐπιορκῶ nonnunquam significat *pejerare* sive *promissis non stare*: hic autem de iis usurpatur, qui, quod falsum esse norunt, juramento affirmant. Confer. *Matth.* c. 5. v. 33. 1 *Tim.* c. 1. v. 10.

2 Γράφειν & γράφεσθαι in mediâ voce, est *dicam alicui scribere*, ut *Terentius* ait, Græcos imitatus; id est, *in jus vocare, actionem alicui intendere, accusare.* vide *Mem.* lib. I. c. 1. sect. 1. In Epist. *Jud.* v. 4. οἱ πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρῖμα illi sunt, qui *dudum* sunt accusati, *& in hoc judicium vocati*, in quo impietatis, cujus mox mentionem facit Apostolus, condemnabuntur. *Raphel.* Ann. Philolog. T. 2. p. 788.

ρίαν καὶ εὐτέλειαν προεθίζων; ἐφ' οἷς γε μὴν ἔργοις κεῖται θάνατος ἡ ζημία, ἱεροσυλίαι, τοιχωρυχίαι, ἀνδραποδίσεις, πόλεως προδοσία, οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἀντίδικοι τούτων πρᾶξαί τι κατ' ἐμοῦ φασιν· ὥστε θαυμαστὸν ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι, ὅπου ποτὲ ἐφάνη ὑμῖν τὸ τοῦ θανάτου ἔργον ἐμοὶ ἄξιον.

κϛ'. Ἀλλ' οὐδὲ μέντοι ὅτι ἀδίκως ἀποθνήσκω, διὰ τοῦτο μεῖον φρονητέον. οὐ γὰρ ἐμοὶ, ἀλλὰ τοῖς καταγνοῦσι τοῦτο [1] αἰσχρὸν ἐστι. παραμυθεῖται δ' ἔτι με καὶ [2] Παλαμήδης, ὁ παραπλησίως ἐμοὶ τελευτήσας. ἔτι γὰρ

rantiam & frugalitatem eos aſſuefaciens? Quibus quidem facinoribus mors in pœnam conſtituta eſt, ut ſunt ſacrilegia, parietum perfoſſiones, plagium, urbis proditio, eorum aliquid à me fieri, ne ipſi quidem adverſarii objiciunt: adeo ut mirandum mihi eſſe videatur, ubi unquam in me rem morte dignam conſpexiſtis.

26. Sed nec illâ quidem de causâ, quòd injuſtè occidar animo eſſe dejectiore debeo. Non enim hoc mihi, ſed iis, qui me condemnârunt, dedecori eſt. Præterea me Palemedes conſolatur, qui ſimili ferè modo obiit. Nam is

1 *Socrates concitatis inimicitiis calumniosâ criminatione damnatus, morte mulctatus eſt. Sed cum poſtea illa ipſa quæ publice damnaverat Athenienſium civitas publicè luxit: in duos ejus accuſatores uſque adeò populi indignatione conversâ, ut unus eorum oppreſſus vi multitudinis interiret; exilio autem voluntario atque perpetuo pœnam ſimilem alter evaderet. Tam præclarâ igitur vitæ mortiſque famâ Socrates reliquit plurimos ſuæ Philoſophiæ Sectatores.* S. Auguſtinus, lib. 8. de civit. Dei, cap. 3.

2 Palamedis cauſæ tanquam ſuæ ſimilis meminit item apud Platonem in *Apol. Socrat.* p. 120. Ed. *Forſter.* Et ab illâ ſimilitudine, neſcio quomodo, deducta, etiam olim invaluit opinio, Euripidem tragœdiam, quæ *Palamedes* inſcribitur, poſt Socratis mortem conſcripſiſſe, ut ſub fictâ iſtâ perſonâ Athenienſium in amico ſuo condemnando injuſtitiam notaret; cùm certiſſimum tamen ſit, tam ex *Chron. Mar-*

καὶ νῦν πολὺ καλλίους ὕμνους παρέχεται Ὀδυσσέως τοῦ ἀδίκως ἀποκτείναντος αὐτόν. οἶδ' ὅτι καὶ ἐμοὶ μαρτυρήσεται ὑπό τε τοῦ ἐπιόντος, καὶ ὑπὸ τοῦ παρεληλυθότος χρόνου, ὅτι ἠδίκησα μὲν οὐδένα πώποτε, οὐδὲ πονηρότερον ἐποίησα· εὐεργέτουν δὲ τοὺς ἐμοὶ διαλεγομένους, προῖκα διδάσκων ὅ, τι ἐδυνάμην ἀγαθόν.

κζ΄. Εἰπὼν δὲ ταῦτα, μάλα ὁμολογουμένως δὴ τοῖς εἰρημένοις ἀπήει, καὶ ὄμμασι καὶ σχήμασι καὶ βαδίσμασι φαιδρός. ὡς δὲ ᾔσθετο ἄρα τοὺς παρεπομένους [1] δακρύοντας, Τί τοῦτο; εἰπεῖν αὐτόν· ἢ ἄρτι δακρύετε; οὐ γὰρ πάλαι ἴστε, ἐξ ὅτου περ ἐγενόμην, ὅτι κατεψηφισμένος ἦν μου

etiam nunc longè pulchriorem hymnorum materiem suppeditat, quàm Ulysses, qui eum injustè occidit. Et scio non modo futurum sed & præteritum tempus testimonium mihi perhibiturum, neminem me unquam læsisse, neque reddidisse pejorem: sed benè eis fecisse qui mecum differebant, quum gratis, quicquid boni poteram, docerem.

27. Hæc quum dixisset, maximè consentaneus iis, quæ ab ipso fuerunt dicta discedebat, tum oculis, tum gestu, tum incessu hilaris. Quumque animadverteret eos qui comitabantur lacrymari: Quid hoc est? inquit; modóne fletis? non jamdudum scitis, ex quo genitus fui, à naturâ me

---

mor. quàm ex aliis testimoniis, Socratem Euripidi superstitem fuisse. Versus autem qui ad Socratis necem potissimùm respicere dicebantur, etiamnum inter Euripidis fragmenta conservantur. Ad hæc denique Xenophontis & Platonis loca alludens Lucianus Palamedem Socratî apud inferos comitem individuum semper adjungit. Vide *Forster* ad *Platon.* p. 120.

1 Quid dicam de *Socrate*, cujus morti illacrymari soleo, *Platonem* legens. *Cicero* de Nat. Deorum lib. 3. c. 33.

ἀπὸ τῆς φύσεως ὁ θάνατος; ἀλλὰ μέντοι εἰ μὲν ἀγαθῶν ἐπιῤῥεόντων προαπόλλυμαι, δῆλον ὅτι ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς [1] εὔνοις λυπητέον· εἰ δὲ χαλεπῶν προσδοκωμένων καταλύω τὸν βίον, ἐγὼ μὲν οἶμαι, ὡς εὐπραγοῦντος ἐμοῦ, πᾶσιν ὑμῖν εὐθυμητέον εἶναι.

κη΄. Παρὼν δέ τις Ἀπολλόδωρος, ἐπιθυμητὴς μὲν ἰσχυρῶς αὐτοῦ, ἄλλως δὲ εὐήθης, εἶπεν· Ἀλλὰ τοῦτο ἔγωγε, ὦ Σώκρατες, χαλεπώτατα φέρω, ὅτι ὁρῶ σε ἀδίκως ἀποθνήσκοντα. τὸν δὲ λέγεται, καταψήσαντα αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν, εἰπεῖν· Σὺ δὲ, ὦ φίλτατε Ἀπολλόδωρε, μᾶλλον ἂν ἐβούλου με ὁρᾶν δικαίως ἢ ἀδίκως ἀποθνήσκοντα; καὶ ἅμα ἐπιγελάσαι.

κθ΄. Λέγεται δὲ καὶ Ἄνυτον παριόντα ἰδὼν εἰπεῖν· Ἀλλ' ὁ μὲν ἀνὴρ ὅδε κυδρὸς, ὡς μέγα τι καὶ καλὸν διαπεπραγμένος, εἰ ἀπέκ-

ad mortem condemnatum esse? Enimverò si secundis rebus affluentibus è vitâ præripior, patet tum mihi tum aliis mihi benevolis dolendum esse: si verò diris rebus imminentibus vivendi finem facio, vobis omnibus, tanquam me benè agente, lætandum arbitror.

28. Quum verò adesset Apollodorus quidam, mirificè studiosus Socratis, cæteroqui vir simplex, dixit: Ego verò, mi Socrates, molestissimè fero, quòd injustè necari te video. Ille autem caput ejus demulcens, dixisse perhibetur: Tune, carissime Apollodore, videre me malles justè, quàm injustè occidi? Simul subrisisse fertur.

29. Quum etiam Anytum prætereuntem videret, dixisse perhibetur: Hic vir gloriabundus exultat, quasi me interfecto magnum quid præclarumque gesserit;

1 Magis placeret τοῖς ἐμοὶ εὔνοις. *H. Steph.*

κτονέ με, [1] ὅτι αὐτὸν τῶν μεγίστων ὑπὸ τῆς πόλεως ὁρῶν ἀξιούμενον, οὐκ ἔφην χρῆναι τὸν υἱὸν περὶ βύρσας παιδεύειν. ὡς μοχθηρὸς οὗτος, ἔφη, ὃς οὐκ ἔοικεν εἰδέναι, ὅτι ὁπότερος ἡμῶν καὶ συμφορώτερα καὶ καλλίω εἰς τὸν αἰεὶ χρόνον διαπέπρακται, οὗτός ἐστι καὶ ὁ νικῶν.

λ'. Ἀλλὰ μέντοι, φάναι αὐτὸν, ἀνέθηκε μὲν καὶ [2] Ὅμηρος ἔστιν οἷς τῶν ἐν καταλύσει τοῦ βίου προγιγνώσκειν τὰ μέλλοντα· βούλομαι δὲ καὶ ἐγὼ χρησμῳδῆσαί τι. συνεγενόμην

quòd, quum ipſum maximi viderem in republicâ fieri, filium ejus ad operas coriariorum inſtitui debere negaverim. Quàm excors eſt, ait, qui neſcire videatur, quòd quicunque noſtrûm & utiliora & præclariora in omne ævum geſſerit, is victor ſit.

30. Enimvero, inquit, quum Homerus etiam nonnullos, qui erant in exitu vitæ, futura prænoſcere fecerit; lubet & mihi quiddam quaſi per oraculum ſignificare. Fuit

---

1 Athenis Socratis tempore ditiſſimi quique ex artificum grege tantùm non omnia in civitate potuerunt. Hinc iſtorum aliqui claſſium nonnunquam & exercituum imperia ambiebant, aliaque negotia publica tractabant, qui artes ad hæc munera obeunda neceſſarias minimè callebant. Ex iſtorum numero erat Anytus, qui arte licèt ſolummodo, ut videtur, coriarius, plurimum tamen inter eos, qui res publicas tractabant, opibus ac dignitate eminebat. Socrates eum pro more ſuo liberiùs reprehenderat, quod filiùm, cui ampliſſimum relicturus erat patrimonium, quique ad ſumma Reipublicæ munera natus videbatur, ſordidi quæſtûs gratiâ in vili ſuâ coriarii arte diſciplinarum humaniorum loco inſtituiſſet. vide *Forſter* ad *Platon*. p. 72, 75.

2 *Iliad*. lib. 22. v. 359. Ubi moriens Hector Achillis fatum prænuntiat. Vetus fuit opinio morientium animos futurorum ſcientiâ eſſe præditos. — *Divinare* (inquit Cicero) *morientes, illo etiam exemplo confirmat Poſſidonius, quo adfert Rhodium quendam morientem ſex æquales nominâſſe & dixiſſe, qui primus eorum, qui ſecundus, qui deinde, qui deinceps moriturus eſſet*. Divin. Lib. 1. c. 30. Alia veterum loca ad hanc opinionem ſpectantia vide apud *Daviſium* loc. cit.

γάρ ποτε βραχέα τῷ Ἀνύτου υἱῷ, καὶ ἔδοξέ μοι οὐκ ἄῤῥωστος τὴν ψυχὴν εἶναι· ὥστε φημὶ αὐτὸν ἐπὶ τῇ δουλοπρεπεῖ διατριβῇ, ἣν ὁ πατὴρ αὐτῷ παρεσκεύακεν, οὐ διαμενεῖν. διὰ δὲ τὸ μηδένα ἔχειν σπουδαῖον ἐπιμελητὴν, προσπεσεῖσθαί τινι αἰσχρᾷ ἐπιθυμίᾳ, καὶ προβήσεσθαι μέντοι πόῤῥω μοχθηρίας.

λα'. Ταῦτα δ' εἰπὼν, οὐκ ἐψεύσατο· ἀλλ' ὁ νεανίσκος ἡσθεὶς οἴνῳ, οὔτε νυκτὸς, οὔτε ἡμέρας ἐπαύετο πίνων· καὶ τέλος οὔτε τῇ ἑαυτοῦ πόλει, οὔτε τοῖς φίλοις, οὔτε αὑτῷ οὐδενὸς ἄξιος ἐγένετο. αὐτὸς μὲν δὴ, διὰ τὴν τοῦ υἱοῦ πονηρὰν παιδείαν, καὶ διὰ τὴν αὑτοῦ ἀγνωμοσύνην, ἔτι καὶ τετελευτηκὼς τυγχάνει κακοδοξίας.

λβ'. Σωκράτης δὲ, διὰ τὸ [1] μεγαλύνειν ἑαυτὸν ἐν τῷ

aliquando mecum Anyti filius exiguo tempore, visusque est mihi indolis esse non ignavæ: itaque aio, non permansurum in illo servili vitæ genere, quod pater ei præscripsit. Quia verò nullum habet bonum curatorem, futurum, ut in aliquam libidinem fœdam proruat, & in illâ socordiâ longiùs progrediatur.

31. Hæc dicens, nequaquam mentitus est. Nam adolescens hic quum vino delectaretur, neque noctu, neque interdiu potare cessabat: ac tandem nec patriæ, nec amicis, nec sibi utilis fuit. *Anytus* ipse propter educationem filii pravam, & amentiam suam, etiam à morte infamis est.

32. Socrates autem, quòd magnificè pro tribunali se

1 Confer ea, quæ *Socrates* in laudem suam dixit sect. 14. & facilè intelligas, quæ vis sit τοῦ μεγαλύνειν. *Athenæus* ad finem lib. 13. hanc causam mortis *Socratis* affert.—Nempe ob frequentes ejus in disceptando ambitiones, & importunas reprehensiones, & cum apud Judices sorte datos, furacissimos homines. de justo differuisset.

δικαστηρίῳ, φθόνον ἐπαγόμενος, μᾶλλον καταψηφίσασθαι ἑαυτοῦ ἐποίησε τοὺς δικαστάς. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ θεοφιλοῦς μοίρας τετυχηκέναι, τοῦ μὲν γὰρ βίου τὸ χαλεπώτατον ἀπέλιπε· [1] τῶν δὲ θανάτων τοῦ ῥᾴστου ἔτυχεν.

λγ΄. Ἐπεδείξατο δὲ τῆς ψυχῆς τὴν ῥώμην. ἐπεὶ γὰρ ἔγνω τοῦ ἔτι ζῆν τὸ τεθνάναι αὐτῷ [2] κρεῖσσον εἶναι, ὥσπερ οὐδὲ πρὸς τἄλλα τἀγαθὰ προσάντης ἦν, οὐδὲ πρὸς τὸν θάνατον ἐμαλακίσατο, [3] ἀλλ᾽ ἱλαρῶς καὶ προσεδέχετο αὐτόν, καὶ ἐπετελέσατο.

λδ΄. Ἐγὼ μὲν δὴ κατανοῶν τοῦ ἀνδρὸς τήν τε [4] σοφίαν

prædicaret, invidiâ contractâ, magis Judices ad damnandum ſeſe impulit. Illi equidem fatum Diis acceptum obtigiſſe arbitror. Quippe moleſtiſſimam vitæ partem valere juſſit, & mortis genus tranquilliſſimum obiit.

33. Idem robur animi ſui declaravit. Nam quum intelligeret, magis ex re ſuâ eſſe, ut moreretur, quàm ut diutiùs viveret: quemadmodum ad alias res bonas ſe non difficilem, ita nec ad mortem ſe mollem præbuit; immò hilariter eam & exſpectabat & obibat.

34. Sapientiam quidem certè, animique magnitudinem

---

1 Ἐτελεύτησε (inquit *Laërtius*) τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς ἐνενηκοστῆς πέμπτης Ὀλυμπιάδος, γεγονὼς ἐτῶν ἑβδομήκοντα. Eadem tradit *Demetrius Phalereus*. Alii autem eum ad annum octogeſimum vitam duxiſſe aſſerunt; varias verò opiniones de hâc re vide ab *Allatio* citatas in Dialog. ejus de Scriptis *Socratis*.

2 Quam ob cauſam is mortem tunc temporis ipſi bonam exiſtimet, exponit etiam Plato in *Apol. Socr.* & Noſter in *Mem.* lib. 4. 8.

3 Cùm in manu jam mortiferum illud teneret poculum, ita locutus eſt, ut non ad mortem trudi, verùm in cœlum videretur aſcendere. *Cicero Tuſc. Quæſt.* Lib. 1. §. 29.

4 Tanto in honore habita fuit *Socratis* Sapientia, adeo ut ſi reſpicias omnem oram Græciæ (inquit *Allatius* de ſcriptis *Socratis*) Socratico-

τὴν γενναιότητα, οὔτε μὴ μεμνῆσθαι δύναμαι αὐτοῦ, οὔτε μεμνημένος μὴ οὐκ ἐπαινεῖν. εἰ δέ τις τῶν ἀρετῆς ἐφιεμένων ὠφελιμωτέρῳ τινὶ Σωκράτους συνεγένετο, ἐκεῖνον ἐγὼ τὸν ἄνδρα ἀξιομακαριστότατον νομίζω.

quum in hoc viro confidero, non poffum non ejus meminiffe, nec, ubi meminerim, non etiam laudare. Quòd fiquis eorum, qui virtutis ftudiofi funt, cum aliquo verfatus eft, qui Socrate fuerit utilior; eum ego virum digniffimum judico, qui beatus prædicetur.

---

rum Dogmatum incifa publicis literis Æra cognofcas. De eo enim idem ac de *Homero* dici poteft :

Τίς ποτε Σωκράτεος μεγάλης ὁπὸς ἐστιν ἀπᾳδὴς ;
Τίς χθὼν, τίς δ' θάλαττα πόσην οὐκ ἔκλυε φήμην ;
Δῆμος ὁ Κιμμερίων, πανδερκέος ἄμμορος αἴγλης,
ΔΑΙΜΟΝΙΗΣ Αρετης ονομ' εκλυεν, εκλυεν Ατλας
Οὐρανὸν εὐρύστερνον ἔχων ἐπικείμενον ωμοις.

FINIS.

A D D E N D A.

LIB. I. c. 1. ſect. 1. *Ariſtides* de dictione ſimplici cap. 11. pag. 352. ad ſimplicem ſtylum refert, quod *Xenophon* initio *Memorab. Socratis* non ſcripſerit, οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ πολλάκις, ſed ſolùm πολλάκις. Δεῖ μέντοι, inquit, κἀκεῖνο ὁρᾷν, ὅπως ὑφειμένα διὰ τὸ ἀφελὲς τιθεὶς ὀνόματα, οὐδὲν ἧττον ἐν τῷ οἰκείῳ τρόπῳ ἐμφαίνει καὶ τὸ μέγεθος τοῦ πράγματος, ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ φησι τοῦ λόγου· ΠΟΛΛΑΚΙΣ ΕΘΑΥΜΑΣΑ ΤΙΣΙ ΠΟΤΕ ΛΟΓΟΙΣ ΑΘΗΝΑΙΟΥΣ ΕΠΕΙΣΑΝ ΟΙ ΓΡΑΨΑΜΕΝΟΙ ΣΩΚΡΑΤΗΝ, ΩΣ ΑΞΙΟΣ ΕΙΗ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΗ ΠΟΛΕΙ. Τὸ γὰρ ΕΘΑΥΜΑΣΑ καὶ ΠΟΛΛΑΚΙΣ, οὐ μικρῶν ἐμφασίς ἐστιν· Ἐδήλωσε δὲ καὶ τὰ ἐπενεχθέντα. Πολιτικὸς μὲν οὖν ἀμφοτέρας ἂν εἰρήκει τὰς δυνάμεις, ΟΥΚ ΑΠΑΞ ΑΛΛΑ ΠΟΛΛΑΚΙΣ· ὁ δὲ τὴν ἁπλῆν δύναμιν εἰπὼν, ἠρκέσθη.

Tum illud etiam probè animadvertendum, quomodo ſtudio ſimplicitatis lenibus uſus vocabulis, nihilo ſecius in ſuo dicendi genere rerum magnitudinem exprimat. Ut initio operis memorati — Sæpenumerò miratus ſum, quibus tandem argumentis Accuſatores Socratis Athenienſibus perſuaſerint eum de civitate mortem meruiſſe——*Illud enim* miratus ſum & ſæpenumerò *neutiquam res minutas deſignant, quod & ex ſequentibus planum evadit. Civilis utique Orator utrumque ſignificandi modum hoc loco adhibuiſſet,* non ſemel, ſed perſæpe. *Xenophon autem ſimplici contentus eſt.*

L. IV. c. 3. ſect. 16. *Auguſtinus* de civitate Dei lib. VI. 5. obſervat, quoſdam Veteres, præcipuè *Varronem,* religionem diviſiſſe in tria genera —— in *Mythicon* ſive poeticum, *Philoſophicum* ſive phyſicum, & *Civile* ſive politicum. *Mythicon* (inquit *Auguſt.*) appellant, quo maximè utuntur Poetæ; *Phyſicon,* quo philoſophi; *Civile,* quo populi. Primum, quod dixi, in eo ſunt multa contra dignitatem & naturam Immortalium ficta. In hoc enim eſt, ut Deus alius ex capite, alius ex femore, alius ex guttis ſanguinis naſcatur. In hoc ut Dii furati ſint, ut adulteraverint, ut ſerviverint homini. Denique in hoc omnia Diis attribuuntur, quæ non modò in hominem, ſed in contemptiſſimum hominem cadere poſſunt. Huic generi Religionis *Socrates* difficulter aſſentiebatur. Vide *Platonem* in *Euthyphrone. Civilium* generi nunquam *oppoſuit* aut contradixit. Hoc & diſcipulis præcepit, ut Deos νόμῳ πόλεως colant & adorarent. Vide *Auguſt.* etiam Lib. IV. 22.

INDEX CAPITUM

Libri Primi.

Libri Secundi.

INDEX CAPITUM.

Libri Tertii.

Libri Quarti.

INDEX CAPITUM.

I N D E X

VERBORUM ET PHRASIUM.

Primus numerus librum indicat, secundus caput, tertius paragraphum.

A.

Γ.

Δ.

N.

O.

Π.

Ρ.

Σ.

Υ.

FINIS.

LECTORI S.

QUÆ ſequuntur Notulæ, ex manuſcriptis Viri, dum vixit, in Socraticis Chartis doctiſſimi, fuerunt ſelectæ; quod in Editione Quartâ pridem monuimus.

Huic Quintæ Editioni acceſſêre novæ quædam Adnotationes, ab aliâ manu profectæ, breves quidem illæ, ſed quas neminem, uti ſperamus, Xenophonteæ elegantiæ ſtudioſum legere et perpendere pigebit.

N O T U L Æ.

P. 2. ἀδικεῖ Σωκράτης &c.] Formula est hæc Criminationis allatæ.

P. 4. οὐδὲ τοὺς ἀπαντῶντας] Forsàn legendum τὰ ἀπαντῶντα, scilicet quæcunque passìm occurrentium, bonam vel adversam fortunam indicare tenebantur; ut animalia quamplurima, *Canis, felis, stellio* &c. cœlestia quoque Phœnomena, *Tonitru, Meteora* &c. De portentis vide locum insignem apud Æschyl. Prom. vinct. v. 483.

P. 10. καὶ πρῶτον μὲν αὐτῶν &c.] Rectius forsan, καὶ πρῶτον μὲν περὶ αὐτῶν:

Ibid. περὶ τῶν τοιούτων φροντίζειν &c.] Pro τοιούτων legerem οὐρανιῶν, ob insignem verborum oppositionem in Sententiâ. Φροντίζειν vox Socratica est: Sic *Aristophanes* in *Nubibus* —— "ψυχῶν σοφῶν τοῦτ' ἐστὶ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΝ, ad *Scholam* scilicet *Socraticam* respiciens.

P. 11. Τοῖς μὲν οὐδ' ἐν ὄχλῳ] Videtur *Cynicos* hoc in loco designasse.——Τοὺς δὲ καὶ λίθους καὶ ξύλα τὰ τυχόντα καὶ θηρία σέβεσθαι. Corrupta hæc Sententia, aut saltem malè locata——τὰ ξύλα τυχόντα enim pro numinibus nullibi recepta invenimus.——Transponendum forsan: καὶ θηρία τὰ τυχόντα: quinetiam elegantior foret constructio si redderetur adjectivum adverbialiter, scilicet τὰ τυχοντα pro κατὰ τὰ τύχοντα vel τυχόντως—*prout contigerit*.

P. 19. Τοὺς δὲ ἑαυτοῦ ἐπιθυμοῦντας οὐκ ἐπράττετο χρήματα.] Alludit hìc Xenophon ad Sophistas, qui magnum lucrum e discipulis trahebant.

Ibid, τούτου δ' ἀπεχομένους: —— Malè Leunclavius, et post illum Ernestus, ἀπεχόμενος; —— Vera Lectio manifesta est ex sequela, τοὺς δὲ λαμβάνοντας.

P. 23. ἐλθεῖν ἂν αὐτῷ] Αὐτῷ *ipsi* i. e. *ultrò*—Sic Virgil.—

Ipsæ lacte domum referent distenta Capellæ,
Ubera.————

Ipsæ i. e. *ultrò, sponte suâ.*

P. 25. ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων ὁμῶς] Legerem potius ὅλως.

P. 26. Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ διδάξεαι· ἢν δὲ κακοῖσι
Συμμιχθῇς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ΕΟΝΤΑ νόον.

— Legerem proculdubio pro ΕΟΝΤΑ, ΕΝΟΝΤΑ sic postea pag. 66. sect. 17. ὁ σὸς νοῦς ΕΝΩΝ τὸ σὸν σῶμα——Hi Versus citantur etiam a Platone *Men.* p. 95. inaccurate tamen editi, ex hoc Xenophontis loco facile corrigendi sunt.

P. 32. ὅτι οἶκον δοκοίη πάσχειν] Mallem, ὅτι οἶκόν τι δοκοίη πάσχειν.

P. 36. Ναὶ μὰ Δί' ἔφη ὁ Χαρικλῆς, καὶ τῶν βουκόλων γε· εἰ δὲ μή, φυλάττου ὅπως μὴ καὶ σὺ ἐλάττους τὰς βοῦς ποιήσῃς.] Videtur hoc responsum ad illud paullò superiùs, a Socrate dictum respicere——— p. 31

 ατις

εἴτις γενόμενος βοων ἀγέλης νομεὺς, καὶ τὰς βοῦς ἐλάττες τε καὶ χείρους ποιῶν μὴ ὁμολογοίη &c. Respondit hic Charicles, ad illud antedictum alludens; 'nil de *bucolicis* dicendum, scilicet de magnatibus & reipublicæ præsidibus, nè *dicens*, (unus ex armento juxtà metaphoram) morte multatus ob audaciam, ita armentum minueret. Constructio hæc minus usitata, magìs naturalis.

P. 40. ὅτε δεινότατος σαυτῦ &c.] Græcismus. sic Plato de Republ. Lib. 9. ὅθεν ἐ ανθρώπυ ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος ἐστι ἐγκρατέστατος· talis constructio auget vim comparativi.

P. 51. ἥτε γὰρ Πυθία ΝΟΜΩ ΠΟΛΕΩΣ ἀναιρεῖ ποιῦντας, εὐσεβῶς ἂν ποιεῖν.] Confer Lib. 4. cap. 3, Sect. 16.——ὁρᾷς ὅτι ὁ ἐν Δελφοῖς θεὸς ὅταν τις αὐτὸν ἐπερωτᾷ πῶς ἂν τοῖς θεοῖς χαρίζοιτο, ἀποκρίνεται ΝΟΜΩ ΠΟΛΕΩΣ——Ποιεῖν, hoc loco peculiarem habet vim, significat enim, *Divina facere*; sic verbum *facere* apud Virgil. Eclog. 3. 77. *Cum faciam Vitulâ* — &c. — Sic Arist. in Rhetoric. καὶ ὅτι τα μαντεῖα πάντως τοῖς ἀνθρώποις προστάττει καὶ τὰ πατρια ποιεῖσθαι τας θυσιας.

P. 52. καὶ εὔχετο δὴ πρὸς τὰς θεὰς ἁπλῶς τ' ἀγαθὰ διδόναι] Alludit hìc Socrates ad illam Orationem anonymi Poetæ apud Platon. in Alcibiade II.

> Ζεῦ βασιλεῦ τὰ μὲν ἐσθλὰ καὶ εὐχομένοις καὶ ἀνευκτοις
> Ἄμμι δίδυ, τὰ δὲ δεινα καὶ εὐχομενοις ἀπαλέξειν.

Miltonus, Xenophontis fere verbis.

> Hail universal Lord, be bounteous still,
> To give us only good.

ἁπλῶς τ' ἀγαθὰ διδόναι.

P. 57. εἰπέ μοι ἔφη ὦ Ξενοφῶν οὐ σὺ Κριτόβουλον ἐνόμιζες εἶναι τῶν σωφρονικῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἢ τῶν ΘΡΑΣΕΩΝ, καὶ τῶν προνοητικῶν μᾶλλον ἢ τῶν ΑΝΟΗΤΩΝ τε καὶ ῥιψοκινδύνων. Videtur oppositio inter verba ΣΩΦΡΟΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΟΗΤΩΝ.——facilis Transpositio dabit & elegantiam et perspicuitatem—Sed judicet Lector. Legunt plurimi pro θρασεων, ἐράστων. —— rectius forsan fuerit utroque ΑΚΟΛΑΣΤΩΝ, propter oppositionem.

P. 59 —Ω μωρε &c.] εἰρωνεια exquisitissima—Sic Ille Socrates ἐπαίζεν ἅμα σπουδάζων.

P. 62.—] Hunc Dialogum cum Aristodemo respexit Cicero de Nat. Deor.—lib. 2. multa hinc mutuatus.—

Ibid. ὅτε θύοντα τοῖς θεοῖς μηχανώμενον &c.] Turbatur hic locus proculdubio: forsan interpolatur vox μηχανωμενον, quod facillime fieret, pro μαντικῇ χρώμενον, bis scripto.—videamus emendationem.—καταμαθὼν γὰρ αὐτὸν ὅτε θύοντα τοῖς θεοῖς, οὔτε μαντικῇ χρώμενον, ἀλλα &c.—

P. 67. νῦν δὲ μόνον ἄρα οὐδαμῦ ὄντα σε εὐτυχῶς πῶς δοκεῖς συναρπάσαι;] Davisius pro πῶς legit πόθεν, Ciceronis auctoritate ductus, qui vocem reddit *unde*.—videtur tamen communis lectio et magis naturalis et

ad

ad Socraticam ειρωνειαν accommodatior. — legatur ſcilicet πως enclitice, ἐυτυχῶς πως, & tollatur interrogatio. — νῦν δὲ μόνον ἄρα ἐδαμῦ ὄντα σε ἐυτυχῶς πως δοκεῖς συναρπάσαι. — ſed ſubmittantur hæc eruditorum judiciis — ex hoc loco ducit argumentum Comes Shaftsburiensis, ut probaret ex mentibus ſingularibus mentem universalem neceſſario exiſtere. Vol. 2. p. 355.

P. 71. ἀλλ' ὅταν τι πεινήσωσι, νομιεῖς αὐτὰς σῦ φροντίζειν;] legatur φροντίζειν abſque interrogatione. Sic ſervatur & ειρωνεια & ſenſus.

P. 75. δούλω δ' ἀκρατεῖ ἐπιτρέψαιμεν ἂν ἢ βοσκήματα, ἢ ταμεῖα, ἢ ἔργων ἐπίςασιν. —] reddunt omnes interpretres ἢ ἔργων ἐπίςασιν *vel ut operi præeſſet*. malè — reddatur potius *agriculturæ*. Sic Heſiodi Εργα. Herodotus de apro dicens, τὰ τῶν Μυσῶν ΕΡΓΑ διαφθείρεσκε. Aratus v. 6. λαὰς ἐπὶ ἔργον ἐγείρει. ſcil. agriculturam —— & Schol. ἐπὶ ἔργον] κατ' ἐξοχὴν τὸ τῆς γεωργίαν.

P. 113. ἵνα δὲ ἡδέως πίνῃς, οἴνυς τε πολυτελεῖς παρασκευάζῃ καὶ τὸ θέρυς χιόνα ΠΕΡΙΘΕΟΥΣΑ ζητεῖς] tranſponatur v. περιθέουσα —— ſic. ἵνα δὲ ἡδέως πίνῃς, οἴνυς τε πολυτελεῖς περιθέουσα παρασκευάζῃ &c. —— Nivem enim habebant in cellis ſubterraneis; vina, ex diverſis terrarum partibus quærebant ——

P. 114. τῦ δὲ πάντων ἡδίςου ἀκύσματος ἔπαινυ ἑαυτῆς ἀνήκοος εἶ] Sic Taſſo.

E'l giovanetto cor s'appaga e gode
Del dolce ſuon de la verace *lode*. Gier. lib. 5. v. 13.

P. 116. ὦ παῖ τοκέων ἀγαθῶν Ηρακλεῖς &c.] *Homericè dictum.*

P. 119. ἐὰν δέ τις γονέας μὴ θεραπεύῃ, —— ὐκ ἐᾷ ἄρχειν τῦτον] reſpicit hìc Xenophon legem notiſſimam Solonis; vide doctiſſimi Taylori Elem. Juris Civil. p. 380, 381. ubi hic Xenophontis locus citatur.

P. 142. ἐπιςάτην εἰς Τ' ΑΡΓΥΡΙΑ] *De* his *fodinis*, ex quibus opes reipublicæ præcipuè manabant, magìs copioſe diſſeruit ipſe Xenophon in tractatu περὶ πορῶν ἢ προσόδων; ubi etiam officium τῦ ἐπιςάτυ illuſtratur.

P. 154. ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ δὲ καὶ ἔρις καὶ ὀργή, καὶ ΔΥΣΜΕΝΗΣ μὲν ὁ τῦ πλεονεκτεῖν ἔρως, ΜΙΣΗΤΟΣ δὲ ὁ φθόνος] forſan cum legitur ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ, ſimiliter etiam legendum ΔΥΣΜΕΝΕΣ & ΜΙΣΗΤΟΝ; quod magis idiomaticum.

P. 165. πολλῶν φυγόντων ὡς τὸ Πειραιᾶ] hinc colligendum erit tempus hujus ſermonis. *Thraſibulus* enim dum triginta Tyrannos pellere moliretur, *Piræum* occupavit. ——

P. 171. ἀλλήλοις ἐξεῖς] uſitatius ἔχειν cum genitivo —— ſic ἀλλήλων ἐξεῖς — ita Ariſtoph. Plut. v. 101. ἐξόμεθα σου, eodem ſenſu ——

P. 173. τὸν τῦ κυνὸς λόγον —] forsàn ſcribendum τὸν τῦ κυνὸς ΑΠΟΛΟΓΟΝ.

P. 191.

P. 191. καὶ μὴν πολλά γ' ἐστὶν πρὸς ἃ οὔτε ΤΑΤΤΕΙΝ οὔτε ΛΕΓΕΙΝ ἀπαρτῶντας πρέπει.] Legendum proculdubio cum *Stobæo* οὔτε ΤΑΤΤΕΙΝ οὔτε ΑΓΕΙΝ. Confer tur hic Locus cum alio valdè similari in Cyropæd. lib. 1. ὅπως δὲ καὶ ΤΑΣΣΕΙΝ εἰς μάχην στρατιὰν ἢ ὅπως ΑΓΕΙΝ.

P. 202. ἅμα δέ τις ὠλὰς τῶν τραυμάτων ἀπογυμνούμενος ἐπεδείκνυεν.] Hæc oftentatio vulnerum inter Poetas admodum frequens inducitur — Sic Ulysses apud Ovid. Met. 13.

> *Sunt & mihi vulnera, Cives,*
> *Ipso pulchra loco; nec vanis credite verbis*
> *Adspicite en? vestemque manu deducit.*———

P. 206. τί δέ, τὸ προστάττειν &c.] Crediderim legendum fere τὸ δὲ προστάττειν &c. quod respondet ad τὸ μὲν &c. suprà.

P. 209. οὐ γὰρ ἄλλοις πσιν ἀνθρώποις εἰ τῶν κοινῶν ἐπιμελόμενοι χρῶνται &c.—] Hic *locus*, si paullulum varietur punctuatio, non parvam lucem accipit. legatur enim sic. οὐ γὰρ ἄλλοις πσιν ἀνθρώποις οἱ τῶν κοινῶν ἐπιμελόμενοι χρῶνται, ἢ οἷσπερ τὰ ἴδια οἰκονομοῦντες· ὅσοι, ἐπιστάμενοι χρῆσθαι, καὶ τὰ ἴδια καὶ κοινὰ καλῶς πράττουσιν.

P. 220. οἶδα οὖν τινὰς] hæc laudatio senatûs non omninò absque εἰρωνείᾳ accipienda.

P. 223. ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ] deficit ut videtur articulus τῇ.———

P. 235. περιστάμενα] quid si προϊστάμενα. Conferatur significatio prepositionum περὶ & πρὸ. præterea, est προϊστάσις vox philosophica, præserim *Stoica*. Sic Arrian. Epict. L. 1. c. 24. πῶς πρὸς προστάσεις ἀγωνιστέον. & M Antonin. l. 12.———τὰ προεστῶτα πράγματα. Consulatur doctissimus Gatakerus ad locum citatum———

P. 239 ἐστὶ δὲ ἀσπὶς καλὴ πρὸς τὸ ΠΡΟΒΑΛΕΣΘΑΙ.] ΠΡΟΒΑΛΟΣ apud Hesych. est *Clypeus qui hosti objicebatur.*

P. 249. ἐὰν τις τοῦ ἐν λέγοντι μὴ πείθηται—] Videtur ad illos notissimos versus apud Hesiodum, respicere—ΟΥΤΟΣ πανάριστος &c.———

P. 252. καὶ τὰ σκοτεινὰ καὶ τὰ φωτεινὰ—] *Chiaro oscuro.*

P. 254. πολὺ νὴ Δί' ἔφη, διαφέρει ὦ Σώκρατες.] Non videtur hic Dialogus perfectus extare———

P. 278. διανέμειν ἑκάστῳ τὸ μέρος] hinc illud Homericum intelligitur ———δαιτὸς ἐΐσης.

P. 299. ἐὰν δέ τις υἱὸν ἑαυτοῦ—] Ita Lucretius,

> *Sed veluti pueris absynthia tetra medentes*
> *Cum dare conantur, prius oras pocula circum*
> *Contingunt mellis dulci flavoque liquore,*
> *Ut puerorum ætas improvida ludificetur.* Lib. 1. p. 295.

P. 306. ἐπιθυμοῦσι τούτους ὑπὲρ &c. — ΤΟΥΤΟΥΣ.] Nil dubitem quin τούτους transcribentis errore bis irrepserit.

P. 314. τὸ μὲν οὖν λεκτικούς.] Nonnulli δεικτικοὺς, alii λεκτικοὺς. legerem tamen potius διαλεκτικοὺς———sic infrà c. 5. sect. 11. διαλέγοντας κατὰ

κατὰ γένη. & sect. 12. c. 6.——ὡς δὲ καὶ διαλεκτικωτέρους ἐποίει τοὺς συνόντας.

P. 328. περὶ τοῦ δικαίου] δίκαιος non semper *justus* redditur, sed *idoneus*, *mansuetus*, ut hìc. Sic in Cyropœd. l. 2. οὔτε γὰρ ἅρμα γένοιτ' ἂν ΔΙΚΑΙΟΝ, ἀδίκων ἵππων συνεζευγμένων.

P. 358. ἔφη δὲ καὶ ΟΜΗΡΟΝ τῷ ΟΔΥΣΣΕΙ ἀναθεῖναι τὸ ΑΣΦΑΛΗ ΡΗΤΟΡΑ εἶναι &c.—] ἀσφαλὴς *certus*, non *cautus* ut reddunt interpretes. — vide Dionysium Halicarn. in hunc locum Homericum, quomodo explicat quid sit, ἀσφάλεως ἀγορεύειν.

P. 367. τὸν δὲ νόμον μηδένα ἐᾶν δημοσίᾳ ἀποθνήσκειν ἕως ἂν &c. —] fuere ubique gentium dies quidam sacrati, in quibus supplicia capitis suspensa fuere. sic apud Romanos — *diebus* festi *intercedentibus pœna* ex lege *dilata est*. Senec. Controv. lib. 5.—*Suetonius* etiam de *Tiberio*— *nullus a pœnâ hominum cessavit dies, ne religiosus quidem & sacer*. Sic apud nos, interveniente SANCTA SEPTIMANA, differuntur pœnæ damnatorum.

ADNOTATIONES

P. 5. l. 3. PRO φαινόμενα rectius, fortasse, legatur σημαινόμενα.
P. 5. l. 9. Αν post ὅπως recte delevit Ernestus.

P. 5. l. 10. Correctio Reiskii, pro μαντευομένες legentis μαντευσομένες, locum in textu plane meretur.

P. 6. l. 1. Pro οἴκησιν lege cum Ernesto οἴκισιν.

P. 10. l. 2. Melius esse ἀπεδείκνυεν quam ἐπεδείκνυεν recte statuit Ernestus.

P. 10. l. 3. Αὐτῶν, contra quam censet Ernestus, non videtur esse vitiosum; plane enim & commode refertur ad τὰς φροντίζοντας.

P. 10. l. 3. Ut περὶ hic ante αὐτῶν inseratur, non necessarium videtur; quanquam legimus 12. 3. Εσκόπει δὲ περὶ αὐτῶν. Sufficit, si περὶ subintelligatur.

P. 12. l. 5. Post ἄλλων dele interpunctionem, ut verba sine commate sic legantur: ἑαυτοῖς τε καὶ τῶν ἄλλων ὅτῳ ἂν βέλωνται.

P. 18. l. 12. Υγιεινήν τε ἱκανῶς εἶναι.] Pro *valetudini non parum conducere*, rectius ad sensum vertas, *ad valetudinem sufficere*.

P. 21. l. 8. Τὰ αὐτά, non τἄυτα nec ταὐτά, vera lectio est procul omni dubio.

P. 25. l. 11. Locus, in quo ὅμως invenitur in libris editis, viz. in fine sententiæ, verus videtur locus. Nam sic Terentius posuit *tamen*, Eun. act. 5. sc. 2. l. 27. *at tu indignus qui faceres tamen.*

P. 31. l. 1. Pro αὐτοῖς recte Ernestus legit αὐτοί.

P. 68. l. 7. Τοσύτῳ μᾶλλον τιμητέον αὐτό.] Pro *Tanto magis honore vult abs te affici*, quæ verba minime sensum loci referunt; melior versio erit, *Tanto magis honorem* [a te scil.] *meretur.*

* P. 81. l. 6. Pro λέγω, manifeste legendum est ἃ ἐγώ.

P. 90. l. 3. Τὸν ὁ μικρὸν μὲν, ὁδ' εἴ τις, &c.] Verba hæc sic vertenda videntur, *Non hunc exiguum vel minutum*, Scil. impostorem; *neque si quis*, &c. Quæ interpretatio si recta sit, articulum τὸν minime e textu ejicies, prout fecit Ernestus.

P. 99. l. 4. Non debet ἂν abesse. Latine valet *rursum*, *vice-versâ*, *è contrario.*

P. 100. l. 2. Κλαίοντας καθιςάντες.] Hor. Discipularum inter jubeo *plorare cathedras.*

P. 102. l. 14. Εγὼ μὲν γὰρ ὐκ οἶδ', &c.] Totum hunc locum sic legendum et interpungendum esse, non dubium est: Εγὼ μὲν γὰρ ὐκ οἶδ' ὅ, τι διαφέρει τὸ αὐτὸ δερμα ἑκόντα ἢ ἄκοντα μαςιγῦσθαι, ἢ ὅλως τὸ αὐτὸ σῶμα πᾶσι τοῖς τοιύτοις ἑκοντα ἢ ἄκοντα πολιορκεῖσθαι, ἄλλό γε, ἢ ἀφροσύνη πρόσεσι τῷ θέλοντι τὰ λυπηρὰ ὑπομένειν. Constructio est, οὐκ οἶδ' ὅ, τι διαφέρει—ἄλλό γε, ἢ— et intrepretatio hæc sit, *Nescio quid interest—aliud, nisi quod* insania adest volenti ærumnosa perpeti. Post ἄλλό γε, ἢ videtur deficere ὅτι, non sine scriptoris consilio, quemadmodum videtur etiam cap. 3. §. 17. Τί γὰρ ἄλλο, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἢ κινδυνεύσεις, &c.

P. 103. l. 5. Τῶν τοιύτων.] Recte non mutat Ernestus.

P. 107. l. 5. Pro προϊέναι fortasse rectius legatur προσιέναι.

P. 111. l. 4. Τὰ ὄντα, quanquam Hindeburgium offendunt neque Ernesto placent, recte tamen se habere videntur; id quod aliis fortasse clarius apparebit, si τὰ ὄντα construantur, non cum διηγήσομαι, sed cum διέθεσαν.

P. 111. l. 8. Pro ἐθελοις recte Ernestus ἐθελεις rescripsit.

P. 114. l. 11. Pro τρεφόμενοι potius cum Ruhnkenio legas φερόμενοι.

P. 115. l. 7. Οἷς προσήκει] Vertas, vel, *Ad quos pertinet.* (Scil. laudare.) Vel, *a quibus convenit*, (Scil. laudari.)

P. 124. l. 5. Τῳ hic non eſt articulus, ſed pronomen; & valet τινι.

P. 131. l. 5. Ου ante φῄς procul omni dubio rectè ab Erneſto textui inſertum eſt.

P. 134. l. 7. Pro λόγῳ recte Erneſtus cum Valkenario legit λόγων.

P. 157. l. 5. Pro εὐεργετῶν rectè ſenſit Erneſtus haud dubié legendum eſſe εὐεργεσιῶν.

P. 158. l. 11. Pro πέπεισμαι recte placet Erneſto legere πέπυσμαι.

P. 164. l. 9. Pro μεν Erneſto placet legere μην. Rectiſſimè.

P. 178. l. 9. Χαριζόμενον οἵῳ σοι ἀνδρι.] Pro οἵῳ fortaſſe τοίῳ legere oportet. Nam ſic Virgilius,

——Qui te *talem* genuere parentes.

P. 181. l. 4. Pro οτι legendum eſt ετι. Quod mirum eſt Erneſtum non vidiſſe.

P. 182. l. 4. Pro ανακηρυσσειν legit Erneſtus ανακηρυσσων. Bene.

P. 191. l. 6. Pro τακτέων fortaſſe legere expediat τακτίκων, ita ut per τακτικα in hoc loco intelligantur *præcepta tactica.*

P. 193. l. 1. Καὶ οὗ ἕνεκα στρατεύονται, τῦτο ἐςαι.] Sic potius vertas, *Et* (ut) *id, cujus gratiâ militant, ipſum eveniat.*

P. 193. l. 6. Non ſatis cauſæ videtur, cur ϗ ex ſede ſuâ ejiciatur.

P. 198. l. 1. Το θήγειν hîc idem prorſus ſignificare videtur ac in ſententiâ iſtâ το παροξύνειν, 261. 3. φιλοτιμια, ἥπερ μάλιςα παροξύνει πρὸς τὰ καλὰ ϗ ἔντιμα. ſcil. *acuere ad laudem.* Ἐξοργίζειν vero ſignificat *accendere ad iracundiam vel indignationem.* Diverſæ, ſignificationes τῦ θήγειν et τῦ ἐξοργίζειν ſtabilitæ, confirmabunt lectionem Stephani pro εἴπερ ἀλκιμωτέρυς ποῦιν legentis ἅπερ ἀλ. ποεῖ, 198. 2. Nam ſic indubitatus loci ſenſus facile eniteſcit.

P. 208. l. 5. Pro ἐνεργῶς Erneſto placet ἐναργῶς. Recte.

P. 209. l. 2. Pro ὅσοι nemo intelligens dubitabit legere cum Erneſto οἷς οἱ.

P. 213. l. 5. Pro πολέμυς legit Erneſtus πολεμίυς. Recte.

P. 213. l. 10. "In MS. 1. fuit ἀνερατισθῆναι.—Sed eſſe deberet, "ut opinor, ἀνεραστίσαι." Verba ſunt Erneſti. Ἀνεραστισθῆναι vero lectio non videtur improbanda.

P. 215. l. 2. Pro γένεσιν legendum ξένεσιν cum Leiſnero Erneſtus putat.

P. 218. l. 3. Pro ἔτοι legendum ἤτω cenſet Erneſtus. Rectiſſime.

P. 219. l. 3. Pro ἀπειρία melius legas cum Ruhnkenio ἐπήρεια.

P. 232. l. 3. Οἷοι φαίνονται.] Videtur hæc contracta dicendi formula pro, οἷοι ἐκεῖνοι εἰσι, οἱ φαίνονται—

P. 236. l. 3. Hîc ϗ poſt γὰρ recte additum ab Erneſto videtur.

P. 236. l. 10. "Optime, inquit Erneſtus, MS. Vind. omittit δε. Laus hæc MS. Vind. juſte tribuitur.

* P. 239. l. 5. Pro ἀνομοιος ϗ ἄλλος, manifeſtiſſime legendum eſt, ἀνόμοιος ὁ καλὸς. Confer locum parallelum §. 7.

P. 242. l. 8. Pro εἰδότας lege cum Stobæo non dubitanter ἰδόντας.

P. 244. l. 8. Pro οιοντε lege cum Uotono οἴοντα.

P. 245. l. 6. Pro ἄν τι legit Valkenarius ἀντι. Recte.

P. 246. l. 1. Pro ενομίζειν lege ενομίζεν.

P. 246. l. 2. Inter οἴεσθαι et γιγνώσκειν delendam omnino eſſe conjunctionem ϗ certum eſt.

P. 246. l. 7. Novam hic fieri ſectionem non oportuit: modi-

enim infinivi φάσκειν, δοκεῖν & καλεῖν in hâc sectione pendent ab ἔφη in præcedente.

P. 247. l. 10. Ernestus cum Leunclavio censet δὲ post ἠλιθίως mutandum in δή: parum recte. Sed δὲ post τοῦτο in linea præcedente sic mutandum esse verisimile est: δεῖ vero mutare oportet in δεῖν.

P. 247. l. 12. Locus hic recte se habere videtur; quanquam Ernesto aliter visum est.

P. 248. l. 4. Pro ἰέναι legere ἰόντα ne dubites; et versionem in hunc sensum mutes. "A melioribus autem ad pejora se conferenti "otium esse nemini; at si quis se conferat (scil. a melioribus ad pe-"jora,) &c." Nam sic omnia clara fiunt.

P. 251. l. 12. Articulum ἡ addidit Ernestus. Recte.

P. 256. l. 2. Τοῦ ἀνθρώπου esse insititium putavit Ernestus, nimis fortasse festinans.

P. 259. l. 3. Οἷα pro οἵας placet Ernesto. Recte.

P. 266. l. 9. Post ἔπειτα inserendum δὲ monet Hindeburgius. Recte.

P. 267. l. 1. Pro οὐ potius legendum est εἰ; quod patet ex imperfecto ἐγένε. Et sic vertas, *Quid, si tu fieres, &c.*

P. 276. l. 11. Ὁδὸς hîc saltem significare videtur tantum spatii quantum unâ continuâ ambulatione quis conficit. Quod spatium si vocetur iter, sententia τὸ δὲ μιᾷ ἡμέρᾳ πλείονας (scil. ὁδοὺς) πορευθῆναι, &c. sensum habebit prorsus commodum, si sic vertatur, *at uno die plura* (itinera) *facere*, &c.

P. 277. l. 5. Pro πῶς τι legere πῶς δὴ non dubitat E. Recte.

P. 277. l. 8. Post μᾶλλον inserit δὲ E. Recte.

P. 279. l. 6. De lectione vocis ἀσκήσεως recte manet in sententiâ Ernestus.

P. 280. l. 1. Pro ἄλλο l. ἄλλος.

P. 280. l. 14. Pro ἡ procul dubio cum Ernesto legendum est ᾗ; et locus in hunc sensum vertendus, "Num fieri potest obsoniorum con-"fectio sumptuosior, vel quæ magis obsonia corrumpat, quam ea (confectio,) "quam instituit is qui multa simul comedit."

P. 281. l. 11. Inter ἢ et μὴ inserendum est τῷ.

P. 290. l. 4. Ἀλλὰ καὶ τἀναντία.] Recte se habere videntur absolute posita; quemadmodum καὶ τοῦτο passim, et τὸ ὅλον 284. 8. usurpantur. Nihil igitur necesse est, ut γὰρ deleatur.

P. 290. l. 9. Ἐπιτήδειόν γ' ἂν αὐτοῖς εἴη.] Hæc, inquit Ernestus, sunt vix genuina. Imo ne vix quidem: nam plane redundant.

P. 293. l. 1. Sensum hîc languere nec esse clarum satis, censet Ernestus. Sunt quibus longe aliter videtur. Nam ἀκούοντος Εὐθυδήμου est, Audiente (tantum) Euthydemo.

P. 296. p. 14. Correctio Reiskii pro ἂν legentis αὖ certe elegantiæ causâ admittenda est.

P. 302. l. 2. Ἄλλος, non δειλὸς, vera videtur lectio, quantumvis alio inclinat Ernestus.

P. 312. l. 7. Pro δὲ post οὐδὲν cum Ernesto legere γε ne dubites.

P. 317. l. 2. Pro φυτεύειν seu συμφυτεύειν potior videtur lectio συμφύειν

P. 3[illegible]

P. 321. l. 4. Pro εἰ cum Reiſkio ſubſtituere ἢ neque ſenſus loci neque elegantia poſtulat,

P. 321. l. 8. Οἴγε pro εἴγε in textum intulit Erneſtus, non ſatis cum ratione.

P. 322. l. 6. Pro ὑγιᾷ l. ὑγιᾶ, omiſſo ſcil. punctulo ſubjecto.

P. 326. l. 8. Pro ὅτε legit Erneſtus ποτε. Recte.

P. 328. l. 11. Διδάξασθαι, " *Erudiendum curare:* quod per me-" dium exprimunt; quanquam etiam activum hoc ſenſu dicunt, ut " docet Hemſterhuſius." Erneſt.

P. 330. l. 10. Pro ἂν εἰπεῖν melius cum Erneſto legas ἀντειπεῖν.

P. 331. l. 2. Ἀπολειφθείην σου.] Pro *diſcedere abs te poſſim* potius reddas, *ſinam me abs te relinqui*, h. e. ſinam te a me diſcedere.

P. 331. l. 5. Additum ἐκ ab Hindeburgio probat Erneſtus. Sunt quibus omiſſum magis placeat.

P. 331. l. 7. Ὑπέχειν λόγον, non eſt *rationem reddere*, ſed *locum reſpondentis in dialogo ſuſtinere*, et opponitur τῷ Ερωτᾶν.

P. 342. l. 8. Αὔτον cum Erneſto corrige in αὐτὴν.

P. 342. l. 10. Περὶ ab Erneſto recte omiſſum eſt.

P. 346. l. 5. Placet cum Reiſkio vocem ὥσπερ hic interpretari *veluti, exempli gratia*; magis verò placeret, ſi reddas, *ſcilicet*. Omnino non eſt omittenda, prout Erneſto videtur; reſpondet enim queſtioni per vocem πως factæ.

P. 347. l. 1, &c. Τοῦ μαθεῖν τι καλὸν καὶ ἀγαθὸν, καὶ τοῦ ἐπιμεληθῆναι τῶν τοιούτων τινὸς, δι' ὧν ἄν τις; &c.] Verba τοῦ μαθεῖν, &c. & τοῦ ἐπιμεληθῆναι, &c. breviter repetita videntur in voce τοιούτων, quæ poſt occurrit in ſententiâ, τῷ γὰρ ἂν ἧττον φήσαιμεν τῶν τοιούτων προσήκειν Exemplum conſtructionis προσήκειν cum caſu genetivo mox ſequitur Ως ἀνδρὶ ἥττονι, &c. πάμπαν οὐδεμιᾶς ἀρετῆς προσήκει. 347. 11, &c.

P. 350. l. 5. Pro ποιῶν edidit Erneſtus εἰδώς. Bene.

P. 360. l. 2. Ἀυτίκα interpretatur Erneſtus, *Exempli gratiâ*.

P. 365. l. 7. Τον—— προσεχοντα, pro του—προσεχοντος reſcripſit Erneſtus, nimis, ut videtur, feſtinanter.

P. 367. l. 7. Pro θεωρία (legatio) Erneſto placet θεωρὶς (navigium ſcil. quo legati vecti ſunt.) Recte.

Inter adnotationes præmiſſas duæ iſtæ, quæ aſteriſco (*) notantur diu ante factæ ſunt, *quam Erneſtiana* Memorabilium Editio Quinta i[n] manus ſcriptoris venerat. Quod monet, non quo meritiſſimam Erneſ[ti] laudem minuat; ſed, ſi quid in ſe ingenii eſt, ut confirmet potius.

ERRATA TYPOGRAPHICA, in ed. 4ta. Oxon.

P. 29. l. 8. Pro συμφαντων lege συμβαντων.

P. 255. l. 13. Pro τὴν lege τον.

P. 281. l. 15. Pro fructum l. fruſtum.

P. 331. l. 3. Verſ. pro diſcere l. diſcedere.

Xenophon. Memora
Memorabilium
IV [ed. by Simpso

DATE	NA